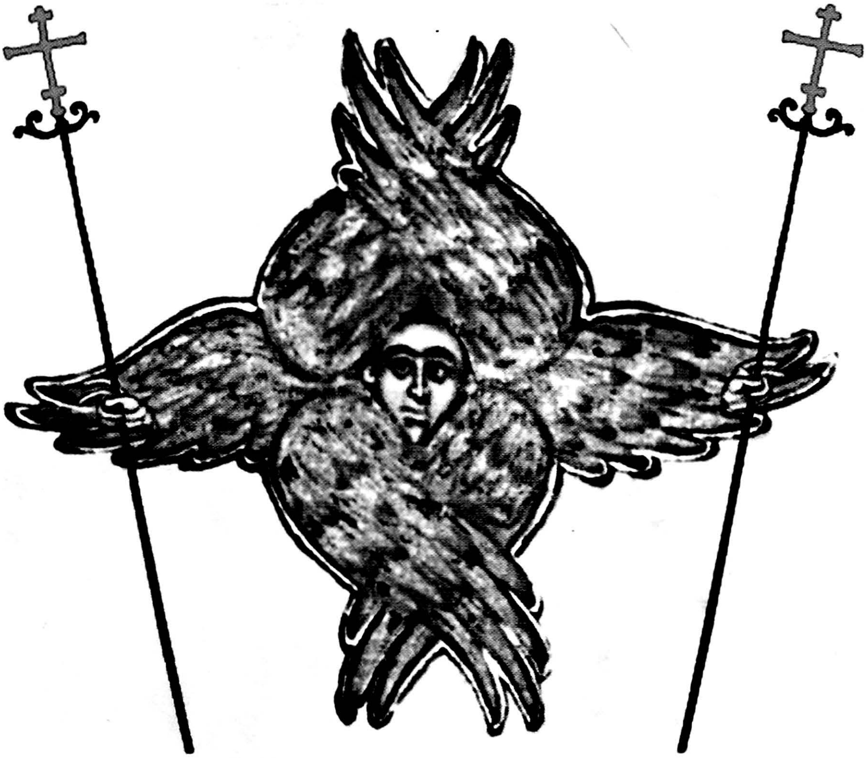

TÂLCUIREA SFINTEI EVANGHELII DE LA MATEI

SFÂNTUL TEOFILACT
ARHIEPISCOPUL BULGARIEI

I

IC XC
NI KA

Rugăciune înainte de citirea din Sfintele Cărți, alcătuită de Sfântul Ioan Gură de Aur

Doamne, Iisuse Hristoase, deschide-mi mie ochii inimii, ca să ascult cuvântul Tău și să-l înțeleg pe el și să fac voia Ta, că străin sunt eu pe pământ. Să nu ascunzi de mine poruncile Tale, ci să-mi descoperi ochii, ca să văd minunile din Legea Ta. Arată-mi mie cele nearătate și cele ascunse ale înțelepciunii Tale. Spre Tine nădăjduiesc, Doamne, Dumnezeul meu, ca să-mi luminezi mintea și gândul cu lumina înțelegerii Tale, ca nu numai să citesc cele scrise, ci să le și împlinesc. Ca nu spre osândă să citesc viețile și cuvintele Sfinților, ci spre înnoire și luminare, spre sfințire, spre mântuirea sufletului și spre moștenirea vieții veșnice. Că Tu ești luminarea celor ce zac întru întuneric și de la Tine este toată darea cea bună și tot darul cel desăvârșit.
Slavă Tatălui și Fiului și Sfântului Duh.

AMIN

COLECȚIA TÂLCUIRI LA SFÂNTA SCRIPTURĂ

I

TÂLCUIREA SFINTEI EVANGHELII DE LA MATEI

SFÂNTUL TEOFILACT ARHIEPISCOPUL BULGARIEI

cu binecuvântarea
Prea Sfințitului Părinte
GALACTION
Episcopul Alexandriei
și Teleormanului

editura Σοφία

București • 2007

EDITURA SOPHIA • EDITURA CARTEA ORTODOXĂ

Carte apărută sub patronajul
Fundației Sfinții Martiri Brâncoveni
[www.fundatia-smb.ro]

Ediție îngrijită de R. P. Sineanu și L. S. Desartovici
Coperta și miniatura Evanghelistului: Adriana Goilav

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
THEOPHYLACTOS, arhiepiscopul Bulgariei, st.
Tâlcuirea Sfintei Evanghelii de la Matei / Sfântul Teofilact, Arhiepiscopul Ohridei și Bulgariei; ed. îngrij. de R. P. Sineanu și L. S. Desartovici. - Ed. a 2-a. - București: Editura Sophia; Alexandria: Cartea Ortodoxă, 2007
Index.
ISBN 978-973-136-008-9; ISBN 978-973-1710-36-5I

I. Sineanu, R. P. (ed.)
II. Desartovici, L. S. (ed.)

226.2.07

EVANGHELIA – VESTEA CEA BUNĂ, CUVÂNTUL ȘI LUMINA LUI DUMNEZEU

„**Tu ai cuvintele vieții celei veșnice**" *(Ioan 6, 68)*

Este îndeobște cunoscut că în inima creștinului în care pătrunde „**Evanghelia lui Dumnezeu**" *(1 Tesaloniceni 2, 2)* ce cuprinde „**cuvintele vieții celei veșnice**" *(Ioan 6, 68)*, Biserica are acces neîngrădit în Duhul Sfânt și acel creștin este „altoit" în trupul lui Hristos.

Sfântul Ioan Gură de Aur ne arată că „pretutindeni se vădește că până la marginile lumii unde se va răspândi puterea și cunoștința acestor Evanghelii, neamul omenesc se va schimba: din sălbatic și aspru, va ajunge blând și pașnic"[1]. Același Sfânt Părinte, făcând elogiul Sfintelor Evanghelii, ne spune că Mântuitorul Hristos aduce neamului omenesc două mari bunătăți: una, Evanghelia Împărăției, alta, vindecarea tuturor bolilor (păcatului, n.n.)[2].

Cum trebuie să primim Sfintele Evanghelii?

Pentru primirea cu vrednicie a Evangheliei, inimile celor ce voiesc aceasta trebuie pregătite prin lucrare duhovnicească. Sfântul Vasile cel Mare învață că „după cum cel ce vrea să scrie pe o tăbliță de ceară trebuie să șteargă ce-a fost scris mai înainte, tot așa și inima care voiește să primească în chip lămurit cuvintele dumnezeiești (ale Evangheliei, n.n.) trebuie curățită de gândurile cele potrivnice"[3].

Sfinții Părinți atenționează că Sfintele Evanghelii trebuie trăite în curăția inimii, urmând de fapt învățăturii lui Hristos, după care „**cei curați cu inima vor vedea pe Dumnezeu**" *(Matei 5, 8)*. În ele aflăm un autentic mod de viață creștină și nu principii de filosofie religioasă.

Lămurind înțelesul Sfintelor Evanghelii, Părinții Bisericii vorbesc de „**înnoirea Duhului Sfânt**" *(Tit 3, 5)*. Pentru aceasta, modul de viață evanghelic trebuie să fie o participare reală la noutatea adusă de Iisus Hristos în lume prin Întruparea Sa și prin toate celelalte acte mântuitoare, cum spune Sfântul Ioan Damaschin. Acesta este de fapt miezul Sfintelor Evanghelii. Lumina lor este ***Hristos***, prezent în Biserică „**până la sfârșitul veacurilor**" *(Matei 28, 20)*.

---

[1] Omilia 10, 3, în P.S.B. 23, p. 122.

[2] Omilia 32, în P.S.B. 23, p. 393.

[3] Omilia la Psalmi, 7, în P.S.B. 17, p. 256.

Sfânta Scriptură în general și Sfintele Evanghelii în special sunt, într-adevăr, „mari amfore de inspirație", cum spunea Sfântul Grigorie de Nazianz[4], dar ele sunt și trebuie să fie mai ales **„calea, adevărul și viața"** *(Ioan 13, 6)* pentru fiecare creștin care se consideră mădular al trupului Bisericii. De aceea, împlinirea imperativului **„de a propovădui Evanghelia la toată făptura"** *(Marcu 16, 15)* trebuie să se înfăptuiască ***în și prin Biserică*** – **„stâlpul și temelia Adevărului"** *(1 Timotei 3, 15)*.

Trăind altfel, unii sunt **„purtați încoace și încolo de orice vânt al învățăturii, prin înșelăciunea oamenilor, prin vicleșugul lor, spre uneltirea rătăcirii"** *(Efeseni 4, 14)*.

Din această pricină, retipărirea comentariului la Sfintele Evanghelii este un prilej prin care omul credincios **„se apropie de Dumnezeu și Dumnezeu se va apropia de om"** *(Iacov 4, 8)*, în și prin Biserică.

Iată de ce binecuvântăm această apariție editorială cu încredințarea că în lumina adusă de citirea și trăirea Sfintelor Evanghelii, mai mult ca până acum **„vom umbla cu vrednicie întru Domnul, plăcuți Lui întru toate, aducând roadă în orice lucru bun și sporind în cunoașterea lui Dumnezeu"** *(Coloseni 1, 10)*.

Cu arhierești binecuvântări

† Galaction

Episcopul Alexandriei și Teleormanului

---

[4] *PG* 37, col. 1329.

CUVÂNT CĂTRE FRATELE CITITOR

În zilele noastre în care suntem bombardați cu informații, impresii și imagini de toate felurile, ne-am obișnuit să trecem foarte ușor pe lângă oameni, pe lângă cuvinte, pe lângă tot ceea ce ne înconjoară. Și nici nu este de mirare că suntem atât de nesimțitori, deoarece suntem învăluiți zilnic de structuri antropocentrice care ne hrănesc cu acel surogat, numit „mincinoasă biruință asupra lumii". Astăzi putem vedea că viața lăuntrică, cu cât ne este mai împământenită, cu atât mai pământesc ne este și graiul, pierzând duhul și puterea care îi dă viață și îl susține (îl ține Sus). Aceasta este una din pricinile pentru care acum trăim o vreme în care dragostea noastră s-a răcit foarte mult. Astfel, neputând înțelege drept dragostea lui Hristos, proiectăm asupra Mântuitorului propria noastră imagine despre El, iar aceasta fiind izvodită dintru neadevăr nu ne poate agonisi decât minciună. Este cu putință ca aceasta să fie una dintre suferințele istovitoare ale fiecărei generații și ale fiecărui creștin în parte. Dar mila lui Dumnezeu este harnică și lucrătoare și fiecare dintre noi, mai mult sau mai puțin, am priceput ori am intuit că citirea la nivel informațional nu aduce putința înnoirii lăuntrice.

Topica limbii vechi ne pricinuiește o aparentă îngreuiere la citire, însă celui căruia se sârguiește să citească, graiul vechi îi pricinuiește o tainică bucurie, o oarecare îndulcire. Iar aceste simțăminte ni se alcătuiesc în suflet din puterea duhovnicească a cuvintelor, care nu sunt informație stearpă și raționalistă, ci sevă lăuntrică, dătătoare de viață și lumină. De aceea, graiul vechi și topica sa, ne ajută să fim cu luare aminte la cuvinte, să ne apropiem de adâncul lor și să ne împărtășim de puterea lor făcătoare de viață. Astfel, puțin câte puțin, începem să ne îndulcim de miezul cuvintelor și să pricepem că izvodirea acestora s-a împărtășit de adierea harului lui Dumnezeu. Din această pricină, Sfinții sunt sfințitori ai cuvintelor și ai graiului fiecărui neam în parte.

Între cei care au păzit curată și au sfințit limba românească este și Sfântul Grigorie Dascălul, cel care împreună cu Cuviosul Gherontie a tălmăcit din greacă *Tâlcuirea celor patru Evanghelii* a Sfântului Teofilact, Arhiepiscopul Ohridei și Bulgariei. Tălmăcirile și cuvântul acestor Cuvioși ne stau drept mărturie nemincinoasă.

Pentru a adeveri, măcar și foarte puțin, puterea unor cuvinte întrebuințate în tălmăcirea *Tâlcuirii*, vom aduce în mijloc câteva graiuri și înțelesul lor, atât cât ne-a fost nouă cu putință să-l pătrundem.

Pentru cuvântul *gând* avem în *Tâlcuire* aceste variante: *cuget, socoteală, socotință, sfat*. Ca rădăcină, cuvântul *gând* are ungurescul *gond*, *cuget* are la temelie verbul latin *cogitare*, iar *socoteală* și *socotință* au la bază latinescul *succutere*. Cuvântul *sfat* are ca temei slavonescul *svetu*, grai care în slavonă a odrăslit și denumirea dată sfinților, aceea de *sviatiteli*. La noi cuvântul *sfat* este înțeles astăzi cu prisosință ca *îndemn, îndrumare, învățătură, povață, dăscălie, sfătuire, învoială, consimțire*. Ca vorbitori de limbă română știm cu toții cât de puțin se folosește azi *sfatul* și *sfătuirea*. Lucrul cel mai important este că până acum noima cuvântului *sfat* implică cel puțin două persoane: cel care dă sfatul ori sfătuiește și cel care primește sfatul, ori e împreună-sfătuitor. Numirea de *sfat* dată pentru *gând* este una care e izvodită întru inimile celor care își trăiau *gândurile* ca niște *sfaturi* cu aproapele, în înțelesul că știau că gândul unui singur om este o biruință sau o cădere pentru întreaga fire omenească, din pricină că noi toți suntem un singur Om, o singură fire. Așadar, cei care au păzit și au rodit dragostea pentru aproapele întru *sfaturile* lor, cu dreptate sunt numiți luminoși, frumoși și sfinți, adică *sviatiteli*, pentru că nimic nu este mai frumos și mai bun decât să se sălășluiască frații întru unire – după cum spune Proorocul David *(Psalm 132, 1)*.

Pe același David îl pomenește Mântuitorul înaintea fariseilor, atunci când aceștia îi prihăneau pe Apostoli că în zi de sâmbătă luau spre hrană grâu din holde. Dar iată ce ne spune *Tâlcuirea* de la *Luca 6, 1-5*: «Și învinuindu-i fariseii pe ucenici că „**smulgeau spice, le frecau cu mâinile și mâncau**", Domnul îl aduce în mijloc pe David». Vedem aici că graiul zice că Mântuitorul „îl aduce în mijloc pe David", cu un înțeles contextual de: „îl pomenește pe David", „îl dă drept pildă pe David". Așadar, Domnul nu l-a adus pe David de față în chip văzut și trupesc, ci l-a vestit în acel *mijloc* al firii omenești în care Omul este unul singur întru Hristos Dumnezeu, iar cuvântul Său este *sfat* și dragoste pentru firea omenească cea una. Având ca rădăcină latinescul *medius locus*, graiul *mijloc* ne arată centrul, adică acel loc față de care marginile sau punctele de referință sunt la distanțe egale. *Mijlocul* firii omenești nu poate fi decât Hristos, Dumnezeu-Omul, pentru că în jurul Său și întru El noi suntem „**una**" *(Ioan 17, 11)*.

Când iudeii, mai înainte de vremea Patimii voiau să-L omoare pe Mântuitorul, El „**trecând prin mijlocul lor**" Se tăinuia pe Sine *(Luca 4, 29-30; Ioan 8, 59)*. Despre acestea, în *Tâlcuirea* de la *Luca 14, 25-27* ni se spune astfel: „Nu Se dădea pe Sine iudeilor, ci Se depărta și prin mijlocul lor suindu-Se, Se tăinuia de ucigași". Pentru a pricepe acest cuvânt „suindu-Se", trebuie să fim cu luare aminte la dragostea Domnului Hristos pentru întreaga fire omenească. Așadar, „S-a tăinuit" de aceștia, împreună-pătimind și neîncetându-Și dragostea pentru ei, pentru că S-a pogorât și a luat asupra Sa neputința

şi păcatul lor, şi nu numai al lor, ci al întregii umanităţi. Iar pogorârea aceasta a săvârşit-o Domnul Hristos în chip deplin venind în iad şi omorând moartea. Această dragoste biruitoare e aşteptată şi căutată de tot omul ce vine în lume, chiar dacă rătăcirile noastre sunt adeseori atât de sfâşietoare şi de înfricoşătoare. Şi Bunul nostru Domn, biruind pentru noi toţi moartea prin Înviere, S-a suit întru cele care I se cuvin Omului. Acestea credem că înseamnă acel grai ce zice „suindu-Se", şi am luat drept temei cuvintele Mântuitorului: **„Cine se va înălţa pe sine se va smeri, şi cine se va smeri pe sine se va înălţa"** *(Matei 23, 12)* şi: **„Nimeni nu s-a suit în Cer, decât Cel Care S-a coborât din Cer, Fiul Omului, Care este în Cer"** *(Ioan 3, 13)*.

Pe toate câte le-a făcut Domnul, întru dumnezeiasca dragoste pentru firea omenească le-a făcut, pentru că Însuşi mărturiseşte cu smerenia Sa: **„Eu, în mijlocul vostru, sunt ca unul ce slujeşte"** *(Luca 22, 27)*, iar Ioan Botezătorul Îl propovăduieşte, grăind că **„în mijlocul vostru Se află Acela pe Care voi nu-L ştiţi"** *(Ioan 1, 26)*. Noi înşine la prăznuirea Botezului Domnului ne întâmpinăm unii pe alţii cu cuvintele: „Hristos în mijlocul nostru" şi răspundem: „Este şi va fi". Şi cum nu ar fi în *mijlocul* nostru Cel Care ne-a grăit că acolo **„unde sunt doi sau trei, adunaţi în numele Meu, acolo sunt şi Eu în mijlocul lor"**? *(Matei 18, 20)*. Mântuitorul Iisus Hristos este Cel Care a fost pus pe Cruce **„în mijloc"** între tâlhari *(Ioan 19, 18)*, întru a Sa putere a sfâşiat prin **„mijloc"** catapeteasma templului *(Luca 23, 45)* şi după Învierea Sa a stat în **„mijlocul"** ucenicilor *(Luca 24, 36; Ioan 20, 19, 26)*. Iar mângâierea noastră este deplină, pentru că Domnul, prin ucenicii Săi, ne-a dăruit astfel de cuvinte: **„Copiii mei, acestea vi le scriu, ca să nu păcătuiţi, şi dacă va păcătui cineva, avem mijlocitor către Tatăl, pe Iisus Hristos cel drept"** *(1 Ioan 2, 1)*.

Întru această vieţuire pământească este cu neputinţă a nu greşi, iar greşelile noastre vin dintru *sfaturile* noastre. De nu ne vom sârgui a păzi întru *sfatul* minţii că vieţuirea noastră pe acest pământ este mărginită şi hotărnicită în timp, foarte cu anevoie vom pricepe spre a Cui plinătate trecem prin această viaţă.

În tălmăcirea *Tâlcuirii la Evanghelii*, Sfântul Grigorie Dascălul şi Cuviosul Gherontie au întrebuinţat adesea pentru *vieţuire* cuvântul *petrecere*, foarte cu dreptate săvârşind acest lucru. Au nu este viaţa noastră pământească *pe trecere*? Cu adevărat, este o adâncire suitoare întru pocăinţă, după cum tuturor ne-o dezvăluie *sfatul* dumnezeiescului Părinte Sofronie Saharov.

Un alt cuvânt cuprins în graiul *Tâlcuirii*, este *a unelti* cu sensul de *a folosi, a întrebuinţa*. Astăzi *a unelti* este înţeles cu prisosinţă într-o noimă rea, anume: *a organiza pe ascuns, a întreprinde în taină, a coace, a pune la cale un complot, a conspira, a conjura, a urzi, a ţese*. Rădăcina verbului *a unelti* este cuvântul *unealtă*. Acest grai s-a întocmit în limba română din două cuvinte *une[le] + alte[le]*. Aşadar *unealta* este cea care este alcătuită din *unele* şi *altele* şi prin care omul

face *unele* și *altele* – adică pe toate cele dinafară. Deci, prin *unealtă*, ca printr-un cuvânt, omul leagă lumea sa cuvântătoare de lumea necuvântătoare, însăși partea cuvântătoare din noi fiind lucrătoare asemenea unei *unelte*. „Și dă Domnul tuturor deopotrivă, că toți deopotrivă sunt cuvântători, deopotrivă de sineși stăpânitori, iar unii cu socotință uneltim slobozenia aceasta, iar alții și netrebnicim dumnezeiescul dar" *(Tâlcuirea* de la *Luca 15, 11-16)*.

Foarte adesea ni se întâmplă să gândim că Sfinții au ajuns la sfințenie și au dobândit desăvârșirea ca pe o stare neschimbătoare, de sine stătătoare și închisă în sine. Proiectăm astfel asupra Sfinților și sfințeniei propria noastră gândire raționalistă și fragmentată și, apoi, în chip firesc socotim că sfințenia este o stare de neatins; iar Sfinții, fie sunt niște cazuri aparte ale bunăvoinței lui Dumnezeu, fie aparțin mai mult vremurilor îndepărtate decât zilelor noastre. Iată, așadar, cum noi înșine semănând înălțarea mândriei, culegem adâncul deznădejdii. Rădăcina cuvântului *sfânt* este aceeași cu a graiului *sfat*: slavonescul *svetu* și derivatul său *sventu*. Forma de început a graiului *sfânt* este aceea de *svânt*, care s-a păstrat în limba română până spre începutul veacului al XVIII-lea[1], preschimbându-se treptat în *sfânt*, astfel că în tipăriturile românești de la începutul secolului al XIX-lea îl regăsim cu prisosință sub cea de a doua formă. Așadar, Sfinții sunt deopotrivă purtători ai luminii și ai frumuseții, precum și ai gândului, ai *sfatului* lui Dumnezeu pentru om. Și plinind *sfatul* lui Dumnezeu pentru om, ne cuprind și pe noi toți în *sfatul* lor și astfel întru ei ne facem „**una**" – precum și întru Hristos „**una**" suntem *(Ioan 17, 11)* – pentru că și ei s-au făcut asemenea cu Domnul *(2 Petru 1, 4)*.

Dar cum au izbutit Sfinții a ajunge la desăvârșire? Poate că am fi mirați dacă am afla că nici un Sfânt nu a fost *desăvârșit*, ci fiecare dintre ei a fost *de săvârșit*. Dealtfel cuvântul *desăvârșit* este întâlnit în tălmăcirea *Tâlcuirii la Evanghelii* numai ca *de săvârșit*. Astfel, avem: „cuvintele cele mai *de săvârșit*" în loc de „cuvintele cele mai *desăvârșite*"; „înțelegerea mai *de săvârșit*" în loc de „înțelegerea mai *desăvârșită*" „omul este mai *de săvârșit* decât toate zidirile" în loc de „omul este mai *desăvârșit* decât toate zidirile"; „*săvârșirea*" în loc de „*desăvârșirea*", iar exemplele ar putea continua.

„Se spunea despre Avva Sisoe, că atunci când era *să se săvârșească*, șezând părinții lângă dânsul, a strălucit fața lui ca soarele. Și le-a zis lor: Iată, Avva Antonie a venit! Și după puțin a zis: Iată, ceata Proorocilor a venit! Și iarăși, fața lui mai mult a strălucit. Și a zis: Iată, ceata Apostolilor a venit. Și s-a

---

[1] De pildă, Sfântul Voievod Martir Constantin Brâncoveanu, în anul 1688, în pisania bisericii ctitorite la Mogoșoaia, scria: „*Svânta* și dumnezeiască biserica aceasta, al cărie hram este *Svântul* Gheorghe..." (cf. Nicolae Iorga, *Inscripții din bisericile României*, vol. II, București, 1908, p. 5).

îndoit [înmulțit în strălucire] fața lui iarăși. Și se părea, ca și cum el ar fi vorbit cu cineva și s-au rugat Bătrânii de el, zicând: Cu cine vorbești, Părinte? Iar el a zis: Iată, Îngerii au venit să mă ia și mă rog să fiu lăsat să mă pocăiesc puțin. Și i-au zis lui Bătrânii: Nu ai trebuință să te pocăiești, Părinte. Și le-a zis lor Bătrânul: Cu adevărat, nu mă știu pe mine să fi pus început. Atunci au cunoscut toți că este *desăvârșit*. Și iarăși, de năprasnă s-a făcut fața lui ca soarele și s-au temut toți. El le-a zis: Vedeți, Domnul a venit. Iar Domnul a zis: Aduceți-mi pe vasul pustiului! Și îndată și-a dat duhul. Și s-a făcut ca un fulger și s-a umplut toată casa (locul) de bună mireasmă".

Istoria *săvârșirii* Sfântului Sisoe cel Mare am așezat-o aici după *Patericul egiptean*[2]. După cum ni se spune în *Cuvântul înainte*, această versiune este diortosită după o ediție tipărită la Râmnic. În anul 1913 a fost publicat la Iași *Patericul ce cuprinde în sine cuvinte folositoare ale Sfinților Bătrâni – după ediția din 1828, îngrijită de Mitropolitul Grigorie Dascălul*. Cu toate că nici una din cele trei ediții vechi pomenite mai sus nu ne este cunoscută nemijlocit, înclinăm să credem că aici, în loc de „Atunci au cunoscut toți că este *desăvârșit*" s-ar afla „Atunci au cunoscut toți că este *de săvârșit*".

Dar cine era Avva Sisoe? Acela despre care el însuși spunea în chip tăinuit: „De aș fi avut unul din cugetele lui Avva Antonie, m-aș fi făcut tot ca focul; însă știu un om care cu osteneală poate să poarte cugetul său". Iar cugetul, *sfatul* lui Avva Antonie era acela pe care îl învățase de la curelarul din Alexandria: „Toți se vor mântui, eu singur voi pieri". Așadar, la *săvârșirea* Avvei Sisoe vine mai întâi Avva Antonie, cel de un gând, de un *sfat* cu el. Apoi vine ceata Proorocilor, aceia care au vestit slujirea și dragostea „**Mielului lui Dumnezeu, Cel Care ridică păcatul lumii**" *(Ioan 1, 29)*. După aceștia vine ceata Apostolilor, cei care s-au făcut „**tuturor toate**" *(1 Corinteni 9, 22)* și „**părtași dumnezeieștii firi**" *(2 Petru 1, 4)*. Apoi vine ceata Îngerilor, care sunt „**duhuri slujitoare, trimise ca să slujească, pentru cei ce vor fi moștenitorii mântuirii**" *(Evrei 1, 14)*. Iar când Avva Sisoe le cere acestora să-l îngăduie să pună început, nu primește de la Îngeri decât un îndumnezeit surâs, pentru că smerenia lui Sisoe este cea a lui Hristos. Apoi, întru această smerenie, dă mărturia sa spre folos firii omenești și abia atunci a venit de față minunatul nostru Mântuitor, Fiul „**Tatălui tuturor, Care este peste toate și prin toate și întru toți**" *(Efeseni 4, 6)*. Și cere Domnul „vasul pustiului", pentru că vasul este pus în *mijlocul* nostru, în *mijlocul* firii omenești, spre a noastră slujire și folosință.

Așadar *sfatul* Avvei Antonie a rodit întru Sisoe *sfatul* nemincinos că „nu a pus început", adică este *de săvârșit* nu *desăvârșit*.

---

[2] Publicat la ed. EOR, Alba-Iulia, 1990, pp. 208-209.

Aceasta este pricina pentru care noi credem că în istorisirea *săvârșirii* Avvei Sisoe se cade să citim „Atunci au cunoscut toți că este *de săvârșit*" în loc de „Atunci au cunoscut toți că este *desăvârșit*".

Precum din cuvântul Avvei Sisoe se vede că a rodit rugăciunea curelarului din Alexandria, tot astfel de roadă a adus în graiurile sale și Sfântului Grigorie Dascălul. Spre mărturie, este vrednică de pomenire întâmplarea ce s-a petrecut la înscăunarea sa ca întâistătător al Ungrovlahiei.

În iarna anului 1823, Cuviosul Grigorie Dascălul a fost chemat spre a fi ales mitropolit. A plecat de la Căldărușani pe jos, prin frigul tăios. Noaptea trecea prin satul Tunari de lângă București, iar preotul din sat, văzându-l prost îmbrăcat, l-a prins și l-a închis, socotind că este un călugăr hoinar, ori vreun prefăcut în veșminte călugărești. Și nu l-a închis oriunde, ci în cotețul porcilor. Aici a trebuit să rămână Cuviosul Grigorie până a doua zi, când preotul cu pricina urma să facă o cercetare. Dar, pe când se lumina de ziuă, o slugă milostivă i-a dat drumul Cuviosului. Afară era un ger năpraznic. Astfel a ajuns Cuviosul Grigorie la București. După ce a fost hirotonit mitropolit, preoții din preajmă au venit să ia blagoslovenie de la noul ierarh. Când preotul din Tunari a văzut pe cine a închis în cotețul porcilor, s-a spăimântat și nu îndrăznea să vină înaintea arhiereului. Atunci Sfântul Grigorie i-a zâmbit și i-a grăit cu blândețe: „Nu te teme, părinte, căci porcii sfinției tale s-au purtat bine cu mine".

În aparență, aceste cuvinte ale mitropolitului erau o rostire glumeață, ce avea în ea blândețea mustrării. Dar cei care se aflau atunci în acea obște și aveau urechi de auzit, puteau să priceapă care era măsura celui care era înscăunat mitropolit. Iată ce putem citi în *Tâlcuirea* de la *Luca 15, 11-16 (pilda fiului risipitor)*: „Toți cei care se tăvălesc în noroiul faptelor celor de necinste și al patimilor celor materialnice, «**porci**» sunt, deoarece ochii porcului niciodată nu pot vedea cele de sus, fiindcă au ciudată alcătuire. Pentru aceasta și porcarii, când prind vreun porc și nu pot să-l facă să tacă, îl întorc cu capul în sus și îl fac pe el de strigă mai puțin, căci viind oarecum spre vederea celor ce niciodată nu le-a văzut și, privind cele de sus, se spăimântează și tace. Întru acest fel sunt ochii celor care cresc întru cele rele, niciodată nu văd cele de Sus". Așadar, Cuviosul Grigorie nici nu-l judecă, nici nu-l osândește pe acel preot, ci zâmbindu-i și cu blândețe grăindu-i, îi spune: „Nu te teme, părinte, pentru că porcii din cotețul în care m-ai închis s-au purtat bine cu mine și nu mi-au făcut nici un rău. Însă nici gândurile tale, care sunt porcești – pentru că pe om, făptura cea cuvântătoare o pui împreună cu porcii cei necuvântători – nu mi-au făcut nici un rău, pentru că le-am luat asupra mea și le-am purtat întru dragostea lui Hristos pentru firea omenească și astfel s-au purtat bine cu mine, căci slava și dragostea pe care o dă Hristos este asemenea pentru mine,

precum și pentru tine. Deci, ia aminte la cele dinlăuntru ale tale, și primind *sfatul* și rugăciunea mea, fă-te *de săvârșit*".

Întru acest chip, *petrecerea* lăuntrică a Cuviosului Grigorie s-a arătat a fi **„ascunsă cu Hristos întru Dumnezeu"** *(Coloseni 3, 3)*. Iată, dar, că și Cuviosul Grigorie Dascălul s-a socotit pe sine *de săvârșit* și nu *desăvârșit*.

Sfinții, ca unii care se socotesc *de săvârșit*, își *uneltesc* cuvintele *sfatului* lor întru o nevoință în care prin dragostea lui Dumnezeu nu circumscriu nici cuvintele, nici lucrurile, nici făpturile, nici firile, nici ipostasurile. Pentru că, întâi de toate, tot ceea ce se circumscrie poate fi supus lucrării slavei deșarte și nesmereniei; în al doilea rând, circumscrierea, mijlocind închiderea în sine, ne desparte de dumnezeiasca dragoste, iar în al treilea rând, această lucrare de circumscriere nu este proprie fiinţării dumnezeiești.

Fie, dar, ca și noi să ne *petrecem* această viață *uneltind* cuvintele noastre întru *sfatul* cel *de săvârșit*, iar Dumnezeu, atunci când va socoti de cuviință, ne va face părtași ai suspinului Duhului Sfânt.

Acestea fiind spuse, nu ne rămâne decât să nădăjduim că această ediție a *Tâlcuirii* Sfântului Teofilact va aduce un oarecare folos îndeobște. Înainte de a încheia, cerem iertare tuturor acelora care ar fi săvârșit mult mai bine decât noi această muncă. Întru osteneala diortosirii nu am purces fălindu-ne **„cu caii și cu căruțele"** noastre *(Psalm 19, 8)*, ci ca unii care știm că întru adevăr suntem sleiți de foame și de sete, **„nu foamete de pâine și nu sete de apă, ci de auzit cuvintele Domnului"** *(Amos 8, 11)*. Iertați-ne, fraților și vă rugăm să pliniți cu rugăciune toate neajungerile și neputințele noastre.

Aducem mulțumirile noastre: Mihaelei Voicu și lui Nicolae Ghincea, directorii Editurii Sophia, pentru înțelegerea statornică pe care ne-au arătat-o până la finalizarea ediției; lui Marcel Bouroș, președintele Fundației Sfinții Martiri Brâncoveni, pentru prietenia și sprijinul cu care ne-a întâmpinat; doamnei dr. Meda Hotea, de la secția *Colecții Speciale* a B.C.U. Cluj-Napoca, precum și doamnei Mariana Soporan, pentru generozitatea lor; Cosminei Tămaș, pentru sfătuirea lingvistică dată în realizarea acestei ediții; Adrianei Goilav, pentru realizarea copertelor și a miniaturilor Evangheliștilor; lui Florin Todea pentru bunăvoința sa și pentru tot materialul bibliografic, precum și tuturor celor care ne-au ajutat în chip știut, sau neștiut de noi.

L. S. Desartovici

STUDIU INTRODUCTIV

Datoria împlinirii poruncilor evanghelice

„Cel ce are poruncile Mele și le păzește, acela este care Mă iubește; iar cel ce Mă iubește pe Mine va fi iubit de Tatăl Meu și-l voi iubi și Eu și Mă voi arăta lui" *(Ioan 14, 21).*

Ca și cum ar tâlcui aceste minunate cuvinte ale Mântuitorului, Sfinții Părinți, din insuflarea Duhului Sfânt au rânduit ca în vremea Sfintei Liturghii, înainte de citirea Evangheliei să fie citită de preot, în sfântul altar această rugăciune: ***„Strălucește în inimile noastre, Iubitorule de oameni, Stăpâne, lumina cea curată a cunoașterii Dumnezeirii Tale și deschide ochii gândului nostru spre înțelegerea evanghelicelor Tale propovăduiri. Pune în noi și frica fericitelor Tale porunci, ca toate poftele trupului călcând, viețuire duhovnicească să petrecem, cugetând și făcând toate cele ce sunt spre bună plăcerea Ta"***[1].

Cât de mult ne străduim fiecare dintre noi spre împlinirea poruncilor Evangheliei, ne-o mărturisește însăși conștiința noastră, dar și roadele statornice pe care le-am dobândit dintru această lucrare. Din această pricină socotim că este lucru foarte anevoios și plin de multe primejdii a îndrăzni să scriem de la noi înșine ceva despre împlinirea sfintelor porunci ale Mântuitorului Hristos. Despre preaputernica, minunata și sfințitoarea lucrare a împlinirii poruncilor li se cuvine să vorbească numai celor care s-au statornicit în această lucrare, iar sufletele lor sunt acum încărcate nu de florile pocăinței, ci de roadele lucrării celei mai *de săvârșit*. Cu adevărat, cuvântul cu putere duhovnicească despre împlinirea poruncilor Evangheliei este numai al Sfinților. Cunoscând netrebnicia noastră, nu este lucru cuviincios a îndrăzni să alcătuim cuvânt după mintea noastră greșelnică, ci se cade a pune înainte cuvinte sfinte, care nu sunt plăsmuire și roadă a părerii de sine și lucrare a slavei deșarte, ci prin lucrarea Preasfântului Duh au fost izvodite în inimile Sfinților. De aceea, îi rugăm pe iubiții cititori să fie pogorâtori neputinței noastre, iar dacă unele sau toate dintre cuvintele Sfinților ce îndrăznim să le așezăm mai jos le vor fi cunoscute pe deplin, să fie îngăduitori, socotind că aceste cuvinte le-am adunat numai pentru folosul nostru, al celor care scriem. Atât cât ne este în putință, și noi, cumpănind în noi înșine, ne sârguim să pricepem

---

[1] Vezi *Rugăciunea dinainte de Evanghelie*, din rânduiala Sfintei Liturghii, în oricare ediție a *Liturghierului*.

în chip nefățarnic care este starea duhovnicească în care ne aflăm atât noi înșine, cât și lumea vremurilor pe care le trăim. De aceea, nădăjduind la dragostea și îngăduința cititorilor, așezăm în continuare câteva cuvinte dăruite spre folos duhovnicesc de Sfinții vremurilor apropiate nouă.

Cu un veac și jumătate în urmă, privind la așezarea lăuntrică a creștinilor ortodocși, Sfântul Ignatie Briancianinov (1807-†1867) scria astfel:

„Astăzi, mulți oameni au îndrăznit să-și introducă rânduielile lor în rânduielile Sfântului Duh. Din această cauză, rânduielile cerești s-au făcut pământești, cele duhovnicești – trupești, cele sfinte – păcătoase, cele înțelepte – neghioabe. Văd nepotrivirea, văd năruirea ce decurge din ea; dar nu văd începutul din care decurg toate nenorocirile: pentru că privesc la lumina propriei lor rațiuni căzute și nu la lumina lui Dumnezeu. Începutul nenorocirii constă în disprețuirea neîngăduită și trufașă a poruncilor Sfântului Duh, în înlocuirea lor cu rânduielile proprii. Iată unde e cauza destrămării generale, cauza căderii creștinismului, a căderii morale ce precede întotdeauna ruina civilă, care prevestește această ruină. Se mai găsesc în particular creștini, dar a fost pierdută cunoașterea obștească, unică a Adevărului prin care totul s-ar uni într-un singur trup duhovnicesc, cu un singur chip de cugetare, sub un singur cap obștesc – Hristos. Azi, fiecare are mai mult sau mai puțin modul său de cugetare, religia sa, drumul lui, luate în chip arbitrar sau la întâmplare, considerate ca drepte sau măcar justificabile. Această nenumărată turmă care a pierdut legătura și unitatea în adevăr și în duh, prezintă observatorului duhovnicesc aspectul celei mai mari devălmășii: fiecare oaie rătăcește de capul ei, nimeni nu-i poartă grija, oamenii nu mai aud – într-atât li s-a îngreunat auzul – glasul mântuitor al Adevăratului Păstor ce răsună în Sfânta Lui Biserică, care le mai oblicește sus și tare nedreptatea și le arată drumul drept”[2].

La un veac după Sfântul Ignatie, Cuviosul Ioan Iacob Hozevitul (1913-†1960), cunoscând cât de vătămătoare este împuținarea cu sufletul, ne-a descris care sunt pricinile acestei stări sufletești:

„Cercetând mai cu de-amănuntul, vom vedea că împuținarea de suflet, îndoiala pentru mântuire și deznădăjduirea se ivesc îndeosebi din următoarele motive:

1. înainte de toate și de cele mai multe ori este lipsa de povățuitori duhovnicești;

2. necunoștința Sfintelor Scripturi (din care necunoștință se nasc părerile greșite și înșelăciunea minții);

---

[2] Sfântul Ignatie Briancianinov, *Cuvânt despre moarte*, ed. Ileana, București, 1997, nota 4, pp. 6-7.

3. vătămarea Dreptei Credințe (când facem prieteșug cu ereticii, cu masonii și cu ateii comuniști);

4. trândăvia duhului (adică părăsirea celor duhovnicești cu nesimțire și fără nici o căință);

5. nemărturisirea curată (când o facem de mântuială, cu ascunzișuri și dezvinovățiri);

6. împărtășirea cu nevrednicie (când știm că nu suntem în rânduială și ne apropiem cu obrăznicie, de ochii oamenilor);

7. când suntem robiți de patima mândriei și nu ne plecăm deloc spre vindecare;

8. când ne-am făcut vinovați și am căzut sub afurisenia arhiereului sau a preotului și nu căutăm dezlegare de la cel pe care l-am scârbit;

9. când am făcut vreo nedreptate mare cu bună știință (prin furtișag sau prin clevetire, necăutând a repara greșeala și împărtășindu-ne neîmpăcați);

10. când ne lăsăm robiți de întristare peste măsură (această întristare fiind însăși deznădejdea);

11. când, din multa zavistie, hulim Sfânta Credință, numele lui Dumnezeu ori persoanele sfințite;

12. când ne blestemăm pe noi înșine sau pe alții, fără de socoteală (luând în deșert numele Domnului și necăutând vindecare)"[3].

După cum ne arată Sfântul Ioan Iacob, lipsa povățuitorilor duhovnicești și necunoștința Sfintelor Scripturi sunt pricinile de căpătâi care ne veștejesc viața lăuntrică prin împuținarea cu sufletul, îndoiala pentru mântuire și deznădăjduire.

Pentru a înțelege mai bine ce înțeleg Sfinții Părinți prin „povățuitor duhovnicesc", lăsăm loc aici sfătuirii Sfântului Simeon Noul Teolog (949-†1022):

„De voiești să te lepezi de toate și să te deprinzi cu viețuirea evanghelică, să nu te dai în seama unui învățător neîncercat sau pătimaș, ca nu cumva, în loc de petrecerea evanghelică să o înveți pe cea drăcească. Fiindcă învățăturile bune sunt de la învățători buni; iar cele rele de la cei răi. Căci, desigur, din semințe rele ies roade rele. Înduplecă pe Dumnezeu cu rugăciuni și cu lacrimi, ca să-ți trimită un călăuzitor nepătimaș și sfânt. Dar cercetează și tu dumnezeieștile Scripturi și mai ales scrierile cu învățături despre lucrare ale Sfinților Părinți, ca punându-le alăturea de cele învățate și făptuite de învățătorul și înaintestătătorul tău, să le poți vedea și înțelege pe acestea ca într-o oglindă; și pe cele ce conglăsuiesc cu Scripturile să le iei în inimă și să

[3] Sfântul Ioan Iacob Hozevitul, *Din Ierihon către Sion*, ed. Gordian, Timișoara, 1996, vol. 2, p. 20 și 99.

le stăpânești cu cugetarea, iar pe cele mincinoase și străine să le dai la o parte și să le lepezi, ca să nu rătăcești. Căci să știi că în zilele acestea mulți s-au făcut dascăli mincinoși și înșelători. Tot cel ce nu vede, dar se încumetă să călăuzească pe alții, e un înșelător și duce pe cei ce-l urmează în prăpastia pierzaniei, după cuvântul Domnului: «**Orbul de va călăuzi pe orb, amândoi vor cădea în groapă**» *(Matei 15, 14)*"[4].

Cu toate că Sfântul Simeon Noul Teolog a trăit în veacul al X-lea, încă de pe atunci deplângea lipsa adevăraților povățuitori duhovnicești.

Mai apropiat vremurilor noastre, Sfântul Paisie Velicicovski (1722-†1794) îi spunea aceste cuvinte monahului Visarion, care își căuta un povățuitor duhovnicesc nemincinos:

„Mântuirea sufletului, de care mă întrebi, întru alt fel mai cu lesnire a fi nu se poate, fără numai prin povățuitor adevărat și duhovnicesc, care și însuși să fie nevoindu-se a face toate poruncile lui Dumnezeu, după cuvântul Domnului ce zice că: «**Cel ce va face și va învăța, acela mare se va chema**» *(Matei 5, 19)*, căci cum va putea pe altul povățui la calea mântuirii pe care el însuși nu a umblat[5]; că să cuvine el mai întâi, însuși, împotriva tuturor patimilor sufletești și trupești până la sânge a sta și cu ajutorul lui Hristos, pe poftă și pe mânie a le birui și cuvântarea de neînțelepție și mândrie, prin smerita cugetare și rugăciune a le vindeca. După aceea, iubirea de dulceți, iubirea de slavă și iubirea de argint, cumplitele acestea năpârci ale întregii lumi și toate celelalte patimi a le supune sufletului și, după acestea, cu darul lui Hristos a străluci unul ca acela cu darurile Duhului, după cea zisă de Domnul: «**Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, pentru ca să vază lucrurile cele bune**» și celelalte *(Matei 5, 17)*, la unul ca acesta, zic, povățuitor. Și cel ce se învață de la dânsul, prin înseși lucrurile poate a se învăța, fără de înșelare, toate poruncile lui Hristos și toate faptele bune, pe care toate acestea văzându-le și auzindu-le cel ce se învață de la el și prin a lui povățuire înainte a spori și mântuire a afla.

În acest fel s-ar fi căzut nouă, frate, a ne afla nouă povățuitor. Ci, vai vremii noastre acesteia de acum, prin care primejdie, purtătorii de Dumnezeu Părinții noștri, prin Duhul mai înainte văzând-o, din multă jale, ca fiilor lor, spre a noastră întărire, întru sfintele lor scrieri, toate ni le-au arătat nouă, că zice dumnezeiescul Simeon Noul Bogoslov: cu adevărat sunt [povățuitori duhovnicești] care bine știu a paște și a tămădui sufletele cele cuvântătoare.

---

[4] *Filocalia românească*, vol. 6, *Suta întâi a capetelor teologice și practice*, capetele 48-50, ed. IBMBOR, București, 1977, pp. 30-31.

[5] Vezi tâlcuirea Sfântului Teofilact la *Matei 5, 19*.

Că postiri și privegheri și chipul bunei cucernicii, mulți poate loruși prefăcându-și sau și cu fapta câștigându-și și de a grăi din pântece multe și cu cuvinte a învăța, cu lesnire pot prea mulți; dar, cei ce prin smerita cugetare și prin plânsul cel de-a pururea și lacrimi a-și tăia patimile și cele mai mari fapte bune a-și câștiga, foarte puțini se află. Și spre mai întărirea cuvântului său, Sfântul Simeon aducea pe cei mai de demult din Sfinții Părinți și grăiește așa: zic dumnezeieștii noștri Părinți: că vrând cineva patimile a-și tăia, prin plâns le taie pe ele și vrând fapte bune a-și câștiga, prin plâns le câștigă pe ele. Arătat, dar, este, că monahul cel ce nu în toate zilele plânge, nici patimile nu poate a și le tăia, nici fapte bune a isprăvi, așijderea, că nici darurilor părtaș cândva poate fi. Drept aceea, și cel mai cu apropiere de noi, purtătorul de Dumnezeu Părintele nostru Nil Sorski, lumina Rusiei, toate acestea cu multă luare aminte întru dumnezeieștile Scripturi seama luând și ticăloșia vremilor acestora și a oamenilor acestora de acum grijirea văzând, întru a sa carte la înaintecuvântare, sfătuiește pe râvnitori, așa grăind: Se cuvine cu prea multă osteneală a căuta povățuitor neînșelat, iar neaflându-se unul ca acesta, ne-au poruncit nouă Sfinții Părinți, din Dumnezeieștile Scripturi și din învățăturile purtătorilor de Dumnezeu Părinți a ne învăța, ascultând pe Însuși Domnul grăind: «**Cercați Scripturile și întru dânsele veți afla viață veșnică**» *(Ioan 5, 39)*. De aici, dar, acum frate ne este nouă cea de pe urmă nevoie, ca întru dumnezeieștile și părinteștile Scripturi cu multă întristare și cu multe lacrimi ziua și noaptea a ne învăța, și cu cei de un gând părinți bătrâni și râvnitori și a ne povățui la poruncile lui Dumnezeu și la lucrarea Sfinților Părinților noștri; și așa, cu mila lui Hristos și cu a noastră nevoință putem mântuire a afla"[6].

Iar Sfântul Calinic de la Cernica (1787-†1866) sfătuia în acest fel: „Tu, frate, fă ceea ce-ți spun. Ajută-te cu citirea cărților folositoare de suflet și fără să iei seama, vei vedea o schimbare în sufletul tău. Agonisește-ți astfel de cărți folositoare, mai ales cele scrise de oamenii virtuoși cum sunt: *Mărturisirea ortodoxă, Tâlcuirile celor patru Evanghelii, a epistolelor lui Pavel și a Epistolelor sobornicești* de Teofilact al Bulgariei și altele, din care poți înțelege tainele credinței noastre, cele de care are nevoie fiecare creștin, virtuțile care-l apropie pe om de Dumnezeu, relele care-l învrăjbesc cu El și multe altele în legătură cu mântuirea ta. La alegerea cărților sfătuiește-te totdeauna cu duhovnicul tău, acest lucru fiind de trebuință. Noi acum cinstim mulți Sfinți, care și-au început calea sfințeniei în urma citirii vreunei cărți de suflet folositoare, dar

---

[6] *Viața Cuviosului Paisie de la Neamț*, după manuscrisul nr. 154 din Biblioteca Mănăstirii Neamț, ediție îngrijită de diac. Ioan Ivan, ed. Trinitas, Iași, 1997, pp. 31-32.

mai mulți sunt cei care acum se chinuiesc în focul iadului și care, dacă ar fi citit cărți de suflet folositoare, s-ar fi pocăit și s-ar fi întors la Domnul și astfel s-ar fi învrednicit de veșnicele bucurii ale Raiului. Dumnezeu ne atrage la Sine cu înspăimântări și binefaceri, cu pilda vieții Lui și cu cărțile legii sfinte. Dar ce pot folosi toate acestea, dacă tu nu te gândești niciodată să le deschizi să le citești? Ce folosește unui corăbier harta nautică, dacă o ține întotdeauna făcută sul? Ce folosește busola, de o vor ține corăbierii totdeauna ascunsă?"[7]

În continuare, vom așeza câteva fragmente din testamentul duhovnicesc[8] al Sfântului Ignatie Briancianinov: „Îndatorirea de căpătâi pentru un începător[9] este de a studia Evangheliile și întreg Noul Testament. *Evanghelie* poate fi numit, dealtfel, întreg Noul Testament, pentru că acesta nu conține altceva decât învățătura evanghelică. Așadar, începătorul va studia mai întâi de toate poruncile Domnului din Evangheliile de la Matei și Luca. Studierea și punerea în practică a acestor două Evanghelii vor face mult mai ușor de înțeles alte scrieri ale Noului Testament. La citirea Evangheliilor mai trebuie adăugată citirea tâlcuirii pe care le-o face fericitul Teofilact al Bulgariei. Lectura acestei tâlcuiri este de neapărată trebuință, ea permițând înțelegerea corectă a Evangheliei și, în consecință, punerea minuțioasă a ei în practică. Pe de altă parte, canoanele Bisericii cer ca Scriptura să fie interpretată în acord cu comentariile patristice și nu în mod arbitrar. Lăsându-ne călăuziți în înțelegerea Evangheliei de explicațiile acestui Sfânt Părinte, ale cărui tâlcuiri sunt primite și întrebuințate de Biserică, noi vom rămâne credincioși tradiției bisericești"[10].

---

[7] Sfântul Calinic de la Cernica, *Despre piedicile mântuirii omului: slăbirea și împuținarea credinței*, în vol. *Un sfânt printre oameni*, sub îngrijirea episcopului Gherasim Cristea, ed. Episcopiei Râmnicului, Râmnicu-Vâlcea, 1996, pp. 62-63.

[8] Opera Sfântului Ignatie Briancianinov este publicată în limba rusă în 6 volume: vol. I, II și III sub numele de *Experiențe ascetice*, vol. IV – *Propovedanii ascetice și scrisori către mireni*, vol. V – *Prinos monahismului contemporan* și vol.VI – *Patericon*. Testamentul duhovnicesc al Sfântului Ignatie este cuprins în cel de-al V-lea volum al operei sale. Testamentul său (vol. V), o lucrare de o însemnătate capitală, a fost tradusă parțial în limba franceză, iar din franceză s-a tradus în românește de către ÎPS Andrei al Alba-Iuliei. O ediție integrală cu o traducere completă a întregii opere a Sfântului Ignatie Briancianinov este în curs de realizare la editura Sophia, prin strădania traducătorilor Adrian și Xenia Tănăsescu-Vlas.

[9] Cuviosul Serafim Rose spune că „în secolul nostru XX, atât de slab duhovnicește, toți suntem «începători»" (*Omul din spatele Filocaliei și ortodocșii de azi*, în *Autobiografia unui stareț*, ed. Deisis, Sibiu, 1996, p.14).

[10] Sfântul Ignatie Briancianinov, *Fărâmiturile Ospățului*, ed. Episcopiei Ortodoxe Române a Alba-Iuliei, 1996, cap. IX, pp. 28-29.

„Primejdia ce-l paşte pe cel ce neglijează împlinirea poruncilor Evangheliei este de a ajunge la sterpiciune duhovnicească, la îndepărtare de Dumnezeu, la pierzanie. Într-adevăr, Domnul a zis: «**fără de Mine nu puteţi face nimic. Dacă cineva nu rămâne în Mine, se aruncă afară ca o mlădiţă şi se usucă; şi o adună şi o aruncă în foc şi arde... Rămâneţi în iubirea Mea**» *(Ioan 15, 5-6, 9-10)*. «**Nu oricine Îmi zice: Doamne, Doamne, va intra în Împărăţia Cerurilor, ci cel care face voia Tatălui Meu Celui din Ceruri. Mulţi Îmi vor zice în ziua aceea: Doamne, Doamne au nu în numele Tău am proorocit şi nu în numele Tău am scos demoni şi nu în numele Tău minuni multe am făcut? Şi atunci voi mărturisi lor: niciodată nu v-am cunoscut pe voi. Depărtaţi-vă de la Mine cei care lucraţi fărădelegea**» *(Matei 7, 21-23)*. Cel Care ne dăruieşte smerenia, Cel Care ne-a învăţat şi care este modelul, Domnul nostru Iisus Hristos, a numit sfintele, puternicele şi dumnezeieştile Sale porunci «**mici**» *(Matei 5, 19)*, în sensul că este foarte simplă forma sub care sunt exprimate, permiţând oricărui om să se apropie de ele şi să le înţeleagă, chiar şi celui mai puţin educat. Dar, în acelaşi timp, Domnul adaugă că acela care va călca în mod conştient şi constant o singură poruncă, «**mic se va chema în Împărăţia Cerurilor**» *(Matei 5, 19)*, sau, după învăţătura Sfinţilor Părinţi, va fi lipsit de Împărăţia Cerurilor şi aruncat în focul gheenei"[11].

„Dumnezeu a rânduit ca noi, creştinii ortodocşi, să fim judecaţi după poruncile Evangheliei şi de această judecată depinde destinul nostru veşnic"[12].

„Să fim cu toată grija, fraţilor, în împlinirea poruncilor Evangheliei. Nu ştim când vine moartea. Într-un moment putem fi chemaţi la judecată, atunci când ne aşteptăm mai puţin. Fericiţi cei ce sunt pregătiţi pentru trecerea în veşnicie printr-o viaţă conformă cu Evanghelia. Vai de cei ce cad în nepăsare, care sunt neatenţi, care-şi fac voia lor, care se încred în părerea lor! Vai de cei ce n-au rupt toate legăturile cu satana! Vai de cei ce n-au intrat în legătură cu Dumnezeu! Şi mai rău de cei ce au intrat în această legătură şi apoi au rupt-o!"[13].

„Adevăratul creştinism şi adevăratul monahism constă în împlinirea poruncilor Evangheliei. Acolo unde acestea nu sunt îndeplinite, nu există nici creştinism, nici monahism, oricare ar fi aparenţele exterioare"[14].

---

[11] Ibid., cap. I, pp. 11-12.

[12] Ibid., cap. II, p. 13.

[13] Ibid., cap. II, p. 14.

[14] Ibid., cap. IV, p. 17.

„Cel care și-a întemeiat viața pe cercetarea Evangheliei și pe împlinirea poruncilor evanghelice, și-a întemeiat-o pe o stâncă nezdruncinată. Oricare ar fi condițiile în care l-au plasat împrejurările vieții, el nu-și împuținează lupta duhovnicească. El este neîncetat în lucrare, luptă și înaintează mereu, chiar dacă lucrarea sa, lupta și sporirea sa, rămân necunoscute și neînțelese de către ceilalți! Nici o încercare și nici o ispită care-l asaltează nu-l pot întoarce din drum. Domnul a zis: «**oricine aude aceste cuvinte ale Mele și le îndeplinește, asemăna-se-va bărbatului înțelept care a clădit casa lui pe stâncă. Și a căzut ploaia, au venit râurile mari, au suflat vânturile și au bătut în casa aceea , dar ea n-a căzut, fiindcă era întemeiată pe stâncă**» *(Matei 7, 24-25)*. Aici maniera de a trăi și dispozițiile sufletești sunt asemănate cu o casă; această casă primește o extraordinară stabilitate prin puterea dumnezeiască nemărginită, pe care o au cuvintele lui Hristos. Nici o metodă și nici o tehnică nu-i pot da sufletului puterea, așa cum i-o dau împlinirea poruncilor lui Hristos; puterea lui Hristos care lucrează în poruncile Sale îi dă singură această tărie. Domnul a mai spus: «**oricine aude aceste cuvinte ale Mele și nu le îndeplinește, asemăna-se-va bărbatului nechibzuit, care și-a clădit casa pe nisip. Și a căzut ploaia și au venit râurile mari și au suflat vânturile și au izbit casa aceea, și a căzut. Și căderea ei a fost mare**» *(Matei 7, 26-27)*. Cade ușor în ruină viața, în aparență bună, a celor care și-o întemeiază în întregime pe asceza trupească sau pe un însemnat număr de acte de nevoință, uneori grele și remarcabile, dar care nu au suficientă grijă la împlinirea poruncilor evanghelice"[15].

„Dacă te vei renega pe tine însuți și vei renunța constant la propriile tale raționamente, la voia ta proprie, la propria ta dreptate, sau – ceea ce înseamnă același lucru – la rațiunea, la voia și la dreptatea firii noastre căzute, cu scopul de a înrădăcina în tine înțelepciunea, voia și dreptatea divină pe care Dumnezeu Însuși ne învață în sfânta Sa Evanghelie, firea căzută va declanșa în tine un război înverșunat împotriva Evangheliei și împotriva lui Dumnezeu. Spiritele căzute vor veni în ajutorul naturii căzute"[16].

„Cercetând *Evanghelia*, străduindu-te să-i aplici învățăturile în faptă, în cuvânt și în gând, vei fi următor al voii Domnului și al tradiției ascetice și morale a Bisericii Ortodoxe. În puțină vreme *Evanghelia* te va face să treci de la pruncia spirituală la maturitatea duhovnicească în Hristos, și

[15] Ibid., cap. IV, pp.15-16.

[16] Ibid., cap. VIII, p.27.

vei deveni acel bărbat fericit[17], pe care-l cântă inspirat Proorocul: «**care n-a umblat în sfatul necredincioșilor și în calea păcătoșilor n-a șezut; ci în Legea Domnului e voia lui și la Legea Lui va cugeta ziua și noaptea. Și va fi ca un pom răsădit lângă izvoarele apelor, care rodul său va da la vremea sa și frunza lui nu va cădea; toate câte va face vor spori**» *(Psalm 1, 1-3)*"[18].

Iată ce scria Cuviosul Serafim Rose (1934-†1982), în anul 1976, în încheierea cuvântului său introductiv la *Viața Sfântului Paisie de la Neamț*: „Timpul nostru cheamă mai presus de orice la *osteneli smerite și tăcute*, cu iubire și simpatie pentru ceilalți nevoitori pe calea vieții spirituale ortodoxe și o adâncă hotărâre ce nu se descurajează din pricina atmosferei nefavorabile. Noi, creștinii vremurilor de pe urmă, mai suntem chemați să lucrăm cu stăruință asupra noastră înșine, să fim ascultători față de părinții și autoritățile duhovnicești, să ducem o viață cuviincioasă cu cel puțin un minimum de disciplină spirituală și cu o lectură regulată a literaturii spirituale ortodoxe pe care Cuviosul Paisie a transmis-o timpului nostru, să veghem asupra păcatelor și căderilor noastre și să nu-i judecăm pe ceilalți. Dacă facem aceasta, chiar și în vremurile noastre teribile, putem avea nădejde – cu mila lui Dumnezeu – de mântuire a sufletelor noastre. Poate că principala funcție a *Vieții Cuviosului Paisie* pentru noi astăzi este aceea de a ne da curajul de a îndura înfricoșătorul climat antispiritual al timpului nostru; fiindcă, așa cum ne-a avertizat Mântuitorul nostru, chiar și în vremurile de pe urmă, când «**iubirea multora se va răci**», «**cel ce va răbda până la sfârșit se va mântui**» *(Matei 24, 12-13)*"[19].

Tot pentru vremurile pe care le trăim, Cuviosul Paisie Aghioritul (1924-†1994), un Sfânt al zilelor noastre, ne îmbărbătează cu aceste minunate cuvinte: „Mulți Sfinți ar fi dorit să trăiască în vremea noastră, ca să se nevoiască!"[20]

---

[17] În tâlcuirea *Psalmului 1*, Sfântul Vasile cel Mare spunea: „Una este fapta bună a bărbatului și a femeii, deoarece și alcătuirea lor este de aceeași vrednicie, precum și răsplata asemenea pentru amândoi". Iar Cuvioasa Domnina ne învață: „Fapta bună nu se deosebește în bărbătească și femeiască, nici înțelepciunea nu se împarte în două, fără asemănare una cu alta; căci deosebirea stă în trupuri, nu în suflete. Întru Iisus Hristos, după dumnezeiescul Apostol, nu este bărbat și femeie *(Galateni 3, 28)*" – cf. *Matericul*, ed. Anastasia, 1995, pp. 5, 221.

[18] Sfântul Ignatie Briancianinov, *Fărâmiturile Ospățului*, cap. III, p. 15.

[19] *Omul din spatele Filocaliei și ortodocșii de azi*, în *Autobiografia unui stareț*, ed. Deisis, Sibiu, 1996, pp.16-17.

[20] Cuviosul Paisie Aghioritul, *Cu durere și cu dragoste pentru omul contemporan*, Schitul Lacu, Sfântul Munte Athos, 2000.

Cuviosul Siluan Athonitul (1866-†1938) – un Sfânt care s-a tăinuit pe sine în veacul al XX-lea –, ne-a lăsat între scrierile sale și o minunată sfătuire pentru împlinirea poruncilor:

„Întotdeauna trebuie să cerem de la Domnul pacea sufletului, ca să împlinim mai ușor poruncile Domnului, fiindcă Domnul iubește pe cei ce se străduiesc să împlinească voia Lui și astfel ei află mare odihnă întru Dumnezeu.

Cel ce împlinește voia lui Dumnezeu e mulțumit de toate, chiar dacă e sărac, bolnav sau se chinuie, pentru că îl înveselește harul Domnului. Dar cel nemulțumit de soarta lui, care murmură pentru boala lui sau pentru cel ce l-a supărat, acela e bine să știe că în el se află un duh de mândrie care a luat de la el mulțumirea față de Dumnezeu.

Chiar dacă e așa, nu te mâhni, ci străduiește-te cu tărie să ai nădejdea în Dumnezeu și cere de la El duh smerit; și atunci când vine la tine, smerit, Duhul lui Dumnezeu, Îl vei iubi și-ți vei găsi odihna, chiar dacă vei avea întristări.

Sufletul care are smerenie își aduce aminte întotdeauna de Dumnezeu și gândește așa: «Dumnezeu m-a făcut, a pătimit pentru mine, îmi iartă păcatele și mă mângâie, mă hrănește și poartă grijă de mine. De ce să-mi fac, atunci, griji sau de ce să mă tem, chiar dacă m-ar amenința moartea?»"[21].

Sfântul Porfirie (1906-†1991), îndeobște numit „Bunicuțul", ne mângâie cu aceste cuvinte pline de căldură: „De Hristos trebuie să ne apropiem nu de teama că nu știm ce va fi după ce vom muri. Lui Hristos trebuie să-i deschidem inimile noastre și, așa cum tragem perdeaua, lăsând soarele să intre în casă, trebuie să-L lăsăm și pe Hristos să vină la noi și să-L iubim cu iubire adevărată. În felul acesta ne putem apropia cel mai bine de El"[22].

„Cel ce are poruncile Mele și le păzește, acela este care Mă iubește; iar cel ce Mă iubește pe Mine va fi iubit de Tatăl Meu și-l voi iubi și Eu și Mă voi arăta lui" *(Ioan 14, 21).*

---

[21] Cuviosul Siluan Athonitul, *Între iadul deznădejdii și iadul smereniei*, ed. Deisis, Sibiu, 1998, p. 101.

[22] A. S. Tzavaras, *Amintiri despre Bătrânul Porfirie, Părintele nostru duhovnicesc, străvăzător și înaintevăzător*, ed. Bunavestire, Bacău, 1999, p. 107.

Viața și opera Sfântului Teofilact

Sfinții Părinți ai Bisericii au simțit atât de mult nevoia neîncetatei citiri și studieri a *Sfintei Scripturi*, încât tot timpul cât au trăit n-au încetat să-i povățuiască pe creștinii din vremea lor la citirea cu luare aminte a *Cuvântului lui Dumnezeu*. Încă și până astăzi, prin scrierile lor nemuritoare ne îndeamnă pe noi, care trăim acum, să facem același lucru de suflet folositor. Neîndoielnic este că s-ar putea alcătui o carte întreagă cu astfel de îndemnuri, dar socotim că cele ce au fost așezate până aici ne sunt îndestulătoare. Sfinții Părinți cunoșteau din propria lor experiență că folosul citirii și studierii *Sfintei Scripturi* este nemărginit și din această pricină, lipsa acestei strădanii o socoteau o imensă pagubă duhovnicească.

Tâlcuirile *Sfintei Scripturi* făcute de către Sfinții Părinți se constituie într-un adevărat tezaur duhovnicesc al Bisericii. Până în zilele noastre, aceste nestemate de gând lucrător au fost adunate și dăruite credincioșilor, istoria literaturii creștine menționând mulți scriitori prin care s-a mijlocit împărtășirea tâlcuirilor patristice.

Încă din secolul al VI-lea, au apărut în Biserică, în loc de îndrumători și tâlcuitori originali ai *Sfintei Scripturi*, adunători și culegători de tâlcuiri ale interpreților mai de seamă, care au strălucit mai înainte de ei. Astfel de culegeri au fost redactate de diferiți bărbați ai Bisericii, atât la *Vechiul Testament* cât și la cel *Nou*. Unii dintre acești culegători, după cum mărturisesc ei înșiși, sunt Sfântul Ecumeniu din Trica Tesaliei (sec. X), Sfântul Teofilact, Arhiepiscopul Ohridei și Bulgariei (sec. XI-XII) și Cuviosul Eutimie Zigaben[23] (sec. XI-XII). Toți trei au compus comentarii la *Noul Testament*, dar aceste comentarii sunt culese mai ales din scrierile Sfinților Părinți ai Bisericii, care au trăit mai înainte de ei și mai ales din scrierile Sfântului Ioan Hrisostom. Cu toate că acești scriitori postpatristici sunt culegători, totuși, în multe locuri, cu darul lui Dumnezeu, și-au exprimat și părerile proprii, păreri izvorâte din înțelepciunea dăruită de împlinirea poruncilor evanghelice. Lucrarea lor s-a dovedit (din experiență) de foarte mare folos, pentru că, în loc de opere în volume întregi, se găsește la îndemână o prescurtare a lor, conținând în adevăr tot ceea ce contribuie la o cât mai exactă înțelegere a *Noului Testament*. Și, pe drept cuvânt, în lucrările acestora vorbesc în primul rând cei mai autorizați și mai străluciți dintre Sfinții Părinți ai Bisericii, pentru că aceste lucrări sunt extrase din operele lor.

---

[23] A fost publicat în limba română *Comentariul Sfintei Evanghelii de la Matei* de Eutimie Zigaben, Mănăstirea Cozia, 1931, vol. 1-2.

După mai bine de un secol de la creştinarea sa, timp în care a cunoscut însemnate frământări bisericeşti, Bulgaria avea de la anul 982, atât capitala, cât şi arhiepiscopia în oraşul Ohrida. În istoria bisericească a românilor, arhiepiscopia de Ohrida are însemnătate, deoarece, în acea vreme şi vlahii din sudul Dunării s-au aflat sub oblăduirea duhovnicească a arhiepiscopului de Ohrida[24]. Chiar şi după destrămarea regatului bulgar (1019-1020) de către împăratul Vasile al II-lea al Bizanţului, această arhiepiscopie îşi păstrează autocefalia, având 31 de episcopii sufragane[25]; de acum însă scaunul arhiepiscopiei va fi ocupat cu predilecţie de ierarhi greci, iar unul dintre aceştia a fost şi Sfântul Teofilact.

Născut pe la mijlocul veacului al XI-lea, la Euripos (azi Calcis, în insula Eubeea din Marea Egee), Teofilact era de neam grec şi făcea parte din familia Hefaistos[26]. Familia sa era una înstărită, iar dintre fraţii săi ne este cunoscut după nume doar Dimitrie, care era cleric la Biserica Sfânta Sofia din Constantinopol. Tânărul Teofilact şi-a făcut studiile la Universitatea

---

[24] De asemenea, M. Gyoni a arătat cu argumente convingătoare că în acea perioadă ţinutul Timişului, cu centrul la Jupa, lângă Caransebeş, vechiul Tibiscum, ţinea de arhiepiscopia de Ohrida (vezi M. Gyoni, *L'Eglise orientale dans la Hongrie du XIeme siecle*, în *Revue d'histoire comparee*, 1947, tom V, nr. 3, pp. 42-49). Pentru legăturile bisericeşti ale românilor cu arhiepiscopia de Ohrida, vezi: Atanasie Mironescu, în precuvântarea la *Cele patrusprezece trimiteri ale Sfântului Apostol Pavel*, Bucureşti, 1904-1906, tom I, pp. XVI-XIX; dar şi studiul lui Tit Simedrea: *Unde şi când a luat fiinţă legenda despre atârnarea canonică a scaunelor mitropolitane din Ţara Românească şi din Moldova de Arhiepiscopia de Ohrida? (note pe marginea unei interpolări)*, în rev. *Biserica Ortodoxă Română*, 1967, nr. 9-10, pp. 975-1003.

[25] După ce împăratul Vasile II a anexat Bulgaria imperiului bizantin, le-a îngăduit bulgarilor să păstreze o parte din instituţiile naţionale la care ţineau. Principala instituţie era Biserica lor. Astfel, împăratul a declarat arhiepiscopia Ohridei autocefală (înlocuind astfel Patriarhia bulgară din timpul independenţei), devenind astfel independentă de Patriarhia Constantinopolului. Sub jurisdicţia arhiepiscopiei Ohridei au intrat toate episcopatele care în veacul al X-lea aparţinuseră statului bulgar. Acestea acopereau o zonă întinsă în Macedonia, Albania, Serbia şi nordul Greciei, ca şi centrul şi nordul Bulgariei. Arhiepiscopul urma să fie numit de către împărat şi hirotonit de către episcopii care îi erau sufragani viitorului arhiepiscop (D. Obolensky, *Six Byzantine Portraits*, Clarendon Press, Oxford, 1988, p. 40).

[26] În cadrul referinţelor legate de biografia Sfântului Teofilact, am ţinut seamă de numeroase articole şi studii publicate la noi sau în străinătate. Deoarece unii dintre cititori pot fi interesaţi de bibliografia legată de opera şi activitatea Sfântului Teofilact, am aşezat în notele de subsol câteva referinţe bibliografice care se pot constitui într-o minimă documentaţie primară.

din Bizanț, reorganizată în anul 1045 de împăratul Constantin Monomahul (1042-1055). Aici a studiat cu renumitul filosof neoplatonic Mihail Psellos, cu care mai apoi a păstrat legături de prietenie. După ce și-a desăvârșit studiile după „programa" obișnuită pe atunci (*enkiklios paideia*), întrucât era un student strălucit, dar și primind de la Dumnezeu darul cuvântului, Sfântul Teofilact a devenit mai-marele retorilor, adică profesor de retorică (*maistor ton rhetoron*) în cadrul școlii patriarhale[27], iar mai apoi monah și arhidiacon al Bisericii Sfânta Sofia din Constantinopol, fiind hirotonit chiar în Marea Biserică Patriarhală.

Ca și dascăl, printre numeroșii săi elevi, care mai apoi au devenit clerici, demnitari ai curții, ofițeri, judecători sau medici, Teofilact l-a avut ca învățăcel (1084-1085) și pe Constantin Porfirogenetul, fiul împăratului Mihail VII Ducas (1071-1078)[28] și al soției georgiene a acestuia, Maria de Alania[29]. Constantin Ducas (supranumit și Porfirogenetul) a fost desemnat succesor la tron încă de mic copil, iar după întronarea lui Alexios I Comnen (1081-1118), prerogativele sale au fost confirmate prin logodirea sa cu Ana Comnena, fiica lui Alexios, pe când aceasta avea doar 4 ani. Constantin a murit însă de tânăr (1074-†cca.1094).

Sfântul Teofilact s-a distins printr-o profundă cunoaștere a *Sfintelor Scripturi*, a scrierilor Sfinților Părinți, dar și a literaturii și filosofiei grecești și latine și din această pricină împăratul Mihail VII Ducas l-a însărcinat a fi dascăl al tânărului prinț Constantin Porfirogenetul, care pe atunci nu avea decât 10 ani. Pentru Constantin, Sfântul Teofilact a scris pe la anii 1086-1087, *Învățătura împărătească* (*PG*[30] 126, col. 249-286), de fapt un *basilikos logos*, ce era un scurt manual de educație moral-politică și de

---

[27] Alegerea ca mai-mare al retorilor a Sfântului Teofilact, a adus multă bucurie și mulțumire sufletească părinților săi, după cum însuși scrie în scrisoarea sa către Ioan Ducas (cf. *PG* 126, col. 509).

[28] Împărații bizantini din vremea Sfântului Teofilact au fost: Constantin X Ducas (1059-1067), Roman IV (1067-1071), Mihail VII Ducas (1071-1078), Nichifor III Botaniates (1078-1081) și Alexios I Comnen (1081-1118).

[29] Căsătoria lui Mihail VII Ducas cu prințesa caucaziană Maria de Alania pare să fi avut loc după ce Mihail a devenit împărat. Maria, fiica lui Bagrat al IV-lea, regele Georgiei (1027-1072), era o femeie de o rară frumusețe. Ea a murit însă pe la 1090, ca monahie, când fiul ei, Constantin, abia trecuse de 15 ani (vezi și M. Mullet, *The „Disgrace" of the Ex-Basilissa Maria*, în rev. *Bizantino-Slavica*, tom. 45, 1984, pp. 202-211).

[30] În *Patrologiae Graece cursus completus* (ediția J.P. Migne, vol. 1-161, Paris, 1857-1866), opera Sfântului Teofilact ocupă tomurile 123-126.

pedagogie, menit să-l îndrume la o viață aleasă și să-l pregătească pentru domnie pe tânărul principe[31].

Acest scurt tratat despre educația prinților este alcătuit din două părți și a fost citit de Sfântul Teofilact înaintea lui Constantin și a mamei sale, Maria. Partea întâi îl prezintă pe tânărul nobil și pe părinții săi, iar cea de a doua conține sfătuirile propriu-zise date prințului, pentru o înțeleaptă și virtuoasă cârmuire a imperiului. În prima parte sunt elogiați părinții și înaintașii prințului: bunicul tânărului Constantin, împăratul Constantin X Ducas (1059-1067), la fel ca și fiul său Mihail, care aveau mare dragoste atât pentru literatură, cât și pentru Sfintele Scripturi și învățăturile Părinților[32]. Dar basilisa Maria, mama lui Constantin, i-a întrecut pe aceștia în râvna pentru cele dumnezeiești, deoarece, din dragoste pentru Hristos și nu pentru alte pricini sau siliri, a lăsat lumea și slava ei trecătoare și a intrat ca viețuitoare în Mănăstirea Sfântului Gheorghe de Manganes, unde mai apoi a fost aleasă egumenă. În *Învățătura*

---

[31] *Învățătura împărătească* a fost publicată și de P. Gautier în *Theophylacte d'Achrida, Discours, Traites, Poesies* (Corpus Fontium Historiae Bizantinae), Tesalonic, 1980, pp. 177-211. Studii despre această lucrare vezi și la: K. Praechter, *Antike Quellen des Theophylaktos von Bulgarien*, în rev. *Byzantinische Zeitschrift*, tom. 1, 1892, pp. 399-414; B. Leib, *La „Paideia basilike" de Theophylacte d'Achrida et sa contribution a l'histoire de la fin du XIe sicle*, în *Revue de Etudes Byzantines*, tom. 11, 1953, pp. 197-204; W. Blum, *Byzantinische Furstenspiegel*, Stuttgart, 1981, pp. 43-46.

Învățătura împărătească a Sfântului Teofilact a avut și la noi o influență durabilă din epoca postbizantină, până în sec. al XVIII-lea. Cercetătorii au demonstrat că această scriere a Sfântului Teofilact a fost folosită și în sec. al XVI-lea în alcătuirea *Învățăturilor lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie* (cf. Ștefan Ciobanu, *Istoria literaturii române vechi*, ed. Hyperion, Chișinău, 1991, p.134; vezi și D. Russo, *Studii istorice greco-române*, tom. II, București, 1939, pp. 533-534). În secolul al XVIII-lea, Sevastos Kymenites îi dedica lui Brâncoveanu un elogiu, urmat apoi de traducerea *Învățăturii împărătești* a Sfântului Teofilact (ambele sunt prezente și în *mss. 1805* și *1816* din biblioteca mănăstirii athonite Vatopedu, manuscrise menționate de Virgil Cândea în *Mărturii românești peste hotare*, vol. I, ed. Enciclopedică, București, 1991, p. 527; vezi și *ms. gr. 734 BAR*, menționat de C. Litzica în *Catalogul manuscriptelor grecești*, București, 1909, p. 299. Mai multe despre elogiul lui Sevastos Kymenites dedicat lui Constantin Brâncoveanu, vezi la A. Camariano-Cioran, *Pareneses byzantines dans les pays roumains*, în *Etudes byzantines et post-byzantines*, tom. I, București, 1979, p. 117-133.

[32] După ce a fost uzurpat de către Nichifor Botaniates, Mihail Duca a fost silit să intre în cinul monahal, însă acest lucru nu i-a displăcut deloc lui Mihail, care se pare că mai apoi a devenit chiar episcop (cf. B. Leib, op. cit., pp. 198).

împărătească Sfântul Teofilact îl îndeamnă pe prințul Constantin să ia aminte la viața virtuoasă și plină de milostivire pe care mama sa o avea încă dinainte de a depune voturile monahale, pe când era împărăteasă. Prin acestea va putea Constantin înțelege adevărata măsură a jertfei duhovnicești a mamei sale și ascultându-i sfaturile sfinte, va primi ajutorul și ocrotirea lui Dumnezeu. În partea a doua, Sfântul Teofilact, folosindu-se de pilde biblice, istorice și literare îi arată lui Constantin care sunt modurile de a guverna un imperiu, iar apoi îl povățuiește la virtuțile și însușirile în care trebuie să se întărească ca viitor basileu: credința adevărată în Dumnezeu, dragostea și mila față de semeni, demnitatea, tăria dobândită prin biruirea moliciunii și trândăviei, prietenia adevărată și nefățarnică, judecata fără părtinire și cu milostivire, dragostea pentru studiu. De asemenea, tânărul Constantin este îndemnat să se ferească de însoțirea cu actorii sau comedianții, dar și să se împotrivească plăcerilor și desfrânării prin orice mijloace, dar mai ales prin exerciții fizice, care sunt de mare folos în această privință. În finalul acestei scrieri, Sfântul Teofilact îi făgăduiește lui Constantin că dacă va pune în practică cele ce i le-a spus, îi va aduce mai apoi și alte învățături ziditoare de suflet[33].

La îndemnul împărătesei Maria – care, ca o mamă sfântă purta de grijă atât pentru mântuirea sa, cât și pentru cea a fiului său –, Sfântul Teofilact a alcătuit *Tâlcuirea celor patru Evanghelii* (*PG* 123, col. 139-1341; 124, col. 9-318), iar mai apoi a continuat cu *Faptele Sfinților Apostoli* (*PG* 125, col. 483-1132), *Epistolele Sfântului Apostol Pavel* (*PG* 124, col. 335-1358; 125, col. 9-404) și *Epistolele Sobornicești* (*PG* 125, col. 1131-1288; 126, col. 9-104). La acestea se adaugă și lucrările exegetice la *Cărțile Sfinților Prooroci Osea, Avacum, Iona, Naum și Miheia* (*PG* 126, col. 563-1190)[34]. Tot Sfântului Teofilact i se atribuie și o *Tâlcuire a Psalmilor*, care însă a rămas încă inedită[35].

Ne este, de asemenea, cunoscut că la 6 ianuarie 1088, Sfântul Teofilact, ca unul care era mai-mare (adică maestru) al retorilor, înconjurat de câțiva învățăcei ai săi, a ținut un cuvânt de elogiu (*basilikos logos*) înaintea lui Alexios I Comnenul și a întregii curți imperiale[36] (*PG* 126, col. 287-306).

---

[33] Cf. B. Leib, op. cit., pp. 200-201.

[34] Acest tâlcuiri au fost dedicate tot împărătesei Maria (cf. P. Gautier, *Theophylacte d'Achrida – Lettres*, Tesalonic, 1986, p. 83).

[35] Datorită uriașei sale opere exegetice, H. von Soden îl numește pe Sfântul Teofilact „cel mai mare exeget al veacului al XI-lea" (*Die Schriften des Neuen Testaments*, Berlin, 1902-1910, tom. I, pp. 321).

[36] Faptul că în acest discurs Sfântul Teofilact nu-l pomenește pe Constantin Porfirogenetul și pe mama sa, Maria, se datorează evenimentelor petrecute la curtea

Acest discurs oficial, ținut de Sfântul Teofilact în calitate de mai-mare al retorilor, pe lângă interesul său literar confirmă și completează (pe o perioadă determinată a istoriei bizantine) informațiile despre *Alexiada*, scrierea istorică a Anei Comnena[37].

Între anii 1088-1090 (fără însă a se cunoaște cu exactitate când anume[38]), Sfântul Teofilact a fost desemnat arhiepiscop de Ohrida (actualmente Ohrid, în noul stat Macedonia), devenind păstorul duhovnicesc al slavilor și vlahilor din această eparhie[39]. Sfântul Teofilact s-a simțit împovărat de această nouă îndatorire, pe de o parte pentru marea responsabilitate ce o avea ca arhiepiscop, dar și pentru faptul că numirea sa ca vlădică la Ohrida îl ținea departe de

---

imperială. După abdicarea din anul 1078 a tatălui său, Mihail VII Ducas (1071-1078), Constantin, care avea doar 4 ani, a devenit urmașul legitim al tronului bizantin. Dar, Nichifor III Botaniates (1078-1081) nu i-a recunoscut dreptul pe care Constantin îl putea pretinde în mod legitim. Însă Comnenii, în timpul revoltei lor împotriva lui Botaniates, au fost constrânși de cei din familia Ducas să ia apărarea tânărului Constantin Porfirogenetul. Comnenii i-au făgăduit mamei sale, Maria, că vor revendica drepturile lui Constantin, iar Alexios, după ce a devenit împărat, a împărțit puterea cu Constantin, logodindu-l cu cea mai mare fiică a sa, Ana Comnena și numindu-l co-basileu. În ce o privește pe Maria, mama lui Constantin, când s-a încredințat că a asigurat soarta fiului său, s-a retras la mănăstire. Dizgrația lui Constantin Porfirogenetul a survenit o dată cu nașterea lui Ioan, primul copil de parte bărbătească pe care l-a avut împăratul Alexios. Nașterea acestuia s-a petrecut pe la anul 1087, căci pe la 1086-1087 Sfântul Teofilact scria *Învățătura împărătească* pentru Constantin, care era încă co-basileu, iar în 1088 în elogiul său (*basilikos logos*) îl pomenește deja pe pruncul imperial Ioan Comnen. Cu toate acestea, se pare că logodna dintre Ana Comnena și Constantin Porfirogenetul nu a fost ruptă. Astfel se explică de ce Sfântul Teofilact nu-l pomenește nici pe Constantin și nici pe mama sa, Maria, în elogiul pe care-l face întregii familii imperiale în această scriere a sa (Cf. P. Gautier, *Le discours de Theophylacte de Bulgaria a l'autocrator Alexis Ier Comnene*, în *Revue de Etudes Byzantines*, tom. 20, 1962, p. 106).

[37] Cf. P. Gautier, op. cit., p. 93; vezi și Ernest Barker, *Social and Political Thought in Byzantium from Justinian I to the Last Paleologus*, Clarendon Press, Oxford, 1957, pp. 146-150; R. Anastasi, *Sul Logos basilikos di Teofilatto per Alessio Comneno*, în rev. Orpheus, nr. 3, 1982, pp. 358-362.

[38] Cf. P. Gautier, *L'episcopat de Theophylacte Hephaistos archeveque de Bulgarie (Notes chronologiques et biographiques)* în *Revue de Etudes Byzantines*, 1963, pp. 159-166.

[39] În februarie 1091, după ce primise deja o scrisoare din Ohrida de la Sfântul Teofilact (*PG* 126, col. 517), Nichifor Melissenos vine în Bulgaria din porunca împăratului, pentru a recruta din rândul slavilor și a vlahilor oșteni pentru luptele cu pecenegii (cf. P. Gautier, *op. cit.*, p. 162).

efervescența vieții duhovnicești și culturale a Constantinopolului[40]. Ohrida era capitala unei provincii de la periferia Imperiului, provincie ce fusese cucerită de bizantini prin lupte sângeroase pe la începutul veacului al XI-lea, în vremea împăratului Vasile II Bulgaroctonul. Sfântul Teofilact știa prea bine că numirea sa la Ohrida era cuprinsă și într-o anumită strategie politică a împăratului Alexios I Comnenul[41]. Din această pricină, primirea batjocoritoare pe care i-au făcut-o Sfântului Teofilact enoriașii săi din Ohrida se datora întâi de toate faptului că episcopul trimis din Constantinopol era privit ca un reprezentant al împărăției bizantine. Așa cum locuitorii Ohridei nu cunoșteau că printre ei vine un om cu viață sfântă, tot așa, nici Sfântul Teofilact nu cunoștea la acea dată că *praktores* (agenții fiscului bizantin) percepeau din această provincie impozite atât de crunte și de inumane, încât se mergea până la luarea copiilor pentru a fi făcuți sclavi.

În această dificilă stare a lucrurilor, Sfântul Teofilact și-a îndeplinit conștiincios și energic îndatoririle sale pastorale, cu toate că și-ar fi dorit oricând să se întoarcă la Constantinopol. Și cu toate că prin educație și mentalitate era un bizantin, a fost un adevărat Părinte și păstor duhovnicesc pentru arhiepiscopia autocefală a Ohridei și Bulgariei, apărându-i interesele și protejându-i independența și prerogativele[42]. Sfântul Teofilact s-a sârguit mult pentru a-și păzi turma duhovnicească de lupii răpitori ce au lucrat prin învățătura pavlicienilor și bogomililor[43] și, pentru a feri norodul de

[40] Sfântul Teofilact era el însuși un adevărat fiu al lumii bizantine, un rod curat a ceea ce era mai de preț în Bizanț, atât duhovnicește cât și în plan cultural, și din această pricină, pe drept cuvânt, se socotea pe sine ca aparținând „cetății împărătești". Plecarea sa la Ohrida, lipsirea de toate privilegiile duhovnicești și culturale ale Constantinopolului, dar și firea sa sensibilă, l-au făcut să se socotească, pentru început, asemenea unui exilat.

[41] În veacurile XI-XII, numirea în înalte funcții bisericești era adesea o răsplată a meritelor clerului patriarhal din Constantinopol. Autoritățile bizantine priveau scaunul episcopal al Ohridei ca pe un post-cheie. Mai mult, arhiepiscopul de Ohrida avea și un rang înalt în ierarhia Bisericii răsăritene. Alături de conducătorul militar, arhiepiscopul Ohridei era principalul reprezentant al autorității bizantine (D. Obolensky, *Six Byzantine Portraits*, Clarendon Press, Oxford, 1988, pp. 40-41).

[42] Este cunoscută împotrivirea Sfântului Teofilact în ce privește transformarea unei mănăstiri în stavropighie, adică scoaterea de sub jurisdicția episcopiei locale și supunerea ei față de Patriarhia din Constantinopol. În acea vreme, folosindu-se de dreptul de a preschimba o mănăstire în stavropighie, Patriarhia a săvârșit multe abuzuri, mai ales în Orient.

[43] B. Panov, *Bogomil'skoe, dvizenie v Makedonii na osnovanii pisem Feifilakta Ochridskogo*, în *Actele celui de al XIV-lea congres internațional de studii bizantine (București, 6-12 septembrie 1971)*, tom. III, 1976, pp. 721-727.

întunericul acestor învăţături, a hirotonit mulţi preoţi educaţi, care erau cu adevărat lucrători prin cuvânt. Înţeleptul arhiepiscop a avut de îndurat numeroase acuzaţii nedrepte şi defăimătoare, îndreptate împotriva sa atât din interiorul diocezei sale, cât şi de la Constantinopol. Cu toate că era o fire sensibilă, Sfântul Teofilact a răbdat cu bărbăţie numeroasele nedreptăţi, pentru că ştia că acestea sunt aruncate asupra sa din pizma vrăjmaşului neamului omenesc. Dar Dumnezeu l-a sprijinit şi a mângâiat durerile sale, iar râvna i-a împodobit-o cu roade. Prin ostenelile sale duhovniceşti, Sfântul Teofilact a câştigat dragostea şi respectul credincioşilor, pentru că aceştia au văzut munca sa neobosită în slujba şi în numele lor[44].

Din perioada în care a fost episcop se păstrează o voluminoasă corespondenţă (130 de scrisori publicate în *PG* 126, col. 307-558) purtată atât cu episcopii sufragani, dar şi cu alte feţe bisericeşti, cu prieteni, cu înalţi funcţionari de la curtea imperială, dar şi cu Maria de Alania, fosta împărăteasă a Bizanţului, devenită monahie[45]. Tot de atunci datează şi o lucrare intitulată: *Tratatul asupra plângerilor împotriva latinilor* (*PG* 126, col. 221-248), scrisă pe un ton moderat, atitudine rară pentru acea vreme, privind această chestiune. Când Sfântul Teofilact scria această lucrare, trecuseră abia câteva zeci de ani de la schisma din 1054 dintre Biserica răsăriteană şi cea apuseană. Cu toate că acest tratat este alcătuit pe un ton conciliant, Sfântul Teofilact nu face concesii învăţăturilor străine de Dreapta Credinţă, apărând cu fermitate învăţătura ortodoxă şi respingând adaosul Filioque şi primatul papal. În ce priveşte obiceiurile cultice locale ale celor două Biserici, Sfântul Teofilact îndeamnă la împăcare şi înţelegere reciprocă. Această scriere a fost alcătuită în cadrul corespondenţei sale cu Nicolae, care era pe atunci diacon al Bisericii Sfânta Sofia şi care, mai apoi, a devenit episcop de Malesova[46].

---

[44] *Sviatoe Evanghelie s tolkovaniem blajenogo Feofilacta, Arhiepiscopa Bolgarskogo (Blagoviestnik)*, Moscova, 2000, p. 15.

[45] Aceste scrisori alături de altele 5, au fost publicate într-o ediţie critică de către P. Gautier, *Theophylacte d'Achrida – Lettres* (Corpus Fontium Historiae Bizantinae), Tesalonic, 1986.

[46] Această lucrare a fost scrisă înainte de anul 1091, când – în contextul unionist promovat de patriarhul Nicolae Gramatikos şi Alexios I Comnen –, diaconul Nicolae a cerut părerea celui ce-i fusese dascăl, iar acum era întâistătător al Ohridei.

Pentru acest tratat vezi: M. Jugie, *Theologia dogmatica christianorum orientalium*, tom I, pp. 285-286, 303-310, 318-320, 325-327, 348-351 (cf. R. Janin, art. *Theophylacte d'Achrida*, în *Dictionnaire de Theologie Catholique*, Paris, 1946, col. 538). Acest tratat al Sfântului Teofilact a fost publicat de P. Gautier în *Theophylacte d'Achrida – Discours, Traites, Poesies*, ed. cit., pp. 97-114, 245-285. Alte studii referitoare la această lucrare sunt următoarele: J. Draseke,

Întreaga corespondență a Sfântului Teofilact are o mare importanță istorică, deoarece mijlocește cunoașterea stării în care se afla societatea și Biserica din acea vreme[47]. Din scrisorile Sfântului Teofilact pot fi urmărite fapte istorice care s-au petrecut până în anul 1108. Astfel este descrierea succintă a invaziei în Iliria și Bulgaria a oștilor apusene ce se aflau sub conducerea lui Robert Guiscard și a fiului său, Bohemond. Acest eveniment a avut loc în timpul primelor expediții cruciate, la începutul veacului al XII-lea[48].

Theophylaktos' Schrift gegen die Lateiner, în rev. *Byzantinische Zeitschrift*, tom. 10, 1901, p. 515-529; B. Leib, *Rome, Kiev et Byzance a la fin du XIe siecle*, Paris, 1925, p. 41-50; A. Quacquarelli, *La lettera di Teofilatto di Achrida: gli erori dei Latini*, în rev. *Rassegna di Scienze filosofiche*, tom. 2, 1949, p. 3-4, 11-40; M. Tombacco, *Teofilatto di Bulgaria tra Oriente et Occidente*, Bari, 1979, 104 p; D. Obolensky, *Six Byzantine Portraits*, Clarendon Press, Oxford, 1988, pp. 41-45; E. Papayani, *Rome et Constantinople dans l'oevre de Theophylacte archeveque d'Achrida*, în *Ideia giuridica e politica di Roma e personalita storiche*, I, Roma, 1991, pp. 79-94.

[47] Scrisorile Sfântului Teofilact au fost întrebuințate ca o bogată sursă de informație pentru subiecte variate: structura bizantină a comandamentului din Bulgaria, politica fiscală a Imperiului în provincii, istoria economică și socială a Macedoniei, ereziile medievale sau identitatea oficialilor bizantini. Prea puțin interes s-a arătat felului în care este reflectată personalitatea sa în numeroasele sale scrisori care ni s-au păstrat. Acest lucru a fost făcut numai de unele studii din ultimele două decenii ale veacului al XX-lea. Pentru scrisorile Sfântului Teofilact, vezi și următoarele studii: K. Roth, *Studien zu den Briefen des Theophylaktos Bulgarus*, Ludwishafen, 1900, pp. 1-22; N. Adontz, *L'archeveque Theophylacte et le Taronite*, în rev. *Byzantion*, tom. 11, 1936, pp. 577-588; A. Leroy-Molinghen, *Les Lettres de Theophylacte de Bulgaria a Gregoire Taronite*, în rev. *Byzantion*, tom. 11, 1936, pp. 589-592; D. A. Xalanatos, *Beitrage zur Wirtschafts und Sozialgeschichte Makedoniens în Mittelalter*, Munich, 1937; *Prolegomenos a une edition critique des „Lettres" de Theophylacte de Bulgaria, ou l'autorite de la „Patrologie greque" de Migne*, în rev. *Byzantion*, tom. 13, 1938, p. 253-262; *Trois mots slaves dans les lettres de Theophylacte de Bulgaria*, în *Anuarul Institutului de Filologie și Istorie orientală și slavă*, tom. 6, 1938, p. 111-117; *A propos d'une phrase de Theophylacte de Bulgaria*. în rev. *Byzantion*, tom. 52, 1982, p. 423-424; *Medicins, maladies et remedes dans les Lettres de Theophylacte de Bulgaria*, în rev. *Byzantion*, tom. 55, 1985, p. 483-492; St. Maslev, *Les lettres de Theophylacte de Bulgaria a Nicephore Melissenos*, în *Revue de Etudes Byzantines*, tom.1972, pp. 179-186; A. R. Littlewood, *The Byzantine Letter of Consolation in the Macedonian and Komnenian Periods*, Indiana, USA, 1996; M. E. Mullett, *Theophylact Bishop of Semnea and the Alexian Reconquest of Anatolia*, în rev. *Peritia (Journal of the Medieval Academy of Ireland)*, tom. 10, 1996, pp. 237-252; tot bizantinologul Margaret E. Mullett a publicat o monografie legată de corespondența Sfântului Teofilact: *Theophylact of Ochrid: Reading the Letters of a Byzantine Archbishop*, (Birmingham Byzantine and Ottoman Monographs, 2), Aldershot: Variorum, 1997, 441 p.

[48] *PG* 123, col. 31-33.

În cârmuirea arhiepiscopiei sale, Sfântul Teofilact a lucrat cu înțelepciune și multă hotărâre. Era cu multă luare aminte în alegerea păstorilor vrednici și mai ales a episcopilor. Cel mai adesea alegea episcopii dintre greci, dar și dintre aceștia, pe aceia care erau iscusiți în cele duhovnicești, dar pricepuți și în rânduiala lucrurilor lumești. Arhiepiscopul era cu multă luare aminte la ceea ce se petrecea în eparhia sa și, pentru a cunoaște mai îndeaproape nevoile fiecărei biserici, chema episcopii în adunări și aici cerceta tot ceea ce trebuia îndreptat sau îmbunătățit. Dar în aceste adunări ale episcopilor, Sfântul Teofilact ridica și problemele pentru care era de trebuință sfatul reciproc.

Ca și arhiepiscop, Sfântul Teofilact s-a îngrijit și de averea Bisericii, care era prădată atât de conducătorii laici ai Bulgariei, cât și de agenții fiscului bizantin. Ca unul care era păstor de suflete, arhiepiscopul purta de grijă ca enoriașii săi să nu fie nedreptățiți sau batjocoriți prin lăcomia și răutatea celor care strângeau impozite. Din această pricină, Sfântul Teofilact – așa cum ne mărturisește prin scrisorile sale – a avut mult de suferit din pricina lui Iasites, cel care era mai mare peste zbirii care strângeau dajdia[49].

În vremea păstoririi Sfântului Teofilact, s-au petrecut în Bulgaria și năvăliri ale cumanilor, care prădau și mistuiau cu foc cetățile și sfintele biserici[50]. Când pagubele erau prea mari, iar Biserica nu avea resursele necesare pentru refacerea celor distruse, arhiepiscopul cerea ajutorul prietenilor săi cu dare de mână din aristocrația bizantină. Iată ce îi scrie unuia dintre aceștia, anume fiului sevastocratorului: „Te rog, milostivește-te de biserică, ce era vestită altădată, pe care evlaviosul Boris, țarul Bulgariei, a înălțat-o împreună cu alte șapte biserici. El a construit-o, iar tu înnoiește-o, ca Domnul să înnoiască duh drept înăuntrul tău”[51].

Episcopului de Vidin, care se plângea de greutățile și necazurile ce le întâmpină, Sfântul Teofilact îi scria aceste cuvinte de mângâiere: „Cu adevărat, preacinstite frate, mari sunt și suferințele tale și pot mișca orice inimă. Cine va tăgădui aceasta? Afară luptă, înlăuntru spaimă și nu este cine să ajute și împreună să lupte. Că vrăjmașii trâmbițează și capul îl ridică, iar stârvurile robilor tăi le pun spre mâncare păsărilor cerului. Varsă sângele lor ca apa împrejurul cetății voastre și n-are cine să-i îngroape. Prietenii și cei de aproape stau departe, iar dacă se apropie, mai cu viclenie aruncă pierzătoarea cursă. Pentru că s-a răcit dragostea și vrăjmașii omului sunt casnicii lui. Acestea, în adevăr, pot să amărască sufletul mai mult decât se

---

[49] D. Obolensky, op. cit., pp. 57-58.

[50] I. Snegarov, *Istorija na Ochridskata archiepiskopija*, tom I, Sofia, 1924, p. 198-204.

[51] *Blagoviestnik*, ed. cit., p. 16; vezi și L. Kavelin, *Socinenija blajenogo Feofilakta Bolgarskogo, archiepiscopa Pervoj Justiniany*, Moscova, 1870.

poate spune; căci dacă ne gândim că întreaga minte suferă și toată inima pătimește îndată, nenorocirile acestea fiind împărtășite cuiva pot să fie mângâiere pentru noi. Spune-mi, cine este scutit de nenorocirile timpului de acum? Nimeni, precum cred eu. Că, dacă cineva ar fi atât de fericit, încât să nu aibă nici o supărare (ceea ce se pare cu neputință), totuși, dacă voiește să se supună legii lui Hristos, el însuși trebuie să sufere pentru durerile altora, pentru că ni se poruncește «**să plângem cu cei ce plâng**» *(Romani 12, 15)*. Căci, dacă nimic din cele pe care le suferă alții nu-l ating, mai nefericit este acela decât toți cei care suferă; căci fericiți sunt cei care plâng și vai celor ce râd. Vezi ce fel de sfârșit le putem prevesti acestora? Deci, nu numai tu ești strâmtorat de necazuri. Ai dușmani mulți? Dar, desigur, nu mai cruzi decât aceia care sunt prin părțile acestea și care duc în robie unul din cinci copii și ca pe dobitoace obișnuiesc a-i ucide, din cinci sau din zece unul. Zici că ai năvălitori de afară pe cumani. Dar cine se poate compara cu aceia care năvălesc din Cetate [Constantinopol] împotriva noastră, a ohridenilor? Acei care se duc în Cetate, pentru plăcere și pentru coroană răpesc toate și le iau cu dânșii, nefiind cel ce izbândește, nici cel ce izbăvește, căci cine se poate împotrivi celor din Cetate? Ai oameni răi? Dar acei cetățeni răi sunt copii, pe lângă bulgarii noștri. [...] O singură scăpare este și un singur leac la cei ce suferă, că, deși din pricina atâtor necazuri ne-am întristat, să nu ne mai văităm, chiar de am suferi încă și mai multe supărări. Dacă însă ne vom ruga și cu lacrimi vom cere ajutorul lui Dumnezeu, cred că vom vedea arătându-se mila și îndurarea Sa către noi"[52].

La Ohrida, Sfântul Teofilact a scris și două lucrări hagiografice de mare importanță, privitor la răspândirea creștinismului pe pământurile slave. Cea dintâi este *Pătimirea celor cincisprezece mucenici din Tiberiopole-Strumița*[53], care s-au săvârșit la Tiberiopole (în apropiere de Ohrida) pe vremea lui Iulian Apostatul (*PG* 126, col. 151-222). Cea de a doua este *Viața Sfântului Clement, Arhiepiscopul Bulgariei*[54] (+916), care este socotit Apostolul bulgarilor (*PG*

---

[52] Reprodusă după lucrarea menționată în nota următoare (pp. 84-87).

[53] Această lucrare hagiografică a fost tradusă și în limba română de episcopul Gherasim Timuș și a apărut mai întâi în periodicul *Calea Vieții*, în nr. 10, 11, 12/1905 și 1, 2, 3/1906, iar mai apoi a fost publicată în extras sub titlul: *Martirii din Tiberiopole*, Stabilimentul de arte grafice, București, 1907, 91 p.

[54] Alte studii despre această lucrare vezi la: M. Jugie, *L'auteur de la Vie de S. Clement de Bulgarie*, în rev. *Echos d'Orient*, tom. 23, 1924, pp. 5-8; I. Snegarov, *Les sources sur la vie et l'activite de Clement d'Ochrida*, în rev. *Byzantinobulgarica*, tom. 1, 1962, pp. 79-119; S. Maslev, *Zur Quellenfrage der Vita Clementis*, în rev. *Byzantinische Zeitschrift*, tom. 70, 1977, pp. 310-315; D. Obolensky, *Theophylact of Ochrid and the Autorship of the Vita Clementis*, în

126, col. 1193-1246). În aceste două lucrări hagiografice Sfântul Teofilact reflectă în chip vădit apropierea sa duhovnicească de slavi și de tradiția chirilo-metodiană[55], arătând o deschidere primitoare pentru limba și cultura popoarelor nou convertite la creștinism de către Sfinții Chiril și Metodiu și cei cinci ucenici ai lor[56], contrabalansându-se astfel presupusul său atașament excesiv la cultura greacă. De fapt, însuși Sfântul Teofilact s-a numit pe sine „bulgar", într-una din scrisorile către Maria de Alania[57].

Sfântul Teofilact a scris, de asemenea, o *Omilie asupra celei de a unsprezecea Evanghelii a Învierii* care se citește la Utrenie (publicată fragmentar în *PG* 126, col. 145-150), o *omilie la sărbătoarea împărătească a Intrării Maicii Domnului în biserică*[58] (*PG* 126, col. 129-144), dar și o *omilie întru Cinstirea Sfintei Cruci* (*PG* 126, col. 105-130).

---

rev. *Byzantium (Tribute to A. N. Stratos)*, tom. 2, Atena, 1986, pp. 601-618; N. Dragova, *Theophylact of Ochrida's Old Bulgarian Sources on Cyril and Methodius*, în rev. *Etudes balkaniques*, nr. 3-4, Sofia, 1992, pp. 107-110; I. Iliev, *The Manuscript Tradition and the Authorship of the Long Life of Saint Clement of Ochrid*, în *Byzantinoslavica*, tom. 53, 1992, 68-73; P. Devos, *L'auteur de la vie de Saint Clement d'Ochrida*, în *Analecta Bollandiana*, tom. 112, 1994, p. 32; I. G. Iliev, *The Long Life of Saint Clement of Ochrid. A Critical Edition*, în rev. *Byzantinobulgarica*, tom. 9, 1995, pp. 62-120.

[55] Vezi: Gerhard Podskalsky, *Zwei Erzbischöfe von Achrida (Ochrid) und ihre Bedeutung fur die Profan- und Kirchengeschichte Mazedoniens: Theophylaktos und Demetrios Chomatenos*, în: *La spiritualite de l'univers byzantin dans le verbe et l'image*, Turnhout, 1997, p. 242; M.. Mullett, *Theophylact of Ochrid: Reading the Letters of a Byzantine Archbishop*, ed. cit., p. 81 și următoarele.

[56] Pomenirea Sfinților Chiril și Metodiu se săvârșește în Biserica Ortodoxă la 11 mai, iar ucenicii lor: Arhiepiscopul Clement și Cuvioșii Gorazid, Naum, Anghelar și Sava, luminătorii slavilor de sud sunt prăznuiți la 27 iulie.

[57] P. Gautier, *Theophylacte d'Achrida – Lettres*, Tesalonic, 1986, pp. 140-141; D. Obolensky, op. cit., p. 81; Hristo Melovski, *St. Naum in the Moshopole Collectanea (1741-1742)*, Skopije, 1996, p. 254.

[58] Această omilie a fost întrebuințată – poate de Sfântul Dimitrie al Rostovului sau poate de alți hagiografi – și pentru alcătuirea cuvântului de la prăznuirea Intrării în biserică a Maicii Domnului, prezent până astăzi în *Viețile Sfinților*, în ziua a douăzeci și una a lunii noiembrie (vezi și ediția recentă românească îngrijită de arhimandrit Ioanichie Bălan). În locul mai sus pomenit, Sfântul Teofilact este numit „arhiepiscopul Tesalonicului", cu toate că citatele aparțin scrierii sale, iar în sinaxarele ortodoxe nu regăsim decât doi Sfinți care poartă acest nume: Sfântul Teofilact Mărturisitorul, episcop al Nicomidiei († pe la 842 și prăznuit la 8 martie) și Sfântul Teofilact, arhiepiscopul Ohridei. Două manuscrise românești cuprind traducerea acestei omilii a Sfântului Teofilact: *ms. 4787 BAR* de la finele veacului al XVIII-lea (f. 246-261) și *ms. 3294 BAR* din anul 1827-1833 (f. 95-97).

În vremea episcopatului său de la Ohrida, a fost însoţit şi ajutat de fratele său, Dimitrie, care era cleric[59]. Sfântul Teofilact îl pomeneşte adeseori pe Dimitrie în epistolele sale şi îi dedică şi două lucrări: una referitoare la eunuci[60], iar cea de a doua legată de post şi ajunare[61]. Se pare că Dimitrie a murit de tuberculoză, pe la anul 1107-1108, la Tesalonic[62], chiar în braţele fratelui său Teofilact. De moartea lui Dimitrie, pe care îl socotea o mângâiere şi un mare sprijin al bătrâneţilor sale, Sfântul Teofilact a fost mult îndurerat.

Fiind un literat înzestrat cu o mare sensibilitate, a alcătuit ocazional şi poezii iambice şi anacreontice pe care, în diferite împrejurări, le-a dedicat apropiaţilor sau celor cu care se afla în corespondenţă[63]. Sfântul Teofilact a închinat două poeme şi imnelor Sfântului Simeon Noul Teolog pe care îl

---

[59] Despre Dimitrie, fratele Sfântului Teofilact, cunoaştem că era eunuc şi era un om foarte virtuos. Se pare că Teofilact împreună cu Dimitrie erau cei mai mari ca vârstă dintre fraţi, deoarece, pe când era la Ohrida, Sfântul Teofilact îi scrie dascălului Nichita din Constantinopol: „fraţii mei, care sunt, de asemenea, învăţăceii tăi" (cf. *PG* 126, col. 373). De aici putem înţelege că Sfântul Teofilact mai avea şi alţi fraţi. Oricum, pe lângă Dimitrie, care avea o fire plăpândă şi bolnăvicioasă, Sfântul Teofilact – în scrisoarea sa către Nichita, medicul împăratului –, mai pomeneşte de un frate care avea o fire robustă şi era un marinar foarte curajos (cf. *PG* 126, col. 473). De asemenea, din prima din cele două poezii tânguitoare alcătuite la moartea lui Dimitrie, aflăm că Sfântul Teofilact era mai vârstnic decât Dimitrie şi tot aici pomeneşte şi despre nepoţii lor (cf. P. Gautier, *L'episcopat de Theophylacte Hephaistos archeveque de Bulgarie*, ed. cit., p. 173-175).

[60] Cf. M. D. Spadaro, *Un inedito di Teofilatto di Achrida sull'eunuchia*, în *Rivista di Studi Bizantini e Slavi*, tom. I, 1981, pp. 3-38.

[61] Gerhard Podskalsky, art. *Theophylacte d'Achrida*, în *Dictionnaire de Spiritualite*, tom. XV, Paris, 1991, col. 545.

[62] Sfântul Teofilact avea o căsuţă la Tesalonic, după cum însuşi mărturiseşte atât în scrisoarea sa către Nicolae Callicles (*PG* 126, col. 476), cât şi în cea către magistrul Ioan (*PG* 126, col. 484-485).

[63] Dintre aceste poezii, multe s-au pierdut însă câteva s-au păstrat şi sunt cunoscute până azi. 14 dintre poeziile Sfântului Teofilact au fost publicate de M. Mercati (*Poesie di Teofilatto di Bulgaria*, în rev. *Studi bizantini*, Napoli, 1924, pp. 173-194) şi apoi, alături de alte poezii care au fost descoperite în alte manuscrise, au fost reeditate de P. Gautier (*Theophylacte d'Achrida, Discours, Traites, Poesies*, ed. cit., pp. 345-377). Sfântul Teofilact, în corespondenţa sa (scrisoarea către Mermentulos) mărturiseşte că uneori îşi ocupa timpul liber cu alcătuirea de elegii în versuri iambice (*PG* 126, col. 393-396). Despre poeziile sale vezi şi: R. Anastasi, *Note critiche*, în rev. *Siculorum Gymnasium*, tom. 34, 1981, pp. 271-283; R. Romano, *La metrica di Teofillato di Bulgaria*, în *Rivista Accademica Pontaniana*, t. 32, 1983, pp. 175-186.

prețuia foarte mult și despre ale cărui imne spunea: „Toată lumea ar trebui să citească această carte!"[64].

Cu inima plină de durere din pricina morții fratelui său, Sfântul Teofilact i-a închinat două poezii în care săvârșește vrednică pomenire virtuosului Dimitrie. Pentru frumusețea versurilor, așezăm aici partea finală din cea de a doua poezie, alcătuită în versuri iambice[65]:

Cui îi voi descoperi amarul care m-a pătruns,
căci tu nu-mi mai ești leac pentru dureri?
Cui îi voi mai spune gândul meu ascuns,
căci tu nu-mi mai ești tainiță de cugetări?
Cine îmi va fi nemincinos în sfătuire,
folos grăind și nicidecum prăpăstuire,
vorbindu-mi sincer, dar nestârnind plăcere,
căci, vai! tu ești cuprins de veșnică tăcere.
Pe mine cel bătrân, adeseori m-ai sfătuit,
frate mult iubit, cu sufletul smerit;
dregând cuvântul tău, cu vrednica cinstire îl sărai,
iar vreunui băiat trufaș, înfumurarea iute-i alungai,
copil bătrân, pe mine, bătrân copil mai bun tu mă făceai.
O, mort viu, cu totul pe mine nu mă părăsi,
căci viu mort sunt dacă de vederea ta mă voi lipsi.
Și chiar de pentru mine tu erai gură și limbă grăitoare,
tărie în picioare și mână prea folositoare,
istețime, auz, lumină, inimă, caldă suflare
spre slujirea mea prefăcute-n mădulare,
insuflare, dreaptă îndemnare, vitejie,
risipirea neliniștilor și iscusită iconomie,
acum, stând în înalturi, fii pentru mine toate-acestea.
Credință am că Domnului îndrăzneț și aproape-I ești,
căci sunt încredințat că Dumnezeu ți-a fost aproape ție,
că aceasta tu ți-ai dobândit-o dintru curăție.
E limba unui frate cea care-ți spune acest cuvânt,
și, ca nevrednic dar, e așezat pe-al tău mormânt,
dar tu, cu milă judecând, primește toate acestea.

---

[64] La P. Gautier, *Theophylacte d'Achrida, Discours, Traites, Poesies*, ed. cit., pp. 353-355 (cf. D. Obolensky, op. cit., p. 57).

[65] Traducere după P. Gautier, *L'episcopat de Theophylacte Hephaistos archeveque de Bulgarie*, ed. cit., pp. 174, 177.

Datorită preocupărilor sale scriitoricești, a erudiției sale, a perfecțiunii și purității stilului său literar, a familiarității sale atât cu autorii profani, cât și cu cei Sfinți, arhiepiscopul Teofilact ocupă un loc de cinste în pleiada marilor scriitori bizantini. Dar, mai cu seamă, Sfântul Teofilact – prin nevoințele trupești și duhovnicești săvârșite întru împlinirea sfintelor porunci ale Evangheliei – are un loc de cinste în Ceata Sfinților ierarhi ai Bisericii Domnului Hristos, un loc și o duhovnicească sălășluire ce nu este supusă stricăciunii și nestatorniciei slavei omenești.

Anul morții Sfântului Teofilact nu ne este cunoscut foarte exact. Se pare că una dintre ultimele scrisori datate ale Sfântului este din anul 1108, însă ostenelile sale duhovnicești – în ciuda îndelungatelor sale suferințe trupești (gută, sciatică, torticolis) – s-au întins până în anii 1125-1126 sau mai târziu[66].

Ne este cunoscut că înainte de obștescul sfârșit Sfântul Teofilact a părăsit Ohrida și s-a întors în patria sa, anume la Tesalonic. Aici, odihnindu-se și despovărându-se de haina cea grea a bătrâneților și a beteșugurilor trupești, și-a dat sufletul său curat în mâinile lui Dumnezeu și astfel a purces spre locașurile Sfinților, acolo unde nu este nici durere, nici întristare, nici suspinare, ci viață fără de sfârșit.

Cinstirea Sfântului Teofilact

În sânul Bisericii Ortodoxe, Arhiepiscopul Teofilact al Ohridei și Bulgariei a fost îndeobște numit „Fericit" și „Sfânt", cu toate că unii oameni ai științei profane contestă această calitate a sa, deoarece cunosc în chip fragmentar și nelucrător duhovnicește, viața și opera Sfântului Teofilact.

Unii oamenii de știință care au contestat sfințenia arhiepiscopului Teofilact al Ohridei, nu au făcut această afirmație conștient și direct, pe de o parte pentru că nu îi interesa în mod lucrător această dimensiune a firii umane

[66] Există mărturii istorice că Sfântul Teofilact era încă în viață în acea perioadă, deoarece s-a păstrat o poezie care a fost alcătuită în anul „6634 de la Facerea lumii" (1125/1126). Această poezie a fost închinată imnelor Sfântului Simeon Noul Teolog. (cf. P. Gautier, op. cit., p. 169). Referitor la această poezie, D. Obolensky scria: „Fără îndoială, entuziasmul său pentru imnele lui Simeon pornește de la sensibilitatea sa poetică și de la conștientizarea valorilor spirituale. Următorul aspect este relevant: cititorul scrisorilor lui Teofilact nu ar bănui la început că acest prelat ocupat, îngrijorat și câteodată irascibil ar putea găsi comuniune în spirit cu acel mare maestru al vieții contemplative, ale cărui scrieri mărturisesc mereu lumina divină" (op. cit., p. 57).

(adică sfinţenia), iar pe de altă parte, din pricină că pentru dânşii arhiepiscopul Teofilact nu este cu adevărat (adică în sensul cel mai profund) o persoană şi o taină, ci un obiect de studiu care poate fi supus unei „disecţii" prin metodele ştiinţifice. Nu vom contesta micile puteri ale cunoaşterii prin metoda de cercetare ştiinţifică, însă atâta timp cât cel care foloseşte această metodă este rob al firii căzute şi nu s-a împărtăşit în chip conştient, lucrător şi statornic de harul lui Dumnezeu, toată cunoştinţa sa este tulbure, ca una care este amestecată cu acea mândrie subţire pe care Sfinţii Părinţi o numesc „părere de sine", „închipuire de sine" sau „nălucire de sine" şi, din această pricină, mintea îi este robită de înşelăciune într-o măsură mai mare sau mai mică şi astfel va alerga spre circumscrierea celor pe care crede şi i se pare că le cunoaşte. Iar dorinţa de circumscriere a informaţiilor sau cunoştinţelor este proprie firii căzute şi este cea care a dat naştere tuturor ereziilor. Savant nu este cel care deţine un cumul de informaţie interpretată sau interpretabilă, ci acela care înţelege profunzimea *in-formaţiei* şi, respectând taina ei sporeşte în adevăr. Iar adevărul nu este ceva, ci Cineva, iar Domnul nostru Iisus Hristos (şi asemenea şi Sfinţii Săi) poate fi cunoscut doar prin smerită-cugetare.

După cunoştinţa noastră, dintre cercetătorii care au studiat mai recent activitatea şi opera Sfântului Teofilact, doar D. Obolensky a afirmat făţiş că numirea de „Sfânt", dată arhiepiscopului nu este meritată. Această părere a afirmat-o în finalul studiului său dedicat arhiepiscopului Teofilact, din lucrarea: *Six Byzantine Portraits* (Oxford, 1988, p. 81). Reproducem aici acest pasaj în întregime, inclusiv nota:

„Faima postumă a lui Teofilact a fost marcată de neînţelegeri şi erori. Am văzut că Erasmus, care s-a folosit mult de comentariile lui, a crezut pentru o vreme că numele lui era Vulgarius. O greşeală şi mai gravă a fost făcută de călugărul bulgar Paisie, de la mănăstirea Hilandar din Muntele Athos. În *Istoria slavo-bulgară*, acel manifest al naţionalismului bulgar scris în 1762, el a menţionat că Teofilact era patriarh de Târnovo (scaunul primatului Bulgariei după 1235) şi în aceeaşi lucrare l-a ridicat la rangul de sfânt*. Ne îndoim că Teofilact ar fi meritat această mistificare postumă".

Nu dorim să insistăm prea mult asupra acestei afirmaţii şi concluzii făcute cu responsabilitate strict personală de către autorul ei, însă din

---

* *Istoriya slavenobolgarskaya*, ediţia I. Ivanov (Sofia, 1914), 36-37, 75-76. Cf. I. Snegarov, *Les sources sur la vie et l'activite de Clement d'Ochrida*, *Byzantinobulgarica*, I, (1962), 112-114. Credinţa în sfinţenia lui Teofilact, susţinută în secolul al XVII-lea la Paris, provine poate dintr-un cult local centrat sau legat de Ohrida. Vezi N. Velimirovici, *Prologue from Ochrid*, Birmingham, 1985, p. 395.

respect pentru cititori vom arăta şubrezimea acestei afirmaţii, folosind metoda ştiinţifică. Îndrăznim să facem acest lucru, deoarece, în contextul prezentat, este necesar să înţelegem dacă D. Obolensky are într-adevăr competenţa de a se pronunţa asupra sfinţeniei arhiepiscopului Teofilact. Scrierile Sfântului Teofilact – între acestea figurând şi scrisorile sale care s-au aflat la baza concluziilor majore ale studiului lui D. Obolensky –, sunt datate până la anul 1108. Dar ultima scriere a Sfântului Teofilact este o poezie din anii 1125-1126. Acum, vom considera în mod aprioric că arhiepiscopul Teofilact nu-şi merită numirea de „Sfânt", iar aşezarea sa lăuntrică, la anul 1108 este în conformitate cu afirmaţia făcută de autorul mai sus numit (consimţim la acest raţionament numai formal). Aşadar, având în vedere că din perioada 1108-1125, adică vreme de 17 ani nu avem nici o mărturie istorică despre Sfântul Teofilact, putem afirma în mod ştiinţific că despre aceşti 17 ani nu cunoaştem cu certitudine nimic legat de arhiepiscopul Teofilact. Deocamdată, aceşti ani sunt o taină şi asta cu sau fără vrerea cercetătorilor. Pentru a continua raţionamentul, putem socoti că aceşti ani au fost pentru Sfântul Teofilact o vreme de pocăinţă, de sporire duhovnicească şi de statornică împărtăşire din harul lui Dumnezeu, sau putem proiecta asupra acestor ani propria noastră cunoştinţă stricată de patimi, propria noastră neîmplinire, propria noastră deznădejde izvorâtă din înălţarea minţii, mustrarea conştiinţei şi nesimţirea duhovnicească. Dar aici, ştiinţa şi metodele ei nu ne mai pot ajuta numai dacă le racordăm la Înfricoşătoarea Judecată şi, deci, la împlinirea poruncilor Sfintei Evanghelii, cea care va fi „metoda ştiinţifică" nemincinoasă după care se va desfăşura atunci „disecţia" gândurilor şi simţămintelor noastre, ale tuturor. Cei care se sârguiesc şi iau aminte în chip lucrător la tâlcuirile Sfântului Teofilact la Noul Testament, se mângâie cu bună nădejde, ştiind că prin rugăciunile şi tâlcuirile Sfântului, pot dobândi luminare a minţii, sporire duhovnicească, învrednicire de Sfintele Taine şi răspuns bun la Înfricoşătoarea Judecată a lui Hristos. Iar aceasta este o nădejde bună, curată şi cu desăvârşire nemincinoasă, pentru că arhiepiscopul Teofilact este mărturisit Sfânt. Pentru aceasta, stau mărturie cuvintele Sfinţilor Bisericii Ortodoxe, căci numai aceştia au fost cu adevărat luminaţi de harul dumnezeiesc, care dăruieşte sfinţenia ca rod al cunoştinţei duhovniceşti, izvorâte din împlinirea poruncilor. Socotim că aceia care au voit să priceapă au priceput.

În anul 2000, la celebrarea a două milenii de creştinism, Biserica Ortodoxă Rusă a publicat o ediţie festivă a *Tâlcuirii celor patru Evanghelii* a Sfântului Teofilact. Îngrijitorii acestei ediţii, în cuvântul către cititor spuneau: „Fericitul

Teofilact nu este canonizat de către Biserica Ortodoxă, dar din vremurile din vechime el a fost cinstit ca Părinte și învățător al Bisericii"[67].

Dar, în sinaxarele tipărite mai recent, îl regăsim pe arhiepiscopul Teofilact trecut în rândul Sfinților[68]. Fericitul Nicolae Velimirovici, în lucrarea sa *Prologue from Ochrida*[69], consemnând un cult local, așează în ziua a treizeci și una a lunii decembrie și pomenirea Sfântului Teofilact:

„*31 decembrie – Fericitul Teofilact, Arhiepiscopul Ohridei.* Născut în insula Eubeea și educat la Constantinopol de cei mai de seamă dascăli ai vremii, Teofilact a devenit cleric al Bisericii Sfânta Sofia. El a fost ales episcop și a fost trimis, împotriva voii sale la Ohrida, unde și-a petrecut mai bine de 25 de ani. Episcopul Dimitrie Chomatenos[70] al Ohridei l-a numit pe Teofilact «preaînțeleptul arhiepiscop». Teofilact a fost un om foarte învățat atât în cele profane, cât și în cele duhovnicești, având rafinate gusturi bizantine și fiind din fire melancolic și sensibil. Printre slavii din Ohrida, Teofilact se socotea pe sine asemenea unui surghiunit între barbari. El a scris tâlcuiri la cele patru *Evanghelii* și la celelalte cărți ale *Noului Testament* [afară de *Apocalipsă*]. Aceste tâlcuiri au fost scrise pe scurt după cele ale Sfântului Ioan Gură de Aur. Tâlcuirile lui Teofilact sunt pentru vremurile noastre o lectură duhovnicească foarte hrănitoare, care aduce mari și îmbelșugate roade. Dintre scrierile sale ne mai sunt cunoscute epistolele și viața Sfântului Clement al Ohridei. La vârsta bătrâneții s-a retras de la Ohrida la Tesalonic, unde și-a sfârșit viața, trecând la veșnicia cea fericită".

În *Sinaxarul* editat de Mănăstirea Simonos Petra din Sfântul Munte Athos[71], regăsim și prăznuirea Sfântului Teofilact:

„*31 decembrie – Pomenirea Sfântului Teofilact, arhiepiscopul Ohridei.* Născut în insula Euripos, Sfântul Teofilact a fost crescut la Constantinopol la școala

---

[67] *Blagoviestnik*, ed. cit., p. 17. Atât în ediția rusă cât și în ediția americană a tâlcuirii la Evanghelii, autorul este cinstit cu numele de „Fericit".

[68] *Sinaxar ortodox general și dicționar aghiografic*, îngrijit de arhimandrit Ioanichie Bălan, ed. Episcopiei Romanului, 1998, pp. 87, 358.

[69] Părintele Nicolae Velimirovici (1880-†1956) a fost și episcop de Ohrida și este canonizat – trecut în rândul Sfinților – atât de către Biserica Ortodoxă Rusă din Exil (cf. Dr. J. M. de Vyver, *Recently Canonized Orthodox Saints: Their Lives and Icons*, Detroit, 2000, 44 p.), cât și de către Biserica Ortodoxă Sârbă.

[70] Dimitrie Chomatenos (cca.1150-†1236) a fost episcop al Ohridei în primul sfert al veacului al XIII-lea.

[71] *Le Synaxaire*, editat în 6 volume, în limba franceză, între anii 1987-1996 (volumul III, decembrie-ianuarie, Tesalonic, 1988, p. 282).

celor mai buni profesori ai învățăturii bisericești și ai artei oratorice. Cleric în Marea Biserică (Sfânta Sofia), a fost mai apoi sfințit episcop și trimis împotriva voinței sale la Ohrida, unde, vreme de 25 de ani, a cârmuit cu înțelepciune Biserica bulgară. Teolog și orator cu o cultură excepțională, ne-a lăsat ca moștenire spirituală un mare număr de omilii, din care, în mod particular, un comentariu complet al întregului *Nou Testament* [afară de *Apocalipsa*], inspirat din cel al Sfântului Ioan Gură de Aur, operă care a hrănit meditația creștinilor ortodocși din generație în generație, până în zilele noastre, atât la greci, cât și în Bisericile slave. La bătrânețe va părăsi Ohrida pentru Tesalonic, unde își va încredința sufletul lui Dumnezeu (1126?)".

Faptul că astăzi găsim cuprinsă în sinaxare pomenirea Sfântului Teofilact nu este un lucru neobișnuit, ci foarte firesc, deoarece canonizarea unui Sfânt nu este un act în sine, ci confirmarea oficială a unui cult și a unei cinstiri care deja exista.

Mărturiile cinstirii ce-i este adusă Sfântului Teofilact sunt vechi și sunt cunoscute cel mai adesea sub formă scrisă. Astfel, în unele ediții din secolele XVI și XVII ale operelor sale, este numit „preaînțeleptul Teofilact" și „cel între Sfinți, Părintele nostru Teofilact"[72].

„Preafericit" și „preacinstit" este numit Sfântul Teofilact în *ms. slav. 97 BAR* (1520-1535) la fila 9[73], dar și în *ms. grec. 733 (552) BAR*[74], iar „preaînțelept" este numit și de către autorul *ms. rom. 3294 BAR* (anii 1827-1833) la fila 95[75]. De asemenea, Sfântul Dimitrie al Rostovului, în *Hronograful* său, îl numește pe Teofilact „Sfânt"[76]. Tot „Sfânt" îl numește și Sfântul Antim Ivireanul în *Didahiile* sale, anume în *Predoslovie la cuvântul de învățătură în Duminica Floriilor*, iar în alte patru cuvântări îl numește „dumnezeiescul Teofilact"[77]. „Sfânt" este numit Teofilact și în *Viețile Sfinților*, la săvârșirea prăznuirii Intrării în biserică a Maicii Domnului. În alcătuirea cuvântului

[72] B. M. de Rubeis, *Disertatio de Theophylacti gestis et scriptis*, *PG* 123, col. 39-40; P. Gautier, *Theophylacte d'Achrida, Discours, Traites, Poesies*, Tesalonic, 1980, p. 48; vezi și *ms. grec. 734 (557) BAR* ce conține *Învățătura împărătească* a Sfântului Teofilact (cf. G. Litzica, *Catalogul manuscriselor grecești BAR*, București, 1909, p. 483-484).

[73] Cf. P. P. Panaitescu, *Manuscrise slave din Biblioteca Academiei Române*, București, 1959, pp.124-125; vezi și A. Calavrias, op. cit., p. 61.

[74] Cf. G. Litzica, op. cit., pp. 492-494.

[75] Cf. G. Ștrempel, *Catalogul manuscriselor românești*, București, 1987, tom III, p. 74.

[76] Sfântul Dimitrie al Rostovului, *Hronograf*, Mănăstirea Neamț, 1837, p. 86.

[77] Sfântul Antim Ivireanul, *Didahii*, ed. Minerva, București, 1997, pp. 126, 128, 134, 139, 184.

pentru ziua a douăzeci și una a lunii noiembrie, a fost întrebuințată și omilia Sfântului Teofilact la acest praznic[78].

„Sfânt" este numit Teofilact și în *Istoria bisericească* a arhiepiscopului Meletie al Atenei, tradusă de mitropolitul Veniamin Costachi și tipărită în 5 volume la Iași, între anii 1841-1843[79], în *ms. grec. 386 (72) BAR* din veacul al XVIII-lea[80] și în *ms. rom. 4787 BAR* de la finele veacului al XVIII-lea[81], dar și de către Sfântul Stareț Vasile de la Poiana Mărului, în predoslovia sa la cartea Sfântului Grigorie Sinaitul[82].

Cuvioșii Grigorie și Gherontie, traducătorii ediției românești de la 1805 a *Tâlcuirii celor patru Evanghelii*, în cuvântul către cititor îl numesc pe autor: „dumnezeiescul acesta Părinte Teofilact, Arhiepiscopul Bulgariei". Însuși mitropolitul Veniamin Costachi îl numește pe Teofilact „Fericit", în prefața aceleiași cărți. De asemenea, *Sbornicul de la Valaam*, care este o culegere despre rugăciunea lui Iisus, îl numește „Sfânt" pe arhiepiscopul Teofilact al Bulgariei[83].

În întreaga sa operă, Sfântul Ignatie Briancianinov a întrebuințat de nenumărate ori tâlcuirile Sfântului Teofilact la *Noul Testament*, iar numeroasele referințe stau mărturie pentru aceasta. Astfel, Sfântul Ignatie l-a numit pe Teofilact „Sfânt" și „Fericit", iar în îndemnul pe care ni-l dă pentru studierea și împlinirea sfintelor porunci, ne spune: „Lăsându-ne conduși în înțelegerea Evangheliei de explicațiile acestui Sfânt Părinte, ale cărui comentarii sunt primite și întrebuințate de Biserică, noi vom rămâne credincioși tradiției bisericești"[84].

---

[78] Vezi și ediția recentă românească a *Vieților Sfinților*, îngrijită de arhimandrit Ioanichie Bălan, dar și *ms. grec. 743 (201) BAR* din sec. XVIII, un miscelaneu teologic care cuprinde și cuvântul Sfântului Teofilact, închinat Maicii Domnului, precum și *ms. rom. 3294 BAR* din anii 1827-1833, care este tot un miscelaneu teologic și conține, de asemenea, același cuvânt închinat Maicii Domnului (aici autorul este numit „preaînțeleptul arhiepiscop al Bulgariei" – cf. G. Ștrempel, op. cit., tom III, p. 74).

[79] Cf. Atanasie Mironescu, op. cit., p. XXI.

[80] Acest manuscris e scris în neogreacă și conține o tâlcuire pe întrebări și răspunsuri pentru Evangheliile Duminicilor de peste an, alcătuită după *Tâlcuirea Evangheliilor* a Sfântului Teofilact (cf. G. Litzica, op. cit., p. 201).

[81] Acest manuscris cuprinde omilia Sfântului Teofilact la Intrarea în biserică a Maicii Domnului (f. 246-261) – cf. G. Ștrempel, op. cit., tom. IV, p. 119.

[82] Cf. D. Raccanello, *Rugăciunea lui Iisus în scrierile Starețului Vasile de la Poiana Mărului*, ed. Deisis, Sibiu, 1996, p. 232.

[83] *Sbornicul de la Valaam – culegere despre rugăciunea lui Iisus*, ed. Episcopia Alba-Iuliei, 1993, vol. 1, p. 293 și vol. 2, p. 192.

[84] Sfântul Ignatie Briancianinov, op. cit., p. 29.

Este neîndoielnic că toți cei pomeniți mai sus s-au împărtășit în chip nemijlocit de harul dumnezeiesc, dăruit lor prin tâlcuirile și mijlocirile Sfântului Teofilact. Mărturie scrisă stau cuvintele unui alt om plin de har – Sfântul Nicodim Aghioritul. Dânsul a tradus din elină în greaca vorbită tâlcuirile Sfântului Teofilact la epistolele Sfântului Apostol Pavel, iar în precuvântarea acestei cărți scria:

„Fiindcă tâlcuirea aceasta, atât de trebuincioasă și prea folositoare și prea dorită neamului grecilor ortodocși a fost scrisă elinește, cu adevărat era pentru cei simpli «**grădină închisă și izvor pecetluit**», precum zice Sirah *(20, 30)*. Pentru aceasta, eu, cel mai mic dintre toți, văzând pe frații mei lipsiți de folosul citirii unei asemenea tâlcuiri și totodată fiind îndemnat de unii frați duhovnicești, foarte râvnitori binelui obștesc al neamului, îndrăznind cu rugăciunile Marelui Pavel și ale lui Ioan Gură de Aur și ale lui Teofilact, am tradus tâlcuirea aceasta în limba noastră cea de obște spre folosul tuturor creștinilor ortodocși mai simpli, ca și ei, citind această tâlcuire, să înțeleagă cuvintele dumnezeiescului Apostol, ce se citesc în fiecare zi prin biserici"[85].

De altfel, în tâlcuirea la epistole, Sfântul Nicodim, care avea multă evlavie pentru Sfântul Teofilact, îl numește: „preaînțelept", „preafericit" și „sfințit"[86].

Dar Sfântul Teofilact este cinstit și prin zugrăvirea chipului său în icoane. Nu am întreprins o cercetare amănunțită în acest sens, însă cunoaștem că în *Enciclopedia religioasă greacă*, la articolul ce-i este dedicat Sfântului Teofilact, este reprodusă o frescă în care e reprezentat chipul său. Este vorba de o frescă din veacul al XVIII-lea, de la Mănăstirea Faneromeni din Salamina. Aici Sfântul Teofilact este reprezentat în picioare, binecuvântând cu mâna dreaptă, iar cu mâna stângă susținând, parcă arătându-ne-o, *Sfânta Evanghelie*. Chipul său este spân, cu fața ovală și bărbia ascuțită. Fața îi e brăzdată de ostenelile nevoinței, iar părul său este asemenea cu cel al Mântuitorului, însă e cărunt. Totuși, această frescă ne-a ridicat câteva semne de întrebare. Fiind realizată în veacul al XVIII-lea, în spațiul de influență al tradiției iconografice bizantine, dar și grecești, este de așteptat ca erminia care stă la baza acestei fresce să fie cea a lui Dionisie din Furna. Este semnificativ că în această erminie, pentru chipul Sfântului Teofilact se află o singură indicație de zugrăvire a chipului:

---

[85] Sfântul Teofilact, arhiepiscopul Bulgariei, *Cele 14 trimiteri ale Sfântului, Slăvitului și întrutotlăudatului Apostol Pavel*, cu însemnări de Nicodim Aghioritul, traduse în limba română de mitropolitul Veniamin Costachi, tom I, ediție îngrijită de mitropolitul Atanasie Mironescu, București, tom I, 1904, p. XXVI.

[86] Idem, nota 2, pp. 355-356.

„Teofilact: bătrân, spân"[87]. Dar această îndrumare de zugrăvire se referă la Sfântul Teofilact Mărturisitorul, episcopul Nicomidiei (†cca.842), care este prăznuit la 8 martie și nu la Sfântul Teofilact al Ohridei și Bulgariei. Totuși, este cu putință ca Sfântul Teofilact al Ohridei să aibă sau să nu aibă aceeași înfățișare cu Sfântul Teofilact al Nicomidiei, însă pentru a ne încredința de acest lucru este necesară o cercetare iconografică care să nu se rezume numai la un singur monument grafic, ca în cazul de față, deoarece este posibil ca pictorul care a zugrăvit această frescă să-i fi confundat pe cei doi Sfinți. Dar, pentru că închinându-ne celui zugrăvit în icoană, cinstirea se ridică la prototip, am socotit că se cade să fim rezervați și să nu reproducem și noi această frescă, până nu avem încredințarea că, într-adevăr și Sfântul Teofilact al Ohridei a fost spân la chip. Însă, cu toate cele spuse până aici, această frescă are importanță, deoarece consemnează în mod iconografic un cult local adus Sfântului Teofilact al Ohridei.

Dar, dacă aceia care sunt iubitori de Sfinți se vor întrista că nu au văzut icoana Sfântului Teofilact, socotim că se vor mângâia știind că al lui Hristos-Dumnezeu este chipul care strălucește întru chipurile tuturor Sfinților, pentru că Mântuitorul este Izvorul sfințeniei, El ne-a cunoscut pe toți din pântecele maicii noastre și tot El este Cel Care ne poate dărui chip de pocăință și ne poate ajuta să sporim în tot lucrul bun, adevărat și de suflet folositor.

Dar iată cu ce cuvânt ne mângâie Sfântul Teofilact pe cei care poate că ne-am mâhnit că nu ne-am învrednicit a-i vedea chipul: „Când vei afla pe cineva tâlcuind luminos înțelesul Scripturii, tu cunoaște că luminos vede «**fața**» lui Hristos. Iar dacă și cuvintele le descoperă și le luminează, acesta și «**hainele**» lui Iisus «**albe**» le vede, căci haine ale înțelesurilor sunt cuvintele"[88].

Iar, cât despre Sfântul Teofilact, suntem încredințați că este unul dintre cei ce au tâlcuit în chip luminos Scripturile, iar aceasta a săvârșit-o din pricină că, prin darul Domnului, a urcat pe Taborul cel duhovnicesc și, împărtășindu-se din slava chipului Domnului Hristos, își arată către noi strălucirea duhovnicească prin tâlcuirile ce le face Sfintei Scripturi.

În ce privește rânduiala liturgică închinată Sfântului Teofilact, am cerut sfatul părintelui Macarie Simonopetritul. Într-o scrisoare primită din partea cuvioșiei sale la 22 aprilie 1999, ne-a încredințat că, după știința dânsului, Sfântul Teofilact nu are o slujbă de prăznuire, acatist sau alte imne liturgice. Privitor la acest lucru, ne scria: „Într-o oarecare măsură, Sfântul Teofilact a

---

[87] Dionisie din Furna, *Erminia picturii bizantine*, ed. Sofia, București, 2000, p. 152; vezi și p.199.

[88] Vezi tâlcuirea Sfântului Teofilact la *Matei 17, 9*.

fost dat uitării, poate și datorită faptului că era episcop de Ohrida, o cetate bizantină care a trecut mai apoi la bulgari și care a suferit rivalități din partea celor două state. Încă de pe atunci există animozități asupra originii etnice a unuia sau a altuia din Sfinții acestei regiuni".

Prăznuirea Sfântului Teofilact se săvârșește la 31 decembrie, când rânduiala liturgică este în strânsă legătură cu odovania Praznicului Nașterii Domnului. Din pricină că la 31 decembrie se săvârșește odovania Nașterii Domnului (adică se încheie prăznuirea), slujba Cuvioasei Melania Romana (prăznuită de asemenea la 31 decembrie) s-a mutat în 30 decembrie, iar în 31 se săvârșește în rânduiala bisericească slujba Nașterii Domnului, afară de Litie, Polieleu, Vohod, Paremii și Antifoanele de la Liturghie. Așadar, în rânduiala liturgică a zilei de 31 se poate integra doar sinaxarul (viața pe scurt) Sfântului Teofilact. Însă, de ceea ce se putea face privitor la imnele liturgice închinate Sfântului Teofilact, s-a îngrijit un frate monah. Prin alcătuirea împrejurărilor, l-am întâlnit pe acest monah care se sârguia după puteri să împlinească poruncile evanghelice, folosindu-se chiar de *Tâlcuirea celor patru Evanghelii* a Sfântului Teofilact (ediția 1805), care îi era cunoscută îndeaproape. Prin rugăciunile Sfântului Teofilact și prin ostenelile acestui monah s-a alcătuit *Canonul de umilință, sinaxarul și acatistul* Sfântului, care din motive de spațiu tipografic vor fi publicate doar în cel de-al doilea volum al acestei serii (*Tâlcuirea Evangheliei de la Marcu*). Suntem încredințați că această rânduială de rugăciune va fi de ajutor tuturor celor care râvnesc poruncilor evanghelice, dar doresc și să se apropie de Sfântul Teofilact prin smerită-cugetare, spre a se învrednici de mijlocirile și ocrotirea sa caldă.

Nădăjduim ca toate cele ce le-am scris până aici despre cinstirea sa, să nu-i fi pricinuit supărare Sfântului Teofilact. Dacă l-am mâhnit prin îndrăzneala noastră, îi cerem iertare Sfântului, dar deopotrivă și cititorilor care voiesc să dobândească folos duhovnicesc din această carte și prin nepriceperea noastră i-am împiedicat în vreun fel sau altul. Cunoaștem neputința noastră și știm că și râvna și cunoștința duhovnicească ne este mică, dar nădăjduim la mila lui Dumnezeu, la mijlocirile Sfântului Teofilact și la rugăciunile fraților cititori. Cu toate că prin fapte nu ne-am făcut următori Sfântului Teofilact, vom încheia, folosindu-ne de cuvintele ucenicilor Sfântului Paisie de la Neamț, care la începutul vieții Cuviosului lor stareț, scriau: „Precum tatăl de jucăriile copiilor săi, așa și Preacuviosul se bucură de laudele cele ce i se aduc de către ucenicii și fii săi duhovnicești"[89]

---

[89] *Viața Cuviosului Paisie de la Neamț*, ediție transliterată după manuscrisul 154 din Biblioteca Mănăstirii Neamț de către diac. Ioan Ivan, ed. Trinitas, Iași, 1997, p. XXXI.

Despre alcătuirea Tâlcuirii Evangheliilor

Vreme de 900 de ani, una dintre cele mai îndrăgite și mai statornic citite tâlcuiri ale *Noului Testament* din spațiul ortodox (Bizanț, Serbia, Bulgaria, Grecia, România și Rusia), au fost tâlcuirile Sfântului Teofilact al Bulgariei. Claritatea, autoritatea patristică și totodată simplitatea acestei opere duhovnicești, au făcut-o neprețuită fiecărui creștin care caută să priceapă înțelesul poruncilor evanghelice[90]. Dacă ar fi trebuit să scriem doar câteva rânduri despre tâlcuirile Sfântului Teofilact, cel mai potrivit ar fi fost să lăsăm loc cuvintelor celui care a făcut o însemnare pe un manuscris slavon cu *Tâlcul Evangheliei*: „Această sfântă și dumnezeiască carte, cu suflarea Duhului Sfânt s-a tâlcuit de Sfântul și Fericitul Teofilact, arhiepiscopul Bulgariei"[91].

Scopul și temeiul care a insuflat alcătuirea unei tâlcuiri care să conțină învățătura Sfinților Părinți, este râvna profundă și ortodoxă, dar totodată și porunca de a păstra și a transmite generațiilor viitoare tradiția apostolică vie a Bisericii primare. De aceea conținutul tâlcuirii Sfântului Teofilact are ca temelie lucrătoare învățăturile Sfinților Părinți ai Bisericii. În alcătuirea tâlcuirilor, Sfântul Teofilact se călăuzește îndeobște după Sfântul Ioan Gură de Aur (încât poate fi, într-adevăr, numit parafrastul acestuia), dar și după alți Sfinți Părinți ai Bisericii, enumerându-i aici doar pe câțiva dintre dânșii: Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Grigorie Teologul, Sfântul Grigorie de Nyssa, Sfinții Clement și Chiril ai Alexandriei, Sfântul Dionisie Areopagitul, Sfântul Maxim Mărturisitorul. O particularitate a tâlcuirilor Sfântului Teofilact este că întrebuințează adeseori și alegorii. Dar, pentru că în tâlcuirile Sfântului Ioan Gură de Aur alegoriile lipsesc sau sunt mult prea rare, Sfântul Teofilact le-a împrumutat de la alți Sfinți Părinți și le-a așezat cu multă înțelepciune la locul cuvenit lor. Roada acestei strădanii nu e o simplă interpretare a unei singure persoane, ci este o expresie a consensului învățăturii Bisericii, a ceea ce Biserica crede și învață „în orice timp și în orice loc".

Cu toate că tâlcuirea Sfântului Teofilact este o sinteză a învățăturii Sfinților Părinți[92], ea nu se citește nicidecum ca o listă de citate. Ceea ce este cu adevărat remarcabil este faptul că, deși întreaga tâlcuire își are ca izvor

---

[90] *The Explanation by Blessed Theophylact of The Holy Gospel according to St. Matthew*, Chrysostom Press, House Springs, 1997, pp. 1-5.

[91] *Ms. slav. 206 BAR* (din anul 1703), fila 4 verso, descris de P. P. Panaitescu, în *Manuscrise slave din Biblioteca Academiei Române*, București, 1959, p. 302.

[92] În studiul său (*Theophylact of Bulgaria as Writer and Biblical Interpreter*, în rev. *Biblical Research*, tom II, 1957, pp. 31-44), E. W. Saunders încearcă să determine cu exactitate cât

tradiția vie a Sfinților Părinți, în ea cititorul nu aude vorbind decât un singur și limpede glas, care grăiește asemenea unui învățător către ucenicul său.

Explicând textele scripturistice foarte exact și concis, Sfântul Teofilact nu pregetă a ne aduce și lămuriri prețioase care-i sunt cunoscute din propria sa experiență duhovnicească, având astfel partea sa de originalitate în tâlcuire, în apărarea Dreptei Credințe împotriva ereziilor, precum și în dezlegarea controverselor timpului său.

Trebuie să amintim aici că Sfântul Teofilact a alcătuit *Tâlcuirea Evangheliilor* după anul 1085, la cererea împărătesei Maria, care era pe atunci monahie (și mai apoi a devenit egumenă) la Mănăstirea Sfântului Gheorghe de Manganes. Este neîndoielnic că evlavioasa împărăteasă, devenită monahie, a cerut Sfântului Teofilact să alcătuiască această tâlcuire atât pentru folosul ei sufletesc, cât și pentru al fiului ei, Constantin. Dar astăzi cunoaștem că prin rânduiala și iconomia Duhului Sfânt această *Tâlcuire a Evangheliilor* se adresează tuturor acelora care, fiind fii ai Bisericii, voiesc să biruiască prin porunci și să împărățească peste păcat.

Cererea împărătesei Maria către Sfântul Teofilact este consemnată într-un vechi manuscris din secolul XIV, care cuprinde tâlcuirea la Evangheliile de la Marcu și Luca[93], dar și în *manuscrisul slavon nr. 97* (1520-1535) de la Biblioteca Academiei Române[94], unde la fila 9 recto, putem citi:

---

anume din tâlcuirile Sfântului Teofilact la parabola samarineanului milostiv sunt inspirate de cele ale Sfinților Ioan Hrisostom și Grigore Teologul (p. 36-37). Autorul sus numit concluzionează că scrierile exegetice ale arhiepiscopului Teofilact, dimpreună cu majoritatea literaturii teologice bizantine din acea perioadă sunt mult îndatorate și cel mai adesea repetitive, constituindu-se ca și compilații din operele Sfinților Părinți. Totuși, el atrage atenția asupra faptului că Sfântul Teofilact, așa cum poate fi cunoscut din scrierile sale, este o personalitate cu trăsături ce atestă o mare vitalitate, dezvăluind o minte ascuțită, riguroasă și bine informată, dar și o voință ageră și puternică în manifestarea credinței (p. 43). Saunders spune că Sfântul Teofilact este îndatorat și tradiției alexandrine, lucru ce se adeverește în libertatea arătată în ce privește interpretarea alegorică, în special la parabolele din Sfintele Evanghelii. Fiind un viguros apărător al Ortodoxiei, Sfântul Teofilact denunță greșelile ereticilor, și aceasta de fiecare dată când se ivește ocazia în alcătuirea comentariilor sale. În finalul articolului său, autorul scrie: „În opera exegetică a lui Teofilact există o oarecare independență de tradiția patristică, în special în comentariile Evangheliei; poate și această originalitate explică în parte popularitatea de necontestat de care se bucură, de atâtea veacuri, scrierile sale" (p. 44).

[93] *PG* 123, col. 35.

[94] Cf. A. Calavrias, *Opera ermineutică a lui Teofilact de Ohrida în literatura română veche*, (teză de doctorat), București, 1986, p. 61.

„Rugămintea adânc înțeleaptă a împărătesei Maria despre strângerea unor roade curgătoare de miere ale prea cinstitului păstor Teofilact, vlădică și întâistătător al bulgarilor. Această împărăteasă, Maria a dorit din toată inima să înțeleagă scrierea evanghelică și a rugat pe arhiepiscopul de Ohrida, pe preafericitul Teofilact ca să-i spună tâlcuirea Sfintei Evanghelii. Și primind această rugăminte plină de înțelepciune a împărătesei, Teofilact s-a așezat la lucru și a ales din interpretările lui Ioan Gură de Aur și le-a transcris pe scurt, pentru toată învățătura celor patru Sfinți Evangheliști".

În ce privește metoda folosită în tâlcuirile sale la *Noul Testament*, este îndestulător să spunem că Sfântul Teofilact expune pe scurt și corect înțelesul istoric, moral, alegoric și anagogic al *Sfintelor Scripturi*. Pentru că această carte se adresează întâi de toate creștinilor simpli care râvnesc la împlinirea poruncilor și poate că nu tuturora le este cunoscut ce anume reprezintă fiecare din aceste înțelesuri ale *Scripturii*, așezăm mai jos o însemnare privind deslușirea acestora. Această lămurire o găsim în ediția românească a tâlcuirii Sfântului Teofilact, anume ca notă explicativă în comentariul de la *Matei 12, 7-8*:

Patru sunt chipurile în care se tâlcuiește Sfânta Scriptură: ***istoric***, adică potrivit literei și după istorie; ***anagogic***, adică după înalta înțelegere; ***alegoric***, adică sub cele spuse se înțeleg altele, ascunse; și ***tropologic***, adică pentru îndreptarea năravurilor.

Înțelesul ***istoric*** este cel care cuprinde lucruri trecute, care nu trebuiesc altfel înțelese și nici nu sunt închipuire a altui lucru.

Anagogic, când, prin spusele Scripturii ne suim de la Biserica pământească la cea cerească, de la oameni la Îngeri, de la zidiri la Ziditor, până la Cea Una Sfânta și Preaînalta Treime, de unde nu este cu putință a trece mai înainte. Adică atunci când zicem: **„Întru început a făcut Dumnezeu Cerul și pământul"** *(Facere 1, 1)*, prin **„Cer"** înțelegem pe Îngeri, iar prin **„pământ"**, pe oameni. Încă și ceea ce zice David: **„Că M-am jurat întru mânia Mea: «Nu vor intra întru odihna Mea»"** *(Psalm 94, 12; Evrei 3, 11)*; s-a jurat, zice Domnul, să nu intre evreii cei neascultători și împietriți la inimă în pământul făgăduinței, în Palestina. Potrivit spuselor, adică după chipul ***istoric***, înțelegem chiar pământul Palestinei; dar ***anagogic***, adică după înalta înțelegere, înțelegem viața cea veșnică, adică aceea în care este adevărata odihnă.

Iar ***alegoric***, este chipul în care potrivim cele spuse în Sfânta Scriptură la Hristos, la Trupul Său tainic și la Biserica cea pământească. Adică: Avraam a avut, potrivit cuvintelor, deci potrivit istoriei doi feciori, unul din Agar slujnica [Ismail] și altul din Sarra cea slobodă [Isaac]. ***Alegoric***, adică după chipul în care una se spune și alta se înțelege, Avraam închipuie

pe Dumnezeu, Care are doi fii: iudeii din sinagogă și creștinii din Biserică – creștini care sunt în slobozenia darului lui Hristos –, iar iudeii sunt sub slujirea și robia închipuirii Legii lui Moise, după cum tâlcuiește marele Pavel în *Epistola către Galateni (4, 22-30)*. Încă și prin arca lui Noe – având dobitoace curate și necurate –, potrivit chipului ***alegoric*** de înțelegere vedem Biserica cea pământească, ce cuprinde și drepți și păcătoși.

Iar ***tropologic*** este chipul îndreptător de năravuri [moral] care, prin *Scripturi* moravurile oamenilor și viața lor le îndreaptă de la răutate, către fapta cea bună. Așa este capitolul 12 de la *Matei*, capitolul 11 de la *Luca* și 3 de la *Marcu*, în care se arată Iisus scoțând dracul, după care cel mut și surd grăiește. Aici, ***tropologic*** – adică după chipul cel îndreptător de moravuri – se înțelege păcătosul, „**surd**" că nu voiește să audă dumnezeieștile cuvinte și „**mut**", că nu primește spovedania; „**drac**" este păcatul cel de moarte; iar păcătosul venind la Hristos – adică la preotul lui Dumnezeu – și mărturisindu-și păcatele sale se izbăvește prin iertarea preoțească de păcatele cele de moarte și grăiește, binecuvântând pe Dumnezeu prin lucrarea faptelor bune. Încă și cele spuse de Dumnezeu în *Deuteronom*: „**Să nu legi gura boului care treieră**" *(Deuteronom 25, 4)*, după slovă s-au spus pentru boi, dar ***tropologic***, se înțelege pentru învățători, care învățând poporul, nu sunt opriți să se hrănească din lucrurile și veniturile Bisericii, după cum tâlcuiește marele Pavel în *Epistola întâi către Corinteni (9, 1-18)*.

Deci, în patru feluri se face citirea Sfintei Scripturi: ***istoric*** – potrivit cuvintelor; ***anagogic*** – după chipul unei înțelegeri mai înalte; ***alegoric*** – când înțelegem altceva decât cele spuse și ***tropologic*** – adică în chipul îndreptător de năravuri [moral]. Se cuvine a ști că nu toate cuvintele Scripturii pot fi tâlcuite în toate aceste feluri, ci unele se tâlcuiesc numai într-un fel, altele în două sau în trei și altele în toate aceste patru feluri.

Răspândirea tâlcuirilor Sfântului Teofilact

Deși eparhioții săi din Ohrida și din toată Bulgaria nu cunoșteau limba greacă, Sfântul Teofilact a scris tâlcuirile sale în limba elină, nu numai pentru că el însuși era grec, ci și pentru că, după cum am văzut, o parte din lucrările sale le-a scris pentru fosta familie împărătească din Constantinopol. Cu timpul a fost necesar ca tâlcuirile sale, foarte întrebuințate de clericii și laicii ortodocși care cunoșteau limba elină, să fie traduse în limba greacă de rând, precum și în slavonă și română, pentru a se răspândi mai ușor.

Interesul arătat operei exegetice a Sfântului Teofilact este mărturisit de numeroasele manuscrise și ediții tipărite, ce s-au păstrat până în zilele noastre.

Tradiția manuscriselor grecești este bogată și foarte diversă. Von Soden catalogheazā 119 manuscrise conținând comentarii la una sau mai multe Evanghelii și 37 de manuscrise cu tâlcuiri la epistolele Sfântului Apostol Pavel. Cele mai multe dintre acestea aparțin veacului al XIV-lea, dar sunt 26 de manuscrise care datează din veacul al XI-lea și al XII-lea[95]. Dar fondul de manuscrise cercetat de Von Soden era cel de la începutul veacului al XX-lea și, de aceea, catalogarea efectuată poate fi astăzi îmbogățită prin cercetarea altor manuscrise descoperite. Astfel, până în secolul XIV sunt datate alte 9 manuscrise, care sunt consemnate în catalogarea Aland[96]. La acestea se adaugă alte 3 manuscrise de la Mănăstirea Filoteu[97] și unul de la Mănăstirea Cutlumuș[98] din Sfântul Munte Athos, dar și un manuscris din colecția Kenneth Willis Clark[99]. Dacă s-ar întreprinde o cercetare mai amănunțită a fondurilor de manuscrise și a catalogărilor acestora, enumerarea ar putea continua cu nenumărate exemple[100].

Dar interesul pentru tâlcuirile Sfântului Teofilact a fost arătat deopotrivă și de către slavi. Aceasta se poate cunoaște atât prin numărul mare al manuscriselor ce cuprind tâlcuirea la Evanghelii, dar și prin cel al Evangheliarelor care sunt prefațate cu predosloviile Sfântului Teofilact. În acest sens, cel mai cunoscut este un manuscris slavon din Bulgaria (sec. XIII), ce conține un *Evangheliar* cu predosloviile la Evanghelii ale Sfântului Teofilact[101]. De

[95] H. von Soden, *Die Schriften des Neuen Testaments*, Berlin, 1902-1910 (cf. E. W. Saunders, art. cit., p. 36).

[96] În ce privește importanța acestor manuscrise în determinarea textului Noului Testament, ele (în catalogarea Aland) sunt de categoria a III-a și sunt următoarele: *mss. 103, 254, 720, 886, 1506, 1523, 1524, 1678, 2197*.

[97] E vorba de 2 manuscrise ale tâlcuirii celor patru Evanghelii, anume ms. 42/86 (cca. 1315-1320) și *ms. 53/68* (cca. 1330), dar și de *ms. 55/85* (cca. 1340) ce conține doar tâlcuirea Evangheliei de la Ioan (cf. R. W. Allison, *The Acquisition of Manuscripts at Philotheou Monastery in the Byzantine Period*, în *Paper Presented at the International Congress of Byzantine Studies Moscow, August, 1991*).

[98] Aici se păstrează un manuscris (*ms. 3203* din veacul al XIV-lea) care conține tâlcuirea Sfântului Teofilact la epistolele Sfântului Apostol Pavel. Acest manuscris are semnătura mitropolitului Hariton al Ungrovlahiei, pe atunci egumen al Mănăstirii Cutlumuș (cf. D. Barbu, *Manuscrise bizantine în colecții din România*, București, 1984, p.8).

[99] *Ms. 53* din anul 1540, care conține doar tâlcuirea Evangheliei de la Ioan.

[100] Astfel este și manuscrisul grecesc *VT 90* de la Viena (cf. H. Hunger și O. Kresten, *Katalog der griechischen Handschriften der osterreichischen National bibliotek*, Viena, 1976, p. 165).

[101] Cf. T. Bodogae, *Istoria bisericească universală*, București, 1993, p. 156.

asemenea, la Mănăstirea Hilandar din Sfântul Munte Athos se păstrează un Evangheliar manuscris din veacul al XIV-lea (*ms. 13* – cca. 1360), care are aceleași predoslovii. Manuscrise slavone cu predoslovii sau tâlcuiri ale Sfântului Teofilact sunt răspândite peste tot în spațiul ortodox, iar azi sunt prezente și în marile biblioteci europene sau în unele colecții particulare[102].

Manuscrise slavone cu același conținut se păstrează și la noi în țară. Este cunoscut că monahii și preoții cărturari, care au venit dinspre Ohrida[103] pe la sfârșitul secolului al XIV-lea și s-au așezat prin mănăstirile noastre, prin activitatea lor cărturărească de copiere și traducere a cărților bisericești, au avut alături de copiștii pământeni un rol important în a fixa prin scriere limba vorbită de popor atunci[104]. În această perioadă, alături de scrierile Sfinților Ioan Hrisostom, Vasile cel Mare, Isaac și Efrem Sirul erau foarte răspândite și circulau în manuscris și scrierile Sfântului Teofilact al Ohridei[105].

În Mănăstirea Neamț, la 6 aprilie 1435, Gavriil Uric isprăvește de scris al doilea *Tetraevangheliar* slavon, pe pergament, care avea și predoslovia Sfântului Teofilact.

Din activitatea centrelor de cultură bisericească (slavo-română) a secolului al XV-lea, s-au impus Mănăstirea Moldovița și Putna, cu 44 și, respectiv 40

[102] Din colecția de manuscrise de la Tver (Rusia), este cunoscut un manuscris din secolul al XVI-lea cu Tâlcul Evangheliilor a lui Teofilact. La acesta se adaugă și cele descrise N. Bubnov, O. Lihaceva, V. Pokrovskaja, *Pergamennye pukopisi biblioteki AN SSSR*, Leningrad, 1976, p. 205 (*ms. 394*); A. Tachios, *The Slavonic Manuscripts of the Panteleimon Monastery (Rossikon) on Mount Athos*, Los Angeles, 1981, p. 69 (*ms. 25*); E. Matthes, *Katalog der slavische Handschriften in Bibliotheken der Bundesrepublik Deutschland*, Wiesbaden, 1990, p. 21 (*ms. 23*), p. 64 (*ms. 64*), p. 117 (*ms. 137*), p. 135 (*ms. 161*); I. Snidik, M. Grozdanovici, *Opis rykopisa i starih știampanih kniga biblioteke srpske pravoslavie eparhije Bydimske y Sentandreji*, Belgrad – Novi Sad, 1991, p. 153 (*ms. 107*). Alături de aceste manuscrise sunt și cele bulgărești (numeroase, de altfel) care deși conțineau tâlcuirile Sfântului Teofilact la Evanghelii, au apărut sub numele lui Eftimie de Târnovo (N. Doldobanova, O. Knjazevskaja, *Bolgaskaja rukopisnaja kniga X-XVIII vv.*, Moscova, 1979, p. 357). De tâlcuirile Sfântului Teofilact erau preocupați și călugării și cărturarii sârbi (cf. G. Podskalsky, *Theophylaktos von Achrida als Exeget in der slavischen Orthodoxie*, în rev. *Studi sull'Oriente Cristiano*, tom. 2, 1998, pp. 75-84).

[103] Unul dintre acești călugări învățați din sudul Dunării a fost și Sfântul Nicodim de la Tismana, care era originar din Prilep, o localitate din apropierea Ohridei.

[104] Cf. Atanasie Mironescu în op. cit., p. XXXII.

[105] O descriere a influenței literaturii bizantine în Țările Române, vezi la Ion-Radu Mircea, *Relations literaires entre Byzance et les Pays Roumains*, în *Actele celui de al XIV-lea congres internațional de studii bizantine (București, 6-12 septembrie 1971)*, tom. I, 1976, pp. 81-92.

de copişti. Munca acestor copişti a dat la iveală zeci de manuscrise cu texte la cărţile de cult şi lucrări teologice. Prin osteneala monahilor au apărut şi *Palia de la Neamţ* din 1475, *Apostolul* din 1500, *Lămuriri la cartea lui Iov* din 1503, *Psaltirea de la Putna* şi *Psaltirea de la Muncaciu*, pentru care au fost folosite tâlcuirile Evangheliei ale Sfântului Teofilact[106].

Este semnificativ faptul că *Tetraevangheliarul* tipărit de Macarie la anul 1512 – care era de fapt primul tetraevangheliar tipărit pentru toţi ortodocşii care foloseau limba slavonă în cult – are predosloviile la Evanghelii ale Sfântului Teofilact[107].

Ana Calavrias a întreprins o cercetare amănunţită asupra manuscriselor slavone care cuprind predosloviile sau tâlcuirile Sfântului Teofilact la Evanghelii, dându-ne în lucrarea sa informaţii preţioase din punct de vedere lingvistic şi statistic. O catalogare amplă a manuscriselor slavone care se află pe teritoriul ţării noastre, dar şi numeroase concluzii privitoare la structura lingvistică şi conţinutul acestora găsim în teza sa de doctorat[108].

---

[106] Cf. Milan Şesan, *Teologia ortodoxă în secolul al XV-lea*, în rev. *Mitropolia Ardealului*, 1966, nr. 11-12, pp. 742-743. Ştefan Ciobanu (în op. cit., pp. 47-48) ne spune: „Din numeroasele lucrări ale lui Teofilact se remarcă comentariul lui la Evanghelie (*Tâlcul Evangheliei*), care, tradus în limba slavă, era foarte popular la noi în epoca slavonismului (cf. A. I. Iaţimirski, *Slavianskie i ruskie rukopisi ruminskih bibliotek*, St. Petersburg, 1905, pp. 28-29, 103-104). Manuscrisele slave din Ţările româneşti cu numele lui Teofilact datează din secolele XV-XVII".

[107] Ştefan Ciobanu face o precizare în legătură cu această carte: „Este un model de artă tipografică de la începutul secolului al XVI-lea. Cartea reprezintă un *Tetraevangheliar* după copiile slave ce se găseau la noi şi este interesant că în ea se reproduce şi precuvântarea la Evanghelia lui Matei (poate şi la celelalte), a lui Teofilact, arhiepiscopul Bulgariei şi Ohridei" (op. cit., pp.133-134).

[108] *Opera ermineutică a lui Teofilact de Ohrida în literatura română veche*, susţinută în anul 1986 în cadrul Universităţii din Bucureşti de către Prof. Dr. Ana Calavrias sub îndrumarea Prof. Dr. Univ. Pandele Olteanu. Vom cita în continuare, după A. Calavrias (pp. 17-23), toate manuscrisele slavone catalogate de dânsa, indicând doar bibliotecile unde se află acestea:

Biblioteca Academiei Române: secolul XV: *ms. 10*; secolul XVI: *mss. 7, 8, 11, 12, 18, 19, 89, 92, 177, 178, 179, 182, 185, 186, 187, 188, 193, 197, 200, 207, 244, 261, 347, 484, 511, 1515*; secolul XVII: *mss. 13, 14, 15, 16, 17, 189, 190, 192, 194, 195, 196, 199, 328, 347, 410, 433, 383, 503, 504*;

Biblioteca Patriarhiei Române: aici se află nouă *Evangheliare* şi *Tetraevangheliare* din secolele XV-XVI, ce conţin predosloviile Sfântului Teofilact;

Muzeul de Istorie al României: *Tetraevangheliarul* de la Humor, din 1473, are predosloviile; *Tetraevangheliarul* din 1502, scris de Spiridon (nr. 4717.214); *Tetraevangheliarul*

Activitatea monahilor români, dar şi a celor veniţi de peste Dunăre (până în veacul al XV-lea) a fost sporită de clericii cărturari ardeleni care, sub imboldul curentelor protestante dominante atunci în Transilvania, au tipărit în limba română mai multe cărţi bisericeşti. Prin activitatea cărturărească a acestor clerici ardeleni, între care cel mai de seamă este diaconul Coresi, tâlcuirile Sfântului Teofilact s-au răspândit prin infuzare şi prin reproduceri de idei şi chiar de paragrafe întregi[109].

Dacă *Tâlcul Evangheliilor* a lui Teofilact era prezent în preocupările copiştilor moldoveni din secolul al XV-lea, iar în secolul al XVI-lea şi al XVII-lea

---

din 1599, de la Putna (nr. 9207); *Tetraevangheliarul* din 1607, de la Suceava, scris pe pergament; *Tetraevangheliarul* din 1615, de la Dragomirna, scris de Anastasie Crimca (nr. 11345);

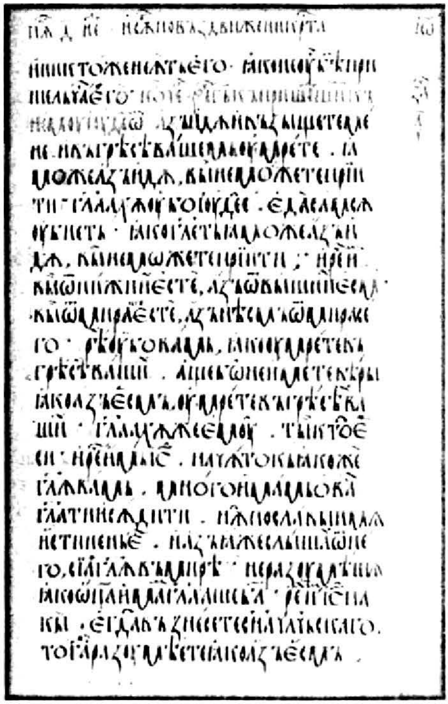
Biblioteca Centrală de Stat: posedă 3 manuscrise din secolele XVI-XVII cu predosloviile Sfântului Teofilact;

Muzeul de Artă al României: are în colecţiile sale un singur manuscris din secolul al XVI-lea ce conţine predosloviile;

Biblioteca Centrală Universitară din Cluj-Napoca: *mss. 4112* şi *4102* din secolul al XV-lea; *mss. 21, 2290, 4049, 4056, 4068, 40, 59, 40, 49* din secolul al XVI-lea; *ms. 1282* din secolul al XVII-lea (toate conţin predosloviile);

La Iaşi se mai află trei manuscrise cu predoslovii ale lui Teofilact: 2 la ***Biblioteca Centrală Universitară*** (*mss. V 30* şi *V 50*), iar unul la ***Arhivele Statului*** (*ms. 1790*, din anul 1618).

[109] „La Biblioteca Episcopiei din Arad a intrat un manuscris din Banat-Hunedoara, unde mişcarea calvină a fost, ca şi în Maramureş şi în Ardealul de nord, destul de intensă (cf. P. Olteanu, *Postilla de Neagovo (P. N.) în lumina Cazaniei I a diaconului Coresi, 1567*, în rev. *Romanoslavica*, tom. XIII, 1967, p. 105-131). [...] Mişcarea husito-reformată a promovat *Tâlcul Evangheliilor* lui Teofilact pentru aspectul practic, raţionalist şi clar al interpretării. Din această pricină autorii de omilii husito-luterane-calvine folosesc ca izvor cuvântările lui Teofilact de Ohrida despre *Tâlcul Evangheliilor*. Teofilact este citat de zeci de ori alături de Ioan Gură de Aur, de Vasile cel Mare, de Grigore Teologul, de Grigore al VII-lea, papa Romei. Astfel a procedat autorul calvin al Cazaniei de Neagovo şi Tekovo (cf. A. L. Petrov, *Poucenie na Evangelie po Neagovskomu spisku 1758*, Petrograd, 1921, p. 1-226; A. L. Petrov, *Otzvuk reformacii v Russkom PodKarpatii*, Praga, 1921), scrisă pe la 1650 în Maramureş, care reproduce din cuvântările lui Teofilact pagini întregi, dându-l ca exemplu. Însă uneori îl citează, iar alteori nu. [...] Infuzarea *Tâlcului Evangheliilor* al lui Teofilact de Ohrida în Cazania de Neagovo (cca. 1550) şi prima Cazanie românească a lui Coresi (1567) este mult mai extinsă decât citările nominale. [...] Acest izvor se identifică folosit în expresii, în idei identice, care sunt mai greu de identificat, fără o colaţionare integrală a textului celor două opere. [...] Interpretările textului evanghelic de către Teofilact s-au folosit şi în alte opere omiletico-parenetice din literatura ucrainiano-carpatică şi din alte literaturi, ceea ce urmează să fie cercetat de către specialişti" (cf. A. Calavrias, op. cit., pp. 62-68).

Tetraevangheliar al lui Gavriil Uric,
cu predosloviile Sfântului Teofilact al Bulgariei

prefaţarea *Evangheliarelor* cu predoslovia lui Teofilact al Ohridei devenise o tradiţie[110] prezentă atât în scrierile româneşti[111], cât şi în cele slavone[112], în Transilvania *Tâlcul Evangheliilor* era cunoscut prin intermediul altor cărţi ce slujeau credinţa străbună sau limba românească.

---

[110] Cf. P. Popescu, *Manuscrise slavone din Mănăstirea Putna*, în rev. *Biserica Ortodoxă Română*, 1962, nr. 1-2, p. 124.

[111] La Biblioteca Academiei Române se păstrează mai multe manuscrise româneşti ale Evangheliarului, în care sunt prezente predosloviile lui Teofilact la Evanghelii. Dintre acestea menţionăm doar câteva: *ms. 296 BAR*, de la mijlocul sec. XVII (la G. Ştrempel, op. cit., tom I, p. 83); *ms. 1327 BAR* din anul 1686 (ibid., tom IV, pp. 561-562); *ms. 1154 BAR* din anii 1702-1703 (ibid., tom IV, pp. 213-214). Această tradiţie a prefaţării Evangheliilor cu predoslovia Sfântului Teofilact este semnalată până în a doua jumătate a veacului al XIX-lea (vezi *Evanghelia* tipărită la Chişinău în anul 1854).

[112] Alături de manuscrisele slavone menţionate mai sus de A. Calavrias, în biblioteca Mănăstirii Putna se mai află trei manuscrise slavone ale *Evangheliarului*, care conţin cazania Sfântului Teofilact la Evanghelii. Acestea sunt: *Evanghelia înstrăinată de la Humor* din sec. XVI-XVII (nr. 480/1925), *Evangheliarul de la Solca* din anul 1623 (nr. 481/1952),

După ce în veacurile XV-XVII opera exegetică a Sfântului Teofilact a fost cunoscută în țara noastră îndeosebi prin intermediare slavone, în secolele următoare cărturarii Bisericii, în strădania lor de a înveşmânta întreg cultul ortodox cu podoaba limbii române, vor tălmăci „pre graiul nostru" și *Tâlcuirea Evangheliilor* a Sfântului Teofilact.

Tâlcuirea la Evanghelii a Sfântului Teofilact a fost tipărită în slavona bisericească la Moscova în anul 1648, iar mai apoi, cu unele îndreptări și corecturi a fost publicată în anul 1698. Această ediție a cunoscut numeroase reeditări în veacul următor[113].

Dar în Evul Mediu, tâlcuirile Sfântului Teofilact s-au bucurat de o mare apreciere și în Apus. Toma d'Aquino a inserat în cărțile sale pasaje largi din scrierile arhiepiscopului Ohridei. În veacul al XV-lea, Cristoforo Persona, bibliotecarul Vaticanului, îi dedica papei Sixtus IV un manuscris împodobit cu miniaturi, manuscris ce cuprindea tâlcuirea Sfântului Teofilact la epistolele Sfântului Apostol Pavel. Nu se cunoaște care a fost cauza și împrejurarea prin care, în traducerea lui Persona, în locul Sfântului Teofilact a fost trecut ca autor Sfântul Atanasie cel Mare. Mai apoi a fost corectată această greșeală, iar în anul 1477, imediat după apariția tiparniței, traducerea lui Persona a fost publicată. În următoarele secole au fost tipărite în limba latină numeroase ediții ale întregii opere a Sfântului Teofilact[114]. Cea mai cunoscută a devenit ediția lui Finetti, tipărită la Veneția între anii 1754-1763, deoarece mai apoi aceasta a fost reprodusă de abatele Migne în colecția sa, numită *Patrologiae graeca* și publicată între anii 1864-1865.

Scrierile Sfântului Teofilact au fost traduse și de protestanți, dintre care cel mai de seamă este Ecolampadius. Trebuie menționat că după traducerile sale în limba latină s-au făcut numeroase reeditări.

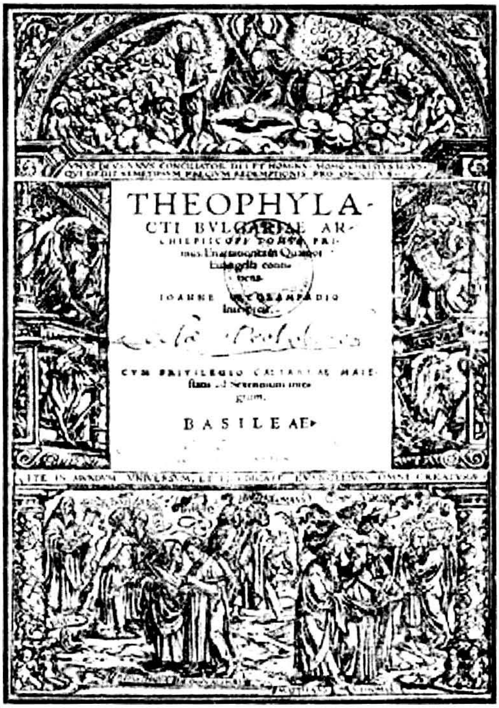
Evanghelia lui Vasile Obedenski din sec. XVII (nr. 569/1952) – cf. Paulin Popescu, op. cit., pp. 122-126. Părintele Paulin, în aceeași lucrare (partea a doua publicată în rev. *Biserica Ortodoxă Română*, 1962, nr. 7-8, pp. 706-707), menționează și două manuscrise slavone ale tâlcuirii lui Teofilact la Evanghelii, unul de la 1668 (nr. 600/1863), iar cel de-al doilea din secolul al XVII-lea (nr. 552/1952). Alături de acestea trebuie menționate și cele două manuscrise slavone ale tâlcuirii la Evanghelii a Sfântului Teofilact, manuscrise ce au făcut parte din biblioteca Mănăstirii Cozia (un exemplar de la anul 1698 iar celălalt nedatat) – cf. arhimandrit Gamaliil Vaida, *Cozia, vestita ctitorie a lui Mircea Voievod*, ed. Episcopiei Râmnicului și Argeșului, Râmnicu Vâlcea, 1986, pp. 230-231.

[113] *Blagoviestnik*, ed. cit., p. 18.

[114] Pentru bibliografia edițiilor tipărite în veacul al XVI-lea vezi și H. M. Adams, *Catalogue of book printed on the continent of Europe (1501-1600) in Cambridge Libraries*, vol. I-II, Cambridge at the University Press, 1967.

Foaia de titlu a manuscrisului dedicat Papei Sixtus VI de Cristophoro Persona (azi în Biblioteca Vaticanului – cota: human09 JH.02)

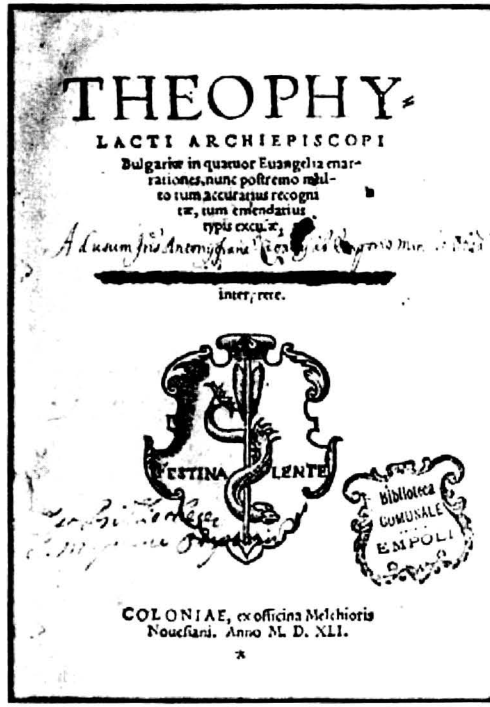

THEOPHYLA-
CTI BVLGARIAE AR-
CHIEPISCOPI

IOANNE OECOLAMPADIO
Interprete.

CVM PRIVILEGIO CAESAREAE MAIE-
statis

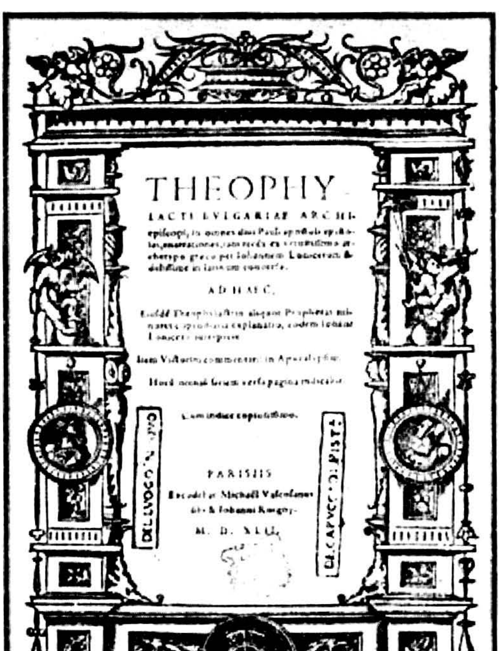
BASILEAE.

THEOPHY-
LACTI ARCHIEPISCOPI
Bulgariae in quatuor Euangelia enar-
rationes, nunc postremo mul-
to tum accuratius recogni-
tae, tum emendatius
typis excusae,

interprete.

COLONIAE, ex officina Melchioris
Nouesiani. Anno M. D. XLI.

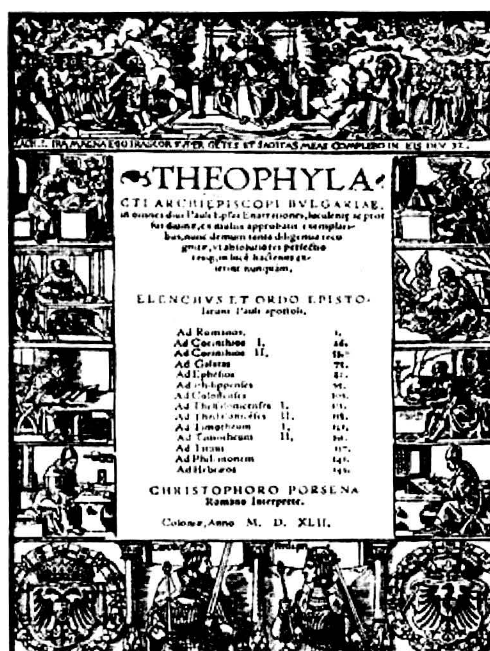

THEOPHY-
LACTI BVLGARIAE ARCHI-

AD HAEC,

PARISIIS

M. D. XLII.

THEOPHYLA-
CTI ARCHIEPISCOPI BVLGARIAE,

ELENCHVS ET ORDO EPISTO-
larum Pauli apostoli.

Ad Romanos.
Ad Corinthios I.
Ad Corinthios II.
Ad Galatas
Ad Ephesios
Ad Philippenses
Ad Colossenses
Ad Thessalonicenses I.
Ad Thessalonicenses II.
Ad Timotheum I.
Ad Timotheum II.
Ad Titum
Ad Philemonem
Ad Hebraeos

CHRISTOPHORO PORSENA
Romano Interprete.

Coloniae, Anno M. D. XLII.

Ediții occidentale din veacul al XVI-lea ale operelor Sfântului Teofilact

Traducerea în limba română a tâlcuirilor Sfântului Teofilact

În țările române, slavonismul a dăinuit până la sfârșitul veacului al XVII-lea, pe de o parte din pricină că slavona era limba în care se săvârșeau sfintele slujbe, iar pe de altă parte, deoarece această limbă era întrebuințată în cancelariile domnești. Dar, după sfârșitul domniei lui Vasile Lupu (1634-1653) și a lui Matei Basarab (1632-1654), în cancelariile domnești limba română și-a intrat grabnic în drepturile ei firești. În cele din urmă, dintr-o necesitate firească, limba română a intrat treptat și în cult. Meritul acestui început îi revine mitropolitului Ștefan al Țării Românești (1648-1653 și 1655-1668). La o privire de ansamblu putem observa că o parte dintre cărțile tipărite în vremea domniei lui Matei Basarab erau în slavonește, o parte în românește, iar altele bilingve. Acest lucru este îndreptățit, deoarece în acea vreme era o adevărată luptă între curentul slavon și cel românesc. Cunoașterea limbii slavone devenea tot mai anevoioasă, încât nici preoții nu mai înțelegeau această limbă; cu toate acestea, clericii erau datori să slujească în slavonă, din pricina tradiției adânc înrădăcinate. Însă, schimbarea limbii liturgice nu era ușoară și nu se putea îndeplini deodată, pentru că încă nu erau traduse cărțile de slujbă, iar introducerea limbii române în cultul divin ar fi fost socotită de unii drept o alunecare în erezie, asta cu atât mai mult cu cât în Transilvania, la acea vreme calvinismul ducea o propagandă activă pentru românizarea textelor religioase. Această stare de fapt l-a determinat pe mitropolitul Ștefan să tipărească într-o formă bilingvă câteva cărți de cult, voind să împace și tradiția, dar să poată fi de folos și preoților, traducându-le rânduielile de tipic în românește[115]. Înțelegem de aici că marele merit al mitropolitului Ștefan este că a deschis larg poarta pentru pătrunderea limbii române în slujbele bisericești.

Dar strădania de a lumina poporul și a-l învăța *Cuvântul lui Dumnezeu* în limba română, a fost sporită atât prin ostenelile mitropolitului Varlaam al Moldovei (1632-1653), cât și prin cele ale mitropolitului Simion Ștefan al Transilvaniei (1653-1656), care a tipărit o ediție românească atât a *Noului*

---

[115] Sub îndrumarea mitropolitului Ștefan s-au tipărit mai multe cărți de cult slavo-române, în care rânduielile tipiconale erau în limba română: *Pogribania (slujba înmormântării) preoților mireni și a diaconilor*, în anul 1650; *Mistirio sau Sacrament*, în anul 1651; *Târnosania*, în anul 1652 (cf. M. Păcurariu, op. cit., pp. 161-162).

Testament (1648), cât și a *Psaltirii* (1651). În înveșmântarea sfintelor slujbe în limba noastră, un rol de seamă l-a avut învățatul mitropolit Dosoftei al Moldovei (1671-1693), care în 1679 a tipărit în românește *Dumnezeiasca Liturghie*, aceasta fiind cea de a doua traducere după cea a lui Coresi și prima care a fost făcută de către un ierarh. Mitropolitul Dosoftei a fost primul ierarh din Moldova care s-a sârguit pentru înlocuirea slavonei și pătrunderea limbii românești în rânduiala liturgică[116].

Dar deschiderea arătată de oamenii Bisericii pentru introducerea în cult a limbii române era în armonie cu fenomenul cultural românesc de la finele veacului al XVII-lea și începutul celui de al XVIII-lea. Acest fenomen este puternic polarizat de noua orientare a cărturarilor spre Bizanț. Umaniștii români erau cunoscători de greacă și socoteau în mod legitim că izvorul cel mai puternic atât al cărților bisericești, cât și al canoanelor de legi este literatura greacă și nicidecum cea slavonă.

Astfel, începând de la mijlocul secolului al XVII-lea, cea mai mare parte a cărților religioase sau profane tipărite în limba română în tiparnițele domnești din Țara Românească și din Moldova sunt traduse din grecește[117]. Aceasta se datorează în parte și faptului că unii dintre domnitorii țărilor românești erau cunoscători de carte grecească. Dintre aceștia îi menționăm pe Mihnea al III-lea (1658-1659), Șerban Cantacuzino (1678-1688), Constantin Brâncoveanu (1688-1714), Dimitrie Cantemir (1710-1711) și Nicolae Mavrocordat (domn al Moldovei în 1709 și 1711-1715, iar al Țării Românești în 1716 și 1719-1730). Dar influența umanistă a acestor domnitori a fost sporită și de ostenelile altor cărturari, precum sunt postelnicul Constantin Cantacuzino (†1663), Nicolae Milescu Spătarul (†1708), frații Radu și Șerban Greceanu, Alexandru Mavrocordat Exaporitul (†1709) și stolnicul Constantin Cantacuzino (†1716).

Dacă în Moldova anului 1679 mitropolitul Dosoftei tipărea în limba română *Dumnezeiasca Liturghie*, în Țara Românească exemplul i-a fost urmat de către mitropolitul Teodosie (1668-1672 și 1679-1708), care în cea de a doua parte a păstoriei sale i-a avut sprijinitori și ocrotitori pe domnii de atunci ai Ungrovlahiei: Șerban Cantacuzino și Constantin Brâncoveanu. Mitropolitul

[116] Mitropolitul Dosoftei a tipărit în anul 1681, *Molitvelnic de-nțeles*, iar în 1683 o nouă ediție din *Dumnezeiasca Liturghie*, dar și *Paremiile de peste an*, toate în românește. Între anii 1682-1686 a tipărit o altă mare și însemnată lucrare, tradusă și prelucrată din grecește și slavonește: *Viața și petrecerea Sfinților*, în 4 volume, la traducerea căreia a ostenit vreo 25 de ani (idem, p. 203).

[117] G. Călinescu, *Istoria literaturii române*, București, 1992, p. 31.

Teodosie, împreună cu Șerban Cantacuzino au acordat o grijă deosebită tiparului, domnul suportând cheltuielile, iar mitropolitul supraveghind activitatea editorială. Prima carte tipărită de către mitropolitul Teodosie a fost un *Liturghier slavo-român*, în anul 1680. Ca și cărțile tipărite de înaintașul său Ștefan, *Liturghierul* avea numai tipicul în românește, iar slujba era în slavonă. În schimb, în anul 1682 s-a tipărit o *Evanghelie*, iar în 1683 un *Apostol*, amândouă în românește. Cu acestea se face un alt pas înainte în strădania de introducere a limbii române în slujbele bisericești. Așadar, din timpul mitropolitului Ștefan exista tipicul, în timpul lui Teodosie se introduc citirile din Sfânta Scriptură, iar mai târziu, în vremea păstoririi Sfântului Antim Ivireanul, se traduc și textele liturgice[118].

Traducerea cărților *Sfintei Scripturi* a fost încununată cu tipărirea *Bibliei de la București* din anul 1688, numită și *Biblia lui Șerban Cantacuzino*. Aceasta este prima tipărire integrală a *Sfintei Scripturi* în limba română. Pentru textul acestei *Biblii* au fost întrebuințate mai multe traduceri anterioare, tipărite sau în manuscris, revizuite de frații Radu și Șerban Greceanu[119], ajutați de mitropolitul Ghermano al Nyssei, stolnicul Constantin Cantacuzino și episcopul Mitrofan. Alături de traducerea la *Vechiul Testament* a lui Nicolae Milescu, frații Greceanu au consultat și alte traduceri românești, care văzuseră mai înainte lumina tiparului: *Psaltirea lui Coresi* (1577), *Palia de la Orăștie* (1582), *Noul Testament* a lui Simion Ștefan, *Psaltirea* (1680) și *Paremiile* lui Dosoftei, dar și *Evanghelia* și *Apostolul* de la București, mai sus pomenite. Prin *Biblia de la București*, se pune în circulație o limbă literară care reprezintă o sinteză a strădaniilor scriitorilor bisericești de până atunci, de a scrie într-o limbă curată și înțeleasă de toți românii. În însăși foaia de titlu se arăta că s-a tipărit întru „înțelegerea limbii românești" și „pentru cea de obște priință s-a dăruit neamului românesc". Într-adevăr, ea a cunoscut o largă răspândire în toate ținuturile locuite de români[120], luminându-i pe toți cei care se sârguiau după *Cuvântul lui Dumnezeu*. Tipărirea *Bibliei* a durat aproape un an, fiind începută în noiembrie 1687 și încheindu-se în toamna anului următor, când domnitor al Munteniei era Vodă Constantin Brâncoveanu. Isprăvirea tipăririi *Bibliei*, chiar la începutul domniei marelui voievod martir, este asemenea unei vestiri tainice care ne arată peste vremi cât de mult a strălucit *Cuvântul lui Dumnezeu* înlăuntrul ființei acestui sfânt domnitor. Dragostea pentru Dumnezeu și

---

[118] Cf. M. Păcurariu, op. cit., p. 211.

[119] Aceștia erau logofeți la curtea domnească și distinși cărturari.

[120] Cf. M. Păcurariu, op. cit., pp. 212-213.

neam, dar și pregătirea sa intelectuală, îmbinată cu un deosebit simț al frumosului și cu o adevărată pasiune pentru lucrul artistic și pentru cartea de învățătură sau literatură[121], au făcut din Constantin Brâncoveanu un adevărat luminător și cârmuitor al neamului românesc.

Ca unul care era cunoscător al culturii grecești, dar era și susținător al traducerilor românești din limba greacă, Brâncoveanu a sprijinit și activitatea de traducere din elină în neogreacă, pentru ca astfel scrierile de mare însemnătate să fie la îndemâna întregii obști. La cererea lui Brâncoveanu sunt traduse în neogreacă mai multe lucrări din literatura bizantină, între ele aflându-se și *Învățătura împărătească* a Sfântului Teofilact, tradusă de Sevastos Kymenites. Dealtfel, pareneza bizantină constituia atât una dintre învățăturile după care erau crescuți fiii domnitorilor români încă din vremea lui Neagoe Basarab, cât și o temă importantă a învățământului din Academia domnească din vremea lui Brâncoveanu[122]. Aici, aceste scrieri parenetice erau traduse în românește și tâlcuite pentru elevi, ori erau la îndemâna fiilor lui Brâncoveanu în vederea instruirii lor ca viitori conducători. Însă, din opera Sfântului Teofilact, o atenție deosebită i se acorda și *Tâlcuirii la Evanghelii*.

Vodă Brâncoveanu era preocupat de faptul că poporul grec nu poate citi cărțile Bisericii sale, scrise într-o limbă ce-i devenise inaccesibilă și îi îndeamnă pe cărturarii greci să facă același lucru pe care-l fac cărturarii români. La anul 1700, Constantin Brâncoveanu trimite o scrisoare Patriarhului ecumenic Calinic al II-lea, prin care îl înștiințează în legătură cu dorința sa de a tipări pentru folosul grecilor *Tâlcuirea la Evanghelii* a Sfântului Teofilact. Însă această strădanie era strâns legată de traducerea din elină în greaca vulgară a acestei opere. Patriarhul Calinic, împreună cu cinci episcopi îi răspund domnitorului printr-o punere la punct, în care se argumentează că poporul de rând „vrea să audă cele ce le caută ca să se înduioșeze, precum *Viețile Sfinților*, precum cuvântări de laudă și altele ca acestea; dar gândirile cărturărești și pline de taină nu sunt pentru popor"[123].

---

[121] Șt. Ionescu, Panait I. Panait, *Constantin Vodă Brâncoveanu. Viața, Domnia. Epoca*, București, 1969, p. 307 (apud A. Calavrias, op. cit., p. 73).

[122] Cf. D. Russo, *Studii istorice greco-române*, tom. II, București, 1939, pp. 533-534.

[123] *Scrisoarea lui Calinic al II-lea, Patriarh de Constantinopol, către Constantin-Vodă Brâncoveanu, despre tiparul de cărți grecești ce plănuiește și traducerea în vulgară a lui Teofilact, care nu se potrivește cu mintea poporului (Constantinopol, 28 noiembrie 1700)*, la E. Hurmuzaki și N. Iorga, *Documente grecești privitoare la istoria românilor*, vol XIV, partea I, București, 1935, p. 330.

În aceeaşi scrisoare, Patriarhul Calinic îi mai scrie domnitorului: „pentru aceea ne-am gândit să păstrăm veneraţia pentru *Scriptură*, căci, schimbând-o pe înţeles, ajunge lucru de dispreţ şi fără plăcere şi respins de Biserică; mai cu seamă că, glumind, să zicem, ne-ar spune cineva: şi voi faceţi şcoli şi vă străduiţi a învăţa barbaria şi o eleniza, iar apoi dimpotrivă, vă nevoiţi să barbarizaţi elenismul şi să faceţi pe cel înţelept neînţelept? Şi cum se împacă acest lucru potrivnic celuilalt? Lucrurile şi prin fire şi prin hotărâre omenească înaintează de la nedesăvârşit la desăvârşit, nu se întorc înapoi de la desăvârşire ca să coboare la nedesăvârşire!"[124] Brâncoveanu a luat la cunoştinţă aceste păreri, însă nu socotea că desăvârşirea limbii eline este o piedică în calea împlinirii poruncilor şi a luminării poporului cu lumina înţelegerii Sfintei Evanghelii. Dealtfel, în urmă cu 12 ani, odată cu apariţia *Bibliei* de la Bucureşti, se afirma o nouă idee, anume că *Biblia* se cuvine a fi citită de toţi „şi de cei mari [...] şi bărbaţi şi muieri şi tineri"[125]. În spaţiul ortodox aceasta era o idee oarecum nouă, care poate fi analizată deopotrivă şi în contextul cultural al epocii. Însă, ceea ce ne interesează pe noi este legat de starea veşniciei pe care o vom dobândi fiecare dintre noi după Înfricoşătoarea Judecată. Brâncoveanu era conştient de această finalitate eshatologică şi cunoştea din propria lucrare lăuntrică puterea harului Sfântului Botez[126]. Dealtfel, ctitoriile şi întreaga sa activitate mărturisesc acest lucru, iar ca o încununare a tuturor faptelor sale, Hristos-Dumnezeu l-a învrednicit atât pe el, cât şi pe cei patru fii ai săi de cununa muceniciei, martiriu ce s-a săvârşit la Istanbul în anul 1714. Astfel, în fiecare an la 16 august îl prăznuim pe acest Sfânt voievod, dimpreună cu fiii săi Constantin, Ştefan, Radu şi Matei şi cu sfetnicul Ianache, care a fost împreună-pătimitor. Privind astfel lucrurile, credem că suntem îndreptăţiţi să-l socotim pe Sfântul voievod Constantin drept un înaintemergător al Sfântului Paisie de la Neamţ, în lucrarea de împlinire şi propovăduire a sfintelor porunci, care este însăşi calea sfinţeniei.

---

[124] Idem, p. 331.

[125] Vezi prefaţa *Bibliei de la Bucureşti* (cf. Virgil Cândea, *Raţiunea dominantă*, ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1979, p. 321).

[126] În scrisoarea mai sus menţionată, însuşi Patriarhul Calinic îi scrie lui Brâncoveanu: „Luminăţia Ta, mişcată de râvnă dumnezeiască (precum se şi vădeşte adevărul din cele ce săvârşeşti), te-ai gândit a se tipări cu domneasca cheltuială şi îngrijire cărţi în deosebite limbi, pentru ajutorul nenorocitului nostru neam şi pentru folosul de obşte al creştinilor, ceea ce e faptă dumnezeiască şi vrednică de laudă şi de fericire, şi veţi avea simbrie răsplătirile cereşti, în veacul de acum şi în cel viitor" (op. cit., p. 329).

Așadar, în cele din urmă, la îndemnul lui Brâncoveanu, traducerea în neogreacă a *Tâlcuirii la Evanghelii* a fost făcută de către Ioan Comnen[127]. Cât de importantă socotea Sfântul voievod *Tâlcuirea Evangheliilor* a Sfântului Teofilact, se poate vedea și din lunga dedicație prin care Ioan Comnen – doctor, profesor de fizică și matematică la Academia domnească și medic personal al domnului, „unul dintre erudiții greci ai secolului al XVII-lea" (N. Iorga) – îi prezintă traducerea în neogreacă a *Tâlcului Evangheliilor lui Teofilact*: „Mi-ai poruncit mie, celui ce adeseori am primit binefaceri de la tine să le tălmăcesc mai pe înțeles, ca să fie ușoare de înțeles pentru toți cei ce le vor citi, pentru folosul tuturor, nu numai al celor învățați ci și al oamenilor simpli [...] Înălțimea ta, însăși lumina Evangheliei, adică tâlcuirea ei, care e întâi ascunsă dedesubt în limba elinească, ai făcut-o în chip vrednic, prin tălmăcirea de față, să scânteie și în sufletele oamenilor și să lumineze gândurile tuturora"[128].

Dar însemnătatea pe care o avea *Tâlcuirea la Evanghelii* a Sfântului Teofilact în acea vreme poate fi cunoscută atât din preocupările și predicile clericilor, cât și din activitatea culturală a cărturarilor contemporani lui Brâncoveanu. Unul dintre marii ierarhi din acea vreme este Sfântul Antim Ivireanul[129]. În alcătuirea predicilor sale la Evanghelii, Sfântul Antim a

---

[127] Traducerea lui Ioan Comnen, „doctorul, pentru Constantin Brâncoveanu", este însoțită de mențiunea: „Academiei, făcute de Domn, a tipografiei, și pentru Ruși, Sârbi, Tribali, Arabi și Iberi și a bibliotecii de la Hurezi" (cf. Iorga-Hurmuzaki, *Documente grecești privitoare la istoria românilor*, XIV, p. 757). Manuscrisul autograf al lui Ioan Comnen dăruit domnitorului la inaugurarea bibliotecii de la Hurezi s-a păstrat în bibliotecă până în 1719 când, în urma cuceririi Olteniei de către austrieci, manuscrisul împreună cu alte cărți din bibliotecă au trecut în *Biblioteca Eugeniu de Savoya*, iar de aici în *Biblioteca Națională din Viena* – cf. C. Dima-Drăgan, *Biblioteci umaniste românești*, București, 1974, p. 131 (cf. A. Calavrias, op. cit., p. 76).

[128] Traducere de N. Iorga în *Manuscripte din biblioteci străine relative la istoria românilor*, Întâiul memoriu, București, 1898, pp. 13-14 (cf. George Ivașcu, *Istoria literaturii române*, București, 1969, vol. I, p. 225).

[129] Sfântul Antim Ivireanul s-a născut în Georgia, pe la anul 1650. A venit în Muntenia de la Constantinopol, fiind chemat de către Constantin Brâncoveanu. A fost tipograf, gravor și apoi ierarh în Țara Românească. Prin cele 63 de tipărituri, lucrate de el însuși sau patronate de el, în limbi diferite și de o mare diversitate, prin numeroșii ucenici pe care i-a format, este considerat – alături de Coresi – cel mai mare tipograf din cultura medievală românească. A avut un rol însemnat în introducerea completă și definitivă a limbii române în sfintele slujbe; în același timp, deși străin de neam, a creat o limbă

Sfântul Voievod Constantin Brâncoveanu cu cei patru fii ai săi și Sfântul Ierarh Antim Ivireanul

întrebuințat îndeobște *Sfânta Scriptură* și numeroase scrieri ale Sfinților Părinți, între acestea un loc de cinste avându-l și *Tâlcuirea la Evanghelii* a Sfântului Teofilact[130]. Astfel, în *Didahiile* sale, învățăturile Sfântului Teofilact

---

liturgică românească, înțeleasă și folosită până azi. A trecut la cele veșnice prin moarte martirică, în toamna anului 1716. Este prăznuit ca Sfânt, iar pomenirea lui se săvârșește în fiecare an la 27 septembrie (cf. M. Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, ed. Univers enciclopedic, București, 1996, pp. 219-220).

[130] În ce privește identitatea surselor folosite de Sfântul Antim în operele sale, cercetătorii concluzionează: „Ca rezultate ale căutării surselor, istoriile literare și cercetările speciale nu pot cita, deocamdată, decât numele acelor autori la care trimite Antim însuși («precizie» de un rang complet nesatisfăcător) și alte câteva, bănuite cărți utilizate: *Sfânta Scriptură* (cu o participare certă), marii maeștrii ai elocinței religioase și exegeții bizantini din epoca patristică și postpatristică – omniprezentul Ioan Hrisostom, Grigorie de Nazianz, Vasile cel Mare, Synesios, Atanasie cel Mare, Dionisie Areopagitul, Efrem Sirul, Teofilact Hefaistos, arhiepiscop de Ohrida (nume cu o mare frecvență în paginile lui Antim), Ioan Damaschinul, Eusebiu din Cezareea etc" – cf. Dan Horia Mazilu, *Introducere în opera lui Antim Ivireanul*, ed. Minerva, București, 1999, pp. 117-118.

pot fi recunoscute, deoarece uneori sunt menționate explicit[131], iar alteori se vădesc prin conținutul de idei sau prin exprimările identice.

După cum am văzut, începutul secolului al XVIII-lea este marcat de o profundă înnoire a culturii noastre bisericești prin tipărirea cărților liturgice în limba română, spre a fi înțelese de tot poporul. În opera de românizare și de răspândire a cărților de cult în popor, un rol determinant l-a avut, pe lângă Sfântul Antim Ivireanul și episcopul Damaschin al Râmnicului[132]. Acesta din urmă tălmăcește în românește și *Tâlcul Evangheliilor* a Sfântului Teofilact cu dorința de a fi dat spre tipar. Traducerea făcută de episcopul Damaschin la *Tâlcuirea Evangheliilor* a Sfântului Teofilact este cea dintâi care a fost făcută în limba română. Cercetătorii au păreri diferite referitoare la izvodul după care a tradus Damaschin. Fără a aduce prea multe argumente, Alexandru Lapedatu[133] și Ștefan Ciobanu[134] sunt de părere că Damaschin a făcut traducerea după izvodul slavon. Dar cercetătoarea Ana Calavrias crede

---

[131] Astfel sunt: *Predoslovie la cuvântul de învățătură în Duminica Floriilor* (vezi Sfântul Antim Ivireanul, *Didahii*, ed. Minerva, București, 1997, pp. 126, 128), *Cuvântul de învățătură la Preobrajeniia* [*Schimbarea la față*] *Domnului nostru Iisus Hristos* (p. 134), *Cuvânt de învățătură la octombrie 26...* (pp.138-139) și *Cuvânt de învățătură la Duminica Floriilor* (p. 184).

[132] Numit și „Dascălul", episcopul Damaschin a păstorit la Buzău și Râmnic. S-a născut pe la anul 1660. Cărturar de seamă (cunoștea elina, latina și slavona), a militat pentru înlocuirea definitivă a limbii slavone în cult cu cea română. Îndemnul de a tălmăci cărțile liturgice îl are Damaschin din pricină că se ridicase din popor și vedea cum în biserică, credincioșii nu înțeleg ce se citește și ce se cântă. În acest scop, a tradus aproape toate cărțile de slujba în românește, contribuind astfel la formarea limbii române literare. Majoritatea traducerilor lui s-au tipărit sub urmașii săi în scaunul vlădicesc al Râmnicului: Inochentie, Climent și Chesarie. A murit de neașteptate la 5 decembrie 1725 (cf. M. Păcurariu, op. cit., p. 141).

[133] Cf. A. Lapedatu, *Damaschin Episcopul și Dascălul – traducătorul cărților noastre de ritual*, în rev. *Convorbiri literare*, 1906, pp. 578-579. Singurul argument adus de A. Lapedatu privitor la traducerea din slavonă a *Tâlcului* de către Damaschin este prefața pe care o face popa Floru manuscrisului său cu *Tâlcul* lui Teofilact, copiat în anul 1764, unde copistul spune că a lucrat după „izvodul cel vechiu, ce au fost tălmăcit de pe slovenie pe limba rumânească de răposatul Damaschin, episcopul Râmnicului".

[134] „Această carte, importantă pentru Biserica Ortodoxă, a fost tradusă din limba slavă, desigur, de pe una din edițiile traduse din grecește în slavonește pe la 1648 și tipărită la Moscova în anul 1698 sau 1703 (cf. P. Pekarski, *Nauka i literatura v Rosii pri Petre Velikom*, St. Petersburg, 1862, vol. II, p. 9,77). Unele din manuscrisele noastre, la sfârșitul lor, au câte un «lexicon», «la cuvintele cele mai de trebuință», ceea ce se găsește și în edițiile rusești"(cf. Ștefan Ciobanu, op. cit., pp. 48, 619).

că această traducere s-a făcut după originalul grecesc, iar concluziile sale sunt întărite de analiza amănunțită ce a întreprins-o asupra unui manuscris inedit pe care l-a descoperit în biblioteca Mănăstirii Hurezi. Acest manuscris cuprinde *Tâlcul Evangheliilor* a Sfântului Teofilact și a fost numit de către cercetătoarea amintită *manuscrisul H* (*ms. H*), deoarece provine din biblioteca Mănăstirii Hurezi[135].

În studiul său (pp. 77-151), A. Calavrias stabilește câteva lucruri semnificative privitoare la acest manuscris. Prin analiza și interpretarea datelor, aici se demonstrează că *ms. H*: conține *Tâlcuirea la cele patru Evanghelii* a Sfântului Teofilact, care este traducerea lui Damaschin al Râmnicului; conținutul este identic cu al *ms. rom. 2958 BAR* scris de popa Floru pe la mijlocul veacului al XVIII-lea, dar și cu a altor manuscrise românești din veacul al XVIII-lea; conține, conform structurii și analizei textologice și lingvistice, o traducere care a fost făcută după un izvod grecesc și nicidecum după unul slavon; a fost scris înainte de anul 1702 și astfel se pare că este cel mai vechi manuscris românesc cunoscut ce cuprinde *Tâlcul* Sfântului Teofilact. În cele din urmă, cercetătoarea concluzionează că acest manuscris îl are atât ca autor, cât și ca traducător din limba greacă pe însuși episcopul Damaschin, iar cei care l-au îndemnat pe Damaschin să traducă această lucrare sunt fie stolnicul Constantin Cantacuzino, fie Brâncoveanu însuși[136]. Pentru aceste afirmații, A. Calavrias aduce atât argumente contextuale și grafologice care nu sunt lipsite de valoare[137], cât și mărturii obiective istorice și lingvistice, care îndreptățesc concluzia cercetării întreprinse. Totuși, A. Calavrias nu elimină posibilitatea ca traducătorul să fi cunoscut și un original slavon, însă în urma acribiei cercetării concluzionează că această traducere s-a făcut după originalul grecesc al operei Sfântului Teofilact[138].

---

[135] A. Calavrias, op. cit., p. 77.

[136] La anul 1696, Damaschin se îngrijea de educația fiilor stolnicului Constantin, dar era și sfetnic ales al lui Vodă Brâncoveanu și dascăl la Academia domnească. Abia în anul 1702 a fost ales episcop al Buzăului, iar în 1708 așezat pe scaunul vlădicesc de la Râmnic.

[137] Unul dintre ele este și acesta: „La finele capitolului 18, din Evanghelia lui Matei, al *ms. H* este foarte sugestiv inclusă într-un semn de final stema Cantacuzinilor, acvila bicefală încoronată (f. 97), însemn al cărților Stolnicului C. Cantacuzino, din biblioteca de la Mărgineni, bibliotecă în care a avut acces și Damaschin" (A. Calavrias, op. cit., p. 82).

[138] Studiile viitoare asupra acestei chestiuni sunt îndatorate concluziilor cercetătoarei A. Calavrias, însă pentru nuanțarea și aprofundarea acestei probleme este necesară și cercetarea *ms. rom. 201 BAR*, care conține de asemenea *Tâlcul Evangheliilor* al Arhiepiscopului Teofilact (cf. G. Ștrempel, *Catalogul manuscriselor românești BAR*, tom I, București, 1978, p. 59). Acest

Cu toate că tipografia Râmnicului nu a făcut altceva între 1724 și 1830 decât să tipărească și să răspândească în toată țara numeroasele manuscrise rămase de la Damaschin, *Tâlcul Evangheliilor* a rămas în manuscris[139]. Dar, pentru că această carte este de mare trebuință pentru sporirea în viața duhovnicească, înmulțirea și răspândirea ei s-a făcut prin copii manuscrise, pe tot parcursul veacului al XVIII-lea. Copiile care se mai păstrează până azi sunt numeroase și ilustrează doar în parte interesul arătat acestor tâlcuiri. Astfel de manuscrise românești cu *Tâlcul Evangheliilor* a Arhiepiscopului Teofilact, care se păstrează ori s-au pierdut, sunt următoarele:

ms. rom. 201 BAR, datat la finele veacului al XVII-lea, a făcut parte din biblioteca Mănăstirii Căldărușani (cf. G. Ștrempel, *Catalogul manuscriselor românești BAR*, tom I, București, 1978, p. 59);

ms. rom. 18/91 de la Seminarul Central din București, datat în primul sfert al veacului al XVIII-lea (cf. M. Gaster, *Crestomație română*, București – Leipzig, 1891, tom II, pp. 20-24), astăzi pierdut[140];

ms. rom. 258 BAR de la începutul veacului al XVIII-lea și provenind din Mănăstirea Bistrița-Vâlcea (cf. G. Ștrempel, op. cit., tom I, p. 73);

ms. rom. 599 BAR scris la anul 1739 în Țara Românească, este un miscelaneu teologic care, pe lângă *Tâlcul Evangheliilor* cuprinde și *Tâlcuirea Apocalipsei* a Sfântului Andrei al Cezareii, iar traducerea acesteia aparține tot episcopului Damaschin (idem, tom I, pp. 159-150);

ms. rom. 1467 BAR, datat în prima jumătate a al XVIII-lea și copiat de către popa Stanciu de la Mănăstirea Antim (idem, tom I, pp. 340-341);

ms. rom. 2041 BAR de la sfârșitul veacului al XVIII-lea, de la Mănăstirea Cernica (idem, tom II, p. 148);

ms. rom. 2091 BAR datat înainte de anul 1745, este copiat de Constantin logofătul în Țara Românească (idem, tom II, p. 163);

ms. rom. 2592 BAR din anul 1764, copiat de popa Floru „dascăl slovenesc" (idem, tom II, p. 326);

ms. rom. 2759 BAR de la mijlocul veacului al XVIII-lea, copiat de „popa Constandin ot Beserica Golescului", a aparținut înainte de 1787 iero-

---

manuscris este datat la finele veacului al XVII-lea și este cu putință să fie mai vechi decât manuscrisul de la Mănăstirea Hurezi sau, poate, o copie a acestuia.

[139] Cf. M. Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, București, 1994, ediția a II-a, vol. II, p. 331.

[140] C. Erbiceanu semnalează încă un manuscris care s-a pierdut, acesta fiind scris înainte de anul 1787 de către Grigorie Râmniceanul, mai târziu episcop al Argeșului (1828) – apud A. Mironescu, op. cit., p. XXVIII.

monahului Ioanichie, duhovnicul Mitropoliei Ungrovlahiei (idem, tom II, p. 368);

ms. rom. 2958 BAR datat la mijlocul veacului al XVIII-lea, este scris de popa Floru și este dedicat episcopului Grigorie al Râmnicului (idem, tom II, p. 413);

ms. rom. 3314 BAR datat înainte de anul 1736 a fost copiat de popa Stanciu de la Mănăstirea Antim (idem, tom III, p. 81);

ms. rom. 5116 BAR datat în a doua jumătate a veacului al XVIII-lea conține numai tâlcuirea Evangheliei de la Marcu (idem, tom IV, p. 209).

Toate aceste manuscrise păstrate dovedesc că *Tâlcuirea* Sfântului Teofilact s-a bucurat de un interes constant pe tot parcursul veacului al XVIII-lea.

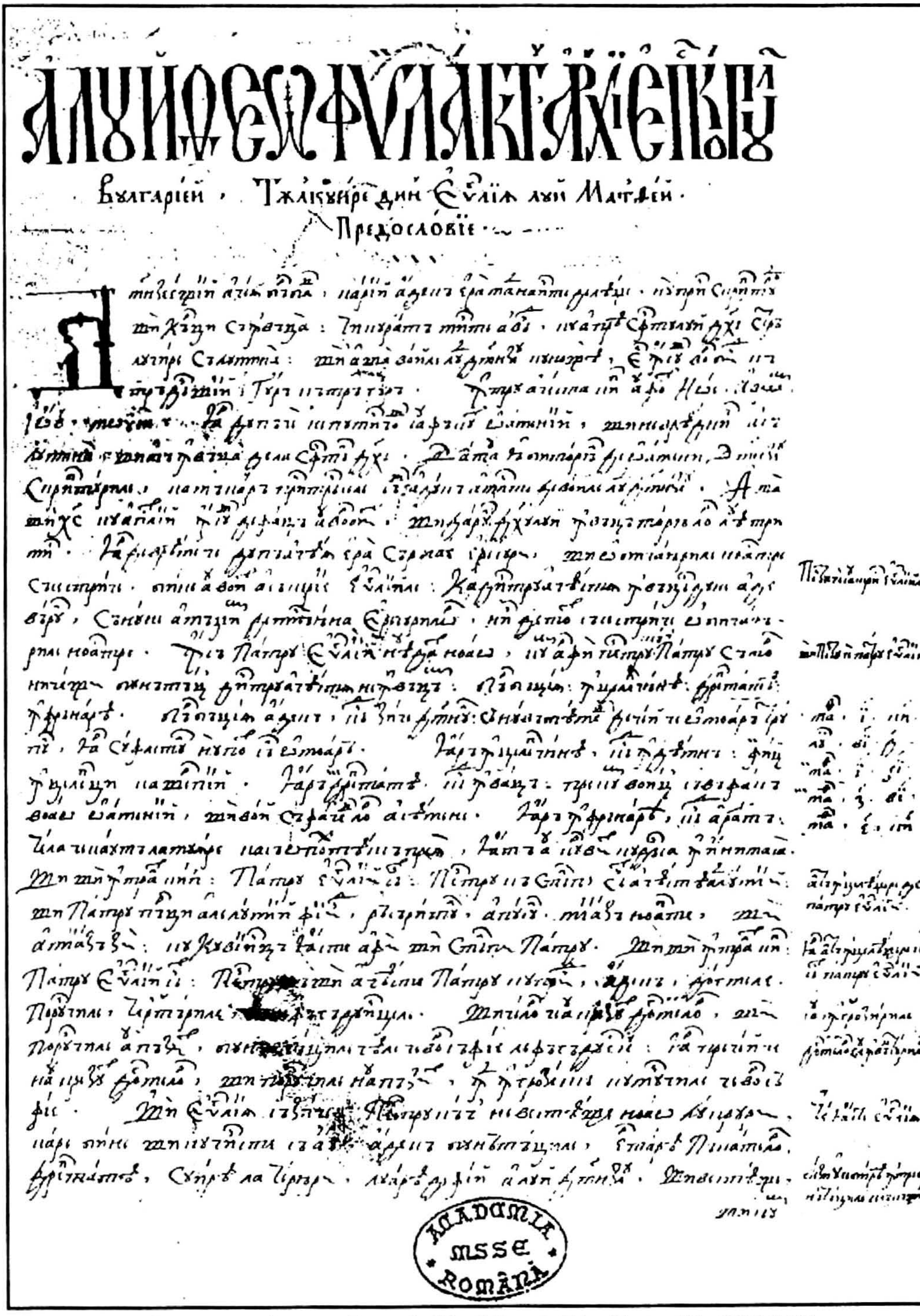
După cum am menționat, se dorea tipărirea traducerii episcopului Damaschin la *Tâlcuirea Evangheliilor*, însă această inițiativă s-a apropiat de finalizare abia spre finele veacului XVIII[141]. Însă, în cele din urmă, tot ce s-a izbutit în această direcție pe plan editorial a fost *Evanghelia* tipărită la Râmnic în 1747, sub păstoria episcopului Clement și cu îngrijirea ieromonahului Lavrentie. Acest monah, în însemnarea ce o face pe ultima pagină a acestei cărți, ne spune: „Tipăritu-s-au această Sfântă Evanghelie prin osteneala diortosirii lui Lavrentie Ieromonah de la Sfânta Mănăstire Hurezi. Și cu plecăciune mă rog tuturor celor ce vă veți întâmpla a ceti, orice greșeală veți afla, îndreptați cu duhul blândețelor, nepuindu-ne în ponos, că precum este cu neputință omului a nu păcătui, într-același chip și tipografului a rămâne fără de greșeală. Și aceasta iarăși să știi, o iubitorule de Hristos cetitoriu, că de vei potrivi această Sfântă Evanghelie cu niscare izvoade grecești sau și rumânești, tipărite mai de nainte, să știi că pe multe locuri nu să va potrivi la cuvinte pentru că eu am urmat tălmăciturii izvodului Părintelui Damaschin Episcopul, dascălul cel mare, alcătuit după tâlcuiala lui Teofilact, și până n-am cetit și tâlcul, n-am așezat fiește care cuvânt"[142].

Dar răspândirea *Tâlcului* și larga lui cunoaștere este atestată și de felul în care este numită această operă duhovnicească: „această carte ce se numește Teofilact, este tălmăcirea Sfintei și Dumnezeieștii Evanghelii", după cum o numea popa Floru[143]. Însă această denumire nu este singulară,

[141] Deși episcopul Chesarie al Râmnicului dorea încă de la anul 1779 editarea *Tâlcului la Evanghelii* al Sfântului Teofilact, această dorință nu s-a împlinit însă și în faptă (apud T. Bodogae, *op. cit.*, p. XXXII).

[142] Cf. I. Bianu, N. Hodoș, *Bibliografia românească veche*, tom. II (1717-1808), București, 1910, pp. 88-92.

[143] *Ms. rom. 2958 BAR*, f. 1.

Бѹлгарiеи · Тълкѹире дин Еѵлiа лѹи Матфеи ·

Предословiе

Tâlcuirea la cele patru Evanghelii a Sfântului Teofilact – Ms. 3314 BAR
(scris de popa Stanciu de la Mănăstirea Antim, înainte de anul 1736 – fila 2r)

ci este întâlnită și în alte mărturii din veacul al XVIII-lea, printre acestea fiind și un manuscris din Transilvania, scris de Toader Noian din Noul Săsesc pe la anii 1782-1784. Acest manuscris are 121 de file și conține fragmente din tâlcuirile Sfântului Teofilact la Evangheliile de la Matei, Luca și Ioan, iar la fila 57 se aflã se află această însemnare: „Acest Teofilact l-am scris eu diac Toader Noian în anul Domnului 1782 Aprilie 13 zile"[144]. Pe lângă că atestă cunoașterea „Teofilactului" și în Transilvania, acest miscelaneu apologetic este alcătuit ca un instrument de polemică împotriva catolicilor și luteranilor[145]. Faptul că autorul era un credincios ortodox se poate vedea din însemnarea făcută la f. 118: „1784 Iulie 17. Într-aceste vremi era nevoie mare de în țara Ardealului de Arhiereu, iar Dumnezeu milostivindu-să și umilind inima împăratului Iosif, i-au milostivit de au rânduit arhiereu neunit pe Gavriil Ghedeon Nikitovici".

Dar întrebuințarea *Tâlcuielii* Sfântului Teofilact în disputa cu greco-catolicii nu este nouă, ci este prezentă și în manuscrisul descoperit de Preotul Emilian Cioran în biblioteca-muzeu a familiei Popovici-Barcianu din Rășinari. Autorul acestui manuscris, prin numeroase referințe scripturistice și patristice, combate cu multă iscusință cartea tipărită de greco-catolici la anul 1750 în Blaj: „*Floarea Adevărului*... carea luminat arată că Unirea altăceva nu este, fără numai credința și învățătura Sfinților Părinți". Manuscrisul pomenit a fost cercetat amănunțit și publicat de către Pr. Teodor Bodogae, aducându-se astfel la lumină marea însemnătate a acestei scrieri din veacul al XVIII-lea[146]. Printre numeroasele referințe patristice care sunt cuprinse în acest manuscris, un loc preferențial îl ocupă *Tâlcul* Sfântului Teofilact, din care adeseori sunt reproduse pasaje întregi[147]. Dar, alături de *Tâlcul Evangheliilor*, autorul manuscrisului a întrebuințat și tâlcuirea epistolelor pauline a Sfântului Teofilact, despre care Părintele T. Bodogae ne spune că era cunoscută și „din manuscrisele numeroase, care sigur că circulau prin mănăstiri"[148].

---

[144] *Ms. rom. 103* de la Blaj (cf. N. Comșa, *Manuscrisele românești din Biblioteca Centrală de la Blaj*, Blaj, 1944, pp. 107-109).

[145] A doua jumătate a acestui manuscris (f. 57-117) este alcătuită din două părți: prima conține un cuvânt împotriva catolicilor și a greco-catolicilor, iar cea de a doua este un cuvânt împotriva eresului luteranilor, alcătuit după învățăturile Sfântului Chiril al Ierusalimului (N. Comșa, op. cit., p. 108).

[146] Pr. Dr. T. Bodogae, *Despre cunoștințele teologice ale preoților români de acum 200 de ani – semnificația unui manuscris*, Sibiu, 1944, LXX + 5 planșe + 69 p.

[147] Idem, pp. XXVIII-XXIX, LIX-LX, 25, 29, 31-32, 34, 41-42.

[148] Idem, p. LXI.

După cum am putut vedea, *Tâlcuirea la Evanghelii* era cunoscută și circula în numeroase manuscrise românești, iar în bibliotecile mănăstirești ea era prezentă și în versiunea greacă sau slavonă. De pildă, după cum ne arată catalogul bibliotecii Mănăstirii Văcărești alcătuit în anul 1723, aici se afla atât varianta în limba greacă a *Tâlcului Evangheliilor* a Sfântului Teofilact, cât și cea a epistolelor pauline[149]. Smeriții cărturari ai cinului monahal au tradus în limba română și tâlcuirea epistolelor Sfântului Apostol Pavel, făcută de Sfântul Teofilact. În acest sens, mitropolitul Athanasie Mironescu ne supune atenției un manuscris cu acest conținut care este datat pentru cea de a doua jumătatea a veacului al XVIII. Nu se cunoaște nici traducătorul și nici copistul manuscrisului[150] (în cazul în care acesta se întâmplă să fie o copie după izvodul traducerii), dar A. Mironescu presupune din analiza altor două manuscrise cu aceeași grafie, că traducerea ar putea aparține vreunui monah cărturar din eparhia Râmnicului sau Mitropolia Ungrovlahiei.

Tâlcuirile Sfântului Teofilact la *Noul Testament* erau foarte căutate de toți cei care se sârguiau să fie cu adevărat împlinitori ai poruncilor evanghelice și următori ai Sfinților Părinți. Un pasaj din viața Sfântului Paisie de la Neamț, ne prilejuiește o privire în alcătuirea și starea lăuntrică a monahismului românesc de la mijlocul veacului al XVIII-lea. După ce Cuviosul Paisie a venit din Ucraina în Muntenia, a intrat ca viețuitor în Schitul Trăisteni, care era sub ascultarea Stareţului Vasile de la Poiana Mărului[151]. În Schitul Trăisteni era povățuitor duhovnicesc stareţul Mihail, iar Cuviosul Paisie se sârguia a aduna în sufletul său și a aduce în lucrare toate sfintele învățături ale acestui stareț. Dar iată ce scriu ucenicii Cuviosului Paisie despre viețuirea stareţului lor în Schitul Trăisteni: „Petrecând, dar, fericitul în ascultare în Schitul acela, foarte cu stăruință lua aminte cuvintelor celor duhovnicești care ieșeau din gura stareţului Mihail, că și acest bărbat întru atâta smerită-cugetare și dragoste sporise și darul descoperirii tainelor întru dumnezeiasca Scriptură de la Dumnezeu luase, încât mai că era asemenea Stareţului său Vasile, că s-a nevoit a fi râvnitor întru toate ostenelile și nevoințele lui, pentru aceasta puțin de nu și asemenea lui întru toate darurile Duhului strălucea el. Că adeseori și

---

[149] *Catalogul cărților bibliotecii din Mănăstirea Văcărești*, la E. Hurmuzaki și N. Iorga, *Documente grecești privitoare la istoria românilor*, vol XIV, partea III, București, 1936, pp. 145-156.

[150] Din păcate, acest manuscris în două tomuri s-a pierdut.

[151] În toamna anului 2003, Biserica Ortodoxă Română l-a trecut pe Stareţul Vasile de la Poiana Mărului (†1767) în rândul Sfinților.

acesta [Mihail] pe frați îi învăța pentru felurite și cele mai de nevoie pricini sufletești, zicând: «Se cuvine nouă, fraților, întru aceste ticăloase vremi, întru care povățuitorii adevărați ai monahiceștii și duhovniceștii lucrări și înțelegeri cu totul au secat, din tot sufletul până la moarte a ne ține de învățăturile și povățuirile purtătorilor de Dumnezeu Părinților noștri, și lor a le fi următori în credință, cu cuvântul și cu lucrul». Și iarăși grăia pentru cea cu sârguință și dreaptă pázire a evangheliceștilor și de suflet mântuitoarelor porunci ale lui Hristos și iarăși, pentru păzirea tuturor Sfintelor Pravoslavnice a toată lumea și Soboare a Bisericii Răsăritului și a celor mari de Dumnezeu Părinți și apostoleștilor pravile, predanisiri și învățături și iarăși, pentru cea cu sârguință pázire a Sfintelor Posturi și a altor rânduieli predanisite, tuturor creștinilor prin Sfinții Apostoli și prin cei mai mari purtători de Dumnezeu Părinți și pentru altele de nevoie acest fericit stareț cu suspinuri și cu lacrimi fraților le grăia. [...] Acestea toate văzându-le și auzindu-le Părintele nostru [Paisie], cu negrăită bucurie se bucura și cu multe lacrimi mulțumea lui Dumnezeu, că l-a învrednicit pe dânsul a auzi acest fel de cuvinte duhovnicești, din gura unora ca acestora sfinți și duhovnicești bărbați"[152].

Rugăciunea inimii și împlinirea poruncilor evanghelice era o îndeletnicire de căpătâi a Stareţului Vasile de la Poiana Mărului și a împreună-nevoitorilor și ucenicilor săi. Scrierile Sfântului Teofilact îi erau cunoscute Stareţului Vasile, care îl pomenește în predoslovia sa la cartea Sfântului Grigorie Sinaitul[153]. Pentru a evidenția profunzimea, dar și pentru a lămuri raportul dintre împlinirea poruncilor evanghelice și rugăciunea minții, la un veac după Stareţul Vasile, Sfântul Ignatie Briancianinov ne învață așa: „Schimonahul Vasile, făcând trimitere la Sfântul Teofilact și la alți Părinți, spune cu tărie că cele trei puteri ale sufletului – puterea cuvântătoare, puterea mânioasă și cea poftitoare – sunt așezate precum urmează: în piept și partea de sus a inimii este puterea cuvântătoare sau duhul omului; în partea de mijloc a inimii este puterea mânioasă, iar în cea de jos – puterea poftitoare sau dorirea cea după fire. Cel ce se străduiește să pună în mișcare și să înfierbânte partea de jos a inimii pune în mișcare puterea poftitoare, care prin apropierea ei de mădularele zămislirii de prunci și potrivit felului său, pune în mișcare aceste părți. Ce arătare ciudată! Nevoitorul pare a se îndeletnici cu rugăciunea, iar

[152] *Viața Cuviosului Paisie de la Neamț*, ed. cit., pp. 24-25.

[153] Vezi Dario Raccanello, *Rugăciunea lui Iisus în scrierile Stareţului Vasile de la Poiana Mărului*, ed. Deisis, Sibiu, 1996, p. 232.

Sfântul Paisie Velicicovski, întâistătătorul obştii de la Neamţ

îndeletnicirea lui naşte pofta, care ar trebui să fie omorâtă de îndeletnicirea aceasta şi, neştiinţa, întrebuinţând în chip rău mijlocul material, pune pe seama rugăciunii lui Iisus ceea ce ar trebui pus pe seama relei întrebuinţări. Rugăciunea inimii se naşte din unirea minţii cu duhul, acestea fiind dezbinate de cădere şi reunite de harul răscumpărării. În duhul omenesc sunt concentrate simţămintele conştiinţei, smereniei, blândeţii, dragostei de Dumnezeu şi de aproapele şi altor asemenea însuşiri: este nevoie ca în rugăciune lucrarea acestor însuşiri să fie unită cu lucrarea minţii. Spre asta trebuie să fie întoarsă toată luarea-aminte a lucrătorului rugăciunii. Unirea este săvârşită de către degetul lui Dumnezeu, singurul puternic să vindece rana căderii, iar lucrătorul rugăciunii dovedeşte nefăţărnicia voinţei sale de a primi tămăduire prin petrecerea statornică în rugăciune, prin lucrarea dinafară şi dinăuntru după poruncile Evangheliei, lucrare care face sufletul în stare a se uni cu mintea ce se roagă"[154].

Înţelegând astfel lucrurile, ne putem da seama că rânduiala duhovnicească a Sfântul Paisie de la Neamţ este aducătoare de luminare lăuntrică şi sporire duhovnicească. Dar, iată ce scria Cuviosul Paisie către părintele arhimandrit Teodosie, din sihăstria Sofroniev: „Pe când încă petreceam în Sfântul Munte Athos cu un mic număr de fraţi, am cunoscut, din învăţătura şi poruncile purtătorilor de Dumnezeu părinţilor noştri că celui ce are sub ocârmuirea sa fraţi, nu i se cuvine a-i povăţui şi a-i învăţa după priceperea şi socoteala minţii sale, ci după adevărata şi dreapta cugetare a *Dumnezeieştii Scripturi*, după cum ne învaţă dumnezeieştii Părinţi, dascăli din întreaga lume, luminaţi cu darul Preasfântului Duh, de asemenea

[154] Sfântul Ignatie Briancianinov, *Călăuza rugătorului – izbăvirea de durerile ostenelilor zadarnice*, ed. Sofia, Bucureşti, 2001, pp. 133-134.

dascălii și îndrumătorii vieții monahale. Mai cunoscând încă și puțina mea știință și temându-mă și cutremurându-mă, nu cumva din neiscusința mea, ca orbul în groapa pierzaniei, după cuvintele Domnului și singur să cad și pe cei ce mă urmează să-i trag. De aceea, ca o neclintită temelie întru adevărata și neînșelătoarea și nerătăcita de la adevărata cale a Domnului și bietului meu suflet și sfintei frății, am pus *Dumnezeiasca Scriptură* a *Vechiului* și *Noului Testament* și luminata lui tâlcuire, cu darul Preasfântului Duh, adică învățătura purtătorilor de Dumnezeu părinților noștri, dascăli din întreaga lume și a Sfinților Părinți, dascăli și îndrumători ai vieții monahale, Pravilele Sfintelor Soboare și ale tututor Apostolilor și Soboarelor și Sfinților Părinți, pe care le ține Sfânta Soborniceasca și Apostoleasca Biserică a Răsăritului și toate poruncile și rânduielile ei. Toate acestea, după cum am spus, întru îndrumare mie și sfintei frății le-am pus, ca atât eu, cât și frații ce viețuiesc cu mine să se îndrumeze din ele, darul lui Dumnezeu ajutând și limpezind, ca să nu greșim de la dreapta cugetare a Sfintei Sobornicești Biserici Ortodoxe"[155].

Tâlcuirile Sfântului Teofilact îi erau bine cunoscute Cuviosului Paisie și obștii sale de împreună-nevoitori. Însuși Sfântul Paisie a întrebuințat scrierile Sfântului Teofilact în cuvântul ce l-a alcătuit privitor la Sfântul Botez[156]. Însă truda duhovnicească și cărturărească de traducere a tâlcuirilor Sfântului Teofilact va fi săvârșită deplin de către cuvioșii Gherontie și Grigorie din Mănăstirea Neamț, vrednici ucenici ai Sfântului Paisie.

---

[155] Sfântul Paisie de la Neamț, *Cuvinte și scrisori duhovnicești*, tom. I, ed. Tipografia Centrală, Chișinău, 1998, pp. 44-45.

[156] În acest cuvânt, alături de scrierile Sfântului Dionisie Areopagitul, Sfântului Maxim Mărturisitorul, Sfântului Ioan Hrisostom, Canoanele apostolice, *Syntagma* lui Matei Vlastares și Canoanele Sinoadelor Ecumenice, Cuviosul Paisie s-a folosit și de tâlcuirile Sfântului Teofilact (cf. *Blessed Paisius Velichkovsky – The Man Behind the Philokalia*, Saint Herman from Alaska Brotherhood, Platina, California, 1994, p. 197).

Tâlcuirea celor patru Evanghelii – tipăritura de la 1805

Activitatea de traducere din scrierile Sfinților Părinți a fost continuată de Sfântul Paisie Velicicovski și de către tălmăcitorii din obștea sa și după ce au venit din Athos și s-au așezat în Moldova. În cele din urmă, obștea Cuviosului s-a statornicit la Mănăstirea Neamț. Viețuirea obștii cârmuite de Sfântul Paisie, dar și lucrarea duhovnicească și cărturărească a acesteia au făcut ca bunul nume al Mănăstirii să fie tot mai vestit și astfel au fost atrași către viața monahicească multe suflete care însetau de viața veșnică. Traducerea în limba română și slavonă a multora din scrierile Sfinților Părinți se datorează Cuviosului Paisie și ucenicilor săi[157]. Între ucenicii Sfântului Paisie, care erau și „tălmăcitori" s-au numărat și monahii Gherontie și Grigorie. Aceștia sunt cei doi traducători ai *Tâlcuirii la cele patru Evanghelii* a Sfântului Teofilact.

Între anii 1787-1790, monahul Gherontie[158], dimpreună cu ieromonahul Dorotei se aflau la București[159], la colegiul Sfântul Sava, pentru a învăța limba elină, fiind trimiși aici din porunca stareţului Paisie. Dar, printre cei care învățau la Sfântul Sava era și tânărul Gheorghe Miculescu, care, „nopțile înjugând cu zilele", învăța limbile greacă[160], latină și română, teologia și alte științe. Acesta, cunoscându-l pe monahul Gherontie, s-a împrietenit frățește cu el și astfel a aflat despre frumusețea călugăriei și despre cuvioasa și rodnica viață duhovnicească din Mănăstirea Neamț. Având în jurul vârstei de 25 de ani, tânărul Gheorghe pleca împreună cu ucenicii paisieni Dorotei și Gherontie spre Mănăstirea Neamț. Era pe la anul 1790. Ajunși la Neamț, tânărul Gheorghe „s-a dat spre ucenicie la prea fericitul Părintele nostru Paisie Velicicovski și din mâinile lui a primit și chipul îngeresc și cu a lui părintească alegere s-a hirotonit și ierodiacon"[161], având ca nume de monah

---

[157] Despre acestea, Sfântul Ioan Iacob, care el însuși fusese bibliotecar al Mănăstirii Neamț pe la anii 1930, ne spune: „Cuviosul Paisie avea o școală întreagă de călugări cărturari, care scriau cărți zi și noapte. Datorită lor noi avem în românește mai toate cărțile Sfinților Părinți, tâlcuite din grecește" (Sfântul Ioan Iacob, *Din Ierihon către Sion*, Ierusalim, 1999, p. 411).

[158] Gherontie s-a născut pe la 1760. A fost tuns în monahism de însuși Paisie în obștea Mănăstirii Neamț, apoi a fost trimis la studii la școala de la Sfântul Sava din București, unde s-a și întâlnit cu Grigorie – viitorul mitropolit al Ungrovlahiei.

[159] Cf. Sfântul Paisie Velicicovski, *Cuvinte despre ascultare*, ed. Anastasia, București, 1997, pp. 225-229, 253.

[160] La școala Sfântul Sava, în acea vreme profesor de greacă era Lambru Fotiadis.

[161] C. N. Tomescu argumentează că anul hirotoniei lui Grigorie este 1792 (vezi *Mitropolitul Grigorie IV al Ungrovlahiei*, Chișinău, 1927, p. 3).

Grigorie. În obștea paisiană, Grigorie a fost dat în ascultarea duhovnicească a prietenului său Gherontie. Grigorie și Gherontie au început de îndată să traducă felurite cărți de învățătură din grecește în românește și se pare că cea dintâi carte tradusă de ei este *Tâlcuirea celor patru Evanghelii*, după vreun izvod grecesc din biblioteca mănăstirii.

În octombrie 1793 ajunge mitropolit al Ungrovlahiei Dositei Filitti. Acesta trimite o scrisoare către Lavra Neamțului, prin care îl roagă pe Sfântul Paisie să-i dea „doi părinți procopsiți la tălmăcirea sfintelor cărți după elinie", care trebuiau însă să aibă și grija tipografiei[162]. Pentru aceasta au fost aleși Gherontie și Grigorie, dar ei au plecat de la Neamț abia după adormirea Cuviosului Paisie, ce s-a săvârșit la 15 noiembrie 1794. Gherontie și Grigorie au mai zăbovit în Mănăstirea Neamțului și abia în toamna anului 1796 îi găsim la București.

Am văzut că traducerea episcopului Damaschin al Râmnicului s-a răspândit de-a lungul veacului al XVIII-lea în numeroase copii manuscrise, iar la anul 1747 este publicată la Râmnic o *Evanghelie* ale cărei versete au fost reproduse după traducerea lui Damaschin. Episcopul Chesarie al Râmnicului (1773-1780) diortosise întrucâtva izvodul traducerii lui Damaschin și se gândea să-l dea spre tipar „spre folosul neamului său", însă trecând din viața aceasta, lucrul nu a fost isprăvit. Dar manuscrisul cu diortosirea lui Chesarie a ajuns în cele din urmă la Iosif, cel dintâi episcop al Argeșului (1793-1820). Bucuros că a dobândit acest manuscris și dornic să-l vadă tipărit, episcopul Iosif îi scrie la 2 februarie 1796 editorului sibian Hagi Constantin Pop[163] că are manuscrisul cu *Tâlcuirea la Evanghelii* a Sfântului Teofilact, „dar trebuie îndreptarea unor cuvinte, care îndreptare cu multă osteneală se cuvine a se face... numai să găsim un îndreptător"; însuși episcopul Iosif făgăduiește că va ajuta și cu osteneala și cu cheltuiala la îndreptarea, întregirea și tipărirea manuscrisului[164]. Dar, în același an, la 3 noiembrie 1796, episcopul Iosif îi scrie editorului sibian că, mergând la București, a cunoscut pe „doi părinți călugări de la Moldova, cari au tălmăcit această carte mai bine și voiesc s-o tipărească, dar mâna nu le dă", și-l roagă să le tipărească el acea traducere. În scrisoarea sa, episcopul arată că „unul dintr-acești părinți poate a și veni aici ca să fie pentru diortosire de la început până la sfârșit", adică la Sibiu. Despre tiraj el asigură, că „de se vor scoate 1000 de ștucuri, 500 este gata să le ia un

---

[162] Idem, p. 4.

[163] Pentru acesta vezi N. Iorga, *Scriitori bisericești*, în *Analele Academiei Române*, tom. XXVIII, seria II.

[164] Idem, p. 211.

episcop al Romanului de la Moldova,... ca un lucru ce n-au mai ieşit până acum la lumină cu tiparul". În finalul scrisorii, episcopul Iosif cere ca răspunsul să fie „mai fără zăbavă, de va fi cu putinţă, căci aşteaptă părinţii aici". Aceşti părinţi erau Gherontie şi Grigorie. Editorul Constantin Pop răspunde în aceeaşi lună că nu poate tipări această traducere, deoarece tipograful său a plecat din Sibiu[165]. Cu toate că editorul sibian nu a întârziat cu răspunsul, la 20 ianuarie 1797 cei doi monahi de la Neamţ nu cunoşteau încă răspunsul şi aceasta se poate vedea din scrisoarea pe care episcopul Iosif i-o trimite la acea dată editorului sibian, spunându-i între altele şi „că acei părinţi s-au întors în ţara Moldovei şi iarăşi vor să vie; după ce vor veni le voi arăta cele scrise"[166]. Într-adevăr, Gherontie şi Grigorie porniseră deja din Bucureşti, iar la 24 ianuarie li se înregistrează la ieşire răvaşul de drum astfel: „Doi monahi anume Gherontie şi Grigorie să meargă înapoi la Mănăstirea Neamţului. Prin Ştirea Prea Sf..." restul foii fiind rupt[167]. Ei vor fi fost trimişi de vlădică să aducă unele cărţi din bogata bibliotecă paisiană şi, poate şi din traducerile lor. În anul 1799 erau din nou la Bucureşti, când apare din tiparniţa mitropoliei, prima lor traducere comună publicată, intitulată *Carte folositoare de suflet*; tot aici erau şi în anul 1801 când supravegheau tipărirea *Chiriacodromionului* lui Nichifor Teotokis. Aceste două cărţi, cât şi o a treia rămasă nepublicată, traducându-le din elină, după cum ei înşişi mărturisesc, din porunca mitropolitului Dositei. Tot în această vreme ei îndreaptă după „izvodul grecesc" *Octoihul*, ce apare abia în 1811 la Buda şi Râmnicu Vâlcea; acum traduc şi tâlcuirile Sfântului Teofilact la Epistolele Sfinţilor Apostoli[168].

În anul 1802 aceşti monahi cărturari se aflau iarăşi la metania lor, în lavra Neamţului, dăruind cuvioşilor nemţeni din cărţile tipărite la Bucureşti. În primăvara lui 1803, Veniamin Costachi, episcopul Romanului este ridicat în scaunul mitropolitan al Moldovei. El îi cunoştea pe Gherontie şi Grigorie încă de pe când era episcop al Huşilor (1792-1796), când i-a îndemnat şi el să traducă *Tâlcuirea la cele patru Evanghelii*. Apoi, în vremea în care era episcop al Romanului (1796-1803), purta cu ei corespondenţă „pentru tipărituri". Am văzut că episcopul Veniamin ar fi dorit 500 de exemplare din *Tâlcuirea la Evanghelii* dacă aceasta s-ar fi putut tipări la Sibiu. Ca şi chiriarh al Moldovei, Veniamin şi-i apropie şi mai mult pe cei

---

[165] Ibidem, pp. 21, 24-25, 215-216.

[166] Ibidem, pp. 215, 217. Cu toată strădania sa, episcopul Iosif al Argeşului nu a izbutit însă să tipărească *Tâlcuirea Evangheliilor* în traducerea călugărilor nemţeni.

[167] *Ms. rom. 655 BAR*, f. 15v (cf. C. N. Tomescu, *op. cit.*, p. 5).

[168] C. N. Tomescu, op. cit., p. 5.

doi monahi și le poruncește să traducă și să tipărească în tiparnița de la Iași câteva lucrări care vor servi de manuale pentru elevii noului seminar de la Socola. Astfel apar la Iași, în traducerea călugărilor nemțeni următoarele cărți: *Întrebări și răspunsuri oarecare bogoslovești ale Sfântului Atanasie* (1803), *Tâlcuirea la cele patru Evanghelii* a Sfântului Teofilact (1805) și *Descoperire cu amăruntul a pravoslavnicei credințe* [*Dogmatica*] a Sfântului Ioan Damaschin (1806).

Iată, așadar, că abia după 9 ani de la încercarea făcută cu editorul sibian, a rânduit Dumnezeu să apară *Tâlcuirea celor patru Evanghelii* a Sfântului Teofilact, în traducerea din elină a cuvioșilor Gherontie și Grigorie. *Tâlcuirea* tipărită la Iași în 1805 „cu blagoslovenia și toată cheltuiala" mitropolitului Veniamin Costachi împlinea o mare nevoie duhovnicească a românilor[169] și încununa râvna părintelui Veniamin, „cel iubitor de folosul cel de obște al patriei"[170]. Dar iată ce ne spun în cuvântul către cititor[171] Cuvioșii Gherontie și Grigorie despre „publicarisirea acestei tâlcuieli":

„Multe cu adevărat dumnezeiești și de suflet folositoare cărți, în multe și deosebite vremi, de mulți Sfinți și purtători de Duh bărbați și de cei ce au fost în Lege și de cei după Lege, spre folosul nostru s-au scris. «**Că toate**», zice dumnezeiescul Apostol, «**câte mai înainte s-au scris, spre a noastră învățătură s-au scris**». Dară cea mai întâi decât toate, și peste toate și pricina la care se aduc toate, și de la care izvorăsc toate, este dumnezeiasca *Evanghelie*. Nu numai că cele mai înainte de dânsa, scria umbră a adevărului celui dintr-însa, iară cele de după dânsa, au izvorât toate dintr-însa, ci și pentru că în acelea, precum zice dumnezeiescul și Marele Vasilie, prin slugi cu noi au

[169] În *ms. 3353 BAR* din anul 1826, care cuprinde tâlcuirea Sfântului Teofilact la primele 9 capitole din *Evanghelia* de la Matei, ni se spune despre *Tâlcuire* (f. 1r): „de această carte spânzură [este atârnată] toată legea pravoslavnică [ortodoxă]" (cf. G. Ștrempel, op. cit., tom III, p. 98).

[170] O strălucită mărturie despre râvna și cuminţenia cu care norodul românesc primea scrierile Sfinților, găsim într-o însemnare de mână, făcută pe coperta a treia a cărții Sfântului Simeon al Tesalonicului, *Voroavă de întrebări și răspunsuri întru Hristos*, București, 1765. Cartea este legată în piele, pereții coperților fiind din lemn de fag. Aceeași însemnare o regăsim de trei ori (toate trei fiind datate de la finele sec. XVIII și începutul sec. XIX) de fiecare dată sub mâna altui scriitor: „Eu am cetit această sfântă carte den scândure în scândure, tot binișor, frumos și rar" (cf. *Cartea veche românească în colecțiile Bibliotecii centrale universitare București*, București, 1972).

[171] Prefața mitropolitului Veniamin și cuvântul către cititor al traducătorilor sunt reproduse integral în *Descrierea bibliografică* ce constituie subcapitolul următor.

grăit, iară în *Evanghelie*, Însuși Stăpânul de față cu noi a vorbit. Pentru aceasta și decât toate celelalte mai deosebit dar celor ce o au dăruiește. Că nu numai negura necunoștinței de Dumnezeu de la cei ce o citesc cu blagocestie [bună-cinstire] o risipește și viață veșnică le pricinuiește, ci și, precum adeverește Sfântul Ioan Gură de Aur, din casele întru care să află, pe duhurile cele necurate le gonește. Pentru aceasta, precum unul este soarele între stele și trandafirul între flori, așa una este dumnezeiasca *Evanghelie* între celelalte sfinte cărți. Dar fiindcă multe se cuprind întrînsa mai tainice și de foarte puțini înțelese, același Dumnezeiesc Duh, Carele au mișcat pe grăitorii de cele dumnezeiești Evangheliști de o au scris, au mișcat și pe cei după dânșii purtători de Dumnezeu Părinți de o au tâlcuit mai pe larg și mai descoperit. Dintru care unul este și dumnezeiescul acesta Teofilact Arhiepiscopul Bulgariei, carele prea deplină tâlcuire la toată *Evanghelia* a făcut, urmând întru toate dumnezeiescului Ioan Gură de Aur. De care [tâlcuire] lipsiți fiind cei ce să slujesc cu limba aceasta, erau lipsiți după urmare și de înțelegerea cea cu deadinsul a *Evangheliei*. Pentru aceasta dară Preasfințitul nostru stăpân, arhiepiscopul și mitropolitul Moldaviei chir Veniamin, încă fiind episcop al Hușului, socotind folosul cel mare ce se pricinuiește din tâlcuirea sfintei și dumnezeieștii *Evanghelii*, după ce a văzut că cu ajutorul lui Dumnezeu o am săvârșit de tălmăcit din limba cea elinească pe înțelesul limbii noastre, ardea cu inima ca un iubitor de folosul cel de obște al patriei, ca să o vaze și în obște dată prin tipărire, pentru care și nu puține chipuri a metahirisit [iconomisit], încă și mai pe urmă, după ce a fost mutat din episcopia Romanului. Iară acum după ce dumnezeiasca Pronie, care mai înainte au știut râvna Preasfinției sale spre folosul Patriei și podoaba bisericilor și mântuire sufletelor, l-au înălțat pe scaunul sfintei mitropolii, măcar că trebuința cerea a se tipări și alte cărți, dară Preasfinția sa a socotit că este mai cu cuviință, ca aceasta, ca ceea ce este mai întâi cu rânduiala, să fie și cu tipărirea, și ca ceea ce este capul tuturor, să povățuiască și mai înainte de toate. Și iată că a împlinit Dumnezeu sfatul cel bun al inimii Preasfinției sale, au umplut întru bunătăți dorința sa. Deci toți [...] primiți-o cu bucurie, și o cetiți cu osârdie, și mulțămind lui Dumnezeu Celui ce au iconomisit de a dobândit și neamul nostru această vistierie, rugați-vă ca să înmulțească anii cei de obște folositori ai Preasfinției sale, pomenindu-ne și pe noi la rugăciunile cele către Dumnezeu, care nu puțin ne-am ostenit la aceasta".

Când în anul 1805, cuvioșii Gherontie și Grigorie scriau aceste rânduri, mitropolitul Veniamin Costachi împlinise 36 de ani. Prin pronia Sa divină și poate pentru tainice rugăciuni, Dumnezeu a înmulțit „anii cei de obște

folositori" ai părintelui Veniamin, binecuvântându-l cu multe osteneli și roade întru Hristos[172].

---

[172] Mitropolitul Veniamin Costachi s-a născut la 20 decembrie 1768, într-o veche familie din Moldova. Primele cunoștințe de carte le-a dobândit în casa părintească de la un dascăl grec, apoi a urmat pentru scurt timp cursurile școlii Trei Ierarhi din Iași. În 1784, la vârsta de 15 ani a fost călugărit la Huși de către episcopul Iacob Stamati, primind numele de Veniamin. A fost hirotonit și în curând a trecut în slujba mitropoliei, ca ieromonah și mare eclesiarh, apoi ca egumen al Mănăstirii Sfântul Spiridon din Iași. Paralel cu îndeplinirea acestor slujbe, tânărul Veniamin și-a îmbogățit mereu cunoștințele, dobândind o aleasă pregătire cărturărească. În 1792, când episcopul Iacob Stamati de la Huși a fost ales mitropolit al Moldovei, în scaunul vacant a fost ales egumenul Veniamin de la Sfântul Spiridon, în vârstă de numai 23 de ani și jumătate. La Huși a păstorit până în 1796, când a fost ales episcop la Roman. Aici a păstorit 7 ani, până în 1803, când a fost ales mitropolit al Moldovei în locul părintelui său sufletesc, Iacob Stamati, trecut la cele veșnice. Ca mitropolit, a păstorit aproape 40 de ani cu două întreruperi (1808-1812 și 1821-1822). Strădaniile sale ca întâistătător al Bisericii Moldovei sunt impresionante. Pe drept cuvânt, mitropolitul Veniamin poate fi numit deopotrivă ctitor și îndrumător al școlilor bisericești și laice moldovenești, părinte al săracilor și suferinzilor, apărător și mijlocitor al intereselor patriei. Nu este cu putință să ilustrăm în câteva cuvinte o viață jertfită din dragoste de Hristos și de Neam, dar pentru a întregi icoana marelui părinte, lăsăm acum loc cuvintelor lui Nicolae Iorga: „Dacă ai fi întrebat acum șaizeci-șaptezeci de ani (N. Iorga scria aceste rânduri în 1904), în Iașii lui Mihai Sturza voievod, în care trăiau însă, pe lângă mulți tembeli și svăpăiați, și atâția oameni cu frumos caracter și cu multă râvnă pentru cele bune, atâția bătrâni cuminți și atâția tineri gata de multe jertfe, dacă ai fi întrebat pe boierul de modă veche, ca și pe studentul din Paris, pe creștinul dreptcredincios, ca și pe evreu chiar, cine e omul cel mai bun din Moldova, ei ar fi răspuns într-un glas: «Părintele Veniamin». Dacă ai fi cercetat pe lângă aceiași oameni care e omul cel mai harnic din țară, acel care nu lasă nici o clipă fără o întrebuințare folositoare altora, ți s-ar fi arătat în căsuța săracă a vechii Mitropolii dărăpănate un bătrân călugăr de aproape optzeci de ani, care-și aprindea candela vegherilor pentru a câștiga și a împărtăși învățătura Scripturilor, care i se părea lui călăuza cea mai sigură pe grelele drumuri ale vieții. Dacă ai fi vrut să știi care e cel mai sărac, cel mai lipsit, cel mai vândut de dator dintre făcătorii binelui care se vede și ai multului bine pe care nu-l știe nimeni, ți s-ar fi șoptit același nume venerat al octogenarului mitropolit. Într-atâta lume amestecată și împărțită în ceea ce privește judecățile era înțelegere deplină în această singură privință. Pentru că avea o altă părere – sau poate tocmai că împărtășea părerea tuturora – deșteptul, dar egoistul și lacomul voievod goni pe arhipăstorul Moldovei din scaunul său, și într-o aspră zi de iarnă, în ianuar 1842, ieșenii vedeau pe atât de bătrânul mitropolit luând drumul munților, unde la Slatina, în vechea mănăstire a lui Alexandru Lăpușneanul, îl

Nu cunoaştem izvodul după care Gherontie şi Grigorie au făcut traducerea *Tâlcuirii*, însă suntem îndreptăţiţi să credem că izvodul era unul

aştepta chilia simplă în care sufletul său putea porni în linişte către «veşnicele lăcaşuri» la care râvnea el de mult. Şi, adunând şi cernând cu mintea toate câte le făcuse şi le îndurase, el scria cu o mână tremurătoare, în voinţa sa de pe urmă, această mărturisire, smulsă din cea mai deplină şi curată conştiinţă a vieţii sale: «totul ce mi-a stat în putinţă am făcut, şi cu sfatul şi cu fapta, ca să sporesc şi sufleteşte şi materialiceşte înflorirea Sfintei Biserici şi Patriei». Acolo a şi murit în 1846 şi oasele sale obosite s-au aşezat după datina smerită a celor mai mari înaintaşi ai săi, afară din biserica unde se rugase în cei de la sfârşit ani ai vieţii sale, la dreapta, lângă zid, unde se vede şi acum simpla piatră cu iniţialele numelui şi dregătoriei lui bisericeşti" (reprodus după N. Iorga, *O icoană curată: Mitropolitul Veniamin Costachi*, în *Oameni care au fost*, Bucureşti, 1967, vol. I, pp. 75-76).

Mitropolitul Veniamin, numit şi „luminătorul Moldovei" a simţit mai mult ca oricine lipsa cărţilor nu numai pentru şcolile pe care le-a înfiinţat, ci şi pentru întreaga suflare românească. Pentru a înlătura această lipsă, el a refăcut vechea tipografie a Mitropoliei şi a înfiinţat una nouă la Mănăstirea Neamţ, în 1807. În aceste două tipografii au apărut zeci de lucrări, fie tălmăcite de el, fie ale altora, tipărite sub îndrumarea sau cheltuiala sa. Mitropolitul Veniamin a acordat o atenţie deosebită traducerilor din Sfinţii Părinţi, din scriitorii postpatristici şi din literatura teologică mai nouă. Astfel, prin osteneala sa au fost traduse şi au văzut lumina tiparului: *Tâlcuirea celor şapte taine* după Gavriil al Filadelfiei (Iaşi, 1807); *Chiriacodromionul la apostolii duminicilor de preste an* după Nichifor Teotokis (Neamţ, 1811); *Adoleshia filotheos adecă îndeletnicire iubitoare de Dumnezeu* de Evghenie Vulgaris (5 volume, Iaşi, 1815-1819); *Istoria scripturii ceii nouă* (2 volume, Iaşi, 1824); *Funie sau frânghie întreită* (Iaşi, 1831); *Iubitorul de înţelepciune* (Iaşi, 1831); *Drept slăvitoare învăţătură* a mitropolitului Platon al Moscovei (Iaşi, 1839); *Istoria bisericească* a arhiepiscopului Meletie al Atenei (5 volume, Iaşi, 1841-1843); *Piatra scandeliei* de Ilie Miniat (Iaşi, 1844); *Pidalionul* (Neamţ, 1844); *Îndeletnicire despre buna murire* a lui Evghenie Vulgaris (Iaşi, 1845). Postum a apărut *Istoria bisericească* a lui Teodoret al Cirului (Bucureşti, 1894). Cu cheltuiala sau la îndemnul mitropolitului Veniamin au fost tipărite peste 130 de cărţi. Pentru a înfăptui această măreaţă operă editorială, marele ierarh a avut întotdeauna lângă sine numeroşi ostenitori, mai ales dintre călugării de la Mănăstirea Neamţ (cf. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Bucureşti, 1994, ediţia a II-a, vol. III, pp. 36-46). Manuscrisele rămase de la mitropolitul Veniamin ilustrează importanţa pe care o acorda sfinţia sa comentariilor patristice şi postpatristice la cărţile *Sfintei Scripturi*. Este semnificativ faptul că de la mitropolitul Veniamin Costachi ne-au rămas nu mai puţin de trei traduceri ale *Tâlcuirilor Epistolelor pauline*, după Sfântul Ioan Hrisostom, Fericitul Teodoret al Cirului şi Sfântul Teofilact al Ohridei. Dintre numeroasele traduceri rămase în manuscris, câteva au văzut lumina tiparului după moartea sa (vezi subcapitolul *Tâlcuirile Sfântului Teofilact în veacul al XIX-lea*).

de credință[173], deoarece și Sfântul Paisie întrebuințase această lucrare în cuvântul ce l-a alcătuit referitor la Sfântul Botez. Cum își alegeau izvoadele grecești Cuviosul Paisie și ucenicii săi se poate vedea și din postfața monahului Mitrofan la cartea Sfântului Isaac Sirul, tipărită în slavonește la Mănăstirea Neamț în anul 1812. Aici Mitrofan ne spune despre sine (dar ca și cum ar vorbi despre altcineva): „Acesta [Mitrofan] de patru ori a traversat Marea Neagră și Albă după cartea manuscrisă elino-grecească și, aflând-o în Sfântul Munte Athos, a cumpărat-o și anume starețului său, pentru traducere a adus-o, ceea ce s-a și înfăptuit"[174].

O mărturie prețioasă asupra cărților și manuscriselor din Mănăstirea Neamț ne aduce Părintele Dumitru Fecioru în lucrarea sa *Un catalog vechi de manuscrise și cărți al bibliotecii Mănăstirii Neamțului*[175], în care publică integral acest catalog care se pare că a fost alcătuit între anii 1800-1825. Catalogul ne dă informații importante privitor la cărțile și manuscrisele românești și grecești[176] care se aflau în Mănăstirea Neamț, printre acestea aflându-se și scrierile Sfântului Teofilact. Între cărțile grecești care se aflau în bibliotecă aflăm că erau trei cărți ale lui „Teofilact arhiepiscopul Vulgariei", însă lângă numele autorului se află încă o precizare care spune că toate aceste trei cărți sunt „un rând"[177], adică probabil sunt trei volume alcătuind un întreg. Este cu putință ca aceasta să fie ediția de la Veneția din 1754, care a fost publicată în trei volume, însă această supoziție trebuie întărită cu argumente obiective pe care poate să le aducă doar o cercetare mai amănunțită. Aici trebuie menționat și faptul că Gherontie și Grigorie cunoșteau și alte ediții grecești ale *Tâlcuirii*, după cum se vede din scolia de la *Luca 22, 7*, unde Cuvioșii scriu: „Trebuie a ști că izvodul lui Teofilact, cel tipărit în Roma numai grecește, așijderea și cel tipărit în Veneția grecește

---

[173] Rămâne ca o cercetare ulterioară să precizeze cu exactitate care este ediția sau poate manuscrisul grec după care au tradus Cuvioșii Gherontie și Grigorie. Pentru edițiile din veacurile XVIII-XIX ale operelor Sfântului Teofilact vezi și A. Angeloupulos, *Editions of the Works of the Archbishop of Bulgaria Theophylactos in the 18th and 19th Centuries*, în volumul *Cultural relations between Bulgarians and Greeks, from the Middle of the 15th to the Middle of 19th Centuries*, Sofia, 1984, p. 78-83.

[174] P. Mihail, *Traduceri patristice ale starețului Paisie*, în rev. *Mitropolia Olteniei*, nr. 3-4, 1972, p. 223.

[175] Publicat în rev. *Biserica Ortodoxă Română*, 1941, nr. 7-8, pp. 414-443.

[176] Pentru cărțile slavone vezi Melchisedec Ștefănescu, *Catalog de cărțile sârbești și rusești manuscrise vechi ce se află în biblioteca Mănăstirii Neamț*, București, 1883, 71 p.

[177] Idem, p. 438.

împreună și latinește s-a stricat aici de către papistași, că în loc de «vineri» ei au scris «joi», foarte fără de socoteală și cunoștință făcând aceasta". Tot aici, tălmăcitorii paisieni mai spun: „Scrie înțeleptul Eustratie Arghentie în cartea cea pentru Azime (partea întâi, foaia 41): «Că de ar fi avut socoteală, ar fi socotit ce grăiește Teofilact și la ceilalți trei Evangheliști și nu ar fi îngăduit să se vădească în toată Biserica mâna lor cea fărădelege și furătoare de cele sfinte. Iar de ar fi avut cunoștință, ar fi stricat și pe celelalte cuvinte ale lui Teofilact la ceilalți trei Evangheliști, ca să nu se arate lui însuși cu totul potrivnic»"[178]. Prezența acestei scolii ilustrează încă o dată rigurozitatea și acribia cu care își alegeau manuscrisele traducătorii formați în școala paisiană.

Se cuvine aici a spune că traducerile stareţului Paisie și a ucenicilor săi trebuie prețuite la adevărata lor valoare și nu ne referim doar la cea formală și exterioară, ci încercăm să privim și dimensiunea lăuntrică a acestor scrieri traduse din Sfinții Părinți. Credem că lucrul cel mai însemnat este că prin puterea cuvântului, făcându-se următori ai Sfinților Părinți atât în viețuirea lăuntrică cât și în cea dinafară, traducătorii din obștea paisiană s-au făcut următori și purtători ai Cuvântului lui Dumnezeu, ai Domnului nostru Iisus Hristos. Prin această lucrare osârdnică, în care cuvintele le erau în concordanță cu faptele, întru harul Duhului Sfânt și-au luminat alcătuirea lăuntrică și au sfințit, au împodobit și au ctitorit înaintea lui Dumnezeu, limba noastră românească[179].

În ce privește traducerea făcută de Gherontie și Grigorie la *Tâlcuirea celor patru Evanghelii*, am văzut că și episcopul Iosif al Argeșului care cunoscuse nemijlocit atât diortosirea lui Chesarie, cât și tălmăcirea lui Gherontie și Grigorie spune că aceasta din urmă e „mai bine" făcută[180]. În traducerea lor,

---

[178] Este cu putință ca această carte a lui Eustratie Argentis să fie una dintre cele două publicate la Iași: *Manual împotriva infailibilității papii* (1746) sau *Cina divină* (1747). Vezi și studiul lui T. Ware (actualmente episcopul Kallistos Ware), *Eustratios Argenti*, Clarendon Press, Oxford, 1964, pp. 112-121.

[179] Pentru a înțelege mai bine valoarea sfintelor cărți și care este puterea lucrătoare care se ascunde în ele, îl îndemnăm pe cititor să ia aminte la o întâmplare cutremurătoare, petrecută în apropiere de Mănăstirea Neamț la 20/21 decembrie 1797 (vezi *Anexa a III-a* din volumul *Viața Cuviosului Paisie de la Neamț, în op. cit.*, care cuprinde vedenia pe care a avut-o Cuviosul Părinte Teodosie din Mănăstirea Neamț).

[180] C. N. Tomescu spune că același lucru se poate constata prin comparația traducerii lui Gherontie și Grigorie cu cea a lui Damaschin al Râmnicului, prezentă în *mss. 1467* și *2592 BAR* (*op. cit.*, p. 115).

cei doi monahi, alături de însemnările luate de la Eutimie Zigaben[181] au alcătuit și numeroase scolii și note explicative care nu sunt prezente nici în ediția *PG* a Tâlcuirii Sfântului Teofilact și nici în vreun alt manuscris.

Deși nu avem date exacte, este cu putință ca această traducere să fie prima împreună-lucrare a acestor doi monahi, iar neîndoielnic este că osteneala se săvârșea cu blagoslovenia Sfântului Paisie, stareţul și întâistătătorul Mănăstirii Neamț, care punea atât de mult preț pe împlinirea poruncilor evanghelice. De altfel, tălmăcitorii spun ei înșiși că o aveau gata de tradus încă de pe când Veniamin era episcop al Hușilor (1792-1796), fără a preciza exact anul în care săvârșiseră osteneala. Având în vedere volumul uriaș de muncă ce a fost necesar, credem că ea era gata încă din vremea când Sfântul Paisie trăia, iar episcopul Veniamin venise în Mănăstire pentru a-i cerceta pe părinții lavrei și a-i hirotoni pe cei pe care-i va alege stareţul. Dintre numeroasele vizite ale episcopului Veniamin la Neamț cunoaștem două ca fiind mai importante și acestea s-au petrecut în timpul vieții Sfântului Paisie: prima este cea din iunie 1792 (imediat după alegerea sa ca episcop), când l-a hirotonit ierodiacon pe Grigorie, iar cea de a doua este cea din octombrie 1794, când a venit în Mănăstire spre a-i hirotoni pe cei aleși de către stareț. Este cu putință ca într-una din vizitele sale Veniamin să fi aflat de traducerea *Tâlcuirii la Evanghelii*[182]. Dacă traducerea ar fi fost făcută din îndemnul episcopului Veniamin, acest lucru ar fi fost menționat în mod obligatoriu în cuvântul către cititor, asta cu atât mai mult cu cât Gherontie și Grigorie ne spun câtă râvnă avea vlădica Veniamin pentru această carte încă de când era în scaunul Hușului și mai apoi al Romanului. De aici putem concluziona că această osteneală de traducere a *Tâlcuirii* a răsărit din sânul obștii paisiene. Însă tot în duhul și rânduielile Sfântului Paisie a trăit și marele mitropolit al Moldovei,

---

[181] Nu cunoaștem care este lucrarea lui Eutimie Zigaben pe care au întrebuințat-o cei doi monahi, însă se pare că în acea vreme era cunoscută o scriere ce fusese alcătuită sau publicată tocmai în acest scop. O scurtă traducere din această lucrare se află în *ms. rom. 4687 BAR* (f. 3-4) din Muntenia, sub următorul titlu: „Eutimie Zigabinos, *Adaos la Tâlcul Evangheliilor al lui Teofilact, arhiepiscopul Bulgariei*, scris la 30 aprilie 1820, de Romano arhimandrit de la Mitropolie" (cf. G. Ștrempel, *op. cit.*, tom IV, p. 88).

[182] Tot în Viața Cuviosului Paisie ni se mai spune despre episcopul Veniamin că atunci când venea la Neamț: „încă și întru aceasta arăta mare smerenie acest arhiereu, că mergea singur pe la chiliile părinților și îi cerceta" (vezi *Viața Cuviosului Paisie de la Neamț*, după manuscrisul nr. 154 din Biblioteca Mănăstirii Neamț, ediție îngrijită de diac. Ioan Ivan, ed. Trinitas, Iași, 1997, p. 79).

Veniamin Costachi, cu atât mai mult cu cât el însuși a dorit să intre în obștea paisiană înainte de a-l cunoaște pe episcopul Iacov Stamati, care i-a și fost părinte duhovnicesc; însă Dumnezeu a rânduit pentru el o altă cale[183]. Cât de legat era duhovnicește de Mănăstirea Neamț se poate vedea și din faptul că în toamna anului 1806 a făcut bibliotecii Mănăstirii o danie de 50 de exemplare din *Tâlcuirea celor patru Evanghelii* a Sfântului Teofilact[184]. Acest număr mare adeverește deopotrivă și interesul mare al monahilor paisieni români privitor la tâlcuirile Sfântului Teofilact, dar și râvna pentru împlinirea poruncilor evanghelice, care este cea dintâi datorie a monahului.

Însă *Tâlcuirea la cele patru Evanghelii* a Sfântului Teofilact era prețuită și era dăruită spre folos duhovnicesc nu numai de mitropolitul Veniamin Costachi ci și de familia domnitorului Alexandru Moruzi (1802-1806). Ne este cunoscut că la Biblioteca Academiei Române se păstra înainte de 1924 un exemplar al *Tâlcuirii* care cuprindea numai primele două Evanghelii. Pe acest volum se află la fila 6 următoarea însemnare: „Mi s-a dăruit de Măria sa Doamna Moruzi. 1805 Dec[embrie]. Dionisie Ieromonah"[185].

---

[183] Acest lucru se spune în prezentarea biografică a mitropolitului Veniamin Costachi, care a fost tipărită în anul 1850 la Iași, în paginile ce prefațau traducerea mitropolitului la *Tâlcuirea Psaltirii* a lui Eutimie Zigaben (p. 5). Iar în viața Sfântului Paisie citim: „În anul 1792, suindu-să la scaunul Mitropoliei preasfințitul Iacov, a hirotonit episcop scaunului Hușului, pe preasfințitul Veniamin, întru același an, iunie 27. Și voind acesta [Veniamin], ca precum este călugărit de starețul său cel călugărit în Mănăstirea Neamțului, așa întru adevăr să se numească prin ascultare și el cu metania din această Sfântă Lavră, a venit de la Huși, la Părintele nostru Paisie și multe învățături duhovnicești a luat de la Sfinția sa, apoi cu mare râvnă dorind ca să fie și ascultător Starețului, a încins fota ascultării și cu tot clirosul său au făcut bucate la sobor, împreună și cu părinții bucătari și au pus bucate pe masă și au dat la sobor vin și apă cu cupele. O, minune! O, mare smerenie! căci arhiereu fiind cu eparhie și atâta s-a micșorat pe sine de bună voie și s-a făcut chip și pildă de smerenie și de ascultare tuturor. Iar când s-a dus a luat cu sine vreo câțiva părinți de aicea din sobor, pe care i-au pus să îndrepteze o rânduială Bisericii din Episcopie, întocmai întru toate ca aicea la Mănăstire. Și mare dragoste având și evlavie spre acest sobor, de multe ori venea la Mănăstire" (*op. cit.*, p. 79).

[184] În biblioteca Mănăstirii Neamț se află până azi mai multe exemplare ale *Tâlcuirii*. Din însemnarea de pe volumul înregistrat în bibliotecă sub nr. 1909, aflăm că mitropolitul Veniamin trimisese Mănăstirii 50 de exemplare din această carte (cf. C. N. Tomescu, *op. cit.*, p. 113). Acest număr mare de exemplare dăruite este atestat și de catalogul bibliotecii mănăstirii Neamț publicat de D. Fecioru (vezi *op. cit.*, p. 430).

[185] Cf. C. N. Tomescu, *op. cit.*, p. 113.

În ce privește costul unei cărți, în prima jumătate a veacului al XIX-lea el era mai mare de 30 de lei[186]. Din această cauză este probabil ca și tirajul cărții să nu fi fost prea mare și asta, din pricină că la acea vreme costurile necesitate de tipărirea unei cărți format *in folio* și care să aibă 1118 pagini, erau ridicate.

Descrierea bibliografică a volumului TÂLCUIRII CELOR PATRU EVANGHELII (Iași, 1805)

Descrierea fragmentară a acestui volum o găsim în *Bibliografia românească veche**, la cota numărul 688.

Tipăritura este făcută cu cerneală neagră pe hârtie format *in folio* (325 × 225 mm) de 12 p. nenumerotate + 388 p. + 6 p. nenumerotate + 328 p. (a doua numerotare) + 4 p. nenumerotate + pp. 329-708, după cum urmează:

12 pagini nenumerotate *(facsimilate și transliterate paginile 1-8):*

1 – pagina de titlu;
2 – verso-ul paginii de titlu; aici se află două steme, una a Moldovei și alta a Țării Românești, cu stihuri de închinare;
3-5 – Predoslovia Mitropolitului Veniamin Costachi, adresată voievodului Alexandru Moruzi;
6-7 – Cuvântul către cititor al monahilor Gherontie și Grigorie de la Mănăstirea Neamț (traducătorii ediției);
8 – gravura Sfântului Mare Mucenic Gheorghe;

[186] Pe un exemplar înregistrat în biblioteca Neamț sub nr. 1878 se află o însemnare în care citim că o carte se vindea cu 32 de lei (cf. C. N. Tomescu, *op. cit.*, p. 113). Pe exemplarul aflat în Colecțiile speciale ale B.C.U. Cluj-Napoca, este, de asemenea, o însemnare din care aflăm că această carte a fost cumpărată prin contribuția mai multor credincioși, care însumată depășește 34 de lei (această însemnare este greu lizibilă și se desfășoară pe multe pagini, fapt care atestă că această carte voluminoasă se vindea cu un preț mare din pricină că și cheltuielile tipografice erau ridicate).

* Descrierea acestui volum (BRV 688) a fost făcută de Ioan Bianu și Nerva Hodoș, în *Bibliografia românească veche*, București, 1910, tomul II (anii 1716-1808), pp. 466-471 și adăugită și îndreptată în tomul al IV-lea din *Bibliografia românească veche (adăugiri și îndreptări)*, semnat Ioan Bianu și Dan Simionescu, București, 1944, p. 274. Mai apoi s-au făcut și alte completări ale descrierii acestei cărți de către Daniela Bărbulescu, în art. *Completări și îndreptări la Bibliografia românească veche*, din rev. *Biserica Ortodoxă Română*, 1960, nr. 5-6, pp. 552-553 dar și de Daniela Poenaru, în vol. *Contribuții la Bibliografia românească veche*, Târgoviște, 1973, pp. 262-263.

9 – Viața Evanghelistului Matei, după cum a scris-o Sfântul Sofronie;
9-12 – Capetele (titlurile capitolelor) Evangheliei de la Matei;

388 de pagini numerotate:
1 – A lui Teofilact, arhiepiscopul Vulgariei, tâlcuire la Evanghelia cea de la Matei;
1-3 – Înaintecuvântare;
4-251 – Tâlcuirea celor 28 de capitole ale Evangheliei de la Matei;
252 – Viața Evanghelistului Marcu, după cum a scris-o Sfântul Sofronie;
252-253 – Viața Evanghelistului Marcu, din cartea cea pe scurt a lui Dorotei Mucenicul și episcopul Tirilor;
253-254 – Capetele Evangheliei de la Marcu;
255 – A lui Teofilact, arhiepiscopul Vulgariei, tâlcuire la Evanghelia cea de la Marcu;
255-256 – Înaintecuvântare;
257-388 – Tâlcuirea celor 16 de capitole ale Evangheliei de la Marcu;

6 pagini nenumerotate:
1-2 – Viața Evanghelistului Luca, după cum a scris-o Sfântul Sofronie;
2 – Viața Evanghelistului Luca, din cartea cea pe scurt a lui Dorotei Mucenicul și episcopul Tirilor;
3-6 – Capetele Evangheliei de la Luca;

***328 de pagini numerotate** (numerotarea acestor pagini nu este în continuarea primei părți a cărții, ci începe de la 1)*:
1 – A lui Teofilact, arhiepiscopul Vulgariei, tâlcuire la Evanghelia cea de la Luca;
1-2 – Pricina Evangheliei;
2-3 – Înaintecuvântare;
3-328 – Tâlcuirea celor 24 de capitole ale Evangheliei de la Luca;

4 pagini nenumerotate:
1-2 – Viața Evanghelistului Ioan, după cum a scris-o Sfântul Sofronie;
2 – Viața Evanghelistului Ioan, din cartea cea pe scurt a lui Dorotei Mucenicul și episcopul Tirilor;
3-4 – Capetele Evangheliei de la Ioan;

paginile 329-708:
329 – A lui Teofilact, arhiepiscopul Vulgariei, tâlcuire la Evanghelia cea de la Ioan;
329-331 – Înaintecuvântare;
331-707 – Tâlcuirea celor 21 de capitole ale Evangheliei de la Ioan;
707 – tabela criptografică a traducătorilor *(facsimilată)*;
708 – însemnarea tipografilor *(pagină facsimilată și transliterată)*;

Gravură, reprezentându-l pe Sfântul Mare Mucenic Gheorghe
(pagina 8 - nenumerotată)

Transliterarea și facsimilele reproduse aici au fost realizate după exemplarul *Tâlcuirii celor patru Evanghelii* ce face parte din fondul Colecțiilor speciale ale Bibliotecii Centrale Universitare „Lucian Blaga", din Cluj-Napoca. Aducem, aici, călduroasele noastre mulțumiri d-nei bibliotecare dr. Meda Hotea și d-rei bibliotecare Mariana Soporan, pentru generozitatea și sprijinul acordat.

А҆ЛꙊИ҆ ѲЕОФꙊЛА́КТЬ
А҆РХІЕПІСКОПꙊЛЬ ВꙊЛГАРІЕИ
ТЖЛКꙊИРЕ
ЛА ЕѴА́НГЕЛІА ЧѢ ДЕЛА І҆ѠА́НЪ.

ДИНАИНТЕ КꙊВЪНТАРЕ.

А҆ЛꙊИ ѲЕОФꙊЛА́КТЬ
А҆РХІЕПІСКОПꙊЛЬ ВꙊЛГАРІЕИ
ТЖЛКꙊИРЕ
ЛА ЕѴА́НГЕЛІА ЧѢ ДЕЛА ЛꙊКА.

ПРІЧИНА ЕѴА́НГЕЛІЕИ.

А҆ЛꙊИ ѲЕОФꙊЛА́КТЬ
А҆РХІЕПІСКОПꙊЛЬ ВꙊЛГАРІЕИ
ТЖЛКꙊИРЕ
ЛА ЕѴА́НГЕЛІА ЧѢ ДЕЛА МА́РКО.

ДИНАИНТЕ КꙊВЪНТАРЕ.

А҆ЛꙊИ ѲЕОФꙊЛА́КТЬ
А҆РХІЕПІСКОПꙊЛЬ ВꙊЛГАРІЕИ
ТЖЛКꙊИРЕ
ЛА ЕѴА́НГЕЛІА ЧѢ ДЕЛА МА́ТѲЕИ.

ДИНАИНТЕ КꙊВЪНТАРЕ.

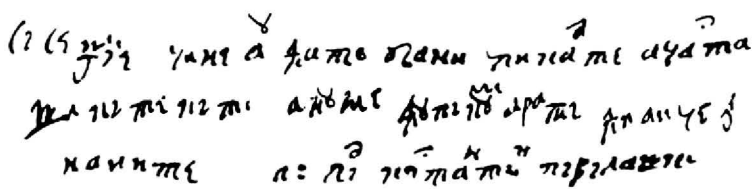

Tâlcuirea celor patru Evanghelii (inv. 71/1923), prin donația lui George Sion, a intrat în fondurile B.C.U. din Cluj-Napoca. *Ex librisul* lui George Sion se află, de altfel, pe prima pagină a cărții. Tot pe pagina de titlu este trecut și posesorul anterior, anume Antohie Sion.

Exemplarul descris de noi este legat în piele, pe tăblii groase de lemn de fag și are urmele a două încuietori din curea, cu capete de alamă.

Începând de la pagina de titlu și până la pagina 42 (câte un rând pe fiecare pagină) se află o însemnare scrisă cu cerneală neagră:

Să să știe cine au dat bani pi cartea aceasta / și câte cât anume după cum arată di aici î/nainte 30 lei Constantin Păvălași / un leu Ion Păvălași, un leu Ghiorghi Păvălași / un leu Alixandru Păvălași un leu Mihail... (și alte nume greu lizibile)*.

Redactarea textului tipărit (cu toate că formatul este in folio) e făcută într-o singură coloană, scoliile se află în subsolul paginii, iar referințele scripturistice în partea laterală a blocului de text, pe același aliniament cu pasajul care face respectiva trimitere.

În antetul fiecărei pagini este indicat capitolul și Evanghelia tâlcuită, dar și numărul paginii. În unele locuri, numerotarea paginilor este greșită, cu omisiuni sau suprapuneri. De asemenea, la câteva pagini impare sunt lipite peste primul rând al corpului de text benzi de hârtie pe care este tipărită corectura (la Matei p. 141 și 161, la Marcu p. 263, iar la Luca p. 193).

---

* Vezi și Elena Mosora, Doina Hanga, *Catalogul cărții vechi românești din colecțiile B.C.U. „Lucian Blaga" din Cluj-Napoca (1561-1830)*, Cluj-Napoca, 1991, p. 149.

În pagina alăturată: filele care cuprind începutul Înaintecuvântării de la fiecare Evanghelie

А ЛУИ ѲЕОФУЛАКТЪ
АРХЇЕПЇСКОПУЛ ВУЛГАРЇЕИ
ТЪЛКУИРЕ
ЛА ЧЕЛЕ ПАТРУ ЕУАНГЕЛЇИ

Дин Лимба Еллинѣскъ Тълмъчитъ, ши ку ѫсемнъри ѡарекаре дела ЕУѲУМЇЕ ЗУГАДИНОСЪ ѫдъѡшитъ.

Пре акꙋм ѫтъи Тупъритъ ѫтрꙋ а доїлѣ Домнїе а ѫнтъ а пре Лꙋминатꙋлꙋй ши пре Ѫнълцатꙋлꙋй нострꙋ Домн АЛЕѮАНДРЪ КѠНСТАНТІНЪ МУРУЗИ ВВД:

Кꙋ Благословенїа ши тоатъ кїелтꙋѣла Пре ѡ Сфинцитꙋлꙋй Архїепископъ ши Митрополитъ атоатъ Молдавїа
КУРЇꙊ КУРЪ ВЕНЇАМІНЪ

Ѫтрꙋ ал трѣилѣ Ан ал Архїепїскопїей Пре ѡ Сфинцїей сале.

Ѫ Тупографїа чѣ дин Ѣшии а сфинтей Митрополий

ла Анꙋл ҂аѡе:

Де Герасїмъ Ієродїаконъ тип:
ши де Кѡстаки Понича.

A LUI TEOFILACT
ARHIEPISCOPUL VULGARIEI
TÎLCUIRE
LA CEALE PATRU EVANGHELII

Din Limba Elinească Tălmăcită, și cu însemnări oarecare dela EUTIMIE ZIGADINOS adăugită.

Iară acum întîi Tipărită întru adoao Domnie aicea A prea Luminatului și prea înălțatului nostru Domn ALEXANDRU CONSTANTIN MURUZI VVD:

Cu Blagoslovenia și toată chieltuiala Prea o Sfințitului Arhiepiscop și Mitropolit a toată Moldavia CHIRIU CHIR VENIAMIN

Întru al treilea An al Arhiepiscopiei Prea o Sfinției sale.

în Tipografia cea din Iași a sfintei Mitropolii

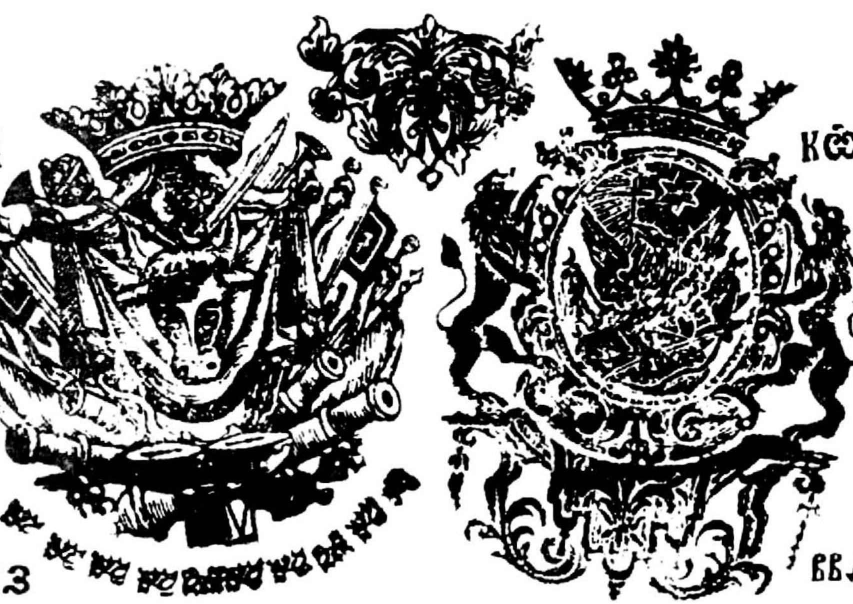
la Anul 1805:

De Gherasim Ierodiacon tip:
și de Costachi Poniciu.

Стіхȣрй асȣпра стемей пре лȣминатȣлȣй шй пре ꙟнълцатȣлȣй шй бине крединчосȣлȣй Домнь

Алеѯандрꙋ Кѡнстантінь

Мꙋрꙋзй Воеводь

Вѣзй четиторюле ачесте семне че ꙟ печете сѫнть ꙟсемнате;
Пре Алеѯандрȣ Мȣрȣзй Домнь, Крещинь, шй престе Крещиний доминѫ
ꙟль арать.
Дꙋмнезеꙋ даръ чель Атотъ пꙋтерникъ, ꙟтрꙋ мꙋлцй аний сълъ пъзѣскъ,
Ка шй сꙋпꙋшій ꙟнълцимей сале де ачасть паче де аккꙋмь пꙋрꙋрѣ
съсе ꙟдꙋлчѣскъ.

Stihuri asupra stemei prea Luminatului și prea înălțatului și bine credinciosului Domn ALEXANDRU CONSTANTIN MURUZI VOEVOD

ALX COS

MRZ VVD

Vezi cetitoriule, aceaste seamne ce în peceate sînt însemnate?
Pre Alexandru Muruzi, Domn Creștin și preste Creștini domnind
îl arată.
Dumnezeu dară, cel Atot putearnic, întru mulți ani să-l păzească,
Ca și supușii Înălțimei sale de această pace de acum pururea
să se îndulcească.

ПРЕ БЛАГОЧЕСТИВУЛꙋЙ

Лꙋминатꙋлꙋй ши пре Ꙟнълцатꙋлꙋй ѡблъдꙋиторю а тоатъ Молдавіа
Домнꙋлꙋй ностру АЛЕѮАНДРꙋ КѠНСТАНТІНЬ МꙋРꙋЗИ ВВД:
сънътате, віацъ ꙟделꙋнгатъ, паче, ши мꙟнтꙋире
дела Дꙋмнезеꙋ рꙋгъмь.

Мари кꙋ адевърать ши ненꙋмърате сꙟнть икономіиле
чѣле пентрꙋ ѡмь, пре каре пре ꙟцълептꙋль ши пре
бꙋнꙋль Дꙋмнезеꙋ ꙟкъ динтрꙋ ꙟчепꙋть дела зидирѣ
лꙋміи спре фолосꙋль лꙋй лѣꙋ фъкꙋть. Іаръ чѣ
май ꙟтꙟи де кꙟть тоате ши май маре, ши фиріи
ѡменещій прѣ де невоіе ѧсте, къ динь ꙟсъши фирѣ
чѣ ѡменѣскъ пре чей май бꙋнй ши каріи май мꙋлть
кꙋ вреднічіѧ ши кꙋ ісцецимѣ де чеіаллалцй съ деѡсебеаскъ, престе лꙋ-
крꙋриле ши фаптꙋриле сале ꙟ локꙋль сеꙋ ѧꙋ пꙋсь, ши чеіалцй съ ѡ-
кърмꙋіаскъ, ши нороаде съ повъцꙋіаскъ, ши кꙋ ѡсърдіѧ ши силин-
ца чѣ фъръ де прецꙋть де ачещѣ съ поарте грижа [illegible] лꙋй
ѧꙋ рꙟндꙋить. Пентрꙋ ачѣѧ пре кꙋмь ѥй кътръ тоцй чей де сꙋпть
джншій принь дарѣ челорь бꙋне кꙋ бине съ арате, аша ши чей де
сꙋпть джншій, прѣ кꙋ дрептате ѧсте ши дꙋпъ Лѣџе, ка кътръ джн-
шій ꙟсъши кꙋ бине съ се арате, адꙋкꙟндь оунꙋль оунеле, ши алтꙋль
алте сѣмне але бꙋней кꙋноштинце, ши тоцй ꙟпреꙋнъ пре мꙋлцъмирѣ
чѣ пентрꙋ тоате чѣле дела джншій. Дечй кꙋ ѡ даторіе ка ачаста прѣ
дꙋпъ Лѣџе, а мꙋлцъмиріи чеіи кꙋ бꙋнъ кꙋноштинцъ кътръ Ꙟнълцимѣ
та. кареіѧ дела Дꙋмнезеꙋ стъпꙟнирѣ ісаꙋ ꙟкредінцать, кꙋпринсе
ши еꙋ фіиндь, нꙋ май мꙋлть пентрꙋ ачастъ ꙟкредінцатъ Мъріей
тале стъпꙟнире, пентрꙋ каре ши тоцй чей де сꙋпть Мъріа та да-
тори сꙟнтемь спре тоатъ мꙋлцъмирѣ, де кꙟть ши пентрꙋ чѣле мꙋл-
те фачері де бине каре деѡсебй принь Ꙟнълцимѣ та амь добꙟндить
ши май наинте ꙟтрꙋ чѣ динь тꙟй ачѣ Домніе а Мъріей тале, ши
акꙋмь ꙟтрꙋ ачаста де адоаѡ. Амь сокотить а нꙋ фи кꙋ кꙋвіинцъ
ажнгъ мꙋлцъмирѣ чѣ принь гꙋръ кътръ Мъріѧ та. ши ажнгъ рꙋгъ-
чꙋне чѣ ꙟтоатъ віаца дꙋпъ даторіе не трекꙋтъ кътръ Атотъ пꙋтер-
никꙋль

PREA BLAGOCESTIVULUI

Luminatului și prea Înălțatului oblăduitoriu a toată Moldavia Domnului nostru ALEXANDRU CONSTANTIN MURUZI VVD: sănătate, viață îndelungată, pace, și mîntuire dela Dumnezeu rugăm.

Mari cu adevărat și ne numărate sînt iconomiile ceale pentru om, pre care prea înțăleptul și prea bunul Dumnezeu încă dintru început dela zidirea lumii spre folosul lui le-au făcut. Iară cea mai întîi decît toate și mai mare, și firii omenești prea de nevoie iaste, că din însăși firea cea omenească pre cei mai buni și carii mai mult cu vrednicia și cu istețimea de ceialalți să deosebesc, preste lucrurile și făpturile sale în locul Său i-au pus, și cetăți să ocîrmuiască, și noroade să povățuiască, și cu osîrdia și silința cea fără de preget de aceștia să poarte grija după asemănarea Lui i-au rînduit. Pentru aceea pre cum ei cătră toți cei de supt dînșii prin darea celor bune cu bine să arată, așa și cei de supt dînșii, prea cu dreptate iaste și după Leage, ca cătră dînșii iarăși cu bine să se arate, aducînd unul unele, și altul alte seamne ale bunei cunoștințe, și toți împreună pre mulțămirea cea pentru toate ceale de la dînșii. Deci cu o datorie ca aceasta prea după Leage, a mulțămirii ceii cu bună cunoștință cătră Înălțimea ta, căriia de la Dumnezeu stăpînirea i s-au încredințat, cuprins și eu fiind, nu mai mult pentru aceasta încredințată Măriei tale stăpînire, pentru carea și toți cei de supt Măria ta datori sîntem spre toată mulțămirea, de cît și pentru ceale multe faceri de bine care deosebi prin Înălțimea ta am dobîndit și mai nainte întru cea dintîi aicea Domnie a Măriei tale, și acum întru această de adoao, Am socotit a nu fi cu cuviință lîngă mulțămirea cea prin gură cătră Măria ta, și lîngă rugăciunea cea în toată viața după datorie netrecută cătră Atotputearnicul

микꙋль Дмнезеꙋ пентрꙋ Мъріа та, съ нꙋ адаѡгъ ши ѡамкареле дарꙋ спре семнꙋ аль мꙋлцъмиріи мѣле чеіи вѣчниче кътръ Ꙟнълцимѣ та, ши спре мъртꙋріе а рѫвнеи Мъріеи тале чеіи фіербинци кътръ чѣле Дмнезеещи. Даръ ѡаре каре ар фи ачеаста, ка съ фіе ши міе потрівить ши Мъріеи тале кꙋвіинчоꙋ; Нічи ꙋнꙋль кꙋ адевърат, афаръ де сфнта ши Дмнезеаска Еѵангеліе чѣ тѫлкꙋитъ де Феричитꙋль ѲЕОФѴЛАКТЪ, каре дꙋпъ ажелинцаре Дмнезеаскъ пре кꙋмь съ вѣде, пентрꙋ ачеаста сеꙋ ши пъзить ка съ се Тѵпъреаскъ ꙟтрꙋ ачесте біне норочите ѕиле, ꙟтрꙋ каре Ꙟнълцимѣ та повъцꙋещи кѫрма стъпѫніріи. Пентрꙋ ачѣа ши акꙋмь динь Тѵпарю ешиндꙋсе, кꙋ стрълꙋчить нꙋмеле Мъріеи тале асъ ꙟподоби съ філотімнеще, ши маи наинте де тоци ꙟнаинтѣ Мъріеи тале асъ арътà съ сѫргꙋеще. Ши нꙋ фъръ де кꙋвіинцъ: Ѕи пентрꙋ къ пре Мъріа та те щіе къ ши кꙋ благочестіа Еши стрълꙋчить, ши кꙋ фаптеле чѣле еѵангелічещи ꙟподобить, ши кꙋ лꙋкрꙋриле чѣле кꙋвіинчоасе стъпѫниториилѡръ челѡръ кꙋ благочестиве сокотѣле ꙟкꙋвіинцать. Пентрꙋ каре ачесте ши Дмнезеꙋ кꙋ Коронъ Домнѣскъ ши Игемоничѣскъ теꙋ ꙟподобить, ши стъпѫниторю ла народꙋ нꙋмить кꙋ нꙋмеле лꙋи Хс теꙋ арътать. Ши ачеаста есте арътатъ нꙋ нꙋмаи динь чѣле че ꙟ цара рꙋмѫнѣскъ ꙟтрꙋ чѣле доаѡ Домніи але Мъріеи тале біне аи икономіить, чи ши динь чѣле че аичѣ ши ꙟтрꙋ чѣ динь тѫи. ши акꙋмь ꙟтрꙋ чѣ де адоаѡ маи върто біне аи рѫндꙋить. Пентрꙋ къ Мъріа та нꙋмаи, сеꙋ ꙟпреꙋнъ кꙋ пꙋцине нꙋмаи атѫтѣ де мꙋлте ши мари бꙋнътъци челѡръ сꙋпꙋши аи изворѫть, ши пѫнъ акꙋмь ка ꙋнь извоꙋ пꙋрꙋрѣ кꙋргъторю изворъщи: Къ ꙟдатъ че ꙟтрꙋ чѣ де аичѣ Домніе акꙋмь теаи мꙋтать, сеꙋ маи біне а ѕиче ка лаꙋчѣ пъринтѣскъ апои ши а Мъріеи тале теаи ꙟторсь. маи ꙟтѫи де тоате чѣле алалте пентрꙋ ꙋшꙋраре сꙋпꙋшилѡръ де дъждіиле чѣле престе мъсꙋръ, ши пентрꙋ адꙋчере аминте атѫть аичѣ ꙟ Іаши, кѫть ши ꙟ Фокшани аи грижить, пре каре амѫндоаѡ ка ꙋнь Пърінте еѵбинтобю де фіи ши Домнь кꙋ маре кꙋвіинцъ миннꙋнать леаи нѣпоръбить: ꙋна адекъ, къ дъждіиле чѣле де силъ ши престе пꙋтинцъ ка пре нище десфрѫнъри тѵраничещи леаи ꙋрѫть ши леаи лепъдать, ши ꙟ локꙋль лѡръ пре чѣле кꙋ кꙋвіинцъ ши дꙋпъ пꙋтинцъ аи рѫндꙋить, іаръ пре алта, къ фѫнтѫни кꙋ не ꙟчетате ши фрꙋмоасе кꙋрџеои пеннь мꙋлте локꙋри дінь ноꙋ аи ѕидить, іаръ прінь ꙋнеле локꙋри аи ши ꙟноить. Апои біне щіинда кѫть де фолоситоаре

м

nicul Dumnezeu pentru Măria ta, să nu adaog și oarecarele daru spre semn al mulțămirii meale ceii veacinice cătră Înălțimea ta, și spre mărturie a rîvnei Măriei tale ceii fierbinți cătră ceale Dumnezeiești. Dară oare care ar fi acesta, ca să fie și mie potrivit și Măriei tale cuviincios? Nici unul cu adevărat, afară de sfînta și Dumnezeisca Evanghelie cea tîlcuită de Fericitul TEOFILACT, carea după amelințare Dumnezeiască precum să veade, pentru aceasta s-au și păzit ca să se Tipărească întru aceaste bine norocite zile, întru care Înălțimea ta povățuiești cîrma stăpînirii. Pentru aceea și acum din Tipariu ivindu-să, cu strălucit numele Măriei tale a să împodobi să filotimiseaște, și mai nainte de toți înaintea Măriei tale a să arăta să sîrguiește. Și nu fără de cuviință: Ci pentru că pre Măria ta te știe că și cu blagocestia ești strălucit, și cu faptele ceale evanghelicești împodobit, și cu lucrurile ceale cuviincioase stăpînitorilor celor cu blagocestie socoteale încuviințat, pentru care aceastea și Dumnezeu cu Coroană Domnească și Ighemonicească te-au împodobit, și stăpînitoriu la norod numit cu numele lui Hristos te-au arătat. Și aceasta iaste arătată nu numai din ceale ce în țara rumînească întru ceale doao Domnii ale Măriei Tale bine ai iconomisit, ci și din ceale ce aicea și întru cea dintîi, și acum întru cea de a doao mai vîrtos bine ai rînduit . Pentru că Măria ta numai, sau împreună cu puțini numai atîtea de multe și mari bunătăți celor supuși ai izvorît, și pînă acum ca un izvor pururi curgătoriu izvorăști: Că îndată ce întru cea de aicea Domnie acum te-ai mutat, sau mai bine a zice la cea părintească apoi și a Măriei tale te-ai întors, mai întîi de toate cealealalte pentru ușurarea supușilor de dăjdiile ceale preste măsură, și pentru aducerea Apei atît aicea în Iași, cît și în Focșani ai grijit, pre care amîndoao ca un Părinte iubitoriu de fii și Domn cu mare cuviință minunat le-ai isprăvit: una adică, că dăjdiile ceale de silă și preste putință ca pre niște desfrînări tiranicești le-ai urît și le-ai lepădat, și în locul lor pre ceale cu cuviință și după putință ai rînduit, iar pre alta, că fîntîni cu neîncetate și frumoase curgeri prin multe locuri din nou ai zidit, iar prin une locuri ai și înnoit.   Apoi bine știind cît de folositoare

la

ла віаца ѡ҃менѣскъ ѥсте ꙟкъцътꙋра. пентрꙋ къ принь ачаста ши нъра-
вꙋриле ѡ҃менилорь съ ꙟподобѣскъ. ши сꙋфлетꙋль май ла съвжрширѣ
вине, ай вине воить ши школале де ꙟкъцътꙋрй принь мꙋлте локꙋрй ачи-
чѣ де ай ꙟтемеать. Ѩръ дꙋпъ тоате ачѣстѣ, нічй греꙋтатѣ вре-
мїй сокотинд. нічй кїелтꙋелеле чѣле мꙋлте ши марй крꙋцинд, чй
тоате ачдойнѣ пꙋиндꙋле. акꙋмь ши касе Домнїєщй прѣ фрꙋмоасе ши
марй дина темелїе ръдичй. сѣмне тоате кꙋ адевърать прѣ арътате а-
ле драгостей чїїй пърінтєщй кътръ сꙋпꙋшй, ши скрисоаре ка пре стжлпь
вѣчникъ а марїй кꙋвїинцей чїїй Домнїєщй: Пентрꙋ каре кꙋмь нꙋ сжн-
темь даторй бꙋнътъцїй Мърїей тале кꙋ вѣчниче мꙋлцемирй; Ласъ ꙟкъ
а зиче ши пре ржвна Мърїей тале чѣ ꙟфокатъ кътръ чѣле Бисерічєщй.
пре дрептатѣ чѣ минꙋнатъ ꙟтрꙋ жꙋдекъцй, пре милостенїа чѣ бо-
гатъ кътръ чей скъпътацй, пре милостивирѣ чѣ кꙋ ѡсебире де ѡ҃амений
кътръ чей грешицй, пентрꙋ каре ꙟкоанъ афаптей бꙋне чїїй Домнїєщй де
тоцй те сокотєщй. ши бꙋнътате де ѻбще ши норочире атоатъ Мол
дова те проповедꙋєщй. каре пентрꙋ ачѣстѣ кꙋ ѡ҃ꙋчире ши кꙋ ꙋнь
гласъ кътръ Дътътѡрюль Дмнезеꙋ стригъ зикжнд: Датꙋмїай мїе
Дмне пре чель че Домнѣще ꙟтрꙋ дрептате, нꙋ съ ва май аꙋзи ачѣ
не дрептате. Зидимъкон ꙟтрꙋ пичѣперѣ стъпжнитерюлꙋй мїєꙋ.
Прїимѣщꙋ даръ пре ачаста прѣ Лꙋминате Доамне че съ адꙋче Ꙟнълцї-
мей тале ка пре ꙋнь дарꙋ, микь ꙟдекъ ла ведѣре. даръ маре ла ꙟцълѣ-
шере, пентрꙋ къ кꙋвинте але віецїй вѣчниче кꙋпринде ꙟтрꙋ сине. аль
кърора Ꙟчепътѡрюль ѥсте ꙟсꙋши Дмнезеꙋ. Ѩръ сфжршитꙋль, мжнтꙋ
ирѣ ѡ҃аменилорь. Ѩръ Дмнꙋль съ ꙟтъреаскъ Домнїа Мърїей тале
ꙟ паче. ши съ ѡ҃ цїе ꙟ нѣмь ши ꙟ нѣмь. адъогжнд лжнгъ стъ
пжнирѣ чѣ пъмжнтѣскъ, ши добжндирѣ ꙟпърецїей чїїй черєщй.

Аль Ꙟнълцимей тале

Кътръ Дмнезеꙋ фїербинте рꙋгъторю

Венїамінь Митрополітꙋль Молдавїей.

la viața omenească iaste învățătura, pentru că prin aceasta și năravurile oamenilor se împodobesc, și sufletul mai la săvîrșire vine, ai bine voit și școale de învățături prin multe locuri aicea de ai întemeiat. Iar după toate acestea, nici greotatea vremii socotind, nici chieltuialele ceale multe și mari cruțînd, ci toate aldoilea puindu-le, acum și case Domnești preafrumoase și mari din temelie rădici, seamne toate cu adevărat prea arătate ale dragostei ceii părintești cătră supuși, și scrisoare ca pre stîlp veacinică a marei cuviinței ceii Domnești: Pentru care cum nu sîntem datori bunătății Măriei tale cea înfocată cătră ceale Bisericești, pre dreptatea cea minunată întru judecăți, pre milostenia cea bogată cătră cei scăpătați, pre milostivirea cea cu iubire de oameni cătră cei greșiți, pentru care icoană a faptei bune ceii Domnești de toți te socotești, și bunătate de Obște și norocire a toată Moldova te propovăduiești, carea pentru aceastea cu o unire și cu un glas cătră Dătătoriul Dumnezeu strigă grăind: Datu-mi-ai mie Doamne pre cel ce Domnează întru dreptate, nu să va mai auzi aicea nedreptate, Zidi-mă-voiu întru priceaperea stăpînitoriului mieu. Primeaște-o dară pre aceasta prea Luminate Doamne ce să aduce Înălțimei tale ca pre un daru, mic adică la vedeare, dară mare la înțăleagere, pentru că cuvinte ale vieții veacinice cuprinde întru sine, al cărora Începătoriul iaste însuși Dumnezeu, iar sfîrșitul, mîntuirea oamenilor. Iar Domnul să întărească Domnia Măriei tale în pace, și să o ție în neam și în neam, adăogînd lîngă stăpînirea cea pămîntească, și dobîndirea împărăției ceii Cerești.

Al Înălțimei tale

Cătră Dumnezeu fierbinte rugătoriu

Veniamin Mitropolitul Moldaviei.

КЪТРЪ ЧЕТИТОРЮЛЬ

Мꙋлте кꙋ адевърат Дꙋмнезееще ши де сꙋфлет фолоситоаре Кърци, ꙟмꙋлте ши деосебите времи, де мꙋлцѣ сфинци ши Пꙋртъторй де Дꙋхь Бърбаци, ши де чей че аꙋ фост ꙟ Лѣџе, ши де чей дꙋпъ Лѣџе, спре фолосꙋль нострꙋ саꙋ скрис. Къ тоате, зиче Дꙋмнезеескꙋль Апостоль, кѫте май наинте саꙋ скрис, спре а ноастръ ꙟвъцътꙋръ саꙋ скрис. Даръ чѣ май ꙟтѫй де кѫть тоате, ши престе тоате, ши причина ла карѣ съ адꙋкь тоате, ши дела карѣ изворъскь тоате, ѥсте Дꙋмнезеаска Еѵангелїе: Нꙋ нꙋмай пентрꙋ къ чѣле май наинте де дѫнса, скрїа ꙋмбра але адевърꙋлꙋй чиелꙋй динь трънса, ѥаръ чѣле дꙋпъ дѫнса аꙋ изворѫть тоате динь трънса, чи ши пентрꙋ къ ꙟтрꙋ ачѣлѣ, пре кꙋмь зиче Дꙋмнезеескꙋль ши мареле Василїе, поннь салꙋрй кꙋ ней аꙋ грънть, ѥаръ ꙟ Еѵангелїе ꙟсꙋшй Стъпѫнꙋль де фацъ кꙋ ной аꙋ ворбить. Пентрꙋ ачаста ши де кѫть тоате чѣлѣлалте май деосебить дирꙋ челоръ че о аꙋ дърꙋаще: Къ нꙋ нꙋмай нігꙋра не кꙋноштинцїй де Дꙋмнезеꙋ дела чей че о четескь кꙋ Благочестїе о ръсипѣще, ши віацъ вѣчникъ ле причинꙋѣще, чи ши, пре кꙋмь адеверѣзъ сфинтꙋль Їоаннь Гꙋръ де аꙋрь, динь каселе ꙟтрꙋ каре съ афлъ, пре дꙋхꙋриле чѣле не кꙋрате ле гонѣще. Пентрꙋ ачаста, пре кꙋмь ꙋнꙋль ѥсте Соареле ꙟтре стѣле, ши Трандафирꙋль ꙟтре флорй, аша ꙋна ѥсте Дꙋмнезеаска Еѵангелїе ꙟтре чѣлѣлалте сфинте Кърцй. Даръ фїиндь къ мꙋлте съ кꙋприндь ꙟтрѫнса май Тайниче ши де фоарте пꙋцинй ꙟцълѣсе, Ачелаши Дꙋмнезеескь Дꙋхь, кареле аꙋ мишкать пре Гръиторїй де чѣле Дꙋмнезееще Еѵангелїщй де о аꙋ скрис, аꙋ мишкать ши пре чей дꙋпъ дѫншїй Пꙋртъторй де Дꙋмнезеꙋ Пъринцй де о аꙋ тѫлкꙋить май пре ларгь ши май дескоперить. Динтрꙋ карїй ꙋнꙋль ѥсте ши Дꙋмнезеескꙋль ачеста Пъринте Ѳеофѵлакть Архїепископꙋль Бꙋлгарїей, кареле прѣ де плинъ тѫлкꙋире ла тоатъ Еѵангелїа аꙋ фъкꙋть, ꙋрмѫндь ꙟтрꙋ тоате Дꙋмнезеескꙋлꙋй Їоаннь Гꙋръ де аꙋрь. Де карѣ лїпсинцй фїиндь чей че съ слꙋжескь кꙋ лимба ачаста, ѥра лїпсинцй дꙋпъ ꙋрмаре ши де ꙟцълѣџерѣ чѣ кꙋ деединсꙋль а Еѵангелїей. Пентрꙋ ачаста даръ Прѣ осфинцитꙋль ностꙋ стъпѫнь, Архїепископꙋль ши

Митро

CĂTRĂ CETITORIUL

Multe cu adevărat Dumnezeiești și de suflet folositoare Cărți, în multe și deosebite vremi, de mulți sfinți și Purtători de Duh Bărbați, și de cei ce au fost în Leage, și de cei după Leage, spre folosul nostru s-au scris. Că toate, zice Dumnezeiescul Apostol, Cîte mai nainte s-au scris, spre a noastră învățătură s-au scris, Dară cea mai întîi decît toate, și preste toate, și pricina la carea să aduc toate, și dela care izvorăsc toate, iaste Dumnezeiasca Evanghelie: Nu numai pentru că ceale mai nainte de dînsa, scria umbră al adevărului celui dintrînsa, iar ceale după dînsa au izvorît toate dintrînsa, Ci și pentru că întru acealea, precum zice Dumnezeiescul și Marele Vasilie, prin slugi cu noi au grăit, iar în Evanghelie însuși Stăpînul de față cu noi au vorbit. Pentru aceasta și de cît toate cealealalte mai deosebit daru celor ce o au dăruiaște: Ca nu numai negura necunoștinții de Dumnezeu de la cei ce o cetesc cu Blagocestie o răsipeaște, și viață veacinică le pricinuiaște, Ci și, precum adevereaază Sfîntul Ioan Gură de aur, din casele întru care se aflâ, pre duhurile ceale ne curate le goneaște. Pentru aceasta, precum unul iaste Soarele între steale, și Trandafirul între flori, Așa una iaste Dumnezeiasca Evanghelie între cealealate sfinte Cărți. Dară fiindcă multe să cuprind întrînsa mai Tainice și de foarte puțini înțălease, Același Dumnezeiesc Duh, carele au mișcat pre Grăitorii de ceale Dumnezeiești Evangheliști de o au scris, au mișcat și pre cei după dînșii Purtători de Dumnezeu Părinți de o au tîlcuit mai pre larg și mai descoperit. Dintru carii unul iaste și Dumnezeiescul acesta Părinte Teofilact Arhiepiscopul Bulgariei, carele prea de plină tîlcuire la toată Evanghelia au făcut, urmînd întru toate Dumnezeiescului Ioan Gură de aur. De carea lipsiți fiind cei ce să slujesc cu limba aceasta, era lipsiți după urmare și de învățătura cea cu deadinsul a Evangheliei. Pentru aceasta dară Prea osfințitul nostru stăpîn, Arhiepiscopul și

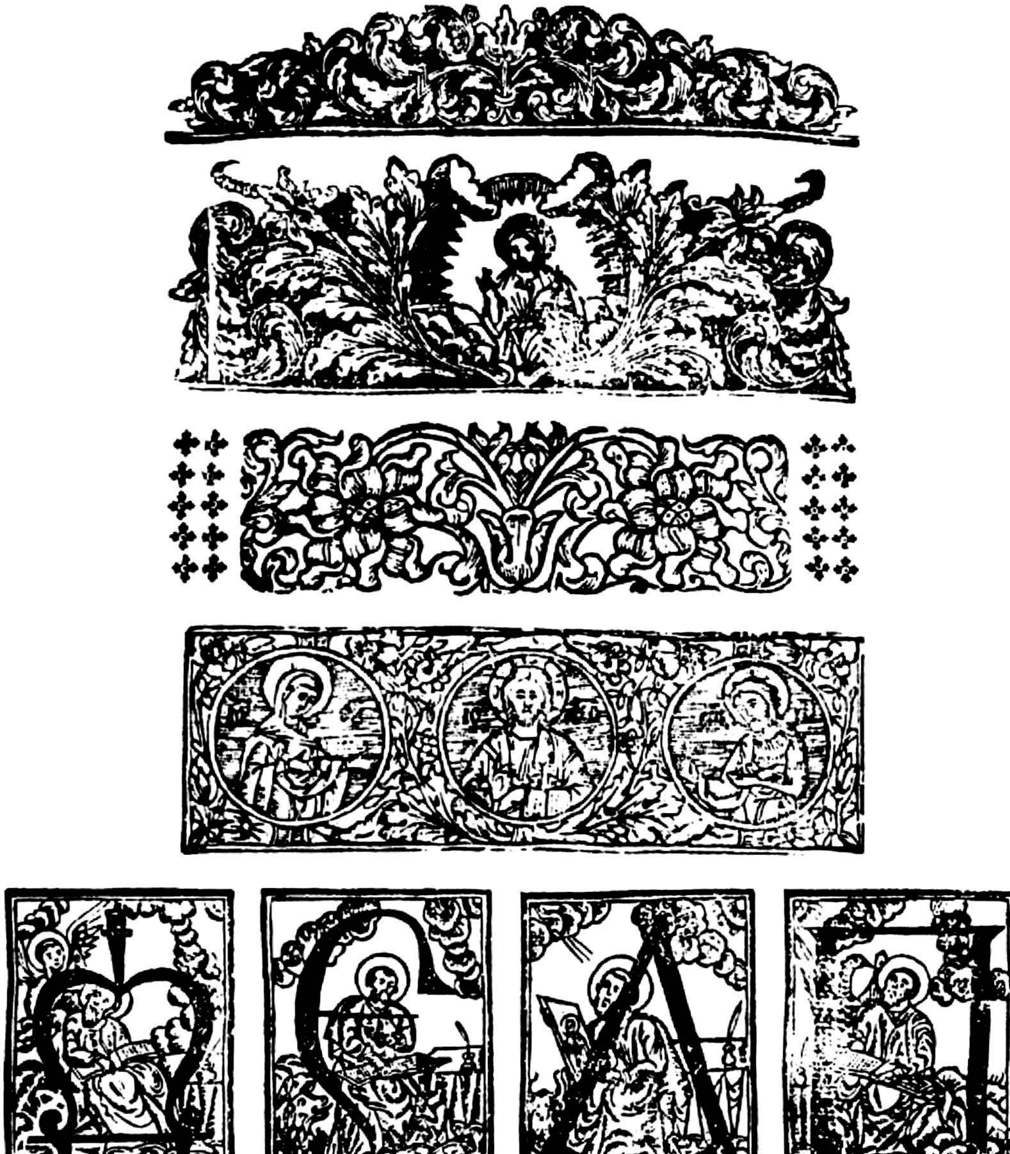
Mitro

Митрополітꙋль Молдавіеи Кѵрь ВЕНІАМІНЪ. Акъ фіиндь
Епископь ал Хꙋшꙋлꙋй, сокотиндь фолосꙋль чель маре че съ при-
чинꙋеще динь Тълкꙋирѣ сфинтей ши Дꙋмнезееещїй Еѵангелїй, дꙋпъ
че аꙋ възꙋть къ кꙋ ажꙋторюль лꙋй Дꙋмнезеꙋ ѡ амь съвършить де
тълмъчить, динь лимба чѣ елленѣскъ, пре ꙟцълесꙋль лимбїй ноа-
стре. Ꙟрдѣ кꙋ инима ка оунь юбиторю де фолосꙋль чель де Ѡбще ал
Патрїей, ка съ ѡ вазъ ши ꙟ Ѡбще дать принь Тѵпаріꙋ. Пентрꙋ
каре ши нꙋ пꙋцине келтꙋели аꙋ метахирисить ꙟкъ ши май пре оурмъ. дꙋ-
пъ че аꙋ фость мꙋтать ꙟ Епїскопїа Ромаꙋлꙋй. Іаръ акꙋм, дꙋпъ
че Дꙋмнезееаска Проніе, карѣ май наинте аꙋ щіꙋть ръвна Прѣ ѡсфин-
цїеи сале спре фолосꙋль Патрїей, ши подоаба Бисерічилорь, ши мън-
тꙋирѣ сꙋфлетелорь, лаꙋ ꙟнълцать пре скаꙋнꙋль сфинтей Митро-
полїй. Мъкарь къ требꙋинца черѣ ачѣ Тѵпарії ши алте Кърцй. даръ
Прѣ ѡсфинцїа са аꙋ сокотить къ есте май кꙋ кꙋвїинцъ, ка ачаста,
ка чѣ че есте май ꙟтъй кꙋ ръндꙋяла, съ фіе ши кꙋ Тѵпърирѣ,
ши ка чѣ че есте Капꙋль тꙋтꙋрорь, съ покъцꙋаскъ ши май наин-
те де тоате. Ши ятъ къ аꙋ ꙟплинить Дꙋмнезеꙋ сфатꙋль чель бꙋнь
аль инимій Прѣ ѡсфинцїеи сале. аꙋ оумплꙋть ꙟтрꙋ бꙋнътѣцй дорин-
ца са. Дечй тоцй чей че воицй съ въ фачецй фій ай зилеи ши ай
лꙋминій, ши съ нꙋ оумблацй ꙟтрꙋ ꙟтꙋнерекꙋль нещїинцїй: Тоцй
чей че воицй съ авецй Віаца Дꙋмнꙋлꙋй, ка ѡ Огліндъ ꙟнаинтѣ Ѡчи-
лорь воѡстри челорь сꙋфлетещй, ши дꙋпъ дънса съ оурмацй: Тоцй
чей че воицй съ щіецй Тайнеле ꙟтрꙋпърїй Дꙋмнꙋлꙋй. ши Догмеле
крединцїй ноастре, ка съ пꙋтецй да ръспꙋнсꙋль дꙋпъ кꙋвънтꙋль Апо-
столꙋлꙋй, пентрꙋ крединца чѣ ꙟтрꙋ вой: Тоцй чей че воицй съ въ
покъцꙋицй ла калѣ мънтꙋирій, ши съ нꙋ въ потикницй ꙟ пръпъс-
тїиле пїерзърїй, Прїимицїю кꙋ Бꙋкꙋріе. ши ѡ четіцй кꙋ ѡсърдіе,
ши мꙋлцъминдь лꙋй Дꙋмнезеꙋ, челꙋй че аꙋ икономисить де аꙋ до-
бъндить ши Нѣмꙋль ностръ ачастъ Бинетїерїе. Рꙋгацйнъ ка съ ꙟ-
мꙋлцѣскъ аній чей де Ѡбще фолоситорй ай Прѣ ѡсфинцїеи сале,
Поменіндꙋне ши пре ной ла Рꙋгъчꙋниле челе кътръ Дꙋмнезеꙋ. Карїй
нꙋ пꙋцинь нѣмь ѡстенить ла ачаста.

Геронтїе ши Григорїе
динь сфинта Мънъстире Нѣмцꙋль

Mitropolitul Moldaviei Chir VENIAMIN, încă fiind episcop al Huşului, socotind folosul cel mare ce să pricinuiaşte din Tîlcuirea sfintei şi Dumnezeieştii Evanghelii, după ce au văzut că cu ajutoriul lui Dumnezeu o am săvîrşit de tălmăcit, din limba elinească, pre înţălesul limbii noastre, ardea cu inima ca un iubitoriu de folosul cel de Obşte al Patriei, Ca să o vază şi în Obşte dată prin tipărire, Pentru care şi nu puţine chipuri au metahirisit încă şi mai pre urmă, după ce au fost mutat în Episcopia Romanului. Iar acum, după ce Dumnezeiasca Pronie, carea mai nainte au ştiut Rîvna Prea osfinţiei sale spre folosul Patriei, şi podoaba Bisearicilor, şi mîntuirea sufletelor, l-au înălţat pre scaunul sfintei Mitropolii, Măcar că trebuinţa cerea a să Tipări şi alte Cărţi, dară Prea osfinţia sa au socotit că iaste mai cu cuviinţă, ca aceasta, ca ceea ce iaste Capul tuturor, să povăţuiască şi mai nainte de toate. Şi iată că au împlinit Dumnezeu sfatul cel bun al inimii Prea osfinţiei sale, au umplut întru bunătăţi dorinţa sa. Deci toţi cei ce voiţi să vă faceţi fii ai zilii şi ai luminii, şi să nu umblaţi întru întunearicul neştiinţii: Toţi cei ce voiţi să aveţi Viaţa Domnului, ca o Oglindă înaintea Ochilor voştri celor sufleteşti, şi după dînsa să urmaţi: Toţi cei ce voiţi să ştiţi tainele Întrupării Domnului, şi Dogmele credinţii noastre, ca să puteţi da răspuns, după cuvîntul Apostolului, pentru credinţa cea întru voi: Toţi cei ce voiţi să vă povăţuiţi la calea mîntuirii, şi să nu vă poticniţi în prăpăstiile pierzării, Primiţi-o cu bucurie, şi o cetiţi cu osîrdie, mulţumind lui Dumnezeu, Celui ce a iconomisit de a dobîndit şi Neamul nostru această vistierie, Rugaţi-vă ca să înmulţească Anii cei de obşte folositori ai Prea osfinţiei sale, Pomenindu-ne şi pre noi la Rugăciunile ceale cătră Dumnezeu, Carii nu puţin ne-am ostenit la aceasta.

Gherontie şi Grigorie
din sfânta Mănăstire Neamţul

Cele patru vigniete și cele patru inițiale de la începutul fiecărei Evanghelii

În cuprinsul cărții se află și câteva viniete. Patru dintre acestea sunt așezate ca frontispicii pe pagina de la începutul fiecărei tâlcuiri a Evangheliilor (cea de pe pagina de titlu a cărții, fiind aceeași cu cea de la tâlcuirea Evangheliei de la Ioan). O altă vinietă, cu un chip de Înger, se află la sfârșitul tâlcuirii Evangheliei de la Matei.

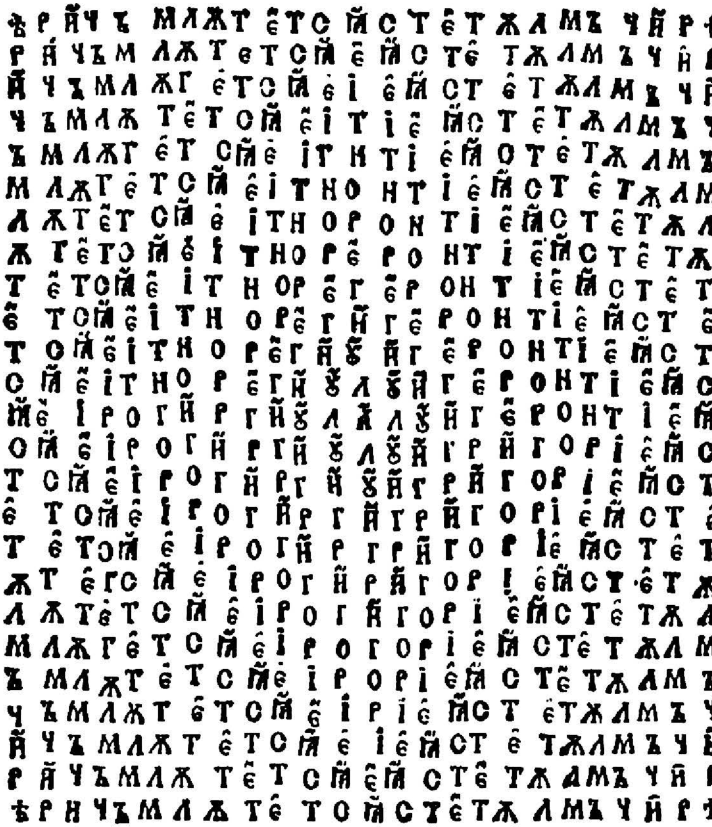

Tabela criptografică

Dintre inițiale, patru sunt realizate cu chipurile și simbolurile Sfinților Evangheliști (D la Matei, E la Marcu, L la Luca și P la Ioan) și se află doar pe pagina de început a tâlcuirii fiecărei Evanghelii, având dimensiunile de 50 × 65 mm. Celelalte inițiale (întrebuințate la începutul fiecărui capitol din Evanghelie) sunt mai mici ca dimensiuni și sunt realizate numai din motive florale și geometrice, fiind prezente una sau chiar mai multe variante la fiecare inițială.

Pe pagina 707 (a doua numerotare), la sfârșitul tâlcuirii Evangheliei de la Ioan se află o tabelă criptografică, tabelă care se citește plecând din centru și mergând înspre unul din cele patru colțuri, pe orice drum, la stânga sau la dreapta, în linii verticale sau orizontale: „A LUI GHERONTIE IASTE TĂLMĂCIREA", pentru partea de sus, și „A LUI GRIGORIE IASTE TĂLMĂCIREA", pentru partea de jos.

Ultima pagină cuprinde însemnarea tipografilor și cererea de iertare pentru greșelile de tipar.

Мꙋлтъ дорéскъ кꙋ адевърáтъ чей ѫ̂ вълꙋ́ици пре Мáре де фꙋртꙋ́нъ
  Ка съ добъндѣ́скъ лиминще бꙋнъ.
Дáръ фъръ де асемънáре аꙋ Тѵпогрáфїй май мꙋ́лтъ дорíре.
  Де а ажꙋнџе ла а Кърцїй съвършíре.
Пентрꙋ кáре ши нóй лъꙋдáмъ не ѫ̂четáтъ
  Пре вѣчникꙋлъ ѫ̂пъръ́тъ.
Къ неꙋ ажꙋтáтъ де áмъ скóсъ дин Тѵпъри́ре
  Ачáстъ Еѵангелїчѣ́скъ Тълкꙋи́ре.

Іаръ чéй че вецй ѫ̂вредничи́ть кꙋ лꙋминáрѣ минцїй, а привй ѫ̂ Оглинда Дáрꙋлꙋй, Бꙋкꙋрáцивъ ѫ̂трꙋ Дмнꙋлъ: Ши óри че грешáлъ вецй афлà ѫ̂ кꙋвинте сáꙋ ѫ̂ слóве, ѫ̂дрептáцй кꙋ дꙋхꙋлъ бландѣцелоръ: Къ ѫ̂трꙋ ѫ̂делꙋнгáтъ врѣмѣ съвършиндꙋсе ачéсть лꙋкрꙋ де сꙋфлеть фолоситóрю, ꙗ̀мъ къ мꙋлте грешáле воръ фи фъкꙋте. Ѹнеле пентрꙋ асемънáреа слóвелоръ, пре кꙋмъ л: де кътръ л. б: де кътръ в. н: де кътръ н. е: де кътръ є. Кáре пентрꙋ пꙋцина лóръ деосебирé, прин не ведѣре ла четирѣ пробелоръ воръ фи пꙋсъ ѹ́на ѫ̂ лóкꙋлъ áлтїа. Áлтеле пентрꙋ мꙋлта остенѣлъ фїиндъ фирѣ ѫ̂грешáтъ. Іаръ áлтеле пентрꙋ сꙋпъръ́рѣ попцїй, кáчй ши нóпте де мꙋлте óри ѡ áмъ авꙋ́тъ ѫ̂ лóкꙋ де зи. Кꙋ плекъчꙋне дáръ не рꙋгáмъ ка съ не ерта́цй. Кáчй ши нóй ѡамении сънтемъ кꙋпринши де слъбичꙋнѣ фирїй, кáрѣ нꙋ лáсъ пре нимé ѹ́нъ ѡмъ а фи фъръ де грешáлъ.

Кътръ тóцй пликáцй.

Гера́симъ Іеродїáконъ Тѵпогрáфъ.

Костаки Пóничю ѫ̂шъзътóрю слóвелоръ.

Mult doresc cu adevărat cei învăluiți pre mare de furtună
Ca să dobîndească liniște bună.
Dară fără de asemănare au Tipografii mai multă dorire,
De a ajunge la a Cărții săvîrșire.
Pentru care și noi lăudăm ne încetat
Pre veacinicul Împărat.
Că ne-au ajutat de am scos din tipărire
Această Evanghelicească Tîlcuire.

Iară cei ce v-ați învrednicit cu luminarea minții, a privi în Oglinda Darului, Bucurați-vă întru Domnul : Și orice greșeală veți afla în cuvinte sau în slove, Îndreptați cu Duhul blîdeațelor : Că întru îndelungată vreame săvîrșindu-să acest lucru de suflet folositoriu, știm că multe greșale vom fi făcut, unele pentru asemănarea slovelor, pre cum a : de către l. b : de către v. i : de către n. e : de către s. Care pentru puțina lor despărțire, prin nevedeare la cetirea probelor vom fi pus una în locul alteia. Altele pentru multa osteneală fiind firea îngreoiată. Iară altele pentru supărarea nopții, căci și noaptea de multe ori o am avut în loc de zi. Cu plecăciune dară ne rugăm ca să ne iertați, Căci și noi oameni sîntem cuprinși de slăbiciunea firii, carea nu lasă pre nici un om a fi fără de greșeală.

Către toți plecați.

Gherasim Ierodiacon Tipograf.

Costachi Poniciu Așăzătoriu slovelor.

Tâlcuirile Sfântului Teofilact în veacurile XIX-XX

Către sfârşitul anului 1812, Cuvioşii Gherontie şi Grigorie au pornit într-o călătorie spre Muntele Athos, pentru cercetare duhovnicească şi pentru a aduce cărţi ce urmau să fie tălmăcite în româneşte. La întoarcere au fost jefuiţi şi chinuiţi de tâlhari în apropierea oraşului Filipopol (azi Plovdiv, în Bulgaria), fapt ce a pricinuit moartea lui Gherontie. Grigorie i-a îngropat trupul într-o mănăstire din apropiere, de unde, după 7 ani l-a adus în ţară spre a-l îngropa în pământul patriei.

Rămânând singur, ierodiaconul Grigorie şi-a urmat ostenelile la Mănăstirea Neamţ, traducând şi tipărind diferite cărţi. Acum a tipărit la Neamţ trei din traducerile rămase de la Gherontie: *Chegragarion* al Fericitului Augustin (1814), *Apologia* (1816) şi *Tâlcuire la antifoanele celor opt glasuri* de Nichifor Calist Xantopol (1817). Tot acum a tipărit şi o traducere proprie *Adunare pe scurt a dumnezeieştilor dogme ale credinţei* (1816) a teologului grec Atanasie din Paros.

După acestea, Grigorie a venit la Bucureşti, aşezându-se la Mănăstirea Antim, iar de aici s-a retras la Căldăruşani, trăind în rugăciune şi traducând cărţi folositoare de suflet. La îndemnul mitropolitului Dionisie Lupu, a tradus şi tipărit la Bucureşti *Cele şase cuvinte despre preoţie* ale Sfântului Ioan Hrisostom (1820) şi *Cuvântul despre preoţie* al Sfântului Grigorie de Nazianz (1821). În 1823 a fost ales mitropolit al Ungrovlahiei. Deşi o viaţă întreagă s-a îndeletnicit numai cu traducerea cărţilor şi cu respectarea pravilei călugăreşti în duhul tradiţiei paisiene, mitropolitul Grigorie s-a dovedit a fi un ierarh destoinic, înfăptuind o seamă de lucruri vrednice de pomenire. Noul mitropolit Grigorie a continuat cu aceeaşi râvnă şi activitatea de traducător. Rând pe rând, au apărut în tipografia Mitropoliei din Bucureşti lucrările: *Dovedire împotriva eresului armenilor* (1824), *Două cuvinte ale Sfântului Casian Râmleanul* (1825), *Cuvinte… ale Sfinţilor Vasile cel Mare şi Grigorie Cuvântătorul de Dumnezeu* (1826), *Cuvinte... ale Sfântului Ioan Gură de Aur* (1827), *Cuvânt al Sfântului Ioan Gură de Aur la Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul* (1827), *Cuvinte zece despre dumnezeiasca pronie* a lui Teodoret al Cirului (1828), *Patericul* (1828). Datorită războiului ruso-turc, mitropolitul va fi exilat la Chişinău şi Buzău din 1829 până în 1833. Aici au apărut mai multe cărţi, dintre care amintim *Împărţirea de grâu* şi *Puţul* ale Sfântului Ioan Hrisostom (1833). Deşi s-au tipărit cu mari cheltuieli, aceste cărţi au fost împărţite „în dar” preoţilor şi credincioşilor[187].

[187] Cf. Mircea Păcurariu, op. cit., pp. 360-362.

Prin osteneala cărturărească a cuvioşilor Gherontie şi Grigorie au fost tălmăcite din limba greacă tâlcuirile Sfântului Teofilact la Epistolele Sfinţilor Apostoli, rămase însă în manuscris[188], cu toate că mitropolitul Grigorie se sârguia să le tipărească. Pentru aceasta stă mărturie scrisoarea din 30 iulie 1829 pe care mitropolitul Grigorie o trimite de la Chişinău, ocârmuitorului Neofit. În această scrisoare, vlădica spune: „După ce am venit aicea, când îmi dă vreme slăbiciunea ochiului şi neputinţa trupului, mă zăbovesc cu tâlcuirea Sfântului Teofilact la Epistolele Sfinţilor Apostoli, având scopos cu ajutorul lui Dumnezeu prin rugăciunile Sfinţilor să tipăresc ori tâlcuirea aceasta care am zis, ori tâlcuirea Fericitului Teodoret la Psaltire; ci eu despre mine mă voi sili ca ori una ori alta, iar împlinirea rămâne la Domnul fără de al Căruia ajutor nimeni nu poate face nimic"[189].

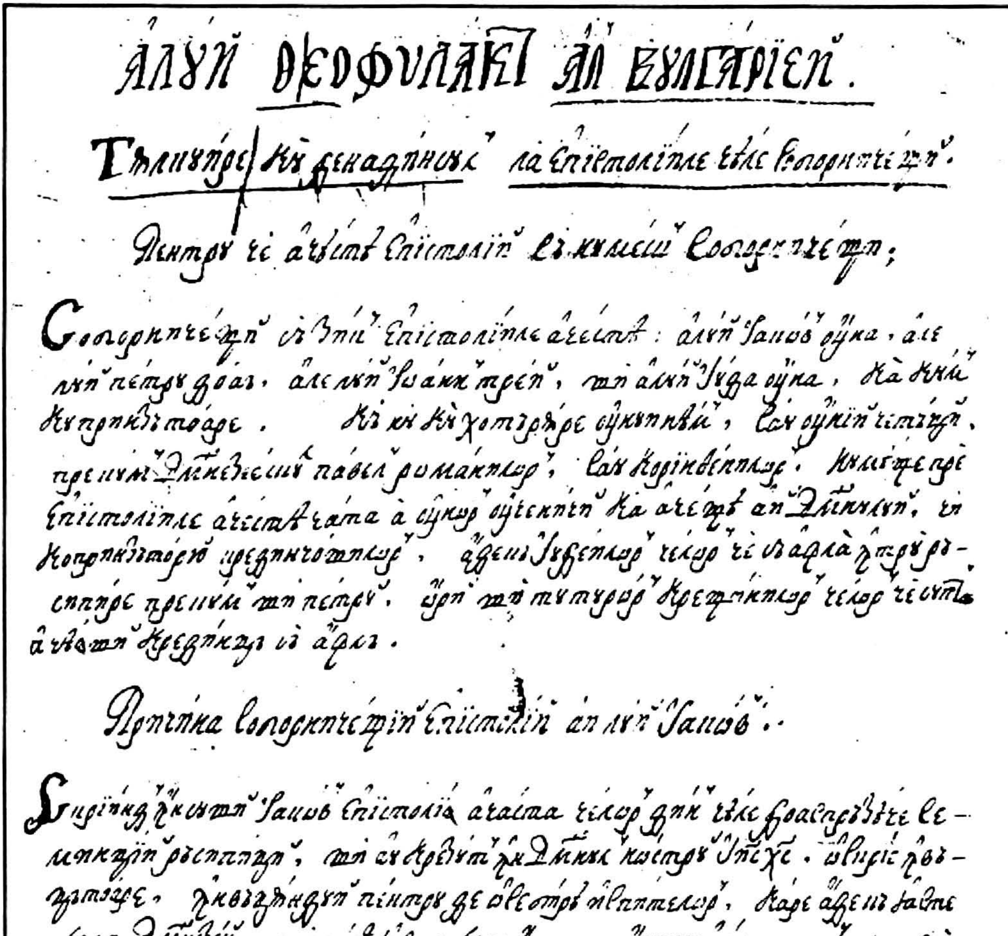
Aşadar, în timpul celor patru luni de când sosise la Chişinău, mitropolitul Grigorie se zăbovea „cu tâlcuirea Sfântului Teofilact la Epistolele Sfinţilor Apostoli"[190], pregătindu-le pentru tipar. Aceste cuvinte ale sale „mă zăbovesc cu tâlcuirea" nu arată exact ce făcea mitropolitul în acea vreme. Oare traducea din elină aceste scrieri sau revedea o traducere făcută anterior? Cercetătorii sunt de părere că episcopul Grigorie corecta o traducere terminată înainte vreme. Pentru această părere sunt aduse mai multe argumente. Cel dintâi este faptul că mitropolitul Grigorie spune despre alte lucrări – cu care s-a ocupat în vremea exilului din Basarabia – că le „tălmăceşte", pe când despre aceasta spune doar că „zăboveşte" asupra ei, în vederea tipăririi. De aici înţelegem că aceasta era gata tradusă şi asta cu atât mai mult cu cât, atunci când a scris această scrisoare, mitropolitul Grigorie era de doar patru luni la Chişinău, timp insuficient pentru traducerea unei opere atât de mari.

---

[188] *Ms. rom. 2948 BAR* (finele sec. XVIII) conţine tâlcuirile Epistolelor Sf. Apostol Pavel de la cea către Romani, până la cea de a II-a către Corinteni, iar *ms. rom. 2947 BAR* (finele sec. XVIII) conţine tâlcuirile de la cea către Galateni, până la cea către Evrei (la G. Ştrempel, *op. cit.*, tom II, pp. 408-409). *Ms. rom. 916 BAR* (1801) conţine tâlcuirea Epistolelor Soborniceşti (ibid., tom I, p. 409) – vezi şi Mircea Păcurariu, *Dicţionarul teologilor români*, ed. cit., p. 185. Aceste manuscrise au fost cercetate de C. N. Tomescu care ne spune că toate aceste trei manuscrise au aceeaşi grafie şi sunt scrise pe acelaşi tip de hârtie. Mai mult, în *ms. 2948 BAR* este identificată o corectură până la fila 258. Grafia acestei corecturi este aceeaşi cu cea a mitropolitului Grigorie Dascălul din vremea în care se afla în exil la Chişinău. Pentru această identificare grafologică, cercetătorul a întrebuinţat *mss. rom. 1066* şi *1069 BAR* care conţin tocmai scrisorile autografe ale mitropolitului Grigorie, din vremea în care era la Chişinău (cf. C. N. Tomescu, op. cit, p. 127).

[189] C. N. Tomescu, op. cit., p. 240.

[190] E vorba de cele 14 Epistole ale Sfântului Apostol Pavel şi de cele 7 Epistole Soborniceşti.

Алуй Ѳеофѵлакт ал Вулгарїей.

Пентру че ачесте епїстолїи се кямъ соборничешти;

Тâlcuirea Sfântului Teofilact la Epistolele Sobornicești – anul 1801 (ms. 916 BAR – fila 1r)

C. N. Tomescu este de părere că această traducere a fost făcută de Gherontie și Grigorie, între anii 1796 și 1801, pe când aceștia erau la București. Același cercetător spune că episcopul care i-a îndemnat să traducă această carte este Iosif al Argeșului, care se străduise să tipărească și traducerea *Tâlcuirii la Evanghelii* cu editorul sibian Constantin Pop. Această părere poate fi întrucâtva subiectivă și asta din pricină că întregirea traducerii operei Sfântului Teofilact era necesară, iar imboldul duhovnicesc de finalizare a acestei osteneli cărturărești își poate avea originea atât în obștea paisiană, cât și în îndemnul episcopului Veniamin al Romanului sau Iosif al Argeșului. Aici trebuie ținut seamă și de faptul că în biblioteca de la Neamț sunt consemnate la 1843 și cinci manuscrise românești ce erau „izvoade" cu traduceri din Sfântul Teofilact. Despre unul dintre aceste manuscrise știm că era la pericopele din Apostol, iar altul (în 2 exemplare), era traducerea tâlcuirii la Epistola către Romani[191]. Dar, după cum putem cunoaște din biografia celor doi monahi, între anii 1796 și 1801 ei nu au avut o activitate de traducere foarte intensă[192], fapt care ne face să presupunem că atunci au avut răgazul necesar pentru traducerea tâlcuirii la Epistole a Sfântului Teofilact, care este o operă de mari proporții și care, în cele trei manuscrise mai sus menționate, ocupă 1600 de pagini pe file format *in folio*. Ca și alte opere, nici această carte nu a putut fi tipărită în vremea în care trăia Gherontie, poate și datorită volumului mare al lucrării și al costurilor tipografice ridicate, necesare pentru finalizarea ei.

Un alt argument care ne sugerează că tâlcuirea la Epistolele Sfinților Apostoli era o traducere mai veche este analogia evidentă care este făcută între stadiul pregătirii pentru tipar al Tâlcuirii Epistolelor, a Sfântului Teofilact și „tâlcuirea Fericitului Teodoret la Psaltire". Despre *Tâlcuirea la Psaltire* știm că era gata tradusă de către episcopul Iosif al Argeșului, însă nici mitropolitul Grigorie n-a reușit publicarea ei, aceasta tipărindu-se abia pe la anul 1840[193]. Dacă *Tâlcuirea la Psaltire* a fost tipărită la 6 ani de la

---

[191] D. Fecioru, op. cit., p. 439, 442.

[192] Cărțile traduse în această perioadă sunt doar trei și ele nu sunt deloc voluminoase.

[193] În prefața acestei *Tâlcuiri la Psaltire*, episcopul Chesarie al Buzăului ne încredințează că traducătorul a fost Iosif „cel dintâi al meu părinte duhovnicesc", dar, murind Iosif, traducerea a trecut în mâna lui Grigorie, însă și acesta „prea râvnosul întru cele dumnezeiești și osârduitorul spre tâlcuirea dumnezeieștilor cuvinte, din nenorocire, pe când cu dragoste fierbinte se gătea să o dea la lumină, s-a împiedicat de moartea cea fără de veste". La vârsta de 69 de ani, în 1834, mitropolitul Grigorie a trecut la cele veșnice, lăsând în urma sa o bogată moștenire duhovnicească (cf. C. N. Tomescu, op. cit., p. 125).

Sfântul Grigorie Dascălul înmormântat șezând în scaun și îmbrăcat cu veșmintele arhierești

săvârșirea mitropolitului Grigorie, despre tâlcuirile la epistolele Sfinților Apostoli nu mai știm decât că manuscrisele acestora au intrat în fondul BAR la începutul veacului al XX-lea, când „s-au cumpărat de la frații Șaraga din Iași, la 25 iunie 1905".

Nu cunoaștem dacă Gherontie și Grigorie au tălmăcit și *Tâlcuirea la Faptele Apostolilor* a lui Teofilact, însă catalogul bibliotecii Mănăstirii Neamț din perioada 1800-1825 atestă că au existat preocupări ale ucenicilor Sfântului Paisie în acest sens, în biblioteca de la Neamț aflându-se un izvod grecesc al *Tâlcuirii la Faptele Apostolilor*[194].

Dar, în veacul al XIX-lea, alături de *Tâlcuirea celor patru Evanghelii* publicată în 1805, mai este cunoscută o „tipăritură" în limba română care conține o parte din tâlcuirile Sfântului Teofilact la *Noul Testament*. Aparent este vorba numai de *Tâlcuirea la Faptele Apostolilor*. Datorită faptului că singurul exemplar s-a păstrat fragmentat și nu are copertă, redăm aici titlul aflat pe fila 1 recto: *Din tâlcuirile Sfântului Ioan Gură de Aur și ale oarecărora din Părinți, la Faptele Apostolilor pe scurt adunate tâlcuiri de preafericitul Teofilact Arhiepiscopul Vulgariei*. Pe marginea acestei „tipărituri", descrise în *Bibliografia românească modernă*[195] se impune să facem câteva considerații. Credem că această „carte" este de fapt doar prima parte dintr-un volum mai mare care cuprinde și tâlcuirile la Epistolele Sfinților Apostoli, iar în susținerea acestei afirmații aducem câteva argumente. Formatul mare al cărții, anume de 38,5 x 25,5 cm este cu totul neobișnuit pentru o carte care are doar 50 de file. În plus, pe fila 50 verso, după încheierea *Tâlcuirii la Faptele Apostolilor*, în partea de jos a

---

[194] Cf. Dumitru Fecioru, *op. cit.*, pp. 438.

[195] Din descrierea *BRM* de la nr. 68210 aflăm că această tipăritură are 50 de file în format 38,5 x 25,5 cm. Coperta lipsește, iar textul este tipărit cu caractere chirilice, pe două coloane. Cercetătorii au stabilit data tipăririi ca fiind în jurul anului 1830 (*Bibliografia românească modernă – BRM*, vol. 4, București, 1996, p. 554).

ДИН ТЪЛКꙋИРИЛЕ

СФНТꙋЛꙋИ ІѠАННИ ГꙋРЪ ДЕ АꙋР

ШИ АЛЕ ѠАЛТОРА КЪРѠРА ДИН ПЪРИНЦИ.

Ла фаптеле Апостолилѡр прескꙋрт адꙋнате тълкꙋирй де пре ферннчитꙋл

ѲЕОФVЛАКТ

АРХІЕПІСКОПꙋЛ ВꙋЛГАРІЕИ

Ачелꙋй ѫтрꙋ сфнцй пъринтелꙋй нострꙋ Іѡанни Гꙋръ де Аꙋр

Тълкꙋире ла фаптеле сфнцилѡр Апостолй.

Мꙋлтѡра карте ачаста, нийчй кꙋм къ ѥсте нꙋ ѥсте кꙋноскꙋт, нийчй ѥ, нийчй чел че ѡ аꙋ скрис пре дънса шй ѡ аꙋ алкътꙋит. Пентрꙋ ачѣа шй де невои ам хотърът касъмъпогор шй съ мъ апꙋк де тълкꙋирѣ ачаста: Ка шй пре чей че нꙋ щиꙋ сай ѫвъц, шй съ нꙋ лас ѫтрꙋ атата де маре комоаръ свесе тъинꙋиаскъ шй аскꙋнсъ съфіе. Къ нийчй май пꙋцин де кат ѫсешй Еvангеліиле ва потѣ сънe фолосѣскъ пре ной, фіинд къ де ат ата філософіе ѥсте плинъ шй де дрѣпте Догме, шй май алес де чѣле де Дхꙋл лꙋкрате. Дечй съ нꙋ ѡ трѣчем пре ѥа, чй кꙋ тоатъ лꙋарѣ аминте шй кꙋ де мъръ́нтꙋл съ ѡ черкъм. Пентрꙋ къ пре спꙋнериле маинаинте шй пророчиле, пре каре ѫ Еvангеліи Хс маинаинте лѣꙋ гръит, пре ачѣстѣ кꙋм къ аꙋ ешит ѫ лꙋкрꙋ аичѣ ѫ фаптеле Апостолилѡр ѥсте кꙋ пꙋтинцъ але вѣдѣ, шй пре адевър кꙋм къ ѫтрꙋ ѫсешй фаптеле стрълꙋчѣщи, шй мꙋлтъ скимбарѣ спре май бине а Ꙋченичилѡр карѣ дела Дхꙋл сaꙋ фъкꙋт ѫтрꙋ дъншй ѥсте кꙋ пꙋтинцъ а ѡ ведѣ. Шй ѫкъ шй Догме аичѣ а афла: Каре, де нꙋ арфи фост Картѣ ачаста, нимърꙋй аша де арътат нꙋ арфи фост кꙋноскꙋте: Чй Капꙋл мънтꙋирій ноастре арфи фост аскꙋнс: Шй ꙋнеле каре ѫпвъцѣск шй кътре віацъ шй кътръ Догме, адекъ кътръ сокотѣлеле чѣле дрѣпт. пентрꙋ криданицъ, не арътате шй некꙋноскꙋте арфи фост Іар чѣ май мꙋлтъ парте дин чѣле че аичѣ съ афлъ, сꙋнт фаптеле лꙋй Павел, челꙋй че май мꙋлт де кат тоцй сaꙋ ѡстенит. Шй причина ѥсте, къ ферчитꙋл Лꙋка ал лꙋй ꙋченик ѥра, кареле пре Картѣ ачаста ѡ аꙋ алкътꙋит; Пре ал кърꙋя фапта бꙋнъ дин мꙋлте локꙋрй кꙋ адевърат шй де аюрѣ ѥсте кꙋ пꙋтинцъ а ѡ ведѣ: Дар май алес шй динтрꙋ ачаста къ де Дасқалꙋл сеꙋ недеспърцит ѥра, шй тотдѣꙋна лꙋй ѫй оурма. Кйчй кънд Димас шй Ермогін лаꙋ лъсат пре дънсꙋл, оунꙋл адекъ ѫ Галатіа, іар алтꙋл, ѫ Далмаціа дꙋкъндꙋсе: аскꙋлтъ, че пентрꙋ ачеста зиче: Лꙋка ѥсте сингꙋр кꙋ мине. Ѫкъ шй Коринѳеанилѡр тримицъндꙋле, пентрꙋ дънсꙋл зиче: А кърꙋя лаꙋда ѥсте ѫ Еvангеліи прин тоате Бисѣричиле. Шй кънд зиче, къ сaꙋ арътат лꙋй Кифа, апой челѡр дойспрезѣче: шй, Дꙋпре Еvангеліа, карѣ ѡ аций лꙋат, пре а ачестꙋя зиче. Дрепт ачѣа нꙋ ва греши чинева дѣка пре лꙋкрарѣ (адекъ пре Картѣ) ачаста ла ачеста ѡ ва да. Іар кънд зик, ла ачеста, ла Хс зик. Шй дѣка чинева ва зиче: Шй пентрꙋ че пънъ ѫ сфършит фіинд кꙋ дънсꙋл нꙋ лѣꙋ скрис пре тоате; Ачѣа вом зиче, къ шй ачѣстѣ дестꙋле ѥра челѡр че воиеск съ ѥ аминте. Шй кꙋм къ ѫтрꙋ чѣле че ѫла спаѣ лꙋмбꙋрѣ ста: Шй кꙋм къ нꙋ ѫтрꙋ а скріе кꙋвинте ле ѥра лѡр съргꙋинца: Къ мꙋлте шй прин преданіе нескрисъ лѣꙋ предат. Дечй тоате сꙋнт вредниче де мирꙋче, чѣле че ѫ Картѣ ачаста съ афлъ: Іар май вартос погоръмънтꙋл Апостолилѡр, пентрꙋ каре шй Дхꙋл ѫй сфътꙋя пре дъншій, фъкъндꙋй пре ѥй ка ѫтрꙋ нꙋвънтꙋл

а.

Tâlcuirea Sfântului Teofilact la Faptele Sfinților Apostoli – fila 1r

А Д Ъ Ѡ Ц Ӣ Р Е

Ла фаптеле сфинцилѡр Апостоли, пентрꙋ сфнтꙋл Апостол Павел, дела Икꙋмение.

Трєбꙋє аши къ пънъ аичѣ повестѣще Лꙋка чѣле пентрꙋ фериčитꙋл Павел ꙟфаптеле апостолилѡр, ꙟ времѣ ачѣя скриинд Картѣ, ши чѣле дꙋпъ ачѣя нещииндꙋле.. Ши ничи мꙋчениѧ нꙋ сау пꙋс ꙟ Карте. Къ лъсъндꙋл пре ел аколѡ Лꙋка ши Аристарх аꙋ єшит. Iар Єѵсевие пре аниї чеи дꙋпреꙋрмъ ꙟи повестѣще кꙋ де амърꙋнтꙋл. Кꙋм къ адикъ атꙋнчѣ ꙟнаинтѣ лꙋи Нерѡн дънд ръспꙋнсꙋл Павел ѧръши сау тримис ла слꙋжба проповедꙋирии, слобозъндꙋсе де Кесарꙋл, ши аꙋ вине веститалци зѣче ани. Iар ла капꙋл тꙋркꙋрии ажꙋнгънд Нерѡн сау порнит спре оучидериле Апостолилѡр. Къ трїмицїнд ши кїемънд пре Павел ла анꙋл ал трейзечи ши шасе ал патимии чеии мънтꙋиторе, ѧр ал треиспрезѣчелѣ ал съꙋ, лау фъкꙋт де аꙋ мъртꙋрисит, тъиндꙋисе капꙋл кꙋ сабиѧ. Дечи сънт дела анꙋл ал ноашпрезѣчелѣ ал лꙋи Тиверие Кесарꙋл, ѧр ал патимии чеии мънтꙋиторе анꙋл ал доилѣ, динтрꙋ кареле аꙋ ꙟчепꙋт а проповедꙋи Єѵангелиѧ, пънъ ла доаꙋзечи ши дои аи лꙋи ачестꙋиаш Тиверие ани патрꙋ. Ши аи лꙋи Гаие ашиждерѣ ани патрꙋ. Ши ꙟпъръциї аниї лꙋи Клавдие патрꙋспрезѣче, дꙋпъ кареле диадох фиинд Нерѡн, ꙟтрꙋ ал треиспрезѣчелѣ ан ал стъпънирии сале, аꙋ ꙋморът пре Апостолꙋл. Дечи мете тоатъ времѣ проповедꙋирии лꙋи Павел доаꙋзечи ши оунꙋл де ани. Ши алцї дои ани, каре аꙋ петрекꙋт ꙟ темница чѣ дин Кесариѧ. Ши ꙟкъ ачещѣ ѧръши чеи дин Рѡма маинаинте дои ани, ши чеи дꙋпъꙋрмъ зѣче ани, кът сънт тоцї аниї дела кїемарѣ лꙋи пънъ ла съвърширѣ лꙋи, треизечи ши чинчи: Iар дела патима чѣ мънтꙋитоаре треизечи ши шасе. Къ дела ꙟнълцарѣ Дмнꙋлꙋи дꙋпъ пꙋцине ꙋкоаре зиле аꙋ алес Апостолиї ла слꙋжбъ пре Стефан ши пре чеи ꙟпреꙋнъ кꙋ ел. Апои афлъм къ Стефан ꙟдатъ сау оучис кꙋ пиетре, ши Павел ꙟпреꙋнъ єра воꙗ ла оучидерѣ лꙋи. Кареле пꙋцин маи преꙋрмъ съпорнѣще ла Дамаск, ка ши пре сфинциї чеи че ѥрѫ аколѡ съи ꙋмоаре. Iар ла мижлокꙋл каии сау фъкꙋт лꙋи кїемарѣ дела Дмнезеꙋ, кът маи сау кїематꙋит анꙋл ачела. Ши ꙟдатъ аꙋ ꙟчепꙋт съпроповедꙋꙗскъ, фиинд анꙋл ал ноаспрезѣчелѣ ал лꙋи Тиверие Кесарꙋлꙋи, ши ꙟтрꙋ ал треиспрезѣчелѣ ан ал лꙋи Нерѡн съвършаще, тъиндꙋисе капꙋл кꙋ сабиѧ.

С Ъ В Ъ Р Ш И Т

Ал тълкꙋирии фаптелѡр Сфинцилѡр Апостоли.

ТЗІ.

Tâlcuirea Sfântului Teofilact la Faptele Sfinților Apostoli – fila 50v

paginii, în locul în care este indicat începutul primului cuvânt din pagina următoare[196], găsim silaba „TÂL-" care nu poate indica altceva decât „Tâlcul" sau „Tâlcuirea". Noi credem că o continuare firească a acestui volum nu ar fi decât „Tâlcuirea la Epistolele Sfinților Apostoli", deoarece vedem cu exactitate că nu este precizat la început un alt autor, ci silaba de pe fila 50v indică „TÂL-", arătându-se prin aceasta că paginile următoare conțin scrieri ale aceluiași autor. De aici putem înțelege că acest fragment de carte ce ni s-a păstrat este doar începutul dintr-un volum de mari proporții, care să justifice formatul de 38,5 x 25,5 cm. Însă singurul exemplar care s-a păstrat din această carte și este catalogat, e cel de la Biblioteca Academiei Române (68210). Este cu putință ca prin alte biblioteci să se păstreze un exemplar întreg al acestui volum, iar cercetările ulterioare pot să dezvăluie cui aparține traducerea și dacă această tipăritură conținea și tâlcuirea la Epistolele Sfinților Apostoli, sau este posibil ca fragmentul de carte ce se păstrează până astăzi să fie doar o probă de tipografie, care prin alcătuirea împrejurărilor a intrat în fondul bibliotecii mitropolitului Iosif Naniescu, de unde a și ajuns la BAR.

Am văzut că la sfârșitul veacului al XVIII-lea, monahii Gherontie și Grigorie traduceau în românește tâlcuirea Sfântului Teofilact la Epistolele Sfinților Apostoli. Însă, în râvna de a înțelege Sfintele Scripturi întru duhul și prin învățătura Sfinților Părinți, această preocupare nu era singulară. Între cei care au săvârșit această strădanie a fost și Sfântul Nicodim Aghioritul, viețuitor pe meleagurile Greciei, anume în Sfântul Munte Athos. Prin osteneala sa au fost traduse din elină în greaca modernă două lucrări care conțin tâlcuirile Sfântului Teofilact la cele 7 Epistole Sobornicești[197] și la Epistolele Sfântului Apostol Pavel[198]. Sfântul Nicodim a îmbogățit aceste tâlcuiri cu numeroase trimiteri și citate din Sfinții Părinți, încât prin munca sa, prin îmbelșugatele explicitări, nuanțări și citate, textul a devenit mai amplu, realizându-se astfel o operă nouă, de o mare frumusețe și însemnătate duhovnicească.

Dar unul dintre traducătorii care s-au sârguit să înveșmânteze în limba română scrierile Sfinților Părinți a fost și mitropolitul Veniamin Costachi. De la dânsul au rămas în manuscris mai multe traduceri din Sfinții Părinți,

---

[196] Acest procedeu era întrebuințat pentru înlesnirea și cursivitatea muncii tipografului.

[197] *Hermeneia eis tas Hepta Katholikas Epistolas*, Veneția, 1806.

[198] *Paulou hai Deka Tessares Epistolai Hermeneuthesai hypo Theophylaktou Archiepiskopou Boulgarias*, 3 volume, Veneția, 1819.

Sfântul Nicodim Aghioritul

Mitropolitul Veniamin Costachi

între care sunt și *Omiliile Sfântului Ioan Gură de Aur la Faptele Apostolilor și la Epistolele Sfântului Apostol Pavel* (7 volume), traducere pe care a început-o la Mănăstirea Neamț, în timpul primei sale retrageri din scaun (1812) și a terminat-o la Iași abia în anul 1819[199]. În ultimii ani ai vieții sale, petrecuți în retragere la Mănăstirea Slatina, a tradus în românește opera completă a Fericitului Teodoret al Cirului, în trei volume rămase în manuscris[200]. *Tâlcuirea Psaltirii* de Eutimie Zigaben tradusă de asemenea de mitropolitul Veniamin apare postum, la Iași, în două volume, între anii 1850-1862. Și această traducere este după versiunea în greaca modernă a Sfântului Nicodim Aghioritul[201].

Câtă dragoste avea mitropolitul Veniamin pentru sfintele cărți se poate vedea din două mici fragmente extrase din testamentul pe care l-a scris în anul 1844 la Mănăstirea Slatina, cu doi ani înainte de 18 decembrie 1846, când și-a dat obștescul sfârșit. Iată, așadar, ce scrie în testamentul său acest

199 Aceste manuscrise se păstrează la Biblioteca Mitropolitană din Iași (cf. Nestor Vornicescu, *Literatura patristică în preocupările mitropolitului Veniamin Costachi*, în rev. *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, 1967, nr. 1-2, pp. 54-55).

200 Manuscrisele acestea se păstrează în Biblioteca Patriarhiei Române (cf. D. Fecioru, op. cit., pp. 232-256).

201 *Hermeneia Euthymiou Zygadenou eis tous 150 Psalmous tou Prophetanaktos Dauid*, 2 volume, Constantinopol, 1819-1821.

ierarh cu viață sfințită[202]: „Cărțile ce am lângă mine împreună cu partea ce a rămas la Sfânta Mitropolie, adică întreaga mea bibliotecă, dorind foarte să nu se înstrăineze și să se irosească, fiind adunată cu multă greutate și mari cheltuieli, o afierosesc Seminarului ce frăția sa arhiereul Veniamin Roset s-a făgăduit a înființa pentru monahi la Sfânta Mănăstire Doljești, spre pomenirea mea. [...] Las 800 de galbeni să se așeze de epitropii mei în casa Seminarului Socolii, întrebuințându-se numai dobânda lor anuală veșnic în tipărirea pe rând a tuturor tălmăcirilor manuscriselor mele câte se vor găsi nepublicarisite, și în tipărirea cărților bisericești de care după vremi ar fi lipsă, care să slujească a se hărăzi fără plată tuturor clericilor seminariști la ieșirea lor din Seminar, după cum și pe la bisericile tării, protimisindu-se cele sărace spre pomenirea păcătosului meu suflet"[203].

Între manuscrisele nepublicate ale mitropolitului Veniamin se numără și traducerea la *Tâlcuirea epistolelor pauline* a Sfântului Teofilact, după ediția din 1819 a Sfântului Nicodim Aghioritul, pe care mitropolitul a tălmăcit-o la sfârșitul vieții sale între anii 1845-1846, în timpul retragerii de la Slatina. Cu toate că acest manuscris s-a publicat abia la începutul veacului următor, el era cunoscut și întrebuințat și de călugării români din Muntenia[204].

Am văzut mai înainte că Sfântul Calinic de la Cernica cunoștea nemijlocit și recomanda tâlcuirile Sfântului Teofilact la *Noul Testament*: „Tu, frate fă ceea ce-ți spun. Ajută-te cu citirea cărților folositoare de suflet și fără să iei seama vei vedea o schimbare în sufletul tău. Agonisește-ți astfel de cărți folositoare, mai ales cele scrise de oamenii virtuoși cum sunt: *Mărturisirea ortodoxă, Tâlcuirile celor patru Evanghelii, a epistolelor lui Pavel și a Epistolelor sobornicești* de Teofilact al Bulgariei și altele, din care poți înțelege tainele credinței noastre, cele de care are nevoie fiecare creștin, virtuțile care-l apropie pe om de Dumnezeu, relele care-l învrăjbesc cu El și multe altele în legătură cu mântuirea ta"[205]. Acest îndemn al Sfântului Calinic ar putea fi interpretat

---

[202] Unii dintre contemporanii săi îl numeau chiar „Sfântul Moldovei" (cf. C. Erbiceanu, *Istoria Mitropoliei Moldovei și Sucevei*, București, 1888, pp. 281-282).

[203] Idem, p. 64.

[204] Între manuscrisele aflate în biblioteca Mănăstirii Căldărușani se afla și o copie integrală ale celor trei manuscrise ale mitropolitului Veniamin ce conțineau „*Cele 14 trimiteri ale Sfântului Apostol Pavel* (tâlcuiri ale lui Teofilact, după textul grecesc a lui Nicodim Sfetagorianul). Copie după traducerea lui Veniamin, din 1846, tom. I-III" (cf. D. Furtună, *Ucenicii Starețului Paisie în Mănăstirile Cernica și Căldărușani*, București, 1927, p. 104).

[205] Sfântul Calinic de la Cernica, *Despre piedicile mântuirii omului: slăbirea și împuținarea credinței*, în vol. *Un sfânt printre oameni*, sub îngrijirea episcopului Gherasim Cristea, ed. Episcopiei Râmnicului, Râmnicu-Vâlcea, 1996, pp. 62-63.

și ca o mărturie a publicării Tâlcuirilor la Epistolele pauline împreună cu cea la Faptele Apostolilor, pomenită mai sus. Dar asta numai în cazul în care Sfântul Calinic ar numi prin „carte" cartea tipărită, însă știm că în acea vreme „cărți" erau numite și manuscrisele. Mai mult, din porunca fericitului episcop Calinic al Râmnicului, la anul 1852 este copiat un manuscris cu Tâlcuirea la epistolele pauline, pentru Seminarul eparhiei, după cum ne spune însemnarea de pe fila 1 verso a acestui manuscris[206].

Dar preocuparea monahilor pentru tâlcuirile la *Noul Testament* ale Sfântului Teofilact este atestată și de alte manuscrise[207], între care este și *ms. rom. 3353 BAR* din anul 1826, în care sunt cuprinse primele 9 capitole din *Tâlcuirea Evangheliei de la Matei*. În acest manuscris, găsim pe fila 1 o însemnare: „Această carte, în care spânzură toată legea pravoslavnică, ce să numește Tâlcul Sfintei Evanghelii este prescrisă aici, în Sfânta Mănăstire Hurezi, în zilele mării sale domnului nostru Io Grigorie Dimitriu Ghica voievod, cu cheltuiala părintelui chir Ioanichie, egumenul aceștii mănăstiri, la leat 1826, prin osteneala smeritului între frați Nicolae, logofătul mănăstirii"[208].

Neîndoielnic că manuscrisele și cărțile care conțineau opera Sfântului Teofilact și care erau prezente în studiul și îndeletnicirile duhovnicești ale credincioșilor, călugărilor și ierarhilor sunt mult mai numeroase decât mărturiile istorice concrete care ni s-au mai păstrat. Totuși, dintre clericii români din veacul al XIX-lea, care aveau în bibliotecile lor scrierile Sfântului Teofilact îi amintim aici pe mitropolitul Iosif Naniescu[209], episcopul

---

[206] Acest manuscris s-a pierdut (descris de A. Mironescu, op. cit., p. XXX).

[207] Între manuscrisele ce conțineau *Tâlcul Evangheliilor* și făceau parte din bibliotecile mănăstirilor ori ale unor credincioși sau clerici, menționăm în continuare: *ms. rom. 201 BAR* care a aparținut Mănăstirii Căldărușani; *ms. rom. 258 BAR* din biblioteca Mănăstirii Bistrița-Vâlcea; *ms. rom. 599 BAR* este plătit și citit de Ioan Mavrodin; *ms. rom. 1467 BAR* copiat de popa Stanciu de la Mănăstirea Antim; *ms. rom. 2041 BAR* a aparținut Mănăstirii Cernica; *ms. rom. 2091 BAR* a fost al lui Ghenadie Enăceanu, episcopul Râmnicului; *ms. rom. 2592 BAR* scris de popa Floru; *ms. rom. 2759 BAR* care este scris de popa Constantin a aparținut Mitropoliei Bucureștilor; *ms. rom. 2958 BAR* scris de popa Floru și dedicat episcopului Grigorie al Râmnicului, a intrat mai apoi în biblioteca Mănăstirii Bisericani; *ms. rom. 3314 BAR* care este copiat de popa Stanciu de la Mănăstirea Antim; *ms. rom. 5116 BAR* care a fost cumpărat în anul 1796 de către popa Radu Veicea din Satu Lung.

[208] G. Ștrempel, *Catalogul manuscriselor românești*, vol. III, București, 1987, p. 98.

[209] În biblioteca mitropolitului Iosif Naniescu se afla atât *Tâlcuirea celor patru Evanghelii de la 1805* (cf. P. Costinescu și F. Marinescu, *Cartea românească veche din biblioteca Mitropolitului Iosif Naniescu*, în rev. Mitropolia Moldovei și Sucevei, nr. 1-2, 1974, p. 78), cât și *Tâlcuirea la Faptele Apostolilor*, intrată mai apoi în fondurile BAR și prezentată de noi mai sus. Alte cărți

Melchisedec Ștefănescu[210], Nifon Bălășescu[211], mitropolitul Atanasie Mironescu și episcopul Gherasim Safirin[212].

Însă după cum am văzut mai înainte, tâlcuirile Sfântului Teofilact erau întrebuințate și de către episcopii și credincioșii Rusiei pravoslavnice. Dintre ierarhii ruși din veacul al XIX-lea îi amintim aici doar pe Sfântul Ignatie Briancianinov[213] (†1867) și Sfântul Teofan Zăvorâtul[214] (†1894), deoarece o parte din scrierile acestor Cuvioși au fost traduse în ultimul deceniu și în limba română.

și manuscrise ce au aparținut mitropolitului Iosif sunt menționate în *ms. rom. 4409 BAR*. Suntem îndatorați să înștiințăm cititorul că acest vrednic ierarh român (†1902) este propus pentru canonizare sub numele: „Mitropolitul Moldovei Iosif Naniescu cel milostiv" (cf. *Sinaxar ortodox general și dicționar aghiografic*, ed. Episcopiei Romanului, 1998, p. 405).

[210] În biblioteca episcopului Melchisedec Ștefănescu se afla un manuscris în neogreacă din veacul al XVIII-lea, având următorul titlu: *Tâlcuire pe întrebări și răspunsuri la Sfintele Evanghelii ale Duminicilor anului întreg și ale altor câteva sărbători, după Sfântul Teofilact, arhiepiscopul Bulgariei – scurtă alegere pentru ușoara ținere de minte* (*ms. grec. BAR 386 / 72* – cf. G. Litzica, op. cit, p. 201). Astfel de Chiriacodromioane (alcătuite din tâlcuirile Sfântului Teofilact) atât la pericopele evanghelice, cât și la cele din Apostol, erau traduse în românește și se aflau în biblioteca Mănăstirii Neamț, înainte de anul 1843 (cf. D. Fecioru, op. cit., p. 439).

[211] Din biblioteca lui Nifon Bălășescu provine *ms. rom. 916 BAR* ce conține Tâlcuirea la epistolele sobornicești în traducerea monahilor Gherontie și Grigorie (cf. G. Ștrempel, op. cit., p. 193).

[212] Vezi A. Mironescu, op. cit., pp. XXIV-XXXVI.

[213] În testamentul său duhovnicesc, publicat sub titlul *Prinos monahismului contemporan*, Sfântul Ignatie ne învață așa: „La citirea Evangheliilor mai trebuie adăugată citirea tâlcuirii pe care le-o face Fericitul Teofilact al Bulgariei. Lectura acestei tâlcuiri este de neapărată trebuință, ea permițând înțelegerea corectă a Evangheliei și, în consecință, punerea minuțioasă a ei în practică. Pe de altă parte, canoanele Bisericii cer ca Scriptura să fie interpretată în acord cu comentariile patristice și nu în mod arbitrar. Lăsându-ne călăuziți în înțelegerea Evangheliei de explicațiile acestui Sfânt Părinte, ale cărui tâlcuiri sunt primite și întrebuințate de Biserică, noi vom rămâne credincioși tradiției bisericești" (Sfântul Ignatie Briancianinov, *Fărâmiturile Ospățului*, ed. Episcopiei Ortodoxe Române a Alba-Iuliei, 1996, cap. IX, pp. 28-29.). Însă, în ediția rusă, publicată de către ucenicii Sfântului Ignatie, la această învățătură se mai află o scolie: „În toate obștile cu bună rânduială se citește zilnic la Utrenie tâlcuirea Fericitului Teofilact la Evanghelia zilei" (*Prinos monahismului contemporan*, Moscova, 1998, p. 50 – în limba rusă).

[214] Sfântul Teofan Zăvorâtul a întrebuințat tâlcuirile Sfântului Teofilact în propria sa tâlcuire la epistolele pauline. Această lucrare nu a fost finalizată, deoarece Sfântul Teofan a trecut la cele veșnice înainte de a isprăvi tâlcuirea epistolei către Evrei.

Sfântul Ignatie Briancianinov

Sfântul Calinic de la Cernica

La noi în țară, prin tainica iconomie a lui Dumnezeu, traducerea mitropolitului Veniamin la *Tâlcuirea celor 14 trimiteri ale Sfântului Apostol Pavel* de către Sfântul Teofilact al Bulgariei, apare la București în trei volume, între anii 1904-1906[215]. După cum am văzut, „tălmăcirea" acestei tâlcuiri a fost făcută de mitropolitul Veniamin Costachi după varianta în greaca modernă a Sfântului Nicodim Aghioritul, publicată în anul 1819. Prin publicarea acestui manuscris la începutul secolului nostru, Sfântul Sinod aducea un omagiu mitropolitului Veniamin la 100 de ani de la înființarea Seminarului de la Mănăstirea Socola[216]. Această ediție a fost îngrijită și

[215] Manuscrisele acestor traduceri se păstrează parțial (numai tomul I și III) în fondurile Bibliotecii Patriarhiei Române (cf. D. Fecioru, *Catalogul manuscriselor din Biblioteca Patriarhiei Române*, în rev. *Studii Teologice*, 1969, nr. 3-4, pp. 232-233).

[216] „Având în vedere că în anul viitor, 1904, se împlinește una sută ani de la înființarea Seminarului *Veniamin* din Mănăstirea Socola, fundațiune a nemuritorului Mitropolit Veniamin Costachi, crezând că este lucru de mare cuviință ca și Sfântul Sinod să aducă marelui Mitropolit prinosul său de recunoștință cu ocazia acestui centenar, propunem a se imprima cea din urmă lucrare a sa: Traducerea tâlcuirii lui Teofilact la cele 14 Epistolii ale Sfântului Apostol Pavel, prelucrată în limba greacă nouă de Nicodim Aghioritul și tradusă

TRIMITERILE CELE PATRUSPRĂZECE

ALE

SLAVITULUI ŞI PREA LĂUDATULUI APOSTOL

PAVEL

TÂLCUITE ELINEŞTE

DE

FERICITUL TEOFILACT ARHIEPISCOPUL BULGARIEI

Tălmăcite în limba cea obicinuită acum grecească şi împodobite cu felurite însemnări

DE

NICODIM AGHIORITUL

TRADUSE IN LIMBA ROMÂNĂ

DE

VENIAMIN COSTACHE

NITROPOLITUL MOLDOVEI ŞI SUCEVEI

TOMUL I

CARE CUPRINDE: EPISTOLA CĂTRE ROMANI ŞI EPISTOLA ÎNTÂIA CĂTRE CORINTENI

TIPĂRITE

In zilele Majestăţei Sale, Iubitorului de Christos

CAROL I

REGELE ROMÂNIEI

Cu binecuvântarea şi aprobarea Sfântului Sinod al Sfintei Biscrici Autocefale Ortodoxe Române

BUCUREŞTI

TIPOGRAFIA CĂRŢILOR BISERICEŞTI

1904

Tâlcuirea Sfântului Teofilact la epistolele pauline (publicată în 3 tomuri între anii 1904-1906)

prefațată de către mitropolitul Atanasie Mironescu. Dar în ședința sa din anul 1903, Sfântului Sinod, „spre a reînnoi mai mult amintirea Mitropolitului Veniamin, care de la începutul Arhipăstoriei sale a strălucit prin fapte de mare folos pentru Biserică și Țară, mai aprobă și o altă propunere, și anume aceea ca după tipărirea lucrării de față să se publice din nou și *Tâlcuirea la Evanghelii* a lui Teofilact, tradusă de învățații Gherontie și Grigorie în Mănăstirea Neamț și tipărită cu cheltuiala Mitropolitului Veniamin la Iași în 1805"[217]. Cu toate că la începutul veacului al XX-lea se dorea publicarea *Tâlcuirii la cele patru Evanghelii*, vitregiile vremurilor au împiedicat această strădanie, iar mai apoi cartea aceasta a fost cuprinsă de negura uitării[218].

Între ierarhii ortodocși care s-au slujit de scrierile Sfântului Teofilact au fost și Sfântul Nectarie al Eghinei[219] (†1920), un Sfânt făcător de minuni de pe meleagurile Greciei, dar și episcopul martir al Bisericii Sârbe, Nicolae Velimirovici[220] (†1956). Acesta din urmă a scris în vremea episcopatului său

---

românește de Mitropolitul Veniamin Costachi în ultimele zile ale vieții sale, fiind păstrată până acum numai în manuscris" (*Sumarul ședinței Sfântului Sinod de la 8 mai 1903*, în *Monitorul Oficial*, nr. 54, din 8 iunie 1903) – cf. Atanasie Mironescu, op. cit., pp. VI-VII.

[215] Manuscrisele acestor traduceri se păstrează parțial (numai tomul I și III) în fondurile Bibliotecii Patriarhiei Române (cf. D. Fecioru, *Catalogul manuscriselor din Biblioteca Patriarhiei Române*, în rev. *Studii Teologice*, 1969, nr. 3-4, pp. 232-233).

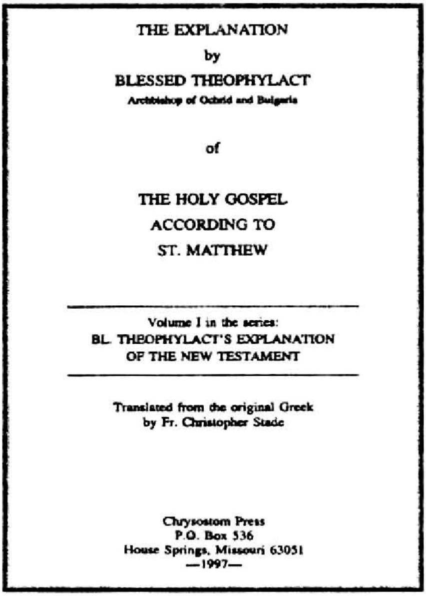
[216] „Având în vedere că în anul viitor, 1904, se împlinește una sută ani de la înființarea Seminarului *Veniamin* din Mănăstirea Socola, fundațiune a nemuritorului Mitropolit Veniamin Costachi, crezând că este lucru de mare cuviință ca și Sfântul Sinod să aducă marelui Mitropolit prinosul său de recunoștință cu ocazia acestui centenar, propunem a se imprima cea din urmă lucrare a sa: Traducerea tâlcuirii lui Teofilact la cele 14 Epistolii ale Sfântului Apostol Pavel, prelucrată în limba greacă nouă de Nicodim Aghioritul și tradusă românește de Mitropolitul Veniamin Costachi în ultimele zile ale vieții sale, fiind păstrată până acum numai în manuscris" (*Sumarul ședinței Sfântului Sinod de la 8 mai 1903*, în *Monitorul Oficial*, nr. 54, din 8 iunie 1903) – cf. Atanasie Mironescu, op. cit., pp. VI-VII.

[217] Idem.

[218] Vezi H. Rovența, *Studiul Noului Testament la noi în ultimii 50 de ani*, în rev. *Studii Teologice*, 1932, nr. 2, p. 278.

[219] Cf. C. Cavarnos, *Saint Nectarios of Aegina*, Institute for Byzantine and Modern Greek Studies, Belmont, 1995, p. 177.

[220] Născut la anul 1880, episcopul Nicolae a fost unul dintre cei mai prolifici scriitori ai Bisericii Ortodoxe Sârbe. A fost un om foarte educat, dar de o mare simplitate, iar după terminarea studiilor teologice a mai susținut trei doctorate (Berna – Elveția, Oxford – Marea Britanie și Columbia – SUA).

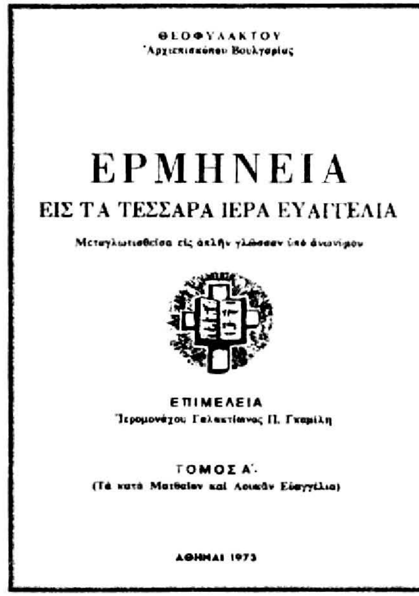
THE EXPLANATION
by
BLESSED THEOPHYLACT
Archbishop of Ochrid and Bulgaria
of
THE HOLY GOSPEL
ACCORDING TO
ST. MATTHEW

Volume I in the series:
BL. THEOPHYLACT'S EXPLANATION
OF THE NEW TESTAMENT

Translated from the original Greek
by Fr. Christopher Stade

Chrysostom Press
P.O. Box 536
House Springs, Missouri 63051
—1997—

Ediția americană – anul 1997

ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ
Ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας

ΕΡΜΗΝΕΙΑ
ΕΙΣ ΤΑ ΤΕΣΣΑΡΑ ΙΕΡΑ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ
Μεταγλωττισθεῖσα εἰς ἁπλῆν γλῶσσαν ὑπὸ ἀνωνύμου

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
Ἱερομονάχου Γαλακτίωνος Π. Γκαμίλη

ΤΟΜΟΣ Α'
(Τὰ κατὰ Ματθαῖον καὶ Λουκᾶν Εὐαγγέλια)

ΑΘΗΝΑΙ 1973

Ediția neogreacă – anul 1973

și *Proloagele din Ohrida*, o lucrare aghiografică, unde, consemnând tradiția bisericească și poate vreun cult local, îl cuprinde și pe Sfântul Teofilact[221].

Prima și singura ediție a Tâlcuirii Sfântului Teofilact la Evanghelii apărută într-o limbă apuseană este ediția americană publicată în anul 1992 de către Chrysostom Press. Inițiativa tipăririi în America a acestei lucrări aparține ieromonahului athonit Ioanichie de la Schitul Sfântul Ilie. Traducerea din greacă în engleza americană este făcută de Părintele Christopher Stade, iar până în anul 1997 *Tâlcuirea Evangheliei de la Matei* cunoscuse deja patru reeditări[222].

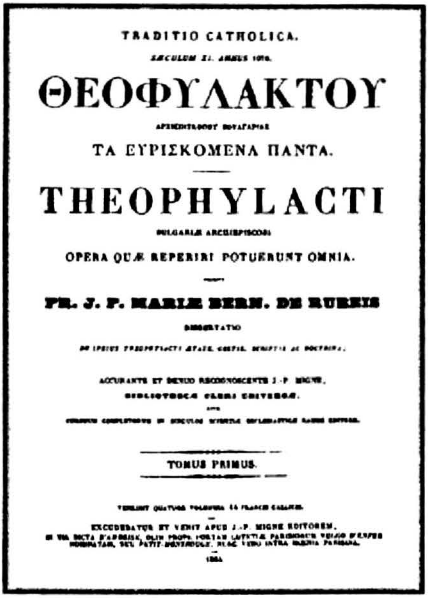
În Biserica Ortodoxă Greacă, *Tâlcuirea la cele patru Evanghelii* a Sfântului Teofilact este cunoscută prin traducerea din elină în neogreacă făcută de către ieromonahul Galaction Gamilis și publicată în două volume între anii 1973-1975[223].

---

[221] Vezi traducerea în limba engleză: N. Velimirovici, *Prologue from Ochrid*, Birmingham, 1985, p. 395.

[222] Cu *Tâlcuirea Evangheliei de la Matei*, editorul american a inaugurat primul număr dintr-o serie intitulată: *Blessed Theophylact's Explanation of the New Testament*. Până astăzi au mai apărut nr. 2 și 3 din această se rie, anume *Tâlcuirile la Evangheliile de la Marcu și Luca*.

[223] Din motive de spațiu tipografic, primul volum (1973) cuprinde Tâlcuirea Evangheliilor de la Matei și Luca, iar cel de-al doilea la Evangheliile de la Marcu și Ioan (1975). Până azi, aceste două volume au cunoscut numeroase reeditări.

TRADITIO CATHOLICA.

ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ

ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.

THEOPHYLACTI

OPERA QUÆ REPERIRI POTUERUNT OMNIA.

TOMUS PRIMUS.

Patrologia greacă – tomul 123

Ediția rusă – anul 2000

În Biserica Ortodoxă Rusă, *Tâlcuirea la cele patru Evanghelii*, cunoscută sub numele de *Blagovestnik (Binevestitor)*, este foarte apreciată și se bucură de o largă răspândire. În anul 1988 Biserica Rusă din Exil, prin dioceza sa australiană, retipărea în limba rusă ediția Soikina a *Blagoviestnik*-ului. În anul 1995 editura Novaia Kniga din Moscova a început să editeze o colecție „de buzunar" cu toate tâlcuirile Sfântului Teofilact la *Noul Testament*. În anul 2000, aceeași editură în colaborare cu editura Kovceg au publicat o ediție festivă[224] a *Tâlcuirii celor patru Evanghelii* a Sfântului Teofilact, cu ocazia împlinirii a două milenii de creștinism.

În Biserica Ortodoxă Sârbă, *Tâlcuirea la cele patru Evanghelii* se traduce actualmente din limba greacă și urmează să se tipărească prin ostenelile monahilor sârbi de la Mănăstirea Decani.

---

[224] Acest volum nu mai este însă în format de carte „de buzunar", ci în format mare de 17x24 cm, având 608 pagini.

Despre ediția de față

Criteriile științei textologice moderne au impus ca metodă în imprimarea textelor de literatură veche, redarea acestora în veșmântul lingvistic în care au fost elaborate. Susținem întru totul aceste rigori științifice în cazul în care se dorește o ediție academică, critică, destinată în exclusivitate specialiștilor. Deoarece ediția de față a scrierilor Sfântului Teofilact se dorește a fi o unealtă duhovnicească în mâna oricărui creștin care ia aminte la poruncile Domnului, metoda folosită în diortosirea și redactarea *Tâlcuirii la Evanghelii* a fost în armonie cu scopul propus.

Textul *Tâlcuirii la cele patru Evanghelii* a fost transliterat din chirilică după ediția de la 1805, fiind apoi verificat și comparat din nou cu ediția originală. Forma transliterată verificată a stat la baza diortosirii textului. Diortosirea era absolut necesară pentru ca textul să devină în întregime accesibil și inteligibil cititorului contemporan. În locurile – puțin numeroase, de altfel – în care am întâmpinat dificultăți în precizarea sensului, am consultat câteva ediții (mai vechi sau contemporane) ale *Tâlcuirii la Evanghelii* a Sfântului Teofilact. Apoi forma finală a diortosirii a fost confruntată și comparată din nou cu ediția originală de la 1805, făcându-se astfel o ultimă verificare asupra muncii întreprinse. Ne-am străduit să întrebuințăm instrumentele lingvistice astfel încât profunzimea și ținta duhovnicească a tâlcuirii[225] să nu fie deloc păgubită, cu atât mai mult cu cât în tălmăcirea Cuvioșilor nemțeni se cuprinde un adevărat tezaur de duhovnicie și de limbă românească veche. Bogăția materialului lexico-semantic, articulat într-o topică flexibilă cu nuanță retoric-discursivă este specifică textelor cu caracter omiletic din literatura noastră veche. Ne-am dorit ca prin munca de diortosire să nu umbrim și să nu păgubim limba *Tâlcuirii*, care este plină de frumusețe, vitalitate și adâncime, păstrând înțelesurile adânci ale graiului bisericesc. Din această pricină, au fost evitate cu totul neologismele, fiind păstrate mai toate cuvintele vechi care până astăzi sunt întrebuințate în textele bisericești și liturgice.

În ce privește redactarea și structurarea conținutului lucrării, sunt necesare mai multe precizări.

Atât viața Sfântului Matei scrisă pe scurt de Sfântul Sofronie, cât și cea scrisă de Sfântul Mucenic Dorotei, au fost înlocuite cu viața Sfântului Apostol Matei, scrisă pe larg și publicată în *Viețile Sfinților* – ediția îngrijită de Părintele Ioanichie Bălan.

---

[225] Vezi tâlcuirea Sfântului Teofilact la *Matei 5, 13.*

„Capetele Evangheliei" (care nu sunt altceva decât titlurile capitolelor) prezente în ediția 1805, au fost trecute de noi în cadrul *Cuprinsului*, iar titlului fiecărui capitol din ediția de față i-am subordonat printr-o notă titlul original al capitolului din ediția 1805. Pentru înlesnirea unei priviri de ansamblu asupra structurii Evangheliilor, s-a alcătuit la fiecare Evanghelie o *Scară a întocmirii*. Aici sunt înfățișate în idei rezumative toate cele prezentate în capitolele Evangheliilor, fiind indicate și versetele corespunzătoare.

În ce privește textul Sfintelor Evanghelii, acesta a fost actualizat după ediția sinodală a *Sfintei Scripturi* din anul 1988, deoarece această ediție a cunoscut după 1989 mai multe reeditări și se bucură în momentul de față de cea mai largă răspândire în rândul credincioșilor. Acolo unde există deosebiri între versetele tâlcuite în ediția de la 1805 și ediția mai sus pomenită, diferențele sunt precizate prin numeroase note.

Pentru a înlesni o vedere unitară asupra întregii tâlcuiri a Sfântului Teofilact la Evanghelii, dar și asupra întregii *Scripturi* prin intermediul tâlcuirii, am subordonat fiecărui verset (sau grup de versete) trimiterile biblice prezente în ediția din 1805, cumulându-le cu cele din ediția din 1988 a *Sfintei Scripturi*. Aceste trimiteri au fost confruntate și îmbogățite cu cele din ediția *Noului Testament comentat* al ÎPS Bartolomeu Valeriu Anania.

Scoliile și însemnările Cuvioșilor Gherontie și Grigorie sunt marcate prin note precedate de indicația: **[1805]**. Toate celelalte note și însemnări aparțin ediției de față.

Pentru înlesnirea utilizării acestei tâlcuiri, în antetul fiecărei pagini este indicat numărul capitolului din Evanghelie; înaintea fiecărui verset (sau grup de versete) este indicat capitolul și numărul versetului, iar în alcătuirea indicilor nu s-a făcut trimitere la numărul de pagină, ci la versetul sau grupul de versete tâlcuite.

Referințele biblice din textul tâlcuirii sunt cele din ediția 1805, însă acestea au fost completate cu trimiteri scripturistice la toate textele citate în cadrul tâlcuirii și care nu sunt identificate în traducerea Cuvioșilor Gherontie și Grigorie. Toate referințele biblice din textul tâlcuirilor au fost sistematizate într-un *Indice scripturistic*. Pentru o orientare tematică în cadrul *Tâlcuirii*, s-a alcătuit un *Indice real și onomastic* prin intermediul căruia cei interesați vor putea afla grabnic care este învățătura Sfântului Teofilact privitor la diferite teme. S-a alcătuit, de asemenea, un *Indice al numelor proprii tâlcuite* de către Sfântul Teofilact și un *Indice al referințelor evanghelice ușor de reținut sau care sunt întrebuințate deseori*. Acesta din urmă ne poate fi foarte util celor care nu cunoaștem integral textul Evangheliei, ci doar am reținut anumite pasaje prin intermediul lecturilor particulare sau a citirilor din timpul sfintelor slujbe.

Acestor indici li se alătură în acest volum al *Tâlcuirii Sfintei Evanghelii de la Matei* și câteva anexe editoriale: (1) *Zilele de prăznuire ale Sfinților Apostoli;* (2) *Despre tâlcuirea versetelor 46-50 din capitolul 12 al Evangheliei de la Matei;* (3) *A treia sută a capetelor despre dragoste ale Sfântului Maxim Mărturisitorul – capetele 21-36;* (4) *Cuvânt al Sfântului Ioan Damaschin, despre venirea lui Antihrist;* (5) *Cuvânt al Sfântului Efrem Sirul, pentru a Doua Venire a Domnului, sfârșitul lumii și venirea lui Antihrist;* (6) *Câteva rugăciuni din rânduiala liturgică a Triodului – Duminica Înfricoșătoarei Judecăți;* (7) *Vedenia Sfântului Nifon, Episcopul Constanțianei, despre Înfricoșătoarea Judecată.*

Ne-am străduit ca prin tot aparatul auxiliar, *Tâlcuirea la Evanghelii* să devină un instrument util în strădania de înțelegere și propovăduire a Cuvântului lui Dumnezeu, dar mai cu seamă și întâi de toate ne dorim ca acesta să fie un sprijin real pentru cei care se sârguiesc să fie cu luare aminte în viața lăuntrică. Motivația care a stat la baza alcătuirii indicilor este un cuvânt al Sfântului Ignatie Briancianinov, prin care ne învață așa: „Ți-a venit în minte un gând bun? Oprește-te! În nici un caz nu te gândi să-l pui în practică fără a-l examina, fără a medita. Simți în inimă vreo înclinație bună? Oprește-te! Nu te lăsa dus de ea. Consultă Evanghelia. Vezi dacă gândul tău cel bun, înclinația ta cea bună sunt conforme cu sfintele învățături ale Domnului. Vei vedea foarte repede că nu există nici o legătură între binele evanghelic și binele firii omenești căzute. Binele firii noastre căzute este amestecat cu răul, de aceea el însuși a devenit rău, după cum o mâncare delicioasă și sănătoasă devine otravă când este amestecată cu aceasta"[226].

Cei care iau aminte la acest cuvânt al Sfântului Ignatie vor înțelege că acești indici sunt de neapărată trebuință, atât din pricina împrăștierii minții, datorată feluritelor pricini, cât și din cauza neputinței și uitării, cărora, ca unii ce suntem oameni, toți ne supunem într-o măsură mai mare sau mai mică.

Unele adnotări din ediția de față cuprind lămuriri asupra textului, dar și câteva pasaje din unele scrieri ale Părinților filocalici. Aceste pasaje patristice nu au scopul de a-i exalta pe cititori punându-le înainte cuvinte și învățături ale Sfinților, ci întâi de toate completează și dezvoltă tâlcuirea Sfântului Teofilact, dar deopotrivă ne arată și cât este de mică măsura duhovnicească a celor care trăim în aceste vremuri. În privința citirii sfintelor cuvinte, Sfântul Nil Sorski (1433-†1508) scria: „Cei împovărați de multe păcate și bântuiți de patimi sunt nevrednici chiar și să audă asemenea cuvinte. Însă, punându-ne nădejdea în harul lui Dumnezeu,

---

[226] Sfântul Ierarh Ignatie Briancianinov, *Fărâmiturile Ospățului*, ed. EOR, Alba Iulia, cap. VII, p. 24.

suntem îndemnați să ținem cuvintele sfintelor scrieri în mințile noastre, ca măcar să sporim în conștiința decăderii în care umblăm"[227].

Înțelegem de aici că apropierea noastră de sfintele cuvinte se poate face numai prin rugăciune și prin citire cu luare aminte. Din această pricină, am așezat în primele pagini ale acestei cărți *Rugăciunea înainte de citirea din Sfintele Cărți* alcătuită de către Sfântul Ioan Gură de Aur. Fiind așezată astfel, cititorul o va găsi foarte ușor de fiecare dată când va dori să citească din *Tâlcuirea Evangheliei*.

Prin zăbovirea în rugăciune și prin împlinirea poruncilor evanghelice vom dobândi luare aminte și vom înțelege cu adevărat cele care se petrec în viața noastră lăuntrică și neîndoielnic este că vom pricepe și pruncia duhovnicească în care se află creștinătatea zilelor noastre.

Într-un articol al său, intitulat *Cuvinte pentru „vremea de pe urmă"*[228], academicianul Virgil Cândea ne spunea că astăzi mai mult ca oricând învățăturile Sfinților ne sunt foarte la îndemână, deoarece „cărțile lor cu greu obținute, tălmăcite, copiate în trecut, ne așteaptă, colbuite, pe rafturi, sau ne îmbie în ediții frumos tipărite și accesibile în librării, la pangar sau în chioșcuri, pe ulițe și în piețe".

Între aceste cărți se numără și *Tâlcuirea celor patru Evanghelii* a Sfântului Teofilact, care nădăjduim să nu devină o carte „colbuită" din pricină că se află pe rafturile bibliotecilor și nu este cercetată de nimeni. Transcriind din chirilică textul tâlcuirii de la 1805, am putut vedea că pe numeroasele file ale cărții de acum două veacuri sunt presărate multe picături de ceară, care ne spun în chip tainic că această *Tâlcuire* a fost pricină de sfinte privegheri. De aceea, se cuvine să ne aducem aminte de neamul din care ne tragem și să nu uităm că la Înfricoșătoarea Judecată în sânul neamului românesc ne vom afla dimpreună cu toți înaintașii noștri care și-au sfințit viața prin împlinirea poruncilor și prin dragostea cea nemincinoasă a Evangheliei. După aceste porunci vor fi judecate toate veacurile, toate neamurile și fiecare dintre noi în parte.

Mulțumind tuturor celor ce s-au sârguit și au trudit în felurite chipuri slujind această carte, nădăjduim către Domnul, Cel Care nimic nu trece cu vederea și poate să răsplătească prin belșug de daruri și milostivire. Purtării Sale de grijă din dragostea pentru om, datorăm orice lucru bun, după cum ni se spune și în *Cuvântul către cititor* al Cuvioșilor Gherontie și Grigorie: „Deci, toți cei ce voiți să vă faceți fii ai zilei și ai luminii și să nu

---

[227] Cf. Cuviosul Paisie de la Neamț, *Autobiografia unui stareț*, ed. Deisis, Sibiu, 1996, p. 15.

[228] În revista *Schimbarea la față*, nr. 3, 1997, p. 1.

umblați întru întunericul neștiinței; toți cei ce voiți să aveți viața Domnului, ca o oglindă înaintea ochilor voștri celor sufletești, și după dânsa să urmați; toți cei ce voiți să știți tainele Întrupării Domnului, și dogmele credinței noastre, ca să puteți da răspuns, după cuvântul Apostolului, pentru credința cea dintru voi; toți cei ce voiți să vă povățuiți la calea mântuirii și să nu vă poticniți în prăpăstiile pierzării, primiți-o cu bucurie și o cetiți cu osârdie, mulțumind lui Dumnezeu Celui Ce a iconomisit de a dobândit și Neamul nostru această vistierie".

Înainte de a încheia, vom cere iarăși iertare tuturor cititorilor, punând înainte o parte din cuvintele tipografilor ediției din 1805: „Iar cei ce v-ați învrednicit cu luminarea minții, a privi în oglinda darului, bucurați-vă întru Domnul. Și orice greșeală veți afla, îndreptați-o cu duhul blândeților, că întru îndelungată vreme săvârșindu-se acest lucru de suflet folositor, știm că și greșeli vom fi făcut: unele pentru multa osteneală, fiind firea îngreuiată, iar altele pentru supărarea nopții, căci și noaptea de multe ori o am avut în loc de zi. Cu plecăciune, dară, ne rugăm ca să ne iertați, căci și noi oameni suntem cuprinși de slăbiciunea firii, care nu lasă pe nici un om a fi fără de greșeală".

Fie, dar, ca toți dimpreună, iertându-ne unii pe alții, să păzim dragostea lui Dumnezeu și prin aceasta fiind și noi „păziți de Dumnezeu"[229], cu frică, cu credință și cu inimă curată să ne apropiem de Sfintele Taine ale lui Hristos, care ne vor înnoi în înfrățirea veselitoare și veșnică cu toți cei mântuiți. Iar dacă acest lucru se va săvârși prin fapte, în chip tainic Sfântul Teofilact va revărsa și asupra noastră binecuvântarea sa[230], zicând: „Fie ca Dumnezeu, al Căruia ești și Care te are, să te păzească de tot răul și nenorocirea, să te judece cu dreptate după milele Sale desăvârșite și, când tu vei fi devenit mirosul bunei miresme a lui Hristos, El să te înalțe pe altarul ceresc și să facă din tine cădelniță înțelegătoare, ca să dăruiești ca jertfă toate darurile mâinilor și lucrărilor tale și ca ardere de tot să aduci mireasma bineplăcută și bineprimită a tuturor virtuților tale".

---

[229] „Teofilact" înseamnă „păzit de Dumnezeu".

[230] Sfântul Teofilact încheia cu această binecuvântare una dintre scrisorile sale către fosta împărăteasă Maria (cf. P. Gautier, *Theophylacte d'Achrida – Lettres*, Tesalonic, 1986, pp. 140-141).

VIAȚA SFÂNTULUI APOSTOL ȘI EVANGHELIST MATEI*

Fiul lui Dumnezeu, Unul fără de păcat, Care a venit pe pământ cu asemănare omenească, să mântuiască pe oamenii cei păcătoși, trecând prin Capernaum a văzut un om șezând la vamă, care se chema Matei și a zis către dânsul: **„Vino după Mine!"** *(Matei 9, 9).* Vameșul, auzind aceasta nu numai cu urechile trupești, ci și cu cele sufletești, îndată s-a sculat de la vamă și, lăsând toate, a urmat pe Hristos; apoi Domnul a intrat în casa lui, iar Matei I-a făcut ospăț. Acolo s-au adunat la Matei vecinii lui, prietenii lui și mulți cunoscuți, vameși și păcătoși și au șezut împreună cu Hristos și cu ucenicii Lui. Deci, s-a întâmplat să fie acolo farisei și păcătoși; aceștia, șezând împreună cu păcătoșii, au zis către ucenici Lui: „**pentru ce, Învățătorul vostru mănâncă și bea cu păcătoșii și cu vameșii**?" *(Matei 9, 11).* Iar Domnul, auzind cuvintele lor a zis către dânșii: „**Nu trebuie doctor celor sănătoși, ci bolnavilor, că n-am venit să chem la pocăință**

* Vezi *Viețile Sfinților pe luna noiembrie,* ed. Episcopiei Romanului și Hușilor, 1993, pp. 307-311.

pe cei drepți, ci pe cei păcătoși" *(Matei 9, 12-13)*. Din acea vreme Sfântul Matei s-a făcut ucenic și următor al lui Hristos și s-a învrednicit a fi cinstit între cei doisprezece Apostoli.

Acest sfânt era fiul lui Alfeu și frate cu Iacob, iar de către ceilalți Evangheliști era numit Levi al lui Alfeu. Pentru aceea, vrând să acopere viața lui de vameș, pentru cinstea apostoliei, l-au numit cu nume puțin cunoscut, adică Levi al lui Alfeu. Iar Sfântul Matei, în Evanghelia sa, scriind însuși despre sine, din multă smerenie, arată pe față tuturor numele său, numindu-se Matei și povestind înaintea tuturor viața sa de mai înainte, nerușinându-se a-și mărturisi păcatele sale.

Iar după primirea Sfântului Duh, Sfântul Matei, mai înainte decât toți ceilalți a scris Evanghelia în limba evreiască, pentru evreii care crezuseră; și a scris-o după opt ani de la Înălțarea Domnului, propovăduind această Evanghelie prin multe țări. Căci a străbătut Parția și Midia, binevestind pe Hristos. Apoi a înconjurat toată Etiopia, unde îi căzuseră sorții, țară pe care a luminat-o cu lumina înțelegerii Sfintei Evanghelii. Iar, mai la sfârșit, fiind povățuit de Sfântul Duh, a venit în ținutul mâncătorilor de oameni, la o seminție neagră la chip și cu nărav de fiară și a intrat într-o cetate ce se chema Mirmenia, unde, întorcând către Domnul câteva suflete, le-a pus episcop pe Platon, următorul său și a zidit o biserică mică. Iar el s-a suit pe un munte care era în apropiere și a petrecut pe acest munte în post, rugându-se lui Dumnezeu cu sârguință, pentru întoarcerea acelui neam necredincios.

Atunci i S-a arătat Domnul în chip de tânăr preafrumos, având în mâna Sa un toiag. Apoi, dând pace Apostolului, a întins dreapta Sa, dându-i acel toiag și poruncindu-i să se coboare din munte și să înfigă toiagul înaintea ușii bisericii celei zidite, „Căci degrab – i-a zis Domnul – se va înrădăcina și va crește copac înalt, cu puterea Mea și va aduce multă roadă, întrecând cu mulțimea și cu dulceața toate celelalte roade. Iar din rădăcina lui va curge izvor de apă curată și, dacă mâncătorii de oameni se vor spăla, vor deveni albi; și cei ce vor gusta din roada lui vor lepăda năravurile cele de fiară și vor fi oameni blânzi și buni".

Sfântul Matei, luând toiagul din mâna Domnului, a coborât din munte, mergând în cetate să facă ceea ce i s-a poruncit. Iar ighemonul acelei cetăți, anume Flavian avea o femeie și un fiu, care erau chinuiți de diavoli. Aceștia, întâmpinând în cale pe Apostol au strigat în urma lui cu glasuri sălbatice, înfricoșându-l și zicând: „cine te-a trimis pe tine aici cu acel toiag pentru pierderea noastră?" Iar el, certând duhurile necurate le-a izgonit. Apoi, cei ce s-au tămăduit s-au închinat Apostolului și au mers după dânsul cu bucurie.

Înștiințându-se episcopul Platon de venirea lui, l-a întâmpinat cu clerul. Apoi, intrând în cetate și apropiindu-se de biserică, a făcut precum îi era poruncit: a înfipt toiagul cel dat lui de la Domnul și îndată înaintea tuturor s-a făcut toiagul copac mare, dând ramuri cu o mulțime de frunze și s-au arătat roade într-însul foarte frumoase, mari și dulci și izvor de apă a curs din rădăcina lui.

Atunci s-au minunat toți cei ce priveau la această minune, pentru că toată cetatea se strânsese la o minune ca aceasta, mâncând poame dulci din acest pom și bând apă curată. Iar Sfântul Apostol Matei, stând la un loc înalt propovăduia cuvântul lui Dumnezeu în limba poporului ce se adunase acolo. Deci, îndată, toți au crezut în Domnul, iar Apostolul i-a botezat în acel izvor făcător de minuni. Mai întâi a botezat pe femeia ighemonului, pe care o izbăvise de duhul cel viclean, împreună cu fiul său; pe urmă, pe tot poporul care a crezut în Hristos. Iar toți mâncătorii de oameni, care se botezau, după cuvântul Domnului ieșeau din apă luminați la față, apoi câștigau albire și frumusețe nu numai trupească, ci și sufletească, lepădând negreala de arap și îmbrăcându-se întru Hristos, omul cel nou.

Înștiințându-se de aceasta ighemonul, mai întâi s-a bucurat de tămăduirea soției și a fiului său. După aceea, îndemnându-l diavolul, s-a mâniat asupra Apostolului, pentru că tot poporul, părăsind zeii, alerga la dânsul – de aceea și a cugetat să-l omoare. Dar, în acea noapte Mântuitorul S-a arătat Apostolului, poruncindu-i a îndrăzni către El și făgăduindu-i că va fi împreună cu dânsul în mâhnirea care-i va veni. Deci, făcându-se ziuă, pe când Apostolul cânta în biserică laude lui Dumnezeu împreună cu cei credincioși, ighemonul a trimis patru ostași să-l prindă, însă aceia, când au ajuns la biserica Domnului, îndată i-a cuprins un întuneric, încât abia au putut să se întoarcă înapoi.

Atunci, fiind întrebați de ce n-au adus pe Matei, au răspuns: „Am auzit glasul lui vorbind, dar n-am putut să-l prindem". Deci, mâniindu-se ighemonul, a trimis ostași mai mulți cu arme, poruncindu-le să aducă pe Apostol cu sila, și de se va împotrivi cineva, nelăsând să-l ia pe acela, să-l taie cu sabia. Dar și această socoteală a rămas fără izbândă. Căci, pe când se apropiau de biserică, a strălucit o lumină cerească asupra Apostolului, spre care ostașii neputând a căuta, s-au umplut de frică și, aruncând armele, au fugit; apoi, întorcându-se, au spus ighemonului cele ce s-au făcut.

Auzind ighemonul, s-a mâniat foarte tare și s-a dus cu toată mulțimea slugilor sale, vrând ca singur să prindă pe Apostol. Însă, când s-a apropiat de dânsul, îndată a orbit și căuta un sprijinitor. Apoi a început a ruga pe Apostol să-i ierte păcatul și să-i lumineze ochii, iar Apostolul, făcând semnul Sfintei

Cruci peste ochii lui, i-a dăruit vederea. Dar ighemonul, văzând cu ochii cei trupești, însă nu și cu cei sufletești – căci l-a orbit răutatea lui – n-a crezut că ar fi puterea lui Dumnezeu, ci vrăjitorie. Apoi, luând pe Apostol de mână, îl ducea în curtea sa, ca și cum ar fi vrut să-l cinstească, iar în inima sa cugeta cele viclene, vrând să ardă în foc pe Apostolul Domnului, ca pe un vrăjitor.

Apostolul, văzând tainele inimii lui și înțelegând gândurile cele viclene, l-a mustrat, zicând: „Prigonitorule și vicleanule, de ce nu săvârșești lucrul pe care l-ai cugetat asupra mea? Fă ceea ce au pus diavolii în inima ta, căci, precum vezi, sunt gata să rabd toate pentru Dumnezeul meu". Atunci, ighemonul a poruncit ostașilor să-l ia pe Sfântul Matei și, punându-l pe pământ, să-l întindă cu fața în sus și să-i pironească mâinile și picioarele de pământ. Făcându-se aceasta, după porunca chinuitorului, slugile au adunat mulțime de vițe și vreascuri; apoi au adus smoală și pucioasă și toate acestea punându-le deasupra Sfântului Matei, le-au aprins. Aprinzându-se focul cu văpaie mare, toți credeau că Apostolul lui Hristos va fi ars. Dar, o, minune! Îndată s-a prefăcut focul acela în răcoreală și văpaia în rouă, iar Sfântul Matei a rămas viu, slăvind pe Dumnezeu.

Văzând aceasta, tot poporul s-a înspăimântat de o asemenea minune și a lăudat pe Dumnezeul Apostolului. Iar judecătorul s-a mâniat mai mult, în loc să cunoască puterea lui Dumnezeu, care a păzit viu și nevătămat de foc pe propovăduitorul lui Hristos și grăia asupra dreptului fărădelegi, numindu-l vrăjitor și zicând că vrăjile au stins focul și l-au păzit viu. După aceea, a poruncit să adune lemne mai multe, vițe și vreascuri și, punându-le deasupra lui, să le aprindă, iar deasupra să toarne smoală. Apoi a adus și pe zeii săi cei de aur, în număr de doisprezece și, punându-i în jurul focului, îi chema în ajutor pentru ca Sfântul Matei, cu puterea lor să nu se poată izbăvi de văpaie și să ardă în foc.

Sfântul Apostol, fiind în văpaie s-a rugat către Domnul Puterilor ca să arate puterea Sa nebiruită, să vădească neputința zeilor păgânești și să rușineze pe cei ce nădăjduiesc spre dânșii. Și îndată s-a pornit văpaia focului înfricoșat asupra idolilor de aur și s-au topit ca ceara, ba încă au ars și mulți din cei necredincioși, care stăteau împrejur. Iar din topirea idolilor a ieșit un șarpe ca de foc, care mergea după ighemon, vrând să-l vatăme, încât nu-i era lui cu putință a fugi și a scăpa de frica aceluia, până ce a făcut smerită rugăminte către Apostol, ca să-l izbăvească din acea nevoie. Sfântul Apostol Matei a certat focul și îndată s-a stins văpaia și a pierit asemănarea șarpelui cea de foc. De acum, ighemonul voia să scoată din foc pe Sfântul, însă el, făcând rugăciunea cea mai de pe urmă, și-a dat sfântul său suflet în mâinile lui Dumnezeu.

Atunci judecătorul a poruncit să se aducă un pat de aur şi să se pună pe dânsul cinstitul trup al Apostolului, care fusese scos din foc nevătămat. Apoi, învelindu-l cu veşminte de mare preţ, l-a luat pe umeri împreună cu boierii săi şi l-a dus în curţile sale. Dar el nu avea credinţă desăvârşită. De aceea, a poruncit să facă un sicriu din fier şi punând într-însul trupul Sfântului Apostol Matei, să-l închidă pretutindeni cu plumb şi să-l arunce în mare, zicând către boierii săi: „Dacă Cel Ce l-a păzit pe Matei întreg în foc, îl va păzi pe el şi de înec, apoi cu adevărat Acela este Dumnezeu şi Aceluia ne vom închina, lăsând pe toţi zeii noştri, Care n-au putut să se izbăvească de arderea focului".

Fiind aruncat în mare sicriul cel de fier cu cinstitele moaşte, noaptea s-a arătat Sfântul Matei episcopului Platon, zicându-i: „Duminică să mergi la malul mării, care este spre partea răsăritului de la curţile domneşti şi să iei de acolo moaştele mele, care vor fi scoase la uscat". Sculându-se episcopul, a mers la mare cu o mulţime de popor, la locul arătat şi au aflat racla cea de fier cu moaştele Sfântului Apostol Matei, precum i-a vestit lui în vedenie.

Înştiinţându-se despre aceasta, ighemonul şi boierii săi au crezut cu adevărat în Domnul nostru Iisus Hristos, mărturisindu-L cu glas mare a fi Unul adevăratul Dumnezeu, Care a păzit pe sluga Sa, Matei. Apoi ighemonul, căzând înaintea raclei Sfântului Apostol, îşi cerea iertare de la el pentru greşeala sa şi cu osârdie dorea să se boteze. Episcopul Platon, văzând credinţa voievodului şi rugămintea lui cea cu dinadinsul şi învăţându-l mult, i-a poruncit să intre în apa Botezului. Iar atunci când episcopul a pus mâna pe capul lui, voind să-i dea nume, îndată a venit glas de sus, zicând aşa: „nu Flavian să-l numeşti, ci Matei".

Astfel, luând voievodul din botez numele Apostolului, s-a sârguit a fi următor al faptelor lui apostoleşti. Căci, degrabă, încredinţând altuia domnia sa, s-a lepădat de lumea aceasta deşartă şi se sârguia întru rugăciuni în biserica lui Dumnezeu. Apoi a fost învrednicit rânduielii preoţeşti de către Sfântul Platon, episcopul. Iar, după trei ani, murind episcopul, Sfântul Matei s-a arătat în vedenie preotului Matei, celui ce-şi lăsase domnia şi l-a sfătuit să primească scaunul episcopal, după fericitul Platon.

Luând episcopia Matei cel nou, bine s-a ostenit în bunavestire a lui Hristos şi pe mulţi întorcându-i de la închinarea la idoli, i-a adus către Dumnezeu. Apoi, vieţuind ani îndelungaţi cu plăcere de Dumnezeu, s-a mutat către El, stând înaintea scaunului Lui împreună cu Sfântul Apostol şi Evanghelist Matei şi se roagă pentru noi, ca să fim moştenitori Împărăţiei în vecii cei nesfârşiţi. **Amin.**

TÂLCUIREA SFINTEI EVANGHELII DE LA MATEI

SFÂNTUL TEOFILACT ARHIEPISCOPUL BULGARIEI

ÎNAINTECUVÂNTARE

Acei dumnezeiești bărbați care au fost mai înainte de Lege, nu prin Scripturi și cărți erau învățați ci, având mintea curată, de strălucirea Preasfântului Duh erau luminați și așa cunoșteau căile lui Dumnezeu, El Însuși vorbindu-le gură către gură. Întru acest chip au fost Noe, Avraam, Iov, Moise.

Dar, după ce au slăbit oamenii și s-au făcut nevrednici de a fi luminați și învățați de către Sfântul Duh, a dat iubitorul de oameni Dumnezeu Scripturile, ca măcar prin acestea să-și aducă aminte oamenii de voia cea dumnezeiască. Întru acest chip și Hristos cu Apostolii față către față a vorbit și darul Sfântul Duh l-a trimis Apostolilor ca să le fie învățător [povățuitor]. Dar, de vreme ce după aceea era [primejdie] să răsară eresuri și năravurile noastre [buna rânduială] să se strice, a binevoit [Domnul] să se scrie Evangheliile, ca dintru acestea învățându-ne adevărul, să nu fim amăgiți de minciuna ereziilor, nici să se strice cu totul năravurile [obiceiurile] noastre.

Și poate de aceea ne-au fost date patru Evanghelii, pentru ca dintru ele, cele patru sobornicești fapte bune [virtuți] să le învățăm: bărbăția, înțelegerea, dreptatea și întreaga înțelepciune.

Bărbăția, adică cea despre care zice Domnul: **„Nu vă temeți de cei ce omoară trupul, iar sufletul nu pot să-l omoare"** *(Matei 10, 28).*

Înțelegerea, când sfătuiește: „**Fiți, dar, înțelepți ca șerpii**" *(Matei 10, 16)*.

Dreptatea, când ne învață: „**Precum voiți să vă facă vouă oamenii, faceți și voi asemenea**" *(Luca 6, 31)*.

Iar întreaga înțelepciune, când hotărăște: „**Oricine se uită la femeie, poftind-o, a și săvârșit adulter cu ea în inima lui**"[1] *(Matei 5, 28)*.

Încă și în alt chip sunt patru Evanghelii: pentru că patru sunt stâlpii acestei lumi, iar lumea având patru părți – Răsărit, Apus, Miazănoapte și Miazăzi – se cuvenea și stâlpii să fie patru.

Și încă, patru Evanghelii sunt pentru că pe acestea patru le cuprind: dogme, porunci, îngroziri și făgăduințe. Iar celor ce au crezut dogmelor și poruncile au păzit, bunătățile cele ce vor să fie li se făgăduiesc. Iar pe cei ce nu au crezut dogmelor și poruncile nu le-au păzit, cu muncile [caznele] ce vor să fie îi îngrozesc.

---

[1] Versetul din ediția de la 1805 este: „**Cel ce a căutat la muiere spre a o pofti pe ea, iată, a preacurvit cu dânsa întru inima sa**". În vechime, cuvântul *muiere* desemna ceea ce înțelegem azi prin *femeie*. Din păcate, cel dintâi cuvânt este folosit astăzi cu prisosință în mod peiorativ sau depreciativ, pe lângă înțelesul firesc de *nevastă, soție*, avându-l și pe cel de *femeie cu apucături urâte, cață, mahalagioaică*. Etimologic, cuvântul *muiere* provine din latinescul *mulier/mulieris*. Astăzi, pentru a desemna o persoană de gen feminin este folosit îndeobște cuvântul *femeie*. În limba română, *muiere* a dat și cuvântul *înmuiere*, care arată și însușirea de *moale, slab, fără de tărie*. În cuprinsul *Tâlcuirii* am preschimbat peste tot *muiere* cu *femeie*, socotind că nu se cuvine a nedreptăți firea femeiască, prin care toți am intrat în această lume văzută.

În urmă cu mai mulți ani, pe când trăia Părintele Sofronie Saharov, o credincioasă l-a întrebat: „De ce în convorbiri, în scrieri și chiar în slujbele Bisericii sunt mai adesea pomeniți Sfinții? Este oare cu neputință ca femeile să ajungă la sfințenia bărbaților Sfinți, și din pricina aceasta se vorbește mai mult despre Sfinți bărbați, decât despre Sfinte femei?" Dintru adâncul său de rugăciune, Cuviosul Sofronie i-a răspuns acestei femei: „Noi, bărbații, scriem și vorbim multe, dar în realitate mai degrabă femeile sunt acelea care îi întrec cu mult pe bărbați. Cine poate să ajungă la sfințenia Maicii Domnului? Gândește-te! De la începutul, până la sfârșitul vieții ei! Sunt momente când nu suntem vrednici nici măcar să îi rostim numele. O, Maica Domnului, Preasfânta noastră! De Dumnezeu Născătoarea! Și ce va putea spune cineva despre Maria Magdalena? Ai văzut cât de mult L-a iubit pe Hristos, încât a devenit întocmai ca și Apostolii. Era gingașă și puternică, într-atât, încât ce bărbat ar putea să o întreacă? În greutăți mari și în vremuri grele, cu prigoane și toate amenințările... Sau, spune-mi, ce bărbat a ajuns și a împlinit nevoința Mariei Egipteanca? Foarte mare pocăință, mare pocăință..." (cf. Dumitra V. Daviti, *Amintiri despre Starețul Sofronie de la Essex*, Mănăstirea Piatra-Scrisă, 2002, pp. 79-80). Neîndoielnic este că răspunsul Cuviosului se adresa personal acelei femei care a întrebat și avea și menirea să îi fie spre mângâiere și îmbărbătare, dar putem pricepe foarte ușor că învățătura dumnezeiescului Părinte Sofronie este și cea Bisericii Ortodoxe. Și, cu adevărat, una este fapta bună a bărbatului și a femeii.

Iar „**Evanghelie**", adică „Bunăvestire" se numește, pentru că ne vestește lucruri bune și pline de bucurie: iertarea păcatelor, îndreptare, suire la Ceruri și punere de fiu al lui Dumnezeu [înfiere dumnezeiască].

Ne vestește încă și lesnirea [ușurința] dobândirii lor. Au doară noi ne-am ostenit pentru câștigarea acestor bunătăți? Sau dintru ale noastre isprăvi [fapte] pe acestea le-am dobândit? [Nu], ci cu darul și cu iubirea de oameni a lui Dumnezeu ne-am învrednicit de atât de mari bunătăți.

Iar Evangheliștii sunt patru, din care doi – Matei și Ioan – au fost din ceata celor doisprezece, iar ceilalți doi – Marcu și Luca –, din cei șaptezeci. [Dintre aceștia doi de la urmă] Marcu a fost următor și ucenic al Sfântului Petru, iar Luca, al lui Pavel.

Matei este cel dintâi care a scris Evanghelia sa [și a scris-o] în limba evreiască – pentru cei dintre evrei care au crezut [în Hristos] –, după opt ani de la Înălțarea Lui; iar Ioan a tălmăcit această Evanghelie în grecește, precum se spune.

Marcu a scris [Evanghelia sa] după zece ani de la Înălțarea Domnului, fiind învățat [întru toate] de Petru. Iar Luca a scris Evanghelia după cincisprezece ani.

Evanghelia Sfântului Ioan, cel prea Bogoslov [Teolog] a fost scrisă după treizeci și doi de ani. Se spune că după moartea celor trei Evangheliști, Sfântul Ioan a cerut să i se aducă cele trei Evanghelii ale lor, ca să le vadă pe ele și să judece [socotească] dacă s-au scris adevărat. Și văzându-le pe acestea le-a lăudat foarte pentru adevărul lor și, primindu-le și pe ele, a scris și el o Evanghelie, întru care a arătat pe larg ceea ce fusese scris în scurt de ceilalți Evangheliști. Din această pricină a și început de la Bogoslovie [Teologie]. Și, fiindcă ceilalți n-au pomenit de Ființa cea mai înainte de veci a lui Dumnezeu-Cuvântul, el a bogoslovit [teologhisit] pentru aceasta, ca să nu fie socotit Cuvântul lui Dumnezeu a fi om de rând, adică fără de Dumnezeu [fără de firea dumnezeiască].

Căci, [cu adevărat], Matei numai despre ființa cea după trup a lui Hristos vorbește, de vreme ce scria către evrei, pentru care era de ajuns să li se spună și să învețe că Hristos este din Avraam și din David. Și aceasta, din pricină că acela dintre evrei care a crezut în Hristos se mângâie și se odihnește când află că Iisus se trage din David.

Dar, poate îmi vei zice: oare nu era de ajuns un Evanghelist? Ascultă, dar: cu adevărat era de ajuns unul, dar ca să se arate mai mult adevărul, pentru aceasta s-a lăsat a se scrie patru [Evanghelii]. Iar când vei afla că aceștia patru nu au stat împreună, nici nu s-au sfătuit unul cu altul, ci fiecare în alt loc a trăit, dar au scris ca dintr-o gură, nu te vei minuna, oare,

de adevărul Evangheliei și nu vei zice că de Sfântul Duh s-au grăit [au fost insuflate]?

Și să nu spui că nu se unesc [potrivesc] întru toate. Că nu se vede ceva întru care nu se potrivesc. Oare a zis unul că S-a născut Hristos, iar altul că nu [S-a născut]? Sau, unul dintre Evangheliști a spus că Hristos a înviat, iar altul că nu a înviat? Să nu fie! Pentru că întru cele de temelie, cu totul se potrivesc. Iar dacă întru cele temeinice nu s-au deosebit, să nu te miri că în cele mărunte par că se deosebesc –, fiindcă prin aceasta mai puternic grăiesc adevărul, că nu întru toate s-au unit [se potrivesc], fiindcă s-ar fi crezut că Evangheliștii au scris stând împreună și sfătuindu-se unul cu altul. Dar așa, întrucât ceea ce a lăsat de-o parte unul, găsim scris la altul, pare întrucâtva că se deosebesc.

Iar acum, să începem alcătuirea.

CAPITOLUL 1
Cartea neamului lui Iisus Hristos, zămislirea, numele și nașterea[1]

1, 1^a^: **Cartea neamului**[2]

(1, 1^a^) **Romani 9, 5**

Pentru ce n-a zis „videnia" sau „cuvântul", precum Proorocii? Căci aceia așa începeau: „**Videnia pe care a văzut-o Isaia**" și „**Cuvântul care s-a făcut către Isaia**" *(Isaia 1, 1; 2, 1)*. Cauți a te învăța pentru ce [din ce pricină făceau aceasta]? Pentru că Proorocii vesteau pentru cei împietriți cu inima și nesupuși, de aceea ziceau că este videnie dumnezeiască și cuvânt de la Dumnezeu, ca să înfricoșeze norodul și să nu fie defăimate cele zise. Dar Matei a grăit către oameni credincioși, cu bună cunoștință și supuși, și de aceea n-a început precum Proorocii.

Sau, pot spune și altceva: Proorocii gânditor [cu gândul] vedeau cele pe care le grăiau ca închipuiri arătate prin Sfântul Duh și de aceea le și numeau videnii [vederi dumnezeiești]. Dar Matei nu cu gândul L-a văzut pe Hristos și nu în închipuire L-a văzut pe El, ci în chip simțit L-a cunoscut, auzindu-L și văzându-L pe El în trup. Pentru aceasta, n-a zis „videnia [vederea dumnezeiască] pe care am văzut-o" – adică „închipuirea" –, ci [a scris] „**Cartea neamului**".

1, 1^b^: **Lui Iisus**

Numele acesta, „**Iisus**" nu este elinesc, ci evreiesc și se tălmăcește „Mântuitor". Pentru că evreiește „Iao" înseamnă mântuire.

1, 1^c^: **Hristos**

„Hristoși" – adică „unși" – se numeau împărații și preoții, pentru că erau unși cu untdelemn sfințit, care curgea din cornul care li se punea pe cap [asupra capului].

---

[1] În ediția de la 1805, titlul capitolului este: *„Pentru neamul lui Hristos"*.

[2] [1805] Aici, în loc de „**Cartea neamului**" lui Iisus Hristos, Sfântul Ioan Gură de Aur a tradus „**Cartea nașterii**". Iar „**carte**" numește Evanghelistul toată Evanghelia pe care a scris-o el, dar s-ar fi iscat nedumerire, căci această carte nu cuprinde numai nașterea lui Iisus, ci toată rânduiala cea după trup și petrecerea Lui. Cum, dar, se numește atunci „**Cartea nașterii**"? Și, pentru a dezlega nedumerirea, zice Zigaben: „Fiindcă început a toată rânduiala și al petrecerii Lui, și începătură și rădăcină a mântuirii noastre a fost nașterea, pentru aceasta de la partea cea mai temeinică a fost numită".

Deci, Domnul se numește Hristos, adică „Uns" și ca un Împărat – pentru că a împărățit peste păcat – și ca un Preot – pentru că S-a adus pe Sine jertfă pentru noi *(Efeseni 5, 2)*.

S-a uns încă El și după adevăr cu untdelemnul cel adevărat, adică cu Sfântul Duh, pentru că cine altul avea pe Duhul, precum Domnul [Hristos]? Că întru Sfinți darul Sfântului Duh lucra, iar întru Hristos nu darul Duhului lucra minunile, ci Hristos împreună cu Duhul, Care este deoființă cu El.

1, 1[d]: **Fiul lui David**

(1, 1[d]) **Psalm 131, 11 / 2 Paralipomena 17, 11 / Luca 3, 31**

A zis „**lui Iisus**" și, ca să nu crezi că despre un alt Isus vorbește, a adăugat „**fiul lui David**".

Pentru că a fost și un alt Isus vestit, care a fost voievod [cârmuitor] după Moise și care „al lui Navi" se numea și nu al lui David *(Iosua 1, 1)*, pentru că acesta mai înainte de David a fost cu multe neamuri, nefiind el din seminția lui Iuda din care se trăgea David, ci din alta.

1, 1[e]: **Fiul lui Avraam**.

(1, 1[e]) **Luca 3, 34**

Pentru care pricină a [fost] pus mai întâi David, chiar înaintea lui Avraam? Pentru că la evrei mai slăvit a fost David și pentru că vremea în care a trăit el a fost mai aproape de ei decât vremea viețuirii lui Avraam, iar David pentru împărăție se făcuse mai vestit. Că între împărați, acesta a fost cel dintâi care a bineplăcut lui Dumnezeu și făgăduință a primit de la Dumnezeu că din seminția lui Se va ridica Hristos *(Psalm 131, 11)*. Drept aceea, toți Îl numeau pe Hristos „**fiu al lui David**". Că precum acela i-a urmat lui Saul, cel lepădat de la Dumnezeu și urât, așa și Hristos, după ce s-a lipsit Adam de împărăția și domnia pe care o avea asupra tuturor – și a fiarelor și a demonilor – a venit de S-a întrupat și a împărățit peste noi.

1, 2[a]: **Avraam a născut pe Isaac**;

(1, 2[a]) **Facere 21, 2-3; 26, 18 / Luca 3, 34**

De la Avraam începe povestirea neamului, pentru că acesta a fost părinte al evreilor *(Facere 15, 13, 16)* și pentru că el este cel dintâi care a primit făgăduințele, că întru seminția lui se vor blagoslovi [binecuvânta] toate neamurile *(Facere 22, 18)*. Deci, cu cuviință de la acesta se numără neamul lui Hristos, că Hristos este din sămânța lui Avraam, întru care ne-am binecuvântat toți cei din neamuri *(Facere 17, 5)*, care mai înainte eram sub blestem. „**Avraam**" se tâlcuiește „părinte al neamurilor", iar „**Isaac**" – „bucurie", „râs".

Și nu pomenește Evanghelistul de fiii lui Avraam cei din țiitoare [ca Agar, slujnica Sarrei] – adică de Ismail *(Facere 16, 15)* și de ceilalți –, pentru că iudeii nu din aceștia se trăgeau, ci din Isaac *(Facere 24, 6-8)*.

1, 2[b]: **Isaac a născut pe Iacov; Iacov a născut pe Iuda și pe frații lui;**

(1, 2[b]) **Facere 25, 26; 29, 35 / Luca 3, 33**

Vezi că pentru aceasta a pomenit pe Iuda și pe frații lui, pentru că dintru ei au fost cele douăsprezece seminții.

1, 3[a]: **Iuda a născut pe Fares și pe Zara, din Tamar;**

(1, 3[a]) **Facere 38, 1-30; 46, 12 / 1 Paralipomena 2, 4 / Luca 3, 33**

Iuda avea ca noră pe Tamar prin unul dintre feciorii lui, anume Ir, iar murind acesta fără să aibă feciori [prunci], i-a dat-o lui Onan, alt fecior al lui. Dar, secerându-se acesta din viață pentru răutatea lui, Iuda nu i-a mai dat ei alt soț. Iar ea, dorind să facă copii din sămânța lui Avraam, a lepădat vălul văduviei și punându-și veșmânt de femeie nărăvită [curvă] s-a împreunat cu socrul ei și s-au zămislit din ea doi gemeni.

Și când au fost să se nască, a scos feciorul cel dintâi mâna din pântece, ca și cum ar fi vrut să se nască primul, iar moașa a însemnat degrabă cu un fir de ață roșie mâna copilului, ca să cunoască pe cel întâi născut. Dar acesta și-a tras mâna înlăuntrul pântecelui și s-a născut celălalt copil mai întâi și abia după aceea cel ce scosese primul mâna.

Deci, cel ce s-a născut mai întâi a fost numit Fares, care înseamnă „tăiere" – fiindcă a tăiat rânduiala cea firească –, iar cel ce a tras mâna, Zara *(Facere 38, 1-30).*

Și însemnează istoria această taină, că precum Zara a arătat întâi mâna, și a tras-o apoi, așa și viețuirea cea după Hristos s-a arătat întru Sfinții cei mai dinainte de Lege și de tăierea împrejur. Pentru că toți aceștia [sunt Sfinți] nu din rânduielile și proorociile Legii, ci pentru că au viețuit viață evanghelicească. Și socotește pe Avraam, care și-a lăsat părinții și casa pentru Dumnezeu și s-a lepădat și de fire, socotește [apoi] pe Iov și pe Melchisedec. Iar după ce a venit [s-a dat] Legea, s-a tras înapoi una ca aceasta viețuire. Și precum acolo, după ce s-a născut Fares, mai pe urmă a ieșit iarăși Zara, așa, după ce s-a dat Legea, mai pe urmă a strălucit viețuirea evanghelicească, însemnându-se aceasta cu ață roșie – care este sângele lui Hristos. Că pentru aceasta a și pomenit Evanghelistul de acești doi prunci, pentru că nașterea lor arată oarecare lucruri tainice.

Dar, și pentru altă pricină pomenește de Tamar – deși nu pare a fi lăudată, fiindcă s-a împreunat cu socrul ei: ca să arate că Hristos toate pentru noi primindu-le, a primit a avea ca strămoși și pe unii ca aceștia, ca și prin aceasta – adică prin nașterea dintru ei – mai vârtos să-i sfințească, pentru că nu a venit să cheme **„pe cei drepți, ci pe cei păcătoși"** *(Marcu 2, 17).*

1, 3^b-5^a: **Fares a născut pe Esrom; Esrom a născut pe Aram;** *(4)* **Aram a născut pe Aminadav; Aminadav a născut pe Naason; Naason a născut pe Salmon;** *(5)* **Salmon a născut pe Booz din Rahav**

(1, 3^b) **Facere 46, 12 / Rut 4, 18-19 / 1 Paralipomena 2, 5, 9 / Luca 3, 33** *(1, 4)* **Luca 2, 32-33**
(1, 5^a) **Iosua 6, 23, 25 / Rut 2, 3; 4, 21 / 1 Paralipomena 2, 11 / Luca 3, 32**

Unii socotesc că Rahav aceasta era Rahav curva, care a primit iscoadele lui Isus Navi *(Iosua 2, 1)* și le-a izbăvit pe ele și s-a izbăvit și ea *(Iosua 6, 17, 23, 25).*

Și a pomenit despre aceasta ca să arate că așa cum aceasta era curvă, așa era și adunarea neamurilor, că au curvit întru izvodirile [minții] lor. Însă, primind „**iscoadele**" lui Iisus, adică pe Apostoli și crezând cuvintelor lor, s-au mântuit toți cei din neamuri.

1, 5^b: **Booz a născut pe Iobed, din Rut**

(1, 5^b) **Rut 4, 17, 21 / 1 Paralipomena 2, 12 / Luca 3, 32**

Rut aceasta era de alt neam, dar s-a însoțit cu Booz.

Așa și Biserica cea din păgâni, de alt neam fiind și afară de așezământ, a uitat norodul [a părăsit neamul] său și închinarea la idoli și pe tatăl ei, diavolul și s-a luat spre nuntă cu Fiul lui Dumnezeu.

1, 5^c-6: **Iobed a născut pe Iesei;** *(6)* **Iesei a născut pe David regele**[3]**; David a născut pe Solomon din femeia lui Urie**

(1, 5^c) **Rut 4, 21 / 1 Paralipomena 2, 12 / Luca 3, 32** *(1, 6)* **Facere 17, 6, 16 / 1 Regi 17, 12 / 2 Regi 12, 24 / 1 Paralipomena 2, 15 / Luca 3, 31**

Iarăși, pomenește de femeia lui Urie *(2 Regi 12, 14)*, ca să se arate că nu se cuvine a ne rușina de strămoși, ci că mai vârtos, prin sârguința faptelor bune ale urmașilor se fac slăviți și aceia și cum că toți sunt primiți la Dumnezeu – chiar de se vor naște din curvă –, numai de vor avea faptă bună.

1, 7-11: **Solomon a născut pe Roboam; Roboam a născut pe Abia; Abia a născut pe Asa;** *(8)* **Asa a născut pe Iosafat; Iosafat a născut pe Ioram; Ioram a născut pe Ozia;** *(9)* **Ozia a născut pe Ioatam; Ioatam a născut pe Ahaz; Ahaz a născut pe Iezechia;** *(10)* **Iezechia a născut pe Manase; Manase a născut pe Amon; Amon a născut pe Iosia;** *(11)* **Iosia a născut pe Iehonia și pe frații lui, la strămutarea în Babilon**

(1, 7) **3 Regi 11, 43; 14, 31; 15, 8 / 1 Paralipomena 3, 10** *(1, 9)* **4 Regi 15, 7, 38; 16, 20** *(1, 10)* **4 Regi 20, 20 / 1 Paralipomena 3, 13** *(1, 11)* **4 Regi 23, 34; 24, 6; 24, 15 / 1 Paralipomena 3, 16 / 2 Paralipomena 36, 8**

Strămutarea în Babilon este robia pe care mai pe urmă au pătimit-o evreii în Babilon, fiind duși acolo toți dimpreună.

Pentru că și altădată au fost în război cu babilonienii, însă mai cu măsură i-au muncit [căznit] pe ei, dar mai apoi cu totul i-au strămutat pe ei din patria lor.

---

[3] În ediția de la 1805, în loc de „**regele**", se găsește „**împăratul**".

1, 12-16: **După strămutarea în Babilon, Iehonia**[4] **a născut pe Salatiel; Salatiel a născut pe Zorobabel;** *(13)* **Zorobabel a născut pe Abiud; Abiud a născut pe Eliachim; Eliachim a născut pe Azor;** *(14)* **Azor a născut pe Sadoc; Sadoc a născut pe Achim; Achim a născut pe Eliud;** *(15)* **Eliud a născut pe Eleazar; Eleazar a născut pe Matan; Matan a născut pe Iacov;** *(16)* **Iacov a născut pe Iosif, logodnicul**[5] **Mariei, din care s-a născut Iisus, care se cheamă Hristos.**

(1, 12) **4 Regi 24, 6 / 1 Paralipomena 3, 17 / 2 Paralipomena 36, 8 / 1 Ezdra 3, 2; 5, 2 / Luca 3, 27**

Din care pricină spune [este trecut aici] numele lui Iosif, iar nu al Născătoarei de Dumnezeu? Căci ce împărtășire are Iosif cu nașterea cea fără de sământă? Au doară, cu adevărat tată al lui Hristos a fost Iosif, ca de la Iosif să se numere neamul Lui?

Ascultă, dar: cu adevărat, nici o împărtășire nu are Iosif cu nașterea lui Hristos și s-ar fi cuvenit ca neamul Născătoarei de Dumnezeu să-l spună, dar, de vreme ce era lege să nu se pomenească în numărul neamului femeile, de aceea nu a spus [nu a fost pomenit] neamul Fecioarei. Dar, pomenind neamul lui Iosif, și neamul ei a fost pomenit, pentru că tot așa era lege să nu se ia femeie din altă seminție, nici din altă familie – adică din altă rudenie –, ci din aceeași seminție și rudenie *(Numeri 36, 6)*. Deci, de vreme ce era o astfel de lege, arătat este că numărându-se neamul lui Iosif, se aduce împreună și numărul neamului Născătoarei de Dumnezeu, căci cu adevărat din aceeași seminție era Născătoarea de Dumnezeu și dintru același neam. Căci, dacă n-ar fi fost așa, cum s-ar fi logodit cu el?

Pentru aceasta, Evanghelistul a păzit și legea care poruncea a nu socoti femeile în numărul neamului, dar și neamul Născătoarei de Dumnezeu l-a pomenit, numind neamul lui Iosif. Iar „**bărbat al Mariei**" l-a numit pe Iosif după obiceiul de obște, pentru că numim bărbat al unei femei pe logodnicul ei, chiar dacă nunta nu s-a făcut încă.

1, 17: **Așadar, toate neamurile de la Avraam până la David sunt paisprezece; și de la David până la strămutarea în Babilon sunt**

---

[4] [1805] Sfântul Epifanie scrie că au fost doi Iehonia, unul după altul – adică și tatăl și fiul său – care aveau același nume și pe amândoi i-a numit Sfântul Evanghelist, în al treilea șir din numărul neamurilor. Dar unii dintre copiști, din neștiință, socotind că este vorba de o repetare din greșeală, au scos pe un Iehonia și așa a rămas al treilea șir de 14 neamuri numai cu 13 fețe [nume]. Sfântul Teofilact a îndreptat aici această lipsă și, ca să se plinească numărul de 14, trece strămutarea în Babilon în loc de față [nume].

[5] În versetul de la 1805, în loc de „**logodnicul**", se găsește „**bărbatul**".

paisprezece; și de la strămutarea în Babilon până la Hristos sunt paisprezece neamuri.

În trei așezări au despărțit neamurile, pentru ca să arate că iudeii, deși au fost cârmuiți de judecători – cum a fost până la David –, iar apoi de împărați – până la strămutarea în Babilon –, și în sfârșit de preoți – cum a fost până la Hristos –, însă nu s-au folosit de aceasta spre fapta cea bună. Și trebuință era de adevăratul Judecător și Împărat și Preot, Carele este Hristos. Pentru că, după ce au lipsit cârmuitorii a venit Hristos, după proorocia lui Iacov *(Facere 49, 10)*.

Dar, cum sunt de la mutarea în Babilon până la Hristos „**paisprezece neamuri**", de vreme ce numai treisprezece fețe se află [nume sunt pomenite]? Pentru că, dacă s-ar fi pus în numărul neamului și femeia, am fi putut pune aici și pe Maria și s-ar fi împlinit numărul. Iar, dacă, în numărul neamului nu se socotește femeia, cum vom dezlega această nedumerire? La aceasta unii zic că și mutarea în Babilon a fost socotită în loc de față [ca un nume].

1, 18a: **Iar nașterea lui Iisus Hristos așa a fost: Maria, mama Lui, fiind logodită cu Iosif** *(1, 18a)* **Luca 1, 27, 34-35; 2, 5**

Pentru ce a lăsat Dumnezeu ca ea să se logodească și cu totul a pricinui bănuială oamenilor că s-a împreunat cu dânsa Iosif? Pentru ca ea să aibă un purtător de grijă întru nevoi. Fiindcă el a avut grijă de ea în vremea fugii în Egipt și a scăpat-o [din primejdii]. [Dar Născătoarea de Dumnezeu a fost logodită] încă și ca să se tăinuiască de cel rău [taina Întrupării], căci diavolul, auzind că Fecioara va avea în pântece *(Isaia 7, 14)*, [mai ales] pe fecioare le pândea. Deci, pentru ca să fie amăgit Amăgitorul, se logodește Iosif cu Pururea Fecioara [Maria], și numai chip al însoțirii se face, iară lucru [faptă] nu.

1, 18b: **Fără să fi fost ei înainte împreună, s-a aflat având în pântece de la Duhul Sfânt**[6]. *(1, 18b)* **Luca 1, 27, 34-35; 2, 5**

Aici „**a se aduna**", împreunare [adunare, luare] însemnează. Întrucât mai înainte de a se împreuna [a se aduna împreună] a zămislit ea. Pentru aceasta și Evanghelistul se înspăimântează și strigă: „**S-a aflat**!", ca despre un oarecare minunat lucru grăind.

---

[6] În ediția de la 1805, versetul este „**Mai înainte de a se aduna ei, s-a aflat având în pântece din Duhul Sfânt**".

1, 19: **Iosif, logodnicul ei, drept fiind și nevrând s-o vădească, a voit s-o lase în ascuns**[7].

(1, 19) **Numeri 5, 12-31 / Deuteronom 24, 1-5**

Cum este numit Iosif „**drept**", dacă Legea poruncea ca să fie vădită cea care săvârșise preacurvie și să se arate și să fie muncită [să fie omorâtă] *(Levitic 20, 10)*, iar el voia să acopere păcatul și să calce Legea? Voi dezlega aceasta [nedumirire]: mai întâi, tocmai pentru aceasta este numit „**drept**", că nu voia să fie aspru, ci din multa bunătate era milostiv, arătându-se astfel pe sine ca fiind mai presus de Lege și mai presus de poruncile Legii viețuind. Apoi, el însuși a cunoscut că din Duhul Sfânt a zămislit ea și de aceea nu a vrut s-o vădească și să-i facă rău, ca pe cea care nu din preacurvie, ci de la Duhul Sfânt a zămislit, că zice: „**S-a aflat având în pântece**" *(Matei 1, 18)*. Dar de cine „**s-a aflat**"? De către Iosif, adică, a cunoscut că „**din Duhul Sfânt**" a zămislit. Drept aceea, „**a voit pe ascuns s-o lase pe dânsa**", fiindcă nu îndrăznea a avea de femeie [soție] pe cea care se învrednicise de atâta dar [de la Dumnezeu].

1, 20[a]: **Și cugetând el acestea**[8], **iată Îngerul Domnului i s-a arătat în vis, grăind**

[Tocmai] când era nedumerit dreptul Iosif, atunci Îngerul a stat înaintea lui, învățându-l ce să facă. Și „**i s-a arătat în vis**", de vreme ce foarte credincios era. Păstorilor Îngerul le-a vorbit la arătare ca unor oameni simpli, dar acestuia i-a vorbit ca unui drept și credincios, în vis. Și cum n-ar fi crezut el, când Îngerul îl învăța tocmai despre cele ce avea în minte și pe care nu le spusese nimănui? Căci gândind el, iar nu grăind, Îngerul i-a stat înainte și de aceea, cu cuviință a crezut el că de la Dumnezeu este, pentru că numai a lui Dumnezeu este a cunoaște cele ascunse.

1, 20[b]: **Iosife, fiul lui David**

„**Fiul lui David**" l-a numit pe el, aducându-i aminte că s-a proorocit că din sămânța lui David va fi Hristos, unele ca acestea grăindu-i: „Nu fii necredincios, ci adu-ți aminte de David care făgăduință a primit pentru Hristos" *(2 Regi 7, 12-13; Psalm 88, 34-36)*.

1, 20[c]: **Nu te teme a lua**

Aici arată că se temea a o avea [lua] pe ea, ca nu cumva să greșească lui Dumnezeu, ca și cum ar fi avut [luat] preacurvă.

---

[7] În ediția de la 1805, versetul este „**Iosif, bărbatul ei, drept fiind și nevrând s-o vădească pe ea, a voit pe ascuns s-o lase pe dânsa**".

[8] În ediția de la 1805, în loc de „**și cugetând el acestea**", se găsește „**și acestea gândind el**".

Sau, în alt chip: „**nu te teme**", adică „tu te temi a te atinge de dânsa ca de ceea ce din Duhul Sfânt a zămislit". Însă „**nu te teme a lua**", adică a o ține [în casa lui], întrucât cu cugetul și cu pomenirea o lăsase pe ea.

*1, 20^d^*: **Pe Maria, logodnica[9] ta**

Aceasta înseamnă: „Tu poate socotești că preacurvă este. Iar eu îți spun ție că femeia ta este, adică nu a fost stricată de cineva, ci logodnica ta este".

*1, 20^e^*: **Că ce s-a zămislit într-însa este de la Duhul Sfânt[10].**

(1, 20^e^) **Luca 1, 35**

„Că nu numai că este slobodă [nevinovată] de amestecare fără de lege, dar chiar în chip dumnezeiesc a zămislit, lucru pentru care mai vârtos se cuvine să te bucuri".

*1, 21^a^*: **Ea va naște Fiu**

(1, 21^a^) **Luca 1, 31**

Și pentru ca să nu se îndoiască cineva zicând: „Și dintru ce voi crede ție că este din Duhul Sfânt [zămislirea]?", vestește cele ce vor să fie, [și anume că]: „«**Va naște Fiu**», [iar nu fiică]. Căci dacă pentru acesta voi spune adevărul, atunci adeverit este că și aceea [e adevărată], anume că «**din Duhul Sfânt este**»".

Și n-a zis: „Ție îți va naște", ci „**va naște**", că nu aceluia i-a născut, ci la toată lumea și nici n-a stat darul numai împrejurul lui Iosif, ci către toți s-a revărsat.

*1, 21^b^*: **Și vei chema numele lui: Iisus[11]**

(1, 21^b^) **Isaia 49, 1 / Luca 1, 31 / Faptele Apostolilor 4, 12; 13, 23**

„Tu «**vei numi [chema]**», oarecum ca un tată și ca un purtător de grijă al Fecioarei. Să nu socotești, o, Iosife, că de vreme ce din Duhul Sfânt este zămislirea, o vei lăsa pe Fecioară neajutorată, ci [tu îi] vei sluji întru toate".

*1, 21^c^*: **Căci El va mântui poporul Său[12] de păcatele lor.**

(1, 21^c^) **Faptele Apostolilor 5, 31; 13, 23, 38-39 / Romani 3, 24 / 1 Ioan 2, 2**

Aici tâlcuiește ce înseamnă „**Iisus**", adică „Mântuitor". „Că Acesta «**va mântui pe norodul Său**», nu numai pe cel iudaicesc, ci și pe cel păgânesc care s-a sârguit a crede și a se face popor al Lui".

---

[9] În ediția de la 1805, în loc de „**logodnica**", se găsește „**muierea**" [„**femeia**"].

[10] În ediția de la 1805, în loc de „**este de la Duhul Sfânt**", se găsește „**din Duhul Sfânt este**".

[11] În ediția de la 1805, aici avem: „**Și vei numi numele lui: IISUS**".

[12] În ediția de la 1805, în loc de „**El va mântui poporul Său**", se găsește „**Acesta va mântui pe norodul Său**".

Dar de ce îl „**va mântui**"? Oare de războaie? Nu. Ci de păcatele lor. Drept aceea, arătat [adeverit] este că Dumnezeu este Cel Care va să Se nască, pentru că numai a lui Dumnezeu este a ierta păcatele.

1, 22: **Acestea toate s-au făcut, ca să se împlinească ceea ce s-a zis de Domnul prin Proorocul care zice**

„Să nu socotești că acestea au fost hotărâte de Dumnezeu în vremurile din urmă, ci dintâi și dintru început. Pentru că știi, o, Iosife, proorociile, ca un știutor de Lege; și adu-ți amine de cele ce s-au spus de Domnul".

Nu spune „ceea ce s-a zis de Isaia", ci „**de Domnul**", că nu om a grăit, ci Dumnezeu prin gura omului și pentru aceasta vrednică de credință este proorocia.

1, 23ª: **Iată, Fecioara va avea în pântece**

(1, 23ª) **Isaia 7, 14 / Luca 1, 31**

Iudeii spun că Proorocul a spus „tânăra", iar nu „**fecioara**". Lor putem să le răspundem că în Scriptură „tânără" sau „fecioară" înseamnă același lucru, că „tânără" este numită cea nestricată. Iar dacă nu năștea Fecioara, atunci cum ar fi fost semn și lucru preaslăvit? Ascultă pe Proorocul care zice: „**Pentru aceasta Însuși Domnul va da vouă semn**" *(Isaia 7, 14)*.

Deci, evreii, din răutatea lor cea de voie strică Scriptura și în loc de „fecioară" pun „tânără"[13]. Dar ori „tânără" de se află, ori „fecioară", se cuvine să înțelegem pe cea care va să nască, ca să fie și minune aceasta [adică în chip negrăit].

1, 23ᵇ: **Și va naște Fiu și vor chema numele Lui Emanuil**[14]**, care se tâlcuiește: Cu noi este Dumnezeu.** *(1, 23ᵇ)* **Isaia 7, 14 / Luca 1, 31**

Iudeii spun: „De ce, dar, S-a numit Iisus Hristos, iar nu Emanuil?" Se cuvine să zicem că nu scrie „vei numi", ci „**vor numi**", adică înseși lucrurile [faptele] Îl vor arăta pe El că este Dumnezeu și cu noi petrece. Pentru că dumnezeiasca Scriptură din lucruri [fapte] pune numirile. De aceea găsim numele „**Degrabă-pradă**" *(Isaia 8, 1, 3)*, măcar că nimeni nu s-a numit cu acest fel de nume. Dar, fiindcă îndată ce S-a născut Domnul, s-a prădat și s-a robit înșelăciunea, așa se spune că S-a numit, din lucru [faptă] câștigând numirea.

---

[13] În textul evreiesc al proorociei lui Isaia, aflat într-un manuscris descoperit în 1947, la Qumran (lângă Marea Moartă), se adeverește acuratețea textului din Septuaginta, care indică termenul de „fecioară" și nu cel de „tânără".

[14] În ediția de la 1805, în loc de „**vor chema numele Lui Emanuil**", se găsește „**vor numi numele Lui EMANUIL**".

1, 24: **Și deșteptându-se din somn, Iosif a făcut așa precum i-a poruncit Îngerul Domnului și a luat la el pe logodnica sa**[15].

Vezi, suflet plin de trezvie, cum îndată a crezut și îndată a luat pe logodnica sa? Și adeseori o numește pe ea „**femeie**" a lui, înlăturând bănuiala cea rea și învățând [arătând] că nu a altuia a fost, ci a lui a fost.

1, 25ᵃ: **Și fără să o fi cunoscut pe ea Iosif, Maria a născut**[16]

(1, 25ᵃ) **Luca 1, 31; 2, 21**

Adică nu s-a împreunat cu ea niciodată, pentru că aici cuvântul acesta „**până**" nu arată că numai până la naștere nu a cunoscut-o, iar după aceasta a cunoscut-o, ci că nicidecum, niciodată nu a cunoscut-o pe ea. Că acest fel de obicei [vorbire] are Scriptura, căci la fel zice: „**Nu s-a întors corbul în corabie până ce a secat apa de pe pământ**" *(Facere 8, 7)*, dar nici după aceasta nu s-a întors. Și iarăși: „**Iată Eu cu voi sunt în toate zilele până la sfârșitul veacului**" *(Matei 28, 20)*. Dar după sfârșit, oare nu va fi? Ba încă atunci mai vârtos va fi!

Așadar, și aici înțelege acest cuvânt „**până ce a născut**", că după cum nici înainte de naștere, așa nici după naștere nu a cunoscut-o pe ea, căci cum s-ar fi atins de Sfânta aceea, după ce mai vârtos a cunoscut acea negrăită naștere?

1, 25ᵇ: **Pe Fiul său Cel Unul-Născut**[17] *(1, 25ᵇ)* **Luca 2, 7**

Nu pentru că s-ar fi născut un al doilea Îl numește pe Acesta „**Întâi-Născut**", ci așa simplu, ca pe Cel Ce Întâi și numai Unul S-a născut. Că Hristos este și „**Întâi-Născut**" – ca Cel Care întâi S-a născut – și „**Unul-Născut**" – ca și Cel Care nu are un al doilea frate *(Luca 2, 7)*.

1, 25ᶜ: **Căruia I-a pus numele Iisus**[18]. *(1, 25ᶜ)* **Luca 2, 21**

Se arată din nou supunerea lui Iosif, că toate câte i-a zis lui Îngerul le-a făcut.

---

[15] În ediția de la 1805, în loc de „**logodnica sa**", se găsește „**muierea [femeia] sa**".

[16] În textul de la 1805 versetul este următorul: „**Și nu o a cunoscut pe ea, până ce a născut**" (pentru acest verset vezi și una din edițiile *Noului Testament comentat* a Înalt Prea Sfinției Sale Bartolomeu Valeriu Anania).

[17] În textul de la 1805, versetul este următorul: „**Pe Fiul ei Cel Întâi-Născut**".

[18] În textul de la 1805, aici avem: „**Și au chemat numele lui: IISUS**".

CAPITOLUL 2
Magii de la Răsărit. Fuga în Egipt. Irod ucide pruncii. Întoarcerea din Egipt și așezarea în Nazaret[1]

2, 1^a: **Iar dacă S-a născut Iisus în Betleemul Iudeii**[2]

(2, 1^a) **Luca 2, 4-8**

„**Betleem**" se tâlcuiește „casă a pâinii", iar „**Iudeea**", „mărturisire". O, să se facă dar ca și noi prin mărturisire să ne facem casă a pâinii celei duhovnicești!

2, 1^b: **În zilele lui Irod**

Pomenește de Irod, ca să aflăm că au lipsit cârmuitorii și împărații din seminția lui Iuda și era de nevoie să vină Hristos, pentru că Irod nu era iudeu, ci idumeu, fecior al lui Antipatru din femeie arabă. Iar după ce n-au mai fost cârmuitori din Iuda, s-a plinit așteptarea neamurilor, precum Iacov a proorocit *(Facere 49, 10)*.

2, 1^c: **Regele**[3]

Că era și un alt Irod, care era stăpânitor peste a patra parte din țară [tetrarh], pentru aceea arată dregătoria de „**împărat**" a acestuia[4].

2, 1^d: **Iată magii**[5] **au venit în Ierusalim**

Pentru care pricină vin magii? Spre osândirea iudeilor – căci, dacă magii, oameni închinători la idoli au crezut, ce răspuns vor putea da iudeii? – dar și

[1] În ediția de la 1805, titlul capitolului este: „*Pentru magi și pentru omorârea pruncilor. Pentru întoarcerea lui Iosif cu Maria și cu Iisus Pruncul, din Egipt în Nazaret*".

[2] Betleemul este cetatea lui David *(Ioan 7, 42)*, la sud de Ierusalim. Betleemul este vechiul Efrata și aici S-a născut Domnul Hristos. Mai era o localitate, Betleem, în părțile seminției lui Zabulon *(Iosua 19, 15)*; pentru a-l deosebi de acesta sinedriștii îl numesc „**Betleemul Iudeii**" (după Pr. dr. Ioan Mircea, *Dicționarul Noului Testament*, ed. IBMBOR, București, 1995, pp. 60).

[3] În ediția de la 1805, în loc de „**regele**", se găsește „**împăratul**".

[4] Regele Irod cel Mare a fost fiul lui Antipatru, care a fost începătorul dinastiei idumeene. Irod a stăpânit peste Galileea și Iudeea din anul 40 î. Hr., până la Nașterea Domnului. Irod și-a împărțit regatul între fiii săi: Arhelau, *(Matei 2, 22)*, Irod Antipa și Filip. Irod Antipa a fost tetrarh al Galileei și Pereei și este acel Irod care a poruncit tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul *(Matei 14, 1-12)*. În *Faptele Sfinților Apostoli* sunt menționați alți urmași ai dinastiei idumeene: Irod Agripa I *(cap. 12)* și Irod Agripa II *(cap. 25 și 26)*.

[5] În ediția de la 1805, în loc de „**magii**", se găsește „**magii de la răsărit**", cu următoarea însemnare: [1805] „**Magi**" sunt numiți aici nu vrăjitorii care fac vrăji și farmece – după

pentru ca slava lui Hristos mai mult să strălucească, înșiși magii dând mărturie, ei, care mai vârtos erau supuși demonilor și vrăjmași ai lui Dumnezeu.

2, 1[e]*:* **De la Răsărit**

Și aceasta tot spre osândirea iudeilor se face, că aceia de la atâta depărtare au venit, iar evreii, lângă ei avându-L pe Hristos, Îl goneau [prigoneau] pe El.

2, 1[f]*-2*[a]*:* **Întrebând**: *(2)* **Unde este regele iudeilor**[6] **Cel Ce S-a născut**?

(2, 2[a]*)* **Numeri 24, 17 / Isaia 60, 3 / Luca 2, 11**

Se spune că acești magi sunt strănepoți [urmași] ai lui Valaam vrăjitorul și după ce au aflat ei proorocia aceluia, care zice **„Răsări-va stea din Iacov"** *(Numeri 24, 17)*, au înțeles taina lui Hristos și pentru aceasta au venit, vrând să-L vadă pe **„Cel Care S-a născut"**.

2, 2[b]*:* **Căci am văzut la Răsărit steaua Lui**

Când auzi **„stea"**, să nu socotești că aceasta a fost stea ca și cele pe care le vedem [pe cer], ci dumnezeiască și îngerească putere în chip de stea arătându-se. Că de vreme ce magii erau astrologi, prin ceea ce le era lor obișnuit i-a adus Domnul către Sine, după cum și pe Petru, pescar fiind, prin mulțimea peștilor pe care i-a vânat [prins] cu [în] numele lui Hristos, l-a făcut de s-a minunat. Iar că îngerească putere era steaua se vede și din aceea că și ziua strălucea, dar și din aceea că mergea când mergeau magii și sta când ei se odihneau. Încă [se mai vădește aceasta] și din mergerea stelei dinspre miazănoapte – dinspre părțile Persiei – spre miazăzi, unde se află Ierusalimul; iar stea mergând de către miazănoapte înspre miazăzi niciodată nu se găsește.

2, 2[c]*:* **Și am venit să ne închinăm Lui**.

Se arată aici că magii aceștia au fost cu mari fapte bune, căci dacă în pământ străin voiau a se închina [lui Hristos], cum n-ar fi îndrăznit și n-ar fi propovăduit în Persia?

2, 3: **Și auzind, regele**[7] **Irod s-a turburat și tot Ierusalimul împreună cu el**.

Irod s-a turburat ca unul care era de alt neam și se temea pentru împărăția sa, căci cunoștea că era nevrednic de aceasta. Dar pentru care

---

cum au tălmăcit alții înainte –, ci „magi" erau numiți de haldei oamenii învățați și filosofi ai vremii aceleia. De aceea, dumnezeiescul Evanghelist îi numește pe acești bărbați **„magi"**, după obiceiul haldeilor (vezi și Condacul al VI-lea al Acatistului Buneivestiri).

[6] În ediția de la 1805, în loc de **„regele iudeilor"**, se găsește **„împăratul iudeilor"**.

[7] În ediția de la 1805, în loc de **„regele"**, se găsește **„împăratul"**.

pricină s-au turburat iudeii? Că s-ar fi cuvenit ca ei mai vârtos să se bucure, că Împărat al împăraților vor avea, de împărații persani închinat. Însă cu adevărat nebunesc lucru este răutatea!

2, 4: **Și adunând pe toți arhiereii și cărturarii poporului**[8], **căuta să afle de la ei: Unde este să Se nască Hristos**?

Cărturarii erau dascălii poporului, la fel cu cei pe care noi îi numim grămătici [învățați]. Și iconomisește Dumnezeu ca să fie întrebați aceștia, ca să mărturisească adevărul și dintru aceasta să fie osândiți, pentru că ei L-au răstignit pe Acela pe Care mai înainte L-au mărturisit.

2, 5: **Iar ei au zis: în Betleemul Iudeii, că așa este scris de Proorocul**[9]

Prin care Prooroc? Prin Miheia, căci acela zice:

2, 6ª: **Și tu, Betleeme, pământul lui Iuda, nu ești nicidecum cel mai mic între căpeteniile lui Iuda**

(2, 6ª) **Miheia 5, 1 / Ioan 7, 42**

„**Mic**" fiind acesta, era defăimat, iar acum pentru Hristos, Cel Care a ieșit dintru el, este vestit, încât toți de la marginile pământului vin să se închine acestui Betleem sfânt.

2, *6ᵇ*: **Căci din tine va ieși Conducătorul**[10]

(2, 6ᵇ) **Facere 49, 10 / Apocalipsa 2, 27**

Bine s-a zis aceasta, că „**va ieși**", iar nu „întru tine va petrece [viețui]", căci Hristos nu a locuit în Betleem, ci din el a ieșit după ce S-a născut și în Nazaret petrecea [viețuia] mai mult.

---

[8] La evrei, arhiereul era „supremul preot", ales dintre fiii întâi-născuți ai familiei lui Aaron din neamul lui Levi. La început, arhiereul era ales pentru toată viața, dar în vremea Mântuitorului, arhiereii erau mai mulți și Irod îi numea și îi destituia după bunul plac. Cu toate că erau destituiți, arhiereii rămâneau toată viața lor membri ai sinedriului. Însuși Irod, care îi destituia, la nevoie, îi chema la sfat pe toți arhiereii și cărturarii *(Matei 2, 2)*. Cărturarii pomeniți în Evanghelie erau aceia dintre evrei care se îndeletniceau cu studiul Legii lui Moise. Și întrucât învățau și pe alții Legea, ei se numeau și „**învățători de Lege**" *(Luca 5, 17)*. Mulți dintre cărturari erau chiar membri ai sinedriului, împreună cu arhiereii și cu unii dintre bătrânii poporului. Cărturarii sunt amintiți adeseori și cu numirea de „farisei", iar alteori, alături de ei, ca în expresia: „**cărturarii și fariseii**" *(Matei 23, 1-34)*, deși erau aceleași persoane, pe care le înfruntă Mântuitorul. Cărturarii nu erau numai dintre farisei, ci și dintre saduchei. Nu toți fariseii și saducheii erau însă „cărturari" (*Dicționarul Noului Testament*, ed. cit., pp. 42-43, 86).

[9] În ediția de la 1805, în loc de „**așa este scris de Proorocul**", se găsește „**așa s-a scris prin Proorocul**".

[10] În ediția de la 1805, în loc de „**Conducătorul**", se găsește „**Povățuitoriu**".

Iar iudeii zic că acestea s-au proorocit pentru Zorobabel, dar mint cu neruşinare, pentru că s-a vădit că nu este aşa, căci Zorobabel s-a născut în Babilon, nu în Betleem *(1 Ezdra 3, 2; 5, 2)*. Iar aceasta ne-o arată chiar numele lui: „Zoro" înseamnă „semănătura" ori „naşterea", iar „Babel" înseamnă Babilon, adică „în Babilon s-a semănat", sau „în Babilon s-a născut". Dar şi proorocia în chip adeverit [limpede] îi mustră pe ei, zicând: „**Ieşirile Lui dintru început, din zilele veacului**"[11] *(Miheia 5, 1)*. Şi ale Cărui altuia ieşirile [obârşiile] sunt „**dintru început**" şi „**din zilele veacului**", afară de Hristos? Carele două ieşiri a avut, adică două naşteri: naşterea cea dintâi, adică „**dintru început**", este de la Tatăl; iar cea de-a doua, „**din zilele veacului**", din Născătoarea de Dumnezeu începându-Se şi sub vreme fiind.

Să spună dar iudeii: a fost Zorobabel „**dintru început**"? Dar nu pot a grăi nimic!

2, 6^{c}: **Care va paşte pe poporul Meu Israil**.

(2, 6^{c}) **Apocalipsa 2, 27**

„**Va paşte**", zice, iar nu „va tiranisi" sau „va mânca", pentru că ceilalţi împăraţi, nu păstori, ci lupi au fost [pentru popor]. Hristos este „**Păstorul**", precum Însuşi zice: „**Eu sunt Păstorul cel Bun**" *(Ioan 10, 11-16)*.

Iar cu numele de „**Israil**" îi numeşte şi pe cei care dintre evrei au crezut, ca şi pe cei dintre neamuri. Pentru că „**Israil**" se tâlcuieşte „văzând pe Dumnezeu"; iar cei care Îl văd pe Dumnezeu israiliteni sunt, chiar de-ar fi dintre neamuri.

2, 7^{a}: **Atunci Irod chemând în ascuns**[12] **pe magi**

Din pricina iudeilor i-a chemat „**întru ascuns**", căci Irod bănuia că poate iudeii foarte se vor îngriji pentru Prunc şi se vor sârgui să-L scape, ca pe Unul Care îi va slobozi pe ei. Deci, dintru această pricină, „**întru ascuns**" se sfătuieşte asupra Pruncului.

2, 7^{b}: **A aflat de la ei lămurit în ce vreme s-a arătat steaua**[13].

Adică în amănunţime a luat înştiinţare, deoarece înainte de a Se naşte Domnul, steaua s-a arătat magilor. Dar, pentru că multă vreme aveau ei să cheltuiască [petreacă] în călătorie, cu mult mai înainte li s-a arătat steaua, ca să se închine Lui, încă în scutece fiind Hristos.

---

[11] În ediţia de la 1988, aici avem: „**Obârşia Lui este dintru început, din zilele veşniciei**".

[12] În ediţia de la 1805, în loc de „**în ascuns**", se găseşte „**întru ascuns**".

[13] În ediţia de la 1805, aici avem: „**A cercat cu de-amăruntul de la dânşii de vremea întru care s-a arătat steaua**".

Iar unii zic că îndată ce S-a născut Iisus, s-a arătat steaua, iar magii au venit [călătorit] doi ani până au ajuns la El și nu în scutece și în iesle l-au aflat, ci în casă cu Maica Sa, doi ani având El.

Dar, tu, părerea cea dintâi să o aibi [ții] mai bună.

2, 8ª: **Și trimițându-i la Betleem, le-a zis: Mergeți și cercetați cu de-amănuntul despre Prunc**[14]

Nu a zis „pentru Împăratul", ci „**pentru Prunc**", că nici numele nu suferă a-l grăi. Drept aceea se vădește turbarea și pizma ce o are asupra Pruncului Hristos.

2, 8ᵇ-9ª: **Și, dacă Îl veți afla, vestiți-mi și mie, ca, venind și eu, să mă închin Lui.** *(9)* **Iară ei, ascultând pe rege**[15] **au plecat.**

Fără de vicleșug fiind magii, socoteau că și Irod fără de vicleșug grăiește.

2, 9ᵇ: **Și iată, steaua pe care o văzuseră în Răsărit mergea înaintea lor**

S-a ascuns puțin steaua din iconomie, ca să întrebe ei pe iudei și să se turbure Irod și astfel mai vădit să se arate adevărul. Iar ieșind ei din Ierusalim, iarăși s-a arătat steaua, călăuzindu-i pe ei. Drept aceea, arătat este că dumnezeiască putere era steaua.

2, 9ᶜ: **Până ce a venit și a stat deasupra, unde era Pruncul.**

Alt lucru minunat este că steaua s-a pogorât dintru înălțime și mai aproape de pământ venind, le-a arătat lor locul. Căci, dacă li s-ar fi arătat lor, întru înălțime rămânând, cum ar fi putut afla locul unde era Hristos? Pentru că stelele mult loc cuprind. Drept aceea și tu vezi poate deasupra casei tale luna, iar mie mi se pare că ea este numai asupra casei mele și, pe scurt, fiecăruia i se pare că luna sau altă stea [stă] numai deasupra lui. Deci, și steaua aceea nu L-ar fi arătat pe Hristos, de nu s-ar fi pogorât și nu s-ar fi așezat oarecum deasupra capului Pruncului.

2, 10: **Și văzând ei steaua, s-au bucurat cu bucurie mare foarte.**

S-au bucurat, fiindcă nu s-au rătăcit și au aflat ceea ce căutau.

2, 11ª: **Și intrând în casă, au văzut pe Prunc, împreună cu Maria, mama Lui** *(2, 11ª)* **Luca 2, 16-17**

Îndată ce a născut Fecioara pe Prunc, L-a culcat în iesle, pentru că nu a aflat atunci casă, dar, apoi, cu putință le-a fost a afla găzduire, unde și magii i-au aflat pe ei.

---

[14] În ediția de la 1805, în loc de „**despre Prunc**", se găsește „**pentru Prunc**".

[15] În ediția de la 1805, în loc de „**rege**", se găsește „**împărat**".

Că [Sfânta Fecioară și Iosif] s-au suit în Betleem ca să se înscrie acolo, precum ne spune și Evanghelistul Luca *(Luca 2, 3-4)*. Dar, pentru că era mulțime multă venită să se înscrie, pentru o vreme n-au găsit casă și [astfel Domnul] S-a născut în peșteră. Dar după aceea au găsit o casă, unde Domnul a fost văzut de magi.

2, 11[b]: **Și căzând la pământ, s-au închinat Lui**

Vezi strălucire a sufletului! Sărac vedeau și I se închinau, căci s-a adeverit că Dumnezeu este. Pentru aceasta Îi și aduc Lui daruri ca unui Dumnezeu și ca unui om. Că auzi:

2, 11[c]: **Și deschizând vistieriile lor, i-au adus lui daruri: aur, tămâie și smirnă.**

(2, 11[c]) **Pilde 18, 16 / Isaia 60, 6**

I-au adus Lui „**aur**" ca unui Împărat, pentru că supușii aur dau împăratului. Iar „**tămâie**", ca lui Dumnezeu, că lui Dumnezeu cu tămâie Îi tămâiem. Și „**smirnă**" I-au adus ca Celui Care avea să guste moartea. Căci cu smirnă ung iudeii la îngropare, pentru ca să rămână trupul neputrezit – fiindcă smirna, fiind uscată, soarbe umezeala și nu lasă să se nască viermi.

Vezi credința magilor? De vreme ce și din proorocia lui Valaam au învățat că Domnul și Dumnezeu este și Împărat și pentru noi va să moară. Și ascultă proorocia: „**Plecatu-s-a și s-a culcat ca un leu și ca o leoaică; cine-l va scula?**" Iar prin „**plecatu-s-a și s-a culcat**" înțelege moartea Lui. Și zice apoi: „**Cel ce te binecuvintează, binecuvântat să fie!**" *(Numeri 24, 9)* Iată Dumnezeirea! Fiindcă puterea de a binecuvânta numai dumnezeiasca fire o are.

2, 12: **Iar luând înștiințare în vis să nu se mai întoarcă la Irod, pe altă cale s-au dus în țara lor.**

Vezi urmare [a lucrului]: întâi prin stea i-a povățuit pe ei Dumnezeu la credință; după acea, venind ei la Ierusalim, i-a învățat prin Proorocul că în Betleem Se va naște, iar mai pe urmă, prin Înger [i-a învățat]. Iar ei se supun înștiințării, adică dumnezeiescului cuvânt, căci „**luând înștiințare**" – adică de la Dumnezeu primind descoperire –, l-au înșelat pe Irod. Și nu s-au temut că va veni [Irod] în urma lor, ci au nădăjduit în puterea Celui Care S-a născut, atât de adevărați martori au fost.

2, 13[a]: **După plecarea magilor, iată Îngerul Domnului se arătă în vis lui Iosif, zicând: Scoală-te, ia Pruncul și pe Mama Lui**

Văzut-ai pentru care pricină a slobozit Dumnezeu a se logodi Fecioara? Aici ți se arată ție că pentru ca să se sârguiască [Iosif] și să poarte grijă de dânsa. Și nu zice „ia pe femeia ta", ci „**ia Pruncul și pe Mama Lui**", că, de vreme ce nu mai era nici o îndoială și dreptul Iosif se încredințase din

minunile de la naştere că de la Duhul Sfânt sunt toate, nu o mai numeşte Îngerul pe ea „femeia" lui.

2, 13ᵇ: **Şi fugi în Egipt**

Fuge Domnul, ca să ne încredinţeze că era şi om cu adevărat, căci dacă ar fi căzut în mâinile lui Irod şi n-ar fi fost tăiat, s-ar fi părut că după nălucire [închipuire] S-a întrupat.

Iar în Egipt fuge ca şi pe acela să-l sfinţească, întrucât două ţări erau târguri a toată răutatea – Babilonul şi Egiptul. Babilonul l-a primit Domnul prin magii care I s-au închinat, iar Egiptul a fost sfinţit prin venirea Lui.

2, 13ᶜ: **Şi stai acolo până ce-ţi voi spune**

„Stai acolo până ţi se va porunci de la Dumnezeu", că se cuvine să nu facem nimic fără de dumnezeiescul sfat.

2, 13ᵈ: **Fiindcă Irod are să caute Pruncul ca să-L ucidă**[16].

Vezi nebunie a omului care se sârguieşte să biruiască sfatul lui Dumnezeu? „Căci, dacă nu este [Acesta] de la Dumnezeu, de ce te temi? Iar de este de la Dumnezeu, cum vei duce Pruncul spre pierzare?"

2, 14-15: **Şi sculându-se, a luat, noaptea Pruncul şi pe mama Lui şi a plecat în Egipt**. *(15)* **Şi au stat acolo până la moartea lui Irod**[17], **ca să se împlinească cuvântul spus de Domnul, prin Proorocul**: **Din Egipt am chemat pe Fiul Meu**.

(2, 15) **Numeri 24, 8 / Osea 11, 1**

Iudeii zic că acestea s-au zis despre norodul care s-a întors din Egipt, prin Moise.

Deci zicem: ce este de mirare că s-au zis acestea despre norod – dar cu închipuire – şi s-au plinit întru Hristos cu adevărat? Apoi, Cine este „**Fiul**" lui Dumnezeu, norodul care se închina idolului Belfegor şi celor cioplite *(4 Regi 17, 9-13)*, sau Cel cu adevărat Fiul lui Dumnezeu?

2, 16ᵃ: **Iar când Irod a văzut că a fost amăgit**[18] **de magi**

După cum Dumnezeu l-a batjocorit pe Faraon prin Moise *(Ieşire cap. 7-11, 14)*, aşa şi pe Irod l-a batjocorit prin magi, căci amândoi – şi Irod şi Faraon – au fost omorâtori de prunci: Faraon omorând partea bărbătească a evreilor celor ce erau în Egipt *(Ieşire 1, 16)*, iar Irod a celor ce erau în Betleem.

---

[16] În ediţia de la 1805, în loc de „**să-L ucidă**", se găseşte „**să-L piarză pe El**".

[17] În ediţia de la 1805, în loc de „**moartea lui Irod**", se găseşte „**săvârşirea lui Irod**".

[18] În ediţia de la 1805, în loc de „**a fost amăgit**", se află „**a fost batjocorit**".

2, 16[b]: **S-a mâniat foarte și, trimițând a ucis pe toți pruncii care erau în Betleem**

Mânia cea asupra magilor o arată asupra celor care nu i-au făcut nici o nedreptate.

Dar, pentru care pricină a fost îngăduit să fie tăiați pruncii? Pentru ca să se arate răutatea lui Irod. Dar, poate vei zice: „Dar ca să se arate răutatea aceluia, pentru aceasta au fost nedreptățiți pruncii?" Ascultă, dar: n-au fost nedreptățiți, ci au fost învredniciți cununilor, că oricine pătimește aici vreun rău, sau spre dezlegarea păcatelor pătimește, sau spre adăugirea cununilor; precum cu adevărat și pruncii aceștia mai mult se vor încununa.

2, 16[c]: **Și în toate hotarele lui, de doi ani și mai în jos, după timpul pe care îl aflase de la magi.** *(17)* **Atunci s-a împlinit ceea ce se spusese prin Ieremia Proorocul**

Ca să nu socotească [creadă] cineva că uciderea pruncilor s-a făcut fără voia lui Dumnezeu, arată că s-a spus și s-a știut mai dinainte [lucrul acesta].

2, 18[a]: **Glas în Rama s-a auzit**

(2, 18[a]) **Ieremia 31, 15**

„**Rama**"[19] este un loc înalt în Palestina, căci aceasta înseamnă numele acesta, „înalt".

Și a căzut la sorți spre moștenire seminției lui Veniamin, care era fiul Rahelei, iar Rahela a fost îngropată în Betleem. Deci, numește Proorocul Betleemul, „**Rahela**", de vreme ce în ținutul Betleemului a fost ea îngropată *(Facere 35, 19)*. Iar tânguirea și plângerea s-au auzit în locul cel înalt. Auzi dar, pe Proorocul [grăind]:

2, 18[b]: **Plângere și tânguire multă[20]; Rahela își plânge copiii**

(2, 18[b]) **Ieremia 31, 15**

Adică Betleemul.

2, 18[c]: **Și nu voiește să fie mângâiată pentru că nu sunt.**

(2, 18[c]) **Ieremia 31, 15**

Doar în viața aceasta „**nu sunt**", de vreme ce sufletele sunt nemuritoare!

---

[19] Rama este un orășel la 10 kilometri nord de Ierusalim și la 20 de kilometri de Betleem. De aici au pornit iudeii fiind duși în robia babilonică. Rahela a fost soția patriarhului Iacov și mama lui Iosif și Veniamin. Numele Rahela se tâlcuiește „oaie" (*Dicționarul Noului Testament*, ed. cit., p. 434).

[20] În ediția de la 1805, în loc de „**plângere și tânguire multă**", se află „**plângere și tânguire și țipet mult**".

2, 19ª: **După moartea lui Irod**[21]

Amarnic sfârșit a avut acest Irod, cu friguri și cu boală de vintre și cu mâncărimea și umflarea picioarelor și cu putrezirea ce naște viermi a mădularului celui de rușine, cu nădușeală și cu tremurături, cu zvâcnituri ale mădularelor, și așa și-a lepădat sufletul lui cel rău.

2, 19ᵇ-20ª: **Iată că Îngerul Domnului s-a arătat în vis lui Iosif în Egipt,** *(20)* **și i-a zis: Scoală-te, ia Pruncul și pe mama Lui și mergi în pământul lui Israil**

(2, 20ª) **Ieșire 4, 19**

Nu zice **„fugi"** *(Matei 2, 13)* ci **„mergi"**, că nu mai era pricină de temere.

2, 20ᵇ: **Căci au murit cei ce căutau să ia sufletul Pruncului**.

Unde este Apolinarie[22], care zice că Domnul nu a luat suflet omenesc? Că spusa aceasta îl mustră.

2, 21-22ª: **Iosif, sculându-se, a luat Pruncul și pe mama Lui și a venit în pământul lui Israil.** *(22)* **Și auzind că domnește Arhelau în Iudeea, în locul lui Irod, tatăl său, s-a temut**[23] **să meargă acolo**

Trei feciori a avut Irod: pe Filip, pe Antipa și pe Arhelau. Deci a poruncit ca Arhelau să fie împărat, iar ceilalți erau stăpânitori pe câte o a patra parte [tetrarhi].

Și s-a temut Iosif a merge **„în pământul lui Israil"**, adică în Iudeea, pentru că și Arhelau era asemenea tatălui său.

Iar acest Antipa este noul Irod, care l-a tăiat [ucis] pe Înaintemergătorul.

2, 22ᵇ: **Și, luând poruncă în vis, s-a dus în părțile Galileii**.

(2, 22ᵇ) **Luca 2, 39**

Galileea nu era pământ al lui Israil, ci al neamurilor și de aceea iudeii îi priveau pe galileieni ca pe o urâciune.

---

[21] În ediția de la 1805, în loc de **„după moartea lui Irod"**, se găsește **„iar după ce s-a săvârșit Irod"**.

[22] Apolinarie, episcop de Laodiceea, afirma că Hristos este cu totul deosebit de noi, neavând suflet omenesc. Susținând că Hristos nu are o fire omenească deplină, apolinarismul a fost condamnat de Sinodul al II-lea ecumenic (381) și combătut de Sfântul Atanasie cel Mare, Sfântul Grigore de Nazianz, Sfântul Grigore de Nissa și de alți Sfinți Părinți. Apolinarie a murit pe la anul 390 d. Hr.

[23] [1805] Dar de ce se temea să meargă în Iudeea? Din pricina lui Arhelau? Fiindcă, atunci trebuia să se teamă să meargă și în Galileea, căci acolo stăpânea Irod, fratele acestuia, după cum scrie Luca *(3, 1)*. Însă, Betleemul fiind în Iudeea, era pricinuitor de îndoială [bănuială] (după Zigaben).

2, 23[a]: **Și venind, a locuit în orașul numit Nazaret**

(2, 23[a]*)* **Judecători 13, 5 / Luca 2, 39 / Ioan 1, 45**

Și cum este cu putință ca Luca să spună că dacă s-au împlinit cele patruzeci de zile după Naștere și a fost ținut Pruncul în brațe de Simeon, S-a pogorât Domnul în Nazaret, iar Matei să scrie că după întoarcerea din Egipt au venit în Nazaret? Învață-te, așadar! Cele ce le-a trecut sub tăcere Matei, le-a spus Luca – adică după ce S-a născut, a împlinit cele patruzeci de zile și după aceea S-a pogorât în Nazaret. Așa spune Luca *(2, 39)*, iar Matei spune cele de după aceasta: că a fugit în Egipt, apoi s-a suit din Egipt în Nazaret. Deci, nu se împotrivesc unul altuia, ci unul – adică Luca – vorbește despre pogorârea de la Betleem în Nazaret, iar Matei de suirea de după aceea, din Egipt în Nazaret.

2, 23[b]: **Ca să se împlinească ceea ce s-a spus prin Prooroci, că Nazarinean Se va chema.** *(2, 23*[b]*)* **Judecători 13, 5**

Și care Prooroc a zis aceasta nu se știe acum, fiindcă din nepurtarea de grijă a iudeilor și din pricina deselor robii, multe cărți s-au pierdut. Însă, poate era aceasta o predanie nescrisă a iudeilor.

Iar „**nazarinean**" înseamnă „sfințit". Deci, de vreme ce Sfânt este Hristos, după cuviință a fost numit „**nazarinean**", că Domnul de mulți Prooroci a fost numit „**Sfântul lui Israil**" *(Psalm 70, 25; 88, 18; Isaia 1, 4 etc).*

CAPITOLUL 3
Ioan Botezătorul. Botezul lui Iisus[1]

3, 1ª: **În zilele acelea**

(3, 1ª) **Marcu 1, 4 / Luca 1, 80; 3, 2-3 / Ioan 1, 6, 28 / Faptele Apostolilor 13, 24**

Nu atunci când Domnul era Prunc și locuia în Nazaret, ci zice așa simplu, adică în vremea aceea de dinainte de neamul acesta de acum.

3, 1ᵇ: **A venit Ioan Botezătorul**

Ioan pentru aceasta a fost trimis de Dumnezeu ca, mustrând pe iudei, să-i plece spre a veni întru simțirea răutăților lor și așa să-L primească pe Hristos. Căci, dacă nu ajunge omul întru simțirea păcatelor sale, nu vine întru pocăință. Deci, a fost trimis Ioan.

3, 1ᶜ-2ª: **Și propovăduia în pustia Iudeii,** *(2)* **spunând: Pocăiți-vă**

(2ª) **Iezechiil 18, 30 / Matei 4, 17;10, 7 / Marcu 1, 15**

Pentru că iudeii erau trufași, îi silește pe ei la pocăință.

3, 2ᵇ: **Că s-a apropiat Împărăția Cerurilor**

Împărăția Cerurilor numește cea dintâi și cea de a doua Venire a lui Hristos, dar și viețuirea cu fapte bune. Căci dacă noi, călătorind pe pământ, ca în Ceruri petrecem [viețuim], iar nu în împătimire viețuim, Împărăție avem a Cerurilor[2].

---

[1] În ediția de la 1805, titlul capitolului este: *„Întâi Ioan a propovăduit Împărăția Cerurilor. Pentru Botezul Domnului de la Ioan"*.

[2] Iar Sfântul Simeon Noul Teolog ne învață și acestea: „*(45)* De la dumnezeiescul Botez primim iertarea păcatelor săvârșite și ne eliberăm de vechiul blestem și ne sfințim prin venirea Sfântului Duh. Dar harul desăvârșit, după cuvântul: «**Voi locui și voi umbla întru ei**» *(2 Corinteni 6, 16)*, nu-l primim atunci. Aceasta e al celor ce s-au întărit în credință și arată acest har prin fapte. Căci după ce ne-am botezat, abătându-ne spre fapte rele și de rușine, lepădăm cu totul și sfințirea însăși. Dar, prin pocăință și mărturisire și lacrimi, primim pe măsura lor, mai întâi iertarea păcatelor săvârșite și, prin aceasta, sfințirea și harul de sus. *(46)* De la pocăință ne vine spălarea întinăciunii faptelor rușinoase. După ea primim împărtășirea de Duhul Sfânt. Dar nu în chip simplu, ci după credința, simțirea și smerenia celor ce s-au pocăit din tot sufletul. Însă numai după iertarea deplină a păcatelor de mai înainte, primită de la părintele care ne-a luat asupra sa. De aceea, bine este să ne pocăim în fiecare zi, pentru porunca ce s-a dat. Căci îndemnul: «**Pocăiți-vă, că s-a apropiat Împărăția Cerurilor**» *(Matei 3, 2)*, ne arată lucrarea aceasta ca fiind fără hotar" (*Filocalia românească*, în traducerea Părintelui Dumitru Stăniloae, vol. 6, *A doua sută a capetelor de Dumnezeu cuvântătoare și făptuitoare*, capetele 45-46, ed. IBMBOR, București, 1977, pp. 75-76).

3, 3: **El este acela despre care a zis Proorocul Isaia: Glasul celui ce strigă în pustie: Pregătiți[3] calea Domnului, drepte faceți cărările Lui.**

(3, 3) **Isaia 40, 3 / Marcu 1, 3 / Luca 1, 76; 3, 4 / Ioan 1, 23**

„**Cale**" numește Evanghelia, iar „**cărări**", poruncile Legii, ca unele ce erau roase și vechi. Deci, zice: „Gătiți-vă pentru petrecerea evanghelicească, iar poruncile Legii, drepte, adică duhovnicești le faceți, că Duhul drept este".

Deci, atunci când îi vezi pe iudei că trupește înțeleg Legea, atunci să știi că n-au făcut „**drepte cărările**", adică nu înțeleg Legea duhovnicește.

3, 4ª: **Iar Ioan avea îmbrăcămintea lui din păr de cămilă**

(3, 4ª) **4 Regi 1, 8 / Zaharia 13, 4 / Marcu 1, 6**

Și cu portul lui îndemna spre pocăință, că purta haină de plângere[4].

Se crede că între dobitoacele de mijloc se numără cămila: deoarece rumegă, este socotită dobitoc curat, dar pentru că are copita despicată, este dobitoc necurat *(Levitic 11, 4).*

Deci, pentru că Ioan și pe norodul ce părea a fi curat – adică pe iudei – și pe cel necurat – adică al neamurilor – le-a adus lui Dumnezeu, și pentru că a fost mijlocitor al Legii Vechi și al celei Noi, pentru aceasta purta [îmbrăcăminte din] păr de cămilă.

3, 4ᵇ: **Și cingătoare de piele[5] împrejurul mijlocului**

(3, 4ᵇ) **4 Regi 1, 8 / Marcu 1, 6**

Toții Sfinții sunt arătați de Sfânta Scriptură încinși, ca cei ce sunt pururea în lucrare – pentru că cei leneși și care trăiesc în desfătări nu se încing, cum sunt saracinii –, sau pentru că au omorât patimile poftei. Căci cureaua este parte de dobitoc mort.

3, 4ᶜ: **Iar hrana lui era lăcuste[6] și miere sălbatică**

(3, 4ᶜ) **Marcu 1, 6**

---

[3] În ediția de la 1805, în loc de „**pregătiți**", se găsește „**gătiți**".

[4] Privind la icoana Sfântului Ioan Botezătorul, se cade să luăm aminte la ceea ce spunea Cuviosul Isihie Sinaitul: „Smerenia și reaua pătimire slobozesc pe om de tot păcatul. Cea dintâi taie patimile sufletului, cea de a doua pe ale trupului" (*Filocalia românească*, vol. 4, *Întâia sută*, cap 75, ed. Humanitas, București, 2000, p. 65).

[5] În ediția de la 1805, în loc de „**cingătoare de piele**", se găsește „**brâu de curea**".

[6] În versetul de la 1805, în loc de „**lăcuste**", se află „**acrides**". Astăzi, „**acrides**" este tradus numai cu sensul de lăcuste. Lăcustele din Orient, care se mâncau, erau mai mari și erau pregătite pentru hrană în mai multe feluri: fie uscate la soare, fie afumate, fierte sau prăjite la foc și presărate cu sare. Încă și astăzi oamenii săraci din acele locuri se hrănesc și cu lăcuste.

[1805] Acest cuvânt, „**acrides**" este grecesc și are mai multe înțelesuri; de aceea, unii au tălmăcit aici „lăstari de ierburi", alții au scris ca de o buruiană numită „acris", iar alții

Unii zic că „**acridele**" sunt buruieni, alții că sunt muguri de copaci, adică poame sălbatice. Iar „**miere sălbatică**" este cea făcută de albinele sălbatice și care se găsește în copaci și în pietre [crăpăturile stâncilor].

3, 5-6: **Atunci a ieșit la el Ierusalimul și toată Iudeea și toată împrejurimea Iordanului.** *(6)* **Și erau botezați de către el în râul Iordan, mărturisindu-și păcatele.**

(3, 6) **Marcu 1, 5 / Faptele Apostolilor 19, 4, 18**

Măcar de se și botezau, botezul lui Ioan nu aducea iertarea păcatelor, ci numai pocăința o propovăduia Ioan și astfel îi aducea către iertarea păcatelor, adică la botezul lui Hristos povățuia. Însă numai botezul lui Hristos dăruia iertarea păcatelor.

3, 7ᵃ: **Dar văzând Ioan pe mulți din farisei**[7]

„Fariseu" înseamnă „despărțit", căci li părea lor a fi cu viața și cunoștința despărțiți de ceilalți oameni și mai presus de ei.

3, 7ᵇ: **Și saduchei**[8]

Aceștia nu credeau nici în Înviere, nici în Îngeri, nici în duhuri. Și numele lor înseamnă „drept" - de la „sedec", „dreptate" –, ei înșiși dându-și acest nume. Sau se numesc așa de la Sadoc, începătorul eresului lor.

3, 7ᶜ: **Venind la botez**[9]**, le-a zis**

Aceștia nu veneau cu socoteală dreaptă precum ceilalți, de aceea îi și mustră Ioan.

---

au tălmăcit „lăcuste", cum este și la Marcu *(Marcu 1, 5)*. Același Părinte Teofilact arată că și acum în acele părți lăcustele se mănâncă uscate și că Moise, dătătorul de Lege *(Levitic 11, 22)* le numără cu jivinele curate, dar rău mirositoare și neplăcute la gust.

[7] Fariseii erau membrii unui partid politic-religios, ce avea mare influență în poporul iudeu. Fariseii țineau strict Legea lui Moise, dar pe lângă Lege țineau și o seamă de tradiții și de datini „din bătrâni", prin care încălcau adeseori Legea. Fariseii țineau însă mai mult la litera Legii „**care omoară**" *(2 Corinteni 3, 6)*, nu la împlinirea ei duhovnicească, făcând aceasta din fățărnicie, de ochii lumii (*Dicționarul Noului Testament*, ed. cit., p. 168).

[8] Saducheii făceau parte dintr-un alt partid politico-religios, însă ei erau mult mai liberali și erau și foarte bogați. Respectau Legea lui Moise numai în măsura în care o puteau ajusta la raționamentele și interesele lor, iar datinile bătrânilor, nici că le luau în seamă. Saducheii erau pătura cea mai cultă, care deținea în ierarhie și în sinedriu rangurile cele mai înalte. Saducheii erau susținuți și sprijiniți la putere de familia irodienilor, dar și de către stăpânirea romană. Din această pricină nu erau iubiți în popor, iar cu fariseii izbuteau să se înțeleagă numai în probleme de interes național. O problemă de „interes național" a fost și osândirea la moarte a Mântuitorului: „**Este de folos să moară un om pentru popor**" *(Ioan 18, 14)* – *Dicționarul Noului Testament*, ed. cit., p. 452.

[9] În ediția de la 1805, în loc de „**la botez**", se găsește „**către botezul lui**".

3, 7[d]: **Pui de vipere**[10]**, cine v-a arătat să fugiți de mânia ce va să fie**?

(3, 7[d]) **Matei 12, 34; 23, 33 / Luca 3, 7**

Le vorbește aspru, căci le cunoștea răzvrătirea. Dar îi și laudă, zicând: „**Cine v-a arătat vouă?**" Că se minunează Ioan cum s-a făcut aceasta, ca neamul lor cel viclean să se pocăiască.

Iar „**pui de năpârcă**" îi numește, pentru că aceia se nasc mâncând pântecele din care ies; așa și aceștia, pe părinții lor, adică pe dascăli și pe Prooroci îi omorau. Iar de „**mânia ce va să fie**", de gheena[11] zice.

3, 8: **Faceți, deci, roadă, vrednică de pocăință**

(3, 8) **Luca 3, 8**

Vezi ce zice? Că nu se cuvine numai a fugi de răutate, ci și a face roduri de fapte bune. Că este scris: „**Ferește-te de rău și fă bine**" *(Psalm 33, 13).*

3, 9[a]: **Și să nu credeți că puteți zice în voi înșivă: Părinte avem pe Avraam**

(3, 9[a]) **Ioan 8, 33, 37-39 / Faptele Apostolilor 13, 26 / Romani 4, 1-16**

Aceasta le era lor spre pierzanie, că se nădăjduiau în bunul neam[12].

3, 9[b]: **Căci vă spun că Dumnezeu poate și din pietrele acestea să ridice fii lui Avraam.**

Prin „**pietre**" înțelegem și neamurile, dintru care mulți au crezut. Dar chiar și în înțelesul acesta zice Ioan, că și din pietre poate să facă Dumnezeu „**fii lui Avraam**", căci „**piatră**" era pântecele Sarrei din pricina sterpiciunii. Dar ea a născut! *(Facere 11, 12; 21, 1-2)* Și iarăși a ridicat Domnul fii lui Avraam „**din pietre**". Când? Atunci când răstignindu-Se El, văzând mulți pietrele despicându-se, au crezut *(Matei 27, 51).*

3, 10[a]: **Iată securea stă la rădăcina pomilor**

(3, 10[a]) **Matei 7, 19 / Luca 3, 9**

„**Securea**" înseamnă Judecata lui Hristos, iar „**pomi**", oricare dintre noi. Deci cel ce nu a crezut de aici, din viața aceasta, din însăși „**rădăcina**" lui se taie și în gheena se aruncă.

3, 10[b]: **Și tot pomul**

Chiar de s-ar trage de la Avraam.

3, 10[c]: **Care nu face roadă bună**

Nu a zis „nu a făcut", ci „**nu face**", căci pururea se cuvine să aducem „**roadă**". Deci, dacă ieri ai miluit, iar astăzi răpești, nu ești bineplăcut.

---

[10] În ediția de la 1805, în loc de „**vipere**", se găsește „**năpârcă**".

[11] Vezi nota tâlcuirii de la *Matei 5, 22c.*

[12] Adică își puneau nădejdea în rădăcina norodului lor, știindu-se neam ales.

3, 10[d]: **Se taie și se aruncă în foc.**

Adică al gheenei.

3, 11[a] : **Eu unul vă botez cu apă spre pocăință, dar Cel Ce vine după mine este mai puternic decât mine** *(3, 11[a])* **Marcu 1, 8 / Luca 3, 16 / Ioan 1, 15-16, 26-27, 33 / Faptele Apostolilor 1, 5; 2, 2; 11, 16; 19, 4**

Le-a zis lor: „**Faceți roadă**", iar acum le arată care este roada: să creadă în „**Cel Ce vine după**" el. Iar „**Cel Ce vine după**" el este Hristos, Care și după naștere era după el, cu șase luni în urmă. Și era și după arătare, fiindcă mai întâi s-a arătat Înaintemergătorul, apoi Hristos, Care a și fost mărturisit de el.

3, 11[b]: **Lui nu sunt vrednic să-I duc încălțămintea**[13]

(3, 11[b]) **Luca 3, 16 / Ioan 1, 27**

Astfel zice că nu este nici sluga cea mai de pe urmă a Lui pentru „**a le ține**" pe acestea. Iar prin „**încălțăminte**" se înțeleg cele două pogorâri ale Lui: cea din Cer pe pământ și cea de pe pământ la iad, căci „**încălțăminte**" sunt trupul cel de piele și murirea [moartea]. Aceste două pogorâri nu le poate „**ținea**" [cuprinde] Înaintemergătorul, neputând a înțelege cum s-au făcut [petrecut][14].

3, 11[c]: **Acesta vă va boteza cu Duh Sfânt și cu foc.**

(3, 11[c]) **Marcu 1, 8 / Luca 3, 16 / Ioan 1, 33 / Faptele Apostolilor 1, 5 ; 11, 16**

„Adică vă va umple pe voi cu îndestulare de darurile Sfântului Duh, de vreme ce botezul meu nu dă darul duhovnicesc, pentru că nu dă nici iertarea păcatelor. Iar Acela și vă va ierta vouă păcatele și Duh cu îndestulare vă va da".

3, 12[a] : **El are lopata în mână**

(3, 12[a]) **Luca 3, 17**

„Dar, să nu socotiți că de veți fi botezați de Acela și după aceea veți greși, îndată vă va și ierta pe voi, căci are Domnul și «**lopată**», adică cercetare și judecată".

3, 12[b]: **Și va curăți aria Sa**

(3, 12[b]) **Luca 3, 17**

Adică Biserica o va curăți, ca pe cea care are mulți botezați, precum în arie [se curăță] toată arătura. Dintre aceștia, unii sunt „**pleavă**", câți sunt ușori și sunt purtați de duhurile răutății, iar alții „**grâu**", care și pe alții folosesc și hrănesc prin învățătură și prin lucrare.

---

[13] În ediția de la 1805, aici avem: „**Căruia nu sunt îndestulat a-I ținea încălțămintele**".

[14] Adică, nepricepând, necuprinzând taina lor.

3, 12^{c}: **Și va aduna grâul în jitniță, iar pleava o va arde cu foc nestins**.

(3, 12^{c}) **Maleahi 3, 3, 19 / Luca 3, 17**

„**Nestins**" este „**focul**" acela. Iar Origen bârfește [hulește] spunând că va fi sfârșit al muncilor [caznelor iadului][15].

3, 13-14^{a}: **În acest timp a venit Iisus din Galileea, la Iordan, către Ioan, ca să se boteze de către el**. *(14)* **Ioan însă Îl oprea, zicând**:

(3, 13) **Marcu 1, 9 / Luca 3, 21**

Fiind curat, Hristos Se botează ca să ne spele pe noi și să ne arate nouă că atunci când vom voi a ne boteza trebuie mai dinainte să ne curățim, ca să nu spurcăm Botezul, și apoi cu ușurință să ne îndârjim întru obișnuința cea rea [de mai dinainte de Botez].

Iar Ioan Îl oprește pe Domnul, pentru ca să nu socotească cei ce-L vedeau că Se botează spre pocăință, ca unul din cei mulți [ca toți ceilalți].

3, 14^{b}: **Eu am trebuință să fiu botezat de Tine**

Cu adevărat avea nevoie Înaintemergătorul să fie curățit de Domnul, căci ca unul ce se trăgea din Adam, trăgea [avea] asupra lui și întinăciunea cea din neascultare. Iar Hristos, întrupându-Se, pe toți i-a curățit.

3, 14^{c}: **Și Tu vii la mine**?

Nu a îndrăznit să spună „Tu vii să Te botezi de către mine", ci „**și Tu vii**", atât [de mult] se sfiia [de Domnul].

3, 15^{a}: **Și răspunzând, Iisus a zis către el**: **Lasă acum**

Zice [Domnul]: „Acum lasă [să fie așa]. Dar va veni și vremea când cuvioasa slavă o vom [o voi][16] avea, măcar că acum nu este arătată".

3, 15^{b}: **Că așa se cuvine nouă să împlinim toată dreptatea**

„**Dreptate**" este numită Legea, iar firea omenească era blestemată, căci nu putea săvârși Legea *(Galateni 3, 10-13)*.

„Deci, pentru că Eu am săvârșit [împlinit] și pe celelalte ale Legii și Îmi lipsește doar a Mă boteza, aceasta săvârșind voi slobozi firea de blestem. Că aceasta Mi se cuvine Mie".

---

[15] Aici, Sfântul Teofilact se referă la învățătura lui Origen despre apocatastază („restaurația generală"), care a fost condamnată de cel de al V-lea Sinod Ecumenic de la Constantinopol, din anul 553. Conform acestei înșelătoare învățături, pedeapsa demonilor și a păcătoșilor din iad, va ajunge într-o zi la sfârșit și „toți vor fi restaurați".

[16] Prin Domnul Hristos noi am dobândit slava înfierii dumnezeiești, pentru că noi toți suntem „un Om" *(Ioan 17, 11, 22)*.

3, 15^c-16^a: **Atunci L-a lăsat.** *(16)* **Iar botezându-Se Iisus**

(3, 16^a) **Marcu 1, 9 / Luca 3, 21**

Iisus Se botează la treizeci de ani, căci această vârstă primește [poate purta] toate păcatele. În vârsta dintâi [a copilăriei] este multă neînțelepciune, iar în cea de a doua, a tinereții este multă văpaie a poftei și a mâniei. Iar la vârsta bărbăției, multă este iubirea de argint. Deci, a așteptat această vârstă, ca prin toate vârstele să plinească Legea și să ne sfințească pe noi.

3, 16^b: **Când ieșea din apă**

Maniheii[17] spun că și-a lăsat [lepădat] trupul Său în Iordan și alt trup a arătat, după nălucire [închipuire]. Dar de aici li se astupă gura [lor păcătoasă], că Iisus, Cel Care a intrat în apă, Același a și ieșit și nu altul.

3, 16^c: **Îndată Cerurile s-au deschis**

Adam a încuiat Cerurile, iar pentru Hristos se deschid, ca să cunoști și tu că atunci când te botezi, Cerurile le deschizi.

3, 16^d-17^a: **Și Duhul lui Dumnezeu S-a văzut pogorându-Se ca un porumbel și venind peste El.** *(17)* **Și iată glas din Ceruri zicând**

(3, 16^d) **Isaia 11, 2 / Marcu 1, 10 / Luca 3, 22 / Ioan 1, 32-33** *(3, 17^a)* **Psalm 2, 6 / Matei 17, 5 / Marcu 1, 11 / Luca 3, 22; 9, 35 / 2 Petru 1, 17 / 1 Ioan 5, 7-9**

Duhul Sfânt Se pogoară pentru a mărturisi că mai mare este Cel Care Se botează, decât cel ce botează. Fiindcă iudeii pe Ioan îl aveau [la] mare [cinste], iar de Hristos nu atâta aveau grijă[18] *(Ioan 1, 26)*. Și au văzut toți pe Duhul venind peste Iisus, ca să nu socotească ei că glasul care zicea: „**Acesta este Fiul Meu Cel iubit**" s-a făcut pentru Ioan, ci văzând pe Duhul Sfânt, să creadă că glasul este pentru Iisus. Și [s-a arătat] ca un „**porumbel**", ca semn al bunătății și blajinătății și pentru că porumbelul este preacurat și nu petrece [trăiește] unde este împuțiciune [necurăție]. Asemenea și Sfântul Duh.

---

[17] Maniheismul, doctrină religioasă gnostică din Orientul Apropiat, a fost întemeiată de persanul Mani (Maniheu), pe la jumătatea veacului al III-lea d. Hr. Această erezie susținea că lumea este guvernată de două principii: binele și răul, afirmându-se totodată că materia este rea în sine și de aceea oamenii se pot mântui numai prin asceza cea mai riguroasă și prin mortificarea trupului. Maniheii spuneau despre Hristos ca a avut trup adevărat, dar nu un trup material, ci unul spiritual. Această erezie a fost combătută de Sfântul Ignatie Teoforul, Sfântu! Irineu, Tertulian, Clement Alexandrinul și alți Sfinți Părinți ai Bisericii.

[18] Adică nu Îl luau în seamă pe Domnul Hristos așa precum făceau cu Sfântul Ioan Botezătorul.

Precum în vremea lui Noe porumbița a vestit încetarea potopului *(Facere 8, 8-11)*, aducând mlădiță de măslin, așa și aici, Duhul Sfânt arată încetarea păcatelor. Acolo mlădița de măslin, aici, mila lui Dumnezeu[19].

3, 17^b: **„Acesta este Fiul Meu Cel iubit întru Care am binevoit"**.

(3, 17^b) **Psalm 2, 7 / Matei 17, 5 / Marcu 1, 11 / Luca 3, 22; 9, 35 / Ioan 5, 37 / Efeseni 1, 6 / Coloseni 1, 13 /2 Petru 1, 17 / 1 Ioan 5, 7-9**

Adică „întru Care Mă odihnesc, întru Care Îmi place".

[19] Vezi și tâlcuirea de la *Matei 6, 17-18* și *25, 1-5*.

Capitolul 4

Iisus este ispitit de diavolul. Începutul propovăduirii Lui. El cheamă pe cei dintâi ucenici la apostolat și vindecă tot felul de bolnavi[1]

4, 1ª: **Atunci Iisus a fost dus de Duhul în pustiu**[2]

(4, 1ª) **Judecători 13, 24 / Iezechiil 3, 14 / Marcu 1, 12 / Luca 4, 1**

Învățându-ne pe noi ca după Botez să ne așteptăm mai vârtos la ispite, [Mântuitorul] este „**dus**" de Duhul cel Sfânt [în pustie]. Pentru că nimic nu făcea fără de Duhul. Și Se duce în pustie, ca să ne arate nouă că diavolul atunci ne ispitește, când ne va vedea singuri și neajutorați unul dinspre altul[3]. Deci, se cuvine ca fără sfătuire să nu îndrăznim întru noi înșine.

4, 1ᵇ: **Ca să fie ispitit de către diavolul.**

(4, 1ᵇ) **Sirah 2, 1 / Marcu 1, 13**

„**Diavol**", care înseamnă „clevetitor", este numit, pentru că L-a clevetit pe Dumnezeu către Adam, zicându-i: „Dumnezeu vă zavistuiește vouă [pizmuiește slava voastră]" *(Facere 3, 5-6)*. Încă și acum [diavolul] clevetește către noi fapta cea bună.

4, 2ª: **Și după ce a postit**

(4, 2ª) **Ieșire 34, 28 / 3 Regi 19, 8 / Luca 4, 2**

A postit ca să ne arate că postul este armă mare [puternică] împotriva ispitelor, după cum lăcomia pântecelui este începătura a tot păcatul.

4, 2ᵇ: **Patruzeci de zile și patruzeci de nopți**

(4, 2ᵇ) **Ieșire 34, 28 / Marcu 1, 13**

[Domnul Hristos] postește tot atâtea zile câte au postit și Moise *(Ieșire 24, 18)* și Ilie *(3 Regi 19, 8)*. Iar dacă ar fi postit [Domnul] mai multe zile, s-ar fi părut [crezut] că nălucire [închipuire] este Întruparea.

---

[1] În ediția de la 1805, titlul capitolului este: *„Pentru postul și pentru ispita lui Hristos. Pentru chemarea lui Petru și a lui Andrei și a fiilor lui Zevedeu"*.

[2] După o veche tradiție, locul din pustie în care a fost ispitit Mântuitorul de către diavolul este Muntele Carantaniei (de la Quaranta = 40). În părțile Iordanului, nu departe de unde boteza Ioan, spre nord-vest de Ierihon, se afla o regiune stearpă și stâncoasă, dintre cele mai secetoase din lume. Nu avea nici apă, nici vegetație, nici drumuri, iar aerul, care era dogorâtor din pricina arșiței soarelui, era cu neputință de suportat. În acest pustiu al Carantaniei – care după o veche tradiție ar fi muntele Duca, având o înălțime de 473 de metri – a fost ispitit Domnul Iisus Hristos (*Dicționarul Noului Testament*, ed. cit., p. 335).

[3] Adică fără ajutor de la aproapele.

4, 2c: **La urmă a flămânzit.**

(4, 2c) **Luca 4, 2**

Când a dat voie [a îngăduit] firii, „**a flămânzit**" ca să dea pricină diavolului să vină la El și să se lupte cu el prin foame și așa să-l biruiască și să-l surpe, iar biruința să ne-o dea nouă în dar.

4, 3: **Și apropiindu-se, ispititorul a zis către El**: **De ești Tu Fiul lui Dumnezeu, zi ca pietrele acestea să se facă pâini.**

(4, 3) **Luca 4, 3**

A auzit tâlharul [diavol] glasul cel din Cer, dar văzându-L că flămânzește, se îndoia: „Cum să flămânzească Fiul lui Dumnezeu?" De aceea Îl ispitește, ca să cunoască [afle]. Îl și măgulește, crezând că poate să-L amăgească, zicând: „**De ești Tu Fiul lui Dumnezeu**".

Dar, poate te întrebi ce păcat este să faci pietrele pâini? Ascultă dar: păcat este a-l asculta pe diavol întru ceva. Și iarăși, întru alt chip [de înțelegere], n-a zis „piatra aceasta pâine să se facă", ci „**pietrele**", vrând ca să-L arunce pe Hristos pradă lăcomiei, căci celui flămând o pâine îi ajunge cu adevărat. De aceea, Hristos nu l-a ascultat pe el[4].

4, 4: **Iar El, răspunzând, a zis**: **Scris este**: **Nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu.**

(4, 4) **Deuteronom 8, 3 / Înțelepciune 16, 26 / Luca 4, 4**

Din Vechiul Testament este această mărturie și al lui Moise este cuvântul *(Deuteronom 8, 3)*. Pentru că evreii au fost hrăniți cu mană, care

---

[4] Sfântul Ioan Damaschinul ne învață: „Gândurile în care se cuprind toate păcatele sunt opt: ***al lăcomiei pântecelui, al curviei, al iubirii de argint, al mâniei, al întristării, al trândăviei, al slavei deșarte și al mândriei***. Ca aceste opt gânduri să ne tulbure sau ca să nu ne tulbure, nu atârnă de noi. Dar, ca să stăruiască sau ca să nu stăruiască, sau ca să stârnească patimile, sau ca să nu le stârnească, atârnă de noi. Altceva este adică ***momeala*** (atacul), altceva ***însoțirea***, altceva ***lupta***, altceva ***patima***, altceva ***învoirea*** (consimțirea), care e aproape de faptă și se aseamănă ei, altceva ***lucrarea*** și altceva ***robirea***. ***Momeala*** este gândul adus simplu în minte de vrăjmașul, ca de pildă: fă aceasta sau aceea, cum i-a zis Domnului și Dumnezeului nostru: «**Zi ca să se facă pietrele acestea pâini**» *(Matei 3, 4)*. Aceasta, cum s-a spus nu atârnă de noi. ***Însoțirea*** este primirea gândului strecurat de vrăjmaș, preocuparea cu el și convorbirea plăcută a voii noastre cu el. ***Patima*** este deprinderea cu gândul strecurat de vrăjmaș, care se naște din însoțire, și învârtirea necontenită a cugetării și a închipuirii în jurul lui. ***Lupta*** este împotrivirea cugetării fie la stingerea patimii din gând sau a gândului pătimaș, fie la învoire, cum zice Apostolul: «**Căci trupul poftește împotriva duhului, iar duhul împotriva trupului; și aceștia se împotrivesc unul altuia**» *(Galateni 5, 17)*. ***Luarea în robie*** este ducerea silnică și fără voie a inimii, stăpânită de prejudecată și de o îndelungată obișnuință. ***Învoirea*** este consimțirea cu patima de gând. Iar ***lucrarea***, însăși împlinirea cu fapta a gândului pătimaș încuviințat. Deci, cel ce cugetă nepătimaș de la început, sau respinge prin împotrivire și

nu era pâine, dar prin cuvântul lui Dumnezeu împlinea toată trebuința lor și se prefăcea în toate cele ce le dorea cel care o mânca. Deci, fie că poftea iudeul pește sau ou sau brânză, acel fel de gust i-l da lui mana *(Înțelepciune 16, 20-21)*.

4, 5: **Atunci diavolul L-a dus în sfânta cetate, L-a pus pe aripa templului**[5]

(4, 5) **Iezechiil 8, 3; 11, 1; 43, 5 / Luca 4, 9**

Aripa este o anume parte a templului, cum sunt la noi cele scoase afară din amândouă părțile bisericii [absidele], care par ca niște aripi.

---

certare momeala, a tăiat dintr-o dată toate cele ce urmează" (*Filocalia românească*, vol. 4, *Cuvânt minunat și de suflet folositor*, ed. Humanitas, București, 2000, pp. 187-188).

[5] În ediția de la 1805, în loc de „**aripa templului**", se găsește „**aripa Bisericii**". În templu se săvârșeau slujbele, se citeau și se explicau Legea și scrierile Proorocilor, iar denumirea lui era de „**templul Domnului**" *(Luca 1, 9; Evrei 9, 6)*. Aici, la *Matei 4, 5*, prin „**templu**" nu se înțelege numai templul propriu-zis, ci întreg complexul de clădiri și zidurile care îl înconjoară. Iar în aceste ziduri erau așa-zisele portice, care erau mai înalte decât zidurile. Prin urmare, prin „**aripa templului**" se poate înțelege zidul sau porticul cel mai înalt din extremitatea clădirilor, zid care avea în spatele lui, spre răsărit și sud, o prăpastie. De la înălțimea zidului acesta, până în fundul prăpăstiei, erau ca la 50 de metri. Diavolul L-a îndemnat pe Mântuitorul Hristos să Se arunce de pe această „**aripă**" (cf. *Dicționarul Noului Testament*, ed. cit., p. 43). Trebuie să știm că, atât cortul pe care Moise l-a făcut din iconomie dumnezeiască *(Ieșire cap. 25-27)*, precum și templul din Ierusalim, construit din porunca lui Dumnezeu *(3 Regi 5, 5; 8, 20-61)*, constituiau o imagine simbolică a lumii duhovnicești; erau locaș al sălășluirii Domnului și, totodată, preînchipuiau plinătatea Bisericii lui Hristos-Dumnezeu. În Ierusalim, primul templu a fost construit de către Solomon (pe la anul 960 î.d.Hr.), iar după ce acesta a fost dărâmat (586 î.d.Hr.), a fost reconstruit cel de al doilea (538-515 î.d.Hr.), după întoarcerea din robia babilonică. Dar și cel de-al doilea templu a fost dărâmat de către romani, o dată cu distrugerea Ierusalimului în anul 70.

După învățătura de credință a Bisericii Ortodoxe, unul din semnele apropierii sfârșitului lumii este „venirea lui Antihrist *(2 Tesaloniceni 2, 3-11; 1 Ioan 2, 18)*, care va lucra cu apostolii săi mincinoși tot felul de semne, ca să amăgească pe oameni; substituindu-se lui Hristos, el va prigoni cu furie pe aleșii Domnului *(Matei 24, 5, 11)*" (cf. Părintele Dumitru Stăniloae, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. 3, ed. IBMBOR, Bucrești, 1997, p. 254). Așadar, reconstruirea templului din Ierusalim (cel de-al treilea templu) va sluji lui Antihrist, căci dintru acest sălaș va împărăți peste întreaga lume. David Ben Gurion – 1886-1973, lider al sionismului muncitoresc, principal întemeietor al noului stat Israel și întâiul prim-ministru al său între anii 1948-1953 – când în anul 1962 și-a mărturisit previziunile sale privitor la viitorul lumii, spunea aceste cuvinte: „Imaginea lumii în 1987, așa cum se conturează în imaginația mea: Războiul rece va ține de domeniul trecutului. Presiunile interne ale inteligheției în continuă dezvoltare din Rusia [...] pot duce la o democratizare treptată a Uniunii Sovietice. [...] Cu excepția URSS, ca stat eurasiatic confederat, toate celelalte continente se vor uni într-o alianță mondială, căreia îi va sta la dispoziție o forță de poliție

4, 6: **Și I-a zis: Dacă Tu ești Fiul lui Dumnezeu, aruncă-Te jos, că scris este: Îngerilor Săi va porunci pentru Tine și Te vor ridica pe mâini, ca nu cumva să izbești[6] de piatră piciorul Tău.**

(4, 6) **1 Regi 7, 3 / Psalm 70, 3; 90, 11-12 / Luca 4, 9-11**

„**Dacă Tu ești Fiul lui Dumnezeu**", ca și cum ar fi zis: „Eu nu cred glasului din Cer, însă Tu, de ești Fiul lui Dumnezeu, arată-mi mie". Măcar că de era Fiul lui Dumnezeu, o, spurcatule, oare se cuvenea să Se arunce pe Sine jos? A cruzimii tale este aceasta, a-i arunca jos pe cei care se îndrăcesc, iar a lui Dumnezeu [este] a mântui!

Iar aceasta, „**Te vor ridica pe mâini**" *(Psalm 90, 11-12)*, nu pentru Hristos s-a scris, ci pentru Sfinții care au trebuință de ajutorul îngeresc. Dar Hristos nu avea trebuință de acesta, Dumnezeu fiind.

4, 7: **Iisus i-a răspuns: Iarăși este scris: Să nu ispitești pe Domnul Dumnezeul tău.**

(4, 7) **Deuteronom 6, 16 / Luca 4, 12**

Cu blândețe îl gonește [alungă] pe el Hristos, învățându-ne pe noi [ca] prin blândețe să-i biruim pe demoni.

---

internațională. Toate armatele vor fi abolite și nu vor mai exista războaie. La Ierusalim, Națiunile Unite (niște națiuni cu adevărat unite) vor construi un Altar al Profeților care să slujească uniunea confederată a tuturor continentelor; acesta va fi sediul Curții Supreme a Omenirii" (cf. rev. *Look Magazine*, din 16 ianuarie 1962). Este evident că acest „Altar al Profeților" este templul din care își va „exercita funcțiile" de „împărat, preot și judecător" al întregii lumi, cel despre care Mântuitorul Hristos spunea: „**Eu am venit în numele Tatălui Meu și voi nu Mă primiți; dacă va veni altul în numele său, pe acela îl veți primi**" *(Ioan 5, 43)*.

Evreii consideră că „Zidul plângerii" din Ierusalim ar face parte din structura vechiului templu și de aceea e de așteptat ca cel de-al treilea templu să fie ridicat tocmai aici. O vizualizare în direct a „Zidului plângerii" – live-view, cu reînnoire a imaginii în fiecare minut – poate fi accesată pe site-ul: *www.aish.com* (la link-ul *wallcam*).

Așadar, pentru că: (1) în ediția de la 1805, îndeobște în loc de „**templu**", se găsește „**Biserică**"; (2) momentul reconstruirii celui de al treilea templu în Ierusalim nu este atât de departe precum credem; (3) este cu putință ca unora dintre frații cititori ai acestei *Tâlcuiri* să le fie dat să trăiască în acele vremuri; (4) suprapunerea prin înlocuire a termenului „**templu**" cu „**Biserică**", ar putea genera o confuzie pierzătoare de suflet, deoarece Antihristul va maimuțări rolul de „Dumnezeu", iar această confuzie i-ar sluji tocmai lui; așadar, din aceste patru pricini, în această ediție a *Tâlcuirii*, acolo unde există numiri ale templului din Ierusalim cu termenul „**Biserică**" (1805), le-am înlocuit cu „**templu**", fără a mai preciza acest lucru prin note.

[6] În ediția de la 1805, în loc de „**ca nu cumva să izbești**", se găsește „**ca nu cândva să împiedici**".

4, 8-9: **Din nou diavolul L-a dus pe un munte foarte înalt și I-a arătat toate împărățiile lumii și slava lor.** *(9)* **Și I-a zis Lui: Acestea toate Ți le voi da Ție, dacă vei cădea înaintea mea și Te vei închina mie.**

(4, 8) **Iezechiil 40, 2 / Luca 4, 5** *(4, 9)* **Daniil 3, 5 / Luca 4, 6-7**

Unii socotesc că „**munte foarte înalt**" este patima iubirii de argint, întru care vrăjmașul se nevoia să-L aducă pe Hristos, însă nu bine socotesc [cugetă]. Că în chip simțit I s-a arătat Lui diavolul, cu toate acestea Domnul gânduri nu a primit. Să nu fie! Deci în chip simțit I-a arătat Lui în munte toate împărățiile, aducându-le înaintea ochilor Lui în chip de nălucire, zicându-I „**acestea toate Ți le voi da Ție**", căci din mândrie socotea că lumea ar fi a sa.

Aceleași le spune și acum celor lacomi, întrucât cei ce se închină lui, aceia pe toate acestea le au.

4, 10: **Atunci Iisus i-a zis: Piei, satano**[7]**, căci scris este: Domnului Dumnezeului tău să te închini și Lui singur să-I slujești.**

(4, 10) **Deuteronom 6, 13; 10, 20 / Iosua 24, 14 / Luca 4, 8**

Domnul se mânie asupra lui când vede că pe cele ce sunt ale lui Dumnezeu le făcea [socotește a fi] ale sale, zicându-I „**acestea toate Ți le voi da Ție**", ca și cum ar fi ale lui. Însă cunoaște cât de folositoare sunt Scripturile, căci Domnul dintru acestea a astupat gura vrăjmașului.

4, 11: **Atunci L-a lăsat diavolul și iată Îngerii, venind la El, Îi slujeau.**

Domnul a biruit cele trei ispite: a lăcomiei pântecelui, a slavei deșarte și a iubirii de bogăție, care sunt patimile de căpetenie. Pe acestea biruindu-le, cu atât mai vârtos le-a biruit [Domnul] și pe celelalte. Din această pricină Luca zice că diavolul „**a sfârșit toată ispita**" *(Luca 4, 13)*, pe capetele ispitelor sfârșindu-le. Drept aceea și „**Îngerii Îi slujesc**", arătându-ne că și nouă, după biruință [asupra patimilor], ne vor sluji Îngerii, căci pentru noi toate și le face și le arată Hristos, de vreme ce Lui, ca unui Dumnezeu Îngerii de-a pururi Îi slujesc.

4, 12-13: **Și Iisus, auzind că Ioan a fost întemnițat**[8]**, a plecat în Galileea.** *(13)* **Și părăsind Nazaretul, a venit de a locuit în Capernaum, lângă mare, în hotarele lui Zabulon și Neftali.**

(4, 12) **Marcu 1, 14 / Luca 3, 20; 4, 14 / Ioan 4, 43** *(4, 13)* **Iosua 19, 10, 33 / Marcu 1, 21 / Luca 4, 16, 31**

Iisus pleacă, pentru ca să ne învețe și pe noi să nu ne aruncăm singuri în primejdii. Și se duce în „**Galileea**", care înseamnă „prăvălită jos", pentru că neamurile erau prăvălite și se tăvăleau în păcate. Și locuiește în „**Capernaum**",

---

[7] În ediția de la 1805, în loc de „**piei, satano**", se găsește „**mergi înapoia Mea, satano**".

[8] În ediția de la 1805, în loc de „**a fost întemnițat**", se găsește „**s-a prins**".

care se tâlcuiește „casă a mângâierii", că pentru însăși aceasta S-a pogorât Domnul Hristos din Ceruri, ca să facă toate neamurile casă a Mângâietorului. „**Zabulon**" se tâlcuiește „vânare de noapte", iar „**Neftali**", „lărgime". Deci, neamurile viețuiau întru întuneric și lărgime, pentru că nu pe calea cea strâmtă călătoreau, ci pe cea largă, care duce la pierzare *(Matei 7, 13)*.

4, 14-16: **Ca să se împlinească ce s-a zis prin Isaia Proorocul care zice:** *(15)* **Pământul lui Zabulon și pământul lui Neftali**[9] **spre mare, dincolo de Iordan, Galileea neamurilor;** *(16)* **poporul care stătea în întuneric a văzut lumină mare și celor ce ședeau în latura și în umbra morții lumină le-a răsărit.**

(4, 15) **Isaia 8, 23** *(4, 16)* **Isaia 9, 1; 42, 7 / Luca 1, 79; 2, 32**

„**Lumină mare**" este Evanghelia, căci Legea lumină era și ea, dar mică, iar „**umbra morții**" este păcatul, că este asemănare și umbrită însemnare a morții. Căci precum moartea stăpânește trupul, așa și păcatul stăpânește și omoară sufletul. Și ne-a „**răsărit lumină**", căci nu noi am căutat-o pe dânsa, ci ea ni s-a arătat, ca și cum ar fi urmat [venit] după noi.

4, 17ᵃ: **De atunci a început Iisus să propovăduiască și să spună**

(4, 17ᵃ) **Matei 3, 2; 10, 7 / Marcu 1, 14-15 / Luca 10, 9**

După ce a fost legat [închis] Ioan, a început Iisus a propovădui, pentru că aștepta ca mai întâi Ioan să mărturisească pentru El și să-I gătească Lui calea pe care avea să vină, după cum și slugile mai înainte gătesc stăpânilor. Pentru că Domnul, deopotrivă fiind cu Tatăl, avea și El Prooroc pe Ioan, după cum Tatăl Lui și Dumnezeu avusese pe Proorocii cei mai dinainte de Ioan. Iar [cu atât] mai vârtos și aceia sunt și ai Tatălui și ai Fiului.

4, 17ᵇ: **Pocăiți-vă, căci s-a apropiat Împărăția Cerurilor.**

(4, 17ᵇ) **Matei 10, 7 / Marcu 1, 15 / Luca 10, 9**

„**Împărăție a Cerurilor**" este și Hristos, dar și viața cea cu fapte bune. Oare când petrece omul ca un Înger, nu este el ceresc? Drept aceea, întru fiecare dintre noi este „**Împărăția Cerurilor**", de vom viețui îngerește.

4, 18-19ᵃ: **Pe când umbla pe lângă Marea Galileii, a văzut doi frați, pe Simon ce se numește Petru și pe Andrei, fratele lui, care aruncau mreaja în mare, căci erau pescari.** *(19)* **Și le-a zis:**

(4, 18) **Înțelepciune 6, 16 / Marcu 1, 16 / Luca 5, 1-2 / Ioan 1, 35-42**

Aceștia au fost ucenici ai lui Ioan și încă trăind Ioan, au venit la Hristos. Iar după ce au văzut că Ioan a fost legat [închis], s-au întors iarăși la vânarea de pește. Și așa Hristos, venind la ei, îi vânează, zicând:

---

[9] Neftali este ținutul Galileei de nord, dat în stăpânire lui Neftali și urmașilor lui. Zabulon este ținutul Galileei de sud, atribuit urmașilor lui Zabulon. Neftali și Zabulon au fost doi din cei 12 fii ai lui Iacov *(Facere 30, 8, 20)* (*Dicționarul Noului Testament*, ed. cit., pp. 347, 573).

4, 19^b-20: **Veniți după Mine și vă voi face pescari de oameni**[10]. *(20)* **Iar ei, îndată lăsând mrejele, au mers după El.**

(4, 19^b) **Ieremia 16, 16 / Matei 8, 22 / Marcu 1, 17 / Luca 5, 10**
(4, 20) **Matei 19, 27 / Marcu 1, 18; 10, 28 / Luca 5, 11; 18, 28**

Vezi oameni ascultători? Că îndată au mers după El! De unde se vede și că aceasta este a doua chemare. Pentru că fuseseră ei mai înainte învățați de Hristos, iar după aceea, lăsându-L, când L-au văzut din nou, îndată I-au urmat Lui *(Ioan 1, 35-42)*.

4, 21^a: **Și de acolo, mergând mai departe, a văzut alți doi frați, pe Iacov al lui Zevedeu și pe Ioan, fratele lui, în corabie cu Zevedeu, tatăl lor**

(4, 21^a) **Marcu 1, 19-20**

Foarte mare faptă bună este a-l hrăni la bătrânețe pe tatăl lor, și din drepte [cinstite] osteneli a se hrăni.

4, 21^b: **Dregându-și**[11] **mrejele, și i-a chemat**.

Fiind săraci și neputând să-și cumpere mreje noi, le cârpeau pe cele vechi.

4, 22: **Iar ei îndată, lăsând corabia și pe tatăl lor, au mers după El**.

(4, 22) **Deuteronom 33, 9 / Marcu 1, 20**

Se arată [de aici] că Zevedeu n-a crezut, și pentru aceasta l-au lăsat pe el. Vezi, dar, când se cuvine a lăsa pe tată? Când te împiedică de la fapta bună și de la cinstirea lui Dumnezeu.

Iar aceștia, fiindcă au văzut pe cei mai dinainte că I-au urmat [lui Hristos], cu cuviință s-au dus după Dânsul, râvnind [fapta] acelora.

4, 23^a: **Și a străbătut Iisus toată Galileea, învățând în sinagogile**[12] **lor și propovăduind Evanghelia Împărăției**

(4, 23^a) **Matei 9, 35; 24, 14 / Marcu 1, 14, 39 / Luca 4, 14-15**

Pentru a arăta că nu este potrivnic Legii, Iisus intră în „**adunările**" [„**sinagogile**"] evreilor.

4, 23^b: **Și tămăduind toată boala și toată neputința în popor**.

(4, 23^b) **Matei 9, 35**

Începe cu minunile, ca să îi încredințeze de cele ce îi învață.

„**Boală**" este îndelungata rea pătimire, iar „**neputința**", împotrivirea[13] de puțină vreme a trupului.

---

[10] În ediția de la 1805, în loc de „**pescari de oameni**", se găsește „**vânători de oameni**".

[11] În ediția de la 1805, în loc de „**dregându-și**", se găsește „**cârpindu-și**".

[12] În ediția de la 1805, în loc de „**în sinagogile**", se găsește „**întru adunările**". Sinagogă – clădire destinată celebrării cultului evreiesc (templu, havră); organizație religioasă evreiască, asemănătoare parohiilor creștine.

[13] Aici, „împotrivire" are sensul de netocmire, nepotrivire, nerânduială.

4, 24: **Și s-a dus vestea despre El în toată Siria și aduceau la El pe toți cei ce se aflau în suferințe, fiind cuprinși de multe feluri de boli și de chinuri: pe demonizați, pe lunatici**[14]**, pe slăbănogi și El îi vindeca.**

(4, 24) **Marcu 6, 55**

Hristos n-a cerut credință de la cei care erau aduși la El, pentru că însuși faptul că-i aduceau de departe la El era lucrare a credinței.

„**Lunatici**" sunt numiți cei îndrăciți, căci diavolul, voind să semene [răspândească] întru oameni credința că stelele sunt făcătoare de rău, pândea când era lună plină și atunci îi chinuia, pentru ca să li se pară că luna este pricina patimii și să se prihănească zidirea lui Dumnezeu, după cum s-au înșelat și maniheii.

4, 25: **Și mulțimi multe mergeau după El, din Galileea, din Decapole**[15]**, din Ierusalim, din Iudeea și de dincolo de Iordan.**

(4, 25) **Marcu 3, 7-8 / Luca 6, 17**

---

[14] În ediția de la 1805, în loc de „**pe demonizați, pe lunatici**", se găsește „**pe lunatici**".

[15] Teritoriu situat dincolo de lacul Ghenizaret, având zece orașe cu o populație elenizată (*Dicționarul Noului Testament*, ed. cit., pp. 121-122).

CAPITOLUL 5
Predica de pe munte. Fericirile. Adevărata împlinire a Legii[1]

5, 1ª: **Văzând mulțimile, Iisus S-a suit în munte**

(5, 1ª) **Marcu 3, 13**

Învățându-ne pe noi ca nu spre [la] arătare să facem ceva [să lucrăm oareșce], se suie în munte[2]. Și, de vreme ce vrea să învețe, ne arată că se cuvine să ne depărtăm din mijlocul turburărilor, când învățăm [săvârșim lucrare învățătorească].

5, 1ᵇ: **Și așezându-Se, ucenicii Lui au venit la El.**

(5, 1ᵇ) **Marcu 3, 13**

Noroadele vin la Dânsul pentru minuni, iar ucenicii, pentru învățătură. Drept aceea, după ce a săvârșit minunile și a tămăduit trupurile, vindecă și sufletele, ca să ne învățăm că Însuși este Ziditor și al trupurilor și al sufletelor.

5, 2ª: **Și deschizându-Și gura**[3]

(5, 2ª) **Luca 6, 20**

De ce spune aceasta: „**deschizându-Și gura Sa**"? Poate ar părea că este de prisos spusa aceasta, dar nu este așa, căci învăța și fără a-Și deschide gura. Cum? Prin viața Sa și prin minuni. Dar acum învață [cu cuvântul,] „**deschizându-Și gura Sa**".

5, 2ᵇ: **Îi învăța zicând**

Nu numai pe ucenici, ci și norodul. Și începe de la Fericiri, după cum și David a început de la Fericiri: „**Fericit bărbatul**..." *(Psalm 1, 1)*.

---

[1] În ediția de la 1805, titlul capitolului este: *„Pentru Fericiri. Pentru aceasta cum că Apostolii și Învățătorii sunt sare și lumină. Pentru a nu strica Legea și poruncile. Pentru a nu face ceva împotriva aproapelui. Pentru împăcarea cu pârâșul. Pentru a nu curvi. Pentru sminteli. Pentru a nu-și lăsa femeia. Pentru a nu se jura nicidecum. Pentru a suferi ocările și a nu se împotrivi celui rău. Pentru a iubi pe vrăjmași"*.

[2] O veche tradiție spune că muntele pe care Mântuitorul a rostit Fericirile ar fi muntele numit astăzi Kurun Hattin (Coarnele Hatinului), situat cam la 7 kilometri mai spre nord-vest de orașul Tiberiada, nu departe de localitatea numită azi Safet și de țărmul vestic al lacului Ghenizaret. Muntele are o înălțime de 560 de metri deasupra lacului și domină împrejurimea. Deasupra Muntelui era un platou pe care s-a așezat mulțimea (*Dicționarul Noului Testament*, ed. cit., p. 335).

[3] În ediția de la 1805, în loc de „**deschizându-Și gura**", se găsește „**deschizându-Și gura Sa**".

5, 3: **Fericiți cei săraci cu duhul, că a lor este Împărăția Cerurilor.**

(5, 3) **Psalm 50, 18 / Isaia 57, 15 / Luca 6, 20**

Întâi pune smerenia ca pe o temelie, că de vreme ce din mândrie a căzut Adam, prin smerenie ne îndreptează pe noi Hristos, fiindcă Adam a nădăjduit să se facă dumnezeu.

Deci, cei zdrobiți cu sufletul, aceștia sunt „**săraci cu duhul**"[4].

5, 4: **Fericiți cei ce plâng, că aceia se vor mângâia.**

(5, 4) **Psalm 125, 5-6 / Isaia 61, 2-3 / Luca 6, 21 / Ioan 16, 20**

„**Cei ce plâng**" pentru păcate, iar nu pentru ceva din cele lumești – și „**plâng**" pururea, nu o singură dată. Și nu numai pentru ale noastre păcate [se cuvine să plângem], ci și pentru cele ale aproapelui.

Și „**se vor mângâia**" și aici, pentru că cel ce „**plânge**" pentru păcat, se bucură duhovnicește, iar dincolo, cu mult mai vârtos se va mângâia[5].

5, 5: **Fericiți cei blânzi, că aceia vor moșteni pământul.**

(5, 5) **Psalm 36, 11, 29 / Pilde 2, 21; 16, 19 / Isaia 66, 2 / Matei 11, 29**

Unii spun că numește „**pământ**" pe cel gândit, adică Cerul. Dar tu înțelege [aici] și pământul acesta [pe care pășim], că de vreme ce sunt socotiți cei blânzi

---

[4] Pentru *Fericiri*, Sfântul Maxim Mărturisitorul ne învață astfel: „Mulți săraci cu duhul are lumea, dar nu cum se cuvine. Și mulți care plâng, dar pentru pagube de bani și pierderi de copii. Și mulți blânzi, dar față de patimile necurate. Mulți care flămânzesc și însetoșează, dar pentru a răpi cele străine și a câștiga din nedreptate. Mulți milostivi, dar față de trup și cele ale trupului. Și curați cu inima, dar pentru slava deșartă. Și făcători de pace, dar prin aceea că supun sufletul trupului. Mulți prigoniți, dar fiindcă sunt fără de rânduială. Mulți ocărâți, dar pentru păcate rușinoase. Fericiți sunt însă numai aceia care fac și pătimesc acestea pentru Hristos și după pilda lui Hristos. De ce? Pentru că «**a lor este Împărăția Cerurilor**» și pentru că «**aceștia vor vedea pe Dumnezeu**» – și așa mai departe. Așadar, nu fiindcă fac acestea și le pătimesc sunt fericiți, căci și cei mai înainte pomeniți fac același lucru. Ci pentru că fac și pătimesc acestea pentru Hristos și după pilda lui Hristos" (*Filocalia românească*, vol. 2, *Suta a treia a capetelor despre dragoste*, cap 47, ed. Humanitas, București, 1999, p. 95).

[5] Cuviosul Petru Damaschinul ne învață că aceluia care se află întru frica lui Dumnezeu i se va dărui la vremea cuvenită și plânsul fericit, după acest cuvânt al Domnului, din Evanghelie: „**Fericiți cei ce plâng, că aceia se vor mângâia**", „adică bine este a se plânge cineva pe sine însuși și pe aproapele, din dragoste și râvnă. E ca acela ce plânge pentru un mort sub puterea gândurilor înfricoșătoare, dinainte de moarte, pentru cele ce vor fi după moarte. El suspină în adâncul inimii și în tânguire multă, negrăită. Și nu se îngrijește nici de cinste, nici de necinste, ci disprețuiește chiar viața însăși, ba uită adeseori și de mâncare, din durerea inimii și a tânguirii neîncetate. În felul acesta, harul lui Dumnezeu și Maica de obște a tuturor îi va dărui lui blândețea și începutul urmării lui Hristos, adică a treia poruncă, după cum a zis Domnul: «**Fericiți cei blânzi**» *(Matei 5, 5)*" – *Filocalia românească*, vol. 5, *Despre porunca a doua și despre nașterea plânsului din temere*, ed. Humanitas, 2001, pp. 54-55.

ca defăimați și lipsiți de averi, mai vârtos aceștia pe toate le au. Iar „**blânzi**"[6] sunt nu cei care nicidecum nu se mânie – fiindcă unii ca aceștia sunt nesimțitori –, ci cei care au mânie, dar o stăpânesc și se mânie numai când se cuvine.

5, 6: **Fericiți cei ce flămânzesc și înseteazâ[7] de dreptate, că aceia se vor sătura.**

(5, 6) **Isaia 55, 1; 65, 13 / Baruh 2, 18 / Luca 1, 53**

Voind să vorbească despre milostenie, arată întâi că se cuvine a păzi dreptatea și a nu milui din răpire.

Și se cuvine a păzi dreptatea cu toată pofta [râvna], că aceasta înseamnă: „**flămânzesc și însetoșează**".

Și dacă cei lacomi par că sunt îndestulați și se satură, zice [Domnul] că drepții cu atât mai vârtos și aici se vor sătura, pentru că aceștia le au pe ale lor cu întemeiere [după dreptate][8].

---

[6] Tot Sfântul Petru Damaschinul ne învață despre cel ce săvârșește blândețea întru darul lui Dumnezeu: „Unul ca acesta se face întărit ca o stâncă și nu mai e clintit de nici un vânt sau val al vieții, ci e pururea la fel, în prisosință și în lipsă, în bună stare, în cinste și în ocară. Și, simplu vorbind, în orice lucru el cunoaște, cu bună pătrundere, că toate trec – și cele dulci și cele dureroase – și că viața aceasta este cale spre veacul viitor; și că chiar dacă nu vrem noi se fac cele ce se fac, și în zadar ne tulburăm și ne păgubim de cununa răbdării și ne arătăm potrivnici voii lui Dumnezeu, fiindcă toate câte le face Dumnezeu sunt bune foarte și noi suntem neștiutori. «**Căci va îndrepta pe cei blânzi întru judecată**» *(Psalm 24, 10)*, mai bine-zis întru pătrunderea lucrurilor. [...] Deci, cel ce s-a învrednicit să păzească porunca a treia, deprinzându-se întru toată pătrunderea, nu va mai râde de nimeni, nici întru cunoștință, nici întru necunoștință. Ci, luând darul smereniei, se socotește pe sine ca nefiind nimic. Căci blândețea e materia smereniei, iar aceasta este ușa nepătimirii. Și prin aceasta, cel ce-și cunoaște firea sa intră la dragostea desăvârșită, care nu cade. Căci acela știe ce a fost înainte de a se naște și ce va fi după moarte. El își dă seama că omul nu este nimic, decât un scurt miros urât, pierdut într-o clipă, și mai rău decât toată zidirea. Fiindcă nici o altă făptură, însuflețită sau neînsuflețită, n-a călcat voia lui Dumnezeu vreodată, ci numai firea omenească, cea care, bucurându-se de multe binefaceri, mânie pe Dumnezeu necontenit" (*Filocalia românească*, vol. 5, *Despre porunca a doua și despre nașterea plânsului din temere*, ed. Humanitas, 2001, pp. 55-56).

[7] În ediția de la 1805, în loc de „**însetează**", se găsește „**însetoșează**".

[8] „Dacă cineva n-a gustat dintr-un lucru, nu știe ce-i lipsește, cum zice Sfântul Vasile cel Mare; dar cel ce a gustat, mult îl dorește. Așa și cel ce a gustat din dulceața poruncilor, știe că poruncile îl duc treptat la urmarea lui Hristos. Acela dorește mult dobândirea celorlalte, încât pentru ele disprețuiește adeseori și moartea. Simțind puțin unele din tainele lui Dumnezeu, ascunse în dumnezeieștile Scripturi, însetează mult să le cuprindă. Și cu cât capătă mai multă cunoștință, însetează și arde și mai mult, ca unul ce bea flacără. Iar, fiindcă Dumnezeirea nu poate fi cuprinsă de nimeni, rămâne pururea însetat". Acestea ni le spune Cuviosul Petru Damaschinul (*Filocalia românească*, vol. 5, *Despre porunca a doua și despre nașterea plânsului din temere*, ed. Humanitas, 2001, pp. 56-57).

5, 7: **Fericiți cei milostivi, că aceia se vor milui.**

(5, 7) **Psalm 40, 1-2 / Pilde 14, 21; 21, 21 / Sirah 3, 30-31 / Matei 6, 14 / Iacov 2, 17**

Nu numai prin bani se face milostenie, ci și prin cuvânt, iar de nu ai nimic, prin lacrimi.

Iar [„**cei milostivi**"] vor fi miluiți și aici, de oameni, căci acela care ieri era milostiv, dacă astăzi va fi lipsit, de toți va fi miluit. Iar acolo, Dumnezeu îl va milui cu mult mai mult.

5, 8: **Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu.**

(5, 8) **Psalm 14, 2; 16, 15; 23, 4; 72, 1 / Avacum 1, 13 / Evrei 12, 14 / 1 Ioan 3, 2-3**

Mulți sunt care nu răpesc, ci mai vârtos miluiesc, însă curvesc și sunt necurați întru alt chip.

Deci Hristos poruncește ca – împreună cu alte fapte bune – să fim și „**curați**", adică să ne înfrânăm de la patimi, dar nu numai cu trupul, ci și cu inima, căci fără sfințenie – adică fără înfrânarea patimilor – nimeni nu va vedea pe Domnul[9].

Tot așa cum oglinda, dacă este curată, primește [oglindește] fețele, așa și sufletul cel curat primește vederea lui Dumnezeu și înțelegerea Scripturilor[10].

5, 9: **Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema.**

(5, 9) **Iacov 3, 18 / Evrei 12, 14**

Fericiți sunt nu numai cei care sunt pașnici față de toți, ci și cei care îi împacă pe cei certați. Încă sunt „**făcători de pace**" și cei care pe vrăjmașii lui Dumnezeu, prin învățătură îi întorc [către buna cinstire].

---

[9] Aici Sfântul Simeon Noul Teolog ne învață: „Inima curată nu poate înfăptui nici o virtute, nici două, nici zece, ci toate împreună fiind, așa zicând, ca una singură și dusă până la capătul din urmă. Dar nici acestea nu pot face singure inima curată, fără venirea și lucrarea Duhului. Căci, precum fierarul își poate arăta meșteșugul prin uneltele sale, dar fără lucrarea focului nu poate isprăvi nimic, așa și omul, toate le face și se folosește de virtuți ca de niște unelte, dar fără venirea focului dumnezeiesc, ele rămân fără rod și fără folos, neizbutind să curățească pata și întinăciunea sufletului" (*Filocalia românească*, vol. 6, *A doua sută a capetelor de Dumnezeu cuvântătoare și făptuitoare*, cap 29, ed. IBMBOR, București, 1977, pp. 69-70).

Iar Cuviosul Teodor al Edesei scrie: „Curat cu inima este acela a cărui inimă nu-l osândește pentru călcarea vreunei porunci a lui Dumnezeu sau pentru întrelăsarea ei, sau pentru primirea vreunui gând potrivnic" (*Filocalia românească*, vol. 4, *O sută de capete foarte folositoare*, cap 86, ed. Humanitas, București, 2000, p. 223).

[10] Iar Sfântul Isaac Sirul ne spune: „Fericiți, deci, cei curați cu inima, că nu este timp în care să nu se bucure de desfătarea lacrimilor și întru aceasta pururea vor vedea pe Domnul. [...] Căci de la plâns se trece la curăția sufletului" (*Filocalia românească*, vol. 10, *Cuvântul LXXXV: Despre post și priveghere*, ed. IBMBOR, București, 1981, pp. 443-444).

Și **„fii ai lui Dumnezeu"** sunt unii ca aceștia, pentru că și Cel Unul-Născut ne-a împăcat pe noi cu Dumnezeu[11].

5, 10: **Fericiți cei prigoniți[12] pentru dreptate, că a lor este Împărăția Cerurilor.**

(5, 10) **Romani 8, 17 / 1 Petru 2, 19; 3, 14**

Nu numai mucenicii se cheamă că sunt **„prigoniți"**, ci și mulți [alții], pentru că ajută celor care sunt nedreptățiți.

Și, în scurt [vorbind, **„fericiți"** sunt cei ce sunt prigoniți] pentru toată fapta bună, căci dreptate este toată fapta cea bună – de vreme ce și tâlharii și ucigașii sunt prigoniți, dar nu sunt **„fericiți"**[13].

5, 11ᵃ: **Fericiți veți fi când vă vor ocărî și vă vor prigoni[14].**

(5, 11ᵃ) **Luca 6, 22 / 1 Petru 4, 14**

De aici Se întoarce către Apostoli, arătând că dascălii vor fi ocărâți îndeosebi.

5, 11ᵇ: **Și vor zice tot cuvântul rău împotriva voastră, mințind din pricina Mea.**

Nu tot cel ce va fi ocărât este **„fericit"**, ci acela care va fi ocărât pentru Hristos și în chip mincinos. Iar dacă nu vor fi acestea două, ticălos este acela, ca unul care pe mulți smintește.

5, 12ᵃ: **Bucurați-vă și vă veseliți, că plata voastră multă este în Ceruri.**

(5, 12ᵃ) **2 Paralipomena 36, 16 / Matei 21, 35; 23, 34-35 / Luca 6, 23 / Faptele Apostolilor 5, 41**

Celorlalți nu le-a zis **„plată multă"**, aici însă arată că lucru mare și preagreu este a răbda ocara, pentru că [din pricina acesteia] mulți și-au pus sfârșit vieții. Încă și Iov, celelalte multe ispite răbdându-le, atunci mai vârtos s-a turburat când prietenii l-au ocărât, [spunând] că din pricina păcatelor sale pătimește *(Iov 4, 8-9; 8, 1-6; 11, 13-15, 20).*

---

[11] Cuviosul Petru Damaschinul ne arată în amănunțime care este fericirea făcătorilor de pace: „Aceștia sunt cei ce au făcut pace în sufletul și trupul lor, supunând trupul duhului, ca să nu mai poftească trupul împotriva duhului, ci să împărățească harul Duhului Sfânt în suflet, și să-l călăuzească precum voiește, dăruindu-i cunoștință dumnezeiască. Prin aceasta, unul ca acela poate să rabde prigonirea, batjocorirea și tot cuvântul rău, pentru dreptate – și se bucură că «**plata lui multă este în Ceruri**» *(Matei 5, 12)*. Căci toate *Fericirile* fac dumnezeu după har pe omul care a ajuns blând, doritor a toată dreptatea, milostiv, nepătimitor, făcător de pace, răbdând toată durerea cu bucurie pentru dragostea lui Dumnezeu și a aproapelui" (*Filocalia românească*, vol. 5, *Despre porunca a doua și despre nașterea plânsului din temere*, ed. Humanitas, 2001, pp. 58-59).

[12] În ediția de la 1805, în loc de **„cei prigoniți"**, se găsește **„cei ce se gonesc"**.

[13] Adică, Domnul nu-i fericește pe unii ca aceștia.

[14] În ediția de la 1805, în loc de **„vă vor prigoni"**, se găsește **„vă vor goni"**.

5, 12ᵇ: **Că așa au prigonit**[15] **pe Proorocii cei dinainte de voi**.

Ca să nu creadă Apostolii că vor fi prigoniți din pricină că [Hristos] îi învață pe ei lucruri potrivnice, îi mângâie arătând că: „Și «**Proorocii cei dinainte de voi**» pentru fapta cea bună au fost prigoniți. Drept aceea, mângâiere să aveți pătimirile acelora".

5, 13ᵃ: **Voi sunteți sarea pământului**

(5, 13ᵃ) **Marcu 9, 50**

„Dar Proorocii au fost trimiși numai la un neam, în timp ce voi, [ucenicii] sunteți «**sare a tot pământul**», prin învățătură și prin mustrări, ca sarea întărind pe cei moleșiți – adică desfrânați –, ca să nu nască „**viermii**" cei fără de sfârșit [neadormiți] *(Marcu 9, 44, 46, 48)*. Drept aceea nu lepădați saramura mustrărilor[16], măcar de veți fi ocărâți, măcar de veți fi prigoniți". Pentru aceasta zice:

5, 13ᵇ: **Dacă sarea se va strica**[17], **cu ce se va săra? De nimic nu mai e bună, decât să fie aruncată afară și călcată în picioare de oameni**.

(5, 13ᵇ) **Marcu 9, 50 / Luca 14, 34-35**

Dacă dascălul „**se va împuți**" [„**strica**"] – adică dacă nu va mustra și nu va întări ca „**sarea**", ci se va moleși –, cu ce „**se va săra**", altfel spus cu ce se va lucra îndreptarea? Așadar de atunci „**afară**" se aruncă din dregătoria de învățător și „**se calcă în picioare**", adică se defăimează.

5, 14ᵃ: **Voi sunteți lumina lumii**

(5, 14ᵃ) **Pilde 4, 18 / Filipeni 2, 15**

Mai întâi „**sare**" și apoi „**lumină**", pentru că cel ce vădește cele ce se fac întru ascuns, acela este lumină, căci tot ce se arată, „**lumină**" este *(Efeseni 5, 13-14)*. Și nu numai un neam au luminat Apostolii, ci lumea toată.

5, 14ᵇ: **Nu poate o cetate aflată pe vârf de munte**[18] **să se ascundă**.

Îi învață pe ei să fie nevoitori și să ia aminte la viața lor ca cei care vor fi văzuți de toți, zicându-le: „Să nu socotiți că în colțuri vă veți ascunde, ci arătați veți fi și de aceea aveți grijă să viețuiți fără de prihană, ca să nu smintiți și pe alții".

---

[15] În ediția de la 1805, în loc de „**au prigonit**", se găsește „**au gonit**".

[16] „**Sarea**" este înțeleasă aici prin saramura mustrărilor duhovnicești. Cunoaștem că sarea are calitatea de a feri bucatele de stricăciune și de a le face gustoase. Asemănând pe Apostolii Săi cu „**sarea pământului**", Domnul a voit să spună că, precum sarea pământului are calitatea de a feri bucatele de putrejune și a le face gustoase, tot așa și Apostolii Săi au menirea ca să ferească omenirea de stricăciune.

[17] În textul de la 1805, se află „**se va împuți**", în loc de „**se va strica**".

[18] În ediția de la 1805, în loc de „**aflată pe vârf de munte**", se găsește „**deasupra muntelui stând**".

5, 15: **Nici nu aprind făclie și o pun sub obroc, ci în sfeșnic și luminează tuturor celor din casă.**

(5, 15) **Marcu 4, 21 / Luca 8, 16; 11, 33**

„Eu, [Domnul,] am aprins «**lumina**»; iar a nu se stinge darul, aceasta este a sârguinței voastre, ca și altora să le strălucească lumina vieții voastre". Că [iată ce] zice:

5, 16: **Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, așa încât să vadă faptele voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru Cel din Ceruri.**

(5, 16) **Pilde 4, 18 / Ioan 15, 8 / Filipeni 1, 11; 2, 15 / 1 Petru 2, 12**

Nu zice: „voi să arătați fapta cea bună", căci aceasta nu este lucru bun [cuvenit], ci „aceea singură să lumineze, ca și vrăjmașii voștri să se minuneze și să nu vă slăvească pe voi, ci «**pe Tatăl vostru**»".

De aceea, de facem vreo faptă bună, spre slava lui Dumnezeu se cuvine să o săvârșim, iar nu pentru slava noastră[19].

5, 17: **Să nu socotiți că am venit să stric Legea sau Proorocii; n-am venit să stric, ci să împlinesc.**

(5, 17) **Matei 3, 15 / Romani 3, 31**

Pentru că El avea să aducă legi noi, ca să nu socotească ei că este potrivnic lui Dumnezeu, zice, mai înainte vindecând [îndreptând] părerea celor mulți: „Nu am venit să stric Legea, ci mai vârtos s-o împlinesc". Dar cum a împlinit-o? Întâi că toate pe care le-au spus pentru El Proorocii le-a făcut. De aceea și Evanghelistul adeseori spune: „**Ca să se împlinească ceea ce s-a zis de Domnul prin Proorocul**" *(Matei 1, 22; 2, 5; 2, 15; 2, 17 etc.).*

Dar și poruncile Legii, pe toate le-a împlinit, „**că n-a săvârșit nici o nedreptate și nici o înșelăciune n-a fost în gura Lui**" *(Isaia 53, 9;* vezi și *1 Petru 2, 22).* Și în alt chip a împlinit Legea, căci toate cele pe care în chip umbrit le-a însemnat aceea, El de săvârșit [desăvârșit] le-a zugrăvit. Căci Legea a zis „**să nu ucizi**" *(Ieșire 20, 13),* iar El mai vârtos poruncește „**nici să te mânii în deșert**" – asemenea unui zugrav care nu strică însemnarea umbrită [învechită], ci mai vârtos o împlinește [întărește].

---

[19] Aici Cuviosul Teodor al Edesei spune: „Precum mirul de mult preț, chiar închis în vas, răspândește în aer buna sa mireasmă și umple de ea nu numai pe cei ce stau aproape, ci și pe cei dimprejur, așa și buna mireasmă a sufletului virtuos și iubitor de Dumnezeu, răspândindu-se prin toate simțurile trupului, arată privitorilor virtutea așezată înăuntru. Căci, cine, văzând limbă care nu grăiește nimic fără de rânduială și nepotrivit, ci tot ce-i bun și folositor ascultătorilor, ochi înfrânați, ureche ce nu primește nimic din cântările și cuvintele necuvenite, picioare care umblă cuviincios și față care nu se strâmbă de râs, ci mai degrabă e gata de lacrimi și de plâns, nu va cunoaște că înăuntru se află și multă bună mireasmă a virtuților?" (*Filocalia românească*, vol. 4, *O sută de capete foarte folositoare*, cap 86, ed. Humanitas, București, 2000, p. 223).

5, 18[a]: **Căci amin zic vouă**

„**Amin**" este cuvânt de adeverire, în loc de „adevăr zic vouă".

5, 18[b]: **Înainte de a trece[20] cerul și pământul, o iotă sau o cirtă din Lege nu va trece, până ce se vor face toate.**

(5, 18[b]) **Psalm 118, 89-90, 152 / Isaia 40, 8 / Maleahi 2, 6 / Matei 24, 35 / Luca 16, 17; 21, 33**

Aici arată că lumea trece și se schimbă, dar cât va sta [fi] lumea, nici cea prea mică slovă din Lege nu va trece.

Iar unii zic că „**iota**" și „**cirta**" sunt cele zece porunci ale Legii[21]. Iar alții, că este Crucea – că „**iota**" este lemnul cel drept [brațul înalt] al Crucii, iar „**cirta**", cel [pus] de-a curmezișul. Deci, [Domnul] zice [aici] că cele ce s-au zis despre Cruce se vor împlini.

5, 19[a]: **Deci, cel ce va strica una din aceste porunci foarte mici și va învăța așa pe oameni, foarte mic[22] se va chema întru Împărăția Cerurilor**

(5, 19[a]) **1 Ezdra 7, 10 / Iacov 2, 10**

„**Porunci mai [foarte] mici**" numește poruncile pe care avea să le dea El, iar nu pe cele ale Legii. Și le numește pe acestea „**mai [foarte] mici**", din pricina smereniei [Sale], ca și pe tine să te învețe ca smerit să cugeți cu privire la învățăturile tale.

Iar cel ce „**mic se va chema întru Împărăția Cerurilor**", adică la Înviere, acela va fi de pe urmă și va fi aruncat în gheena, că nu va intra în Împărăție. Să nu fie! Că aici prin „**Împărăție**", Învierea să o înțelegi.

5, 19[b]: **Iar cel ce va face și va învăța, acesta mare se va chema întru Împărăția Cerurilor.**

Întâi a zis „**va face**" și apoi „**va învăța**", căci, cum voi putea povățui pe altul întru calea pe care eu nu am călătorit?[23] Și iarăși, dacă eu fac și nu învăț, nu am atâta plată, iar de multe ori chiar osândă, dacă din pricina zavistiei sau a lenevirii nu săvârșesc lucru învățătoresc.

---

[20] În ediția de la 1805, în loc de „**înainte de a trece**", se găsește „**până ce va trece**".

[21] În sistemul grecesc și slavon al numeralelor, „iota" (cu accent) indică numărul 10.

[22] În ediția de la 1805, în loc de „**foarte mici/mic**", se găsește „**mai mici/mic**".

[23] Aici Sfântul Grigore Teologul ne învață în cuvântul său despre preoție: „Boala aceasta, de a te crede învățat când nu ești, este vrednică de lacrimi și de suspine, mai mult decât orice altă boală. Adeseori am deplâns boala asta, pentru că știu bine că pretenția aceasta îți pierde și bruma de învățătură ce-o mai ai, iar umbletul după slava deșartă este pentru om mare piedică în calea virtuții. Numai unul ca Petru și ca Pavel poate vindeca și opri boala aceasta! Numai unul ca acești mari ucenici ai lui Hristos, care au luat și harul vindecărilor o dată cu puterea de a conduce pe credincioși cu cuvântul și cu fapta, care s-au făcut tuturor toate *(1 Corinteni 9, 22)*, ca pe toți să-i dobândească! În ce ne privește pe noi, ceilalți, mare lucru dacă ne lăsăm bine conduși și păstoriți de cei cărora li s-a încredințat vindecarea

5, 20: **Căci zic vouă: Că de nu va prisosi dreptatea voastră mai mult decât a cărturarilor și a fariseilor, nu veți intra în Împărăția Cerurilor.**

(5, 20) **Romani 9, 31**

„**Dreptate**" numește toată fapta bună. Spre pildă: Iov era drept, cuvios, fără de prihană *(Iov 1, 1)*. Deci înfricoșează-te, omule, socotind cât ni se cere!

Apoi ne învață cum ne „**va prisosi [dreptatea]**" și numără [ne arată] faptele bune:

5, 21: **Ați auzit că s-a zis celor de demult: „Să nu ucizi"; iar cine va ucide, vrednic va fi de osândă**[24].

(5, 21) **Ieșire 20, 13 / Levitic 24, 17 / Deuteronom 5, 17 / Matei 19, 18 / Marcu 10, 19 / Luca 18, 20**

Nu spune cine a dat poruncile, căci dacă ar fi zis: „Tatăl Meu a zis celor de demult, iar Eu zic vouă", ar fi părut că pune legi împotriva Tatălui. Iarăși, dacă ar fi zis: „Eu am zis celor de demult", cu anevoie ar fi fost de primit. Deci, nehotărât [nenumind pe Cel Care a grăit], spune că „**s-a zis celor de demult**". Și zicând „**celor de demult**", arată că Legea s-a învechit. Deci, de vreme ce s-a învechit și aproape este de a se pierde, se cuvine a o părăsi pe aceasta și a alerga la cele noi [poruncite].

5, 22[a]: **Eu însă vă spun vouă: Că oricine se mânie pe fratele său, vrednic va fi de osândă**[25]

(5, 22[a]) **1 Ioan 3, 15**

Proorocii, vrând să prooorocească, spuneau: „Acestea zice Domnul". Iar Hristos spune: „**Eu însă vă spun vouă**", arătând stăpânirea Dumnezeirii, că aceia erau slujitori, iar Acesta este Fiul și pe toate ale Tatălui le are.

---

unor astfel de boli și ocârmuirea credincioșilor" (*Despre preoție*, LI, traducere, introducere, indici și note de Pr. Dumitru Fecioru, ed. IBMBOR, București, 1987, p. 187).

Tot pentru acestea, Sfântul Ignatie Briancianinov ne arată prăpastia care se deschide dintru a învăța pe alții, mai înainte de a făptui tu însuți: „Multe cărți s-au scris în starea de nălucire, numită «părerea de sine». Când sunt citite, se întrevede în ele prezența unei fine senzualități și o subtilă mândrie, care produce asupra oamenilor orbiți spiritual și plini de patimi, o desfătare pe care ei o consideră pregustare a harului Sfântului Duh. Nu înțeleg, nenorociții, că ei se desfătează de mirosul subtil al patimilor ce trăiesc în ei, luându-l în orbirea lor sufletească drept parfum al harului. Ei nu-și dau seama că numai Sfinții sunt în stare să guste cu adevărat o bucurie duhovnicească, că bucuria duhovnicească trebuie să fie precedată de pocăința și curățirea de patimi, că păcătosul nu este în stare să perceapă o bucurie spirituală, că trebuie să te recunoști nevrednic de o asemenea bucurie, să o respingi dacă începe să te cuprindă, să o refuzi, ca și cum nu ți-ar conveni, ca o orbire evidentă și fatală, ca o subtilă mișcare a vanității, mândriei și voluptății" (*Fărâmiturile ospățului*, ed. EOR, Alba Iulia, 1996, pp. 48-49).

[24] În textul de la 1805, în loc de „**vrednic va fi de osândă**", se găsește „**vinovat va fi judecății**".

[25] În textul de la 1805, versetul este: „**Eu însă vă spun vouă: Că oricine se mânie asupra fratelui său, în deșert, vinovat va fi judecății**".

Iar cel ce „**se mânie asupra fratelui său, în deșert**", acela va fi osândit, iar dacă cineva se mânie cu bună cuvântare și pentru îndreptare și după [dintru] râvnă duhovnicească, nu va fi osândit. Pentru că și Pavel graiuri de mânie a grăit către Elimas vrăjitorul și către arhiereu *(Faptele Apostolilor 13, 8-11; 23, 3)*, dar nu „**în deșert**", ci din râvnă. Atunci ne mâniem „**în deșert**", când o facem din pricina banilor sau a slavei [deșarte].

5, 22^{b}: **Și cine va zice fratelui său netrebnicule**[26], **vrednic va fi de judecata sinedriului**[27]

Numește „**sobor**" divanul evreilor. Iar „**raca**" înseamnă „tu", după cum avem obiceiul a zice către cei pe care nu-i băgăm în seamă: „Du-te tu". Deci, ne sfătuiește acestea ca să ne învețe să fim osârduitori și pentru cele mici și unul pe altul să ne cinstim.

Iar unii spun că în siriacă „**raca**" înseamnă „de scuipat", adică „prost" [„netrebnic"]. Deci, cel care îl va ocărî pe fratele său ca pe un „prost" [„netrebnic"], vinovat va fi [de judecata] „**soborului**" Sfinților Apostoli, când vor ședea [pe scaun], judecând cele douăsprezece seminții.

5, 22^{c}: **Iar cine va zice: „nebunule", vrednic va fi de gheena focului**[28].

Mulți socotesc și zic că vorba aceasta este grea și aspră, dar nu este așa, căci cel care îl arată pe fratele său lipsit de cuvântare și înțelegere – prin care ne deosebim de dobitoace –, cum n-ar fi „**vrednic de gheena**"? Pentru că acela care defaimă și ocărăște, strică dragostea și, lipsind ea, împreună risipește [suntem lipsiți] și [de] faptele bune, după cum, dacă

---

[26] În textul de la 1805, se află „**raca**", în loc de „**netrebnicule**". „**Raca**" este un termen aramaic, înscris ca atare în textul grecesc. „**Raca**" înseamnă „prost" sau „cap sec". În traducerile românești este redat îndeobște prin „netrebnic" sau „necurat".

[27] În textul de la 1805, se află „**soborului**" în loc de „**de judecata sinedriului**". Pentru „sinedriu" vezi și nota tâlcuirii de la *Matei 26, 56-60a*.

[28] În textul de la 1805, se află „**vinovat va fi gheenei focului**" în loc de „**vrednic va fi de gheena focului**". Gheena este o vale adâncă, aflată în sudul Ierusalimului, între Muntele Sion și Muntele „sfatului celui rău", unde, în vechime – pe vremea regilor idolatri din Iuda – idolului Moloh îi erau aduși copii ca jertfe (vezi *Ieremia 7, 31; 19, 6; 32, 35*). De atunci ea era socotită de evreii credincioși ca spurcată și aruncau în ea, în semn de dispreț, tot felul de gunoaie și de necurății din Ierusalim, cărora li se dădea foc și astfel se răspândea un miros urât. Și fiindcă focul ardea continuu, se considera ca un iad, în care se credea că arde focul nestins. De aceea s-a și numit acel loc „**gheena focului**". Mântuitorul folosește aici expresia, ca atare, în sensul în care „**gheena focului**" este un loc de osândă, în care își primesc pedepsele după moarte sufletele celor răi, fiind chinuiți de un foc duhovnicesc și nu de unul material (vezi și *Matei 18, 9*) – *Dicționarul Noului Testament*, ed. cit., p. 451.

este dragoste, stăruim și în faptele bune. Deci, toate faptele bune le risipește cel ce ocărăște, fiindcă dezbină dragostea[29]. Pentru aceasta, după cuviință, este vrednic de focul cel veșnic.

5, 23-24: **Deci, dacă îți vei aduce darul tău la altar și acolo îți vei aduce aminte că fratele tău are ceva împotriva ta,** *(24)* **lasă darul tău acolo, înaintea altarului și mergi întâi și împacă-te cu fratele tău și, apoi, venind, adu darul tău.**

(5, 23) **Matei 8, 4 / Marcu 11, 25** *(5, 24)* **Isaia 66, 3 / Marcu 11, 25**

Dumnezeu nu ia în seamă cinstea Sa, ci mai mult să ne iubim unul pe altul, căci zice: „**îți vei aduce aminte că fratele tău are ceva împotriva ta**", neadăugând nimic altceva. Deci, împacă-te, fie de are ceva împotriva ta cu dreptate, fie cu nedreptate. Și nici nu zice: „dacă tu ai ceva împotriva aceluia", ci „acela de are ceva împotriva ta, sârguiește-te a-l împrieteni [împăca] pe el cu tine".

Și ne poruncește Domnul „**să lăsăm darul**", ca să ne sârguiască la împăcare, cu nevoie. Deci, tu, vrând să aduci darul tău, ești silit să te împaci.

Și mai arată că adevărata jertfă este dragostea.

5, 25-26: **Împacă-te cu pârâșul[30] tău degrabă, până ești cu el pe cale, ca nu cumva pârâșul să te dea judecătorului, și judecătorul slujitorului și să fii aruncat în temniță.** *(26)* **Adevărat grăiesc ție: Nu vei ieși de acolo, până ce nu vei fi dat cel de pe urmă ban[31].**

(5, 25) **Pilde 25, 8 / Sirah 8, 1-2 / Matei 6, 14; 18, 35 / Luca 12, 58** *(5, 26)* **Luca 12, 59**

Unii socotesc că „**pârâș**" este numit diavolul, iar „**cale**", viața aceasta. Iar Domnul sfătuiește așa: „Cât ești în viața aceasta, desparte-te de diavol, ca să nu te poată mustra pe urmă pentru păcat, ca și cum ai avea ceva dintru ale lui. Iar atunci când se va sfârși viața ta, te vei da muncilor [caznelor] și vei fi muncit [căznit] și pentru «**cele mai de pe urmă**» păcate". [Aceasta să o înțelegi prin: „**Nu vei ieși de acolo, până ce nu vei fi dat cel de pe urmă codrant**",] căci codrantul prețuiește doi bănuți *(Luca 12, 6; 21, 2)*.

Iar tu să înțelegi că și pentru pârâșii de aici zice aceasta, sfătuind a nu ne judeca și [prin aceasta] de la lucrurile dumnezeiești a ne smulge. Că,

---

[29] Cel care se rupe pe sine dintru unitatea sobornicească a firii omenești, se desparte de dragostea lui Hristos și se face fiu al urii și al întunericului.

[30] [1805] Unii socotesc [spun] că „**pârâșul**" este conștiința, ca aceea care stă întotdeauna împotriva voii celei rele și pârăște pe cel ce face răul, iar „**cale**" este viața aceasta, cu care se cuvine a ne „**împăca**" – adică a ne supune ei –, atunci când ne îndeamnă la cele bune, iar de la cele rele ne oprește (după Zigaben).

[31] În textul de la 1805, aici se află „**codrant**", în loc de „**ban**". Codrantul era o monedă de mică valoare, din aramă, cântărind mai puțin de un gram și servind la darea restului și la micile cumpărături zilnice.

măcar de-ai și fost nedreptățit, nu merge la judecată, ci „**pe cale**" desparte-te, ca nu cumva să pătimești rele din pricina puterii pârâșului[32].

5, 27: **Ați auzit că s-a zis celor de demult: „Să nu săvârșești adulter"**[33].

(5, 27) **Ieșire 20, 14 / Deuteronom 5, 18 / Marcu 10, 19 / Luca 18, 20**

Una este curvia, iar alta preacurvia. Preacurvia este cea cu femeie care are bărbat, iar curvie se cheamă cu cea slobodă.

5, 28: **Eu însă vă spun vouă: Că oricine**[34] **se uită la femeie poftind-o, a și săvârșit adulter cu ea întru inima lui**[35].

(5, 28) **Facere 34, 2 / Levitic 20, 10 / 2 Regi 11, 2 / Iov 31, 1 / Pilde 6, 25 / Sirah 9, 8; 41, 25**

Adică cel ce stă și iscodește și aprinde pofta dintru căutătură și iar caută spre a pofti mai mult, unul ca acesta, iată, a și săvârșit răul „**întru inima lui**". Și ce folos că n-a adăugat și fapta? N-a adăugat-o, pentru că nu a putut, întrucât, dacă ar fi putut, îndată ar fi săvârșit răul [păcatul][36].

Însă, cunoaște și că, măcar de vom pofti, dar vom fi împiedicați să făptuim, arătat este că de darul Domnului am fost acoperiți.

Iar cât privește femeile care se împodobesc ca să placă unora, chiar dacă nu vor plăcea, se cheamă că au dres [gătit] otravă, chiar dacă nimeni n-a băut [dintru aceasta].

---

[32] Sfântul Isaia Pustnicul ne îndeamnă: „Să stăruim, iubiților, în frica lui Dumnezeu, păzind și păstrând făptuirea virtuților, nepricinuind sminteli conștiinței noastre, ci luând aminte la noi înșine, în frica lui Dumnezeu. Să facem aceasta până ce se va elibera și ea împreună cu noi, ca să producă între noi și ea o unire, încât să ajungă paznica noastră, arătându-ne orice lucru în care e primejdie să cădem. Dar, de nu ascultăm de ea, se va despărți de noi, lăsându-ne să cădem în mâinile vrăjmașilor noștri și nu ne va mai ajuta. E ceea ce ne-a învățat Domnul aici în Evanghelie. Spune de conștiință că e „**pârâș**", fiindcă se împotrivește omului, care voiește să facă voile trupului său și de care, dacă nu ascultă omul, îl predă pe el dușmanilor lui" (*Filocalia românească*, vol. 12, *Cuvântul IV*, cap 8, ed. Harisma, București, 1991, p. 60).

[33] În ediția de la 1805, în loc de „**să nu săvârșești adulter**", se găsește „**să nu preacurvești**".

[34] [1805] Se cuvine a ști că poruncile acestea, deși par a fi spuse către bărbați, privesc și femeile, căci bărbatul este cap al femeii, iar capul și mădularele sunt unite. Deci, este pedepsită căutătura cea iscoditoare, fiindcă dintru aceasta curge patima în inimă. Și pentru că pătimind inima este și trupul ațâțat spre împreunare [desfrânare], de aceea, mai întâi se taie rădăcina, ca să nu răsară ramuri și să aducă roadă [rea] (după Zigaben).

[35] În ediția de la 1805, aici avem: „**Cel ce a căutat la muiere [femeie] spre a o pofti pe ea, iată, a preacurvit cu dânsa întru inima sa**".

[36] Avva Dorotei învață acestea: „Domnul ne-a dat porunci care ne curățesc chiar și de patimile noastre înseși, de înseși relele înclinări ale omului nostru dinlăuntru. Căci îi

5, 29-30: **Iar dacă ochiul tău cel drept te smintește pe tine, scoate-l și aruncă-l de la tine, căci mai de folos îți este să piară unul din mădularele tale, decât tot trupul tău să fie aruncat în gheenă.** *(30)* **Și dacă mâna ta cea dreaptă te smintește pe tine, taie-o și o aruncă de la tine, căci mai de folos îți este să piară unul din mădularele tale, decât tot trupul tău să fie aruncat în gheenă.**

(5, 29) **Deuteronom 13, 5-10 / Pilde 1, 15-16 / Matei 18, 8-9 / Marcu 9, 43, 47 / Romani 8, 13** *(5, 30)* **Matei 18, 8**

Auzind „**ochi**" și „**mână**", să nu socoți [crezi] că acestea sunt spuse despre mădulare, fiindcă atunci n-ar fi adăugat „**cel drept**" și „**cea dreaptă**", ci s-au spus acestea pentru cei ce par a fi prieteni, dar care ne vatămă.

Așa, fiind cineva tânăr și având prieteni neînfrânați care-l vatămă, acesta să-i taie de la sine, căci zice: „Poate și pe aceia îi vei mântui, venindu-și ei întru simțire. Iar de nu, măcar pe tine [să te mântuiești]. Însă dacă iubești prieteșugul cu aceia, dimpreună veți pieri"[37].

5, 31-32: **S-a zis iarăși: „Cine va lăsa pe femeia sa, să-i dea carte de despărțire".** *(32)* **Eu însă vă spun vouă: Că oricine va lăsa pe femeia sa, înafară de pricină de desfrânare, o face să săvârșească adulter, și cine va lua pe cea lăsată, săvârșește adulter**[38].

(5, 31) **Deuteronom 24, 1 / Ieremia 3, 1 / Matei 19, 7 / Marcu 10, 4, 11 / Luca 16, 18 / 1 Corinteni 7, 10**
(5, 32) **Maleahi 2, 14-15 / Matei 19, 9 / Marcu 10, 11 / Luca 16, 18 / Romani 7, 2**

Moise a poruncit ca, dacă cineva își va urî femeia, să se despartă de ea, ca să nu se întâmple lucru mai rău, căci urând-o, poate ar fi omorât-o. Și a poruncit ca să i se dea aceleia, „**carte de despărțire**", ca să nu se mai întoarcă [la el] și dintru aceasta să se iște turburare, bărbatul locuind împreună cu altă femeie *(Deuteronom 20, 14; 24, 1)*.

---

sădește lui deosebirea binelui și a răului, îl trezește, îi arată pricinile din care vine el la păcat. Și zice: «Legea a spus: să nu preacurvești, iar Eu zic: nici să nu poftești. Legea a spus: să nu ucizi, iar Eu zic: nici să nu te mânii» *(Matei 5, 21-22, 27-28)*. Căci de poftești, chiar dacă astăzi nu preacurvești, pofta dinăuntru nu va înceta să te tulbure, până ce nu te vei năpusti la lucrarea ei. De te mânii și te superi împotriva fratelui tău, vei ajunge și la clevetirea lui și apoi la uneltirea împotriva lui" (*Filocalia românească*, vol. 9, *Despre lepădare*, cap 6, ed. IBMBOR, 1980, p. 482).

[37] Sfântul Maxim Mărturisitorul tâlcuiește asemenea: „Ceea ce spune parabola în chip întunecos, se poate înțelege și despre prieteni, care ne sunt ca niște ochi, și despre rudenii, care ne sunt ca niște mâini, și de slugi, care ne slujesc ca niște picioare. Scriptura poruncește să-i scoatem pe aceștia toți, dacă ne smintesc și ne vatămă sufletul" (*Filocalia românească*, vol. 2, *Întrebarea 35*, ed. Humanitas, București, 1999, p. 222).

[38] În ediția de la 1805, aici avem: „**Că oricine va lăsa pe muierea [femeia] sa, afară de cuvânt de curvie, o face pe ea să preacurvească, și cela ce va lua pe cea lăsată, preacurvește**".

Şi [Domnul] nu strică Legea lui Moise, ci o îndreptează, înfricoşând pe bărbat, ca să nu-şi urască femeia fără pricină binecuvântată. Căci dacă o va lăsa din pricina că a curvit, nu va fi osândit, dar altfel, osândit este, fiindcă o sileşte la preacurvie. Dar şi cel care o va primi pe aceasta şi el este preacurvar, căci dacă n-ar fi primit-o, aceea s-ar fi întors şi s-ar fi supus bărbatului.

Iar creştinul se cuvine să fie făcător de pace şi către ceilalţi, dar cu mult mai vârtos către a sa femeie.

5, 33-35: **Aţi auzit că s-a zis celor de demult: „Să nu juri strâmb[39], ci să ţii înaintea Domnului[40] jurămintele tale".** *(34)* **Eu însă vă spun vouă: Să nu vă juraţi nicidecum: nici pe Cer, fiindcă este tronul[41] lui Dumnezeu,** *(35)* **nici pe pământ, fiindcă este aşternut al picioarelor Lui, nici pe Ierusalim, fiindcă este cetate a marelui Împărat.**

(5, 33) **Ieşire 20, 7 / Levitic 19, 12 / Deuteronom 5, 11 / Matei 23, 16** *(5, 34)* **Psalm 10, 4 / Isaia 66, 1 / Matei 23, 16, 22 / Iacov 5, 12** *(5, 35)* **Psalm 47, 3 / Isaia 66, 1**

Fiindcă iudeii Îl aud pe Dumnezeu spunând: „**Cerul este scaunul Meu şi pământul aşternut picioarelor Mele!**" *(Isaia 66, 1)*, se jurau asupra unora ca acestora. Deci Domnul, oprindu-i, nu zice să nu facă aceasta, de vreme ce cerul este frumos şi mare, iar pământul folositor, ci pentru că Cerul este „**scaun al lui Dumnezeu**", iar pământul „**aşternut al picioarelor Lui**". [Şi grăieşte Domnul astfel] ca să nu aibă încăpere [loc] închinarea la idoli, căci s-ar fi socotit că stihiile sunt dumnezei, de către cei care se jurau pe ele, cum se petrecuse şi mai înainte.

5, 36: **Nici pe capul tău să nu te juri, fiindcă nu poţi să faci un fir de păr alb sau negru.**

Numai Dumnezeu Se jură asupra Sa, ca Cel Care nu este supus nimănui. Iar noi, neavând stăpânire asupra noastră, cum să ne jurăm asupra „**capului nostru**", că lucru al Altuia este? Iar de capul este al tău, schimbă un fir de păr, de poţi!

5, 37a: **Ci cuvântul vostru să fie: Ceea ce este da, da; şi ceea ce este nu, nu;**

(5, 37a) **2 Corinteni 1, 17 / Iacov 5, 12**

Ca să nu zici: „Dar cum voi fi crezut?", îţi arată că de vei grăi totdeauna adevărul, nu va fi nevoie să te juri, căci nimeni nu e mai puţin crezut, precum acela care lesne se jură.

---

[39] [1805] Adică atunci când te juri că grăieşti adevărul.

[40] În ediţia de la 1805, în loc de „**să ţii înaintea Domnului**", se găseşte „**să dai Domnului**".

[41] În ediţia de la 1805, în loc de „**tronul**", se găseşte „**scaunul**".

5, 37[b]: **Iar ce e mai mult decât aceasta, de la cel rău este.**

Fiindcă a se jura este „**mai mult**" decât „**da**" și decât „**nu**", este de la diavol. Iar ca să nu zici că Legea lui Moise, fiindcă poruncea a face jurământ era rea, află că atunci nu era lucru rău jurământul. Dar, după Venirea lui Hristos este lucru rău, ca și tăierea împrejur și, în scurt, ținerea rânduielilor evreiești. De vreme ce și a suge lapte la piept pruncilor le este lucru cuviincios, iar bărbaților [le este lucru de] rușine.

5, 38: **Ați auzit că s-a zis: „Ochi pentru ochi și dinte pentru dinte".**

(5, 38) **Ieșire 21, 24 / Levitic 24, 20 / Deuteronom 19, 21**

Legea, pogorându-se lor, slobozea ca acel care vatămă aceleași să pătimească, ca pentru frica de a nu le pătimi pe cele asemenea, să nu se nedreptățească unul pe altul.

5, 39: **Eu însă vă spun vouă: Nu vă împotriviți celui rău, iar cui te lovește peste obrazul drept, întoarce-i și pe celălalt**[42].

(5, 39) **Levitic 19, 17-18 / Pilde 20, 22 / Isaia 50, 6 / Plângeri 3, 30 / Luca 6, 29 / Romani 12, 17 / 1 Corinteni 6, 7 / 1 Tesaloniceni 5, 15 / Iacov 3, 13 / 1 Petru 3, 9**

„**Rău**" aici este numit diavolul, cel ce prin om lucrează.

Dar, [oare,] nu se cuvine a sta împotriva diavolului? Cu adevărat, se cuvine, dar nu prin a lovi împotrivă, ci prin a răbda, că nu cu foc se stinge focul, ci cu apă. Și să nu socotești că vorbește numai pentru lovirea cea peste obraz, ci și pentru orice lovire și, în scurt, pentru toată pătimirea[43].

5, 40: **Celui ce voiește să se judece cu tine și să-ți ia haina, lasă-i și cămașa.**

(5, 40) **Luca 6, 29 / 1 Corinteni 6, 7**

Dacă te trage la judecată și te supără, lasă-i și cămașa. Iar nu dacă așa simplu[44] îți cere [aceasta].

5, 41: **Iar de te va sili cineva să mergi o milă, mergi cu el două.**

„Dar ce zic Eu, haine și cămăși? Chiar trupul tău dă-l celui ce te trage cu nedreptate și fă mai mult decât voiește acela".

---

[42] În ediția de la 1805, aici avem: „**Să nu stați împotriva celui rău, ci celui ce te va lovi pe tine peste fața obrazului cea dreaptă, întoarce-i lui și pe cealaltă**".

[43] Iscusindu-ne în lupta lăuntrică, Sfântul Maxim Mărturisitorul tâlcuiește așa cuvântul Evangheliei: „Când dracii te ispitesc prin gândurile ce ți le aduc la obrazul drept, făcându-te să te mândrești pentru faptele cele de-a dreapta, întoarce celălalt obraz, adică scoate la vedere faptele cele de-a stânga săvârșite de noi" (*Filocalia românească*, vol. 2, *Întrebarea 24*, ed. Humanitas, București, 1999, pp. 215-216).

[44] Adică, numaidecât și fără de temei.

5, 42: **Celui care cere de la tine, dă-i; și de la cel ce voiește să se împrumute de la tine, nu întoarce fața ta**[45].

(5, 42) **Deuteronom 15, 7, 8, 10 / Sirah 4, 5 / Luca 6, 30, 34**

Ori de este vrăjmaş, ori prieten, ori necredincios, ori de cere bani, ori alt ajutor de cere, **„dă-i"**! Iar cât priveşte împrumutul, nu vorbeşte despre cel cu dobândă, ci de cel simplu. Fiindcă şi în Lege se porunceşte a fi împrumutul fără camătă *(Ieșire 22, 25)*.

5, 43-44ª: **Ați auzit că s-a zis: „Să iubești pe aproapele**[46] **tău și să urăști pe vrăjmașul tău"**. *(44)* **Iar eu vă zic vouă: Iubiți pe vrăjmașii voștri**

(5, 43) **Levitic 19, 17-18 / Deuteronom 23, 6 / Matei 22, 39 / Marcu 12, 31 / Romani 13, 9 / Galateni 5, 14 / Iacov 2, 8** *(5, 44ª)* **Luca 6, 27-28; 23, 34 / Faptele Apostolilor 7, 60**

[Acum] a ajuns la culmea faptelor bune. Căci ce lucru este mai mare decât acesta? Însă nu este cu neputinţă [a împlini porunca dragostei], că şi Moise şi Pavel pe iudeii care se turbau [înverşunau] asupra lor i-au iubit mai mult decât pe sine. Și toți Sfinții i-au iubit pe vrăjmașii lor.

5, 44ᵇ: **Binecuvântați pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc și rugați-vă pentru cei ce vă vatămă și vă prigonesc**[47].

(5, 44ᵇ) **Psalm 108, 27 / Luca 6, 27-28; 23, 34 / Faptele Apostolilor 7, 60 / Romani 12, 14 / 1 Corinteni 4, 12**

---

[45] În ediția de la 1805, în loc de **„nu întoarce fața ta"**, se găsește **„nu-l întoarce"**.

[46] În ediția de la 1805, în loc de **„aproapele"**, se găsește **„vecinul"**. Cuvântul *vecin*, cu înțelesul de *aproapele, semenul*, îl mai întâlnim și în tâlcuirea de la *Matei 19, 17b-19* și *19, 20*. În limba română, acest cuvânt se pare că provine din latinescul *vicinus* (vecin, aproape). De asemenea, este știut că prin denumirea de *vecinie* era desemnată în evul mediu iobăgia. Această stare de șerbie avea mai multe denumiri: în Țara Românească i se spunea *rumânie*, în Transilvania *iobăgie*, iar în Moldova era numită *vecinie* sau *vecinătate*. Vremea iobăgiei țăranului se întindea de obicei asupra întregii lui vieți pământești, deoarece el depindea întru totul, cu toate cele văzute ale sale, de stăpânul său. De aceea, este cu putință ca denumirea dată în Moldova – *vecinie* sau *vecinătate* – să cuprindă și un înțeles mai adânc. E îndeobște cunoscut că întru această stare de șerbie se aflau sate și așezări întregi. De aceea, relația dintre semeni era și una de *vecinătate*, adică de asemănare întru jugul pe care îl purtau întru această viață pământească. Și, pentru că această povară era purtată cel mai adesea până la sfârșitul vieții, adică al *veacului* pământesc, era și una de *vecinie* – care se *vecinicea* (*veșnicea*), se îndelunga în toată curgerea vieții unui om. Nu ne îndoim că asupra acestor șerbi, ca asupra unora care au fost supuși la multe silnicii de către stăpânitorii lor, Mântuitorul Hristos a făcut lucrător cuvântul Său: **„Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni pe voi"** *(Matei 11, 28)*. Și este cu putință ca dintru harul Duhului Sfânt să fi priceput cei care erau sub jugul robiei trupești că *aproapele* este *vecinic* (adică *veșnic-vecin*), iar pecetea întru care suntem zidiți de Dumnezeu este de a fi **„una"** *(Ioan 17, 11, 22)* cu *semenii* noștri (adică cu cei *asemenea* nouă) și numai astfel se plinește întru noi **„chipul și asemănarea"** lui Dumnezeu *(Facere 1, 26)*.

[47] În ediția de la 1805, în loc de **„vă vatămă și vă prigonesc"**, se găsește **„vă supără și vă gonesc pe voi"**.

Ca pe nişte făcători de bine se cuvine să-i avem pe aceştia, fiindcă cel care ne prigoneşte şi ne supără, ne uşurează nouă munca [cazna] cea pentru păcate. Şi mai vârtos [se cuvine a le răbda pe acestea[48]] când auzi că un dar ca acesta ne dă nouă Dumnezeu:

5, 45: **Ca să fiţi fiii Tatălui vostru Celui din Ceruri, că El face să răsară soarele peste cei buni şi peste cei răi şi trimite ploaie peste cei drepţi şi peste cei nedrepţi.**

(5, 45) **Deuteronom 4, 19 / Sirah 18, 12 / Luca 6, 35**

•Vezi cât bine îţi face cel care te urăşte şi te necăjeşte, însă numai să voieşti să-l rabzi?

Iar prin „**ploaie**" şi „**soare**" înţelege tu şi cunoştinţa şi învăţătura, căci Dumnezeu pe toţi îi luminează şi îi învaţă[49].

5, 46: **Căci dacă iubiţi pe cei ce vă iubesc, ce răsplată veţi avea**? **Au, nu fac şi vameşii acelaşi lucru**?

(5, 46) **Luca 6, 32**

Să ne înspăimântăm când noi nici cu vameşii nu suntem deopotrivă [nu ne asemănăm], fiindcă îi urâm şi pe cei care ne iubesc.

5, 47-48: **Şi dacă îmbrăţişaţi numai pe fraţii voştri, ce faceţi mai mult? Au, nu fac şi neamurile acelaşi lucru**? *(48)* **Fiţi, dar, voi desăvârşiţi, precum Tatăl vostru Cel ceresc desăvârşit este**[50].

(5, 48) **Levitic 11, 44; 19, 2; 20, 7, 26; / Isaia 38, 3 / Luca 6, 36 / Efeseni 5, 1 / Iacov 1, 4 / 1 Petru 1, 15**

A iubi pe unii dintre semenii noştri, pe cei care ne sunt ca nişte prieteni, iar pe alţii a-i urî este al celor ce nu sunt „**de săvârşit**" [„**desăvârşiţi**"]. Iar al celor „**de săvârşit**" [„**desăvârşiţi**"] este a-i iubi pe toţi [oamenii].

---

[48] Iată ce ne învaţă aici Sfântul Simeon Noul Teolog despre sporirea duhovnicească: „Cel ce iubeşte din simţire lăuntrică pe cei care-l vorbesc de rău, sau îl nedreptăţesc, sau îl urăsc şi-l păgubesc, şi se roagă pentru ei, ajunge în scurtă vreme la o mare sporire. Căci, făcând aceasta întru simţirea inimii, îşi coboară socotinţa în adânc de smerenie şi în izvoare de lacrimi, în care se scufundă cele trei părţi ale sufletului. Acela urcă mintea în cerul nepătimirii şi o face văzătoare şi, prin gustarea bunătăţii de acolo, ajunge de socoteşte toate ale vieţii de aici, gunoaie. Şi însăşi mâncarea şi hrana n-o mai primeşte cu plăcere şi des" (*Filocalia românească*, vol. 6, *Prima sută a celor 225 de capete teologice şi practice*, cap 29, ed. IBMBOR, Bucureşti, 1977, p. 25).

[49] Aici, scolia textului slavon ne spune: „Cel care primeşte învăţătura, trăieşte în lumină, iar cel ce nu primeşte învăţătura, închizându-şi ochii înaintea «**soarelui**», rămâne întru întuneric".

[50] În ediţia de la 1805, aici avem: „**Şi de îmbrăţişaţi cu dragoste numai pe prietenii voştri, ce mai mult faceţi? Au nu şi vameşii fac aşa? Fiţi dar voi de săvârşit, precum Tatăl vostru Cel din Ceruri de săvârşit este**".

Capitolul 6

Despre milostenie, rugăciune și post. Să nu ne străduim numai după cele pământești[1]

6, 1: **Luați aminte ca faptele dreptății[2] voastre să nu le faceți înaintea oamenilor ca să fiți văzuți de ei; altfel nu veți avea plată de la Tatăl vostru Cel din Ceruri.**

(6, 1) **Deuteronom 24, 13 / Psalm 111, 9 / Pilde 4, 23 / Matei 23, 5**

După ce i-a suit pe ei întru cea preamare dintre faptele bune – care este dragostea –, acum leapădă și slava cea deșartă, care urmează isprăvilor [faptelor] celor bune. Și vezi ce zice: „**Luați aminte**", ca și cum ar grăi despre o oarecare fiară cumplită. Deci, ia aminte să nu te sfâșie!

Chiar și înaintea oamenilor de ai milui, dar nu spre a fi văzut, nu ești osândit, dar dacă ținta faptei bune este slava deșartă, chiar în cămara ta de o faci, ești osândit. Căci, Dumnezeu, după ținta lucrului sau muncește [căznește], sau încununează.

6, 2[a]: **Deci, când faci milostenie, nu trâmbița înaintea ta, cum fac fățarnicii în sinagogi[3] și pe ulițe, ca să fie slăviți de oameni**

(6, 2[a]) **Pilde 20, 6 / Romani 12, 8**

Nu că ar fi avut fățarnicii trâmbițe, ci zice de mintea lor cea rea, că voiau să trâmbițeze milostenia lor.

Iar „**fățarnici**" se numesc cei care una sunt și alta se arată [a fi]. Drept aceea, și aceștia se arată milostivi, dar alta [altceva] sunt.

6, 2[b]: **Adevărat grăiesc vouă: și-au luat plata lor.**

Lăudați fiind, și-au luat toată plata de la oameni.

6, 3: **Tu însă, când faci milostenie, să nu știe stânga ta ce face dreapta ta.**

Cu covârșire a zis aceasta, [adică] de este cu putință și de tine însuți să tăinuiești [milostenia].

Sau, întru alt chip: „**stânga**" este slava deșartă, iar „**dreapta**" milostenia. Deci, să nu știe slava cea deșartă de milostenie.

---

[1] În ediția de la 1805, titlul capitolului este: *„Pentru milostenie. Pentru rugăciune. Pentru postire. Pentru a defăima pe cele lumești. Pentru că nimeni nu poate sluji la doi domni. Pentru a nu se îngriji de cele trupești"*.

[2] În ediția de la 1805, în loc de „**faptele dreptății**", se găsește „**milostenia**".

[3] În ediția de la 1805, în loc de „**în sinagogi**", se găsește „**întru adunări**".

6, 4: **Ca milostenia ta să fie într-ascuns și Tatăl tău, Care vede în ascuns, îți va răsplăti ție**[4].

(6, 4) **1 Regi 16, 7 / Luca 14, 14**

Când? Atunci când toate goale [vădite] și arătate vor sta de față. Și atunci, mai vârtos vei fi slăvit.

6, 5: **Iar când vă rugați, nu fiți ca fățarnicii cărora le place, prin sinagogi și prin colțurile ulițelor, stând în picioare, să se roage, ca să se arate oamenilor; adevărat grăiesc vouă: și-au luat plata lor.**

(6, 5) **Matei 15, 8**

Îi numește pe aceștia „**fățarnici**", ca pe unii care par că iau aminte la Dumnezeu, dar de fapt iau aminte la oameni, de la care își și iau „**plata**" lor.

6, 6: **Tu, însă, când te rogi, intră în cămara ta și, închizând ușa, roagă-te Tatălui tău, Care este în ascuns**[5] **și Tatăl tău, Care vede în ascuns, îți va răsplăti ție**[6].

(6, 6) **4 Regi 4, 33**

Spune, oare, [Domnul] să nu mergi în biserică? Ba, cum încă, însă cu socoteală dreaptă și nu ca să te arăți, de vreme ce nu locul vatămă, ci chipul și ținta [lucrului]. Că mulți [chiar] întru ascuns rugându-se, fac aceasta spre plăcerea oamenilor.

6, 7[a]: **Când vă rugați, nu spuneți multe, ca neamurile**

(6, 7[a]) **3 Regi 18, 26 / Ecclesiastul 5, 1-2 / Isaia 1, 15 / Sirah 7, 15**

Grăirea de multe este bârfirea – adică a cere ceva din cele pământești: slavă, bogăție, biruință. Iar graiul rugăciunii tale să fie neînsemnat în cereri, ca și cel al pruncilor. Deci, tu, nu fi bârfitor.

6, 7[b]: **Că ele cred că în multa lor vorbărie vor fi ascultate.**

Nu se cuvine a face lungi rugăciunile, ci scurte și dese, și puține [vorbe] grăind, a îngădui [zăbovi] la rugăciune.

6, 8: **Deci nu vă asemănați lor, că știe Tatăl vostru de cele ce aveți trebuință mai înainte ca să cereți voi de la El.**

(6, 8) **Matei 6, 32**

Căci nu este trebuință să-i arătăm Domnului de ce avem nevoie, ci să ne sârguim la rugăciune, lepădându-ne de cele lumești. Iar făcând așa, ne folosim când vorbim cu Dânsul.

---

[4] În ediția de la 1805, în loc de „**îți va răsplăti ție**", se găsește „**îți va răsplăti ție întru arătare**".

[5] [1805] „**Care este în ascuns**", adică nevăzut.

[6] În ediția de la 1805, în loc de „**îți va răsplăti ție**", se găsește „**îți va răsplăti ție întru arătare**".

6, 9[a]: **Deci, voi, așa vă rugați: Tatăl nostru, Care ești în Ceruri**

(6, 9[a]) **Deuteronom 32, 6 / Ieremia 3, 4 / Iezechiil 36, 23 / Luca 11, 1-4**

Zicând „**Tată**", îți arată de ce bunătăți te-ai învrednicit, fiu al lui Dumnezeu făcându-te. Iar zicând „**în Ceruri**", îți arată patria ta și casa părintească, pentru că de vrei să ai pe Dumnezeu drept „**Tată**", caută la Ceruri, nu la pământ.

Și să nu zici: „Tatăl meu", ci „**Tatăl nostru**", ca să-i ai pe toți frați, ca fii ai aceluiași Tată.

6, 9[b]: **Sfințească-se numele Tău**

Adică fă-ne pe noi sfinți, ca și Tu, pentru noi, să fii slăvit. Căci precum este hulit Dumnezeu din pricina mea, așa se și sfințește pentru mine Dumnezeu, slăvindu-se ca un Sfânt.

6, 10[a]: **Vie Împărăția Ta**

(6, 10[a]) **2 Regi 15, 26 / Psalm 4, 6; 21, 31 / Matei 26, 39 / Luca 22, 42 / Faptele Apostolilor 21, 14**

Adică cea de a doua Venire, căci acela care are conștiința nemustrată, cu îndrăzneală se roagă să vie Învierea și Judecata.

6, 10[b]: **Facă-se voia Ta, precum în Cer așa și pe pământ.**

Precum Îngerii fac voia Ta, așa și nouă dă-ne a o face pe aceasta.

6, 11: **Pâinea noastră cea spre ființă dă-ne-o nouă astăzi**

(6, 11) **Pilde 30, 8 / Luca 11, 3**

„**Cea spre ființă**", adică cea îndeajuns spre ființa [ființarea] și starea noastră. Deci, tu, leapădă grija cea pentru a doua zi!

Încă și Trupul lui Hristos este „**Pâine spre ființă**", cu care ne rugăm ca fără de osândă să ne împărtășim.

6, 12: **Și ne iartă nouă greșealele noastre, precum și noi iertăm greșiților noștri**[7]

(6, 12) **Psalm 31, 6 / Pilde 28, 13 / Sirah 18, 12; 28, 1-2 / Matei 18, 21 / Luca 11, 14**

Fiindcă și noi greșim, ne rugăm să „**ne ierte nouă**", însă așa va ierta [Domnul], precum și noi iertăm. Iar dacă suntem pomenitori de rău, nu ne va „**ierta nouă**", căci Dumnezeu, avându-mă pe mine pildă, ceea ce fac eu altuia, face și El cu mine.

---

[7] Versetul tâlcuit din ediția 1805 este: „**Și iartă-ne nouă datoriile noastre, precum și noi iertăm datornicilor noștri**", cu următoarea însemnare: [1805] „**Datorii**" numește aici greșealele, fiindcă datorie este și greșeala, ca aceea care face vinovat pe om, precum și datoria. Deci rugându-ne pentru iertarea lor, ne aducem aminte de ele și smerindu-ne, ne zdrobim cu inima. Învață încă și chipul prin care vom putea să-L înduplecăm pe Dumnezeu – adică iertând și noi celor care ne greșesc, că pe aceștia i-a numit „**datornici**" (după Zigaben).

6, 13ᵃ: **Și nu ne duce pe noi în ispită**

(6, 13ᵃ) **Deuteronom 13, 3 / Judecători 2, 22 / 3 Regi 22, 22 / Psalm 50, 13; 118, 39 / Isaia 28, 19 / Matei 26, 41 / Luca 11, 4 / Ioan 17, 15 / 2 Petru 2, 9 / Apocalipsa 3, 10**

Noi, oamenii, suntem neputincioși și de aceea nu se cuvine să ne aruncăm noi înșine întru ispite. Iar de vom cădea, să ne rugăm să nu fim înghițiți de ispită, căci acela care a fost înghițit și s-a biruit [de ispită] a căzut în prăpastia ispitei, iar nu cel care, căzând, a biruit-o.

6, 13ᵇ: **Ci ne izbăvește de cel viclean.**

(6, 13ᵇ) **Psalm 50, 13 / Luca 11, 4 / Ioan 17, 15 / 2 Petru 2, 9 / Apocalipsa 3, 10**

Nu a zis „de oamenii cei vicleni", fiindcă nu aceia ne vatămă, ci **„de cel viclean"**.

6, 13ᶜ: **Că a Ta este Împărăția și puterea și slava în veci. Amin!**

(6, 13ᶜ) **1 Paralipomena 29, 11**

Aici ne dă nouă îndrăzneală, căci dacă Tatăl este Împărat și Puternic și Slăvit, cu adevărat și noi vom birui pe cel viclean și vom fi slăviți întru cele din urmă.

6, 14: **Că de veți ierta oamenilor greșealele lor, ierta-va și vouă Tatăl vostru Cel ceresc**

(6, 14) **Sirah 28, 2 / Marcu 11, 25 / Luca 6, 37 / Efeseni 4, 32 / Coloseni 3, 13**

Iarăși ne învață [Mântuitorul Hristos] să fim nepomenitori de rău și ne aduce aminte de Tatăl, ca să ne rușinăm de Dânsul și să nu ne sălbăticim ca fiarele, fiii Unuia ca Acesta fiind.

6, 15: **Iar de nu veți ierta oamenilor greșealele lor, nici Tatăl vostru nu vă va ierta greșealele voastre.**

(6, 15) **Sirah 28, 1, 4 / Matei 18, 35 / Marcu 11, 26 / Iacov 2, 13**

Nimic nu urăște mai mult blândul Dumnezeu precum cruzimea.

6, 16: **Când postiți, nu fiți triști ca fățarnicii; că ei își smolesc fețele, ca să se arate oamenilor că postesc. Adevărat grăiesc vouă, și-au luat plata lor.**

(6, 16) **Isaia 58, 3**

„Smolirea" feței se arată atunci când cineva se înfățișează nu cum este, ci când se preface a fi trist.

6, 17-18: **Tu însă, când postești, unge capul tău și fața ta o spală** *(18)* **ca să nu te arăți oamenilor că postești, ci Tatălui tău, Care este în ascuns și Tatăl tău, Care vede în ascuns, îți va răsplăti ție**[8].

(6, 17) **Rut 3, 3 / Ecclesiastul 9, 8 / Daniil 10, 3**

Cei vechi, în semn de bucurie se ungeau cu untdelemn, după ce se îmbăiau. Deci și tu așa să te arăți, bucurându-te!

---

[8] În ediția de la 1805, în loc de „ție", se găsește **„ție întru arătare"**.

Încă prin „**untdelemn**" se înțelege și milostenia, iar „**cap**" al nostru – Hristos, pe Care se cuvine a-L unge cu milosteniile. Iar „**fața**" – adică simțirile – [se cuvine] a le spăla cu lacrimi.

6, 19-21: **Nu vă adunați comori pe pământ, unde molia și rugina le strică și unde furii le sapă și le fură.** *(20)* **Ci, adunați-vă comori în Cer, unde nici molia, nici rugina nu le strică, unde furii nu le sapă și nu le fură.** *(21)* **Căci unde este comoara ta, acolo va fi și inima ta**[9].

(6, 19) **Iacov 5, 2-4 / Evrei 13, 5** *(6, 20)* **Sirah 29, 14 / Matei 19, 21 / Luca 12, 21, 33 / 1 Timotei 6, 19 / 1 Petru 1, 4** *(6, 21)* **Luca 12, 34**

După ce a izgonit boala deșartei măriri, de acum vorbește despre necâștigare [neagoniseală], căci oamenii caută să câștige mai mult pentru slava deșartă[10]. Și arată [Domnul] cum comoara cea de pe pământ este nefolositoare, căci moliile și gărgărițele strică hainele și hrana, iar furii [răpesc] aurul și argintul. Apoi, ca să nu-I spună cineva că nu toate se fură, zice: „chiar așa de ar fi, însă nu este, oare, ticălos lucru să fii pironit de grija bogăției?" De aceea, adaugă: „**unde este comoara voastră, acolo va fi și inima voastră**"[11].

6, 22-23: **Luminătorul trupului este ochiul; de va fi ochiul tău curat, tot trupul tău va fi luminat.** *(23)* **Iar de va fi ochiul tău rău, tot trupul tău va fi întunecat. Deci, dacă lumina care e în tine este întuneric, dar întunericul, cu cât mai mult!**

(6, 22) **Luca 11, 34** *(6, 23)* **Luca 11, 35**

Aceasta zice [Domnul]: „Dacă îți vei pironi mintea la grija pentru avuție, ai stins «**lumina**», ai întunecat sufletul. După cum și «**ochiul curat**», adică sănătos, luminează trupul, iar de este «**rău**», adică bolnăvicios [bolnav], îl întunecă, așa și mintea se orbește de grijă. Iar dacă mintea se va întuneca, sufletul se face «**întuneric**» și, cu mult mai vârtos, trupul".

---

[9] În ediția de la 1805, aici avem: „**unde este comoara voastră, acolo va fi și inima voastră**".

[10] Aici Cuviosul Petru Damaschinul ne învață: „Tuturor li se cade să fie fără griji și să se liniștească după Dumnezeu; fie în parte, ca cei din lume, ca să vină pe încetul la înțelepciune și la cunoștința duhovnicească, fie în întregime, ca cei ce pot să se oprească de la toate, ca să aibă toată grija să placă lui Dumnezeu. Și Dumnezeu va vedea hotărârea lor și le va dărui odihna duhovnicească și îi va face să ajungă să mediteze (să cugete) [...] spre a dobândi frângerea negrăită a sufletului și a se face săraci cu duhul" (*Filocalia românească*, vol. 5, *Cei ce vor să se vadă pe ei înșiși în ce stare se află...*, ed. Humanitas, București, 2001, pp. 70-71).

[11] Iar de la Sfântul Maxim Mărturisitorul le cunoaștem pe acestea: „*(51)* Când vezi mintea ta ocupându-se cu plăcere cu cele materiale și zăbovind pe lângă chipurile lor,

6, 24ᵃ: **Nimeni nu poate să slujească la doi domni**

(6, 24ᵃ) **3 Regi 18, 24; 21, 7 / Luca 16, 13 / Romani 6, 16 / Iacov 4, 4 / 1 Ioan 2, 15**

„Doi domni" numește pe cei ce poruncesc cele împotrivă, adică pe Dumnezeu și pe mamona. Iar noi facem domn al nostru pe diavolul, după cum și pântecele ni-l facem dumnezeu; dar, Domn firesc și adevărat este Dumnezeu, iar mamona este nedreptatea.

6, 24ᵇ: **Căci sau pe unul îl va urî și pe celălalt îl va iubi, sau de unul se va lipi și pe celălalt îl va disprețui; nu puteți să slujiți lui Dumnezeu și lui mamona.**

(6, 24ᵇ) **Luca 16, 13 / Romani 6, 16 / Iacov 4, 4 / 1 Ioan 2, 15**

Vezi că este cu neputință ca cel bogat și nedrept să slujească lui Dumnezeu? Fiindcă iubirea banilor îl îndepărtează de la Dumnezeu[12].

6, 25ᵃ: **De aceea zic vouă: nu vă îngrijiți pentru sufletul vostru ce veți mânca, nici pentru trupul vostru cu ce vă veți îmbrăca**[13]

(6, 25ᵃ) **Psalm 54, 25 / Baruh 3, 18 / Luca 12, 22 / Filipeni 4, 6 / 1 Petru 5, 7**

De ce să nu ne îngrijim? Pentru că grija îndepărtează de Dumnezeu.

Iar sufletul nu mănâncă, pentru că este netrupesc.

Și spune aceasta după obiceiul cel de obște, că se pare a nu suferi [a nu răbda] sufletul să fie [să viețuiască] în trup, de nu se va hrăni trupul.

---

cunoaște că le iubești pe acestea mai mult decât pe Dumnezeu **„căci unde este comoara ta, acolo va fi și inima ta"**, zice Domnul *(Matei 6, 21)*. *(52)* Mintea, unindu-se cu Dumnezeu și petrecând în El prin rugăciune și dragoste, se face înțeleaptă, bună, puternică, iubitoare de oameni, milostivă, îndelung răbdătoare și, simplu vorbind, poartă în sine aproape toate însușirile dumnezeiești. Dar, despărțindu-se de El și lipindu-se de cele materiale, sau se face dobitocească, ca una ce a devenit iubitoare de plăcere, sau sălbatică, războindu-se cu oamenii pentru acestea. *(53)* «**Lume**» numește Scriptura lucrurile materiale; iar lumești sunt cei ce zăbovesc cu mintea în acestea" (*Filocalia românească*, vol. 2, *A doua sută a capetelor despre dragoste*, capetele 51-53, ed. Humanitas, București, 1999, p. 78).

[12] De la cuviosul Isaia Pustnicul învățăm: „Mamona este semnul a toată lucrarea lumii acesteia. Și de nu o părăsește omul pe aceasta, nu poate sluji lui Dumnezeu. Iar slujirea lui Dumnezeu ce este, dacă a nu avea ceva străin în mintea noastră când Îl binecuvântăm pe El, nici vreo plăcere când ne rugăm Lui, nici vreo răutate când Îi cântăm Lui, nici vreo ură când ne închinăm Lui, nici pizma rea care ne tulbură când ne preocupăm de El, nici plăcere urâtă în mădularele noastre când ne aducem aminte de El? Căci toate acestea sunt ziduri întunecate, care înconjoară nenorocitul suflet, de nu se poate ruga în chip curat lui Dumnezeu, având-le acestea întru el" (*Filocalia românească*, vol. 12, *Cuvântul XXV*, cap 1, ed. Harisma, București, 1991, pp. 190-191).

[13] În ediția de la 1805, aici avem: **„nu vă grijiți cu sufletul vostru ce veți mânca, nici cu trupul vostru cu ce vă veți îmbrăca"**.

Dar nici nu oprește de la a lucra, ci de la a ne da pe noi cu totul grijilor și de la a ne lenevi în lucrul lui Dumnezeu. Iar de vreme ce se cuvine a lucra pământul, atunci dară, să purtăm grijă și de suflet!

6, 25ᵇ: **Au nu este sufletul mai mult**[14] **decât hrana și trupul decât îmbrăcămintea**?

(6, 25ᵇ) **Luca 12, 23**

Oare, Cel ce l-a dat pe cel „**mai mare**" – pe suflet – și trupul l-a zidit, nu va da El hrană și haină?[15]

6, 26: **Priviți la păsările cerului, că nu seamănă, nici nu seceră, nici nu adună în jitnițe și Tatăl vostru Cel ceresc le hrănește. Oare nu sunteți voi cu mult mai presus decât ele**?

(6, 26) **Iov 38, 1 / Psalm 146, 9 / Luca 12, 24**

Ar fi putut aduce pildă pe [Proorocul] Ilie sau pe [Înaintemergătorul] Ioan, dar pomenește păsările, pentru ca să ne rușineze pe noi, căci suntem și decât acestea mai necuvântători, iar Dumnezeu le hrănește și pe acestea, punând într-însele cunoștința cea firească spre a aduna hrană.

6, 27: **Și cine dintre voi, îngrijindu-se**[16], **poate să adauge staturii sale un cot**?

(6, 27) **Luca 12, 15**

Aceasta zice arătând că, măcar de te și grijești, nimic nu faci [împlinești], de nu va voi Dumnezeu. Deci, pentru ce, în deșert, însuți te sfarămi?

---

[14] În ediția de la 1805, în loc de „**mai mult**", se găsește „**mai mare**".

[15] În cuvântul său despre dreapta socoteală, Cuviosul Petru Damaschinul zice: „Omul înțelept se nevoiește cu pricepere să-și micșoreze, pe cât se poate, micile trebuințe ale trupului, ca prin aceasta să ajungă să se îngrijească de puține, sau să nu aibă grijă deloc, ca să păzească poruncile. Fiindcă, în grija de multe, nici pe sine însuși nu se poate vedea cineva. Cum poate să vadă atunci cursele vrăjmașului, gătite înainte de vreme? Căci vrăjmașul nu obișnuiește totdeauna să facă războiul la arătare, cum zice Gură de Aur. Dacă ar face așa, nu am cădea ușor mulți în cursele lui, ca să fie puțini cei ce se mântuiesc, cum zice Domnul. De aceea, când vrea să-l arunce pe cineva în cele mari, îl face să nesocotească întâi cele mai mici și arătate: înainte de curvie, privirea deasă și neînfrânată; înainte de ucidere, mânia ușoară; înainte de întunecarea cugetării, împrăștierea scurtă; și înainte de acestea, iarăși, așa-zisa trebuință neapărată a trupului. Pentru aceea, Domnul, știind mai înainte toate, ca Unul Care este Înțelepciunea Tatălui, luând-o înaintea uneltirilor diavolului, poruncește oamenilor să taie dinainte de vreme pricinile, ca nu cumva, socotind că cele mici sunt fără de primejdie, să cadă jalnic în păcatele cele mari și înfricoșate" (*Filocalia românească*, vol. 5, *Despre dreapta socoteală*, ed. Humanitas, București, 2001, pp. 119-120).

[16] În ediția de la 1805, în loc de „**îngrijindu-se**", se găsește „**grijindu-se**".

6, 28-29: **Iar de îmbrăcăminte de ce vă îngrijiți?**[17] **Luați seama la crinii câmpului cum cresc: nu se ostenesc, nici nu torc.** *(29)* **Și vă spun vouă că nici Solomon, în toată mărirea lui, nu s-a îmbrăcat ca unul dintre aceștia.**

(6, 28) **Luca 12, 26** *(6, 29)* **3 Regi 4, 21 / Luca 12, 27**

Ne rușinează pe noi nu numai prin necuvântătoarele păsări, ci și prin crinii cei ce se veștejesc; căci, dacă Dumnezeu pe aceștia astfel i-a împodobit, măcar că nici o trebuință nu era, cu mult mai vârtos va împlini trebuința hainelor noastre. Și mai arată [Domnul Hristos] că chiar de foarte te vei griji, nu poți a te împodobi precum crinii, căci nici Solomon cel preaînțelept și preadesfătat, întru toată împărăția sa, n-a putut a se îmbrăca întru acest chip[18].

6, 30: **Iar dacă iarba câmpului, care astăzi este și mâine se aruncă în cuptor, Dumnezeu astfel o îmbracă, oare nu cu mult mai mult**[19] **pe voi, puțin credincioșilor?**

(6, 30) **Matei 16, 8 / Luca 12, 28**

De aici învățăm că nu se cuvine a ne îngriji pentru podoabă, că aceasta este a florilor celor trecătoare. Deci, tot cel care se împodobește, „**iarbă**" este.

Iar când spune „**voi**", îi numește pe cei cuvântători [făpturile cugetătoare], cărora le-a zidit sufletul și trupul.

„**Puțin credincioși**" sunt cei care se grijesc, că dacă ar fi avut credință de săvârșit [desăvârșită] către Dumnezeu, nu s-ar fi grijit așa neîncetat [înverșunat].

---

[17] În ediția de la 1805, în loc de „**vă îngrijiți**", se găsește „**vă grijiți**".

[18] În parafraza sa la Sfântul Macarie Egipteanul, Sfântul Simeon Metafrastul scrie: „Fiecare dintre noi, pe cât de mult se va învrednici prin credință și sârguință să fie părtaș al Duhului Sfânt, tot pe atât se va slăvi în ziua aceea și cu trupul lui. Căci ceea ce a adunat înlăuntrul sufletului, atunci se va descoperi și în afară de trup. Pilda, zice, o avem la pomi. Când trece iarna și soarele strălucește mai luminos și mai puternic, iar vântul adie, aceia odrăslesc în afară și se îmbracă cu frunze, cu flori și cu roade, ca și cu un veșmânt. Asemenea și floarea ierbii răsare în acea vreme din pământ și pământul se acoperă cu ea și se îmbracă cu ea ca și cu un veșmânt măreț". Apoi, Sfântul Simeon, asemuind în chip duhovnicesc puterea primăverii asupra firii, spune despre lucrarea întru Duhul a drepților: Primăvara duhovnicească „va îmbrăca pomii goi cu slava pe care au avut-o mai întâi ascunsă înăuntrul trupului. Așa se vor slăvi și aceștia prin lumina negrăită, care este încă de acum în ei, adică prin puterea Duhului. Aceasta le va fi atunci veșmânt, mâncare, băutură, veselie, bucurie și peste tot viață veșnică" (*Filocalia românească*, vol. 5, *Despre rugăciune*, cap 61, ed. Humanitas, București, 2001, pp. 307-308).

[19] În ediția de la 1805, în loc de „**cu mult mai mult**", se găsește „**cu mult mai vârtos**".

6, 31-32^a^: **Deci, nu duceți grijă**[20]**, spunând: ce vom mânca, ori ce vom bea, ori cu ce ne vom îmbrăca?** *(32)* **Că după toate acesta se străduiesc neamurile**

(6, 31) **Luca 12, 29** *(6, 32^a^)* **Luca 12, 30**

Nu oprește a mânca, ci oprește a spune: „**Ce vom mânca**?" Așa se întreabă cei bogați de cu seara: „Ce vom mânca mâine?" Vezi, [așadar,] că oprește desfătarea și neînfrânarea!

6, 32^b^-33: **Știe doar Tatăl vostru Cel ceresc că aveți nevoie de ele.** *(33)* **Căutați mai întâi Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui și toate acestea se vor adăuga vouă.**

(6, 32^b^) **Matei 6, 8 / Luca 12, 30** *(6, 33)* **Ieșire 23, 25 / 3 Regi 3, 13-14 / Psalm 36, 25 / Înțelepciune 7, 10-11 / Marcu 10, 30 / Luca 12, 31 / 1 Timotei 4, 8**

Împărăția lui Dumnezeu este dobândirea bunătăților, iar acestea se câștigă prin „**dreptate**". De aceea, celui ce caută cele duhovnicești, i se adaugă și cele trupești, dintru iubirea de dăruire a lui Dumnezeu[21].

6, 34: **Nu vă îngrijiți de ziua de mâine, că ziua de mâine se va îngriji de ale sale**[22]**. Ajunge zilei răutatea ei.**

(6, 34) **Ieșire 16, 19**

Numește „**răutate a zilei**" – sfărâmarea [zdroaba] și chinuirea.

Așadar, ajunge să te sfarămi și să te chinui pentru ziua de astăzi, căci grijindu-te și pentru ziua de mâine, când te vei îndeletnici întru lucrurile lui Dumnezeu, de vreme ce pururea te sfarămi [zdrobești] pentru cele trupești?

---

[20] În ediția de la 1805, în loc de „**nu duceți grijă**", se găsește „**nu vă grijiți**".

[21] Învățăm de la Sfântul Isaac Sirul acestea: „Cel ce are inima scufundată cu totul întru cele pământești și mănâncă pururea țărână, împreună cu șarpele și nu se îngrijește deloc de cele ce plac lui Dumnezeu, ci se ostenește cu toate cele trupești și e desprins și gol de toată virtutea, din pricina întâlnirilor neîncetate și a împrăștierii din mândrie, căutând alte și alte pricini pentru acestea, e cu adevărat căzut de la bine, din pricina acestei nepăsări și lucrări" (*Filocalia românească*, vol. 10, *Cuvântul XXII*, ed. IBMBOR, București, 1981, p. 118).

[22] În ediția de la 1805, aici avem: „**Drept aceea, nu vă grijiți de ziua de mâine, că se va griji de sine**".

Capitolul 7

Sfârșitul predicii de pe munte. Judecata semenilor. Puterea rugăciunii. Calea mântuirii și a pierzării. Ferirea de proorocii mincinoși[1]

7, 1: **Nu judecați, ca să nu fiți judecați.**

(7, 1) **Luca 6, 37 / Romani 2, 1-3; 14, 10 / 1 Corinteni 4, 5 / Iacov 4, 11**

Nu oprește mustrarea, ci osândirea, căci mustrarea este spre folos, iar osândirea spre defăimare și ocară.

Mai vârtos să nu osândească cel care are păcate mari, înfruntând și osândind pe cei cu păcate mici, pe care Dumnezeu va să le judece[2].

7, 2-5: **Căci cu judecata cu care judecați, veți fi judecați, și cu măsura cu care măsurați, vi se va măsura.** *(3)* **De ce vezi paiul din ochiul fratelui tău, și bârna din ochiul tău nu o iei în seamă?** *(4)* **Sau cum vei zice fratelui tău: Lasă să scot paiul din ochiul tău și iată bârna este în ochiul tău?** *(5)* **Fățarnice, scoate întâi bârna din ochiul tău și atunci vei vedea să scoți paiul din ochiul fratelui tău.**

(7, 2) **Iosua 7, 25 / Judecători 1, 7 / Marcu 4, 24 / Luca 6, 38** *(7, 3)* **Psalm 49, 17-21 / Plângeri 3, 39-40 / Luca 6, 41** *(7, 4)* **Luca 6, 42** *(7, 5)* **Psalm 50, 14 / Luca 6, 42**

Cel ce voiește să mustre pe alții, se cuvine ca el însuși să fie fără de prihană, căci dacă cel care are „**bârnă**" în ochi, adică lemn mare – prin „**bârnă**" numindu-se păcatul –, îl mustră pe altul care are „**pai**", mai rușinat se arată a fi cel dintâi.

Și arată Domnul că nu poate vedea bine păcatul fratelui cela ce mai mari păcătuiește, că acela care are „**bârnă**" în „**ochi**", cum ar fi putut vedea pe altul, care mai puțin se vatămă?

---

[1] În ediția de la 1805, titlul capitolului este: *„Pentru a nu judeca pe nimeni și pentru a nu da sfintele câinilor. Pentru a cere și a căuta. Pentru poarta cea strâmtă și pentru cea largă. Pentru a ne păzi de proorocii mincinoși"*.

[2] Dumnezeiescul Ioan Scărarul ne scrie: „*(8)* Una și singură este calea cea mai scurtă, dintre căile ce duc la iertarea greșalelor: să nu judeci, dacă e adevărat cuvântul: „**Nu judecați, ca să nu fiți judecați**" *(Matei 7, 1)*. Pe cât de străin este focul de apă, pe atât de străin este a judeca, celui ce voiește să se pocăiască". Și mai mult: „*(4)* Să nu-ți rămână ascuns lucrul acesta și te vei trezi, ca să nu mai judeci pe cel ce greșește: Iuda era în ceata ucenicilor, iar tâlharul în ceata ucigașilor. Și într-o clipă s-a făcut schimbare minunată între ei" (*Filocalia românească*, vol. 9, *Cuvântul X: Despre clevetire*, capetele 8 și 4, ed. IBMBOR, București, 1980, pp. 201-202).

7, 6: **Nu dați cele sfinte câinilor, nici nu aruncați mărgăritarele voastre înaintea porcilor, ca nu cumva să le calce în picioare și, întorcându-se, să vă sfâșie pe voi.** *(7, 6)* **Pilde 9, 7-8; 23, 9**

„**Câinii**" sunt necredincioșii, iar „**porcii**", cei ce sunt credincioși, dar au viață întinată. Se cuvine deci, să nu spunem tainele [credinței] celor necredincioși și nici cuvintele cele luminoase și strălucitoare ca mărgăritarul ale teologiei, celor necurați. Căci „**porcii calcă**", adică defaimă cele ce le sunt spuse, iar „**câinii**", întorcându-se, ne „**sfâșie**". Astfel fac cei ce se numesc filosofi: când aud că S-a răstignit Dumnezeu, ne „**sfâșie**" cu silogismele[3], izvodind amăgituri, anume că aceasta este cu neputință.

7, 7-8: **Cereți și vi se va da; căutați și veți afla; bateți și vi se va deschide.** *(8)* **Că oricine cere ia, cel care caută află, și celui care bate i se va deschide.**
(7, 7) **1 Paralipomena 28, 9 / Cântarea Cântărilor 3, 4 / Ieremia 29, 13 / Matei 21, 22 / Marcu 11, 24 / Luca 11, 9 / Ioan 14, 13 / Iacov 1, 5-6** *(7, 8)* **Pilde 8, 17 / Luca 11, 10**

Prin toate cele de mai sus ni s-au poruncit lucruri mari și grele. Drept aceea, ne arată prin acestea cum se pot împlini – și anume prin rugăciune neîncetată, căci zice „**cereți**" – adică „cereți pururea" – și nu „cereți o dată"[4].

Apoi și prin pildă omenească întărește cele spuse.

7, 9-10: **Sau cine este omul acela între voi care, de va cere fiul său pâine, oare el îi va da piatră?** *(10)* **Sau de-i va cere pește, oare el îi va da șarpe?**
(7, 9) **Luca 11, 11** *(7, 10)* **Luca 11, 12**

Aici ne învață că se cuvine să cerem, și încă cu osârdie, dar numai pe cele de folos. Zice „Că vedeți pe fiii voștri că vă cer cele cuviincioase – „**pâine**" și „**pește**" – și deîndată le dați lor, atunci când cer unele ca acestea. Deci, așa și voi, cereți cele duhovnicești, iar nu cele trupești".

---

[3] Silogismul este un raționament deductiv, compus din trei judecăți legate între ele, astfel încât cea de a treia judecată, cea care reprezintă concluzia, se deduce din cea dintâi, prin intermediul celei de a doua.

[4] Aici Sfântul Simeon Metafrastul ne pune înainte întrebare cu răspuns: „Care este iconomia Venirii lui Hristos? Reîntoarcerea firii noastre la ea însăși și restaurarea ei. Căci a redat firii omenești demnitatea lui Adam cel întâi zidit. Dar pe lângă acesta i-a dăruit ei și o moștenire cerească (o, dumnezeiesc și cu adevărat mare har!); scoțând-o din temnița întunericului, i-a arătat calea vieții și ușa prin care, celui ce bate i se dă putința să ajungă înlăuntrul Împărăției. Căci zice Domnul: «**Cereți și se va da vouă, bateți și se va deschide**» *(Marcu 12, 30)*. Prin această ușă nimănui din cei ce voiesc nu-i este cu neputință să afle libertatea sufletului său și acesta să-și primească gândurile proprii și să se îmbogățească cu Hristos, avându-L sălășluit în sine, și să-i fie ca un mire prin împărtășirea Duhului cel bun. Iată iubirea negrăită a Stăpânului față de omul făcut de El după chipul Său" (*Filocalia românească*, vol. 5, *Despre libertatea minții*, cap 150, ed. Humanitas, București, 2001, pp. 355-356).

7, 11: **Deci, dacă voi, răi fiind, știți să dați daruri bune fiilor voștri, cu cât mai mult Tatăl vostru Cel din Ceruri va da cele bune celor care cer de la El?**

(7, 11) **Facere 8, 21 / Isaia 49, 15 / Luca 11, 13 / Evrei 12, 10 / Iacov 11, 7**

„**Răi**" îi numește pe oameni, către Dumnezeu asemănându-i. Căci firea noastră este bună, ca cea care este zidită de Dumnezeu, dar cu voia cea slobodă ne facem răi.

7, 12: **Ci toate câte voiți să vă facă vouă oamenii, asemenea și voi faceți lor, că aceasta este Legea și Proorocii.**

(7, 12) **Levitic 19, 18 / Tobit 4, 15 / Luca 6, 31 / Romani 13, 8**

Arată pe scurt calea către fapta bună, căci noi oamenii din sine cunoaștem ceea ce se cuvine. Deci, dacă voiești să ți se facă bine, fă bine; iar dacă voiești să fii iubit de vrăjmași, iubește și tu pe vrăjmași, pentru că și Legea lui Dumnezeu și Proorocii spun aceleași lucruri pe care și legea firească ni le rânduiește nouă.

7, 13: **Intrați prin poarta cea strâmtă, că largă este poarta[5] și lată este calea care duce la pieire și mulți sunt cei care o află[6].**

(7, 13) **Sirah 21, 21 / Luca 13, 24 / Faptele Apostolilor 20, 29**

Numește „**ușă strâmtă**" ispitele, atât cele de voie – cum este postul și celelalte nevoințe –, cât și cele fără de voie – precum sunt legările și gonirile [prigonirile]. După cum un om gros[7] sau care are o povară nu poate intra printr-o ușă strâmtă, tot astfel nici cel cu trai desfătat sau bogat – ci aceștia numai prin „**cea largă**" pot intra. Și, vrând să arate că strâmtorarea este vremelnică și lărgimea trecătoare, le-a numit „**ușă**" și „**cale**". Căci prin „**ușă**" – adică prin pătimirea cea rea – trece cel ce rău pătimește, precum trece prin desfătare, ca pe o „**cale**", cel care se desfătează. Deci, de vreme ce amândouă sunt vremelnice, se cuvine pe cea mai bună să o alegem.

7, 14: **Și strâmtă este poarta și îngustă este calea care duce la viață și puțini sunt care o află[8].**

(7, 14) **Luca 13, 24 / Faptele Apostolilor 14, 22**

Mirându-se, pe graiul muritorilor zice: „O, cât este de strâmtă!" Deci, aiurea zice în altă parte: „**jugul Meu e bun și povara mea este ușoară**"? *(Matei 11, 28-30)* Nu, ci zice aceasta pentru răsplătirile ce vor să fie![9]

---

[5] În ediția de la 1805, în loc de „**poarta**", se găsește „**ușa**".

[6] În ediția de la 1805, în loc de „**cei care o află**", se găsește „**cei ce intră prin trânsa**".

[7] Aici, cu sensul de om gras, care îl închipuie pe cel îngroșat de patimi.

[8] În ediția de la 1805, aici avem: „**Ce strâmtă este ușa și îngustă calea care duce în viață! Și puțini sunt cei ce o află pe ea**".

[9] Scolia textului slavon așază aici următoarele cuvinte: „«**Povara**», «**jugul**», «**calea**» și «**poarta**» însemnează poruncile. Acestea sunt lumină și bunătate pentru toți cei care

7, 15-16ᵃ: **Feriți-vă**[10] **de proorocii mincinoși, care vin la voi în haine de oi, iar înlăuntru sunt lupi răpitori.** *(16)* **După roadele lor îi veți cunoaște.**

(7, 15) **Deuteronom 13, 1-3 / Ieremia 14, 14; 23, 6 / Miheia 3, 5 / Matei 24, 4 / Marcu 13, 22 / Faptele Apostolilor 20, 29 / 2 Corinteni 11, 15 / 1 Ioan 4, 1** *(7, 16ᵃ)* **Matei 7, 20 / Luca 6, 44**

Vicleni sunt ereticii și amăgitorii și de aceea zice: „**Păziți-vă!**" Că aceștia pun înainte cuvinte bune și fățărnicesc [arată] viață cinstită, și „**înlăuntru**" este undița [vânarea].

„**Haină de oaie**" este și blândețea pe care o arată unii, prefăcându-se, ca să măgulească și să înșele; dar după „**roade**" se cunosc – adică după fapte și după viața lor. Căci, chiar de se și fățărnicesc aceștia, aceasta o fac pentru puțină vreme, iar celor ce iau aminte le este vădită înșelăciunea lor[11].

7, 16ᵇ-17: **Au doară culeg oamenii struguri din spini sau smochine din mărăcini**[12]? *(17)* **Așa că orice pom bun face roade bune, iar pomul rău**[13] **face roade rele.**

(7, 16ᵇ) **Matei 7, 20 / Luca 6, 44 / Iacov 3, 12** *(7, 17)* **Matei 12, 33 / 1 Timotei 5, 24**

„**Spinii**" și „**ciulinii**" sunt fățarnicii – spini ca cei care rănesc într-ascuns, iar mărăcini ca cei ce sunt vicleni și măieștri [iscusiți în răutate]. Iar „**pom putred**" este tot omul pe care-l putrezește viața cea umedă și desfrânată[14].

---

doresc în chip nefățarnic să fie mântuiți întru veșnicie și să se învrednicească de minunată binecuvântare. Poruncile Domnului sunt grele și dureroase pentru cei trândavi și nelucrători și pentru toți cei care râvnesc îndulcirile acestui veac trecător. Puțini vor fi cei care se vor mântui. Iubitule, sârguiește-te, dar, să fii și tu unul dintre aceștia!"

[10] În ediția de la 1805, în loc de „**feriți-vă**", se găsește „**păziți-vă**".

[11] Dumnezeiescul Maxim ne luminează astfel pentru lupta cea lăuntrică: „Să nu stăruim în gânduri care ne prezintă păcatele noastre micșorate și care ne spun, ca niște oracole, că am primit iertarea. Întărindu-ne împotriva lor, Domnul a zis: «**Feriți-vă de proorocii mincinoși, care vin la voi în haine de oi, iar pe dinăuntru sunt lupi răpitori**». Căci, câtă vreme mintea noastră este tulburată de păcat, încă n-am primit iertarea lui, fiindcă n-am făcut încă roade vrednice de pocăință. Și roada căinței este nepătimirea sufletului; iar nepătimirea înseamnă ștergerea păcatului. Dar nu avem încă desăvârșită nepătimire, dacă aici suntem tulburați de patimi, aici nu. Deci, n-am primit încă desăvârșit nici iertarea păcatelor. De păcatul strămoșesc ne-am slobozit prin Sfântul Botez, dar de cel pe care am îndrăznit să-l săvârșim după Botez ne slobozim prin căință" (*Filocalia românească*, vol. 2, *Cuvânt ascetic*, cap 44, ed. Humanitas, București, 1999, p. 51).

[12] În ediția de la 1805, în loc de „**mărăcini**", se găsește „**ciulini**".

[13] În ediția de la 1805, în loc de „**rău**", se găsește „**putred**".

[14] Sfântul Maxim spune pentru acestea: „Bine este a nu îngădui minții să zăbovească în cele trupești și în patimi. Căci «**nu culeg nici din ciulini smochine**», adică din patimi virtuți, «**nici din scaieți struguri**», adică din trup cunoștința care dă bucuria" (*Filocalia românească*, vol. 2, *Întâia sută a capetelor despre cunoștință*, cap 73, ed. Humanitas, București, 1999, p. 154).

7, 18: **Nu poate pom bun să facă roade rele, nici pom rău**[15] **să facă roade bune.** *(7, 18)* **Matei 12, 32 / Luca 6, 43 / Iacov 3, 11-12**

Cât este „**putred**", nu poate, iar dacă se va schimba, atunci va putea. Vezi că n-a zis „nu va putea", ci că atâta vreme cât este „**putred**", nu naşte [odrăsleşte] „**roade bune**"[16].

7, 19-20: **Iar orice pom care nu face roadă bună se taie şi se aruncă în foc.** *(20)* **De aceea, după roadele lor îi veţi cunoaşte.**

(7, 19) **Matei 3, 10 / Luca 3, 9 / Ioan 15, 2-6** *(7, 20)* **Luca 6, 44**

Acestea le zice către iudei, pentru că şi Ioan [Botezătorul] le zicea lor unele ca acestea *(Matei 3, 10)*.

Iar pe om îl aseamănă cu „**pomul**", pentru că se poate altoi din păcatul cel neroditor întru fapta cea bună.

7, 21: **Nu oricine Îmi zice: Doamne, Doamne, va intra în Împărăţia Cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu Celui din Ceruri.** *(7, 21)* **Osea 8, 2 / Matei 25, 11 / Luca 6, 46 / Ioan 6, 40 / Faptele Apostolilor 19, 13 / Romani 2, 13 / Iacov 1, 22**

Aici Se arată pe Sine Domn, zicând: „**Nu oricine Îmi zice: Doamne, Doamne**!", Dumnezeu pe Sine numindu-Se. Şi ne învaţă pe noi că de avem credinţă fără fapte, cu nimic nu ne folosim dintru ea.

Zice [Domnul]: „**Cel ce face voia**", nu „cel ce o dată a făcut", ci „cel care face aceasta până la moarte". Şi n-a zis „voia Mea", ca să nu smintească pe cei care-L ascultau, ci a zis „**voia Tatălui Meu**". Însă, cu adevărat, voia Tatălui şi a Fiului una este, căci Fiul nu este potrivnic [Tatălui][17].

---

[15] În ediţia de la 1805, în loc de „**rău**", se găseşte „**putred**".

[16] La pilda pomului bun şi a pomului rău, Dionisie din Furna ne pune înainte următoarea erminie de zugrăvire: „Stând, oameni, adică arhiereu, pustnic, călugăr, ori creştin evlavios şi din gurile lor ieşind: dintr-a unuia Duh Sfânt, dintr-a altuia Înger, dintr-a altuia lumină, dintr-a altuia trandafir şi dintr-ale altora alte cinstite lucruri sau de mare preţ. Iar în preajma lor, stând alţi oameni: unii păgâni, alţii tirani, alţii eretici, alţii farisei, şi creştini cu desfrânate şi lăutari, şi nemilostivi şi leneşi şi din gurile lor ieşind: dintr-a unuia diavol, din a altuia şarpe, din a altuia porc, dintr-a altuia mărăcini, şi dintr-ale altora alte unele lucruri urâte ca acestea. Şi Hristos de o parte, arătându-i pe aceştia, zice într-o hârtie: «**După roadele lor îi veţi cunoaşte**»" (*Erminia picturii bizantine*, ed. cit., p. 129).

[17] Sfântul Maxim Mărturisitorul scrie acestea: „*(55)* Cel ce iubeşte pe Hristos, desigur că-L şi imită, după putere. Astfel, Hristos n-a încetat să facă bine oamenilor; iar răsplătit cu nerecunoştinţă şi cu hulă Se purta cu îndelungă răbdare; în sfârşit, bătut şi omorât de ei, răbda, neînvinuind pe cineva. Aceste trei sunt faptele dragostei faţă de aproapele, fără de care cel ce zice că iubeşte pe Hristos sau că va dobândi Împărăţia Lui, se amăgeşte pe sine: „**Nu oricine Îmi zice: Doamne, Doamne, va intra în Împărăţia Cerurilor, ci cel**

7, 22-23: **Mulți Îmi vor zice în ziua aceea: Doamne, Doamne, au nu în numele Tău am proorocit, și nu în numele Tău am scos demoni, și nu în numele Tău minuni multe am făcut?** *(23)* **Și atunci voi mărturisi lor: Niciodată nu v-am cunoscut pe voi. Depărtați-vă de la Mine cei ce lucrați fărădelegea.**

(7, 22) **Luca 6, 46 / 1 Corinteni 13, 2** *(7, 23)* **Iov 13, 16 / Psalm 5, 4; 6, 8 / Luca 13, 25, 27**

La începutul propovăduirii mulți au scos draci, chiar nevrednici fiind, căci din pricina numelui lui Iisus fugeau dracii *(Luca 9, 49)*. Pentru că darul lucrează și prin cei nevrednici, după cum și prin preoții cei nevrednici ne sfințim. Încă și Iuda Iscarioteanul a făcut semne, dar și fiii lui Scheva *(Faptele Apostolilor 19, 13-17)*. Iar aceasta ce zice: „**Niciodată nu v-am cunoscut pe voi**", întru acest chip [acest înțeles] este: „Nici atunci când făceați minuni nu vă iubeam pe voi", întrucât dragostea este numită aici „**cunoștință**".

7, 24-25: **De aceea, oricine aude aceste cuvinte ale Mele și le îndeplinește, asemăna-se-va[18] bărbatului înțelept, care și-a clădit[19] casa lui pe stâncă.** *(25)* **A căzut ploaia, au venit râurile mari, au suflat vânturile și au bătut în casa aceea, dar ea n-a căzut, fiindcă era întemeiată pe stâncă[20].**

(7, 24) **Luca 6, 47-48** *(7, 25)* **Isaia 4, 6 / Matei 16, 18 / Luca 6, 48**

Fără Dumnezeu nu se poate faptă bună a se săvârși; de aceea, Hristos zice: „**Asemăna-l-voi pe el bărbatului înțelept**". Și „**piatră**" este Hristos, iar „**casă**" [e] sufletul. Deci, cela care își „**va zidi**" sufletul său pe lucrarea poruncilor lui Hristos, pe acesta nici „**ploaia**" – adică diavolul care-a căzut din Cer –, nici „**râurile**" – adică oamenii cei supărători [pricinuitori de supărare], care de la o „**ploaie**" ca aceasta se înmulțesc –, nici „**vânturile**" – adică duhurile răutății – și, în scurt, nici o ispită nu-l poate surpa pe unul ca acesta.

7, 26-27: **Iar oricine aude aceste cuvinte ale mele și nu le îndeplinește, asemăna-se-va bărbatului nechibzuit[21] care și-a clădit casa pe nisip.** *(27)* **Și**

---

ce face voia Tatălui Meu Celui din Ceruri." *(Matei 7, 21)*; și iarăși „**Cel ce Mă iubește pe Mine păzește poruncile Mele**" și celelalte *(Ioan 14, 15)*. *(56)* Tot scopul poruncilor Mântuitorului este să slobozească mintea de necumpătare și de ură, și să o ducă la dragostea Lui, și a aproapelui, din care se naște în mod efectiv lumina sfintei cunoștințe" (*Filocalia românească*, vol. 2, *A patra sută a capetelor despre dragoste*, capetele 55-56, ed. Humanitas, București, 1999, p. 113).

[18] În ediția de la 1805, în loc de „**asemăna-se-va**", se găsește „**asemăna-l-voi pe el**".

[19] În ediția de la 1805, în loc de „**și-a clădit**", se găsește „**și-a zidit**".

[20] În ediția de la 1805, în versetele 24-25, în loc de „**stâncă**", se găsește „**piatră**".

[21] În ediția de la 1805, în loc de „**nechibzuit**", se găsește „**nebun**".

a căzut ploaia și au venit râurile mari și au suflat vânturile și au izbit în casa aceea, și a căzut. Și căderea ei a fost mare.

(7, 26) **Înțelepciune 4, 4-5 / Luca 6, 49** *(7, 27)* **Isaia 28, 18 / Iezechiil 13, 11 / Luca 6, 49**

Nu a zis: „**asemăna-l-voi pe el**", ci „asemăna-se-va el însuși nebunului". Adică, cel care crede, dar nu lucrează [nu face faptele credinței], acesta este cel care zidește „**pe nisip**", adică pe putreziciunea lucrurilor și pentru aceasta și „**cade**", din pricina ispitelor. Iar când îl „**izbește**" pe el ispita, cade cu „**cădere mare**". Însă dintre cei necredincioși nimeni nu „**cade**", fiindcă ei întotdeauna zac jos [la pământ], ci numai cel credincios „**cade**". Și de aceea este „**căderea mare**", căci creștin fiind, „**cade**"[22].

7, 28-29: **Iar când Iisus a sfârșit cuvintele acestea, mulțimile erau uimite de învățătura Lui.** *(29)* **Că îi învăța pe ei ca Unul Care are putere, iar nu cum îi învățau cărturarii lor.**

(7, 28) **Matei 22, 33 / Marcu 1, 22; 6, 2 / Luca 2, 47; 4, 32**
(7, 29) **Pilde 8, 6 / Isaia 50, 4 / Matei 21, 21 / Marcu 1, 22 / Luca 4, 32**

Nu se mirau dregătorii – căci cum s-ar fi mirat cei care Îl zavistuiau [pizmuiau] pe El? –, ci mulțimea cea fără de răutate. Și se minunau nu de frumusețea graiurilor, ci de îndrăzneala Lui, că și mai mult decât Proorocii arăta stăpânire. Proorocii ziceau: „**Așa grăiește Domnul**"[23], iar Hristos, ca un Dumnezeu glăsuiește: „**Eu grăiesc vouă**"[24].

---

[22] Pentru pilda celor ce-și zidesc casă, Dionisie din Furna ne dă următorul izvod: „Hristos, și dinapoia Lui Apostolii, și dinaintea Lui doi oameni, unul bătrân și celălalt tânăr, și amândoi ascultându-L cu luare aminte. Și mai încolo, iarăși bătrânul rugându-se înăuntru, într-o peșteră, și împrejurul lui desfrânate și alți oameni, trăgându-l de haine și diavolii îl săgetează. Și iarăși tânărul, mâncând și bând cu femei la masă, și demonii batjocorindu-l" (*Erminia picturii bizantine*, ed. cit., p. 125).

[23] În *Vechiul Testament*, această vestire proorocească este foarte des întâlnită, numai la Sfântul Prooroc Isaia regăsindu-se de mai mult de 40 de ori *(Isaia 7, 7; 18, 4; 21, 6; 30, 15; 37, 21 etc)*.

[24] Adeseori Mântuitorul Hristos a vestit poruncile Sale prin cuvintele acestea *(Matei 5, 44; 19, 9; Luca 11, 9; 16, 9; Ioan 8, 58; 10, 7; 13, 20; 14, 12)*.

CAPITOLUL 8

Iisus vindecă un lepros, pe sluga unui sutaș, pe soacra lui Petru și pe alți bolnavi. Liniștește furtuna de pe mare și vindecă doi demonizați[1]

8, 1-2: **Și coborându-Se El din munte, mulțimi multe au mers după El.** *(2)* **Și iată un lepros, apropiindu-se, I se închina, zicând: Doamne, dacă voiești**[2]**, poți să mă curățești.** *(8, 2)* **Marcu 1, 40 / Luca 5, 12**

Priceput se vădește a fi leprosul, căci nu s-a suit la munte ca să curme învățătura, ci când Se pogoară Domnul, I se închină și, credință multă arătând, nu zice: „De vei ruga pe Dumnezeu, mă vei vindeca pe mine", ci, „**de vei vrea**". Pentru aceasta:

8, 3-4: **Și Iisus, întinzând**[3] **mâna, S-a atins de el, zicând: Voiesc, curățește-te. Și îndată s-a curățit lepra lui.** *(4)* **Și i-a zis Iisus: Vezi, nu spune nimănui, ci mergi, arată-te preotului și adu darul pe care l-a rânduit Moise, spre mărturie lor**[4]. *(8, 3)* **Marcu 1, 41 / Luca 5, 13**
(8, 4) **Levitic 13, 2; 14, 2-5 / Matei 5, 23; 9, 30 / Marcu 1, 43-44; 5, 30 / Luca 5, 14; 8, 56; 17, 14**

Se atinge de lepros, arătând că nu este supus Legii care poruncește să nu se atingă de leproși *(Levitic 13, 44-46; Numeri 19, 22)*, ci este Stăpân al ei. Și mai arată că pentru cel curat nimic nu este necurat și că sfântul Său trup da [izvora și dăruia] sfințenie.

Și fugind [Domnul] de slavă, îi poruncește să „**nu spună nimănui**", ci să se arate preotului. Căci dacă nu spunea preotul că s-a curățit, leprosul trebuia să stea afară din cetate *(Levitic 14, 2-5)*. Poruncește încă să aducă și darul „**întru mărturie**" iudeilor – adică „atunci când Mă vor prihăni [ocărî] zicând că stric Legea, vei fi mărturie tu, cel căruia acum ți-am poruncit să duci cele rânduite de Lege".

---

[1] În ediția de la 1805 titlul capitolului este: *„Pentru leprosul. Pentru sutașul. Pentru soacra lui Petru. Pentru cei ce s-au vindecat de felurite boli. Pentru cel ce nu i-a dat voie Iisus să-l urmeze. Pentru certarea apelor. Pentru cei îndrăciți, ai cărora draci au intrat în turma porcilor"*.

[2] În ediția de la 1805, în loc de „**dacă voiești**", se găsește „**de vei vrea**".

[3] În ediția de la 1805, în loc de „**întinzând**", se găsește „**tinzând**".

[4] În ediția de la 1805, în loc de „**arată-te preotului și adu darul pe care l-a rânduit Moise, spre mărturie lor**", se găsește „**de te arată pe sineți preotului și du darul pe care l-a poruncit Moise, întru mărturie lor**".

8, 5: **Pe când intra în Capernaum, s-a apropiat de El un sutaș, rugându-L și zicând** *(8, 5)* **Luca 7, 2**

Nici acesta nu s-a suit în munte, ca să nu împiedice [curme] învățătura și este același sutaș despre care vorbește și Luca *(Luca 7, 2-3)*. Iar dacă Luca spune că a trimis soli la Iisus, aceasta nu se împotrivește lui Matei care zice că însuși sutașul a venit, căci se putea și ca să fi trimis pe alții înainte, iar după aceea, stăruind primejdia asupră-i, însuși să fi venit și să fi zis:

8, 6-7: **Doamne, sluga mea zace în casă, slăbănog, chinuindu-se cumplit.** *(7)* **Și i-a zis Iisus: Venind, îl voi vindeca**[5]. *(8, 6)* **Luca 7, 3**

Nu și-a adus sluga pe pat, crezând că Hristos poate s-o tămăduiască chiar nefiind [sluga] de față. Pentru aceea:

8, 8-10: **Dar sutașul, răspunzând, i-a zis: Doamne, nu sunt vrednic să intri sub acoperișul**[6] **meu, ci numai zi cu cuvântul și se va vindeca sluga mea.** *(9)* **Că și eu sunt om sub stăpânirea altora și am sub mine ostași**[7]**, și-i spun acestuia: Du-te, și se duce; și celuilalt: Vino, și vine; și slugii mele: Fă aceasta, și face.** *(10)* **Auzind, Iisus S-a minunat și a zis celor ce veneau după El: Adevărat grăiesc vouă: la nimeni, în Israil, n-am găsit atâta credință.**

(8, 8) **Luca 7, 6-7** *(8, 9)* **Luca 7, 8** *(8, 10)* **Luca 7, 9**

„Dacă eu, slugă a împăratului fiind, le poruncesc ostașilor supuși mie, Tu cu mult mai vârtos poți să poruncești morții și bolilor, ca de la acesta să se depărteze și la altul să meargă", căci bolile trupești sunt „**ostași**" și „izbânditori" ai lui Dumnezeu.

Deci, Hristos Se minunează, zicând că nici la israiliteni n-a aflat atâta credință, cât întru cei de alt neam[8].

---

[5] În ediția de la 1805, în loc de „**Venind, îl voi vindeca**", se găsește „**Eu viind, voi tămădui pe dânsul**".

[6] În ediția de la 1805, în loc de „**acoperișul**", se găsește „**acoperământul**".

[7] În ediția de la 1805, în loc de „**ostași**", se găsește „**slujitori**".

[8] Alții au tâlcuit aceste cuvinte în acest chip: Când Patriarhul Iacov (Israil) a văzut în vis scara cerească pe care Îngerii lui Dumnezeu urcau și se pogorau, el a priceput că Dumnezeu Se află în acel loc, dar nu a înțeles că Domnul este pretutindeni de față. Din această pricină, Iacov grăiește: „**Cât de înfricoșător este locul acesta! Aceasta nu e alta fără numai casa lui Dumnezeu**" *(Facere 28, 17)*. Iar aici, în Evanghelie, Mântuitorul Se minunează de marea credință a acestui sutaș, spunând: „**La nimeni, în Israil, n-am găsit atâta credință**". Astfel, Hristos zice: „Iacov a înțeles că M-am putut arăta într-un loc, dar sutașul acesta a priceput că Eu sunt în toate locurile de față și, numai prin cuvânt, pot plini orice lucru". De aceea, sutașul și zice: „**Numai zi cu cuvântul și se va vindeca sluga mea**".

8, 11-12: **Și zic vouă că mulți de la răsărit și de la apus vor veni și vor sta la masă cu Avraam, cu Isaac și cu Iacov în Împărăția Cerurilor**[9]. *(12)* **Iar fiii împărăției vor fi aruncați în întunericul**[10] **cel mai din afară; acolo va fi plângerea și scrâșnirea dinților.**

(8, 11) **Isaia 2, 2-3; 43, 5; 49, 12 /Luca 3, 8; 13, 28-29**
(8, 12) **Înțelepciune 17, 21 / Matei 13, 42; 21, 43; 22, 13; 24, 51 / Iuda 1, 13**

N-a spus că mulți din alte neamuri **„se vor odihni"**, ca să nu-i împungă pe iudei, ci acoperit a zis **„de la răsărituri și de la apusuri"**. Și a pomenit de Avraam, arătând că nu este potrivnic Legii Vechi.

Spunând **„întunericul cel mai din afară"**, arată că este și unul mai dinlăuntru, care este mai ușor, căci sunt trepte și în muncă [în caznele iadului].

Iar **„fii ai Împărăției"** îi numește pe iudei, căci către aceștia sunt [s-au făcut] făgăduințele: **„Israil este fiul Meu, întâi-născutul Meu"** *(Ieșire 4, 22)*.

8, 13: **Și a zis Iisus sutașului: Du-te, fie ție după cum ai crezut. Și s-a însănătoșit sluga lui în ceasul acela**[11]. *(8, 13)* **Matei 9, 29 / Luca 7, 10**

Dintru aceasta, că numai cu cuvântul a tămăduit, a arătat ca adevărat și ceea ce a spus despre iudei, anume că s-au lepădat afară [vor fi aruncați] dintru Împărăția Cerurilor.

8, 14-15: **Și venind Iisus în casa lui Petru, a văzut pe soacra acestuia zăcând, prinsă de friguri.** *(15)* **Și S-a atins de mâna ei, și au lăsat-o frigurile și s-a sculat și Îi slujea Lui**[12].

(8, 14) **Marcu 1, 29-32 / Luca 4, 38** *(8, 15)* **Matei 9, 25 / Marcu 1, 31 / Luca 4, 39**

A intrat în casa lui Petru ca să mănânce și atingându-Se de mâna femeii nu numai fierbințeala i-a stins, ci și sănătate întreagă i-a dăruit încât și vârtutea i s-a întors [și-a redobândit tăria] și putea sluji. Măcar că noi știm că la cei bolnavi trece multă vreme până-și dobândesc cea dintâi putere. Ceilalți Evangheliști spun că L-au rugat pe Dânsul și așa a tămăduit-o pe ea *(Marcu 1, 29-32; Luca 4, 38-39)*. Matei însă a scris pe scurt, așa cum am spus dintru început, că ceea ce a lăsat unul de-o parte, spune celălalt [Evanghelist].

Dar cunoaște și aceasta, că fapta cea bună cu nimic nu este împiedicată de nuntă [căsătorie], de vreme ce verhovnicul Apostolilor [Petru] avea soacră.

---

[9] În ediția de la 1805, aici avem: **„Și grăiesc vouă că mulți de la răsărituri și de la apusuri vor veni și se vor odihni cu Avraam cu Isaac și cu Iacov întru Împărăția Cerurilor"**.

[10] În ediția de la 1805, în loc de **„vor fi aruncați în întunericul"**, se găsește **„vor fi goniți întru întunericul"**.

[11] În ediția de la 1805, în loc de **„și s-a însănătoșit sluga lui în ceasul acela"**, se găsește **„și întorcându-se sutașul în casa sa întru acel ceas, a aflat pe sluga sa sănătoasă"**.

[12] În ediția de la 1805, în loc de **„Îi slujea Lui"**, se găsește **„le slujea lor"**.

8, 16-17: **Și făcându-se seară, au adus la El mulți demonizați și a scos duhurile cu cuvântul și pe toți cei bolnavi i-a vindecat,** *(17)* **ca să se împlinească ceea ce s-a spus prin Isaia Proorocul, care zice: Acesta neputințele noastre a luat și bolile noastre le-a purtat.**

(8, 16) **Marcu 1, 32 / Luca 4, 40** *(8, 17)* **Isaia 53, 4 / 1 Petru 2, 24**

Seara și fără de vreme aduceau pe cei bolnavi, iar El, fiind iubitor de oameni îi tămăduia pe toți. Deci, ca să nu fie de necrezut că tămăduia atâtea boli în scurtă vreme, [Evanghelistul] aduce mărturia lui Isaia. Proorocul spune acestea pentru păcate *(Isaia 53, 4)*, iar Matei pentru boli, [dar știut este] că cele mai multe boli se fac din pricina păcatelor.

8, 18: **Și văzând Iisus mulțime împrejurul Lui, a poruncit ucenicilor să treacă de cealaltă parte a mării.** *(8, 18)* **Marcu 4, 35**

[Face aceasta] pentru că nu era iubitor de slavă, dar și fugind de zavistia [pizma] iudeilor.

8, 19-20: **Și apropiindu-se un cărturar, i-a zis: Învățătorule, Te voi urma**[13] **oriunde vei merge.** *(20)* **Dar Iisus i-a răspuns: Vulpile au vizuini și păsările cerului cuiburi; Fiul Omului însă nu are unde să-Și plece capul.**

(8, 19) **Luca 9, 57** *(8, 20)* **Luca 9, 58 / 2 Corinteni 8, 9**

„**Cărturar**" era numit cel care știa cartea Legii. Deci văzând acesta [cărturar] semnele cele multe, socotea [credea] că Iisus adună bani dintru acestea și se sârguia să-I urmeze, ca să adune și el. Iar Hristos, întâmpinând cugetul aceluia, împotrivă îi răspunde: „Socotești că de-Mi vei urma Mie vei aduna bani? Nu vezi că sunt fără casă? Și cel ce-Mi urmează Mie, dator este a fi întru acest fel". Iar [Domnul] zicea aceasta ca să-l plece pe acela să se schimbe din socoteala sa [cugetul său] și să-I urmeze Lui. Dar el [cărturarul] se duce.

Unii zic că „**vulpi**" și „**păsări**" ar fi demonii, deci îi spune: „Demonii întru tine se odihnesc, iar Eu nu am odihnă în sufletul tău".

8, 21-22: **Un altul dintre ucenici I-a zis: Doamne, dă-mi voie întâi să mă duc și să îngrop pe tatăl meu.** *(22)* **Iar Iisus i-a zis: Vino după Mine**[14] **și lasă morții să-și îngroape morții lor.**

(8, 21) **Agheu 1, 4 / Luca 9, 59** *(8, 22)* **Matei 4, 19 / Luca 9, 60**

„După ce se va da cineva lui Dumnezeu, nu mai este dator a se întoarce la cele lumești. Că se cuvine a-ți cinsti părinții, dar pe Dumnezeu se cuvine a-L cinsti mai întâi". Iar acestea le-a zis Domnul pentru că și necredincios

---

[13] În ediția de la 1805, în loc de „**Te voi urma**", se găsește „**voi să merg după Tine**".

[14] În ediția de la 1805, în loc de „**Vino după Mine**", se găsește „**Urmează Mie**".

era acel tată. Și arătată este aceasta, din cuvântul: „**Lasă morții**", adică pe cei necredincioși, „**să-și îngroape morții lor**".

Iar dacă acela n-a fost slobod [nu i-a fost îngăduit] nici să-și îngroape tatăl, vai celor care se întorc la lucrurile lumești, după ce s-au călugărit!

8, 23-24: **Intrând El în corabie, ucenicii Lui L-au urmat.** *(24)* **Și, iată, furtună mare s-a ridicat pe mare**[15]**, încât corabia se acoperea de valuri; iar El dormea.**

(8, 23) **Marcu 4, 35 / Luca 8, 22** *(8, 24)* **Psalm 43, 25; 106, 25 / Marcu 4, 37 / Luca 8, 23**

Numai pe ucenici i-a ținut, ca să vadă minunea. Și îi lasă a se învălui de „**vifor**", ca să se iscusească întru a răbda ispitele și ca prin minunea aceasta mai mult să creadă ei.

Iar El doarme, ca temându-se ucenicii, să-și cunoască neputința lor și să-L roage pe El. Pentru aceasta zice:

8, 25-26ᵃ: **Și venind ucenicii la El, L-au deșteptat zicând: Doamne, mântuiește-ne, că pierim.** *(26)* **Iisus le-a zis: De ce vă este frică**[16]**, puțin credincioșilor?** *(8, 25)* **2 Paralipomena 20, 12 / Cântarea Cântărilor 8, 5 / Sirah 1, 27 / Matei 14, 30 / Marcu 4, 38 / Luca 8, 24** *(8, 26ᵃ)* **Matei 14, 31-32 / Marcu 4, 40**

Nu i-a numit „necredincioși", ci „**puțin credincioși**". Pentru că, zicând: „**Doamne, mântuiește-ne**" arată credință, dar graiul „**pierim**" nu este al credinței, fiindcă avându-L pe Acela împreună cu ei, nu se cuvenea să se teamă.

Și vezi că [Hristos], dojenindu-i pe ei ca pe niște fricoși, arată că frica aduce primejdiile. Pentru aceea mai întâi potolește „**furtuna**" sufletului lor, apoi o curmă [încetează] și pe cea a mării.

8, 26ᵇ-27: **S-a sculat atunci, a certat vânturile și marea și s-a făcut liniște deplină.** *(27)* **Iar oamenii s-au mirat, zicând: Cine este Acesta, că și vânturile și marea ascultă de El?** *(8, 26ᵇ)* **Psalm 64, 7; 88, 9-10 / Isaia 43, 2 / Marcu 4, 39 / Luca 8, 24** *(8, 27)* **Pilde 30, 4 / Marcu 4, 41 / Luca 8, 25**

Se mirau oamenii că vedeau om, iar lucrurile [pe care le împlinea Domnul] erau dumnezeiești.

8, 28ᵃ: **Și trecând El dincolo, în ținutul Gadarenilor, L-au întâmpinat doi demonizați** *(8, 28ᵃ)* **Marcu 5, 1-2 / Luca 8, 26-27**

La cei care se îndoiau în corabie – zicând „**Cine este Acesta, că și vânturile și marea ascultă de El?**" – vin dracii propovăduitori.

---

[15] În ediția de la 1805, în loc de „**furtună mare s-a ridicat pe mare**", se găsește „**vifor mare s-a făcut în mare**".

[16] În ediția de la 1805, în loc de „**De ce vă este frică**", se găsește „**Ce sunteți înfricoșați**".

Iar dacă Marcu și Luca zic că numai unul era cel ce avea legheonul [legiunea de draci], să înțelegi că, acela era unul dintre aceștia doi, poate cel mai vestit *(Marcu 5, 1-2; Luca 8, 26-27)*.

Și Însuși Domnul a venit la dânșii pentru că, groaznici fiind, nimeni nu îndrăznea a-i aduce pe ei [la Dânsul].

8, 28[b]: **Care ieșeau din morminte, foarte cumpliți, încât nimeni nu putea să treacă pe calea aceea.** *(8, 28[b])* **Marcu 5, 3-5 / Luca 8, 26-27**

Petreceau în morminte, pentru că dracii voiau să pună acest fel de socoteală [să se creadă] că sufletelor celor ce mor se prefac în demoni – lucru care nici nu poate a-l cugeta oareșcine[17]. Căci sufletul ieșind, nu petrece [rămâne] în lume, întrucât „**sufletele drepților sunt în mâna lui Dumnezeu**" *(Înțelepciune 3, 1; Ecclesiastul 9, 1)*, iar ale păcătoșilor pleacă și ele, după cum [îl vedem pe] al bogatului [nemilostiv] *(Luca 16, 19-31)*.

8, 29: **Și iată, au început să strige și să zică: Ce ai Tu cu noi, Iisuse, Fiul lui Dumnezeu? Ai venit aici mai înainte de vreme ca să ne chinuiești?**[18]

(8, 29) **Marcu 1, 24; 5, 6-7 / Luca 4, 41**

Iată, Îl propovăduiesc Fiu al lui Dumnezeu, mărturisindu-și mai întâi vrăjmășia. Și socotesc diavolii „**muncă**" [„**chinuire**"] faptul că nu-i lasă să facă rău oamenilor.

Iar zicând „**mai înainte de vreme**", așa să înțelegi: că ei socoteau [credeau] că Hristos, nesuferind covârșirea răutății lor, n-a așteptat vremea muncii [caznelor]. Dar nu este așa, căci diavolii, până în sfârșitul lumii sunt sloboziți a ne lupta pe noi.

8, 30-32[a]: **Departe de ei era o turmă mare de porci, păscând.** *(31)* **Iar demonii Îl rugau, zicând: Dacă ne scoți afară, trimite-ne**[19] **în turma de porci.** *(32)* **Și El le-a zis: Duceți-vă. Iar ei, ieșind, s-au dus în turma de porci.**

(8, 30) **Marcu 5, 11 / Luca 8, 32** *(8, 31)* **Marcu 5, 12 / Luca 8, 29, 32**
(8, 32[a]) **Marcu 5, 8-10, 13 / Luca 8, 33**

Dracii au cerut aceasta, pentru ca, înecându-i pe porci să-i scârbească pe stăpânii lor și astfel să nu-L primească pe Hristos. Iar Hristos îi slobozește pe draci, arătând ce fel de amărăciune [câtă vrăjmășie] au asupra oamenilor și că, de ar fi avut ei putere și nu ar fi fost opriți, mai rău decât porcilor ne-ar fi făcut nouă. Că El [este Cel Care] îi păzește pe cei care se îndrăcesc, ca să nu se omoare pe sine [să nu-și ia viața].

---

[17] Adică, este cu totul smintit, lipsit de temei.

[18] În ediția de la 1805, în loc de „**să ne chinuiești**", se găsește „**să ne muncești pe noi**".

[19] În ediția de la 1805, în loc de „**trimite-ne**", se găsește „**dă-ne nouă voie să ne ducem**".

8, 32^b-34: **Și iată, toată turma s-a aruncat de pe țărm în mare și a pierit**[20] **în apă.** *(33)* **Iar păzitorii au fugit și, ducându-se în cetate, au spus toate cele întâmplate cu demonizații.** *(34)* **Și iată toată cetatea a ieșit în întâmpinarea lui Iisus și, văzându-L, L-au rugat să treacă din hotarele lor.**

(8, 32^b) **Marcu 5, 13 / Luca 8, 33** *(8, 33)* **Marcu 5, 14 / Luca 8, 34**
(8, 34) **2 Regi 6, 9 / Marcu 5, 17 / Luca 8, 37**

Întristându-se ei și părându-li-se [crezând] că vor pătimi ceva și mai rău după aceasta, nu-L primesc pe Dânsul.

Iar tu, cunoaște că unde este viață porcească, Hristos nu petrece acolo, ci dracii.

[20] În ediția de la 1805, în loc de „**a pierit**", se găsește „**s-a înecat**".

CAPITOLUL 9

Vindecarea slăbănogului din Capernaum. Matei. Ucenicii lui Ioan Botezătorul. Fiica lui Iair și femeia bolnavă. Doi orbi și un mut. Secerișul și secerătorii[1]

9, 1-2[a]: **Intrând în corabie, Iisus a trecut și a venit în cetatea Sa.** *(2)* **Și iată, I-au adus un slăbănog zăcând pe pat.**

(9, 1) **Matei 4, 13 / Marcu 2, 1** *(9, 2[a])* **Marcu 2, 3 / Luca 5, 18; 7, 48 / Iacov 5, 15**

Cetate a Lui numește Capernaumul, pentru că acolo locuia. Căci Betleemul L-a născut, Nazaretul L-a crescut, dar Capernaumul Îl avea pururea [mereu] locuitor al său.

Iar acest slăbănog altul este, osebit de cel de la Ioan, căci acela era la Scăldătoarea Oilor în Ierusalim *(Ioan 5, 1-9)*, iar acesta în Capernaum. Acela „**nu avea om**", iar acesta este „**purtat de patru oameni**" – după cum zice Marcu *(2, 3)* –, oameni care îl și slobozesc prin acoperișul casei[2], lucru pe care [Evanghelistul] Matei nu-l spune.

9, 2[b]: **Și Iisus, văzând credința lor** *(9, 2[b])* **Luca 5, 20 / Iacov 5, 15**

Sau a celor ce l-au adus, că de multe ori pentru credința celor ce aduc face [Hristos] minuni, sau [le face acestea] și pentru credința celui adus.

9, 2[c]: **A zis slăbănogului: Îndrăznește, fiule! Iertate sunt[3] păcatele tale!**

(9, 2[c]) **Marcu 2, 5 / Luca 5, 20; 7, 48 / Iacov 5, 15**

Îl numește „**fiu**" sau ca pe cel ce este zidire a lui Dumnezeu, sau ca pe unul care a crezut. Însă, arătând că slăbănogirea este mai mult din păcate, le dezleagă întâi pe acelea.

9, 3-5: **Dar unii dintre cărturari ziceau în sine: Acesta hulește.** *(4)* **Și Iisus, știind[4] gândurile lor, le-a zis: Pentru ce cugetați rele[5] în inimile voastre?** *(5)* **Căci ce este mai lesne a zice: Iertate sunt[6] păcatele tale, sau a zice: Scoală-te și umblă?** *(9, 3)* **Levitic 24, 11 / Marcu 2, 6-7 / Luca 5, 21; 7, 49** *(9, 4)* **Psalm 139, 2 / Matei 12, 25 / Marcu 2, 8 / Luca 5, 22 / Ioan 2, 24 – 25** *(9, 5)* **Marcu 2, 9 / Luca 5, 23**

---

[1] În ediția de la 1805, titlul capitolului este: „*Pentru slăbănogul ce se purta de patru. Pentru chemarea lui Matei. Pentru Mântuitorul că a mâncat cu vameșii. Pentru fiica mai-marelui sinagogii. Pentru femeia ce îi curgea sânge. Pentru cei doi orbi. Pentru îndrăcitul cel mut*".

[2] Vezi și nota tâlcuirii de la *Matei 10, 27*.

[3] În ediția de la 1805, în loc de „**Iertate sunt**", se găsește „**Iartă-ți-se ție**".

[4] În ediția de la 1805, în loc de „**știind**", se găsește „**văzând**".

[5] În ediția de la 1805, în loc de „**rele**", se găsește „**viclene**".

[6] În ediția de la 1805, în loc de „**Iertate sunt**", se găsește „**Iartă-ți-se ție**".

Dintru aceasta, că le-a cunoscut gândurile, Se arată pe Sine [Însuși] că este Dumnezeu. Deci, îi mustră pe ei, zicând: „Voi Mă socotiți pe Mine că sunt hulitor, fiindcă făgăduiesc iertarea păcatelor, care lucru mare este [și minunat]. Și socotiți că fug de aceasta [tămăduirea trupului acestui om], ca să nu fiu vădit ca neputincios. Dar, Eu din tămăduirea trupului vă voi încredința și de tămăduirea sufletului. Astfel, prin ceea ce este mai mic, însă pare mai greu se adeverește și iertarea păcatelor, care este cu adevărat [lucru] mare, însă vouă vi se pare mai lesnicioasă, fiindcă este nearătată [nevăzută]".

9, 6-8: **Dar, ca să știți că putere are Fiul Omului pe pământ a ierta păcatele, a zis slăbănogului: Scoală-te, ia-ți patul**[7] **și mergi la casa ta.** *(7)* **Și sculându-se, s-a dus la casa sa.** *(8)* **Iar mulțimile, văzând acestea, s-au spăimântat și au slăvit pe Dumnezeu, Cel Care dă oamenilor asemenea putere.**

(9, 6) **Marcu 2, 10-11 / Luca 5, 24 / Ioan 5, 8** *(9, 7)* **Marcu 2, 12 / Luca 5, 25**
(9, 8) **Matei 9, 33 / Marcu 2, 12 / Luca 5, 26**

A poruncit să-și poarte patul, ca să nu pară că este nălucire. Încă și pentru ca să vadă noroadele minunea, cei care Îl socoteau pe El ca pe un om simplu [și nu ca pe un Dumnezeu adevărat].

9, 9: **Și plecând Iisus de acolo, a văzut un om care ședea la vamă, cu numele Matei, și i-a zis acestuia: Vino după Mine. Și sculându-se, a mers după El.** *(9, 9)* **Marcu 2, 14 / Luca 5, 27**

Nu l-a chemat pe Matei o dată cu Petru și cu Ioan, ci atunci când a știut că va asculta, precum și pe Pavel l-a chemat mai pe urmă, când a fost vremea *(Faptele Apostolilor 9, 1-22)*. Însă, minunează-te cum Evanghelistul își vădește viața sa, măcar că ceilalți au tăinuit numele lui, Levi numindu-l pe el *(Marcu 2, 13-17; Luca 5, 27-32)*. Și [cu adevărat] al lui Dumnezeu lucru era a-l întoarce pe el numai cu cuvântul.

9, 10-11: **Și când ședea el la masă, în casă, iată mulți vameși și păcătoși au venit și au șezut la masă împreună cu Iisus și cu ucenicii Lui.** *(11)* **Și văzând fariseii, au zis ucenicilor: Pentru ce mănâncă Învățătorul vostru**[8] **cu vameșii și cu păcătoșii?**

(9, 10) **Marcu 2, 15 / Luca 5, 29** *(9, 11)* **Matei 11, 19 / Marcu 2, 16, 18 / Luca 5, 30; 7, 34**

Veselindu-se Matei de primirea lui Hristos, a chemat pe vameși și mănâncă Iisus împreună cu ei ca să-i folosească, măcar deși era prihănit [defăimat] pentru aceasta. Căci fariseii vrând să-i depărteze pe ucenicii Lui de la Dânsul, cleveteau ospătarea cea împreună cu vameșii.

---

[7] În ediția de la 1805, în loc de „**ia-ți patul**", se găsește „**ridică-ți patul**".

[8] În ediția de la 1805, în loc de „**Pentru ce mănâncă Învățătorul vostru**", se găsește „**Pentru ce mănâncă și bea Dascălul vostru**".

9, 12-13: **Și auzind El, a zis: Nu cei sănătoși au nevoie de doctor, ci cei bolnavi.** *(13)* **Dar mergând, învățați ce înseamnă: Milă voiesc, iar nu jertfă; că n-am venit să chem pe drepți, ci pe păcătoși la pocăință.**

(9, 12) **2 Paralipomena 36, 23 / Marcu 2, 17 / Luca 5, 31** *(9, 13)* **1 Regi 15, 22 / Osea 6, 6 / Miheia 6, 6-8 / Matei 12, 7 / Marcu 2, 17 / Luca 5, 32 / 1 Timotei 1, 15**

„Acum n-am venit ca Judecător, ci ca Doctor, de aceea și împuțiciunea [necurăția] o sufăr".

Încă îi și mustră ca pe niște neînvățați, zicând „**mergând, învățați**", adică „de vreme ce până acum nu ați învățat, măcar de acum mergeți și învățați-vă că Dumnezeu prețuiește mai mult mila către păcătoși decât jertfele" *(Osea 6, 6)*.

Iar aceasta, „**n-am venit să chem pe drepți**", o spune luându-i în râs pe cei care se îndreptățesc pe ei înșiși, de vreme ce nimeni dintre oameni nu este drept. „Așadar am venit să chem pe păcătoși, [nu ca să rămână păcătoși], ci ca să se pocăiască".

9, 14: **Atunci au venit la El ucenicii lui Ioan, zicând: Pentru ce noi și fariseii postim mult, iar ucenicii Tăi nu postesc?**

(9, 14) **Marcu 2, 18 / Luca 5, 33**

Ucenicii lui Ioan, pizmuind slavei lui Iisus, Îi impută [Îl întreabă cu reproș] de ce El nu postește. Căci poate nu se dumireau cum biruiește patimile fără nevoință, lucru pe care Ioan nu l-a putut. [Și au îndrăznit ei acestea], pentru că nu știau că Ioan era simplu om și, din fapta bună – drept, iar Hristos Însuși era fapta cea bună, ca un Dumnezeu.

9, 15: **Și Iisus le-a zis: Pot, oare, fiii nunții să fie triști**[9] **câtă vreme mirele este cu ei? Dar vor veni zile când mirele va fi luat de la ei și atunci vor posti.**

(9, 15) **Isaia 62, 5 / Marcu 2, 19-20 / Luca 5, 34 / Ioan 3, 29**

„Vremea de acum, până când sunt Eu cu ucenicii, este de bucurie". Că „**mire**" Se numește pe Sine Însuși, ca pe Cel Ce a logodit cu sine Sinagoga cea nouă [Biserica], după ce a murit cea veche.

Iar „**fii ai nunții**" îi numește pe Apostoli, zicând: „Dar va veni vremea când, după ce Eu voi merge la Patimă și Mă voi înălța, vor posti în foame și în sete, fiind goniți [prigoniți]". Iar Domnul, arătând că ucenicii încă nu sunt de săvârșit [desăvârșiți], spune:

9, 16-17: **Nimeni nu pune un petic de postav nou la o haină veche, căci peticul acesta, ca umplutură, trage din haină și se face o ruptură și mai rea.** *(17)* **Nici nu pun oamenii vin nou în burdufuri vechi; altminterea**

[9] În ediția de la 1805, în loc de „**să fie triști**", se găsește „**să se jelească**".

burdufurile crapă: vinul se varsă și burdufurile se strică; ci pun vin nou în burdufuri noi și amândouă se păstrează împreună.

(9, 16) **Marcu 2, 21 / Luca 5, 36** *(9, 17)* **Marcu 2, 22 / Luca 5, 37**

„Încă nu s-au făcut ucenicii puternici, ci au trebuință de pogorâre [pogorământ] și nu se cuvine a li se pune asupră greutate de porunci". Iar zicând acestea și pe ucenici îi învață ca și ei când vor învăța lumea, să fie pogorâtori.

„**Petic de postav nou**" și „**vin nou**" este postul, iar „**haina veche**" și „**burdufurile vechi**" arată neputința ucenicilor.

9, 18-19: **Pe când le spunea acestea, iată un dregător, venind, I s-a închinat, zicând: Fiica mea a murit de curând dar, venind, pune mâna Ta peste ea și va fi vie**[10]. *(19)* **Atunci Iisus, sculându-Se, a mers după el împreună cu ucenicii.** *(9, 18)* **Marcu 5, 22 / Luca 8, 41** *(9, 19)* **Marcu 5, 24**

Se vede că acesta avea credință – deși nu mare [ca a sutașului] *(Matei 8, 8)* –, pentru că-L roagă pe Iisus nu numai cu cuvântul să zică, ci să și meargă și să-Și „**pună mâna**". Și zice că fiica sa „**a murit**", deși Luca zice că încă nu murise *(Luca 8, 41)*, sau socotind [crezând] el că o lăsase întru cea din urmă suflare, sau înmulțindu-și necazul, ca să-L tragă [înduplece] pe Hristos spre milă.

9, 20-22: **Și iată o femeie cu scurgere de sânge**[11] **de doisprezece ani, apropiindu-se de El pe la spate, s-a atins de poala hainei Lui.** *(21)* **Căci zicea în gândul ei: Numai să mă ating de haina Lui și mă voi face sănătoasă**[12]; *(22)* **iar Iisus, întorcându-se și văzând-o, i-a zis: Îndrăznește, fiică, credința ta te-a mântuit. Și s-a tămăduit femeia din ceasul acela.**

(9, 20) **Levitic 15, 25 / Marcu 5, 25, 27 / Luca 8, 43** *(9, 21)* **Marcu 5, 28 / Luca 8, 44**
(9, 22) **Psalm 40, 3-4 / Sirah 11, 21 / Marcu 5, 30, 34 / Luca 8, 48; 17, 19**

Femeia n-a venit pe față, fiind necurată din pricina patimii și temându-se ca nu cumva să fie oprită *(Levitic 15, 19-25)*. Și măcar deși socotea [credea] că se va tăinui de El, însă nădăjduia că va dobândi sănătate, și numai de se va atinge de marginea hainei Lui, căci aceasta este „**poala**". Iar Mântuitorul o vădește nu ca și cum ar fi poftit slavă [pentru Sine], ci ca să arate credința ei spre folosul nostru și ca să se încredințeze și mai-marele sinagogii.

---

[10] În ediția de la 1805, în loc de „**va fi vie**", se găsește „**va învia**".

[11] În ediția de la 1805, în loc de „**cu scurgere de sânge**", se găsește „**întru curgerea sângelui**".

[12] În ediția de la 1805, în loc de „**Numai să mă ating de haina Lui și mă voi face sănătoasă**", se găsește „**Numai de mă voi atinge de haina Lui, mă voi mântui**".

Și îi zice „**îndrăznește**", fiindcă ea se temea, ca una care furase darul. Încă și „**fiică**" o numește, ca pe o credincioasă. Și arată că de nu ar fi adus ea credință, nu ar fi luat darul, chiar de erau și sfinte hainele Lui[13]. Și spun unii că această femeie a pus să se ridice o coloană [o statuie] întru care s-a însemnat chipul Mântuitorului, la picioarele căreia a răsărit o buruiană folositoare femeilor ce se aflau întru curgerea sângelui. Această coloană [statuie] a fost sfărâmată de necredincioși în vremea lui Iulian Apostatul[14].

9, 23-24: **Iisus, venind la casa dregătorului și văzând pe cântăreții din flaut și mulțimea turburată, a zis:** *(24)* **Depărtați-vă, căci copila n-a murit, ci doarme. Dar ei râdeau de El**[15].

(9, 23) **Marcu 5, 38 / Luca 8, 49** *(9, 24)* **Marcu 5, 39-40 / Luca 8, 52-53**

Fiindcă era [fecioară] nemăritată, o tânguiau cu cântare [de fluiere] de nuntă, afară din rânduiala Legii făcând ei aceasta.

Iar Domnul zice de ea că „**doarme**", pentru că la El moartea este somn și cu lesnire putea s-o învieze.

Dar să nu te minunezi că mulțimea „**râdea de Dânsul**", căci mai mult se mărturisește minunea, că, deși moartă fiind, cu adevărat a înviat-o. Deci, de aceea, toți mărturisesc că murise [copila], ca să nu zică mai apoi cineva că a fost doar leșinată.

---

[13] Sfânta Tradiție ne spune despre această femeie că a devenit monahie, iar numele său este Veronica, fiind prăznuită în fiecare an în ziua de 12 iulie (vezi *Sinaxar ortodox general și dicționar aghiografic*, îngrijit de Arhim. Ioanichie Bălan, ed. Episcopiei Romanului și Hușilor, 1998, p. 204).

[14] Aceasta o spune Eusebiu de Cezareea, istoric bisericesc din veacul al IV-lea, în cartea sa *Istoria bisericească* (vezi ediția românească: ed. IBMBOR, București, 1987, vol. I, cartea a VII-a, cap. XVIII, pp. 287-288). Istoricii Sozomen și Filostorg spun despre această statuie de bronz că a fost distrusă din porunca împăratului roman Iulian Apostatul, care a domnit între anii 361-363. După întronare, acest împărat s-a lepădat de creștinism și a acordat libertate religioasă tuturor ereziilor, pentru ca, nimicindu-se reciproc, acestea să distrugă în același timp forța și unitatea creștinismului. Față de creștini a întrebuințat perfidia, combătând creștinismul în lucrarea *Contra Galileenilor*, cum îi numea în derâdere pe creștini, voind să demonstreze lumii păgâne inutilitatea Evangheliei. A murit în chip înfricoșător, străpuns de o suliță, când, ridicându-și ochii spre cer, a strigat: „Ai învins, Galileene!" (pentru moartea lui Iulian Apostatul vezi viața Sfântului Mucenic Mercurie, din *Viețile Sfinților pe luna noiembrie*, ziua a XXV-a, ed. Episcopiei Romanului și Hușilor, 1993, p. 486).

[15] În ediția de la 1805, versetele 23-24 sunt următoarele: „**Și Iisus viind în casa boierului și văzând fluierătorii și mulțimea gâlcevind, a zis: Fugiți, căci n-a murit fecioara, ci doarme. Și își râdeau de Dânsul**".

9, 25-26: **Iar după ce mulțimea a fost scoasă afară, intrând, a luat-o de mână și copila**[16] **s-a sculat.** *(26)* **Și a ieșit vestea aceasta în tot ținutul acela.**

(9, 25) **Luca 8, 54** *(9, 26)* **Luca 7, 17**

Acolo unde este gloată [mulțime] și turburare, nu face minuni Iisus. Iar „**de mână a apucat-o**", ca să pună întru ea putere.

Deci și tu, de te vei omorî de păcate, atunci vei învia, când te va apuca Iisus de „**mâna**" ta cea lucrătoare, după ce va scoate afară turburarea și răspândirea.

9, 27: **Plecând Iisus de acolo, doi orbi se țineau după El, strigând și zicând: miluiește-ne pe noi, Fiule al lui David.**

(9, 27) **Matei 15, 22; 20, 30 / Marcu 10, 47-49 / Luca 18, 35-38**

Orbii, ca lui Dumnezeu Îi ziceau „**miluiește-ne**", iar ca unui om Îi ziceau „**Fiule al lui David**". Că vestită era aceasta la iudei, anume că Mesia din sămânța lui David va să vie.

9, 28: **După ce a intrat în casă, au venit la el orbii și Iisus i-a întrebat: Credeți că pot să fac Eu aceasta? Zis-au Lui: Da, Doamne!** *(9, 28)* **Luca 18, 40**

Trage pe orbi și până „**în casă**", ca să arate credința lor cea statornică și să-i osândească pe iudei. Și îi întreabă pe ei de cred, arătând că toate le isprăvește [poate] credința.

9, 29-30ᵃ: **Atunci, S-a atins de ochii lor, zicând: După credința voastră, fie vouă!** *(30)* **Și s-au deschis ochii lor.**

(9, 29) **Matei 8, 13 / Marcu 10, 52 / Luca 5, 13** *(9, 30ᵃ)* **Matei 8, 3**

În casă îi tămăduiește și deosebi [deoparte], din pricina neiubirii de slavă și pentru smerenia Sa. Că pretutindenea ne învață ca smerit să cugetăm.

9, 30ᵇ-31: **Iar Iisus le-a poruncit cu asprime, zicând: Vedeți, nimeni să nu știe.** *(31)* **Iar ei, ieșind, L-au vestit în tot ținutul acela.**

(9, 30ᵇ) **Matei 8, 4; 12, 16 / Marcu 1, 43-44; 5, 43 / Luca 8, 56** *(9, 31)* **Marcu 1, 45 / Luca 18, 43**

Vezi, cum fuge de trufie? Iar ei, nu ca niște neascultători, ci ca niște mulțămitori L-au vestit. Iar dacă [Domnul] se arată în alt loc, grăind: „Mergi și propovăduiește slava lui Dumnezeu" *(Marcu 5, 19)*, nu este nimic împotrivă, căci voiește să nu spună nimic despre El, ci slava lui Dumnezeu s-o vestească.

9, 32-33ᵃ: **Și plecând ei, iată au adus la El un om mut, având demon.** *(33)* **Și, fiind scos demonul, mutul a grăit.**

(9, 32) **Isaia 35, 6 / Luca 11, 14** *(9, 33ᵃ)* **Luca 11, 14**

Patima aceasta nu era firească, ci de la diavolul [era]. De aceea a și fost adus de alții, că nu putea singur să se roage, fiindcă îi legase diavolul

---

[16] În ediția de la 1805, în loc de „**a luat-o de mână și copila**", se găsește „**o a apucat de mână și fecioara**".

limba. Pentru aceasta, nici credință nu cere [Domnul], ci îndată îl vindecă, scoțând pe dracul care oprea [împiedica] grăirea.

9, 33ᵇ: **Iar mulțimile se minunau, zicând: Niciodată[17] nu s-a arătat așa în Israil.**
(9, 33ᵇ) **Matei 9, 8 / Luca 11, 14**

Minunându-se poporul, Îl înalță pe Hristos mai presus de Prooroci și de Patriarhi. Căci vindeca cu stăpânire, iar nu precum aceia, cu rugăciune. Să-i vedem însă și pe farisei ce zic:

9, 34: **Dar fariseii ziceau: Cu domnul demonilor scoate pe demoni.**
(9, 34) **Matei 12, 24 / Marcu 3, 22 / Luca 11, 15**

Cuvintele acestea sunt ale nebuniei celei preamari, deoarece nici un drac nu scoate drac. Să zicem însă că pe draci îi scotea ca și cum ar fi slujit domnului dracilor, adică ar fi făcut vrăji. Dar bolile și păcatele, cum le dezlega? Și cum propovăduia Împărăția Cerurilor? Că dracul mai vârtos împotrivă și boli aduce și de la Dumnezeu depărtează.

9, 35: **Și Iisus străbătea toate cetățile și satele, învățând în sinagogile lor[18], propovăduind Evanghelia Împărăției și vindecând toată boala și toată neputința în popor.**
(9, 35) **Cântarea Cântărilor 7, 12-14 / Matei 4, 23 / Marcu 6, 6 / Luca 13, 22**

Fiind iubitor de oameni, nu așteaptă să vină ei la El, ci Însuși merge, ca să nu aibă cuvânt de răspuns [ca să nu poată zice] cum că nimeni nu i-a învățat pe ei. Deci și cu lucrul [fapta] și cu cuvântul îi trage [îi aduce cu putere] pe ei la Sine, învățându-i și minuni făcând.

9, 36: **Și văzând mulțimile, I S-a făcut milă de ele că erau necăjite și rătăcite ca niște oi care n-au păstor[19].**
(9, 36) **Numeri 27, 17 / Isaia 53, 6 / Iezechiil 34, 5 / Zaharia 10, 2 / Marcu 6, 34**

Nu aveau „**păstor**", deoarece căpeteniile lor nu numai că nu îi îndreptau, ci mai vârtos îi și vătămau. Iar păstorul cel adevărat are milă de turmă.

9, 37-38: **Atunci a zis ucenicilor Lui: Secerișul e mult, dar lucrătorii sunt puțini.** *(38)* **Rugați, deci, pe Domnul secerișului, ca să scoată lucrători la secerișul Său.**
(9, 37) **Luca 10, 2 / Ioan 4, 35** *(9, 38)* **Luca 10, 2 / 2 Tesaloniceni 3, 1**

---

[17] În ediția de la 1805, în loc de „**niciodată**", se găsește „**nici odinioară**".

[18] În ediția de la 1805, în loc de „**sinagogile lor**", se găsește „**soboarele lor**".

[19] În ediția de la 1805, aici avem: „**Iară văzând El noraodele, I S-a făcut milă de dânșii că erau supărați și lepădați ca oile, care n-au păstor**".

„**Seceriș**" numește mulțimea celor care aveau trebuință de vindecare, iar „**lucrători**", pe cei ce erau datori să învețe și care nu se aflau atunci întru Israil[20].

Iar „**Domnul secerișului**" este Însuși Hristos, ca Cel Care este Domn al Proorocilor și al Apostolilor. Și arătată este aceasta de aici, [anume] că i-a ales pe cei doisprezece fără a Se ruga lui Dumnezeu. Că auzi [ce zice mai departe]:

[20] Cu înțelesul: „care lipseau atunci din Israil".

CAPITOLUL 10
Chemarea Apostolilor și trimiterea lor la propovăduire[1]

10, 1: **Chemând la Sine pe cei doisprezece ucenici ai Săi, le-a dat lor putere asupra duhurilor necurate, ca să le scoată și să tămăduiască orice boală și orice neputință.** *(10, 1)* **Marcu 3, 14 / Luca 6, 13; 9, 1 / Faptele Apostolilor 16, 18**

Alege „**doisprezece ucenici**", după numărul celor douăsprezece seminții *(Apocalipsa 7, 4-8; 21, 12)* și, dându-le „**putere**", îi trimite, măcar că erau puțini – căci „**puțini**" sunt cei care călătoresc pe „**calea cea strâmtă**" *(Matei 7, 14)*. Și „**le dă lor putere**" să facă minuni, ca prin minuni spăimântând, plecați să-i aibă pe ascultători către învățătură.

10, 2: **Numele celor doisprezece Apostoli sunt acestea: Întâi Simon, cel numit Petru și Andrei, fratele lui; Iacov al lui Zevedeu și Ioan, fratele lui**
(10, 2) **Ioan 1, 42 / Faptele Apostolilor 1, 13**

Arată numele Apostolilor, din pricina apostolilor mincinoși. Și pune întâi pe Petru și pe Andrei, pentru că sunt și întâi chemați, apoi pe fiii lui Zevedeu, punându-l pe Iacov mai înainte de Ioan. Că nu după vrednicie, ci așa simplu, după cum s-a întâmplat îi numără pe aceștia, zicând:

10, 3-4: **Filip și Vartolomeu, Toma și Matei vameșul, Iacov al lui Alfeu și Levi ce se zice Tadeu;** *(4)* **Simon Cananeul și Iuda Iscarioteanul, cel care L-a vândut.**
(10, 3) **Marcu 3, 18 / Luca 6, 15** *(10, 4)* **Matei 26, 14 / Marcu 3, 19 / Luca 6, 16 / Ioan 13, 21**

Vezi smerenie a lui Matei, cum s-a pus pe sine după Toma?

Iar ajungând la Iuda, n-a spus „spurcatul", „vrăjmașul lui Dumnezeu", ci l-a numit simplu „**Iscarioteanul**", după patria sa. Că era și alt Iuda, care se numea și Levi și Tadeu. Deci erau doi cu numele Iacov: unul al lui Zevedeu și altul al lui Alfeu. Și doi Iuda: unul Tadeul și altul Vânzătorul. Și trei Simon: Petru, Cananeul (Zilotul[2]) și Vânzătorul, căci Iuda Iscarioteanul se numea și Simon.

10, 5-7: **Pe acești doisprezece i-a trimis Iisus, poruncindu-le lor și zicând: în calea păgânilor să nu mergeți, și în vreo cetate de samarineni să nu intrați;**

---

[1] În ediția de la 1805, titlul capitolului este: *„Pentru chemarea Apostolilor și pentru trimiterea lor la propovăduire. Pentru învățătura ce i-a învățat Hristos pe Apostoli când i-a trimis și pentru proorocia de cele ce erau să li se întâmple lor. Pentru alte învățături".*

[2] Pentru zilele de prăznuire ale Sfinților doisprezece Apostoli, vezi *Anexa editorială (1).*

(6) **ci mai degrabă mergeți către oile cele pierdute ale casei lui Israil.** *(7)* **Și mergând, propovăduiți, zicând: S-a apropiat Împărăția Cerurilor.**

(10, 5) **4 Regi 17, 24** *(10, 6)* **Isaia 53, 6 / Ieremia 50, 6 / Iezechiil 34, 5, 16 / Matei 15, 24; 18, 11 / Faptele Apostolilor 3, 26; 13, 26** *(10, 7)* **Matei 4, 17 / Luca 9, 2**

Cine sunt acești „**doisprezece**" pe care „**i-a trimis**"? Pescari, oameni simpli, vameși. Însă mai întâi la iudei îi trimite pe dânșii, ca să nu poată zice ei: „[Apostolii] au fost trimiși către păgâni și de aceea noi, iudeii, n-am crezut". Deci, fără de pricină de răspuns îi face pe iudei[3].

Și îi pune pe samarineni dimpreună cu păgânii, fiindcă erau babilonieni sălășluiți în Iudeea, care nu i-au primit pe Prooroci, ci numai cele cinci cărți ale lui Moise *(Pentateuhul)*.

Iar prin „**Împărăție a Cerurilor**", să înțelegi a fi și desfătarea ceea ce va să fie.

Și îi întrarmează pe ei cu minunile, zicând:

10, 8: **Tămăduiți pe cei neputincioși**[4]**, înviați pe cei morți, curățiți pe cei leproși, pe demoni scoateți-i; în dar ați luat, în dar să dați.**

(10, 8) **Luca 10, 9**

Două lucruri arată aici Domnul, zicând că nimic nu este mai potrivit dascălului decât smerenia și necâștigarea. Spunând „**în dar ați luat**", îi învață să nu cugete înalt [cu mândrie], ca unii care au aceste bunătăți și le dau și altora, pentru că în dar și prin dăruire le aveau pe acestea [Apostolii]. Și împreună cu a cugeta smerit îi învață să fie și neiubitori de bani, căci le spune „**în dar să dați**"[5].

Și mai de săvârșit [desăvârșit] smulgând rădăcina tuturor răutăților, zice:

10, 9-10: **Să nu aveți**[6] **nici aur, nici arginți, nici bani în cingătorile**[7] **voastre;** *(10)* **Nici traistă pe drum**[8]**, nici două haine, nici încălțăminte, nici toiag; că vrednic este lucrătorul de hrana sa.**

(10, 9) **Levitic 19, 13 / Marcu 6, 8 / Luca 9, 3; 10, 4; 22, 35**
(10, 10) **Numeri 18, 31 / Sirah 7, 32-33 / Luca 10, 7 / 1 Corinteni 9, 14 / 1 Timotei 5, 18**

---

[3] Adică, dintru aceasta se osândesc iudeii.

[4] În ediția de la 1805, în loc de „**Tămăduiți pe cei neputincioși**", se găsește „**Pe cei bolnavi vindecați**".

[5] Iar Sfântul Maxim ne spune: „Cel ce ascunde darul în pământ bârfește pe Stăpân că e aspru și-și cruță trupul, ocolind virtutea. Iar cel ce vinde dușmanilor adevărul, pe urmă, neputând suporta rușinea, ca unul ce e chinuit de slava deșartă, se spânzură" (*Filocalia românească*, vol. 2, *Întâia sută a capetelor despre cunoștință*, cap 29, București, 1999, p. 134).

[6] În ediția de la 1805, în loc de „**să nu aveți**", se găsește „**nu câștigați**".

[7] În ediția de la 1805, în loc de „**cingători**", se găsește „**brâie**", cu următoarea notă: [1805] Era obiceiul atunci la cei care călătoreau să poarte la brâie [cingători] pungi, întru care puneau bani (după Zigaben).

[8] În ediția de la 1805, în loc de „**pe drum**", se găsește „**în cale**".

Spre toate nevoințele îi iscusește pe dânșii, iar pentru ca să nu aibă nimic de prisos și să fie cu totul lipsiți de grijă, nu-i sloboade să aibă „**nici toiag**". Căci aceasta este adevărata neagoniseală, care face să fie crezut cel care învață pentru necâștigare.

Apoi, pentru ca să nu zică ei: „De unde ne vom hrăni?", le spune: „**Vrednic este lucrătorul de hrana sa**", adică „de cei pe care-i învățați veți fi hrăniți, fiindu-vă datori cu aceasta, ca unor lucrători". Și vorbește despre „**hrană**", iar nu despre desfătare, că nu se cuvine a se desfăta învățătorii.

10, 11: **În orice cetate sau sat veți intra, cercetați cine este în el vrednic și acolo rămâneți[9], până ce veți ieși.**

(10, 11) **Înțelepciune 6, 16 / Marcu 6, 10 / Luca 9, 4**

Le poruncește să nu meargă la oricine, ca nu cumva amestecându-se cu cei nevrednici, să fie clevetiți. Și cu adevărat vor fi și hrăniți, dacă vor merge numai la cei vrednici.

Și le poruncește să găzduiască într-un loc și nu să umble din casă în casă, ca să nu fie prihăniți ca niște lacomi cu pântecele și să se socotească [creadă] că ocărăsc [disprețuiesc] pe cei care i-au primit mai întâi.

10, 12-13: **Și intrând în casă, urați-i, zicând: Pace casei acesteia.** *(13)* **Și dacă este casa aceea vrednică, vină pacea voastră peste ea. Iar de nu este vrednică, pacea voastră întoarcă-se la voi.**

(10, 12) **Luca 10, 5** *(10, 13)* **Luca 10, 6**

Prin „**urare**" și „**pace**" să înțelegi blagoslovenia [binecuvântarea] care rămâne numai la cei vrednici. Să înțelegi, dar, de aici, că mai vârtos lucrurile [faptele] noastre ne blagoslovesc pe noi [ne aduc binecuvântarea].

10, 14-15: **Cine nu vă va primi pe voi, nici nu va asculta cuvintele voastre, ieșind din casa sau din cetatea aceea, scuturați praful de pe picioarele voastre.** *(15)* **Adevărat grăiesc vouă, mai ușor va fi pământului Sodomei și Gomorei în ziua judecății, decât cetății aceleia.**

(10, 14) **Neemia 5, 13 / Marcu 6, 11 / Luca 9, 5; 10, 11 / Faptele Apostolilor 13, 51; 18, 6** *(10, 15)* **Matei 11, 24 / Marcu 6, 11 / Luca 10, 12**

Voiește [Domnul] ca să „**scuture praful**", pentru a arăta că nimic n-au luat de acolo, din pricina nesupunerii celor ce nu i-au primit, sau ca să fie mărturie a îndelungatei lor călătorii, care cu nimic nu le-a folosit acelora.

Deci, va fi „**mai ușor**" Sodomei decât celor nesupuși, căci de vreme ce sodomiții au fost munciți [căzniți] aici, acolo mai puțin se vor munci [căzni].

---

[9] În ediția de la 1805, în loc de „**acolo rămâneți**", se găsește „**acolo să petreceți**".

10, 16[a]: **Iată Eu vă trimit pe voi ca pe niște oi în mijlocul lupilor**

(10, 16[a]) **Luca 10, 3**

I-a întrarmat pe ei cu minunile și i-a făcut să aibă nădejde pentru hrană, ușile celor vrednici deschizându-le. Acum, le spune și greutățile care îi vor întâmpina, arătând înainte-cunoștința [înainte-vederea] Sa. Însă îi mângâie pe ei prin aceasta ce grăiește: „**Eu**", adică „Eu [vă trimit], Cel Puternic, deci îndrăzniți, că nebiruiți veți fi!". Și [în acest chip] îi gătește pe ei pentru pătimire. „Căci după cum este cu neputință ca să intre «**oaia în mijlocul lupilor**» și să nu pătimească, [tot] așa și voi între iudei. Și chiar de veți pătimi, să nu vă mâniați, căci Eu voiesc să fiți blânzi ca «**oile**» și așa, mai vârtos să biruiți".

10, 16[b]: **Fiți dar înțelepți ca șerpii și nevinovați ca porumbeii.**

(10, 16[b]) **Psalm 114, 6 / Cântarea Cântărilor 2, 14 / Romani 16, 19 / 2 Corinteni 1, 12**

Voiește ca ucenicii să fie și „**înțelepți**", ca nu cumva, auzind că-i numește „**oi**", să socotești că se cuvine să fie creștinul prostan [prostănac] și nesimțitor. Ne spune, deci, că se cuvine să fim înțelepți, ca să știm cum să petrecem în mijlocul multor vrăjmași. Și, după cum „**șarpele**" își lasă trupul să-i fie rănit, dar își păzește capul, așa și creștinul poate să le dea pe toate ale sale ucigătorilor [ucigașilor] – chiar și trupul său –, dar să-și păzească îndeosebi capul, care este Hristos și credința cea întru Dânsul. Și, precum șarpele strâmtorându-se și trecând prin gaura cea strâmtă, se dezbracă [năpârlește] de pielea cea veche, așa și noi, pe „**calea cea strâmtă**" călătorind, ne dezbrăcăm de omul cel vechi.

Dar, fiindcă „**șarpele**" este și vătămător, poruncește să fim „**nevinovați**", – adică fără de răutate și fără de vicleșug – și nevătămători precum „**porumbeii**". Că aceștia, chiar atunci când li se iau puii și sunt goniți, se întorc la stăpânii lor.

Deci, fii „**înțelept ca șarpele**", ca să nu fii de râs în viața aceasta, ci toate ale tale fără de prihană să le iconomisești[10], iar cât privește vătămarea altora, fii ca „**porumbelul**", adică fără de răutate.

10, 17-18: **Feriți-vă de oameni, căci vă vor da pe mâna sinedriștilor și în sinagogile lor vă vor bate cu biciul.** *(18)* **La dregători și la regi veți fi duși pentru Mine, spre mărturie lor și păgânilor**[11].

(10, 17) **Marcu 13, 9 / Faptele Apostolilor 5, 40** *(10, 18)* **Luca 21, 12**

Vezi, aceasta înseamnă să fii înțelept, să iei aminte și să nu dai prilej celor ce vor să te necăjească, ci cu înțelepciune să le orânduim ale noastre.

---

[10] Adică, în chip curat să le orânduiești.

[11] În ediția de la 1805, versetele *17-18* sunt: „**Și vă luați aminte de oameni, că vă vor da pe voi în soboară și întru adunările lor vă vor bate pe voi. Încă și înaintea domnilor și împăraților veți fi duși pentru Mine, întru mărturie lor și limbilor**".

De voiește bani cel care te prigonește, dă-i. De voiește cinste, dă-i cinste, ca să nu aibă pricină [de răutate]. Iar dacă îți ia credința, păzește-ți capul tău!

Și-i trimite pe ucenici nu numai către iudei, ci și către neamuri, zicând **„întru mărturie lor și limbilor"**, adică întru mustrarea lor că nu cred.

10, 19-20: **Iar când vă vor da pe voi în mâna lor, nu vă îngrijiți**[12] **cum sau ce veți vorbi, căci se va da vouă în ceasul acela ce să vorbiți;** *(20)* **fiindcă nu voi sunteți care vorbiți, ci Duhul Tatălui vostru este care grăiește întru voi.**

(10, 19) **Ieșire 4, 12 / Ieremia 1, 7 / Marcu 13, 11 / Luca 12, 11; 21, 15 / Ioan 16, 13**
(10, 20) **Facere 41, 16 / 2 Regi 23, 2 / Marcu 13, 11 / Luca 12, 12 / 1 Corinteni 15, 20**

Și ca să nu zică: „Oare cum vom putea supune pe înțelepți, fiind noi neînvățați?", le poruncește să îndrăznească și să nu grijească [de aceasta]. Căci atunci când voim să vorbim între credincioși, se cuvine mai dinainte să ne gândim și să fim gata către răspuns, precum [Apostolul] Petru sfătuiește *(1 Petru 3, 15)*. Dar între păgâni și în fața împăraților care se turbează [adică, pornesc cu furie împotriva noastră], ne făgăduiește puterea și ajutorul Lui, ca să nu ne temem. Căci a mărturisi este lucrul nostru [fapta noastră], iar [a mărturisi] cu înțelepciune este lucrul lui Dumnezeu. Și ca să nu socotești că este firească istețimea cea dintru răspunsuri, zice: **„Nu voi grăiți, ci Duhul"**.

10, 21: **Va da frate pe frate la moarte și tată pe fiu și se vor scula copiii**[13] **împotriva părinților și-i vor ucide.** *(10, 21)* **Miheia 7, 6 / Marcu 13, 12 / Luca 21, 16**

Le spune lor de mai înainte cele ce se vor întâmpla, ca să nu se turbure când se vor face [împlini]. Le arată încă și puterea propovăduirii, cum face a nu ține seama nici de fire, căci întru acest fel este creștinătatea. Dar arată și turbarea acelora, că nu le va fi milă nici de cei prea de aproape ai lor.

10, 22: **Și veți fi urâți de toți pentru numele Meu; iar cel ce va răbda până în sfârșit, acela se va mântui.** *(10, 22)* **Daniil 12, 12 / Zaharia 12, 3 / Luca 21, 17**

Le zice că vor fi **„urâți de toți"**, adică de mulți, pentru că nu-i urau toți, ci erau și unii care primeau credința.

Iar **„cel care va răbda până în sfârșit"**, și nu numai la început, acela se va împărtăși de viața cea veșnică[14].

---

[12] În ediția de la 1805, în loc de **„îngrijiți"**, se găsește **„grijiți"**.

[13] În ediția de la 1805, în loc de **„fiu/copii"**, se găsește **„fecior/feciori"**.

[14] De la Cuviosul Petru Damaschinul învățăm: „Sfântul Ioan Hrisostom zice despre Apostoli că de aceea le-a spus Domnul de necazurile cele multe și a adăugat «**cel ce va răbda până în sfârșit acela se va mântui**», ca niciodată să nu rămână fără grijă, ci să se nevoiască din temere. Căci nu va folosi cineva nimic de la celelalte virtuți, măcar de ar fi cu petrecerea în Cer, dacă e stăpânit de mândrie, prin care diavolul și Adam și alți mulți

10, 23: **Când vă urmăresc pe voi în cetatea aceasta**[15]**, fugiți în cealaltă; adevărat grăiesc vouă: nu veți sfârși cetățile lui Israil, până ce va veni Fiul Omului**[16]. *(10, 23)* **Matei 2, 13 / Faptele Apostolilor 14, 6**

Cele înfricoșătoare care s-au spus mai sus, adică „**vă vor da**" *(10, 19)* și „**veți fi urâți**" *(10, 22)*, sunt spuse despre cele ce aveau să se întâmple după Înălțare; iar ceea ce se zice acum, despre cele dinainte de Cruce. „Că fiind goniți [întru prigoane], nu veți sfârși cetățile lui Israil și îndată voi veni la voi".

Însă le poruncește să fugă când vor fi prigoniți, că a ne arunca singuri în primejdie, făcându-ne pricină de osândire pentru ucigași și păgubindu-i pe cei care s-ar folosi prin propovăduire, diavolesc lucru este.

De aceea, când zice „**până ce va veni Fiul Omului**", să nu înțelegi că spune despre a doua Venire, ci despre împreună-petrecerea și mângâierea dinainte de Cruce. Căci după ce au fost trimiși și au propovăduit, iarăși s-au întors către [la] Hristos și erau împreună cu El.

10, 24-25[a]*:* **Nu este ucenic mai presus de învățătorul său, nici slugă mai presus de stăpânul său.** *(25)* **Destul este ucenicului să fie ca învățătorul și slugii ca stăpânul.** *(10, 24)* **Luca 6, 40 / Ioan 13, 16; 15, 20**

Aici ne învață să suferim ocările, ca și cum ar fi zis: „Dacă Eu, Învățătorul și Stăpânul am suferit, cu mult mai vârtos voi, ucenicii și slugile [Mele]".

Dar, poate vei întreba de ce spune că „**nu este ucenic mai presus de învățător**", când vedem mulți ucenici mai presus de dascăli. Așadar înva-

---

au căzut. De aceea, niciodată nu trebuie să părăsească temerea, până ce nu ajunge la limanul dragostei desăvârșite și iese afară din lume și din trup" (*Filocalia românească*, vol. 5, *Cuvântul XXIV: Despre simțirea inimii*, ed. Humanitas, București, 2001, p. 242).

[15] În ediția de la 1805, în loc de „**Când vă urmăresc pe voi în cetatea aceasta**", se găsește „**Iar când vă vor goni pe voi întru cetatea aceasta**".

[16] Răspunzând la o întrebare, Sfântul Maxim zice: „Cetățile au rostul să păzească și să asigure lucrurile de preț. Deci, în înțeles alegoric, cetatea este nevoința constătătoare din diferite virtuți, ca, de pildă, înfrânarea de la vin, reținerea de la mâncări, care sunt spre pază și siguranță. Deci, când ne izgonesc dracii din una din acestea, strecurând în noi înfumurarea și slava deșartă, pentru o astfel de nevoință, e bine să dăm înapoi dintr-o asemenea silință ce ni se pare osârduitoare, ca să nu cădem în mândrie și să fugim la altă virtute, slobodă de slava deșartă, până va veni la noi puterea nepătimirii. Sau, în alt înțeles, cetăți numește sufletele omenești. Căci, la acestea fiind trimiși Apostolii de Mântuitorul, când sunt alungați de la cele nevrednice, trec la sufletele altora, care s-au făcut în stare să primească învățătura lor. Și aceste cetăți ale lui Israil nu le vor isprăvi de cercetat, fie că în unele sunt primiți, fie că de altele sunt alungați, până nu va sosi Fiul Omului, împlinind toate la Venirea Lui cea întru slavă" (*Filocalia românească*, vol. 2, *Întrebarea 54*, ed. Humanitas, București, 1999, p. 230).

ţă-te, că până când vor fi ucenici, vor fi mai prejos decât dascălii. Iar dacă se vor face mai presus, de aici [din acea vreme] nu mai sunt ucenici. Precum şi „**sluga**", până când este slugă nu este „**mai presus de stăpânul său**".

10, 25ᵇ-26: **Dacă pe stăpânul casei l-au numit Beelzebul, cu cât mai mult pe casnicii lui?** *(26)* **Deci nu vă temeţi de ei, căci nimic nu este acoperit, care să nu iasă la iveală şi nimic ascuns, care să nu ajungă cunoscut.**

(10, 25ᵇ) **4 Regi 1, 2 / Matei 9, 34 / Marcu 3, 23-24 / Luca 11, 15 / Ioan 8, 48**
(10, 26) **Ieremia 1, 8 / Marcu 4, 22 / Luca 8, 17; 12, 2**

„Mângâiaţi-vă de la ale Mele, căci dacă pe Mine m-au numit domn al dracilor, ce e de mirare dacă şi pe voi, casnicii mei, vă vor cleveti?" Căci „**casnici**" îi numeşte pe ei, iar nu „slugi", arătând apropierea cea către dânşii.

„Dar îndrăzniţi, căci adevărul nu se va ascunde şi vremea va descoperi şi fapta cea bună a voastră şi răutatea celor care clevetesc. Că nu este lucru ascuns, care nu se va cunoaşte. Şi măcar că vă clevetesc ei, însă mai pe urmă vă vor cunoaşte pe voi".

10, 27: **Ceea ce vă grăiesc la întuneric, spuneţi la lumină şi ceea ce auziţi la ureche, propovăduiţi de pe case**[17]. *(10, 27)* **Iov 12, 22 / Luca 12, 3**

„Cele ce vi le-am spus numai vouă şi [numai] într-un loc" – căci aceasta înseamnă „**la ureche**" şi „**la întuneric**" – „cu îndrăzneală să învăţaţi şi cu mare glas, ca toţi să vă audă pe voi"[18]. Dar, fiindcă grăirii celei cu îndrăzneală îi urmează şi primejdii, adaugă:

---

[17] În ediţia de la 1805, în loc de „**propovăduiţi de pe case**", se găseşte „**propovăduiţi deasupra caselor**".

[18] La evrei, acoperişul casei era adeseori o terasă, care avea multe întrebuinţări. Atât la iudei cât şi în tot Orientul mijlociu, casele aveau acoperişul plan şi, cum plouă foarte rar şi au lipsă de apă, pe aceste acoperişuri strângeau apa de ploaie, pe care o scurgeau în nişte rezervoare, unde o păstrau pentru nevoile casei. De asemenea, vara, fiind prea cald, petreceau timpul mai mult pe acoperişul, sau terasa caselor, unde chiar dormeau noaptea. De pe acoperişul caselor, de pe aceste terase, obişnuiau ei a se şi ruga (cum a făcut şi Sfântul Apostol Petru – *Faptele Apostolilor 10, 9*). Tot de pe acoperiş obişnuiau evreii a-şi comunica unul altuia cele mai importante ştiri zilnice de interes obştesc. Din această pricină şi Mântuitorul îi învaţă pe ucenicii Săi ca ceea ce au auzit de la El, în taină, adică „**la ureche**", să vestească „**de pe case**", adică de pe aceste terase. Tot despre acest acoperiş (terasă) este vorba şi la vindecarea slăbănogului *(Matei 9, 2; Marcu 2, 4; Luca 5, 19)*, când, din cauza mulţimii, el a fost urcat pe acoperişul casei de cei patru prieteni ai lui. Apoi aceştia au desfăcut acoperişul casei şi au coborât patul înaintea lui Iisus, pentru a-l tămădui pe slăbănog. Tot de pe aceste terase-acoperiş vedeau cei din margine venind mesagerul cu veşti bune sau rele. De pe terase se transmiteau aceste veşti tuturor. Când veştile erau îngrijorătoare, ei se pregăteau pentru fugă. Din această pricină, având în vedere cele ce

10, 28: **Nu vă temeți de cei ce ucid trupul, iar sufletul nu pot să-l ucidă; temeți-vă mai curând**[19] **de Acela care poate și sufletul și trupul să le piardă în gheena.** *(10, 28)* **Isaia 8, 12-13; 51, 12 / Luca 12, 4**

Îi învață aici nici de moarte să nu bage seamă [să nu se teamă], căci mai înfricoșătoare este munca [cazna] cea din gheena. [Și aceasta, întrucât] „cei care vă omoară, numai trupului fac [îi aduc] stricăciune, iar sufletului, poate și bine îi fac. Pentru că Dumnezeu, aruncând în gheena, pe amândouă – adică și sufletul și trupul – le muncește [căznește]"[20].

Iar zicând „**în gheena**", însemnează [arată] neîncetarea muncii [caznelor iadului][21].

10, 29-31: **Au nu se vând două vrăbii pe un ban? Și nici una din ele nu va cădea la pământ fără știrea Tatălui vostru.** *(30)* **La voi însă și perii capului, toți sunt numărați.** *(31)* **Așadar, nu vă temeți; voi sunteți cu mult mai de preț**[22] **decât păsările.** *(10, 29)* **Luca 12, 6**
(10, 30) **1 Regi 14, 45 / Luca 12, 7; 21, 18 / Faptele Apostolilor 27, 34** *(10, 31)* **Luca 12, 7**

Ca să nu se turbure, ca și cum ar fi [crezând că vor fi] părăsiți, le spune: „Dacă nici o pasăre nu este prinsă fără știința Mea, cum vă voi părăsi pe voi, pe care vă iubesc!"

Iar spunând că „**perii capului**" nostru de El „**sunt numărați**", arată deplina cunoștință și pronie [a lui Dumnezeu].

---

aveau să se petreacă la dărâmarea Ierusalimului, Mântuitorul spune: „**Cel ce va fi pe casă să nu se coboare, ca să-și ia lucrurile din casă**" *(Matei 24, 17)* – *Dicționarul Noului Testament*, ed. cit., p. 16.

[19] În ediția de la 1805, în loc de „**mai curând**", se găsește „**mai vârtos**".

[20] Aici Sfântul Maxim tâlcuiește: „Temerea fiind îndoită, una este curată și alta necurată. Astfel temerea ce se naște din așteptarea pedepsei pentru greșeli, având drept pricină a nașterii sale păcatul, întrucât nu e curată, nu va rămâne pentru totdeauna, ci va dispărea împreună cu păcatul, prin pocăință. Dar temerea curată, care stăruie întruna, chiar fără amintirea păcatelor, nu va înceta niciodată, fiindcă este ființială. Ea ține oarecum de raportul lui Dumnezeu cu făptura, ca Unul ce-și face vădită tuturor mărirea Sa naturală, care e mai presus de toată împărăția și puterea. Cel ce nu se teme, așadar, de Dumnezeu ca Judecător, dar Îl venerează pentru slava covârșitoare a puterii Sale nemărginite, cu drept cuvânt nu are nici o lipsă, fiind desăvârșit în iubire, ca unul ce iubește pe Dumnezeu cu sfiala și cu evlavia care se cuvine. Acesta este cel ce a dobândit temerea care rămâne în veacul veacului și nu va avea nici o lipsă, niciodată" (*Filocalia românească*, vol. 3, *Răspunsul al X-lea către Talasie*, ed. Humanitas, București, 1999, p. 59).

[21] [1805] Căci „**gheena**" vine dintr-un cuvânt grecesc care înseamnă „pururea a se naște".

[22] În ediția de la 1805, în loc de „**mult mai de preț**", se găsește „**mult mai buni**".

Dar, să nu socotești că prin lucrarea lui Dumnezeu se vânează păsările, ci doar că nici vânarea lor nu este neștiută de El.

10, 32-33: **Oricine va mărturisi pentru Mine**[23] **înaintea oamenilor, mărturisi-voi și Eu pentru el**[24] **înaintea Tatălui Meu, Care este în Ceruri.** *(33)* **Iar de cel ce se va lepăda de Mine înaintea oamenilor și Eu Mă voi lepăda de el înaintea Tatălui Meu, Care este în Ceruri.**

(10, 32) **Marcu 8, 38 / Luca 9, 26; 12, 8 / Romani 10, 9 / 2 Timotei 1, 8; 2, 12 / Apocalipsa 3, 5** *(10, 33)* **Luca 12, 9**

Îndeamnă la mucenicie, pentru că nu se îndestulează numai cu credința sufletului, ci voiește Domnul și mărturisirea gurii noastre. Și nu a zis: „cel ce Mă va mărturisi pe Mine", ci „**întru Mine**", adică „întru puterea Mea", căci [cu adevărat], cel care mărturisește, mărturisește fiind ajutat de darul cel de Sus.

Iar celui care se leapădă nu i-a zis „întru Mine", ci „**de Mine**", arătând că acesta se leapădă neavând ajutorul cel de Sus.

Deci, tot cel care mărturisește că Hristos este Dumnezeu, Îl va afla pe Hristos mărturisind pentru el înaintea Tatălui cum că este adevărată slugă, iar cei ce se leapădă vor auzi „**Nu vă cunosc pe voi**!" *(Matei 25, 12)*

10, 34-36: **Nu socotiți că am venit să aduc pace pe pământ; n-am venit să aduc pace, ci sabie.** *(35)* **Căci am venit să despart pe fiu de tatăl său, pe fiică de mama sa, pe noră de soacra sa.** *(36)* **Și dușmanii omului vor fi casnicii lui.**

(10, 34) **Luca 12, 51** *(10, 35)* **Ieremia 9, 4 / Miheia 7, 6 / Luca 12, 53** *(10, 36)* **Miheia 7, 5-6 / Sirah 6, 7 / Ioan 13, 18**

Nu pretutindeni [întotdeauna] este bună unirea, ci uneori și despărțirea este bună.

Iar „**sabie**" este cuvântul credinței, care ne taie pe noi de la dragostea prietenilor noștri și a rudeniilor, dacă aceștia ne împiedică de la buna-cinstire de Dumnezeu. Că nu ne îndeamnă să ne despărțim de aceștia fără pricină, ci numai atunci când nu se unesc cu noi [în credință] iar, mai vârtos, atunci când ne împiedică de la credință[25].

---

[23] În ediția de la 1805, se găsește aici: „**Oricine va mărturisi întru Mine înaintea oamenilor, mărturisi-voi și Eu întru el**".

[24] [1805] „**Mărturisi-voi și Eu întru el**" arată că omul mărturisește din puterea lui Hristos, fiind îndemnat de cunoștința și lucrarea lui cea bună (după Zigaben).

[25] Dumnezeiescul Ioan Scărarul ne învață aici: „N-am venit, zice Domnul, să aduc pace pe pământ și iubirea părinților față de fii și a fraților față de frații care se hotărăsc să nu-Mi slujească Mie, ci luptă și sabie; adică să despart pe iubitorii de Dumnezeu de iubitorii de lume, pe iubitorii de cele materiale de iubitorii de cele nemateriale, pe iubitorii de slavă de cei smeriți la cuget. Căci Domnul se bucură de împerecherea și de dezbinarea

10, 37: **Cel ce iubește pe tată ori pe mamă mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine; cel ce iubește pe fiu ori pe fiică**[26] **mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine.**

(10, 37) **Deuteronom 13, 6; 33, 9 / Zaharia 13, 3 / Matei 19, 29 / Luca 14, 26**

Vezi că atunci se cuvine să-i urâm pe născătorii [părinții] noștri și pe feciori, când vor voi să-i iubim mai mult decât pe Hristos. Și ce zic eu „**tată**" și „**mamă**" și „**feciori**", ci porunca cea preaînaltă și mare o ascultă tu:

10, 38: **Și cel ce nu-și ia Crucea și nu-Mi urmează Mie nu este vrednic de Mine.** *(10, 38)* **Matei 16, 24 / Marcu 8, 34 / Luca 9, 23; 14, 27**

„Cel care nu se va lepăda de viața aceasta și nu se va da pe sine morții celei de ocară" – că aceasta era crucea pentru cei din vechime – „**nu este vrednic de Mine**!"

Dar, fiindcă mulți au fost răstigniți pentru că erau furi și tâlhari, adaugă: „Să vină după Mine, adică să viețuiască după legile [poruncile] Mele".

10, 39: **Cine ține la sufletul său îl va pierde, iar cine-și pierde sufletul lui pentru Mine, îl va găsi**[27]. *(10, 39)* **Marcu 8, 35 / Luca 9, 24; 17, 33 / Ioan 12, 25**

Cel care se grijește de viața trupească pare că „**își află sufletul**", dar „**îl pierde**", pentru că îl trimite în munca [cazna] cea veșnică. Iar cela care „**își pierde sufletul său**" și moare – nu ca un tâlhar sau ca un sinucigaș, ci pentru Hristos –, acela își mântuiește sufletul[28].

---

ce se naște din iubirea față de El" (*Filocalia românească*, vol. 9, *Cuvântul II: Despre despătimire*, cap 22, ed. IBMBOR, București, 1980, p. 72).

[26] În ediția de la 1805, în loc de „**pe fiu ori pe fiică**", se găsește „**pe fecior ori pe fată**".

[27] În ediția de la 1805, aici avem: „**Cela ce și-a aflat sufletul său îl va pierde pe el. Și cel ce și-a pierdut sufletul său pentru Mine, îl va afla pe el**".

[28] Sfântul Isaac Sirul, la întrebarea „Ce înseamnă să se lepede cineva de sine?", răspunde dintru înțelepciunea lucrării: „Precum cel ce s-a pregătit să se suie pe cruce nu mai ține în cugetarea sa decât gândul morții și pornește ca un om ce nu se gândește să mai aibă vreo părticică din viața veacului acesta, așa e și cel ce vrea să împlinească ceea ce s-a spus. Căci crucea este voința care e gata să primească orice necaz. Și când a voit să ne învețe iarăși de ce trebuie să facem așa, Domnul a zis: «Cel ce voiește să viețuiască în lumea aceasta, se va pierde pe sine din viața adevărată; iar cel ce se pierde aici pentru Mine, se va afla pe sine acolo» *(Matei 16, 24)*. Acesta e cel ce pășește pe calea crucii și-și pune pașii săi pe ea. Cel ce se îngrijește de viața aceasta, s-a pierdut căzând din nădejdea prin care a pornit, spre suferirea necazurilor. Pentru că grija aceasta nu-l lasă să primească necazul pentru Dumnezeu, ci-l atrage pe încetul din stăruirea în el și-l scoate din mijlocul luptei pentru viața cea fericită și face să crească în el gândul acesta, până ce-l biruiește. «Dar cel ce-și pierde sufletul său pentru Mine, în cugetarea sa, din dorul de Mine, se păstrează nevinovat și nevătămat pentru viața de veci». [...] Și să știi că afli viața veșnică

10, 40-41: **Cine vă primește pe voi pe Mine Mă primește, și cine Mă primește pe Mine primește pe Cel Ce M-a trimis pe Mine.** *(41)* **Cine primește prooroc în nume de prooroc plată de prooroc**[29] **va lua: și cine primește pe un drept în nume de drept răsplata dreptului va lua.**

(10, 40) **Matei 18, 5 / Marcu 9, 37 / Luca 9, 48; 10, 16 / Ioan 12, 44; 13, 20 / 3 Ioan 1, 8** *(10, 41)* **3 Regi 17, 9 / Sirah 12, 2**

Ne îndeamnă pe noi ca să-i primim pe cei trimiși de Hristos, pentru că acela care cinstește pe ucenicii Lui, pe El Îl cinstește și prin El, pe Tatăl. Deci se cuvine a-i primi pe drepți și pe prooroci „**în nume de drept**" și „**de prooroc**", pentru că sunt drepți și prooroci, iar nu pentru oarecarele ajutor și folos de la împărați.

Și măcar poate de va avea cineva chip de prooroc, dar este lipsit de fapte, tu primește-l ca pe un prooroc, iar Dumnezeu îți va răsplăti ție, ca și cum ai fi primit drept cu adevărat, căci aceasta înseamnă cea ce zice „**răsplata dreptului va lua**"[30].

Sau și întru alt chip se poate înțelege aceasta, anume că drept va fi socotit și cel care-l primește, luând răsplata pe care o primesc drepții.

10, 42: **Și cel ce va da de băut unuia din aceștia mici, numai un pahar cu apă rece, în nume de ucenic, adevărat grăiesc vouă: nu va pierde plata sa.**

(10, 42) **Pilde 19, 17 / Sirah 16, 15 / Marcu 9, 41 / Evrei 16, 10**

Ca să nu spună cineva că n-a dat din pricina sărăciei, spune: „Și numai un pahar cu apă rece să-i fi dat, pentru că este acela ucenic al Meu, [chiar] și numai pentru aceasta vei lua plată".

„**Pahar cu apă rece**" se cheamă că „**dă**" și cel care îl învață pe cel care se aprinde de focul mâniei și al poftelor și îl face pe el a se numi „**ucenic**" al lui Hristos. [Și cu adevărat] nici acesta „**nu-și va pierde plata sa**".

---

atunci când disprețuiești viața aceasta. Și când intri în luptă pentru pregătirea aceasta, sunt disprețuite în ochii tăi toate cele socotite dureroase și pricinuitoare de necaz. Căci, când mintea se pregătește astfel, nu mai are luptă, nici necaz în vremea primejdiei de moarte. De aceea, trebuie să știi cu dinadinsul că de nu va urî omul viața lui în lume din dorința vieții viitoare și fericite, nu poate răbda nicidecum necazurile și durerile de tot felul, care vin asupra lui în fiecare ceas" (*Filocalia românească*, vol. 10, *Cuvântul LXXXV*, ed. IBMBOR, București, 1980, pp. 427-428).

[29] În ediția de la 1805, în loc de „**plată de prooroc**", se găsește „**plata proorocului**".

[30] Cel care se va sârgui din tot sufletul să pună în lucrare această învățătură va ajunge să poarte acel minunat și puternic gând prin care mulți s-au sfințit: „***Toți se vor mântui, eu singur voi pieri***".

CAPITOLUL 11

Trimișii lui Ioan Botezătorul și mărturia lui Iisus despre Ioan. Cetățile nepocăite. Lauda Tatălui. Chemarea către cei împovărați[1]

11, 1: **Sfârșind Iisus de dat aceste învățături**[2] **celor doisprezece ucenici ai Săi, a trecut de acolo ca să învețe și să propovăduiască mai departe prin cetățile lor**.

După ce i-a trimis pe ucenici [la propovăduire], încetează [Dânsul] de a mai face minuni, ci numai învață întru adunări. Căci dacă ar fi fost El de față și [El] ar fi vindecat, nimeni n-ar [mai] fi venit la ucenici. Deci, ca să aibă ei loc de a tămădui, El se mută [de acolo].

11, 2-3: **Și auzind Ioan, în închisoare, despre faptele lui Hristos, și trimițând pe doi dintre ucenicii săi, au zis Lui**: *(3)* **Tu ești Cel Ce vine, sau să așteptăm pe altul**?

(11, 2) **Matei 14, 3 / Luca 7, 18** *(11, 3)* **Numeri 24, 17 / Deuteronom 18, 5 / Luca 7, 19 / Ioan 6, 14**

Ioan nu întreabă ca și cum nu L-ar fi știut [cunoscut] pe Hristos – căci cum să nu-L știe pe Acela pentru care a mărturisit: „**Iată Mielul lui Dumnezeu**!"? *(Ioan 1, 29)* – ci, fiindcă ucenicii lui pizmuiau [slava] lui Iisus, îi trimite ca să se adeverească și văzând minunile, să creadă că Hristos este mai mare decât Ioan.

De aceea se și preface Ioan a întreba: „Tu ești Cel Ce vine, adică Cel Care este așteptat în Scripturi să vină în trup?"

Iar unii zic că a întrebat aceasta, cu privire la pogorârea la iad, adică: „Tu ești Cel Ce vine și în iad, sau pe altul să așteptăm?" Dar hulitor este a spune așa, căci Ioan, fiind mai mare decât Proorocii, cum să nu fi știut de răstignirea lui Hristos și de pogorârea Sa la iad? Și mai vârtos, L-a numit „**Miel**" *(Ioan 1, 29)*, căci Domnul avea să Se junghie pentru noi. Deci Ioan știa că și în iad Se va pogorî Domnul cu sufletul, ca și acolo să mântuiască pe cei ce ar fi voit să creadă – de s-ar fi întrupat El în zilele lor –, precum zice Grigorie Teologul.

---

[1] În ediția de la 1805, titlul capitolului este: *„Pentru cei trimiși de Ioan la Iisus. Pentru asemănarea fariseilor și a cărturarilor cu copiii ce se jucau în târg. Pentru ticăloșia Horazinului și a Betsaidei. Pentru aceasta că toate sunt date Fiului Omului de la Tatăl. Pentru chemarea celor osteniți la odihnă"*.

[2] În ediția de la 1805, în loc de „**Sfârșind Iisus de dat aceste învățături**", se găsește „**Și a fost când a săvârșit Iisus poruncind**".

Și nu întreabă ca și cum n-ar fi știut, ci voind să-i încredințeze pe ucenicii săi pentru [despre] Hristos, prin lucrarea minunilor. Căci iată ce răspunde și Hristos la această întrebare:

11, 4-6: **Și Iisus, răspunzând, le-a zis: Mergeți și spuneți lui Ioan cele ce auziți și vedeți:** *(5)* **Orbii își capătă vederea și șchiopii umblă, leproșii se curățesc și surzii aud, morții înviază**[3] **și săracilor li se binevestește.** *(6)* **Și fericit este acela care nu se va sminti întru Mine.**

(11, 4) **Luca 7, 22** *(11, 5)* **Psalm 21, 29; 38, 12 / Isaia 29, 18-19; 35, 5 / Marcu 7, 37 / Luca 4, 18 / Ioan 2, 23** *(11, 6)* **Isaia 8, 14 / Matei 26, 31 / Luca 7, 23 / Romani 9, 33**

N-a grăit: „Spuneți lui Ioan că Eu sunt Cel Ce vine" ci, ca Cel Care știa de ce i-a trimis Ioan pe ucenicii săi la El, le zice: „Cele ce vedeți spuneți lui Ioan, iar el pricină luând, mai mult va mărturisi pentru [despre] Mine, înaintea voastră".

Iar „**săracii**" cărora „**li se binevestește**" sunt Apostolii, ca unii care erau ca niște pescari, și nebăgați în seamă din pricina simplității lor; dar „**săraci**" sunt și cei care aud buna-vestire, adică Evanghelia și ascultă pentru veșnicele bunătăți [și bogății].

Și arătând Domnul ucenicilor lui Ioan că nu-I sunt tăinuite gândurile lor, zice: „**Fericit este acela care nu se va sminti întru Mine**" – pentru că aceia multă îndoială aveau pentru El.

11, 7: **După plecarea acestora, Iisus a început să vorbească mulțimilor despre Ioan: Ce-ați ieșit să vedeți în pustie? Au, trestie clătinată de vânt?**

(11, 7) **Luca 7, 24**

Poate că auzind mulțimile de întrebarea lui Ioan se vor fi smintit, crezând că și Ioan se îndoiește de Hristos și cu lesnire și-a schimbat cugetele, deși înainte Îl mărturisea pe Hristos. Deci, pe o părere ca aceasta ridicând-o Hristos din mijloc[4], zice: „Nu este Ioan «**trestie**», adică lesne schimbător, căci dacă era întru acest fel, de ce ați mai ieșit la el în pustie? Căci nu ca la «**trestie**» – adică la om care lesne se clatină – ați ieșit, ci ca la un om mare și statornic – deci întru acest fel stă, precum pe el l-ați socotit!"

11, 8: **Dar, de ce ați ieșit? Să vedeți un om îmbrăcat în haine moi? Iată: cei ce poartă haine moi sunt în casele regilor**[5]. *(11, 8)* **Luca 7, 25**

Pentru ca să nu poată zice că s-a desfrânat mai pe urmă slujind desfătării, le spune că îmbrăcămintea lui, fiind de păr, îl arată ca vrăjmaș al desfătării, căci dacă ar fi voit să se desfăteze, ar fi purtat „**haine moi**" și

---

[3] În ediția de la 1805, în loc de „**morții înviază**", se găsește „**morții se scoală**".

[4] Adică pentru a îndepărta de la ei acest gând.

[5] În ediția de la 1805, în loc de „**casele regilor**", se găsește „**casele împăraților**".

ar fi stat **„în case împărătești"**, iar nu la închisoare. Vezi de aici că nu se cuvine ca adevăratul creștin să poarte haine moi.

11, 9: **Atunci, de ce ați ieșit? Să vedeți un Prooroc? Da, zic vouă, și mai mult decât un Prooroc**[6]. *(11, 9)* **Matei 14, 5 / Luca 1, 76; 7, 26**

Ioan este **„mai presus de Prooroc"**, pentru că ceilalți Prooroci numai au proorocit despre Hristos, iar el chiar și văzător al Lui [Hristos-Dumnezeu] a fost, care lucru mare este cu adevărat; pentru că ceilalți, după ce s-au născut au proorocit, iar Ioan chiar și în pântecele maicii sale fiind, L-a cunoscut pe Hristos și a săltat [de bucurie] *(Luca 1, 44)*.

11, 10: **Că el este acela despre care s-a scris: Iată Eu trimit, înaintea feței Tale, pe Îngerul Meu, care va pregăti calea Ta**[7]**, înaintea Ta.**
(11, 10) **Maleahi 3, 1 / Marcu 1, 2 / Luca 7, 27**

„Înger" l-a numit și pentru viața sa cea îngerească și aproape nematerialnică și pentru că L-a vestit și L-a propovăduit pe Hristos. Deci, întru acest fel a gătit calea Lui, propovăduindu-L pe El și botezând spre pocăință, căci după pocăință vine iertarea păcatelor, pe care numai Hristos o dă.

Și Hristos a grăit acestea după ce au plecat ucenicii lui Ioan, ca să nu li se pară că face spre harul aceluia.

Iar proorocia ce s-a zis este de la [Proorocul] Maleahi *(3, 1)*.

11, 11ª: **Adevărat zic vouă: Nu s-a ridicat între**[8] **cei născuți din femei unul mai mare decât Ioan Botezătorul** *(11, 11ª)* **Luca 7, 28**

Cu adeverire hotărăște Domnul „că nu este cineva mai mare decât Ioan". Iar zicând **„din femei"**, se scoate [se înlătură, se exclude] pe Sine, căci Hristos era născut din Fecioară, nu din femeie care a venit întru împreunare de nuntă.

11, 11ᵇ: **Totuși, cel mai mic în Împărăția Cerurilor este mai mare decât el**[9].
(11, 11ᵇ) **Luca 7, 28**

Și fiindcă a spus multe cuvinte de laudă pentru [despre] Ioan, pentru ca să nu li se pară că acesta este mai mare și decât El, zice aici, mai arătat [vădit]: „Eu, «**cel mai mic**» și după vârstă și după părerea voastră, sunt «**mai mare**» decât el în Împărăția Cerurilor – adică întru cele duhovnicești

---

[6] În ediția de la 1805, în loc de **„Da, zic vouă, și mai mult decât un Prooroc"**, se găsește **„Adevărat, zic vouă, și mai presus de Prooroc"**.

[7] În ediția de la 1805, în loc de **„va pregăti calea Ta"**, se găsește **„va găti calea Ta"**.

[8] În ediția de la 1805, în loc de **„nu s-a ridicat între"**, se găsește **„nu s-a sculat întru"**.

[9] În ediția de la 1805, aici avem: **„Iară cel mai mic, întru Împărăția Cerurilor, mai mare decât el este"**.

și cerești bunătăți –, iar aici «**mai mic**» sunt decât el și pentru că s-a născut mai înainte de Mine și pentru că vi se pare vouă [că el e] «**mai mare**». Dar, acolo, «**mai mare**» sunt Eu"[10].

11, 12: **Din zilele lui Ioan Botezătorul până acum Împărăția Cerurilor se ia prin străduință și cei ce se silesc pun mâna pe ea**[11]. *(11, 12)* **Luca 16, 16**

Se pare că nici o potrivire nu are aceasta aici, însă nu este așa. Deci, ia aminte, că zicând Iisus că este „**mai mare**" decât Ioan, îi silește pe ei ca să creadă în El, arătând că mulți „**răpesc**" Împărăția Cerurilor, adică credința cea întru El.

Și dacă este nevoie de multă silă [silință] în a lăsa pe tată și pe mamă și a nu ne uita nici chiar la sufletul nostru, atunci pentru Împărăție, câtă silă [silință] nu ni se cere![12]

11, 13: **Toți Proorocii și Legea au proorocit până la Ioan**.

(11, 13) **Maleahi 3, 24 / Luca 16, 16**

Și aceasta are aceeași urmare, pentru că zice: „Eu sunt Cel Ce vine, căci toți Proorocii s-au plinit, că nu s-ar fi plinit, dacă n-aș fi venit Eu. Deci, nimic să nu așteptați mai mult!"

---

[10] Aici, Sfântul Maxim Mărturisitorul ne tâlcuiește numeroasele înțelesuri ale acestor cuvinte ale Evangheliei: „Cel ce se va smeri pe sine mai mult decât Ioan, căci aceasta înseamnă «**mai mic**», acela e «**mai mare**» ca Ioan. Sau, altfel: fiindcă se credea că Ioan a dobândit, prin contemplație, toată cunoștința îngăduită aici, cunoștința cea «**mai mică**» și cea mai de pe urmă în viața viitoare e «**mai mare**» decât cea de aici. Sau: teologul cel mai înalt e «**mai mic**» decât cel mai de pe urmă dintre Îngeri. Sau: cel ce stă pe treapta cea mai de pe urmă în viețuirea evanghelică e «**mai mare**» ca cel mai înălțat în treapta Legii" (*Filocalia românească*, vol. 2, *Răspunsul 47*, ed. Humanitas, București, 1999, p. 227).

[11] În ediția de la 1805, în loc de „**se ia prin străduință și cei ce se silesc pun mâna pe ea**", se găsește „**se silește și silitorii o răpesc pe ea**", cu următoarea notă: [1805] Adică se răpește de oameni cu sila, silindu-se înșiși spre a birui nevoia patimilor sau și tirania necredinței. Drept aceea, și mai lămurit a arătat aceasta, adăugând: „**și silitorii o răpesc pe ea**" (după Zigaben).

[12] Sfântul Marcu Ascetul ne învață: „Când Iisus zice: «**Cei ce se silesc răpesc Împărăția Cerurilor**», vorbește despre voia noastră, vrând ca fiecare din noi să se silească potrivit cu Botezul, ca să nu se abată spre rău, ci să stăruiască în bine. Desigur, precum omul pătimea de silă sub robia stăpâniilor (rele), Dumnezeu putea să ne slobozească și să ne facă neschimbători cu sila. Dar n-a făcut așa, ci prin Botez ne-a scos cu sila din robie, desființând păcatul prin Cruce și ne-a dat poruncile libertății, dar, a urma sau nu poruncilor, a lăsat la voia noastră liberă. Drept aceea, împlinind poruncile ne arătăm dragostea față de Cel Care ne-a eliberat; iar nepurtând grijă de ele, sau neîmplinindu-le, ne dovedim împătimiți de plăceri" (*Filocalia românească*, vol. 1, *Răspuns acelora care se îndoiesc de dumnezeiescul Botez - întrebarea a III-a*, ed. Humanitas, București, 1999, pp. 282-283).

11, 14: **Și dacă voiți să înțelegeți**[13]**, el este Ilie, cel ce va să vină.**

(11, 14) **Maleahi 3, 23 / Matei 17, 10 / Marcu 9, 11 / Luca 1, 27**

„«**De voiți să primiți**», adică să judecați cu dreaptă socoteală și nu cu pizmuire, acesta este Ilie despre care a zis Proorocul Maleahi că va să vie *(Maleahi 3, 23)*, pentru că și Înaintemergătorul și Ilie au aceeași slujire. Ioan a venit mai înainte de Venirea cea dintâi, iar Ilie va veni mai înainte de Venirea ce va să fie". După aceea, arătând că aceasta este vorbă umbrită și ascunsă – anume că Ioan este Ilie – și că este trebuință de pricepere [înțelepciune] spre a o înțelege, zice [Iisus]:

11, 15: **Cine are urechi de auzit să audă.**

(11, 15) **Marcu 7, 16 / Apocalipsa 2, 7**

Îndemnându-i pe ei spre a întreba și [astfel] a învăța.

11, 16-17: **Dar, cu cine voi asemăna neamul acesta? Este asemenea copiilor care șed în piețe și strigă către alții,** *(17)* **zicând: V-am cântat din fluier și n-ați jucat; v-am cântat de jale și nu v-ați tânguit.**

(11, 16) **Luca 7, 31** *(11, 17)* **Luca 7, 32**

Aici arată neîmpăcarea [nestatornicia] iudeilor, căci fiind ei grei la nărăvuri, nici cu viețuirea cea grea a lui Ioan nu se împăcau, nici cu cea slobodă a lui Hristos. Ci erau asemenea pruncilor care – pentru ușurătatea minții lor –, cu nimic nu se împacă, fiindcă de le cântă cineva de jale nu le place, iar de le fluieră [veselos], nici așa.

11, 18-19[a]: **Căci a venit Ioan, nici mâncând, nici bând, și spun: Are demon.** *(19)* **A venit Fiul Omului, mâncând și bând și spun: Iată om mâncăcios și băutor de vin, prieten al vameșilor și al păcătoșilor.**

(11, 18) **Matei 3, 4** *(11, 19*[a]*)* **Matei 9, 11 / Luca 7, 34;15, 2**

Traiul lui Ioan îl aseamănă cu „**cântarea de jale**", pentru că Ioan arăta asprime mare și în vorbă și în lucruri [fapte], iar pe al Său îl aseamănă cu „**fluierul**". Pentru că vesel era Domnul, pogorându-Se tuturor, ca pe toți să-i dobândească, și Împărăția Cerurilor binevestind, și nici un lucru mâhnicios [de mâhnire] nu arăta, așa cum [făcea] Ioan.

11, 19[b]: **Dar înțelepciunea s-a dovedit dreaptă din faptele ei**[14].

(11, 19[b]*)* **Pilde 8, 1 / Luca 7, 35**

Aceasta zice: „De vreme ce nici viața lui Ioan, nici a Mea nu vă place vouă, și toate chipurile [felurile] cele de mântuire le lepădați, atunci «**drept**» Mă arăt Eu, Cel Care sunt «**Înțelepciunea**». Căci cu adevărat nu veți mai avea ce spune, ci întru adevăr vă veți osândi, pentru că Eu pe toate le-am

[13] În ediția de la 1805, în loc de „**dacă voiți să înțelegeți**", se găsește „**de voiți să primiți**".

[14] În ediția de la 1805, aici avem: „**Și s-a îndreptat înțelepciunea de la fiii săi**".

împlinit. Iar voi, neascultând, «**drept**» Mă arătați pe Mine, ca pe Cel Ce nimic n-am lăsat neîmplinit".

11, 20: **Atunci a început Iisus să mustre cetățile în care se făcuseră cele mai multe minuni ale Sale, căci nu s-au pocăit.**

(11, 20) **Înțelepciune 2, 12 / Luca 10, 12-15**

După ce le-a arătat că El a făcut toate câte se cădea și [cu toate acestea] au rămas nepocăiți, începe, de aici [înainte] să-i mustre.

11, 21ª: **Vai, ție, Horazine, vai, ție, Betsaida**[15]

(11, 21ª) **Matei 10, 15 / Luca 10, 13**

Ca să înțelegi că nu din fire erau răi cei care n-au crezut, ci [chiar] dintru a lor voie, amintește de Betsaida, de unde erau Andrei și Petru și Filip și fiii lui Zevedeu. Deci, nu din fire este răutatea, ci din voință, căci dacă ar fi fost din fire, ar fi fost și aceștia răi.

11, 21ᵇ-22: **Că dacă în Tir și în Sidon s-ar fi făcut minunile**[16] **care s-au făcut în voi, de mult, în sac și în cenușă s-ar fi pocăit.** *(22)* **Dar, zic vouă: Tirului și Sidonului**[17] **le va fi mai ușor, în ziua judecății, decât vouă.**

(11, 21ᵇ) **Matei 10, 15 / Luca 10, 13** *(11, 22)* **Luca 10, 14**

Îi numește [socotește] mai răi pe iudei decât pe cei din Tir și din Sidon, fiindcă cei din Tir și din Sidon au călcat legea cea firească, dar iudeii și pe cea a lui Moise. Și aceia n-au văzut minuni, iar aceștia chiar văzând, au clevetit.

Iar „**sacul**" este semn al pocăinței, precum și „**cenușa**" și țărâna presărate pe capul celor ce plâng [jelesc].

11, 23-24: **Și tu, Capernaume: N-ai fost înălțat până la Cer? Până la iad te vei pogorî. Căci de s-ar fi făcut în Sodoma minunile**[18] **ce s-au făcut în tine, ar fi rămas până astăzi.** *(24)* **Dar zic vouă că pământului Sodomei**[19] **îi va fi mai ușor în ziua judecății decât ție.**

(11, 23) **Isaia 14, 12 / Plângeri 2, 1 / Luca 10, 15** *(11, 24)* **Matei 10, 15 / Luca 10, 12**

---

[15] Horazinul este unul din orașele de pe malul Lacului Tiberiadei, în partea de nord vest, ca la 4 kilometri de Capernaum. Betsaida („casa pescarului") este, de asemenea, aproape de Capernaum și este locul de naștere al Sfinților Apostoli Andrei, Petru, Filip, Iacov și Ioan (*Dicționarul Noului Testament*, ed. cit., pp. 208, 60).

[16] În ediția de la 1805, în loc de „**minunile**", se găsește „**puterile**".

[17] Tirul și Sidonul erau vechi cetăți comerciale. Acestea erau porturi aflate pe țărmul de est al Mării Mediterane, mai spre nord de hotarele Palestinei, făcând parte din Fenicia (*Dicționarul Noului Testament*, ed. cit., pp. 525-526).

[18] În ediția de la 1805, în loc de „**minunile**", se găsește „**puterile**".

[19] [1805] Pomenește de Sodoma și Gomora, ca de cele ce erau cunoscute pentru înverșunarea în desfrâu, iar Tirul și Sidonul, ca pe cele ce erau vestite pentru închinare la idoli (după Zigaben).

Capernaumul „**a fost înălțat**”, devreme ce era oraș al lui Iisus[20] și era slăvit ca o patrie a Lui. Dar pentru că nu au crezut [locuitorii lui], la nimic nu i-a folosit aceasta, ci mai vârtos a fost osândit până la iad, căci având un astfel de Locuitor, nu s-a folosit cu nimic de la Dânsul [nu s-a folosit de darul Lui].

Și deoarece „**Capernaum**” se tâlcuiește „locaș de mângâiere”, vezi că, măcar de se va și învrednici oarecine să se facă lăcaș al Mângâietorului – adică al Sfântului Duh –, dar după aceea se va înălța cu cugetul și se va ridica „**până la Cer**”, acela cu adevărat va cădea, din pricina înaltei și trufașei cugetări. O, omule, pentru aceasta înfricoșează-te!

11, 25: **În vremea aceea, răspunzând, Iisus a zis: Te slăvesc pe Tine**[21]**, Părinte, Doamne al Cerului și al pământului, căci ai ascuns acestea de cei înțelepți și pricepuți și le-ai descoperit pruncilor**.

(11, 25) **Iov 17, 4 / Psalm 8, 2; 118, 130 / Pilde 9, 4 / Sirah 19, 21 / Luca 10, 21; 18, 17 / Ioan 9, 39 / 1 Corinteni 1, 19; 21, 27; 2, 8 / 2 Corinteni 11, 3**

Ceea ce zice „**Mărturisescu-Mă Ție**”, întru acest chip este: „Îți mulțămesc Ție, o, Părinte, că iudeii, cărora li se părea că sunt înțelepți și iscusiți în Scripturi nu au crezut, iar cei neînvățați și prunci au crezut și au cunoscut tainele”.

Iar Dumnezeu a ascuns tainele de la cei care se par a fi „**înțelepți**”, nu din pizmă sau făcându-li-Se pricină de necunoștință, ci pentru că erau nevrednici prin însăși aceasta că li se părea lor că sunt înțelepți. Iar cel care se socotește „**înțelept**” și îndrăznește cunoștinței sale [se încrede în cunoștința sa], nici nu-L cheamă pe Dumnezeu. Deci Dumnezeu, fiindcă nu este chemat, nici nu-l ajută, nici nu-i descoperă [tainele Sale].

Și întru alt chip: Dumnezeu mai vârtos pentru iubirea Sa de oameni, multora nu le descoperă tainele, ca să nu fie munciți [cazniți], ca unii care după ce le-au cunoscut, le-au defăimat pe ele.

11, 26: **Da, Părinte, căci așa a fost bunăvoirea înaintea Ta**[22].

(11, 26) **Luca 10, 21**

Aici arată iubirea de oameni a Tatălui, căci fără a fi rugat, a descoperit pruncilor, așa bineplăcându-I Lui dintru început – căci „**bunăvoire**” este vrerea și plăcerea [Lui].

11, 27ᵃ: **Toate Mi-au fost date de către Tatăl Meu**

(11, 27ᵃ) **Matei 16, 17 / Luca 10, 22 / Ioan 3, 35**

Mai sus a zis Tatălui: „**Ai descoperit, o, Părinte!**”, dar ca să nu crezi că El nimic nu face și că toate sunt ale Tatălui, adaugă: „«**Toate Îmi sunt date**

---

[20] Adică, a trăit Domnul aici.

[21] În ediția de la 1805, în loc de „**Te slăvesc pe Tine**”, se găsește „**Mărturisescu-Mă Ție**”.

[22] În ediția de la 1805, aici avem: „**Adevărat, Părinte, căci așa a fost buna voință înaintea Ta**”.

Mie» și o stăpânire este a Mea și a Aceluia". Iar auzind că „**sunt date**", nu socoti că sunt date ca unei slugi care este mai prejos, ci ca unui Fiu. Căci pentru că S-a născut din Tatăl, pentru aceasta I S-au dat Lui. Iar dacă nu S-ar fi născut și de nu ar fi fost de aceeași ființă cu Tatăl, nu I S-ar fi dat. Că vezi ce zice: „Toate Îmi sunt date Mie, nu de la Stăpânul, ci de la Tatăl Meu", tot așa cum zici când se naște un prunc frumos dintr-un tată frumos, că i s-a dat frumusețea de la tatăl său.

11, 27[b]: **Și nimeni nu cunoaște pe Fiul, decât numai Tatăl, nici pe Tatăl nu-L cunoaște nimeni, decât numai Fiul și cel căruia va voi Fiul să-i descopere.** *(11, 27[b])* **Matei 16, 17 / Luca 10, 22 / Ioan 1, 18; 3, 35; 6, 46; 10, 15**

Lucrul cel mai mare îl spune [acum]: „Nu este de mirare că sunt Eu Stăpân a toate, fiindcă și mai mult am" – adică „Eu Îl cunosc pe Tatăl și așa Îl cunosc, încât și altora Îl descopăr pe Dânsul".

Însă, ia aminte că mai sus a zis că Tatăl „**a descoperit**" pruncilor tainele *(Matei 11, 25)*, iar acum zice că Fiul „**descoperă**" pe Tatăl. Vezi, dar, puterea Tatălui și a Fiului, de vreme ce și Tatăl descoperă, dar și Fiul!

11, 28: **Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați[23] și Eu vă voi odihni pe voi.** *(11, 28)* **Isaia 28, 12; 55, 1 / Ieremia 31, 25**

Pe toți îi cheamă, nu numai pe iudei, ci și pe păgâni, căci așa vei înțelege „**osteniți**" – adică pe iudeii care păzeau rânduielile cele grele ale Legii și se osteneau în lucrarea poruncilor ei; iar prin „**însărcinați**" [„**împovărați**"] vei înțelege pe păgâni, care erau strâmtorați de greutatea păcatelor. Deci, pe toți aceștia îi „**odihnește**" Hristos, pentru că ce osteneală este în a crede, a mărturisi și a te boteza? Și cum nu este „**odihnă**" [aceasta], de vreme ce și aici ești fără de grijă, pentru cele ce au fost făcute mai înainte de Botez, și dincolo, de asemenea, odihna te va primi pe tine?[24]

---

[23] În ediția de la 1805, în loc de „**Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați**", se găsește „**Veniți către Mine toți cei osteniți și însărcinați**".

[24] Sfântul Grigorie Sinaitul ne învață: „Nici o lucrare trupească și duhovnicească nu dă roadă, dacă nu e săvârșită cu durere sau cu osteneală. Fiindcă «**Împărăția Cerurilor se ia cu sila și cei ce se silesc o răpesc pe ea**» *(Matei 11, 12)*. Iar «**silă**» a numit simțirea dureroasă a trupului în toate. Căci altfel, sunt, poate, mulți care au lucrat sau lucrează ani îndelungați, dar fiindcă nu au pus osteneală și durere prin râvna fierbinte a inimii, s-au lipsit de curăție și de împărtășirea Sfântului Duh, lepădând asprimea durerilor. Cei ce lucrează fără grijă și cu moleșală, ostenesc, poate mult, la arătare, dar niciodată nu vor culege roadă, din pricină că nu au pus durere în ea, rămânând în adâncul lor lipsiți de ea" (*Filocalia românească*, vol. 7, *Despre liniștire și despre cele două feluri de rugăciune*, cap 14, ed. Humanitas, București, 2001, pp. 185-186).

11, 29-30: **Luați jugul Meu asupra voastră**[25] **și învățați-vă de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima și veți găsi odihnă sufletelor voastre.** *(30)* **Căci jugul Meu e bun și povara Mea**[26] **este ușoară.**

(11, 29) **Numeri 12, 3 / Ieremia 6, 16 / Zaharia 9, 9 / Sirah 6, 30; 51, 33 / Ioan 13, 15** *(11, 30)* **Filipeni 4, 12 / 1 Ioan 5, 3**

„**Jugul**" lui Hristos este smerenia și blândețea. Deci, cel care se smerește la tot omul [înaintea tuturor], află odihnă petrecând fără turburare, precum și trufașul și mărețul în deșert[27] pururea se află în griji, nevoind să fie mai mic decât alții, ci socotind cum va fi mai mult slăvit și cum îi va birui pe vrăjmași.

Deci, „**jugul**" lui Hristos – adică smerenia –, este ușor, căci mai lesne îi este firii noastre smerite să se smerească, decât să se înalțe[28].

Dar și toate poruncile lui Hristos se numesc „**jug**", fiind ele ușoare prin răsplătirea ce va să fie, deși la puțină vreme se par a fi grele.

---

[25] În ediția de la 1805, în loc de „**asupra voastră**", se găsește „**preste voi**".

[26] În ediția de la 1805, în loc de „**povara Mea**", se găsește „**sarcina Mea**".

[27] Cel cuprins de slava deșartă.

[28] Avva Dorotei tâlcuiește: „*(7)* Iată cum Domnul ne-a învățat aici pe scurt, printr-un singur cuvânt, rădăcina și pricina tuturor relelor și leacul lor în vederea tuturor bunătăților: ne-a arătat că mândria e cea care ne-a doborât și că este cu neputință să fim miluiți altfel decât prin ceea ce e contrar ei: prin smerita cugetare. Căci mândria naște disprețuirea și neascultarea pierzătoare, precum smerita cugetare naște ascultarea și mântuirea sufletelor. Iar când zic smerita cugetare, înțeleg pe cea adevărată, nu smerenia în cuvântul simplu și în arătare; înțeleg starea lăuntrică smerită, născută în chip propriu în inima însăși, în cugetul însuși. Căci zice: «**Sunt blând și smerit cu inima**». *(8)* Deci, cel ce voiește să afle adevărata odihnă a sufletului său, să învețe smerita cugetare și va vedea că în ea este toată bucuria și toată slava și odihna, precum în mândrie sunt toate cele dimpotrivă. Căci, de unde am venit la toate necazurile acestea? De ce am căzut în toată starea aceasta vrednică de plâns? Nu din pricina mândriei noastre? Nu pentru neînțelepciunea noastră? Nu pentru că ținem la voia noastră cea rea? Nu pentru că stăpânește în noi amărăciunea voii noastre?" (*Filocalia românească*, vol. 9, *Cuvântul I: Despre lepădare*, capetele 7-8, ed. IBMBOR, București, 1980, pp. 483-484).

CAPITOLUL 12

Spicele de grâu smulse sâmbăta. Tămăduirea făcută sâmbăta.
Hula împotriva Sfântului Duh.
Cine este adevărata rudă[1]

12, 1: **În vremea aceea, mergea Iisus, într-o zi de sâmbătă, printre semănături, iar ucenicii Lui au flămânzit și au început să smulgă spice și să mănânce.** *(12, 1)* **Deuteronom 23, 25 / Marcu 2, 23 / Luca 6, 1**

Dezlegând rânduiala Legii, îi aduce pe ucenici printre semănături pentru ca, mâncând ei, să dezlege legea sâmbetei.

12, 2-4: **Văzând aceasta, fariseii au zis Lui: Iată, ucenicii Tăi fac ceea ce nu se cuvine să facă sâmbăta.** *(3)* **Iar El le-a zis: Au n-ați citit ce-a făcut David când a flămânzit el și cei ce erau cu el?** *(4)* **Cum a intrat în casa Domnului și a mâncat pâinile punerii înainte, care nu se cuveneau lui să le mănânce, nici celor ce erau cu el, ci numai preoților?**

(12, 2) **Ieșire 20, 8, 10 / Marcu 2, 24 / Luca 6, 2** *(12, 3)* **1 Regi 21, 3-6 / Marcu 2, 25 / Luca 6, 3** *(12, 4)* **Ieșire 29, 32-33 / Marcu 2, 26 / Luca 6, 4**

Învinuind foamea – patima cea firească –, fariseii păcătuiesc mai rău, iar Domnul îi rușinează din cele spuse despre David, că acela din pricina foamei, mai mare lucru a îndrăznit a face. Iar „**pâini ale punerii înainte**" erau cele douăsprezece pâini, care se puneau în fiecare zi înaintea Domnului, șase de-a dreapta și șase de-a stânga. Și, deși David era Prooroc, nu i se cuvenea să mănânce din pâinile acestea, ci numai preoților le era îngăduit, cu atât mai mult nu le era îngăduit celor care erau cu dânsul [David]. Însă, pentru foame, vrednic a fost el de iertăciune. Asemenea și [aici] ucenicii [Domnului].

12, 5-6: **Sau n-ați citit în Lege că preoții, sâmbăta, în templu, calcă**[2] **sâmbăta și sunt fără vină?** *(6)* **Ci, grăiesc vouă că mai mare decât templul este aici.** *(12, 5)* **Levitic 2, 9; 8, 31; 24, 5, 8-9 / Numeri 28, 9 / Ioan 7, 22**

Legea oprea orice lucrare în ziua sâmbetei, iar sâmbăta preoții și lemne despicau și foc aprindeau, „deci, după cum vouă vi se pare, «**spurcau**» [«**călcau**»] sâmbăta". Dar, poate vei zice că aceia erau preoți, iar ucenicii

---

[1] În ediția de la 1805, titlul capitolului este: *„Pentru ucenicii ce au rupt spice sâmbăta. Pentru cel ce a avut mâna uscată. Pentru îndrăcitul cel orb și surd. Pentru păcatul și hula împotriva Duhului Sfânt. Pentru cei ce au cerut semn. Pentru mama lui Iisus și pentru frații Lui".*

[2] În ediția de la 1805, în loc de „**calcă**", se găsește „**spurcă**".

nu erau. „Dar vă zic că mai mare decât templul este aici, adică, de vreme ce Eu, Cel mai mare decât templul, și Stăpânul, sunt cu ucenicii, mai mare stăpânire au aceștia a dezlega sâmbăta, decât preoții".

12, 7-8: **Dacă știați ce înseamnă**[3]**: Milă voiesc, iar nu jertfă, n-ați fi osândit pe cei nevinovați.** *(8)* **Că Domn este și al sâmbetei Fiul Omului.**

(12, 7) **Osea 6, 6 / Miheia 6, 6 / Matei 9, 13** *(12, 8)* **Marcu 2, 28 / Luca 6, 5**

Îi arată pe ei ca neînvățați, că nu știu cele prorocești: „Au, doară nu se cuvenea să miluiți pe oamenii cei flămânzi?" Și întru alt chip [înțelege]: „Eu, Fiul Omului, Domn sunt al sâmbetei, ca Acela Care sunt Făcătorul tuturor celor zidite, deci ca un Stăpân dezleg sâmbăta".

Iar tu să pricepi acestea și după înalta înțelegere[4]: că de vreme ce lucrători erau Apostolii, iar „**seceriș**" și „**spice**" cei ce cred, Apostolii îi „**smulgeau**" și îi „**mâncau**" pe ei – adică mântuirea oamenilor era hrana lor. Iar aceasta o fac „**sâmbăta**", adică întru nelucrarea răutăților, iar fariseii se mânie.

Așa și în Biserică, de multe ori dascălii învățând și folosind poporul nu sunt plăcuți acelora care sunt zavistnici și asemănători fariseilor.

---

[3] În ediția de la 1805, în loc de „**dacă știați ce înseamnă**", se găsește „**iar de ați ști ce este**".

[4] [1805] Patru sunt chipurile în care se tâlcuiește Sfânta Scriptură: ***istoric***, adică potrivit literei și după istorie; ***anagogic***, adică după înalta înțelegere; ***alegoric***, adică sub cele spuse se înțeleg altele, ascunse; și ***tropologic***, adică pentru îndreptarea năravurilor.

Înțelesul ***istoric*** este cel care cuprinde lucruri trecute, care nu trebuiesc altfel înțelese și nici nu sunt închipuire a altui lucru.

Anagogic, când, prin spusele Scripturii ne suim de la Biserica pământească la cea cerească, de la oameni la Îngeri, de la zidiri la Ziditor, până la Cea Una Sfânta și Preaînalta Treime, de unde nu este cu putință a trece mai înainte. Adică atunci când zicem: „**Întru început a făcut Dumnezeu Cerul și pământul**" *(Facere 1, 1)*, prin „**Cer**" înțelegem pe Îngeri, iar prin „**pământ**", pe oameni. Încă și ceea ce zice David: „**Că M-am jurat întru mânia Mea**: «**Nu vor intra întru odihna Mea**»" *(Psalm 94, 12; Evrei 3, 11)*; s-a jurat, zice Domnul, să nu intre evreii cei neascultători și împietriți la inimă în pământul făgăduinței, în Palestina. Potrivit spuselor, adică după chipul ***istoric***, înțelegem chiar pământul Palestinei; dar ***anagogic***, adică după înalta înțelegere, înțelegem viața cea veșnică, adică aceea în care este adevărata odihnă.

Iar ***alegoric***, este chipul în care potrivim cele spuse în Sfânta Scriptură la Hristos, la Trupul Său tainic și la Biserica cea pământească. Adică: Avraam a avut, potrivit cuvintelor, deci potrivit istoriei doi feciori, unul din Agar slujnica [Ismail] și altul din Sarra cea slobodă [Isaac]. ***Alegoric***, adică după chipul în care una se spune și alta se înțelege, Avraam închipuie pe Dumnezeu, Care are doi fii: iudeii din sinagogă și creștinii din Biserică – creștini care sunt în slobozenia darului lui Hristos –, iar iudeii sunt sub slujirea și robia închipuirii Legii lui Moise, după cum tâlcuiește marele Pavel în *Epistola către Galateni (4, 22-30)*. Încă și prin

12, 9-10: **Și trecând de acolo, a venit în sinagoga lor.** *(10)* **Și iată un om având mâna uscată. Și L-au întrebat, zicând: Cade-se, oare, a vindeca sâmbăta? Ca să-l învinuiască.**

(12, 9) **Marcu 3, 1 / Luca 6, 6** *(12, 10)* **Marcu 3, 1 / Luca 6, 6-7; 13, 14 / Ioan 9, 16**

Ceilalți Evangheliști spun că Iisus este Cel Care i-a întrebat pe farisei. Deci este cu putință a zice că, fiind ei pizmăreți, mai nainte au apucat și „**L-au întrebat**" pe Dânsul, precum zice Matei. Apoi, Hristos i-a întrebat la rândul Său, ca și cum i-ar fi batjocorit și ar fi râs de împietrirea lor, precum zic ceilalți Evangheliști.

Și [fariseii] „**L-au întrebat**", ca să aibă pricină a-L cleveti [defăima].

12, 11-12: **El le-a zis: Cine va fi între voi omul care va avea o oaie și, de va cădea ea sâmbăta în groapă, nu o va apuca și o va scoate?** *(12)* **Cu cât se deosebește omul de oaie! De aceea se cade a face bine sâmbăta.**

(12, 11) **Ieșire 23, 4 / Deuteronom 22, 1-4 / Luca 14, 5** *(12, 12)* **Marcu 3, 4-5 / Luca 6, 10**

Îi arată [vădește] pe ei că, pentru iubirea de avere și ca să nu piardă oaia dezleagă sâmbăta, iar ca să fie vindecat un om, nu suferă să se facă aceasta. Deci, întru aceeași dată îi arată că sunt și iubitori de avere și nemilostivi și defăimători ai lui Dumnezeu, de vreme ce defaimă sâmbăta, ca să nu se păgubească de oaie. Iar nemilostivi sunt, fiindcă nu voiesc vindecarea omului.

---

arca lui Noe – având dobitoace curate și necurate –, potrivit chipului ***alegoric*** de înțelegere vedem Biserica cea pământească, ce cuprinde și drepți și păcătoși.

Iar ***tropologic*** este chipul îndreptător de năravuri [moral] care, prin *Scripturi* moravurile oamenilor și viața lor le îndreaptă de la răutate, către fapta cea bună. Așa este capitolul 12 de la *Matei*, capitolul 11 de la *Luca* și 3 de la *Marcu*, în care se arată Iisus scoțând dracul, după care cel mut și surd grăiește. Aici, ***tropologic*** – adică după chipul cel îndreptător de moravuri – se înțelege păcătosul, „**surd**" că nu voiește să audă dumnezeieștile cuvinte și „**mut**", că nu primește spovedania; „**drac**" este păcatul cel de moarte; iar păcătosul venind la Hristos – adică la preotul lui Dumnezeu – și mărturisindu-și păcatele sale se izbăvește prin iertarea preoțească de păcatele cele de moarte și grăiește, binecuvântând pe Dumnezeu prin lucrarea faptelor bune. Încă și cele spuse de Dumnezeu în *Deuteronom*: „**Să nu legi gura boului care treieră**" *(Deuteronom 25, 4)*, după slovă s-au spus pentru boi, dar ***tropologic***, se înțelege pentru învățători, care învățând poporul, nu sunt opriți să se hrănească din lucrurile și veniturile Bisericii, după cum tâlcuiește marele Pavel în *Epistola întâi către Corinteni (9, 1-18)*.

Deci, în patru feluri se face citirea Sfintei Scripturi: ***istoric*** – potrivit cuvintelor; ***anagogic*** – după chipul unei înțelegeri mai înalte; ***alegoric*** – când înțelegem altceva decât cele spuse și ***tropologic*** – adică în chipul îndreptător de năravuri [moral]. Se cuvine a ști că nu toate cuvintele Scripturii pot fi tâlcuite în toate aceste feluri, ci unele se tâlcuiesc numai într-un fel, altele în două sau în trei și altele în toate aceste patru feluri.

12, 13: **Atunci i-a zis omului: Întinde mâna ta. El a întins-o și s-a făcut sănătoasă ca și cealaltă**[5]. *(12, 13)* **Marcu 3, 4-5 / Luca 6, 10**

Și acum sunt mulți care au „**mâinile uscate**", adică nemilostive și nedarnice, dar când le va răsuna lor cuvântul Evangheliei, și le vor „**întinde**" spre dăruire, chiar dacă „**fariseii**" – adică demonii cei trufași, cei despărțiți de noi din pricina vrăjmășiei lor față de noi – nu voiesc să întindem noi mâinile către milostenie.

12, 14-15[a]: **Și ieșind, fariseii s-au sfătuit împotriva Lui cum să-L piardă**[6]. *(15)* **Iisus însă, cunoscându-i, S-a dus de acolo.**

(12, 14) **Psalm 2, 1 / Marcu 3, 6 / Luca 6, 11 / Ioan 5, 18** *(12, 15[a])* **Matei 19, 2 / Marcu 3, 7**

O, zavistie! Când li se face bine, atunci se turbează [înfurie] fariseii. Iar Iisus „**S-a dus**" pentru că nu sosise încă vremea Patimii, dar și pentru că Îi era milă de dânșii, să nu cadă în greșeala [păcatul] uciderii – că nu este plăcut lui Dumnezeu ca să se arunce cineva [singur] în primejdie.

Iar vorba „**ieșind**" arată că atunci când au ieșit de la Dumnezeu „**s-au sfătuit**" să-L piardă pe Iisus, pentru că nimeni, întru Dumnezeu rămânând, unele ca acestea nu se sfătuiește[7].

12, 15[b]-16: **Și mulți au venit după El și i-a vindecat pe toți.** *(16)* **Dar le-a poruncit să nu-L dea în vileag**[8]

(12, 15[b]) **Matei 19, 2 / Marcu 3, 7** *(12, 16)* **Matei 9, 30 / Marcu 3, 12 / Luca 5, 14**

Ca să potolească zavistia fariseilor nu voiește să Se facă „**arătat**", nevoindu-Se în tot chipul să-i vindece pe farisei.

12, 17-19[a]: **Ca să se împlinească ceea ce s-a spus prin Isaia Proorocul, care zice:** *(18)* **Iată, Fiul**[9] **Meu pe care L-am ales, iubitul Meu întru care a binevoit sufletul Meu; pune-voi Duhul Meu peste El și judecată neamurilor va vesti.** *(19)* **Nu se va certa, nici nu va striga**[10].

(12, 18) **Isaia 42, 1; 49, 3; 52, 13** *(12, 19[a])* **Isaia 42, 2**

[Evanghelistul] aduce ca martor al blândeții lui Iisus și pe Proorocul [Isaia], care zice „**Nu se va certa, nici nu va striga**", ci câte voiesc iudeii El

---

[5] În ediția de la 1805, în loc de „**a întins-o și s-a făcut sănătoasă ca și cealaltă**", se găsește „**o a întins, și a venit la starea cea dintâi, sănătoasă ca și cealaltă**".

[6] În ediția de la 1805, în loc de „**s-au sfătuit împotriva Lui cum să-L piardă**", se găsește „**sfat au făcut asupra Lui cum să-L piardă**".

[7] Adică, nu are astfel de cugete, de sfaturi lăuntrice.

[8] În ediția de la 1805, în loc de „**să nu-L dea în vileag**", se găsește „**să nu-L facă pe El arătat**".

[9] În ediția de la 1805, în loc de „**Fiul**", se găsește „**Pruncul**".

[10] În ediția de la 1805, în loc de „**Nu se va certa, nici nu va striga**", se găsește „**Nu se va prici, nici va striga**".

va face. De voiesc ei să nu Se arate El, și aceasta face și nu va sta împotrivă, ca un iubitor de slavă, nici nu se ceartă, ci poruncește poporului să nu-L arate [vădească].

Încă și „**judecată neamurilor va vesti**", adică îi învață și pe păgâni, că „**judecată**" este învățătura și cunoștința și alegerea binelui. Sau și „**Judecata**" ce va să vie va vesti păgânilor, care niciodată nu auziseră pentru [despre] această Judecată ce va să fie.

12, 19ᵇ: **Nu va auzi nimeni pe ulițe glasul Lui**[11]. *(19, 12ᵇ)* **Isaia 42, 2**

Nu învață în mijlocul cetății, ca iubitorii de slavă, ci în templu și în adunare [sinagogă] și în munte și pe lângă țărmuri.

12, 20ᵃ: **Trestie strivită nu va frânge și feștilă fumegândă nu va stinge**[12] *(12, 20ᵃ)* **Isaia 42, 3**

Ar fi putut să-i frângă pe iudei ca pe o „**trestie zdrobită**" și să stingă mânia lor ca pe niște „**in aprins**" [„**feștilă fumegândă**"], dar nu a voit Domnul așa, până când va împlini iconomia și îi va birui pe ei prin toate. Că aceasta înseamnă cele care se aduc pe urmă:

12, 20ᵇ-21: **Până ce nu va scoate, spre biruință, judecata.** *(21)* **Și în numele Lui**[13] **vor nădăjdui neamurile.**

(12, 20ᵇ) **Isaia 42, 3** *(12, 21)* **Isaia 11, 10; 42, 4 / Romani 15, 12**

Ca să nu aibă ei cuvânt de răspuns, pe toate le-a răbdat [Domnul], ca mai pe urmă să-i osândească și să-i biruie, neavând ei nimic ce să grăiască împotrivă. Oare, ce n-a făcut Hristos, ca să-i câștige pe ei? Însă ei n-au voit [ascultat]. Drept aceea „**neamurile vor nădăjdui**" spre Dânsul, devreme ce iudeii n-au voit.

12, 22-23: **Atunci au adus la El pe un demonizat, orb și mut și l-a vindecat, încât cel orb și mut vorbea și vedea.** *(23)* **Mulțimile toate se mirau, zicând: Nu este, oare, Acesta, Fiul lui David**? *(12, 23)* **Luca 11, 14**

Căile care duc către credință: ochii și auzul și limba le-a închis diavolul; iar Iisus le vindecă.

Și este numit de noroade „**Fiul lui David**", fiindcă Hristos era așteptat [să vină] din sămânța lui David.

Dar și acum, dacă vezi pe cineva că nici el însuși nu înțelege lucrul cel bun și nici nu primește cuvânt de la altul, socotește-l „**orb**" și „**surd**" [„**mut**"], pe care Dumnezeu va să-l vindece, atingându-Se de inima lui.

---

[11] În ediția de la 1805, aici avem: „**Nici va auzi cineva în ulițe glasul Lui**".

[12] În ediția de la 1805, aici avem: „**Trestie zdrobită nu va frânge și in aprins nu va stinge**".

[13] În ediția de la 1805, în loc de „**în numele Lui**", se găsește „**întru numele Lui**".

12, 24: **Fariseii însă, auzind, ziceau: Acesta nu scoate pe demoni decât cu Beelzebul, căpetenia demonilor**[14].

(12, 24) **Sirah 27, 6 / Matei 9, 34 / Marcu 3, 22 / Luca 11, 15**

Chiar dacă Domnul s-a dus de acolo din pricina lor, însă ei [fariseii] și de departe auzind că oamenilor li se face bine, clevetesc, atâta vrăjmășie purtau ei firii, precum diavolul.

12, 25-26: **Cunoscând**[15] **gândurile lor, Iisus le-a zis: Orice împărăție care se dezbină în sine se pustiește, orice cetate sau casă care se dezbină în sine nu va dăinui**[16]. *(26)* **Dacă satana scoate pe satana, s-a dezbinat în sine; dar, atunci, cum va dăinui împărăția lui?**

(12, 25) **Marcu 3, 24 / Luca 11, 17 / Ioan 2, 25** *(12, 26)* **Marcu 3, 26 / Luca 11, 18**

Prin faptul că le vădește gândurile Se arată pe Sine că este Dumnezeu. Și le răspunde cu pildele de obște, arătând nebunia lor, căci cum s-ar scoate dracii unii pe alții, când mai vârtos ei se ajutorează unul pe altul?

Iar „**satana**" este numit Potrivnicul.

12, 27: **Și dacă Eu scot pe demoni cu Beelzebul, feciorii voștri cu cine îi scot? De aceea, ei vă vor fi judecători.** *(12, 27)* **Luca 11, 19**

„Fie, că Eu sunt în acest fel cum ziceți voi. Dar, «**feciorii voștri**», adică ucenicii Mei, cu cine îi scot pe diavoli? Căci cu adevărat aceia nu-i scot cu Beelzebul! Iar dacă ei fac aceasta cu dumnezeiască putere, cu mult mai vârtos Eu, căci Eu întru numele Meu fac minuni. Deci pentru aceasta ei [ucenicii] vă vor fi spre osândă vouă, căci și pe ei de-i vedeți făcând minuni întru numele Meu, iarăși Mă clevetiți pe Mine".

12, 28: **Iar dacă Eu cu Duhul lui Dumnezeu scot pe demoni, iată a ajuns la voi Împărăția lui Dumnezeu.** *(12, 28)* **Ieșire 8, 19 / Daniil 2, 44 / Luca 11, 20 / Ioan 3, 8**

Zice Domnul: „Dacă Eu scot dracii cu dumnezeiască putere, atunci cu adevărat sunt Fiul lui Dumnezeu și am venit la voi ca să vă fac bine. Deci, a ajuns la voi Venirea Mea, căci aceasta este Împărăția lui Dumnezeu. De ce, dar, clevetiți Venirea Mea, care pentru voi s-a făcut?"

12, 29: **Cum poate cineva să intre în casa celui tare și să-i jefuiască lucrurile**[17]**, dacă nu va lega întâi pe cel tare și pe urmă să-i prade casa?**

(12, 29) **Isaia 49, 24 / Marcu 3, 27; 9, 40 / Luca 11, 21**

---

[14] În ediția de la 1805, în loc de „**scot pe demoni decât cu Beelzebul, căpetenia demonilor**", se găsește „**scot dracii fără numai întru Beelzebul, domnul dracilor**".

[15] În ediția de la 1805, în loc de „**cunoscând**", se găsește „**știind**".

[16] În ediția de la 1805, în loc de „**dăinui**", se găsește „**sta**".

[17] În ediția de la 1805, în loc de „**să-i jefuiască lucrurile**", se găsește „**vasele lui să-i jefuiască**".

„Atât de departe sunt Eu de a-i avea prieteni pe draci, încât Mă și împotrivesc lor și îi leg pe ei, care înainte de Venirea Mea erau puternici". Căci „**în casă**" – adică în lumea aceasta – intrând Hristos, „**vasele**" diavolilor – adică pe oameni – le-a „**jefuit**" de la ei.

12, 30: **Cine nu este cu Mine este împotriva Mea și cine nu adună cu Mine risipește.** *(12, 30)* **Luca 9, 50; 11, 23**

„Cum să-Mi ajute Beelzebul, care mai vârtos Îmi stă Mie împotrivă? Căci Eu învăț fapta bună, iar acela răutatea. Deci, cum este [cu putință să lucreze acela împreună] cu Mine? Eu îi adun pe oameni la mântuire, iar acela îi risipește".

Iar în chip umbrit îi arată și pe farisei, care, văzându-L învățând și folosind pe mulți, risipeau poporul, ca să nu vină la Dânsul. Deci, îi arată pe ei că sunt îndrăciți cu adevărat.

12, 31-32: **De aceea, vă zic: Orice păcat și orice hulă se va ierta oamenilor, dar hula împotriva Duhului nu se va ierta.** *(32)* **Celui care va zice cuvânt împotriva Fiului Omului, se va ierta lui; dar celui care va zice împotriva Duhului Sfânt, nu i se va ierta lui, nici în veacul acesta, nici în cel ce va să fie.**
(12, 31) **Marcu 3, 28 / Luca 12, 10 / 1 Ioan 5, 16** *(12, 32)* **Isaia 22, 14 / Marcu 3, 29**

Aici spune că pentru orice alt păcat – ca furtișagul sau curvia – se poate găsi cât de mic cuvânt de răspuns, căci alergăm la neputința oamenilor și mai cu lesnire suntem iertați. Dar, când cineva va vedea minunile care se săvârșesc prin Duhul și le va cleveti pe acestea ca făcute de diavolul, ce cuvânt de răspuns are acesta? Căci știe că sunt săvârșite de Duhul Sfânt, dar din însăși voia lui se face rău. Cum, oare, ar putea fi lesne iertat unul ca acesta?

Deci, când Îl vedeau iudeii pe Domnul că mănâncă și bea și petrece cu vameșii și cu curvele și pe toate celelalte ca un „**Fiu al Omului**" le lucrează *(Matei 11, 19; Luca 7, 34)*, și-L cleveteau ca pe un mâncăcios și un băutor de vin, vrednici erau de iertăciune și nici pocăință nu li se va cere pentru aceasta, căci li se pare lor că se smintesc dintr-o pricină binecuvântată. Dar, când Îl văd pe Domnul că face minuni și atunci clevetesc și hulesc pe Duhul Sfânt, zicând că acel lucru este drăcesc, cum se va ierta lor păcatul acesta, dacă nu se vor pocăi?

Cunoaște deci că cel ce hulea împotriva „**Fiului Omului**", văzându-L că viețuiește omenește și-L numea „**prieten al curvelor**" și „**mâncăcios și băutor de vin**" – căci [cu adevărat] pe acestea le făcea Hristos –, unuia ca acesta, chiar de nu s-ar pocăi, nu va da pentru aceasta cuvânt[18], că i se va

[18] Adică, nu i se va cere socoteală.

ierta, ca celui care nu a cunoscut că este Dumnezeu tăinuit. Dar, cel care [hulește] împotriva Duhului Sfânt, [hulind] adică împotriva lucrurilor duhovnicești ale lui Hristos și numindu-le drăcești, nu va fi iertat, de nu se va pocăi. Că, au, doară, avea acesta vreo pricină binecuvântată spre a cleveti, precum acela care, văzându-L pe Hristos că este cu curvele și cu vameșii Îl clevetea? Nu i se va ierta, cu adevărat, acestuia, nici aici, nici dincolo, ci și aici și acolo se va munci [va fi căznit]. Că mulți sunt care aici se muncesc [căznesc], iar dincolo nicidecum, ca Lazăr cel sărac. Iar alții și aici, și dincolo, ca sodomiții și aceștia care hulesc împotriva Duhului Sfânt. Iar unii, nici aici, nici acolo, cum sunt Apostolii și Înaintemergătorul. Și chiar dacă se pare că sunt ei munciți [căzniți] aici, când sunt goniți [prigoniți], acestea nu sunt munci [cazne] pentru păcate, ci sunt cercări și cununi.

12, 33: **Ori spuneți că pomul este bun**[19] **și rodul lui e bun. Ori spuneți că pomul este rău și rodul lui e rău**[20]**, căci după roadă se cunoaște pomul.**

(12, 33) **Matei 7, 17-18 / Luca 6, 43 / Ioan 15, 6**

Fiindcă iudeii nu putea cleveti minunile ca fiind rele, dar pe Hristos Care le făcea Îl huleau ca având drac, răspunde [Domnul]: „Sau și pe Mine, «**pomul**», numiți-Mă că sunt «**bun**» – și, întru adevăr și minunile Mele fiind «**roada**», vor fi «**bune**» – sau, de Mă numiți pe Mine «**pom putred**», arătat este că și «**roada**» – adică minunile –, «**putredă**» va fi. Dar, pentru că minunile – adică «**roadele**» – ziceți că sunt «**bune**», atunci și Eu, Cel Care sunt «**pomul**», «**bun**» sunt. Căci cu adevărat, «**după roadă se cunoaște pomul**» și asemenea și Eu, din minuni".

12, 34ᵃ: **Pui de vipere**[21]**, cum puteți să grăiți cele bune, o dată ce sunteți răi?**

(12, 34ᵃ) **Isaia 59, 3, 5 / Sirah 34, 4 / Matei 3, 7; 23, 33 / Luca 6, 45**

„Iată, voi, «**pomi răi**» fiind, aduceți «**roadă rea**», de rău grăindu-Mă pe Mine. Deci, și Eu, de aș fi fost rău, «**roadă rea**» v-aș fi adus, iar nu unele ca acestea minuni".

Și îi numește „**pui de năpârci**", pentru că se trufeau că sunt din Avraam, dar El îi arată că nu sunt din Avraam, ci din strămoși vrednici răutății lor.

12, 34ᵇ-35: **Căci din prisosul**[22] **inimii grăiește gura.** *(35)* **Omul cel bun din comoara lui cea bună scoate afară cele bune, pe când omul cel rău, din comoara lui cea rea scoate afară cele rele.**

(12, 34ᵇ) **Cântarea Cântărilor 4, 11 / Luca 6, 45** *(12, 35)* **Psalm 36, 30; 39, 12 / Pilde 10, 21 / Luca 6, 45**

---

[19] În ediția de la 1805, în loc de „**ori spuneți că pomul este bun**", se găsește „**sau faceți pomul bun**".

[20] În ediția de la 1805, în loc de „**rău**", se găsește „**putred**".

[21] În ediția de la 1805, în loc de „**vipere**", se găsește „**năpârci**".

[22] În ediția de la 1805, în loc de „**prisosul**", se găsește „**prisosința**".

Când vezi pe vreunul vorbitor de cele de rușine, să știi că are în inima sa mult mai rele decât cele pe care le grăiește, căci din „**prisosința**" sa varsă în afară și, comoară ascunsă având, o oarecare puțină parte din ea arată. La fel și cel ce grăiește cele bune, mai multe încă are în inima sa[23].

12, 36-37: **Vă spun că pentru orice cuvânt deșert, pe care-l vor rosti, oamenii vor da socoteală în ziua judecății.** *(37)* **Căci prin cuvintele tale vei fi găsit drept, și din cuvintele tale vei fi osândit**[24].

(12, 36) **Înțelepciune 1, 9 / Romani 14, 12 / Efeseni 4, 29; 5, 4** *(12, 37)* **Iov 15, 6 / Luca 19, 22**

Aici ne îngrozește pe noi că vom da seamă și pentru tot cuvântul deșert – adică pentru cel mincinos, pentru cel de cleveteală sau pentru cel fără de rânduială și de râs.

Apoi aduce și mărturie din Scripturi, ca să nu se pară că ale Sale oarecare zice[25]: „**Căci din cuvintele tale te vei îndrepta și din cuvintele tale te vei osândi**" *(Iov 9, 20; 15, 6; Pilde 12, 18; Ecclesiastul 10, 12-13).*

12, 38: **Atunci I-au răspuns unii dintre cărturari și farisei, zicând: Învățătorule, voim să vedem de la Tine un semn.**

(12, 38) **Matei 16, 1 / Marcu 8, 11 / Ioan 2, 18; 6, 30 / 1 Corinteni 1, 22**

Evanghelistul adaugă acest cuvânt „**atunci**", mirându-se că tocmai când se cuvenea să se supună pentru minunile care se făcuseră mai înainte, atunci cer „**semn**". Și „**din cer**" voiesc ei să vadă „**semn**", după cum spune alt Evanghelist *(Marcu 8, 11; Luca 11, 16),* pentru că li se părea lor că minunile de pe pământ le face Hristos din puterea diavolului, căci diavolul este stăpânitorul lumii. Dar ce le răspunde la acestea Mântuitorul?

12, 39-40: **Iar El, răspunzând, le-a zis: Neam viclean și desfrânat**[26] **cere semn, dar semn nu i se va da, decât semnul lui Ioná Proorocul.** *(40)* **Că**

[23] Cuviosul Nichita Stithatul ne spune aici: „Un izvor bun nu poate izvorî apă tulbure și rău mirositoare, duhnind de conținut lumesc; nici inima care este afară de Împărăția Cerurilor nu poate izvorî râuri de viață dumnezeiască, care să împrăștie buna mireasmă a mirului duhovnicesc. Oare, izvorăște izvorul din sine și ceea ce e dulce și ceea ce e amar? *(Iacov 3, 11).* Oare poate face mărăcinele măsline, sau măslinul ghindă? Tot așa, nici izvorul unic al inimii nu poate naște deodată cuget rău și cuget bun. Ci, omul bun, din vistieria bună a inimii sale scoate cele bune, iar cel rău, din vistieria rea a inimii sale scoate cele rele, după cuvântul Domnului *(Matei 12, 35)*" (*Filocalia românească*, vol. 6, *Suta întâi a capetelor despre făptuire*, cap 99, ed. IBMBOR, București, 1977, p. 254).

[24] În ediția de la 1805, versetul este: „**Căci din cuvintele tale te vei îndrepta și din cuvintele tale te vei osândi**".

[25] Adică, ar aduce învățătură „potrivnică", după cum erau socotite cuvintele Sale de către cei clevetitori.

[26] În ediția de la 1805, în loc de „**desfrânat**", se găsește „**preacurvar**".

precum a fost Ioná în pântecele chitului[27] **trei zile și trei nopți, așa va fi și Fiul Omului în inima pământului trei zile și trei nopți.**

(12, 39) **Isaia 57, 3 / Matei 16, 4 / Marcu 8, 12 / Luca 11, 29 / Ioan 4, 48**
(12, 40) **Iona 1, 15; 2, 1, 11 / Luca 11, 30**

I-a numit pe ei „**neam viclean**", pentru că erau ispititori și vicleni, iar „**preacurvar**", ca pe cei care se depărtaseră de la Dumnezeu și se lipiseră de draci. Iar „**semn**" este Învierea Lui, ca una care este lucru preaslăvit, căci pogorându-Se [Mântuitorul] în inima pământului, în locul cel mai de jos – adică la iad –, a înviat a treia zi.

Însă cele „**trei zile**" și cele „**trei nopți**" socotește-le în parte, iar nu întregi. Căci a murit vineri, aceasta a fost o zi; sâmbătă a fost mort, iată a doua zi; încă și noaptea duminicii L-a apucat mort, deci trei zile și trei nopți în parte se numără, căci așa ne-am obișnuit de multe ori să numărăm[28].

12, 41: **Bărbații din Ninive se vor scula la judecată cu neamul acesta și-l vor osândi, că s-au pocăit la propovăduirea lui Ioná; iată aici este mai mult decât Ioná.** *(12, 41)* **Deuteronom 18, 18; 34, 10 / Iona 3, 5 / Luca 11, 32**

„Ioná, după ce a ieșit din chit, propovăduind, a fost crezut, iar Eu nici după Înviere nu voi fi crezut de voi. Drept aceea, veți și fi osândiți de niniviteni, care au crezut slujitorului Meu, Ioná, fără semne. Și, mai vârtos aceia barbari [păgâni] fiind, vă vor osândi pe voi, care ați crescut auzind cuvintele Proorocilor și ați văzut semne, dar nu ați crezut Mie, Stăpânului". Că aceasta înseamnă ceea ce zice: „**Iată, aici este mai mult decât Ioná**".

12, 42: **Regina de la miazăzi**[29] **se va scula la judecată cu neamul acesta și-l va osândi, căci a venit de la marginile pământului ca să asculte înțelepciunea lui Solomon, și iată aici este mai mult decât Solomon.**

(12, 42) **3 Regi 4, 34; 10, 1 / 2 Paralipomena 9, 1 / Luca 11, 31**

„Împărăteasa, măcar deși era femeie neputincioasă, a venit de departe ca să audă despre copaci și lemne și despre alte asemenea lucruri firești. Iar voi, chiar și venind Eu la voi și negrăite taine spunându-vă, nu M-ați primit".

---

[27] Unii spun despre chit că nu este un „pește mare", ci că ar fi chiar cașalotul. Acesta ajunge până la o lungime de 15-20 de metri și la o greutate de 65 de tone. Cașalotul este înrudit cu balena, dar se deosebește de aceasta prin faptul că are dinții fixați pe falca inferioară (*Dicționarul Noului Testament*, ed. cit., p. 93).

[28] La evrei, la bizantini, dar și după rânduiala Bisericii „ziua" (înțelegând prin zi ciclul complet de 24 de ore) este calculată de la asfințitul soarelui. De aceea „noaptea de duminică" din rânduiala bisericească este numită „noaptea de sâmbătă", în măsurătoarea laică a timpului. Vezi și nota tâlcuirii de la *Matei 28, 1-8*.

[29] În ediția de la 1805, în loc de „**regina de la miazăzi**", se găsește „**împărăteasa de la austru**".

12, 43-45: **Și când duhul necurat a ieșit din om, umblă prin locuri fără apă, căutând odihnă și nu găsește.** *(44)* **Atunci, zice: Mă voi întoarce la casa mea, de unde am ieșit; și, venind, o află golită, măturată și împodobită.** *(45)* **Atunci se duce și ia cu sine alte șapte duhuri mai rele decât el și, intrând, sălășluiesc aici și se fac cele de pe urmă ale omului aceluia mai rele decât cele dintâi. Așa va fi și cu acest neam viclean.**

(12, 43) **Iov 1, 7 / Luca 11, 24** *(12, 44)* **Luca 11, 24-25** *(12, 45)* **Luca 11, 26 / Evrei 6, 4 / 2 Petru 2, 20**

Le arată aici că vor ajunge întru cea de pe urmă pierzare, fiindcă nu L-au primit pe El. „Căci, precum cei ce au fost izbăviți de draci, dacă se vor lenevi, mai rele pătimesc, așa și neamul vostru, care era stăpânit de diavolul, când se închina idolilor. Dar prin Prooroci am gonit pe diavolul acesta, am venit încă și Eu, vrând mai mult să vă curățesc pe voi, dar, de vreme ce Mă goniți și pe Mine și vă sârguiți mai vârtos să Mă omorâți, ca cei care mai rău păcătuiți, mai rău veți fi și munciți [căzniți]; și robia voastră cea mai de pe urmă va fi mai grea decât cele dinainte".

Dar tu, înțelege și aceasta: prin Botez este gonit duhul necurat și merge întru cele **„fără de apă"** și nebotezate suflete, însă întru acelea nu află **„odihnă"**. Căci, **„odihna"** dracilor este a-i supăra pe cei botezați, prin lucrările cele rele, fiindcă pe cei nebotezați îi are. Deci, se **„întoarce"** la cel botezat împreună cu cele **„șapte duhuri"**, căci după cum șapte sunt darurile Duhului Sfânt[30], tot șapte sunt duhurile împotrivitoare ale răutății. Iar când va intra întru cel botezat, mai cumplită este nevoia, căci mai înainte era nădejde să se curățească prin Botez, iar după aceea nu este nădejde într-un al doilea botez – afară de acela al pocăinței, care este foarte ostenicios [plin de osteneli][31].

12, 46: **Și încă vorbind El mulțimilor, iată mama și frații Lui stăteau afară, căutând să vorbească cu El.** *(12, 46)* **Marcu 3, 31 / Luca 8, 19 / Ioan 2, 12**

Oarecare lucru omenesc vrea să arate Maica, anume acela că-L stăpânește pe Fiul, nesocotind încă nimic mare cu privire la El. Deci, chiar în

[30] [1805] Pentru „darurile Sfântului Duh" și pentru „duhurile răutății", vezi tâlcuirea de la *Marcu 16, 14* și de la *Luca 8, 3.*

[31] Sfântul Petru Damaschinul ne înțelepțește cu aceste cuvinte: „Precum ocărârea de sine înseamnă o sporire ascunsă, pentru faptul că înaintăm bine și nu simțim, așa și părerea de sine și plăcerea de sine înseamnă o pierzanie ascunsă, pentru faptul că ne-am întors înapoi și nu știm. Și cu adevărat așa este. Căci în sufletul iubitor de slavă deșartă se întorc și patimile curățite [care au fost alungate] de har, iar Domnul zice: «**Când a ieșit duhul necurat**...» *(Matei 12, 43)*, și celelalte. Pentru ce? Pentru că nu are lucrare duhovnicească locul de unde a ieșit, nici smerenie. De aceea se întoarce, pentru ca să-l robească cu adaos de multe alte rele și se așază acolo. Cel ce înțelege, să înțeleagă" (*Filocalia românească*, vol. 5, *Cuvântul XI*, ed. Humanitas, București, 2001, p. 216).

timp ce El vorbea, vrea să-L tragă către dânsa, poftind a se cinsti pentru că un asemenea Fiu i se supune ei[32]. Dar, ce zice Hristos? Fiindcă a cunoscut țelul ei, ascultă ce zice:

12, 47-50: **Cineva i-a zis: Iată mama Ta și frații Tăi stau afară, căutând să-Ți vorbească.** *(48)* **Iar El a zis: Cine este mama Mea și cine sunt frații Mei?** *(49)* **Și, întinzând[33] mâna către ucenicii Săi, a zis: Iată, mama Mea și frații Mei.** *(50)* **Că oricine va face voia Tatălui Meu Celui din Ceruri, acela îmi este frate și soră și mamă.**

(12, 47) **Marcu 3, 32** *(12, 48)* **Marcu 3, 33** *(12, 49)* **Cântarea Cântărilor 8, 5** *(12, 50)* **Marcu 3, 34-35 / Luca 8, 21 / Ioan 6, 40; 15, 14**

Nu spune acestea defăimând pe Maica Sa, ci îndreptând socoteala ei cea iubitoare de slavă și omenească. Pentru că nu a zis că nu este Maica Lui, ci că de nu va face voia lui Dumnezeu, cu nimic nu se va folosi că L-a născut. Deci, nu Se leapădă Hristos de rudenia după fire, ci o adaugă pe cea a faptei bune, pentru că nimeni, nevrednic fiind, nu se folosește de rudenie.

Deci, după ce a vindecat boala măririi deșarte, Se supune Maicii Sale care Îl chema[34], după cum și zice Evanghelistul, în cele ce urmează.

---

[32] Pentru această tâlcuire vezi *Anexa editorială (2).*

[33] În ediția de la 1805, în loc de „**întinzând**", se găsește „**tinzându-Și**".

[34] [1805] Pentru Maica Sa a ieșit la mare Domnul, adică ascultând-o ca pe o Maică, după cum se spune și în tâlcuire la *Marcu 4, 1.*

CAPITOLUL 13
Șapte pilde despre Împărăția Cerurilor. Iisus, neluat în seama în cetatea Sa[1]

13, 1-2: **În ziua aceea, ieșind Iisus din casă, ședea lângă mare.** *(2)* **Și s-au adunat la El mulțimi multe, încât, intrând în corabie, ședea în ea și toată mulțimea sta pe țărm**[2]. *(13, 1)* **Marcu 4, 1** *(13, 2)* **Marcu 4, 2 / Luca 8, 4**

A stat în corabie, pentru ca pe toți cei ce-L ascultau să-i aibă înaintea feței Sale și toți să audă. Deci, pe mare fiind Domnul, îi vânează pe cei de pe uscat.

13, 3ª: **Și le-a grăit lor multe, în pilde, zicând** *(13, 3ª)* **Marcu 4, 3 / Luca 8, 5**

Noroadelor celor simple [neștiutoare de carte] și fără de vicleșug, în munte, fără de pilde le-a grăit; însă aici, pentru că sunt și fariseii cei vicleni, le grăiește **„în pilde"**, ca unde nu vor înțelege, să întrebe și să se învețe.

Încă și întru alt chip: nevrednici fiind ei, nu se cuvenea să pună înaintea lor învățăturile întru totul descoperite, că nu se cuvine **„a arunca mărgăritarele înaintea porcilor"** *(Matei 7, 6)*.

Deci, întâi spune pilda cea care îl face pe ascultător mai cu luare-aminte. Că auzi [ce zice]:

13, 3ᵇ: **Iată, a ieșit semănătorul să semene**[3] *(13, 3ᵇ)* **Marcu 4, 3 / Luca 8, 5**

„Semănător" se numește pe Sine, iar **„sămânța"** pe care o seamănă este cuvântul. Când zice **„a ieșit"**, nu de un loc anume vorbește, ca Unul Care Se află pretutindenea, ci anume de ieșirea din sânurile părintești pomenește, prin care S-a apropiat de noi cu trup. Deci, **„a ieșit"** la noi, fiindcă n-am putut noi să mergem la Dânsul. Și pentru ce a ieșit? Oare, să ardă pământul pentru spinii cei mulți? Oare, să muncească [să căznească] pe oameni? Nu! Ci **„să semene"**. Și anume să semene **„sămânța sa"**. Căci și Proorocii au semănat, dar nu sămânța lor, ci a lui Dumnezeu. Iar El, Dumnezeu fiind, însăși **„sămânța Sa"** a semănat-o. Că nu a fost înțelepțit Hristos de darul cel dumnezeiesc – să nu fie! –, ci Însuși El era Înțelepciunea lui Dumnezeu.

---

[1] În ediția de la 1805, titlul capitolului este: *„Pentru pilda semănătorului și pentru a Împărăției Cerurilor"*.

[2] În ediția de la 1805, în loc de **„pe țărm"**, se găsește **„pe țărmurile mării"**.

[3] **„Iată, a ieșit semănătorul să semene sămânța sa"**, după cum apare versetul în textul ediției de la 1805.

13, 4-6: **Și pe când semăna, unele semințe au căzut pe lângă drum și au venit păsările**[4] **și le-au mâncat.** *(5)* **Altele au căzut pe loc pietros**[5]**, unde nu aveau pământ mult și îndată au răsărit, că n-aveau pământ adânc;** *(6)* **Iar când s-a ivit soarele**[6]**, s-au pălit de arșiță și, neavând rădăcină, s-au uscat.**

(13, 5) **Marcu 4, 4-5 / Luca 8, 5-6** *(13, 6)* **Marcu 4, 5-6 / Luca 8, 6**

Cei de „**lângă cale**" sunt cei trândavi și leneși, care nicidecum nu primesc cuvântul, pentru că mintea lor este cale preacălcată [bătătorită] și aspră și nicidecum arată. De la aceștia răpesc cuvântul „**păsările cerului**" – adică duhurile cele din văzduh –, care sunt dracii.

Cei de pe „**pietriș**" [„**loc pietros**"] sunt cei care au auzit cuvântul, dar, din pricina neputinței, nu s-au împotrivit ispitelor și necazurilor, ci au vândut mântuirea lor. Iar prin „**soarele care a răsărit**" să înțelegi ispitele, pentru că ispitele îi arată [vădesc] pe oameni și îi descoperă, precum soarele [descoperă] cele ascunse.

13, 7: **Altele au căzut între spini, dar spinii au crescut și le-au înăbușit**[7].

(13, 7) **Marcu 4, 7 / Luca 8, 7**

Aceștia sunt cei care prin griji „**îneacă**" [„**înăbușă**"] cuvântul. Căci, măcar de i se pare celui bogat că face oarecare faptă bună, însă aceasta nu crește, nici nu sporește, oprită fiind de griji.

13, 8: **Altele au căzut pe pământ bun și au dat rod: una o sută, alta șaizeci, alta treizeci.** *(13, 8)* **Marcu 4, 8 / Luca 8, 8**

Cele trei părți de „**sământă**" s-au pierdut și numai a patra parte s-a mântuit [a rodit], căci puțini sunt cei ce se mântuiesc *(Luca 13, 23-28).*

Însă, mai apoi arată și „**pământul cel bun**", dându-ne nouă nădejde de pocăință, căci chiar „**pietros**", de-ar fi cineva ori „**lângă cale**", ori „**spinos**", este cu putință a se face el „**pământ bun**".

Însă nu deopotrivă rodesc toți cei care au primit cuvântul, ci unul – „**o sută**" – poate cel ce are de săvârșit [desăvârșită] neagoniseală și nevoință preaînaltă[8]; iar altul – „**șaizeci**" – poate călugărul care, ca un lucrător petrece în viața de obște; iar altul – „**treizeci**" – cel care a ales nuntă cinstită și pe cât este cu putință lucrează cu osârdie faptele cele bune[9].

---

[4] În ediția de la 1805, în loc de „**pe lângă drum și au venit păsările**", se găsește „**lângă cale și au venit păsările cerului**".

[5] În ediția de la 1805, în loc de „**loc pietros**", se găsește „**pietriș**".

[6] În ediția de la 1805, în loc de „**când s-a ivit soarele**", se găsește „**răsărind soarele**".

[7] În ediția de la 1805, în loc de „**le-au înăbușit**", se găsește „**le-au înecat pe ele**".

[8] [1805] Adică călugărul cel ce petrece în pustie.

[9] Iată ce ne spune Dionisie din Furna despre felul în care trebuie zugrăvită în frescă sau icoană pilda semănătorului: „Hristos, stând și învățând, cu Evanghelia în mână și

Și vezi bunătatea lui Dumnezeu, cum pe toți îi primește, și pe cei ce fac lucruri mari și pe cei de mijloc și pe cei [ce săvârșesc lucruri] mici!

13, 9: **Cine are urechi de auzit să audă.** *(13, 9)* **Matei 4, 9; 13, 43**

Arată că acestea se cuvine să se înțeleagă duhovnicește de cei care au urechi duhovnicești, că mulți au urechi, dar nu de auzit. Pentru aceasta a adăugat: „**cine are urechi de auzit să audă**".

13, 10-12: **Și ucenicii, apropiindu-se de El**[10], **I-au zis: De ce le vorbești lor în pilde?** *(11)* **Iar El, răspunzând, le-a zis: Pentru că vouă vi s-a dat să cunoașteți**[11] **tainele Împărăției Cerurilor, pe când acelora nu li s-a dat.** *(12)* **Căci celui ce are i se va da și îi va prisosi, iar de la cel ce nu are, și ce are i se va lua.** *(13, 11)* **Înțelepciune 2, 22 / Marcu 4, 10-11 / Luca 8, 9-10 / 1 Corinteni 2, 10** *(13, 12)* **Matei 25, 29 / Marcu 4, 25 / Luca 8, 18; 19, 26**

Văzând ucenicii adâncime multă în cele grăite de Hristos și fiind de obște purtători de grijă ai mulțimii, vin la Dânsul și Îl întreabă [aceasta]. Iar El zice: „«**Vouă vi s-a dat a ști tainele**», pentru că aveți osârdie și sârguință, iar celor ce nu au sârguință, nu li s-a dat". Căci acela primește care cere, fiindcă zice [Hristos]: „**Cereți și vi se va da**" *(Luca 11, 9)*.

Deci, vezi cum aici a zis Domnul pilda și numai ucenicii cerând au luat, drept aceea, bine am zis, că celui ce are sârguință i se dă cunoștința și îi prisosește. Iar de la cel care nu are sârguință și minte vrednică, și ceea ce i se pare că are se va lua de la el. Adică, măcar deși are o oarecare scânteie a lucrului celui bun, o stinge și pe aceasta de nu va sufla într-însa prin Duhul și prin lucrurile cele duhovnicești și o va aprinde pe ea.

13, 13: **De aceea le vorbesc în pilde**[12], **că, văzând, nu văd, și auzind nu aud, nici nu înțeleg.** *(13, 13)* **Marcu 4, 12 / Luca 8, 10 / Ioan 9, 39**

înaintea Lui oameni în patru cete sau orânduieli. Întâia ceată, închipuind sămânța cea de lângă drum: oameni, ca și cum ar vorbi unii cu alții și către Hristos nu se uită, și dracii trăgându-i. A doua ceată, închipuind sămânța cea de pe piatră: oameni ca și cum ar asculta cuvântul cu bucurie, însă un tiran împreună cu ostași cu săbiile goale, îngrozindu-i, se întorc înapoia lor la idoli, cărora le aduc închinăciune. A treia ceată, închipuind sămânța cea dintre mărăcini: oameni cu femei, mâncând și bând împreună și demoni lângă ei. A patra ceată, închipuind sămânța cea de pe pământ bun: călugări rugându-se prin peșteri, având înaintea lor icoana Preasfintei Fecioare și a lui Hristos, cu candelă aprinsă; sau rugându-se în biserici și în mănăstiri, unii ca diaconi, alții ca preoți, iar alții ca mireni" (*Erminia picturii bizantine*, ed. cit., p. 121).

[10] În ediția de la 1805, în loc de „**apropiindu-se de El**", se găsește „**viind la Dânsul**".

[11] În ediția de la 1805, în loc de „**să cunoașteți**", se găsește „**a ști**".

[12] În ediția de la 1805, în loc de „**de aceea le vorbesc în pilde**", se găsește „**pentru aceea în pilde grăiesc lor**".

Ia aminte, că de aici se dezleagă nedumerirea celor care zic[13] că unii oameni sunt răi din fire și de la Dumnezeu. Căci unii ca aceștia zic că Iisus Însuși a zis: „Vouă vi s-a dat a ști tainele, iar iudeilor nu li s-a dat" *(Matei 13, 11)*.

Cu ajutorul lui Dumnezeu, le răspundem astfel celor ce zic unele ca acestea: Dumnezeu pe toți îi face să înțeleagă firește ceea ce se cuvine, căci El „**luminează pe tot omul care vine în lume**" *(Ioan 1, 9)*, dar voia noastră cea slobodă ne întunecă pe noi – ceea ce se arată și aici. Căci, văzând firește – adică fiind zidiți de Dumnezeu ca să poată firește să înțeleagă –, nu văd din însăși voia lor și auzind – adică fiind firește zidiți de Dumnezeu ca să audă și să înțeleagă –, nu aud și nu înțeleg din însăși voia cea slobodă. Căci, spune-mi mie, nu vedeau, oare, [iudeii] minunile lui Hristos? Cu adevărat le vedeau, dar se făceau ei înșiși orbi și Îl cleveteau [defăimau] pe El. Deci aceasta înseamnă ceea ce zice „**văzând, nu văd**"[14]. Pentru aceasta, aduce martor și pe Proorocul:

13, 14-15: **Și se împlinește cu ei proorocia lui Isaia, care zice: Cu urechile veți auzi, dar nu veți înțelege, și cu ochii vă veți uita, dar nu veți vedea**[15]. *(15)* **Căci inima acestui popor s-a învârtoșat**[16] **și cu urechile aude greu și ochii lui s-au închis, ca nu cumva să vadă cu ochii și să audă cu urechile și cu inima să înțeleagă și să se întoarcă, și Eu să-i tămăduiesc pe ei.**

(13, 14) **Isaia 6, 9 / Ieremia 5, 21 / Iezechiil 12, 2 / Marcu 4, 12 / Luca 8, 10 / Ioan 12, 40 / Faptele Apostolilor 28, 26 / Romani 11, 8** *(13, 15)* **Isaia 6, 10 / Ioan 12, 40 / Evrei 5, 11**

Vezi că proorocia *(Isaia 6, 9)* nu spune: „Voi nu înțelegeți nu pentru că Eu am zidit îngroșată inima voastră", ci „pentru că ea «**s-a îngroșat**» [«**s-a învârtoșat**»], subțire cu adevărat fiind mai înainte". Pentru că lucrul despre care se spune că s-a îngroșat înseamnă că era subțire înainte și fiindcă inima lor s-a îngroșat, așa și-au închis ei ochii lor. Și nu a zis că Dumnezeu a închis ochii lor, ci că ei, din însăși voința lor, i-au închis. Iar aceasta au

[13] Adică află răspuns.

[14] Sfântul Simeon Noul Teolog ne spune cum se împlinesc aceste cuvinte întru lucrarea Sfinților: „Lumea e moartă pentru Sfinți și cei din ea, la fel, pentru ei. De aceea [cei din lume], văzând, nu văd faptele lor cele bune și auzind, nu pot înțelege *(Matei 13, 13)* cuvintele lor dumnezeiești, grăite în Duhul Sfânt. Dar nici cei duhovnicești nu pot primi în ei faptele cele rele sau cuvintele pătimașe ale oamenilor lumești sau răi; ci, văzând și ei cele din lume, nu le văd; și auzind cele ale oamenilor lumești, rămân cu simțirea ca și când nu le-ar auzi. Și astfel nu se înfăptuiește nici o părtășie a acestora cu aceia, sau a acelora cu aceștia" (*Filocalia românească*, vol. 6, *A doua sută a capetelor de Dumnezeu cuvântătoare și făptuitoare*, cap 41, ed. IBMBOR, București, 1977, p. 73).

[15] În ediția de la 1805, în loc de „**cu ochii vă veți uita, dar nu veți vedea**", se găsește „**privind veți privi și nu veți vedea**".

[16] În ediția de la 1805, în loc de „**s-a învârtoșat**", se găsește „**s-a îngroșat**".

făcut-o ca să nu se întoarcă și să-i tămăduiască pe ei, că dintru a lor răutate s-au sârguit a rămâne nevindecați și neîntorși [întru pocăință].

13, 16-17: **Dar fericiți sunt ochii voștri că văd și urechile voastre că aud.** *(17)* **Căci adevărat grăiesc vouă că mulți Prooroci și drepți au dorit să vadă cele ce priviți voi, și n-au văzut, și să audă cele ce auziți voi, și n-au auzit.**

(13, 16) **2 Paralipomena 9, 7 / Matei 16, 17 / Luca 10, 23** *(13, 17)* **Luca 10, 21 / 1 Petru 1, 10**

Și ochii cei simțitori ai Apostolilor și urechile lor sunt fericite [de Domnul], dar mai vârtos sunt vrednice de fericire ochii și urechile cele sufletești, fiindcă au cunoscut pe Hristos.

Și îi cinstește pe ei [Apostoli] mai mult decât pe Prooroci, pentru că ei și trupește [au văzut și] au crezut în Hristos, iar aceia numai în chip gândit; dar și pentru că aceia [Proorocii] nu s-au învrednicit de atâtea taine și de atâta cunoștință ca aceștia [Apostolii].

Deci, cu acestea două covârșesc Apostolii pe Prooroci: cu aceea că trupește L-au văzut, dar și cu aceea că duhovnicește s-au învățat [au primit] cele dumnezeiești.

Deci, descoperă [Domnul] ucenicilor pilda, zicând:

13, 18-19: **Voi, deci, ascultați pilda semănătorului**: *(19)* **De la oricine aude cuvântul Împărăției și nu-l înțelege, vine cel viclean și răpește**[17] **ce s-a semănat în inima lui; aceasta este sămânța semănată lângă drum**[18].

(13, 18) **Marcu 4, 13, 15 / Luca 8, 11** *(13, 19)* **Marcu 4, 14-15 / Luca 8, 12**

Ne îndeamnă să înțelegem cele spuse de învățători, ca să nu fim și noi asemenea celor de „**lângă cale**".

Și, oare, nu cumva, fiindcă Hristos este „**Calea**" *(Ioan 14, 6)*, „**lângă cale**" sunt cei ce se află afară de Hristos, care nu în „**cale**" sunt, ci afară din „**cale**"?

13, 20-21: **Cea semănată pe loc pietros**[19] **este cel care aude cuvântul și îndată îl primește cu bucurie,** *(21)* **dar nu are rădăcină în sine, ci ține până la o vreme și, întâmplându-se strâmtorare sau prigoană**[20] **pentru cuvânt, îndată se sminteste.**

(13, 20) **Isaia 58, 2 / Marcu 4, 16** *(13, 21)* **Marcu 4, 17 / Luca 8, 13**

A spus „**necaz**" [„**strâmtorare**"] pentru că mulți fiind necăjiți de părinți sau de alte nevoi, îndată hulesc; iar „**goană**" [„**prigoană**"], pentru cei care cad [din credință] în vremea tiranilor.

---

[17] În ediția de la 1805, în loc de „**răpește**", se găsește „**apucă**".

[18] În ediția de la 1805, în loc de „**drum**", se găsește „**cale**".

[19] În ediția de la 1805, în loc de „**loc pietros**", se găsește „**pietriș**".

[20] În ediția de la 1805, în loc de „**întâmplându-se strâmtorare sau prigoană**", se găsește „**făcându-se necaz sau goană**".

13, 22: **Cea semănată în spini este cel care aude cuvântul, dar grija acestei lumi**[21] **și înșelăciunea avuției înăbușă**[22] **cuvântul și îl face neroditor.**

(13, 22) **Ieremia 4, 3 / Marcu 4, 18 / Luca 18, 24**

Nu spune că „veacul acesta" îneacă cuvântul, ci „**grija veacului acestuia**". Nici „avuția" nu a zis, ci „**înșelăciunea avuției**", căci atunci când bogăția este împărțită la cei lipsiți, nu „**îneacă**", ci crește cuvântul.

Iar „**spinii**" sunt grijile și desfătările, fiindcă aprind și focul poftei și pe cel al Gheenei. Și după cum spinul ascuțit fiind, intră în trup și greu se scoate, așa și desfătarea, dacă va stăpâni [dacă robește] sufletul, intră înlăuntru și cu anevoie se dezrădăcinează.

13, 23: **Iar sămânța semănată în pământ bun este cel care aude cuvântul și-l înțelege, deci care aduce rod și face: unul o sută, altul șaizeci, altul treizeci.** *(13, 23)* **Facere 26, 12 / Marcu 4, 20 / Luca 8, 15**

De multe feluri sunt chipurile faptei celei bune, de multe feluri sunt și cei care sporesc. Însă, vezi că în pildă este rânduială. Căci se cuvine nouă ca mai întâi să auzim cuvântul și să-l înțelegem, ca să nu fim ca și cei „**de lângă cale**", iar apoi să ținem cu întemeiere cele auzite. Apoi se cuvine să nu fim iubitori de bani, că ce folos am avea de vom auzi și vom ține cuvântul, dar din pricina iubirii de arginți îl vom „**îneca**"?

13, 24-30: **Altă pildă le-a pus lor înainte, zicând: Asemenea este Împărăția Cerurilor omului care a semănat sămânță bună în țarina sa.** *(25)* **Dar, pe când oamenii dormeau, a venit vrăjmașul lui, a semănat neghină printre grâu**[23] **și s-a dus.** *(26)* **Iar dacă a crescut paiul și a făcut rod, atunci s-a arătat și neghina.** *(27)* **Venind slugile stăpânului casei, i-au zis: Doamne, n-ai semănat tu, oare, sămânță bună în țarina ta? De unde, dar, are neghină?** *(28)* **Iar el le-a răspuns: un om vrăjmaș**[24] **a făcut aceasta. Slugile i-au zis: Voiești, deci, să ne ducem și s-o plivim?** *(29)* **El însă a zis: Nu, ca nu cumva, plivind neghina, să smulgeți o dată cu ea și grâul.** *(30)* **Lăsați să crească împreună și grâul și neghina, până la seceriș și, la vremea secerișului, voi zice secerătorilor: Pliviți întâi neghina și legați-o în snopi, ca s-o ardem, iar grâul adunați-l în jitnița mea.**

(13, 24) **Marcu 4, 26** *(13,25)* **Marcu 4, 27** *(13, 26)* **Marcu 4, 28** *(13, 30)* **Maleahi 3, 17 / Matei 3, 12**

În cea dintâi pildă a spus că a patra parte de sământă a căzut pe „**pământul cel bun**" *(Matei 13, 8)*; iar aici arată că nici pe cea care a căzut

---

[21] În ediția de la 1805, în loc de „**acestei lumi**", se găsește „**veacului acestuia**".

[22] În ediția de la 1805, în loc de „**înăbușă**", se găsește „**îneacă**".

[23] „**A semănat zâzanii între grâu**", după cum apare în versetul ediției de la 1805. În versetele următoare, în loc de „**neghină**", se găsește „**zâzanii**".

[24] În ediția de la 1805, în loc de „**un om vrăjmaș**", se găsește „**un om pizmaș**".

pe „**pământul cel bun**" n-a lăsat-o vrăjmașul nestricată, din pricină că noi ne lenevim și dormim.

„**Țarină**" este lumea aceasta sau sufletul fiecărui om, iar „**omul care a semănat**" este Hristos.

„**Sământa cea bună**" sunt oamenii cei buni sau gândurile; „**zâzaniile**" sunt eresurile sau gândurile rele, iar cel ce le-a semănat pe acestea este diavolul. Iar „**oamenii care dorm**", sunt cei care dintru lenevire primesc eresurile și gândurile celor rele.

„**Slugi**" sunt Îngerii, cărora le pare rău că sunt eresuri sau răutăți în suflet și voiesc a smulge și a tăia din viață și pe eretici și pe cei care gândesc cele rele.

Dar Dumnezeu nu lasă să piară ereticii prin războaie, ca să nu pătimească împreună cu ei și dimpreună să se piardă și drepții[25]. De asemenea, nici pentru gândurile cele rele nu voiește Dumnezeu să fie tăiat omul, ca să nu se strice dimpreună și „**grâul**". Căci, precum Matei, care era „**zâzanie**" [„**neghină**"], ar fi fost tăiat din viață, s-ar fi tăiat împreună cu el și „**grâul**" cuvântului care avea să răsară mai apoi dintr-însul. La fel și Pavel și tâlharul [de pe cruce], căci aceștia, „**zâzanie**" [„**neghină**"] fiind, n-au fost tăiați, ci au fost lăsați să trăiască, pentru ca să crească fapta lor bună cea de pe urmă.

Deci, spune Îngerilor că la sfârșit să adune „**zâzania**" [„**neghina**"], adică pe eretici. Dar, cum? „**În snopi**", adică legându-i de mâini și de picioare, căci așa nu mai pot lucra, ci toată puterea lor lucrătoare se leagă.

Iar „**grâul**", adică Sfinții, „**se adună**" de secerătorii Îngeri în „**jitnițele**" cele cerești. La fel și gândurile cele rele pe care le avea Pavel, când era prigonitor [al Bisericii], au fost arse de „**focul**" lui Hristos, pe care a venit El să-l arunce pe pământ *(Matei 3, 11; Luca 12, 49);* iar „**grâul**" – adică gândurile bune – a fost „**adunat în jitnițele**" Bisericii.

13, 31-32: **O altă pildă le-a pus înainte, zicând: Împărăția Cerurilor este asemenea grăuntelui de muștar, pe care, luându-l, omul l-a semănat în țarina sa,** *(32)* **și care este mai mic decât toate semințele, dar când a**

---

[25] Dionisie din Furna scrie astfel despre felul în care trebuie zugrăvită această pildă: „Hristos cu Evanghelia, și înaintea Lui, oameni mulți: unii în chip de ierarhi, alții în chipul mucenicilor, iar alții în chipul cuvioșilor, purtând cununi, și Îngeri lângă ei. Și în mijlocul lor ereticii, având pe umăr diavoli. Și în altă parte raiul și iadul: la rai dreptcredincioșii îndrumați de către Îngeri, iar la iad ereticii, fiind legați cu lanțuri și căznindu-i demonii" (*Erminia picturii bizantine*, ed. cit., p. 121).

Iuda? *(56)* **Și surorile [verișoarele] Lui au nu sunt toate la noi? Deci, de unde are El toate acestea?** *(57)* **Și se sminteau întru El.**

(13, 54b) **Marcu 6, 2 / Luca 4, 22 / Ioan 7, 15** *(13, 55)* **Marcu 6, 3 / Luca 3, 23 / Ioan 6, 42; 7, 27** *(13, 57a)* **Marcu 6, 3**

Neînțelegători [nepricepuți] fiind, nazarinenii socoteau că neamul cel de jos și simplitatea strămoșilor vatămă pe cineva spre a plăcea lui Dumnezeu[49].

Deci chiar om simplu să fi fost Iisus – adică numai om, nu și Dumnezeu – ce Îl împiedica pe El a se face mare întru minuni? Însă se află ei [se arată ei aici] și lipsiți de înțelegere și pizmăreți, pentru că s-ar fi cuvenit ca mai vârtos să se laude că patria lor un bine ca acesta a odrăslit.

Iar „**frați**" și „**surori**" ai Domnului erau copiii lui Iosif, născuți din femeia fratelui său, Cleopa. Căci, după ce s-a săvârșit Cleopa fără a avea feciori, Iosif, după Lege a luat pe femeia aceluia și a făcut dintr-însa [a avut de la ea] șase feciori [copii], patru parte bărbătească și doi parte femeiască: pe Maria, care după Lege era fiica lui Cleopa, și pe Salomeea. Iar aceasta ce zice „**sunt la noi**", este în loc de „aici, cu noi locuiesc". Deci și aceștia se sminteau întru Iisus, poate zicând și ei că scoate pe draci cu Beelzebul.

13, 57b-58: **Iar Iisus le-a zis: Nu este prooroc disprețuit decât în patria lui[50] și în casa lui.** *(58)* **Și n-a făcut acolo multe minuni[51], din pricina necredinței lor.** *(13, 57b)* **Marcu 6, 4 / Luca 4, 24 / Ioan 4, 44** *(13, 58)* **Marcu 6, 5**

Vezi-L pe Hristos că nu-i ocărăște pe ei, ci cu blândețe zice că „**nu este prooroc necinstit fără numai în patria lui și în casa lui**". Că avem noi, oamenii acest obicei, că niciodată nu băgăm în seamă cele ce sunt obișnuite [ale noastre], dar pe cele străine le iubim. Iar ceea ce zice: „**și în casa lui**", a adăugat-o pentru că și frații Lui cei dintru aceeași casă cu El Îl pizmuiau.

„**Și n-a făcut acolo puteri multe, din pricina necredinței lor**", fiindu-i milă de ei, ca nu cumva și după semne [minuni] rămânând necredincioși, să fie mai mult supuși la munci [cazne]. Și zice „**n-a făcut multe**", căci câteva minuni a făcut, ca să nu poată zice [nazaritenii]: „am fi crezut, dacă ar fi făcut ceva [minuni]".

Iar tu să înțelegi și așa: că și până astăzi, Iisus „**în patria Lui**", adică la iudei, este „**necinstit**", iar noi, cei străini, Îl cinstim pe Dânsul.

---

[49] Învățăm de aici că înaintașii nu ne sunt piedici în a plăcea lui Dumnezeu.

[50] În ediția de la 1805, în loc de „**Nu este prooroc disprețuit decât în patria lui**", se găsește „**Nu este prooroc necinstit fără numai în patria lui**".

[51] În ediția de la 1805, în loc de „**multe minuni**", se găsește „**puteri multe**".

grele ce s-au grăit. Drept aceea, lăudându-i Mântuitorul pe ei, spune: **„orice cărturar...** [**carele se învață întru Împărăția Cerurilor este asemenea unui stăpân al casei, care scoate din vistieria sa noi și vechi**]". Căci pe ei îi numește **„cărturari"**, ca pe cei care știau Legea, dar care, deși știau Legea, n-au rămas în Lege, ci **„s-au învățat întru Împărăție"** – adică în cunoștința lui Hristos –, putând a le spune și pe [cele] ale Legii Noi și pe [cele] ale Legii Vechi.

„Stăpân al casei" este Hristos ca un bogat, căci întru Dânsul sunt vistieriile înțelepciunii, pentru că El, învățându-ne cele **„noi"**, aducea mărturii din Scriptura **„Veche"** [Vechiul Testament]. De pildă, zicând că **„pentru orice cuvânt deșert pe care-l vor rosti, oamenii, vor da socoteală în ziua judecății"** *(Matei 12, 36-37)*, aceasta este Legea cea Nouă, iar când zice că **„din cuvintele tale vei fi găsit drept și din cuvintele tale vei fi osândit"**, aduce mărturie din Legea Veche *(Iov 15, 6; Pilde 18, 21; Luca 19, 22)*. Deci, cu Acesta asemenea sunt Apostolii, după cum zice Pavel: **„Fiți mie următori, precum și eu lui Hristos"** *(1 Corinteni 4, 16)*.

13, 53-54ª: **Iar după ce Iisus a sfârșit aceste pilde, a trecut de acolo.** *(54)* **Și venind în patria Sa, îi învăța pe ei în sinagoga lor**[46]

(13, 54ª) **Marcu 6, 1-2 / Luca 4, 16**

Zice **„aceste pilde"**, pentru că după puțin [timp] avea să spună și altele; și se mută de acolo, pentru ca și pe alții să-i folosească cu venirea Lui.

Iar **„Patrie a Sa"** să înțelegi Nazaretul, căci întru acesta S-a crescut [aici a fost crescut] *(Matei 2, 23; Marcu 6, 1-6; Luca 4, 16)*.

Iar întru **„soboare"** îi învață, în obște și de față grăind, ca să nu poată mai pe urmă a zice că a învățat oarecare călcări de Lege.

13, 54ᵇ-57ª: **Încât ei erau uimiți și ziceau: De unde are El înțelepciunea aceasta și puterile?** *(55)* **Au, nu este Acesta fiul**[47] **teslarului? Au, nu se numește mama lui Maria și frații**[48] [verii] **Lui: Iacov și Iosif și Simon și**

---

[46] În ediția de la 1805, în loc de **„sinagoga lor"**, se găsește **„soboarele lor"**.

[47] În ediția de la 1805, în loc de **„fiul"**, se găsește **„feciorul"**.

[48] **„Frați"** – referitor la **„frații Domnului"**: *Matei 12, 46, 48-49; 13, 55; Marcu 3, 31-35; 6, 3; Luca 8, 19-21; Ioan 2, 12; 7, 3-5; Faptele Apostolilor 1, 14; 1 Corinteni 9, 5; Galateni 1, 19* – redă cuvântul grecesc ***adelfoi*** (în ebraică: ***ah***), având următoarele sensuri: ***frați, veri, rude apropiate***. În toate aceste cazuri, nu este vorba de frați propriu-zis, după trup, ci de rude apropiate, îndeosebi ***veri***. În alte cazuri: *Matei 28, 18; Ioan 20, 17-18*, prin cuvântul „frații Mei" se înțeleg Apostolii (ucenicii) Mântuitorului. Aceste sensuri multiple ale cuvântului ***frate*** sunt cunoscute din Vechiul Testament. Limba ebraică, având un vocabular redus, unele cuvinte prezintă mai multe sensuri. Între acestea este și cuvântul ***frate*** (*Biblia sau Sfânta Scriptură*, ediția 1988).

13, 47-50: **Asemenea este iarăși Împărăția Cerurilor cu un năvod aruncat în mare și care adună tot felul de pești.** *(48)* **Iar când s-a umplut, l-au tras pescarii la mal și, șezând, au ales în vase pe cei buni, iar pe cei răi i-au aruncat**[42] **afară.** *(49)* **Așa va fi la sfârșitul veacului: vor ieși Îngerii și vor despărți pe cei răi din mijlocul celor drepți.** *(50)* **Și îi vor arunca în cuptorul cel de foc; acolo va fi plângerea și scrâșnirea dinților.**

(13, 47) **Ieremia 16, 16 / Iezechiil 47, 9** *(13, 49)* **Matei 25, 31-32** *(13, 50)* **Matei 13, 42; 25, 41**

Înfricoșătoare este pilda aceasta, deoarece arată că, măcar de vom și crede, dar viață bună nu vom avea, în „**foc**" vom fi aruncați.

„**Năvod**" este învățătura Apostolilor, care au fost pescari. Acest „**năvod**" a fost împletit din semne și mărturii proorocești, pentru că toate cele pe care le învățau [propovăduiau] Apostolii, le adevereau cu minunile și cu glasurile Proorocilor. Deci, acest năvod, din tot neamul [omenesc], a adunat întru el de toate: barbari, elini, iudei, curve, vameși, tâlhari, iar după ce „**s-a umplut**" – adică atunci când se va sfârși lumea –, se vor „**alege**" cei prinși în năvod. Și chiar dacă am crezut, dar vom fi aflați răi, vom fi aruncați afară; iar ceilalți, care nu vor fi întru acest fel [rău], se vor pune „**în vase**", adică în veșnicele lăcașuri[43].

Și toată lucrarea – bună ori rea – se spune că este mâncare a sufletului, căci și sufletul are dinți duhovnicești. Deci atunci, [„**la sfârșitul veacului**",] sufletul îi „**scrâșnește**" pe aceștia [pe „**dinți**"], adică puterile sale cele lucrătoare, zdrobindu-se acestea pentru că au făcut cele rele[44].

13, 51-52: **Înțeles-ați toate acestea? Zis-au Lui: Da, Doamne.** *(52)* **Iar El le-a zis: De aceea, orice cărturar cu învățătură despre Împărăția Cerurilor este asemenea unui om gospodar**[45]**, care scoate din vistieria sa noi și vechi.**

(13, 52) **Cântarea Cântărilor 7, 14 / Isaia 8, 20**

Vezi cum pildele i-au făcut pe ucenici cu mai multă luare-aminte? Căci, iată, cei ce erau mai înainte neînțelegători și neînvățați le-au înțeles pe cele

---

degetul pe Hristos, și ținând o hârtie, îi grăiește: «*Iată mărgăritarul cel de mult preț!*». Și înapoia lor coroană și haine împărătești și idoli sfărâmați, toate aruncate la pământ. Iar mai încolo înțelepții elinilor, ținând în mâinile lor hârtii. Și deasupra, unde este zugrăvit Hristos, scrierea aceasta: «*Iisus Hristos, mărgăritarul cel de mult preț*» (*Erminia picturii bizantine*, ed. cit., p. 122).

[42] În ediția de la 1805, în loc de „**aruncat**", se găsește „**lepădat**".

[43] La pilda năvodului, Dionisie din Furna ne dă următoarea îndrumare de zugrăvire: „Mulțime de popor, din multe feluri de neamuri, și împrejurul lor Apostolii; și dinapoia Apostolilor, de-a dreapta, e raiul, cu Petru înăuntru și cu mulți alții; iar de-a stânga este iadul și oameni mulți, fiind căzniți de demoni" (*Erminia picturii bizantine*, ed. cit., p. 122).

[44] Iar zdrobirea acestora este „**plângerea și scrâșnirea dinților**".

[45] În ediția de la 1805, în loc de „**orice cărturar cu învățătură despre Împărăția Cerurilor este asemenea unui om gospodar**", se găsește „**orice cărturar carele se învață întru Împărăția Cerurilor este asemenea unui stăpân al casei**".

Dumnezeu, ascunsă, [pe care Dumnezeu a rânduit-o mai înainte de veci, spre slava noastră]", după cum zice Pavel *(1 Corinteni 2, 7)*.

Iar cel ce caută cunoștința lui Dumnezeu[38], o află pe ea, și toate cele pe care le are – dogme elinești [învățături lumești] sau năravuri rele sau bani – le aruncă pe dată și cumpără „**țarina**", adică lumea[39]. Cu adevărat, cel care are cunoștința lui Hristos a dobândit toată lumea, că nimic având, pe toate le stăpânește și stihiile îi sunt roabe [supuse], poruncindu-le lor, precum făceau Iosua Navi *(Iosua 3, 13; 10, 12-13)*, precum Moise *(Ieșire cap. 7-10, 14, 17)*.

13, 45-46: **Iarăși este asemenea Împărăția Cerurilor cu un negustător care caută mărgăritare bune.** *(46)* **Și aflând un mărgăritar de mult preț, s-a dus, a vândut toate câte avea și l-a cumpărat.** *(13, 46)* **Pilde 2, 4; 8, 10**

Viața de acum este asemenea unei mări, iar „**neguțători**" sunt cei care o străbat, căutând să afle oarecare cunoștință. Multora, „**mărgăritare**" li se par socotelile [cugetele] înțelepților celor mulți, dar numai unul este cel „**de mult preț**", pentru că numai unul este Adevărul – Carele este Hristos. După cum despre mărgăritarul cel prea alb se spune că se naște în scoică atunci când, deschizându-se, o lovește fulgerul – după care se închide la loc[40] –, așa și Hristos S-a zămislit în Fecioara, din Fulgerul cel de Sus, adică din Sfântul Duh.

Și după cum cel care are mărgăritar, de multe ori, în taină privindu-l în mâna sa, doar el singur știe câtă bogăție are, iar alții nu știu, în acest chip se ascunde și propovăduirea întru cei neînvățați și simpli. Pentru aceasta se cuvine ca toate dându-le noi, acest „**mărgăritar**" să-l câștigăm [dobândim][41].

---

bună cucernicie, făcându-ne să cunoaștem pe Cel Care ne-a chemat prin slava Sa și prin puterea Sa, prin care El ne-a hărăzit mari și prețioase făgăduințe, ca prin ele să vă faceți părtași dumnezeieștii firi, scăpând de stricăciunea poftei celei din lume" *(2 Petru 1, 3-4)*. Vezi și tâlcuirea și nota de la *Matei 20, 8-16*.

[38] Cunoașterea cea după Dumnezeu.

[39] Aici, Dionisie din Furna scrie astfel despre zugrăvirea pildei: „Apostolul Pavel, grăind într-o hârtie: „**Propovăduim înțelepciunea de taină a lui Dumnezeu, ascunsă**". Și împrejurul lui bărbați și femei, și înapoia lor argint și cărți și alte lucruri de mult preț, zăcând pe pământ și alții sfărâmând idoli" (*Erminia picturii bizantine*, ed. cit., p. 122).

[40] Se pare că așa se socotea în acea vreme că se formează perlele, poate tocmai datorită frumuseții și desăvârșirii lor.

[41] Dionisie din Furna indică următorul izvod pentru zugrăvirea pildei mărgăritarului: „Hristos, stând și binecuvântând și înaintea Sa, Cuviosul Ioasaf [Sfânt prăznuit la 19 noiembrie și 26 august], feciorul de împărat al Indiei, cu îmbrăcăminte călugărească, stând cu bună cucernicie; și lângă el, Cuviosul Varlaam [Sfânt prăznuit la 19 noiembrie], arătându-i cu

13, 37-42: **El, răspunzând, le-a zis: Cel Ce seamănă sământa cea bună este Fiul Omului.** *(38)* **Țarina este lumea; sământa cea bună sunt fiii Împărăției; iar neghina sunt fiii celui rău**[34]. *(39)* **Dușmanul care a semănat-o este diavolul; secerișul este sfârșitul lumii**[35], **iar secerătorii sunt Îngerii.** *(40)* **Și, după cum se alege neghina**[36] **și se arde în foc, așa va fi la sfârșitul veacului.** *(41)* **Trimite-va Fiul Omului pe Îngerii Săi, vor culege din Împărăția Lui toate smintelile și pe cei ce fac fărădelegea,** *(42)* **și-i vor arunca pe ei în cuptorul cu foc; acolo va fi plângerea și scrâșnirea dinților.**

(13, 38) **Cântarea Cântărilor 7, 12-14 / Ioan 8, 44 / Faptele Apostolilor 13, 10** *(13, 39)* **Facere 3, 15 / Ioil 4, 13 / Apocalipsa 14, 15-17** *(13, 40)* **Matei 25, 41 / 2 Petru 3, 7** *(13, 41)* **Matei 24, 31** *(13, 42)* **Matei 3, 12; 8, 12 / Apocalipsa 19, 20**

[Toate] câte se cuvenea să se zică s-au zis mai sus [*vezi tâlcuirea de la Matei 13, 18-23*]. Aici vorbește despre eresuri, care se vor îngădui până la sfârșit, căci de vor fi omorâți ereticii și se vor tăia, vor fi și turburări și războaie și poate și dintre cei credincioși se vor strica în vremea turburărilor. Pentru că și Pavel și tâlharul „**zâzanii**" aveau mai întâi [înainte] de a crede, dar n-au fost tăiați atunci, pentru „**grâul**" care avea să răsară dintr-înșii; căci, mai pe urmă, au adus roadă lui Dumnezeu, iar vrăjmășia ce o aveau ei întru început, cu focul Duhului și cu căldura credinței au ars-o.

13, 43: **Atunci cei drepți vor străluci ca soarele în Împărăția Tatălui lor. Cel ce are urechi de auzit să audă.**

(13, 43) **Daniil 12, 3 / Înțelepciune 3, 7; 10, 17 / Matei 13, 9**

Fiindcă noi socotim soarele mai luminos decât toate stelele, cu „**soarele**" aseamănă strălucirea drepților, însă și mai mult decât soarele vor străluci aceștia. Și, de vreme ce Hristos este „**Soarele Dreptății**" *(Maleahi 3, 20)*, oare nu cumva ca Hristos vor străluci drepții? Căci vor fi și ei dumnezei [prin har][37] *(Psalm 81, 6)*.

13, 44: **Asemenea este Împărăția Cerurilor cu o comoară ascunsă în țarină, pe care, găsind-o un om, a ascuns-o și de bucuria ei se duce și vinde tot ce are și cumpără țarina aceea.** *(13, 44)* **Pilde 2, 4**

„**Țarină**" este lumea, iar „**comoara**", propovăduirea și cunoașterea lui Hristos ascunse în lume. „**Ci propovăduim înțelepciunea de taină a lui**

---

[34] În ediția de la 1805, în loc de „**iar neghina sunt fiii celui rău**", se găsește „**iar zâzaniile sunt fiii celui viclean**". În continuare, în acest grup de versete, în loc de „**neghină**", se găsește „**zâzanii**".

[35] În ediția de la 1805, în loc de „**sfârșitul lumii**", se găsește „**sfârșitul veacului**".

[36] În ediția de la 1805, în loc de „**se alege neghina**", se găsește „**se adună zâzaniile**".

[37] Înțelesul cuvintelor: „vor fi și ei dumnezei prin har", este legat de cuvintele Sfântului Apostol Petru: „**Dumnezeiasca Lui putere ne-a dăruit toate cele ce sunt spre viață și spre**

13, 34-35: **Toate acestea le-a vorbit Iisus mulțimilor în pilde, și fără pildă nu le grăia nimic,** *(35)* **Ca să se împlinească ce s-a spus prin Proorocul care zice: Deschide-voi în pilde gura Mea, spune-voi cele ascunse de la întemeierea lumii.** *(13, 34)* **Marcu 4, 33** *(13, 35)* **Psalm 48, 4; 77, 2 / Efeseni 3, 9**

Aduce în mijloc pe Proorocul care mai înainte a vestit că avea să propovăduiască Hristos și că în pilde va învăța, ca să nu socotești tu, că Hristos a adus un oarecare chip nou de învățătură[30].

Iar acel scurt cuvânt, „**ca**" este întrebuințat spre a se arăta împlinirea celor proorocite *(Psalm 48, 4; 77, 2)*.

Și [prin cuvântul] „**fără de pildă nu le grăia nimic**" se înțelege că numai atunci s-au făcut acestea, [spre a se împlini proorocia], că Domnul nu întotdeauna vorbea în pilde. Și a spus atunci cele ce erau „**ascunse de la întemeierea lumii**", căci El ne-a arătat nouă tainele cele din Ceruri.

13, 36[a] : **După aceea**[31]**, lăsând mulțimile, a venit în casă**

A lăsat poporul „**atuncea**" când a văzut că nimic nu se folosea acesta din învățătură, pentru că Domnul grăia în pilde, ca mulțimile să poată să-L întrebe pe Dânsul. Însă noroadele negrijindu-se de aceasta, nici căutând să se învețe ceva, cu cuviință au fost lăsate de Dânsul.

13, 36[b]: **Iar ucenicii Lui s-au apropiat de El, zicând: Lămurește-ne nouă pilda cu neghina**[32] **din țarină.**

Întreabă numai despre această pildă, pentru că celelalte li se păreau mai descoperite. Iar prin „**zâzanii**" arată toate cele stricătoare care răsar în grâu, precum este neghina, măzărichea[33] și altele.

---

[30] Pildele erau chip de învățătură și mustrare și în Vechiul Testament. Dintre acestea amintim doar câteva: parabola „oiței", prin care Proorocul Natan îl mustră pe David pentru desfrânare *(2 Regi 12, 1-4)*, pilda „scaietelui și a cedrului" rostită de Ioaș către Amasia *(4 Regi 14, 9-10)*, parabola „împăratului copacilor" spusă de Iotam către locuitorii Sichemului *(Judecători 9, 7-15)*, pilda „viei neroditoare" din proorocia lui Isaia, pentru Iuda și Ierusalim *(Isaia 5, 1-7)*, parabola „vulturului și a viței" din proorocia lui Iezechiil către Israil *(Iezechiil 17, 2-10)* sau cea a „leoaicei și a viei" *(Iezechiil 19, 1-14)* etc.

[31] În ediția de la 1805, în loc de „**după aceea**", se găsește „**atuncea**".

[32] Vezi nota versetului 25 de la *Matei 13, 24-30*.

[33] Neghina este o plantă erbacee cu tulpină înaltă, păroasă, cu frunze lungi, cu flori roșii și cu semințe mărunte negre, toxice, ce crește prin semănături. Măzărichea este o specie de plante furajere anuale, din familia leguminoaselor, cu tulpina subțire, ramificată, cu flori purpurii-liliachii, albe sau roz. Măzărichea mai este cunoscută și sub denumirea de borceag.

crescut este mai mare decât toate legumele[26] **și se face pom, încât vin păsările cerului și se sălășluiesc în ramurile lui.**

(13, 31) **Marcu 4, 30 / Luca 13, 18** *(13, 32)* **Marcu 4, 30-32 / Luca 13, 18-19**

„**Grăunte de muștar**" este propovăduirea și Apostolii, că puțin părând a fi au cuprins toată lumea, încât „**păsările cerului**" – adică cei cu minte despovărată de patimi și zburătoare la cele de Sus –, se odihnesc într-înșii[27].

Deci fii și tu „**grăunte de muștar**" – adică mic la arătare, căci nu se cuvine a-ți vădi fapta cea bună –, dar fierbinte și râvnitor și iute și mustrător. Căci așa te vei face mai mare ca „**buruianele**" – adică decât cei care sunt neputincioși și nu de săvârșit [nedesăvârșiți] –, tu însuți fiind de săvârșit [desăvârșit], atâta încât și „**păsările cerului**", adică Îngerii, să se odihnească întru tine, cel care viețuiești viață îngerească – întrucât și Îngerii se bucură pentru cei drepți.

13, 33: **Altă pildă le-a spus lor: Asemenea este Împărăția Cerurilor aluatului pe care, luându-l, o femeie l-a ascuns în trei măsuri de făină, până ce s-a dospit toată.** *(13, 33)* **Facere 18, 6 / Luca 13, 20-21**

„**Aluat**" îi numește pe Apostoli, precum și „**grăunte de muștar**" i-a numit. „Deci, precum aluatul, mic [puțin] fiind, preface toată făina asemenea lui, așa și voi toată lumea o veți preface, deși puțini sunteți".

Unii înțeleg prin „**aluat**" propovăduirea.

Iar „**trei măsuri**" sunt cele trei puteri ale sufletului: cuvântarea [cugetarea], mânia și pofta.

Iar „**femeie**" este sufletul care a ascuns propovăduirea întru toate puterile sale și s-a amestecat și s-a dospit și s-a sfințit cu totul de această propovăduire. Că se cuvine ca în întregime [preadeplin] să „**dospim**" și să ne preschimbăm spre cele dumnezeiești[28]; căci zice: „**până ce s-a dospit toată**"[29].

---

[26] În ediția de la 1805, în loc de „**legumele**", se găsește „**buruianele**". Trebuie știut că acest cuvânt *buruiană*, ca și regionalism cuprinde în înțelesul său și o denumire generică pentru plantele erbacee cultivate de om pentru hrană.

[27] Muștarul este o plantă adeseori întâlnită în Palestina, a cărei sămânță este foarte mică. Tulpina muștarului crește până la o înălțime de 3-4 metri (*Dicționarul Noului Testament*, ed. cit., p. 201). Pentru pilda grăuntelui de muștar, Dionisie din Furna dă următorul izvod pentru zugrăvirea pildei: „Hristos în mormânt, și din gura Lui ieșind un copac afară; și Apostolii între ramurile lui, cu cărți deschise; și din jos oamenii mulți, privind la Apostoli" (*Erminia picturii bizantine*, ed. cit., p. 121).

[28] Adică, să ne preschimbăm lăuntric pătrunzându-ne de puterea și lucrarea celor duhovnicești și dumnezeiești.

[29] Dionisie din Furna dă pentru această pildă următoarea îndrumare: „Hristos cu Evanghelia, zicând: «**Mergând învățați toate neamurile**...» *(Matei 28, 19)*. Și Apostolii înaintea Lui, pe unii botezându-i, pe alții învățându-i, și înaintea lor multă mulțime" (*Erminia picturii bizantine*, ed. cit., p. 121).

Capitolul 14

Tăierea capului lui Ioan Botezătorul. Iisus satură cinci mii de oameni, umblă pe mare, vindecă pe cei bolnavi care se ating de El[1]

14, 1-2: **În vremea aceea, a auzit tetrarhul**[2] **Irod de vestea ce se dusese despre Iisus.** *(2)* **Și a zis slujitorilor săi: Acesta este Ioan Botezătorul; el s-a sculat din morți și de aceea se fac minuni prin el**[3].

(14, 1) **Marcu 6, 14 / Luca 9, 7; 23, 8** *(14, 2)* **Marcu 6, 14; 8, 28 / Luca 9, 19**

Acest Irod era fiul celui care a omorât pruncii din Betleem. Și înțelege de aici mândria vieții lui de tiran, căci iată după câtă vreme aude Irod cele despre Iisus – căci stăpânitorii cu zăbăvnicie [greu] iau cunoștință de acestea, pentru că nu-i iau în seamă pe cei care strălucesc întru fapta bună. Și se vede că se teme el de Botezătorul și de aceea nu îndrăznește a vorbi altora, fără numai slujitorilor. Și fiindcă Ioan n-a făcut nici un semn [o minune] cât a trăit, Irod socotea că după înviere a luat și darul acesta de la Dumnezeu, [anume] de a face minuni.

14, 3-5: **Căci Irod, prinzând pe Ioan, l-a legat și l-a pus în temniță, pentru Irodiada, femeia lui Filip, fratele său.** *(4)* **Căci Ioan îi zicea lui: Nu ți se cuvine să o ai de soție.** *(5)* **Și voind să-l ucidă, s-a temut de mulțime, că-l socotea pe el ca Prooroc.** *(14, 3)* **Marcu 6, 17 / Luca 3, 19-20** *(14, 4)* **Levitic 18, 16 / Marcu 6, 18**

Matei nu l-a pomenit pe Ioan mai dinainte, fiindcă scopul [țelul] lui era să scrie numai cele despre Hristos. Și nici acum n-ar fi pomenit, dacă n-ar fi fost și acestea legate de Hristos. Iar Ioan îl mustra pe Irod pentru că ținea împotriva Legii pe soția fratelui său, Legea poruncind ca omul să ia pe soția fratelui său dacă s-ar fi săvârșit acela fără de feciori [fără a avea copii] *(Levitic 18, 16)*, iar Filip nu s-a săvârșit fără feciori [copii], fiindcă avea o fiică [Salomeea], cea care a jucat la ziua regelui. Și unii spun că Irod a luat-o pe femeia lui Filip și a răpit stăpânirea celei de a patra părți încă trăind Filip. Orișicare dintre acestea de s-au făcut, fărădelege era ceea ce s-a făcut. Și netemându-se Irod de Dumnezeu, se temea de norod și de aceea amâna uciderea lui Ioan. Dar diavolul i-a aflat [dat] lui vreme cu prilej [pentru aceasta].

---

[1] În ediția de la 1805, titlul capitolului este: *„Pentru tăierea capului lui Ioan și pentru Irod. Pentru cele cinci pâini și pentru cei doi pești. Pentru umblarea lui Iisus pe mare"*.

[2] [1805] Tetrarh – stăpânitor peste a patra parte dintr-o împărăție, după cum se spune și în tâlcuirea de la *Matei 2, 21-22*.

[3] În ediția de la 1805, aici avem: „**el a înviat din morți și de aceea se fac puteri întru el**".

14, 6-8: **Iar prăznuind Irod ziua lui de naștere, fiica Irodiadei a jucat în mijloc și i-a plăcut lui Irod.** *(7)* **De aceea, cu jurământ i-a făgăduit**[4] **să-i dea orice va cere.** *(8)* **Iar ea, îndemnată fiind de mama sa, a zis: Dă-mi aici, pe tipsie, capul lui Ioan Botezătorul.**

(14, 6) **Pilde 5, 5 / Marcu 6, 21** *(14, 7)* **Osea 4, 11; 7, 5 / Marcu 6, 22-23** *(14, 8)* **Marcu 6, 24**

Vezi [aici câtă] înverșunare! Împărăteasa joacă și cu cât joacă [mai iscusit], cu atât mai rău, căci este rușinos pentru o împărăteasă să facă ceva necuviincios cu iscusință.

Însă, vezi și altă nebunie a lui Irod, că se jură „**să-i dea orice-i va cere**". Dar, dacă ar fi cerut capul lui, oare i l-ar fi dat el? [Și-i zice fiica Irodiadei:] „**Dă-mi aici, pe tipsie, capul lui Ioan Botezătorul**". Și pentru ce a adăugat „**dă-mi aici**"? [Pentru că] se temea ca nu cumva Irod, mai apoi trezindu-se, să se căiască, pentru aceea îl silea, zicând: „**dă-mi aici**".

14, 9-12ᵃ: **Și regele**[5] **s-a întristat; dar, pentru jurământ și pentru cei care ședeau cu el la masă, a poruncit să i se dea.** *(10)* **Și a trimis și a tăiat capul lui Ioan, în temniță.** *(11)* **Și capul lui a fost adus pe tipsie și a fost dat fetei, iar ea l-a adus mamei sale.** *(12)* **Și venind ucenicii lui, au luat trupul lui și l-au înmormântat**

(14, 11) **Marcu 6, 26-28 / Luca 9, 9** *(14, 12ᵃ)* **1 Regi 22, 21 / Marcu 6, 29**

„**S-a întristat**", pentru că știa fapta cea bună [virtuțile[6]] a lui Ioan, căci până și vrăjmașul laudă fapta bună, dar din pricina jurământului dă darul [cel] fără de omenie. Și învățăm de aici că uneori este mai bine a călca jurământul, decât a săvârși fărădelege pentru a împlini un jurământ.

Iar trupul lui Ioan Botezătorul a fost îngropat în Sevastia Cezareii, iar cinstitul său cap, întâi a fost pus în Emesa.

14, 12ᵇ: **Și s-au dus să dea de știre lui Iisus**[7].

Ce „**i-au vestit lui Iisus**"? Nu că a murit Ioan, căci povestirea despre Ioan este doar un adaos, ci că Irod spune despre El că ar fi Ioan.

14, 13: **Iar Iisus, auzind, S-a dus de acolo singur, cu corabia, în loc pustiu**[8]

(14, 13) **Marcu 6, 32 / Luca 9, 10 / Ioan 6, 1**

Iisus pleacă de acolo din pricina vărsării de sânge făcute de Irod, învățându-ne să nu ne aruncăm noi înșine în chip voit în primejdii și încă

---

[4] În ediția de la 1805, în loc de „**i-a făgăduit**", se găsește „**a mărturisit**".

[5] În ediția de la 1805, în loc de „**regele**", se găsește „**împăratul**".

[6] Înțelesul original al cuvântului grecesc pentru „virtute", *arete*, este „valoare arătată în luptă".

[7] În ediția de la 1805, aici avem: „**Și viind au vestit lui Iisus**".

[8] În ediția de la 1805, aici avem: „**Și auzind Iisus, s-a dus de acolo cu corabia, în loc pustiu deosebi**".

pentru ca să nu pară că după nălucire [închipuire] S-a întrupat. Deci, S-a dus de acolo, căci de L-ar fi prins pe El Irod, acesta ar fi fost ispitit să-L omoare; și, fiind ispitit să-L omoare, Iisus răpindu-Se pe Sine din mijlocul primejdiilor – fiindcă nu sosise încă vremea morții [Patimii] –, S-ar fi părut că este o nălucă. Așadar pentru aceste pricini S-a dat în lături.

Iar „**în loc pustiu deosebi**", pentru ca să facă minunea cea cu pâinile.

14, 13-14: **Dar, aflând, mulțimile, au venit după El, pe jos, din cetăți.** *(14)* **Și ieșind, a văzut mulțime mare și I S-a făcut milă de ei și a vindecat pe bolnavii lor.** *(14, 13)* **Marcu 6, 33** *(14, 14)* **Marcu 6, 34 / Luca 9, 11 / Ioan 6, 2, 5**

Credință arată noroadele, de vreme ce, ducându-Se Iisus, mulțimile merg după El. De aceea și primesc vindecările, ca plată a credinței, căci a merge „**după El, pe jos**" și fără de hrană, toate acestea sunt lucruri [fapte] ale credinței.

14, 15-16: **Iar când s-a făcut seară, ucenicii au venit la El și I-au zis: locul este pustiu și vremea, iată, a trecut; deci, dă drumul mulțimilor, ca să se ducă în sate, să-și cumpere mâncare**[9]. *(16)* **Iisus însă le-a răspuns: N-au trebuință să se ducă; dați-le voi să mănânce.**

(14, 15) **Numeri 11, 21 / Pilde 29, 25 / Marcu 6, 35-36** *(14, 16)* **Marcu 6, 37 / Luca 9, 13**

Ucenicii sunt [și se arată] iubitori de oameni, că poartă de grijă norodului și din această pricină nu vor să-i lase să flămânzească. Dar ce zice Mântuitorul? „**Dați-le voi să mănânce**". Iar aceasta n-o zice ca și cum nu ar fi cunoscut câtă era sărăcia Apostolilor – să nu fie! – ci, pentru ca, zicând ei că nu au ce să le dea, să se arate că de nevoie a venit spre a face minune și nu pentru iubirea de slavă.

14, 17-19[a]: **Iar ei I-au zis: Nu avem aici decât cinci pâini și doi pești.** *(18)* **Și El a zis: Aduceți-Mi-le aici.** *(19)* **Și, poruncind să se așeze mulțimile pe iarbă și luând cele cinci pâini și cei doi pești și privind la Cer, a binecuvântat**[10]

(14, 17) **Marcu 6, 38 / Luca 9, 13 / Ioan 6, 9** *(14, 19[a])* **Judecători 7, 19 / Marcu 6, 39-40; 8, 6 / Ioan 6, 10**

„Aduceți pâinile aici la Mine, căci, măcar deși este seară și locul este pustiu, Eu, Făcătorul vremilor, de față sunt, căci «**Cel Ce dă hrană la tot trupul**», Eu sunt" *(Psalm 135, 25).*

Deci ne învățăm de aici că măcar și puține de avem, se cuvine să le cheltuim întru iubirea de străini, pentru că și Apostolii puține având, le-au dat mulțimilor; și după cum acele puține s-au înmulțit, așa și ale tale, cele puține, se vor înmulți.

---

[9] În ediția de la 1805, în loc de „**să-și cumpere mâncare**", se găsește „**să-și cumpere bucate loruși**".

[10] În ediția de la 1805, în loc de „**a binecuvântat**", se găsește „**le-a blagoslovit**".

Iar El pune poporul să stea jos pe iarbă, pentru a ne învăța smerenia, ca astfel și noi nu pe paturi și pe așternuturi de mult preț să ne odihnim.

Apoi privește „**la Cer**" și blagoslovește pâinile, poate adică, și ca să încredințeze că nu este potrivnic lui Dumnezeu, ci că de la Tatăl a venit și din Cer. Încă și ca să ne învețe pe noi când venim la masă, [mai] întâi să mulțămim și [abia] apoi să mâncăm.

14, 19^b-21: **Și, frângând, a dat ucenicilor pâinile, iar ucenicii mulțimilor.** *(20)* **Și au mâncat toți și s-au săturat și au strâns rămășițele de fărâmituri, douăsprezece coșuri pline.** *(21)* **Iar cei ce mâncaseră erau ca la cinci mii de bărbați, afară de femei și de copii.**

(14, 19^b) **Marcu 6, 41; 8, 6 / Ioan 6, 11** *(14, 20)* **1 Regi 9, 13 / Sirah 18, 25 / Marcu 6, 42-43; 8, 19 / Luca 9, 17 / Ioan 6, 12** *(14, 21)* **Marcu 6, 44 / Luca 9, 14**

Le dă ucenicilor pâinile, pentru ca să-și amintească pururea minunea și s-o pomenească mereu în mintea lor, măcar că ei îndegrab au uitat-o. Și să nu socotești că după nălucire a făcut minunea, de aceea rămân prisosințe [„**fărâmituri**"]!

Și sunt „**douăsprezece coșuri**" cu „**fărâmituri**", pentru ca și Iuda să poarte un coș și să nu cadă întru păcatul vinderii Lui, ținând minte minunea.

Și înmulțește și pâinile și peștii, ca să arate că El este Făcătorul pământului și al mării și că cele ce mâncăm în fiecare zi de la El sunt date și de Dânsul sunt înmulțite.

Iar în pustie face această minune, ca să nu creadă cineva că au fost acestea cumpărate din vreun oraș de prin preajmă. Astfel le înțelegem după chipul istoric.

Iar după înalta înțelegere, învață că, de vreme ce Irod – mintea cea trupească și de piele a iudeilor, că așa se tâlcuiește „Irod" – a tăiat capul lui Ioan, care este cap al Proorocilor, n-a crezut [Irod] celor care l-au proorocit pe Hristos, pentru aceea pleacă de la ei Iisus „**în loc pustiu**" *(Matei 14, 3)* – adică la neamuri, care erau „**pustii**" de Dumnezeu – și tămăduiește pe cei bolnavi cu sufletul și apoi îi și hrănește pe aceștia. Că de nu ne va ierta nouă păcatele și nu ne va vindeca bolile prin Botez, nu ne hrănește pe noi cu împărtășirea preacuratelor Taine, fiindcă cel ce nu este botezat nu se împărtășește.

Iar „**[ca la] cinci mii de bărbați**" erau, pentru că rău boleau la cele cinci simțiri, care se și vindecă prin cele „**cinci pâini**". Că, de vreme ce cele cinci simțiri boleau [erau bolnave], câte sunt rănile, atâtea și emplasturile[11] [leacurile].

---

[11] *Emplastrul* sau *plasturele* este o fâșie de pânză acoperită cu un preparat farmaceutic lipicios, care se lipește pe piele spre a feri o rană de infecție, sau pentru a fixa un pansament.

Iar „**doi pești**" sunt cuvintele pescarilor: un „**pește**" *Evanghelia*, alt „**pește**" *Apostolul*[12].

Alții prin „**cinci pâini**" au înțeles cele cinci cărți ale lui Moise: *Facerea, Ieșirea, Leviticul, Numerii, Deuteronomul.*

Și cele „**douăsprezece coșuri**" care au fost ridicate și purtate de Apostoli arată că pe toate câte noi nu putem să le mâncăm – adică să le înțelegem – pe acestea Apostolii le-au purtat și le-au înțeles.

Și spune „**afară de femei și de copii**", pentru că se cere de la creștin să nu aibă nimic copilăresc sau femeiesc și nebărbătesc [într-însul].

14, 22: **Și îndată Iisus a silit pe ucenici să intre în corabie și să treacă înaintea Lui, pe țărmul celălalt, până ce El va da drumul mulțimilor.**

(14, 22) **Ioan 6, 17**

Despărțirea cea cu anevoie a ucenicilor a arătat-o în chip umbrit, zicând: „**a silit**" –, căci ei voiau pururea împreună cu El să fie. Și sloboade noroadele, nevrând să le ducă după El, ca să nu Se pară iubitor de slavă deșartă.

14, 23-24: **Iar dând drumul mulțimilor, S-a suit în munte ca să Se roage singur**[13]**. Și, făcându-se seară, era singur acolo.** *(24)* **Iar corabia era acum la multe stadii departe de pământ**[14]**, fiind învăluită de valuri, căci vântul era împotrivă.**

(14, 23) **Marcu 6, 46-47 / Ioan 6, 15** *(14, 24)* **Marcu 6, 48 / Ioan 6, 18**

Pentru a ne arăta nouă că se cuvine să ne rugăm fără răspândirea minții, „**Se suie în munte**", căci toate pentru noi le face, El neavând trebuință de rugăciune. Și Se roagă până „**seara**", învățându-ne pe noi ca nu degrabă să ne depărtăm de la rugăciune și mai vârtos noaptea să ne rugăm, căci atunci este liniște multă.

Iar pe ucenici îi lasă să se înviforeze, ca să se deprindă a suferi cu vitejie ispitele și ca să cunoască puterea Lui. Încă și „**corabia era în mijlocul mării**", ca mai mare să fie frica ucenicilor.

14, 25-27: **Iar la**[15] **a patra strajă din noapte, a venit la ei Iisus, umblând pe mare.** *(26)* **Văzându-L umblând pe mare, ucenicii s-au înspăimântat, zicând că e nălucă și, de frică, au strigat.** *(27)* **Dar El le-a vorbit îndată, zicându-le: Îndrăzniți, Eu sunt; nu vă temeți!**

(14, 25) **Iov 9, 8 / Marcu 6, 48 / Ioan 6, 19** *(14, 26)* **Marcu 6, 49** *(14, 27)* **Ioan 6, 20**

---

[12] Aici e vorba despre cele două cărți liturgice ce cuprind pericopele din *Noul Testament*, pericope ce se citesc în cadrul sfintelor slujbe ale Bisericii.

[13] În ediția de la 1805, în loc de „**singur**", se găsește „**deosebi**".

[14] În ediția de la 1805, în loc de „**acum la multe stadii departe de pământ**", se găsește „**în mijlocul mării**".

[15] În ediția de la 1805, în loc de „**la**", se găsește „**întru**".

Nu de îndată, ci „**întru a patra strajă**" a stat Iisus înaintea lor ca să potolească furtuna, învățându-i astfel ca să nu ceară îndată izbăvire din primejdii, ci să sufere cu bărbăție. Și a venit „**întru a patra strajă**", căci noaptea se împarte în patru de ostașii care străjuiesc pe rând unul după altul, fiecare având trei ceasuri de strajă. Deci Domnul, după al nouălea ceas din noapte, umblând pe apă ca un Dumnezeu, a stat înaintea lor. Iar lor li s-a părut a fi „**nălucă**", din pricina acelui lucru neobișnuit și străin, necunoscându-L pe El după chip, atât pentru că era noapte, cât și pentru că le era frică.

Iar El, întâi îi face pe ei îndrăzneți, zicând: „Eu sunt Cel Care pe toate le pot, îndrăzniți!"

14, 28: **Iar Petru, răspunzând, a zis: Doamne, dacă ești Tu, poruncește să vin la Tine pe apă.**

Petru, fiind cu dragoste prea fierbinte pentru Hristos, poftește [vrea] îndată să meargă aproape de Dânsul – și mai înainte decât ceilalți. Și crede [Petru] că nu numai Iisus singur umblă pe deasupra apelor, ci și lui îi va da aceasta. Și nu a zis: „poruncește să umblu", ci, „**poruncește să vin la Tine**", pentru că grăiește nu după trufie, ci după dragostea pe care o avea pentru Hristos.

14, 29-30: **El i-a zis: Vino. Iar Petru, coborându-se**[16] **din corabie, a mers pe apă și a venit către Iisus.** *(30)* **Dar, văzând vântul, s-a temut și, începând să se scufunde, a strigat, zicând: Doamne, scapă-mă!**[17] *(14, 30)* **Matei 8, 25**

Domnul i-a așternut lui Petru marea [sub picioare], arătând puterea Sa. Însă vezi cum, Petru, biruind cea mai mare [din primejdii], adică marea, se înfricoșează de vânt, așa de slabă este firea omenească. Și îndată ce s-a înfricoșat, atunci a și început „**a se afunda**" Petru, iar aceasta și pe el l-a făcut a nu cugeta înalt, iar pe ceilalți ucenici i-a mângâiat, că poate l-ar fi pizmuit.

Încă S-a aratăt și cu cât este mai presus Hristos decât dânsul [Petru].

14, 31-33: **Iar Iisus, întinzând îndată mâna, l-a apucat și a zis: Puțin credinciosule, pentru ce te-ai îndoit?** *(32)* **Și suindu-se ei în corabie, s-a potolit vântul.** *(33)* **Iar cei din corabie I s-au închinat, zicând: Cu adevărat, Tu ești Fiul lui Dumnezeu.** *(14, 31)* **Matei 8, 26 / Iacov 1, 6** *(14, 32)* **Psalm 106, 29 / Iona 1, 15 / Matei 8, 26 / Marcu 6, 51** *(14, 33)* **Luca 4, 41; 9, 20 / Ioan 1, 49**

Arătând Hristos că nu vântul a fost pricina afundării, ci împuținarea sufletului, nu ceartă vântul, ci pe Petru, cel ce s-a împuținat la suflet. Pentru aceasta și ridicându-l pe el, l-a pus deasupra apei, lăsând vântul să sufle

---

[16] În ediția de la 1805, în loc de „**coborându-se**", se găsește „**pogorându-se**".

[17] În ediția de la 1805, aici avem: „**Dar, văzând vânt tare, s-a temut și, începând a se afunda, a strigat, zicând: Doamne, mântuiește-mă!**"

[mai departe]. Însă nu cu totul s-a îndoit Petru, ci oarecât, adică în parte; căci, pentru că s-a înfricoşat, arată că s-a îndoit în credinţă, dar pentru că a strigat „**Doamne, mântuieşte-mă!**", cu aceasta a vindecat necredinţa şi de aceea este numit „**puţin credincios**", iar nu „necredincios".

Iar cei din corabie, încetând vântul, au fost şi ei sloboziţi de frică şi cunoscându-L dintru acestea pe Iisus, mărturisesc Dumnezeirea Lui, căci nu era lucru al omului să umble pe mare, ci al lui Dumnezeu. Precum şi David zice: „**În mare este calea Ta şi cărările Tale în ape multe**" *(Psalm 76, 18)*.

Iar după înalta înţelegere, „**corabie**" este pământul, iar „**valurile**", viaţa aceasta care este turburată de duhurile cele viclene. „**Noapte**" este necunoştinţa [necunoaşterea]; iar „**întru a patra strajă**", adică la sfârşitul veacurilor a venit Hristos. Căci întâia strajă este legământul cu Avraam, a doua – Legea lui Moise, a treia – Proorocii, iar a patra – Venirea Domnului, căci El a mântuit pe cei care erau învăluiţi de furtună, venind la noi, aşa încât noi, cunoscându-L pe El, ne închinăm Lui ca unui Dumnezeu.

Dar înţelege şi aceasta: că lepădarea lui Petru şi întoarcerea şi pocăinţa lui mai înainte le-au însemnat [arătat, vestit] cele ce i s-au întâmplat lui pe mare, că după cum acolo semeţindu-se, zice: „**Nu mă voi lepăda de Tine**" *(Matei 26, 35; Marcu 14, 31; Ioan 13, 37)*, aşa şi aici: „**Porunceşte-mi să vin la Tine pe apă**". Şi după cum atunci a fost slobozit [lăsat] a se lepăda, tot aşa şi aici a fost slobozit [lăsat] a se afunda. Aici Domnul i-a întins mâna şi nu l-a lăsat să se înece, iar acolo, prin pocăinţă, l-a tras pe el dintru adâncul lepădării.

14, 34-36: **Şi, trecând dincolo, au venit în pământul Ghenizaretului.** *(35)* **Şi, cunoscându-L, oamenii locului aceluia au trimis în tot acel ţinut şi au adus la El pe toţi bolnavii.** *(36)* **Şi-L rugau ca numai să se atingă de poala hainei Lui; şi câţi se atingeau se vindecau**[18].

(14, 34) **Marcu 6, 53** *(14, 35)* **Marcu 6, 54-55 / Luca 6, 18** *(14, 36)* **Marcu 3, 10; 6, 56 / Luca 6, 19**

După multă vreme venind Iisus în Ghenizaret, nu numai din vedere, ci şi din semne [minuni] cunoscându-L pe El, oamenii arată credinţă fierbinte, încât doresc măcar „**de poala [hainei] Lui să se atingă**" şi atingându-se, au dobândit tămăduirea.

Deci, aşa şi tu, atinge-te de marginea „**hainei**" lui Hristos – adică de sfârşitul Venirii Lui în trup –, că de vei crede că S-a înălţat, te vei „**mântui**". Că „**haină**" este trupul, iar „**poala**" a lui, sfârşitul vieţii celei de pe pământ.

[18] În ediţia de la 1805, în loc de „**se vindecau**", se găseşte „**se mântuiau**".

Capitolul 15

Spălarea mâinilor. Femeia cananeeancă.
Săturarea celor patru mii de oameni[1]

15, 1-2: **Atunci au venit din Ierusalim, la Iisus, fariseii și cărturarii, zicând:** *(2)* **Pentru ce, ucenicii Tăi calcă datina**[2] **bătrânilor? Căci nu-și spală mâinile când mănâncă pâine.**

(15, 1) **Marcu 7, 1** *(15, 2)* **Marcu 7, 2-5 / Luca 11, 38 / Coloseni 2, 8**

Deși toate satele aveau cărturari și farisei, însă cei mai cinstiți [de oameni] erau cei din Ierusalim. De aceea, aceștia Îl și pizmuiesc mai vârtos [mult] pe Iisus, ca unii care erau mai iubitori de slavă.

Și din vechi așezământ aveau obicei iudeii de a nu mânca având mâinile nespălate. Deci, văzând că ucenicii nu țin seamă de acest așezământ, au socotit că ei îi defaimă pe bătrâni. Ce face, dar, Mântuitorul? Nu le răspunde nimic la această învinuire, ci, dimpotrivă, îi învinuiește pe ei [cărturari și farisei].

15, 3-6: **Iar El, răspunzând, le-a zis: De ce și voi călcați porunca lui Dumnezeu pentru datina voastră?** *(4)* **Căci Dumnezeu a zis**[3]**: Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta, iar cine va blestema**[4] **pe tată sau pe mamă, cu moarte să se sfârșească.** *(5)* **Voi însă spuneți: Cel care va zice tatălui său sau mamei sale: Cu ce te-aș fi putut ajuta este dăruit lui Dumnezeu,** *(6)* **acela nu va cinsti pe tatăl sau pe mama sa; și ați desființat cuvântul lui Dumnezeu pentru datina voastră.**

(15, 3) **Levitic 18, 3 / Numeri 15, 40 / Marcu 7, 9 / Luca 11, 39** *(15, 4)* **Ieșire 20, 12; 21, 17 / Levitic 19, 3; 20, 9 / Deuteronom 5, 16 / Pilde 20, 20 / Sirah 3, 7-9 / Marcu 7, 10 / Efeseni 6, 1-3** *(15, 5)* **Pilde 28, 24 / Marcu 7, 11** *(15, 6)* **Marcu 7, 12-13**

Fariseii îi învinuiau pe ucenici că încalcă porunca bătrânilor, iar Hristos îi arată [vădește] că ei calcă [însăși] Legea lui Dumnezeu *(Ieșire 20, 12; 21, 16)*. Că învățau pe fii să nu dea nimic născătorilor [părinților] lor, ci toate câte au

[1] În ediția de la 1805 titlul capitolului este: *„Pentru ucenici când au mâncat cu mâinile nespălate. Pentru călcarea poruncilor lui Dumnezeu pentru obiceiul oamenilor. Pentru cele ce spurcă pe om. Pentru cananeeanca cea cu fata îndrăcită. Pentru noroadele ce s-au tămăduit. Pentru șapte pâini".*

[2] În ediția de la 1805, aici și în versetele următoare, în loc de „**datina**", se găsește „**așezământul**".

[3] În ediția de la 1805, în loc de „**a zis**", se găsește „**a poruncit zicând**".

[4] În ediția de la 1805, în loc de „**cine va blestema**", se găsește „**cine va grăi de rău**".

să le dea danie [să le dăruiască] templului, căci templul avea vistierie întru care punea oricine voia și din ea se împărțea la săraci. Deci, fariseii, învățându-i pe fii să nu dea nimic părinților lor, ci să le dea pe acestea danie vistieriei templului, îi învățau pe ei să zică: „Tată, ceea ce ceri de la mine ca să te folosești, aceasta este danie, adică dar dat lui Dumnezeu". Și astfel fariseii și cărturarii împărțeau banii cu fiii, iar părinții acelor fii rămâneau lipsiți și necercetați la bătrânețe.

Și tot astfel făceau și cei care împrumutau bani, căci dacă cineva împrumuta pe un oarecare cu bani, iar datornicul era zăbavnic în a plăti datoria, cel care îi dăduse bani zicea către nerecunoscătorul datornic: „Corvan este ceea ce îmi ești mie dator, adică dar dat lui Dumnezeu". Deci, atunci, datornicul, ca și cel care îi era lui Dumnezeu dator, chiar nevrând, trebuia să plătească. Așa îi învățau fariseii pe copii [fii] să facă.

15, 7-9: **Fățarnicilor, bine a proorocit despre voi Isaia, când a zis:** *(8)* **Poporul acesta Mă cinstește cu buzele, dar inima lor este departe de Mine.** *(9)* **Și zadarnic Mă cinstesc ei, învățând învățături ce sunt porunci ale oamenilor**[5]. *(15, 7)* **Marcu 7, 6** *(15, 8)* **Isaia 29, 13 / Iezechiil 33, 31 / Osea 7, 14 / Amos 5, 23 / Marcu 7, 6** *(15, 9)* **Deuteronom 4, 2 /Isaia 29, 13 / Sirah 34, 7-8 / Marcu 7, 7**

Prin glasul Proorocului Isaia arată că întru acest chip s-au purtat și către [față de] Tatăl Său, în ce fel și către Dânsul [Hristos] se aflau. Căci răi fiind și înșiși ei depărtându-se de la Dumnezeu pentru lucrurile cele rele, numai din gură grăiau cuvintele lui Dumnezeu *(Isaia 29, 13)*. Căci cu adevărat, în deșert cinstesc și li se pare numai că slăvesc pe Dumnezeu cei care prin lucruri [fapte] Îl necinstesc pe Dânsul.

15, 10-11: **Și chemând la Sine mulțimile, le-a zis: Ascultați și înțelegeți:** *(11)* **Nu ceea ce intră în gură spurcă pe om, ci ceea ce iese din gură, aceea spurcă pe om.** *(15, 10)* **Marcu 7, 14** *(15, 11)* **Marcu 7, 15 / Romani 14, 14**

Aici nu vorbește către farisei, căci erau nevindecați [învârtoșați la inimă], ci către popor. Și prin aceasta că îi cheamă la Sine pentru a primi cuvântul Lui, se vede că cinstește noroadele.

Și zice: „**Ascultați și înțelegeți**", deșteptându-i pe cei ce auzeau spre luarea-aminte. Iar pentru că fariseii îi învinuiau pe ucenici că mănâncă având mâinile nespălate, Domnul arată că nici un fel de bucate „**nu spurcă pe om**"; și dacă mâncarea „**nu spurcă**", cu mult mai vârtos [„**nu spurcă**"] a mânca având mâinile nespălate. Iar pe omul cel lăuntric îl spurcă a grăi

---

[5] În ediția de la 1805, versetele *8-9* sunt: „**Se apropie de Mine norodul acesta cu gura lor, și cu buzele Mă cinstesc, iar inima lor departe stă de la Mine. Și în zadar Mă cinstesc, învățând învățături porunci omenești**".

cele ce nu se cuvin, iar de aici sunt arătați fariseii care se spurcă prin a vorbi graiuri ale zavistnicilor. Și vezi înțelepciune! Nici nu legiuiește a mânca având mâinile nespălate, nici nu oprește, ci altceva învață: să nu scoată din inimă cuvinte rele.

15, 12: **Atunci, apropiindu-se, ucenicii I-au zis: Știi**[6] **că fariseii, auzind cuvântul, s-au scandalizat?**

Ucenicii spun despre farisei că s-au scandalizat, dar și ucenicii s-au turburat. Și se vede aceasta din faptul că a venit Petru și a întrebat. Iar Iisus, auzind că s-au scandalizat fariseii, zice:

15, 13-14: **Iar El, răspunzând, a zis: Orice răsad**[7] **pe care nu l-a sădit Tatăl Meu cel Ceresc, va fi smuls din rădăcină**[8]. *(14)* **Lăsați-i pe ei; sunt călăuze oarbe, orbilor; și dacă orb pe orb va călăuzi**[9], **amândoi vor cădea în groapă.** *(15, 13)* **Ioan 15, 2** *(15, 14)* **Isaia 9, 15; 42, 19 / Ieremia 5, 31 / Luca 6, 39**

Despre așezămintele bătrânilor și despre poruncile iudeilor zice că „se **vor dezrădăcina**", iar nu despre cele ale Legii, cum înțeleg maniheii. Căci Legea este „**sad**" al lui Dumnezeu, deci acesta nu s-a dezrădăcinat pentru că rămâne rădăcina ei – adică duhul cel ascuns –, iar frunzele – adică slova cea văzută – au căzut, că nu mai înțelegem Legea după slovă, ci după duh.

Și deznădăjduiți fiind fariseii și nevindecați, pentru aceasta a zis Hristos: „**Lăsați-i pe ei**". De aici învățăm că nu sunt vătămare pentru noi cei care se scandalizează de bună voie și care sunt de nevindecat. Și-i numește „**povățuitori orbi, orbilor**", ca să îndepărteze mulțimile de la ei[10].

---

[6] În ediția de la 1805, în loc de „**știi**", se găsește „**cunoscut-ai**".

[7] În ediția de la 1805, în loc de „**răsad**", se găsește „**sad**".

[8] În ediția de la 1805, în loc de „**va fi smuls din rădăcină**", se găsește „**se va dezrădăcina**".

[9] În ediția de la 1805, în loc de „**călăuze/călăuzi**", se găsește „**povățuitori/povățui**".

[10] Dionisie din Furna indică următorul izvod de zugrăvire la pilda orbului, ce se face povățuitor: „Arhierei, cărturari și farisei învățând, și pe umerii lor diavolii legându-le ochii cu năframe; și înaintea lor evrei, ca și cum i-ar asculta, și acestora, de asemenea, legându-li-se ochii de către demoni. Și alți demoni, avându-i pe toți aceștia împreună adunați și legați cu o frânghie, îi trag în iad. Și Hristos stând departe și arătându-i către Apostoli, le zice într-o hârtie: «**Dacă orb pe orb va călăuzi, amândoi vor cădea în groapă**»" (*Erminia picturii bizantine*, ed. cit., p. 125).

Aici, pentru cel ce se sârguiește după putere a împlini poruncile, Sfântul Simeon Noul Teolog le descoperă pe acestea: „*(48)* De voiești să te lepezi de toate și să te deprinzi

15, 15: **Și Petru, răspunzând, I-a zis: Lămurește-ne nouă pilda aceasta.**

(15, 15) **Psalm 118, 68 / Marcu 7, 17**

Petru care știa că Legea oprea să mănânce unele, temându-se ai zice lui Iisus: „Mă smintesc de cele ce ai zis, fiindcă se par a fi împotriva Legii", se preface că nu știe și întreabă.

15, 16-20: **El a zis: Acum și voi sunteți nepricepuți?** *(17)* **Nu înțelegeți că tot ce intră în gură se duce în pântece și se aruncă afară?**[11] *(18)* **Iar cele ce ies din gură pornesc din inimă și acelea spurcă pe om.** *(19)* **Căci din inimă ies: gânduri rele, ucideri, adultere, desfrânări**[12]**, furtișaguri, mărturii mincinoase, hule.** *(20)* **Acesta sunt care spurcă pe om, dar a mânca cu mâini nespălate nu spurcă pe om.**

(15, 16) **Matei 16, 9** *(15, 17)* **Levitic 11, 47 / Isaia 17, 10-11 / Marcu 7, 19 / 1 Corinteni 6, 13** *(15, 18)* **Marcu 7, 20 / Iacov 3, 6** *(15, 19)* **Facere 6, 5; 8, 21 / Pilde 6, 14; 23, 26 / Marcu 7, 21** *(15, 20)* **Marcu 7, 23**

Mântuitorul îi dojenește pe ucenici și-i mustră pentru nepriceperea lor sau pentru că s-au smintit sau pentru că n-au cunoscut ceea ce este arătat[13]. Deci, zice: „Acestea care sunt de toți înțelese și tuturor arătate [vădite] nu le înțelegeți? Că bucatele nu rămân înlăuntru, ci ies și cu nimic nu spurcă sufletul omului, că nu petrec înăuntru. Iar gândurile se nasc înlăuntru și acolo și petrec și din lăuntru ieșind – adică în lucrare și în faptă arătându-se –, spurcă pe om". Căci gândul curviei și înlăuntru

---

cu viețuirea evanghelică, să nu te dai în seama unui învățător neîncercat sau pătimaș, ca nu cumva, în loc de petrecerea evanghelică, să o înveți pe cea drăcească. Fiindcă învățăturile bune sunt de la învățători buni; iar cele rele de la cei răi. Căci, desigur, din semințe rele, ies roade rele. *(49)* Înduplecă pe Dumnezeu cu rugăciuni și cu lacrimi, ca să-ți trimită un călăuzitor nepătimaș și sfânt. Dar cercetează și tu dumnezeieștile Scripturi și mai ales scrierile cu învățături despre lucrare ale Sfinților Părinți, ca punându-le alăturea de cele învățate și făptuite de învățătorul și înaintestătătorul tău, să le poți vedea și înțelege pe acestea ca într-o oglindă, și pe cele ce conglăsuiesc cu Scripturile să le iei în inimă și să le stăpânești cu cugetarea, iar pe cele mincinoase și străine să le dai la o parte și să le lepezi, ca să nu rătăcești. Căci, să știi că în zilele acestea mulți s-au făcut dascăli mincinoși și înșelători. [Sfântul Simeon a trăit între anii 949-1022, și pe atunci deplângea deja lipsa povățuitorilor duhovnicești.] *(50)* Tot cel ce nu vede, dar se încumetă să călăuzească pe alții, e un înșelător și duce pe cei ce-l urmează în prăpastia pierzaniei, după cuvântul Domnului: «**Orbul de va călăuzi pe orb, amândoi vor cădea în groapă**» *(Matei 15, 14)*" – *Filocalia românească*, vol. 6, *Suta întâi a capetelor teologice și practice*, capetele 48-50, ed. IBMBOR, București, 1977, pp. 30-31.

[11] În ediția de la 1805, în loc de „**se aruncă afară**", se găsește „**iasă pe afedron**".

[12] În ediția de la 1805, în loc de „**adultere, desfrânări**", se găsește „**preacurvii, curvii**".

[13] Adică, n-au înțeles ceea ce le spune și este adeverit.

petrecând spurcă, și dinlăuntru în faptă ieșind și lucrându-se, cu totul pângărește[14].

15, 21-23[a]: **Și ieșind de acolo, a plecat Iisus în părțile Tirului și ale Sidonului.** *(22)* **Și iată o femeie cananeeancă, din acele ținuturi, ieșind striga, zicând: Miluiește-mă, Doamne, Fiul lui David! Fiica mea este rău chinuită de demon**[15]. *(23)* **El însă nu i-a răspuns nici un cuvânt**[16];

(15, 21) **Marcu 7, 24** *(15, 22)* **Matei 9, 27 / Marcu 7, 25**

De ce, cu toate că-i oprise pe ucenici de a merge în căile păgânilor *(Matei 10, 5)*, El Însuși merge în Tir și în Sidon, care erau cetăți păgânești? Cunoaște, dar, că nu s-a dus acolo ca să propovăduiască, pentru că, după cum zice Marcu, Se și tăinuia pe Sine *(Marcu 7, 24)*.

Încă și întru alt chip [înțelege]: de vreme ce a văzut pe farisei că nu au primit cuvântul despre bucate, trece la păgâni.

Și zice ea [cananeeanca]: „Miluiește nu pe fiica mea, că aceea este nesimțitoare, ci pe mine care pătimesc cele cumplite și le simt!" Și nu zice „vino și vindecă", ci „**miluiește-mă**".

Iar El „**nu-i răspunde ei cuvânt**", nu în semn că a trecut-o cu vederea, ci spre a arăta că mai întâi [de toate] a venit pentru iudei și astfel să astupe clevetirile lor și să nu poată a zice ei mai pe urmă că păgânilor le-a făcut bine Domnul. [Și înțelege că s-a făcut aceasta] și pentru a se arăta [vădi] credința statornică a femeii.

15, 23[b]-24: **Și apropiindu-se, ucenicii Lui Îl rugau, zicând: Slobozește-o, că strigă în urma noastră.** *(24)* **Iar El, răspunzând, a zis: Nu sunt trimis decât către oile cele pierdute ale casei lui Israil.**

(15, 24) **Isaia 11, 12; 53, 4-6 / Ieremia 50, 6 / Iezechiil 34, 5, 16 / Zaharia 11, 4 / Matei 10, 6 / Luca 19, 10 / Ioan 1, 11**

Ucenicii, îngreuiați [împovărați] de strigătele femeii, Îl roagă s-o slobozească pe ea, adică să o trimită pe ea de la Sine. Și nu spun [ucenicii] aceasta ca niște nemilostivi, ci mai vârtos, vrând să-L înduplece pe Domnul

---

[14] Cuviosul Isaia Pustnicul ne învață: „Suntem datori să păstrăm nu numai trupul curat și nepătat de păcat, ci și inima și mintea, și cugetarea, și conștiința. Căci omul este îndoit din suflet și din trup și de aceea trebuie să aibă și lupta îndoită. De aceea, nu ajunge nevoința noastră trupească, pentru ca să dobândim virtuțile de Dumnezeu iubitoare, ci înainte de toate, smerenia sufletului și zdrobirea inimii și rugăciunea întinsă" (*Filocalia românească*, vol. 12, *Codicele 113*, ed. Harisma, București, 1991, p. 278).

[15] În ediția de la 1805, în loc de „**este rău chinuită de demon**", se găsește „**rău se îndrăcește**".

[16] În ediția de la 1805, în loc de „**nu i-a răspuns nici un cuvânt**", se găsește „**nu i-a răspuns ei cuvânt**".

să o miluiască pe dânsa. Iar El le răspunde că este trimis numai către iudei, care sunt „**oi pierdute**", din pricina răutăţii celor cărora au fost încredinţate [fariseii şi cărturarii]. Iar prin aceasta arată [vădeşte] mai mult credinţa femeii.

15, 25-27: **Iar ea, venind, s-a închinat Lui, zicând: Doamne, ajută-mă**[17]. *(26)* **El însă, răspunzând, i-a zis: Nu este bine să iei pâinea copiilor şi s-o arunci câinilor.** *(27)* **Dar ea a zis: Da, Doamne, dar şi câinii**[18] **mănâncă din fărâmiturile care cad de la masa stăpânilor lor.**

(15, 26) **Marcu 7, 27** *(15, 27)* **Marcu 7, 28**

Dacă a văzut femeia că ajutătorii ei, Apostolii n-au dobândit împlinirea cererii, iarăşi se apropie cu fierbinţeală [credinţă fierbinte] şi „**Domn**" Îl numeşte. Iar Hristos, numind-o pe ea „**câine**" – căci păgânii aveau viaţă necurată şi petreceau în sângiuirile jertfelor idoleşti –, iar pe iudei „**copii**", femeia cu pricepere răspunde şi foarte cu înţelepciune.

[Şi ce zice, dar?] „Deşi «**câine**» sunt şi nu sunt vrednică a lua «**pâine**» – adică putere şi semn mare –, măcar acest semn mic dă-mi – mic faţă de puterea Ta mare, dar mare pentru mine. Că tot aşa şi pentru cei ce mănâncă pâine fărâmiturile sunt lucru prea mic, dar pentru câini ele sunt lucru mare şi dintru acestea se hrănesc".

15, 28: **Atunci, răspunzând, Iisus i-a zis: O, femeie, mare este credinţa ta; fie ţie după cum voieşti. Şi s-a tămăduit fiica ei din ceasul acela.**

(15, 28) **Marcu 7, 29**

Iisus arată acum pricina pentru care întârzia dăruirea vindecării. Pentru a se arăta credinţa şi înţelepciunea femeii, de aceea n-a primit-o de la început, ci mai vârtos o şi alunga de la Sine. Iar acum, după ce s-a arătat credinţa ei, o laudă, zicând: „**Mare este credinţa ta**". Şi zicând „**fie ţie după cum voieşti**", arată că de nu ar fi avut credinţă, nu ar fi dobândit împlinirea cererii.

Deci, dacă vom voi şi noi, nimic nu ne va opri să dobândim cele pe care le voim. Acesta însemnează că măcar Sfinţii de se vor ruga pentru noi – precum pentru femeie Apostolii –, dar dacă şi noi ne vom ruga pentru noi înşine, mai mult isprăvim [dobândim].

Însă, cananeeanca este şi semn al Bisericii celei dintre păgâni, pentru că şi păgânii, lepădaţi fiind mai înainte, mai pe urmă s-au înălţat întru rânduiala „**fiilor**" şi de „**pâine**" s-au învrednicit – adică de Trupul Domnului. Iar iudeii „**câini**" s-au făcut, părându-li-se că din „**fărâmituri**" se hrănesc, adică din micşorarea [micimea] şi simplitatea slovei.

---

[17] În ediţia de la 1805, în loc de „**Doamne, ajută-mă**", se găseşte „**Doamne, ajută-mi!**"

[18] În ediţia de la 1805, în versetele 26-27, în loc de „**câinii**", se găseşte „**câinişori**".

„**Tirul**" înseamnă „ținere", iar „**Sidonul**", „vânător", iar „**cananeeancă**" însemnează „gătită spre smerenie". Deci, păgânii, ca unii ce erau ținuți de răutate, întru care răutate erau dracii cei ce vânează suflete, aceștia [păgânii] și spre smerenie sunt gătiți. Pentru că drepții spre înălțimea Împărăției lui Dumnezeu au fost gătiți.

15, 29-31: **Și trecând Iisus de acolo, a venit lângă marea Galileii și, suindu-Se în munte, a șezut acolo.** *(30)* **Și mulțimi multe au venit la El, având cu ei șchiopi, orbi, muți, ciungi, și mulți alții și i-au pus**[19] **la picioarele Lui, iar El i-a vindecat,** *(31)* **încât mulțimea se minuna văzând pe muți vorbind, pe ciungi sănătoși, pe șchiopi umblând și pe orbi văzând, și slăveau pe Dumnezeul lui Israil.**

(15, 29) **Marcu 7, 31** *(15, 30)* **Isaia 29, 18; 35, 5 / Luca 7, 22** *(15, 31)* **Marcu 7, 37 / Luca 7, 22**

Nu în Iudeea merge deseori, ci în Galileea, din pricina necredinței iudeilor, căci galileienii erau mai credincioși decât iudeii. Că vezi credința lor, că și „**în munte**" se urcă, șchiopi și orbi fiind și nu pregetă, ci și „**la picioarele lui Iisus**" se aruncă, socotindu-L pe El mai presus de om. Drept aceea și vindecare au dobândit.

Suie-te, dar, și tu „**în muntele**" poruncilor, unde șade Domnul – ori „**orb**" de ești – adică neputând să vezi de la sine-ți lucrul cel bun; ori „**șchiop**" – adică văzând lucrul bun, dar neputând a veni către el; ori „**surd**" – adică a nu auzi pe cel care te sfătuiește, dar nici pe altul putând a învăța; ori „**ciung**" – adică fără a putea să întinzi mâna către milostenie, ori vreo altă boală de ai, căzând „**la picioarele lui Iisus**" și de urmele vieții Lui atingându-te, te vei vindeca.

15, 32: **Iar Iisus, chemând la Sine pe ucenicii Săi, a zis: Milă îmi este de mulțime, că iată, sunt trei zile de când așteaptă lângă Mine și n-au ce să mănânce; și să-i slobozesc flămânzi nu voiesc, ca să nu se istovească pe drum**[20].

(15, 32) **Marcu 8, 1-3 / Ioan 6, 5**

Mulțimile nu îndrăzneau a cere pâine, căci veniseră pentru vindecare. Iar El, fiind iubitor de oameni le poartă de grijă. Și măcar de-ar fi și avut mâncare, aceasta se va fi sfârșit, căci trecuseră „**trei zile**" de când au venit. Și arată și depărtarea de la care veniseră, atunci când spune „**ca să nu slăbească pe cale**". Și grăiește acestea ucenicilor, voind să-i îndemne a-I zice: „Poți să-I hrănești pe aceștia, precum I-ai hrănit și pe cei cinci mii". Dar ei încă nu pricep.

---

[19] În ediția de la 1805, în loc de „**au pus**", se găsește „**au aruncat**".

[20] În ediția de la 1805, în loc de „**ca să nu se istovească pe drum**", se găsește „**ca să nu slăbească pe cale**".

15, 33: **Și ucenicii I-au zis: De unde să avem noi, în pustie, atâtea pâini, cât să săturăm atâta mulțime?** *(15, 33)* **Numeri 11, 13, 22 / 4 Regi 4, 43 / Marcu 8, 4**

Încă nu pricep, cu toate că li se cădea să înțeleagă, căci El hrănise încă și mai mulți înainte, în pustie. Dar ei se află [arată] nesimțitori, ca să te minunezi de darul lui Hristos, când mai pe urmă îi vei vedea pe ei [Apostoli] plini de atâta înțelepciune.

15, 34-38: **Și Iisus i-a întrebat: Câte pâini aveți? Ei i-au răspuns: Șapte și puțini peștișori.** *(35)* **Și poruncind mulțimii să șadă jos pe pământ,** *(36)* **a luat cele șapte pâini și peștii și, mulțămind, a frânt și a dat ucenicilor, iar ucenicii mulțimilor.** *(37)* **Și au mâncat toți și s-au săturat și au luat șapte coșuri pline**[21]**, cu rămășițe de fărâmituri.** *(38)* **Iar cei ce au mâncat erau ca la patru mii de bărbați, afară de copii și de femei.**

(15, 34) **Deuteronom 8, 18 / Matei 16, 10 / Marcu 6, 38; 8, 5 / Ioan 6, 8-9** *(15, 35)* **Marcu 8, 6** *(15, 37)* **Levitic 26, 26 / 4 Regi 4, 43 / Marcu 8, 8, 20 / Ioan 6, 11-13** *(15, 38)* **Marcu 8, 9 / Ioan 6, 10**

Îi pune să se așeze „**pe pământ**", smerenie învățându-i. Și Însuși „**mulțămește**", învățându-ne și pe noi să mulțămim mai înainte de hrană [de a mânca].

Dar, poate te vei întreba: „Cum, altădată, deși erau numai «cinci pâini» și «cinci mii» cei care s-au hrănit, au rămas «**douăsprezece coșuri**», iar acum, mai multe fiind pâinile și mai puțini cei care s-au hrănit, numai «**șapte coșnițe**» au prisosit?" Deci, se poate zice că, ori «**coșnițele**» erau mai mari decât «**coșurile**», ori s-a făcut așa pentru a nu fi la fel minunile și întru uitare să-i ducă pe ucenicii[22]. Că de ar fi prisosit și acum «**douăsprezece coșuri**», din pricina asemănării, ucenicii ar fi putut uita cum că a doua oară s-a făcut minune cu pâinile *(Matei 14, 20)*.

Dar și aceasta cunoaște [înțelege] tu: că cei patru mii, adică cei ce de săvârșit [desăvârșit] au cele „**patru**" fapte bune[23], aceștia cu „**șapte pâini**", adică cu cele mai duhovnicești și mai de săvârșit [desăvârșite] cuvinte se hrănesc. Căci numărul „**șapte**" este semn al celor șapte daruri ale Duhului Sfânt *(Isaia 11, 2-3)*. Și „**șed jos pe pământ**" – adică punând sub ei pe toate cele pământești și călcându-le pe ele –, după cum și cei cinci mii „**pe iarbă**" au șezut *(Matei 14, 19)*, trupul și slava dedesubtul lor punându-le[24]. Că tot trupul este „**iarbă**" și toată slava omenească precum „**floarea ierbii**" *(Isaia 40, 7; Psalm 102, 15)*.

---

[21] În ediția de la 1805, în loc de „**coșuri pline**", se găsește „**coșnițe**".

[22] Să nu uite ucenicii minunile înmulțirii pâinilor din pricina asemănării minunilor.

[23] Adică bărbăția, dreptatea, înțelegerea și întreaga înțelepciune – vezi *Înaintecuvântarea* Sfântului Teofilact la această Evanghelie.

[24] Adică, defăimându-le.

Și „**șapte coșnițe**" sunt aici prisosințele, de vreme ce duhovnicești și mai de săvârșit [desăvârșite] erau acelea pe care n-au putut să le mănânce. Deci, acelea au prisosit, pe care cele „**șapte coșnițe**" le-au încăput, adică [pe] cele pe care numai Sfântul Duh le știe. Pentru că „**Duhul pe toate le cearcă [cercetează], chiar și adâncurile lui Dumnezeu**" *(1 Corinteni 2, 10).*

15, 39: **După aceea a dat drumul mulțimilor, S-a suit în corabie și S-a dus în ținutul Magdala**[25]. *(15, 39)* **Marcu 8, 10**

S-a dus Iisus de acolo, de vreme ce nici un alt semn [minune] n-a făcut spre a-I urma Lui mai mulți, precum semnul [minunea] pâinilor, încât și împărat voiau să-L facă pe El, precum spune Ioan *(Ioan 6, 15).* Așadar, Iisus Se duce de acolo, ca să nu pricinuiască bănuieli tiranului Irod.

---

[25] Magdala se pare că este aceeași localitate sau ținut cu Dalmanuta *(Marcu 8, 10)* însă este menționată cu numiri diferite. Ținutul Magdala se află în partea de sud-vest a lacului Ghenizaret (*Dicționarul Noului Testament*, ed. cit., p. 300).

Capitolul 16

Semnele timpului. Aluatul fariseilor. Mărturisirea lui Petru. Cea dintâi vestire a Patimilor. Urmarea lui Hristos[1]

16, 1: **Și apropiindu-se fariseii și saducheii și ispitindu-L, I-au cerut**[2] **să le arate semn din cer.**

(16, 1) **Matei 12, 38 / Marcu 8, 11 / Luca 11, 16 / Ioan 2, 18; 4, 48; 6, 30 / 1 Corinteni 1, 22**

Deși fariseii și saducheii se deosebeau între ei în dogme [învățături], însă împotriva lui Hristos împreună suflă[3]. Și cer „**semn din cer**", adică să facă să stea soarele și luna, fiindcă li se părea că semnele de pe pământ se fac din putere diavolească și cu Beelzebul. Nu știau, nebunii, că și Moise în Egipt, din pământ multe minuni a făcut *(Ieșire cap. 7-12),* iar focul care s-a pogorât din cer peste oile lui Iov era de la diavolul *(Iov 1, 16).* Deci, nu toate minunile cele din cer sunt de la Dumnezeu, nici toate minunile cele de pe pământ de la diavoli.

16, 2-3: **Iar El, răspunzând, le-a zis: Când se face seară, ziceți: Mâine va fi timp frumos, pentru că e cerul roșu**[4]. *(3)* **Iar dimineața ziceți: Astăzi va fi furtună, pentru că cerul e roșu posomorât. Fățarnicilor, fața cerului știți s-o judecați**[5], **dar semnele vremilor nu puteți!**

(16, 2) **Luca 12, 54** *(16, 3)* **Ieremia 8, 7-8 / Luca 12, 56**

Mustră cererea lor cea ispititoare, „**fățarnici**" numindu-i pe ei. Și arată că, precum din cele ce se văd pe cer, unul este semnul furtunii și altul al vremii senine și liniștite – și nimeni văzând semn de furtună nu caută liniște și nici văzând semn de liniște, nu așteaptă furtună –, „tot așa și pentru Mine se cuvine a socoti că alta este vremea aceasta a Venirii și alta ceea ce va să fie. Acum e trebuință de semnele cele de pe pământ, iar cele din ceruri sunt rânduite întru vremea aceea, când soarele se va întuneca, luna se va ascunde și cerul se va schimba" *(Matei 24, 29; Marcu 13, 24).*

---

[1] În ediția de la 1805, titlul capitolului este: *„Pentru cei ce au cerut semn din cer. Pentru aluatul fariseilor. Pentru întrebarea cea din Cezareea lui Filip. Pentru lepădarea de sineși și pentru luarea Crucii lui Hristos. Pentru certarea lui Petru că a grăit împotrivă să nu pătimească Hristos și pentru mărturia lui".*

[2] În ediția de la 1805, în loc de „**I-au cerut**", se găsește „**Îl rugau**".

[3] Adică se unesc întru revărsarea vrăjmășiei lor asupra lui Hristos.

[4] În ediția de la 1805, în loc de „**Mâine va fi timp frumos, pentru că e cerul roșu**", se găsește „**Senin va fi pentru că roșește cerul**".

[5] În ediția de la 1805, în loc de „**s-o judecați**", se găsește „**să o sămuiți**".

16, 4: **Neam viclean și adulter**[6] **cere semn și semn nu se va da lui, decât numai semnul lui Ioná. Și, lăsându-i, a plecat.**

(16, 4) **Iona 1, 3; 2, 1 / Matei 12, 39 / Marcu 8, 12 / Luca 11, 29**

„**Neam viclean**" sunt, pentru că ispitesc, iar „**preacurvar**", pentru că s-au depărtat de Dumnezeu și s-au lipit de diavolul. Și cerând ei semn din cer, nu le dă fără numai „**semnul lui Ioná**", trei zile în pântecele chitului celui mare – adică al morții – fiind, [apoi] va învia. Iar acest semn s-ar putea spune că și „**din cer**" este, că în vremea morții Lui, soarele s-a întunecat și făptura toată s-a schimbat *(Luca 23, 45)*.

Însă, vezi cuvântul acesta „**și semn nu se va da lui, decât numai semnul lui Ioná**", că ispititorilor li se dau semne – adică pentru dânșii se fac –, măcar că aceștia nu cred. Pentru aceasta, „**lăsându-i**" pe ei ca pe niște nevindecați, „**a plecat**".

16, 5-6: **Și venind ucenicii pe celălalt țărm, au uitat să ia pâini.** *(6)* **Iar Iisus le-a zis: Luați aminte**[7] **și feriți-vă de aluatul fariseilor și al saducheilor.** *(16, 5)* **Marcu 8, 14** *(16, 6)* **Marcu 8, 15 / Luca 12, 1 / Galateni 5, 8**

Precum aluatul este acru și vechi, așa și învățătura fariseilor și saducheilor mușca [strica, vătăma] sufletele, acră fiind și predanii vechi ale bătrânilor aducând. Și precum aluatul este amestec de apă și făină, așa și învățătura fariseilor era amestecătură de cuvânt și din viață stricată. Însă nu a zis în chip arătat „păziți-vă de învățătură", ci le vorbește de „**aluat**", ca să le aducă lor aminte de minunile pâinilor.

16, 7-12: **Iar ei cugetau în sinea lor, zicând: Aceasta, pentru că n-am luat pâine.** *(8)* **Dar Iisus, cunoscându-le gândul, a zis: Ce cugetați în voi înșivă**[8]**, puțin credincioșilor, că n-ați luat pâine?** *(9)* **Tot nu înțelegeți, nici nu vă aduceți aminte de cele cinci pâini, la cei cinci mii de oameni, și câte coșuri ați luat?** *(10)* **Nici de cele șapte pâini, la cei patru mii de oameni, și câte coșuri ați luat?** *(11)* **Cum nu înțelegeți că nu despre pâini v-am zis? Ci, feriți-vă de aluatul fariseilor și al saducheilor.** *(12)* **Atunci au înțeles că nu le-a spus să se ferească de aluatul pâinii, ci de învățătura fariseilor și a saducheilor.** *(16, 7)* **Marcu 8, 16** *(16, 8)* **Marcu 8, 17** *(16, 9)* **Matei 15, 16 / Ioan 6, 9** *(16, 10)* **Matei 15, 34 / Marcu 8, 20** *(16, 11)* **Marcu 8, 21** *(16, 12)* **Galateni 5, 8**

Apostolii socoteau că le spune să se păzească de spurcăciunea cea din bucatele iudaice, de aceea și cugetau ei că n-au luat pâine. Drept aceea îi mustră pe ei ca pe niște neînțelegători și puțin credincioși. Căci pentru că

[6] În ediția de la 1805, în loc de „**adulter**", se găsește „**preacurvar**".

[7] În ediția de la 1805, în loc de „**luați aminte**", se găsește „**căutați**".

[8] În ediția de la 1805, în loc de „**în voi înșivă**", se găsește „**întru voi**".

nu și-au adus aminte cu câte pâini pe câți au hrănit, erau „**neînțelegători**"; iar pentru că n-au crezut – căci măcar necumpărând ei pâine de la iudei, putea să aducă El [prin minune] –, pentru aceasta [îi numește] „**puțin credincioși**". Iar după ce i-a certat pe dânșii mai cu asprime – căci nu întotdeauna blândețea este bună –, îndată au înțeles că a numit „aluat" învățătura [cea rea a fariseilor]. Atâta putere are pretutindenea certarea cea cu bună cuvântare!

16, 13: **Și venind Iisus în părțile Cezareii lui Filip, îi întreba pe ucenicii Săi, zicând: Cine zic oamenii că sunt Eu, Fiul Omului?**

(16, 13) **Daniil 7, 13-14 / Marcu 8, 27 / Luca 9, 18**

A pomenit numele celui care a zidit cetatea, pentru că este și o altă Cezaree, a lui Straton[9]. Și întru aceasta [Cezaree a lui Filip] îi întreabă pe ei. Căci departe de iudei îi duce pe ucenici, ca netemându-se ei de nimeni, cu îndrăzneală să răspundă. Iar mai întâi pentru părerea norodului îi întrebă, ca să nu cadă întru aceeași micșorime cu cei mulți, ci întru mai mare înțelegere să se înalțe ei. Și nu întreabă „cine zic fariseii că sunt Eu?", ci „**oamenii**", [vorbind de] mulțimea cea fără de vicleșug.

16, 14: **Iar ei au răspuns: Unii, Ioan Botezătorul, alții Ilie, alții Ieremia sau unul dintre Prooroci.** *(16, 14)* **Marcu 8, 28 / Luca 9, 7-9, 19-20**

Cei care Îl numeau „**Ioan**" erau asemenea lui Irod, socotind că Ioan a luat după înviere și darul facerii de minuni. Iar alții Îl numeau „**Ilie**", pentru mustrare și pentru că se aștepta că va să vie acesta. Iar „**Ieremia**" era numit ca Acela Care avea înțelepciunea cea din fire și fără de învățătură, căci Ieremia încă prunc fiind, a fost rânduit la proorocie *(Ieremia 1, 6-10)*.

16, 15-16: **Și le-a zis: Dar voi cine ziceți că sunt?** *(16)* **Răspunzând Simon Petru a zis: Tu ești Hristosul[10], Fiul lui Dumnezeu Celui viu.**

(16, 15) **Marcu 8, 29 / Luca 9, 19-20** *(16, 16)* **Matei 14, 33 / Marcu 3, 11; 8, 29 / Luca 9, 20 / Ioan 1, 49; 6, 69; 11, 27 / Faptele Apostolilor 8, 37 / Evrei 1, 2**

Petru, plin de înflăcărare, sare să răspundă și mărturisește că El este cu adevărat „**Fiul lui Dumnezeu**". Că nu a zis: „Tu ești Hristos, Fiu lui Dumnezeu", fără articol, ci: „**Tu ești Hristosul, Fiul lui Dumnezeu**", adică Însuși Acela, Cel Unul și Singur, Fiu nu după dar, ci Cel Născut din Însăși

---

[9] Cezareea lui Filip se află la nord de Marea Galileii, la poalele Muntelui Hermon; doar aici este menționată această cetate, în Noul Testament *(Marcu 8, 27)*. Cealaltă Cezaree se afla pe coasta Mediteranei și este menționată de câteva ori în *Faptele Sfinților Apostoli (8, 40; 9, 30; 10, 1, 24; 11, 11; 12, 19; 18, 22; 21, 8, 16; 23, 23, 33; 25, 1, 4, 6, 13)*.

[10] [1805] „Hristos", cum am mai arătat, în limba greacă înseamnă „uns".

Ființa Tatălui. De vreme ce și „hristoși”, adică unși erau mulți, toți preoții și împărații. Dar „Hristosul”, adică Unsul, Unul este, [Domnul Iisus].

16, 17: **Iar Iisus, răspunzând, i-a zis: Fericit ești Simone, fiul lui Ioná, că nu trup și sânge ți-au descoperit ție aceasta, ci Tatăl Meu, Cel din Ceruri.**

(16, 17) **Matei 11, 25, 27 / Galateni 1, 16**

Îl fericește pe Petru, ca pe cel care a luat cunoștința din dumnezeiescul dar; și, lăudându-l pe el, arată ca mincinoase părerile și socotințele [cugetele] celorlalți oameni.

Și îi spune „**fiul lui Ioná**”, ca și cum ar fi zis: „precum tu ești fiul lui Ioná, așa Eu sunt Fiul Tatălui Meu Celui din Ceruri, de o ființă cu Acela fiind”.

Iar „**descoperire**” numește cunoștința, fiindcă cele ascunse și necunoscute i s-au descoperit lui de la Tatăl.

16, 18: **Și Eu îți zic ție, că tu ești Petru și pe această piatră voi zidi Biserica Mea**[11] **și porțile iadului nu o vor birui.**

(16, 18) **Isaia 33, 20 / Matei 7, 25 / Luca 22, 31-32 / Ioan 1, 42 / 1 Petru 2, 4 / 1 Corinteni 3, 11 / Efeseni 2, 20 / Apocalipsa 21, 14**

Domnul îi răsplătește lui Petru, dându-i lui mare plată, a se zidi Biserica pe mărturisirea lui. Căci, de vreme ce Petru L-a mărturisit pe El că este Fiul lui Dumnezeu, această mărturisire va să fie temelia celor ce cred, încât tot omul care vrea să zidească [ridice] casa credinței, să pună ca temelie această mărturisire! Că măcar milioane de fapte bune de am zidi, dar temelie nu vom avea dreapta mărturisire, putred [șubred] zidim.

Iar zicând „**Biserica Mea**”, Se arată pe Sine Stăpân al lumii, că toate sunt roabe ale lui Dumnezeu.

---

[11] [1805] Pline de înțelepciune sunt aceste vorbe, căci nu zice Domnul: „Pe tine, Petru, voi zidi Biserica Mea”, ci îi spune: „**Tu ești Petru**” – de la piatra pe care a mărturisit-o – „**și pe această piatră voi zidi Biserica Mea**”. „**Iar piatra era Hristos**”, zice dumnezeiescul Pavel *(1 Corinteni 10, 4)*. Deci, pe piatra mărturisită de Petru zidește Hristos Biserica, [adică pe Sine Însuși]. Iar ceea ce zice ca și către unul: „**Și îți voi da cheile Împărăției**”, trebuie să se înțeleagă către [pentru] toți, este [lucru] arătat. Căci Mântuitorul pe toți i-a întrebat: „**Cine zic oamenii că sunt Eu, Fiul Omului**?” Și ei răspund: „**Unii Ilie, iar alții unul dintre Prooroci**”. Și iar îi întreabă: „**Dar voi, cine ziceți că sunt**?” Deci, pe toți îi întreabă și pentru toți răspunde Petru, făcându-se gură a tuturor: „**Tu ești Hristosul, Fiul lui Dumnezeu Celui viu**”. Așadar pentru toți [în numele tuturor] primește Petru răspunsul Mântuitorului. Mai mult, și Sfântul Teofilact tâlcuiește aici că Domnul nu a zis către Petru „îți dau”, ci „**îți voi da cheile Împărăției Cerurilor**”. Și cu adevărat, când a dat Domnul „**cheile**”, nu unuia, ci tuturor Apostolilor le-a dat, după cum Însuși a și grăit: „**Luați Duh Sfânt; cărora veți ierta păcatele le vor fi iertate și cărora le veți ține, vor fi ținute**” *(Ioan 20, 22-23)*.

Iar „**porți ale iadului**" sunt prigonitorii care-i trimiteau la moarte pe creștini. Încă și ereticii sunt „**porți**" care duc în iad; deci, pe mulți prigonitori și pe eretici i-a biruit Biserica.

Dar și fiecare dintre noi este „**biserică**", dacă se face lăcaș al lui Dumnezeu. Iar dacă ne vom întări pe mărturisirea lui Hristos, „**porțile iadului**" – adică păcatele –, nu ne vor „**birui**" pe noi. Că dintru aceste „**porți**" striga și David după ce a fost înălțat împărat: „**Cela ce mă înalți din porțile morții**" *(Psalm 9, 13)*. Din care „**porți**", o, Davide? Din două: dintru a uciderii și dintru a preacurviei.

16, 19: **Și îți voi da cheile Împărăției Cerurilor și orice vei lega pe pământ va fi legat și în Ceruri, și orice vei dezlega pe pământ va fi dezlegat și în Ceruri.** *(16, 19)* **Matei 18, 18 / Ioan 20, 23**

Ca un Dumnezeu, cu stăpânire, spune „**îți voi da**", căci „precum Tatăl ți-a dat ție descoperire, așa și Eu «**cheile**»". Iar prin „**chei**" care leagă și dezleagă [tu înțelege] iertările sau certările greșelilor. Că au stăpânire a ierta și a lega cei care, asemenea lui Petru, s-au învrednicit de darul episcopiei.

Deși numai către Petru s-au spus aceste cuvinte – „**îți voi da**" –, însă și tuturor Apostolilor s-au dat. Când? Când a zis: „**Cărora veți ierta păcatele, le vor fi iertate [și cărora le veți ține, vor fi ținute]**" *(Ioan 20, 23)*[12]. Căci „**îți voi da**", arată vremea viitoare, adică pe cea de după Înviere.

Iar „**Ceruri**" se numesc și faptele cele bune, și „**chei**" ale lor sunt însăși lucrările acestora. Căci prin a lucra intrăm înăuntru, ca prin oarecare „**chei**" ce deschid, întru fiecare din faptele cele bune. Iar dacă eu nu lucrez, ci numai știu lucrul cel bun, numai cât că am „**cheia**" cunoștinței, însă afară petrec[13]. Și este „**legat în Ceruri**" – adică întru faptele cele bune – cel care nu călătorește într-însele, pentru că cel îmbunătățit întru acestea este „**dezlegat**". Deci, să nu avem păcate, ca nu cu lanțurile păcatelor noastre să ne legăm.

16, 20: **Atunci a poruncit ucenicilor Lui să nu spună nimănui că El este Hristosul.** *(16, 20)* **Marcu 8, 30 / Luca 9, 21**

Voia Hristos ca mai înainte de Cruce să-Și acopere slava Sa, căci de-ar fi auzit oamenii mai înainte de Patimi că este Dumnezeu, iar după aceea L-ar fi văzut pătimind, cum nu s-ar fi smintit! Deci, pentru aceasta Se tăinuiește pe Sine față de cei mulți, ca după Înviere, fără de sminteală să fie cunoscut, Duhul Sfânt pe toate îndreptându-le, prin facerea de minuni.

---

[12] În slujba de hirotesie a preotului întru duhovnic, Biserica a rânduit să fie citită tocmai această Evanghelie *(Ioan 20, 19-23)* – vezi *Arhieraticon*, ed. IBMBOR, București, 1993, pp. 106-108.

[13] Adică, afară de săvârșirea faptelor celor bune.

16, 21: **De atunci a început Iisus să arate ucenicilor Lui că El trebuie să meargă la Ierusalim și să pătimească multe de la bătrâni și de la arhierei și de la cărturari și să fie ucis, și a treia zi să învieze.**

(16, 21) **Matei 17, 22-23; 20, 18 / Marcu 8, 31; 9, 31; 10, 33 / Luca 9, 22**

Le vorbește despre Patimă mai înainte, ca să nu se smintească, fără veste venind – aceasta socotind ei că Domnul pătimește fără de voie și neștiind Dânsul [despre cele ce se vor întâmpla]. Și le descoperă lor cele despre Patimi, după ce au auzit prin mărturisirea lui Petru că El este Fiul lui Dumnezeu. Și după cele de întristare, aduce și [vestea] cea de bucurie, anume că „**a treia zi va învia**".

16, 22: **Și Petru, luându-L la o parte, a început să-L dojenească, zicându-I: Fie-Ți milă de Tine, să nu Ți se întâmple Ție aceasta**[14]. *(16, 22)* **Marcu 8, 32**

Ceea ce i s-a descoperit, drept a mărturisit [Petru], iar la ceea ce nu i s-a descoperit, a greșit, ca să cunoaștem că acel mare lucru nu l-a grăit fără de [ajutorul lui] Dumnezeu. Deci nevrând Petru ca Hristos să pătimească și neștiind [neînțelegând] taina Învierii, zice: „**Milostiv fii Ție, Doamne, nu va fi Ție aceasta**".

16, 23: **Iar El, întorcându-Se, a zis lui Petru: Mergi înapoia mea**[15]**, satano! Sminteală Îmi ești; că nu cugeți cele ale lui Dumnezeu, ci cele ale oamenilor.** *(16, 23)* **Marcu 8, 33 / Romani 8, 7**

Când a vorbit cu dreptate Petru, Hristos îl fericește pe el. Iar când fără de socoteală [în chip nesocotit] s-a înfricoșat, nevrând ca Hristos să pătimească, îl mustră, zicând: „**Mergi după Mine, satano!**" Iar „**satană**" se numește [înseamnă] „împotrivnicul". „Deci, «**mergi după Mine**» – adică nu te împotrivi –, ci urmează voii Mele". Și-l numește întru acest fel pe Petru, fiindcă nici satana nu voia să pătimească Hristos. Deci, zice: „Tu cu gând omenesc socotești că Patima este lucru necuvenit Mie și nu înțelegi cum, Dumnezeu, prin aceasta lucrează mântuire și cum Patima mai vârtos [cu adevărat] Mi Se cuvine Mie".

16, 24: **Atunci, Iisus a zis ucenicilor Săi: Dacă vrea cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia Crucea și să-Mi urmeze Mie.**

(16, 24) **Matei 10, 38 / Marcu 8, 34 / Luca 9, 23; 14, 27 / 1 Petru 2, 21**

Când „**atunci**"? Când l-a certat pe Petru; căci, vrând să arate că a greșit Petru oprindu-L pe El de a pătimi, zice: „Tu Mă oprești pe Mine, iar Eu îți

---

[14] În ediția de la 1805, versetul este: „**Și Petru, luându-L la o parte, a început a-I sta împotrivă, zicându-I: Milostiv fii Ție, Doamne, nu va fi Ție aceasta**".

[15] În ediția de la 1805, în loc de „**înapoia Mea**", se găsește „**după Mine**".

spun că nu numai a nu pătimi Eu îți este ție vătămător, dar nici tu nu te vei putea mântui dacă însuți tu nu vei muri [pătimi] – și, asemenea, oricare alt om, fie bărbat, fie femeie, fie sărac, fie bogat". Și ne arată astfel că fapta cea bună este lucru de bună voie, iar nu din silă. Iar lui Iisus îi urmează nu numai cel care Îl mărturisește pe El Fiu al lui Dumnezeu, ci și cel care trece prin toate greutățile și pe aceleași le suferă[16].

Și spune **„să se lepede de sine"**, arătând cea de săvârșit [desăvârșită] lepădare a cugetului trupesc, adică defăimarea de sine. Precum ne-am obișnuit să zicem: „Cutare s-a lepădat de cutare, adică nu-l mai are de prieten sau cunoscut". Deci, în acest chip, fiecare este dator să nu aibă față de trupul său nici un fel de iubire, încât și Crucea să-și ia – adică să aleagă moartea –, cu sârguință căutând moartea cea de ocară – că întru acest fel era crucea la cei vechi.

„Și să-mi urmeze Mie" zice, „pentru că mulți furi și tâlhari sunt răstigniți, dar aceia nu sunt ucenici ai Mei. Deci, «**să-Mi urmeze Mie**», adică și toată fapta cea bună să o arate [împlinească]".

[Cu adevărat] **„se leapădă de sine"** și cel ce ieri era înverșunat, iar astăzi este înfrânat. Întru acest fel a fost Pavel, care **„s-a lepădat de sine"**, zicând: **„Nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăiește întru mine"** *(Galateni 2, 20)*.

Și iarăși se cheamă că **„ia Crucea"** cel care s-a omorât și **„s-a răstignit"** pe sine lumii *(Galateni 5, 24)*.

16, 25: **Că cine va voi să-și scape sufletul îl va pierde[17]; iar cine își va pierde sufletul pentru Mine îl va afla.**

(16, 25) **Marcu 8, 35 / Luca 9, 24; 17, 33 / Ioan 12, 25**

[Acum] ne îndeamnă pe noi la mucenicie. Deci, își **„află"** sufletul său în viața aceasta – adică **„îl mântuiește"** din moarte mucenicească – cel care se leapădă de Hristos, pierzându-și mai pe urmă sufletul! Iarăși **„își pierde sufletul"** – însă pentru Hristos – cel care-L va mărturisi pe Dânsul și care își va și **„afla"** sufletul întru nestricăciune și în viață veșnică.

16, 26-27: **Pentru că ce-i va folosi omului, dacă va câștiga lumea întreagă[18], iar sufletul său îl va pierde? Sau ce va da omul în schimb pentru**

---

[16] Cel care rabdă toate necazurile și prigonirile pentru numele lui Hristos, urmează Domnului, pătimindu-le pe cele asemenea, întru darul lui Dumnezeu.

[17] În ediția de la 1805, în loc de **„va voi să-și scape sufletul îl va pierde"**, se găsește **„va vrea să-și mântuiască sufletul său pierde-l-va pe el"**.

[18] În ediția de la 1805, în loc de **„pentru că ce-i va folosi omului, dacă va câștiga lumea întreagă"**, se găsește **„că ce folos este omului de ar dobândi lumea toată"**.

sufletul său? *(27)* **Căci Fiul Omului va să vină întru slava Tatălui Său, cu Îngerii Săi; și atunci va răsplăti fiecăruia după faptele sale.**

(16, 26) **Psalm 48, 7-8 / Marcu 8, 36 / Luca 9, 25** *(16, 27)* **Psalm 27, 5-6; 61, 10 / Pilde 24, 12 / Ieremia 17, 10 ; 32, 19 / Iezechiil 33, 20 / Daniil 7, 10 / Zaharia 14, 5 / Sirah 17, 18 / Matei 25, 31 / Marcu 8, 38; 13, 26 / Luca 9, 26 / Romani 2, 6 / 2 Corinteni 5, 10 / Apocalipsa 2, 23; 19, 14**

Să zicem așa: ai dobândit lumea toată, dar ce folos este a fi trupul întru desfătare, dacă sufletul se află rău? Este ca și cum stăpâna ar purta haine rupte, iar slujnicele ar purta veșminte luminoase. Pentru că, în veacul ce va să fie nu poate să dea cineva nimic în schimbul sufletului său. Aici poate să dea lacrimi, suspinuri, milostenie, iar acolo – nimic. Căci Judecător nemitarnic îl va primi, care judecă pe fiecare după lucruri [fapte]. Și va fi [atunci Fiul Omului] înfricoșător, căci va veni „**întru slava Sa**" dimpreună „**cu Îngerii**" *(v. Matei 25, 31; Marcu 8, 38)*, iar nu defăimat[19].

16, 28: **Adevărat grăiesc vouă: Sunt unii din cei ce stau aici care nu vor gusta moartea până ce nu vor vedea pe Fiul Omului, venind în**[20] **Împărăția Sa.** *(16, 28)* **Marcu 8, 39 / Luca 9, 27**

A zis că „**Fiul Omului va să vie întru slava Sa**". Deci, ca să nu fie ei neîncrezători față de aceasta, le spune că sunt unii de față care, pe cât este cu putință, vor vedea întru Schimbarea la față slava Venirii de a doua.

Încă arată și întru ce fel de slavă vor fi cei ce pentru Dânsul pătimesc, că precum a strălucit trupul Lui atunci, așa, după a lor măsura, vor străluci Sfinții atuncea. Și acoperit arată aici pe Petru și pe Iacov și pe Ioan, pe care i-a luat în munte și le-a arătat Împărăția Sa – adică starea ce va să fie –, întru care [slavă] va să vie și El Însuși și întru care drepții vor străluci.

Deci, zice că „unii din cei de față nu vor muri, până nu Mă vor vedea schimbându-Mă la față". Însă vezi că cei care stau [s-au statornicit] întru lucrul cel bun și sunt întemeiați, aceia văd pe Iisus mai cu strălucire schimbându-Se la față și sporesc pururea în credință și în porunci.

---

[19] Sfântul Simeon Noul Teolog ne descoperă și nouă din taina veacului ce va să fie: „Va veni cu slavă multă și cu putere *(Matei 24, 30)* preadoritul și preadulcele nostru Împărat și Dumnezeu Iisus Hristos, ca să judece lumea și să dea fiecăruia după faptele lui *(Matei 16, 27)*. După aceea, așa cum într-o casă mare, sau în palatul împărătesc sunt multe locuri de odihnă și de locuit și în amândouă aceste feluri de locașuri preadumnezeiești este o mare felurime, așa va face și în noua creație multe împărțiri, dând fiecăruia moștenirea lui, după vrednicia lui și strălucirea și podoaba ce i se cuvine pe temeiul virtuților și faptelor lui. Dar, pentru că ei vor fi duhovnicești și străvezii și uniți cu acele dumnezeiești locașuri și locuri de odihnă, Împărăția Cerurilor le va fi o singură locuință și așa se va arăta tuturor drepților și nu vor vedea decât pe Împăratul pretutindeni. El va fi în fața fiecăruia și fiecare în fața Lui și va lumina în fiecare și fiecare va lumina în El. Vai, însă celor ce se vor afla atunci în afara casei aceleia!" (*Filocalia românească*, vol. 6, *Întâia cuvântare morală*, ed. IBMBOR, București, 1977, pp. 143-144).

[20] În ediția de la 1805, în loc de „**venind în**", se găsește „**viind întru**".

CAPITOLUL 17

Schimbarea la față. Vindecarea lunaticului. A doua vestire a Patimilor. Darea pentru templu[1]

17, 1ª: **Și după șase zile, Iisus a luat cu Sine pe Petru și pe Iacov și pe Ioan, fratele lui.** *(17, 1ª)* **Marcu 9, 1-2 / Luca 9, 28**

Aceasta nu este împotriva celor ce se spun la Luca – **„iar după cuvintele acestea, ca la opt zile..."** *(Luca 9, 28)*. Pentru că Luca a numărat și prima zi și pe cea din urmă, întru care s-au suit în munte, iar Matei, numai pe cele din mijloc.

Și l-a luat pe Petru, ca pe cel care-L iubea pe El, pe Ioan ca pe cel ce era iubit de Dânsul, iar pe Iacov ca pe cel ce era și el râvnitor. Și dintru aceasta este arătat că Iacov avea râvnă, căci a făgăduit să bea **„paharul"** [Domnului] *(Matei 20, 22)* și a fost omorât de sabie din porunca lui Irod, pentru a le face pe plac iudeilor.

17, 1ᵇ-2: **Și i-a dus într-un munte înalt, de o parte**[2]. *(2)* **Și S-a schimbat la față, înaintea lor, și a strălucit fața Lui ca soarele, iar veșmintele Lui s-au făcut albe ca lumina.**

(17, 1ᵇ) **Marcu 9, 2 / Luca 9, 28** *(17, 2)* **Marcu 9, 2-3 / Luca 9, 29 / Ioan 1, 14 / 2 Petru 1, 16**

„Îi suie în munte înalt"[3], arătând că dacă nu se va înălța omul, nu se face vrednic de asemenea vederi. Iar **„deosebi"** i-a dus, pentru că avea obiceiul Hristos ca pe cele mai slăvite minuni să le facă întru ascuns, ca nu cumva fiind văzut de cei mulți ca un Dumnezeu, să se socotească [creadă] că după nălucire este om.

Tu auzind **„schimbarea la față"**, să nu crezi că a lepădat atunci trupul, căci trupul a rămas într-a sa alcătuire; că și fața și hainele Lui s-au arătat mai strălucitoare, fiindcă Dumnezeirea a arătat ceva din razele Sale – și aceasta pe cât au putut ei să vadă. De aceea, a numit mai sus „schimbarea

---

[1] În ediția de la 1805, titlul capitolului este: *„Pentru Schimbarea la față a lui Hristos. Pentru cel lunatic. Pentru cei ce cereau didrahme"*.

[2] În ediția de la 1805, în loc de **„Și i-a dus într-un munte înalt, de o parte"**, se găsește **„Și i-a suit pe dânșii în munte înalt, deosebi"**.

[3] După tradiție, muntele pe care Mântuitorul Hristos S-a schimbat la față înaintea ucenicilor este Taborul. Acest munte se află la 10-11 kilometri spre răsărit de orașul Nazaret. Sfântul Apostol Petru, ca unul din cei trei ucenici care a văzut schimbarea la față a Domnului, îl numește **„muntele cel sfânt"** *(2 Petru 1, 17-18)* – *Dicționarul Noului Testament*, ed. cit., p. 513.

la față" „**Împărăție a lui Dumnezeu**" *(Matei 16, 28)*, fiindcă a descoperit negrăita putere și a arătat că este Fiu adevărat al Tatălui, iar negrăita strălucire a feței lui Iisus arăta slava Sa, dintru Venirea cea de a doua.

17, 3: **Și iată, Moise și Ilie s-au arătat lor, vorbind cu El**[4].

(17, 3) **Marcu 9, 4 / Luca 9, 30**

Și ce vorbeau împreună? „**Despre ieșirea Lui**", zice Luca, pe care avea să o împlinească în Ierusalim *(Luca 9, 30-31)*, adică despre Cruce. Și pentru ce Moise și Ilie s-au arătat? Ca să se arate că El este Domn și al Legii și al Proorocilor, al viilor, dar și al morților. Că Ilie este Prooroc și încă este viu *(4 Regi 2, 11)*, iar Moise este dătător de Lege, și a murit *(Deuteronom 34, 5-6)*. Încă și pentru a se vedea că nu este împotrivnic Legii, nici lui Dumnezeu, că Moise n-ar fi vorbit cu Cel Care se împotrivea legilor lui, nici râvnitorul Ilie nu L-ar fi suferit pe El, de ar fi fost împotriva lui Dumnezeu. Și s-au făcut acestea și ca să se dezlege [risipească] părerea celor care-L numeau pe El „**Ilie**" sau „**unul dintre Prooroci**" *(Matei 16, 14)*.

Dar, de unde au cunoscut ucenicii că erau aceștia Moise și Ilie? Cu adevărat, nu din icoane, de vreme ce atunci a face icoane se părea oamenilor a fi lucru păgânesc. Se vede că din cuvintele lor i-au cunoscut pe ei, că poate Moise va fi zis: „Tu ești Acela a Cărui Patimă am închipuit-o mai înainte, înjunghiind mielul și Paștele săvârșind" *(Ieșire cap. 12)*. Iar Ilie: „Tu ești Acela a Cărui Înviere mai înainte am închipuit-o înviind pe fiul văduvei" *(3 Regi 17, 22)*, și altele ca acestea.

Deci arătându-i pe aceștia [doi] ucenicilor, [Domnul] îi învață pe ei să le urmeze lor. Ca să fie blânzi ca Moise și povățuitori de noroade. Și să fie ca Ilie râvnitori și neînduplecați când vremea va chema. Și gata a suferi necazuri, precum aceștia, pentru adevăr.

17, 4: **Și, răspunzând, Petru a zis lui Iisus**: **Doamne, bine este să fim noi aici; dacă voiești, voi face aici trei colibe**: **Ție una, și lui Moise una, și lui Ilie una**.

(17, 4) **Marcu 9, 5 / Luca 9, 33**

Petru, nevoind ca să pătimească Hristos, dintru multa dragoste spune că este bine a petrece acolo și să nu Se pogoare, ca să nu fie omorât. „Chiar de ar și veni cineva aici, îi avem pe Moise și pe Ilie, care ne vor ajuta, căci Moise i-a biruit pe egipteni *(Ieșire cap. 14)*, iar Ilie a pogorât foc din Cer *(3 Regi 18, 38; 4 Regi 1, 10)*; deci, și împotriva vrăjmașilor celor ce vor veni aici, asemenea vor face".

Iar acestea din multă frică le grăia [Petru] – precum zice Luca –, „**neștiind ce grăiește**" *(Luca 9, 33)*. Căci, sau neobișnuința l-a înspăimântat

[4] În ediția de la 1805, în loc de „**vorbind cu El**", se găsește „**vorbind împreună cu Dânsul**".

pe el, sau cu adevărat nu știa ce grăia, fiindcă voia ca Iisus să petreacă în munte și să nu Se pogoare de acolo și să pătimească pentru noi. Însă, temându-se să nu pară îndrăzneț, zice „**dacă voiești**".

17, 5: **Vorbind el încă, iată un nor luminos i-a umbrit pe ei și iată glas din nor, zicând: „Acesta este Fiul Meu Cel iubit, în Care**[5] **am binevoit; pe Acesta ascultați-L".** *(17, 5)* **Deuteronom 18, 15 / Isaia 42, 1 / Matei 3, 17 / Luca 3, 22; 9, 35 / Ioan 5, 32 / Faptele Apostolilor 3, 22 / 2 Petru 1, 17**

„O, Petre! Tu vrei să se ridice colibe făcute de mâini omenești!" Iar Tatăl, altă colibă nefăcută de mână, „**norul**" îl pune împrejur, arătând că precum El, Dumnezeu fiind, S-a arătat în „**nor**" celor de demult, așa și Fiul Lui [Se arată]. Și „**norul**" de acum este „**luminos**", iar nu întunecos ca și cel de demult, din Scriptura cea Veche *(Ieșire 19, 16, 18)*, pentru că nu voia să înfricoșeze acum, ci să învețe[6].

Și „**din nor**" se aude glasul, ca să arate că de la Dumnezeu era. Iar ceea ce zice: „**întru Care am binevoit**", înseamnă „întru Care Mă odihnesc și Îmi place [a petrece]". Încă învață: „«**Pe Acesta ascultați-L**» și, deși voiește a Se răstigni, nu vă împotriviți [voii] Lui".

17, 6-8: **Și, auzind, ucenicii au căzut cu fața la pământ și s-au spăimântat foarte.** *(7)* **Și Iisus s-a apropiat de ei și, atingându-i, le-a zis: Sculați-vă și nu vă temeți.** *(8)* **Și, ridicându-și ochii, nu au văzut pe nimeni, decât numai pe Iisus singur.**

(17, 6) **Judecători 13, 20 / Luca 9, 34 / 2 Petru 1, 1** *(17, 7)* **Daniil 8, 18** *(17, 8)* **Luca 9, 36**

Ucenicii, nesuferind strălucirea norului, nici puterea glasului, „**au căzut la pământ**." Și ochii lor erau „**îngreunați de somn**". Iar Luca numește „**somn**" multa întunecare a minții, din pricina [negrăitei] vederi *(Luca 9, 32)*.

---

[5] În ediția de la 1805, în loc de „**în Care**", se găsește „**întru Care**".

[6] Cuviosul Nichita Stithatul scrie aici: „Celor ce au sporit în credință, ca Petru, au ajuns la nădejde ca Iacov și s-au desăvârșit în iubire ca Ioan, Domnul li Se schimbă la față, urcându-Se pe muntele înalt al cunoștinței lui Dumnezeu (al teologiei). Și îi luminează, arătându-li-Se și înfățișându-li-Se ca Cel Care e Cuvântul curat, asemenea soarelui, iar prin înțelesurile înțelepciunii tainice li Se face strălucitor ca lumina. Și Cuvântul Se arată în aceștia stând în mijlocul Legii și al Proorociei, unele legiuindu-le și învățându-le, iar altele descoperindu-le din vistieriile adânci și ascunse ale înțelepciunii, ba uneori mai înainte văzând și mai înainte vestind. Pe aceștia îi și umbrește Duhul, ca un nor luminos și un glas de tainică cunoștință a lui Dumnezeu vine din acel nor la ei, învățându-i taina Dumnezeirii în trei ipostasuri și spunându-le: «Acesta este vârful Meu cel iubit al cuvântului desăvârșirii, întru care bine am voit; fiți Mie fii desăvârșiți în Duh desăvârșit»" (*Filocalia românească*, vol. 6, *Suta a treia a capetelor despre cunoștință*, cap 52, ed. IBMBOR, București, 1977, p. 329).

Și pentru ca nu cumva, petrecând multă vreme în frică, să piardă amintirea celor văzute, îi ridică pe ei [Domnul] și-i îmbărbătează și-i face îndrăzneți.

Și Se află [arată] numai Iisus singur *(Luca 9, 36)*, ca să nu socotești că pentru Moise sau pentru Ilie a fost glasul, ci pentru El, căci El este „**Fiul**".

17, 9: **Și pe când se coborau**[7] **din munte, Iisus le-a poruncit, zicând: Nimănui să nu spuneți ceea ce ați văzut**[8], **până când Fiul Omului Se va scula din morți.** *(17, 9)* **Marcu 8, 30; 9, 9 / Luca 9, 12**

Din smerenie le poruncește lor nimănui să nu spună. Încă și pentru ca să nu se smintească cei care – auzind unele ca acestea – Îl vor vedea mai pe urmă răstignit și să nu-L socotească pe El înșelător și că după nălucire a făcut acele dumnezeiești lucruri [minuni].

Iar tu, cunoaște că „**după șase zile**" *(Matei 17, 1)* – adică după ce va trece această lume care s-a zidit în șase zile *(Facere 1, 31)* –, va fi vederea lui Dumnezeu. Că de nu te vei ridica mai presus de lume și nu te vei înălța „**în munte**", nu vei vedea lucruri luminate, nici „**fața lui Iisus**" – adică Dumnezeirea –, nici „**hainele Lui**" – adică trupul. Atunci vei vedea „**pe Moise și pe Ilie vorbind cu Iisus**", că Legea și Proorocii și Iisus – una grăiesc și se unesc.

Deci, când vei afla pe cineva tâlcuind luminos înțelesul Scripturii, tu cunoaște că luminos vede „**fața**" lui Hristos. Iar dacă și cuvintele le descoperă și le luminează, acesta și „**hainele**" lui Iisus „**albe**" le vede, căci haine ale înțelesurilor sunt cuvintele.

Dar să nu zici ca Petru: „**bine este să fim noi aici**" *(Matei 17, 4)*, căci se cuvine pururea a spori, iar nu a sta [stărui] într-o treaptă a faptei bune și a videniei [vederii dumnezeiești], ci a trece și la altele.

17, 10: **Și ucenicii L-au întrebat, zicând: Pentru ce, dar, zic cărturarii că trebuie să vină mai întâi Ilie?**

(17, 10) **Maleahi 3, 23 / Matei 11, 14 / Marcu 9, 11 / Ioan 1, 21**

Înșelând norodul, cărturarii spuneau că Acesta nu este Hristos, căci de-ar fi fost El [Mesia], ar fi venit Ilie mai înainte, neștiind ei că două sunt Venirile lui Hristos. Dintre acestea, Venirii celei dintâi i-a fost Înaintemergător Ioan, iar a celei de-a doua îi va fi Ilie; acest înțeles îl tâlcuiește Hristos ucenicilor. Că auzi:

17, 11-13: **Iar El, răspunzând, a zis: Ilie într-adevăr va veni și va așeza la loc toate.** *(12)* **Eu însă vă spun vouă că Ilie a și venit, dar ei nu l-au cunoscut,**

---

[7] În ediția de la 1805, în loc de „**se coborau**", se găsește „**se pogorau**".

[8] În ediția de la 1805, în loc de „**ceea ce ați văzut**", se găsește „**vederea aceasta**".

ci au făcut cu el câte au voit; așa și Fiul Omului va pătimi de la ei. *(13)* **Atunci au înțeles ucenicii că Iisus le-a vorbit despre Ioan Botezătorul.**

(17, 11) **Maleahi 3, 24 / Luca 1, 16 / Faptele Apostolilor 3, 21** *(17, 12)* **Marcu 9, 12** *(17, 13)* **Matei 14, 3, 10**

Zicând că Ilie „**va veni**", arată că încă n-a venit, dar va veni ca Înaintemergător al Venirii celei de a doua și „**va așeza la loc toate**", adică va întoarce la credința lui Hristos pe toți iudeii care se vor afla atunci ascultători, ca și cum așezându-i pe ei – care erau căzuți – întru moștenirea părintească. Iar zicând că „**Ilie a și venit**", îl arată pe Înaintemergătorul Ioan. Și zice: „**au făcut cu el câte au voit**", omorându-l, căci pentru că l-au lăsat ei [iudeii] pe Irod să-l omoare, deși l-ar fi putut opri, [pentru aceea] ei l-au omorât. Deci atunci, mai străbătători [iscusiți la minte] făcându-se ucenicii, au înțeles că pe Ioan l-a numit „**Ilie**", fiindcă el a fost Înaintemergător al Venirii celei dintâi, precum Ilie va fi [înaintemergător] al Venirii celei de a doua.

17, 14-15: **Și mergând ei spre mulțime, s-a apropiat de El un om, căzându-I în genunchi** *(15)* **și zicând: Doamne, miluiește pe fiul meu, că este lunatic și pătimește rău, căci adesea cade în foc și adesea în apă.**

(17, 14) **Marcu 9, 14, 17 / Luca 9, 38** *(17, 15)* **Marcu 9, 18, 22**

Acest om se arată a fi foarte necredincios și din cele zise către el de Hristos: „**O, neam necredincios**", dar și pentru că-i prihănește [învinuiește] pe ucenici, [după cum se vede mai departe].

Oare, luna pricinuia acestea? Nu, ci diavolul, pândind când era luna plină și atunci năvălind asupra lui făcea să fie hulite lucrurile lui Dumnezeu, ca și cum ar fi pricinuitoare de rău.

Iar tu, înțelege și că „**cel fără de minte [nebun] se schimbă ca luna**", după cum este scris *(Sirah 27, 11)*, adică uneori arătându-se mare întru fapta bună, iar alteori mic făcându-se și pierind [prin fapta rea]. Deci, acesta este „**lunatic**" și „**cade și în foc**" – adică întru focul mâniei și al poftei –, „**și în apă**" – adică întru valurile vieții celei cu multe griji, întru care este leviatan[9] diavolul *(Iov 41, 1)*, adică cel care împărățește în ape. Au, doară, nu sunt valuri unele peste altele grijile bogaților?

17, 16-18: **Și l-am dus la ucenicii Tăi și n-au putut să-l vindece.** *(17)* **Iar Iisus, răspunzând, a zis: O, neam necredincios și îndărătnic, până când voi**

---

[9] [1805] „**Leviatan**" este un cuvânt evreiesc și înseamnă „balaur". Însă nu toate neamurile de balauri sunt numite cu acest cuvânt, ci numai cele care îl arată și-l numesc în chip osebit pe diavol. Pentru aceasta, în cartea lui Iov *(41, 1)*, unde se spune: „**Poți tu să prinzi leviatanul cu undița?**", tâlcuitorii înțeleg prin „**leviatan**" pe balaurul-diavol care a înșelat-o pe Eva.

fi cu voi? Până când vă voi suferi pe voi? Aduceți-l aici la Mine. *(18)* **Și Iisus l-a certat și demonul a ieșit din el și copilul s-a vindecat din ceasul acela.**

(17, 16) **Luca 9, 40** *(17, 17)* **Marcu 9, 19** *(17, 18)* **Luca 9, 42**

Vezi, cum acest om aruncă asupra ucenicilor greșeala necredinței sale, spunând că sunt neputincioși spre vindecare?[10] Deci, Domnul îl rușinează pe el pentru că-i prihănește [învinuiește] pe ucenici, zicând: „**O, neam necredincios!**" Adică „nu într-atât este greșeala neputinței acelora, cât este a necredinței tale, căci multă fiind [necredința ta], a biruit pe cea puțină putere a lor". Și certându-l pe acela, pe toți de obște îi mustră, și pe cei ce stăteau [erau] împreună [cu El] și pe cei ce nu cred.

Iar zicând „**până când voi fi cu voi?**", arată că poftește [dorește] Patima de pe Cruce și despărțirea de dânșii, căci zice: „Până când voi petrece cu cei ce Mă ocărăsc și cu cei necredincioși?"

„**Și Iisus l-a certat**". Pe cine? Pe cel ce se îndrăcea la lună plină. Din aceasta se vede că și el, necredincios fiind, pentru necredința lui s-a făcut sieși pricinuitor de drac.

17, 19-21: **Atunci, apropiindu-se ucenicii de Iisus, I-au zis de o parte: De ce noi n-am putut să-l scoatem?** *(20)* **Iar Iisus le-a răspuns: Pentru puțina voastră credință**[11]. **Căci adevărat grăiesc vouă: Dacă veți avea credință cât un grăunte de muștar, veți zice muntelui acestuia: Mută-te de aici dincolo, și se va muta; și nimic nu va fi vouă cu neputință.** *(21)* **Dar acest neam de demoni nu iese decât numai cu rugăciune și cu post.**

(17, 19) **Marcu 9, 28** *(17, 19)* **Iov 9, 5 / Matei 21, 21 / Marcu 9, 23; 11, 23 / Luca 17, 6** *(17, 19)* **Marcu 9, 29**

S-au temut Apostolii nu cumva să fi pierdut darul ce li s-a dat lor asupra dracilor. De aceea, temându-se, „**de o parte**" Îl întreabă pe El. Iar Domnul, ca unora care nu erau de săvârșit [desăvârșiți], le zice: „«**Pentru necredința voastră**», căci de-ați fi avut fierbinte și călduroasă credință, chiar mică de s-ar fi părut, ați fi isprăvit pe cele mari".

Iar că au mutat Apostolii munți, nicăieri nu este scris, însă este cu putință să fi mutat și să nu se fi scris, că nu toate s-au scris *(Ioan 21, 25)*. Și întru alt chip [înțelege]: n-a fost nevoie, de aceea n-au mutat, dar altele mai mari au făcut. Dar, vezi și Domnul ce zice: „Veți zice muntelui acestuia «**mută-te!**» – și atunci când veți zice, de îndată se va muta". Dar Apostolii n-au zis, căci n-a fost nevoie și de aceea nu s-au mutat munții. Căci de-ar fi zis, cu adevărat s-ar fi mutat[12].

---

[10] Adică ucenicii n-au putut să-i vindece copilul.

[11] În ediția de la 1805, în loc de „**Pentru puțina voastră credință**", se găsește „**Pentru necredința voastră**".

[12] O minune a mutării unui munte e pomenită în viața Sfântului Marcu de la Muntele Frăcesc (vezi *Proloagele*, în ziua a cincea a lunii aprilie, Craiova, 1991, pp. 654-658).

Iar „**acest neam**" – adică al dracilor – prin „**rugăciune și postire**" se scoate. Că se cuvine ca și cei care se îndrăcesc mai vârtos să postească, dar și cei ce vor să-i tămăduiască pe ei, căci atunci rugăciunea este rugăciune când nu cu beție, ci cu postire se face.

Și să înțelegi și aceasta: toată credința este „**grăunte de muștar**", mică fiind socotită pentru „**nebunia propovăduirii**" *(1 Corinteni 1, 21)*, dar dobândind pământ bun, copac mare se face. Iar întru acest copac, „**păsările cerului**" – adică gândurile care zboară pe Sus[13] – „**se sălășluiesc**" *(Matei 13, 32)*.

Deci, cel care are toată credința poate zice muntelui „**mută-te**", adică dracului. Iar acestea zicând, arăta că dracul a ieșit[14].

17, 22-23: **Pe când străbăteau Galileea, Iisus le-a spus: Fiul Omului va să fie dat în mâinile oamenilor.** *(23)* **Și-L vor omorî, dar a treia zi va învia. Și ei s-au întristat foarte!** *(17, 22)* **Marcu 8, 31; 9, 31; 10, 33 / Luca 9, 22, 44; 24, 7**
(17, 23) **Isaia 53, 8 / Matei 16, 21; 20, 19 / Luca 9, 22**

Adeseori, mai înainte le spune despre Patimă, ca să nu socotească [cugete] ei că pătimește fără voie. Încă și ca să-i obișnuiască pe ei [cu gândul acesta] și să nu se turbure când se vor săvârși Patimile pe neașteptate. Dar cu cele de întristare împreunează pe cea de bucurie, [spunându-le] că va învia.

17, 24-25[a]: **Venind ei în Capernaum, s-au apropiat de Petru cei ce strâng darea [pentru Templu] și i-au zis: Învățătorul vostru nu plătește darea?**[15] *(25)* **Ba, da! – a zis el.** *(17, 24)* **Ieșire 30, 13**

Dumnezeu a voit ca în locul celor întâi-născuți ai evreilor să se afierosească Lui seminția lui Levi *(Numeri 3, 12)* și, numărându-se, s-a aflat seminția lui Levi douăzeci și două de mii *(Numeri 3, 39)*, iar cei întâi-născuți, douăzeci și două de mii și două sute șaptezeci și trei *(Numeri 3, 43)*. Deci, în locul acestor întâi-născuți, care prisoseau peste numărul seminției lui Levi,

---

[13] Adică, se înalță la Dumnezeu.

[14] Sfântul Petru Damaschinul îi învață pe cei ce vor să dobândească desăvârșirea: „Dacă toată ținta omului este să placă lui Dumnezeu, îl va învăța Dumnezeu Însuși voia Lui, încunoștințându-l fie prin înțelegere, fie prin vreun om sau prin Scriptură. Și dacă își va tăia voile sale pentru Acela, Însuși Acela îl va face să ajungă cu bucurie negrăită la desăvârșire, cum nu știe el; iar văzând aceasta se minunează cum începe să izvorască de pretutindeni bucuria și cunoștința și cum din tot lucrul găsește folos. Iar Dumnezeu va împărăți în el, ca în cel ce nu mai are voie proprie, fiindcă s-a supus voii Lui celei sfinte. Și se face ca un împărat, încât orice gândește se săvârșește fără osteneală și îndată de către Dumnezeu, Cel ce are grijă de dânsul. Aceasta este credința de care a grăit Domnul: „**Dacă veți avea credință**..." *(Matei 17, 20)*, și pe aceasta credință se zidesc celelalte virtuți" (*Filocalia românească*, vol. 5, *Despre nepătimire*, ed. Humanitas, București, 2001, p. 115).

[15] În ediția de la 1805, în acest verset, în loc de „**darea**", se găsește „**didrahme**".

a rânduit Dumnezeu să se dea o dare preoților *(Numeri 3, 46-47)*. De atunci s-a făcut obiceiul ca îndeobște toți cei întâi-născuți să dea o didrahmă[16]. Și fiindcă și Domnul era „întâi-născut", dădea și El [darea].

Și, poate rușinându-se ei de Hristos, din pricina săvârșirii minunilor, nu-L întreabă pe Dânsul, ci pe Petru. Sau, poate, mai vârtos [au întrebat] cu vicleșug, ca și cum ar fi zis unele ca acestea: „Împotrivnicul Legii, Dascălul [Învățătorul] vostru, oare primește a da didrahme?"

17, 25ᵇ-26: **Dar, intrând în casă, Iisus i-a luat înainte, zicând: Ce ți se pare, Simone? Regii[17] pământului de la cine iau dări sau bir? De la fiii lor sau de la străini?** *(26)* **El i-a zis: De la străini. Iisus i-a zis: Așadar, fiii sunt scutiți[18].**

Ca un Dumnezeu, măcar că n-a auzit, știa ce au grăit aceia către Petru. Pentru aceasta, mai înainte de [a-L întreba] Petru îi zice lui: „Dacă împărații pământului nu iau bir de la fiii lor, ci de la cei străini, cum, dar, Împăratul cel Ceresc de la Mine, Fiul Său va lua didrahma?" Că acest bir, precum am zis mai sus, se aducea preoților și templului. „Deci dacă slobozi sunt fiii împăraților celor de jos – adică nimic nu dau –, cu cât mai vârtos, Eu?"

17, 27: **Ci ca să nu-i smintim pe ei, mergând la mare, aruncă undița și peștele care va ieși întâi, ia-l, și, deschizându-i gura, vei găsi un statir [un ban de argint]. Ia-l și dă-l lor pentru Mine și pentru tine.**

„Dar tu, Petre dă dajdie, ca să nu fim socotiți trecători cu vederea și nebăgători în seamă ai Legii și ca să nu-i smintim. Că nu ca un datornic dau, ci ca să îndreptez neputința acelora".

De aici învățăm că nu se cuvine a sminti pe ceilalți în lucrurile care nu vatămă mântuirea noastră. Iar unde ne vătămăm de vreun lucru, nu se cuvine să ne îngrijim că aceia fără de socoteală se smintesc.

Și ca să arate că este Dumnezeu și că stăpânește marea, îl trimite pe Petru să aducă „**statirul**" din pește.

Dar și o altă taină învățăm aici: că „**peștele**" este firea noastră, afundată întru adâncul necredinței, din care apostolescul cuvânt ne-a scos pe noi afară, aflând în gura noastră „**statirul**" – adică mărturisirea lui Hristos și cuvintele Domnului. Căci cel care Îl mărturisește pe Hristos, acela are „**statirul**" în gură și statirul prețuiește două didrahme, căci două firi are

---

[16] Didrahma reprezenta echivalentul a 7-8 grame de aur sau argint.

[17] În ediția de la 1805, în acest verset, în loc de „**regii**", se găsește „**împărații**".

[18] În ediția de la 1805, în acest verset, în loc de „**Așadar, fiii sunt scutiți**", se găsește „**Iată, dar, că slobozi sunt fiii**".

Hristos, Dumnezeu şi om fiind. Deci, acest „**statir**", adică Hristos, S-a dat pentru noi, pentru iudei şi pentru păgâni, pentru drepţi şi pentru păcătoşi.

Iar când vei vedea pe vreun om iubitor de argint, neavând nimic altceva în „**gură**" decât argint şi aur, cunoaşte că acesta este „**peşte**" în „**marea**" vieţii înotând. Iar de va afla un oarecare dascăl ca Petru, acela îl va vâna pe el, scoţând din „**gura**" lui aurul şi argintul.

Iar unii socotesc că „**statirul**" este o piatră de mult preţ, care se găseşte în Siria, iar alţii îl socotesc a fi a patra parte dintr-o monedă.

CAPITOLUL 18

Cine este mai mare în Împărăția Cerurilor. Puterea cheilor. De câte ori vom ierta pe aproapele. Pilda celui ce datora zece mii de talanți[1]

18, 1: **În ceasul acela, s-au apropiat ucenicii de Iisus și I-au zis: Cine, oare, este mai mare în**[2] **Împărăția Cerurilor**?

(18, 1) **Marcu 9, 33-36 / Luca 9, 46; 22, 24**

Fiindcă au văzut [ucenicii] că Petru a fost cinstit de Hristos – căci i-a poruncit să dea statirul pentru Sine și pentru el – și pătimind ei lucru omenesc, biruiți fiind de pizmă, s-au apropiat, întrebând pe Domnul „**cine este mai mare**", având sminteală în cugetul lor.

18, 2-4: **Și chemând la Sine un prunc, l-a pus în mijlocul lor** *(3)* **și a zis: Adevărat zic vouă: De nu vă veți întoarce și nu veți fi precum pruncii, nu veți intra în Împărăția Cerurilor**[3]. *(4)* **Deci, cine se va smeri pe sine ca pruncul acesta, acela este cel mai mare în**[4] **Împărăția Cerurilor**.

(18, 2) **Marcu 9, 33-36 / Luca 9, 47** *(18, 3)* **Matei 19, 14 / Marcu 10, 15 / Luca 18, 16-17** *(18, 4)* **Marcu 10, 14 / 1 Corinteni 14, 20**

Domnul, văzând că ucenicii sunt biruiți de patima iubirii de slavă, îi smerește, arătându-le prin pruncul cel fără de trufie calea smereniei – căci se cuvine să fim prunci cu cugetul cel smerit, nu cu mintea cea pruncească, și cu nerăutatea, nu cu priceperea.

Iar zicând „**de nu vă veți întoarce**", arată că din smerenie[5] au venit ei întru iubirea de slavă. „Deci, întru smerenia din care ați ieșit, se cuvine să vă întoarceți iarăși!"

18, 5-6: **Și cine va primi un prunc ca acesta în numele Meu, pe Mine Mă primește.** *(6)* **Iar cine va sminti pe unul dintr-aceștia mici, care cred**

---

[1] În ediția de la 1805 titlul capitolului este: „*Pentru cei ce ziceau cine este mai mare. Pentru a nu sminti. Pentru pilda de o sută de oi. Pentru certarea aproapelui. Pentru puterea de a lega și dezlega. Pentru certarea greșalei fratelui. Pentru datornicul cel cu zece mii de talanți*".

[2] În ediția de la 1805, în acest verset, în loc de „**în**", se găsește „**întru**".

[3] În ediția de la 1805, în loc de „**și nu veți fi precum pruncii, nu veți intra în Împărăția Cerurilor**", se găsește „**și să vă faceți ca pruncii, nu veți intra întru Împărăția Cerurilor**".

[4] În ediția de la 1805, în loc de „**în**", se găsește „**întru**".

[5] Pe care o aveau întru început.

în[6] Mine, mai bine i-ar fi lui să i se atârne de gât o piatră de moară și să fie afundat în adâncul mării.

(18, 5) **Matei 10, 40 / Marcu 9, 37 / Luca 9, 48** *(18, 6)* **Marcu 9, 42 / Luca 17, 1-2 / Romani 14, 13**

„Nu numai voi se cuvine să vă smeriți, ci și pe cei care se smeresc, dacă îi veți cinsti pentru Mine, plată veți lua. Că pe Mine Mă primiți atunci când îi veți primi pe «**prunci**», adică pe cei smeriți".

Apoi și împotrivă zice: „Cine va sminti, adică va ocărî pe unul «**dintre aceștia mici**» – adică dintre aceștia care se micșorează pe sine și se smeresc, măcar deși sunt mari –, mai de folos i-ar fi ca să se spânzure «**piatră de moară**» la grumazul lui". Arată în chip simțit greutatea pietrei, ca să vădească multa muncă [caznă] la care vor fi supuși cei care ocărăsc și smintesc pe cei smeriți pentru Hristos.

Iar, tu, să înțelegi și că, măcar pe cel „**mic**" întru adevăr – adică pe cel neputincios – de-l „**va sminti**" cineva și nu-l va purta în tot chipul, va fi dat muncilor [caznelor]. Că cel mare nu se smintește lesne, ci cel mic.

18, 7: **Vai lumii, din pricina smintelilor! Că smintelile trebuie să vină[7], dar vai, omului aceluia prin care vine sminteala.**

(18, 7) **Înțelepciune 4, 12 / Matei 26, 24 / Luca 17, 1 / Romani 14, 13 / 1 Corinteni 11, 19**

Iubitor de oameni fiind, plânge pentru lume, ca de cea care avea să se vatăme din pricina smintelilor.

Dacă ar zice cineva: „Dar ce nevoie era să plângă, mai curând trebuia să tindă mâna într-ajutor", acestuia putem să-i zicem că și acesta este ajutor, a plânge cineva [pentru altul]. Căci de multe ori pe cei pe care sfătuirea noastră nu i-a folosit [ajutat], pe aceștia îi folosim [ajutăm] dacă plângem pentru ei, făcându-i să vină întru simțire.

Dar dacă „**nevoie este să vină smintelile**", cum vom putea scăpa de ele? „**Nevoie este să vină**", dar nu este nevoie să pierim, căci este cu neputință să stăm împotriva [venirii] smintelilor. Iar prin „**sminteli**" să-i înțelegi pe cei care te împiedică de la faptele cele bune. Iar „**lume**" îi numește pe oamenii cei de jos, care se târăsc pe pământ și care cu lesnire se împiedică.

18, 8-9: **Iar dacă mâna ta sau piciorul tău te smintește, taie-l și aruncă-l de la tine, că este bine pentru tine să intri în viață ciung sau șchiop, decât, având amândouă mâinile sau amândouă picioarele, să fii aruncat în focul cel veșnic.** *(9)* **Și dacă ochiul tău te smintește, scoate-l și aruncă-l de la tine,**

---

[6] În ediția de la 1805, în aceste versete, în loc de „**în**", se găsește „**întru**".

[7] În ediția de la 1805, în loc de „**că smintelile trebuie să vină**", se găsește „**că nevoie este să vină smintelile**".

că mai bine este pentru tine să intri în viață cu un singur ochi, decât, având amândoi ochii, să fii aruncat în gheena focului[8].

(18, 8) **Matei 5, 29-30 / Marcu 9, 43-45** *(18, 9)* **Deuteronom 13, 5-10 / Psalm 118, 37 / Matei 5, 29 / Marcu 9, 47**

Prin „**mână**" și „**picior**" și „**ochi**" să-i înțelegi pe prieteni, pe care întru rânduiala mădularelor îi avem. Deci, dacă aceștia, prieteni de aproape fiind, ne vatămă pe noi, se cuvine să-i lepădăm ca pe niște mădulare putrede și să-i „**tăiem**", ca nu cumva și pe alții să-i vatăme. Încât dintru aceasta este arătat că „**nevoie este să vină smintelile**" – adică cei care ne vatămă –, dar nu este de nevoie să ne vătămăm noi. Căci, dacă vom face precum a zis Domnul și vom „**tăia**" de la noi pe cei ce ne vatămă, chiar și prieteni de-ar fi, [atunci] nu ne vom vătăma.

18, 10-11: **Vedeți să nu disprețuiți pe vreunul dintre aceștia mici**[9]**, că zic vouă: Că Îngerii lor, în Ceruri, pururea văd fața Tatălui Meu, Care este în Ceruri.** *(11)* **Căci Fiul Omului a venit să caute și să mântuiască pe cel pierdut.**

(18, 10) **1 Regi 6, 16 / Psalm 33, 8 / Iov 1, 6 / Tobit 3, 16 / Evrei 1, 14 / Apocalipsa 8, 2**
(18, 11) **Matei 10, 6 / Marcu 2, 17 / Luca 9, 56; 19, 10 / Ioan 3, 17; 12, 47 / 1 Timotei 1, 15**

Ne poruncește să nu defăimăm [disprețuim] pe cei care sunt socotiți mici – adică pe cei „**săraci cu duhul**" *(Matei 5, 3)* –, care la Dumnezeu sunt mari. Și atât de mult sunt aceștia iubiți de Dumnezeu, încât îi au pe Îngeri păzitori, ca să nu fie vătămați de draci. Căci fiecare credincios, ba mai vârtos tot omul are Îngerul său. Iar Îngerii celor mici și smeriți întru Hristos sunt atât de aproape de Dumnezeu, încât „**pururea văd fața Lui**", stând înaintea Domnului. Se vede de aici că, deși toți oamenii au Îngeri, însă Îngerii celor păcătoși, ca și cum s-ar rușina pentru neîndrăzneala noastră, nici ei n-au îndrăzneală a vedea fața lui Dumnezeu și de a se ruga pentru noi. Iar Îngerii celor smeriți văd fața lui Dumnezeu, pentru că au îndrăzneală. Și zice încă: „Nu numai Îngeri au aceștia, ci Eu Însumi, pentru aceasta am venit, ca să mântuiesc pe cel pierdut și să-i fac ai Mei pe cei care de mulți sunt socotiți a fi de nimic".

18, 12-14: **Ce vi se pare? Dacă un om ar avea o sută de oi și una dintre ele s-ar rătăci, nu va lăsa, oare, în munți pe cele nouăzeci și nouă și, ducându-se, va căuta pe cea rătăcită?** *(13)* **Și dacă s-ar întâmpla s-o găsească, adevăr grăiesc vouă că se bucură de ea mai mult**[10] **decât de cele nouăzeci**

---

[8] Vezi nota tâlcuirii de la *Matei 5, 22c*.

[9] În ediția de la 1805, în loc de „**vedeți să nu disprețuiți pe vreunul dintre aceștia mici**", se găsește „**căutați să nu defăimați pe vreunul dintre aceștia mai mici**".

[10] În ediția de la 1805, în loc de „**mult**", se găsește „**vârtos**".

și nouă, care nu s-au rătăcit. *(14)* **Astfel, nu este vrere înaintea Tatălui vostru, Cel din Ceruri ca să piară vreunul dintr-aceștia mici.**

(18, 12) **Ieremia 50, 6 / Iezechiil 34, 4, 11 / Luca 15, 4**
(18, 13) **Luca 15, 5-7** *(18, 14)* **Luca 15, 7-10 / 2 Petru 3, 9**

Ce „**om**" a avut „**o sută de oi**"? Hristos, căci toată zidirea cea cuvântătoare, Îngerii și oamenii „**o sută de oi**" sunt, al căror Păstor este Hristos – Care nu este „**oaie**", pentru că nu este zidire, ci Fiu al lui Dumnezeu. Deci, Acesta a lăsat „**pe cele nouăzeci și nouă**" în Ceruri și luând „**chip de rob**" *(Filipeni 2, 7)* a venit să caute pe oaia cea „**una**", care este firea omenească și se bucură pentru aceasta mai mult decât pentru întărirea Îngerilor[11].

Deci aceasta în chip cuprinzător arată că Dumnezeu Se sârguiește pentru întoarcerea păcătoșilor și Se bucură pentru aceștia „**mai mult**" decât pentru cei care sunt întăriți și statorniciți întru fapta cea bună.

18, 15-17: **De-ți va greși ție fratele tău, mergi, mustră-l pe el între tine și el singur. Și de te va asculta, ai câștigat pe fratele tău.** *(16)* **Iar de nu te va asculta, ia cu tine încă unul sau doi, ca din gura a doi sau trei martori să se statornicească tot cuvântul**[12]. *(17)* **Și de nu-i va asculta pe ei, spune-l Bisericii; iar de nu va asculta nici de Biserică**[13]**, să-ți fie ție ca un păgân și vameș.**

(18, 15) **Levitic 19, 17 / Sirah 19, 14 / Luca 17, 3 / Iacov 5, 19-20** *(18, 16)* **Deuteronom 17, 6 / Ioan 8, 17 / 2 Corinteni 13, 1 / Evrei 10, 28** *(18, 17)* **1 Corinteni 5, 11 / 2 Tesaloniceni 3, 6, 14**

După ce a tins [grăit] cuvânt foarte greu despre cei care smintesc pe alții, acum îi îndreptează și pe cei care se smintesc. Căci nu trebuie ca tu, cel care te sminteşti să fii cu totul fără grijă – fiindcă cel ce te sminteşte pe

---

[11] Dionisie din Furna dă următorul izvod de zugrăvire pentru această pildă: „Cerul și deasupra lui cele nouă cete îngerești, și în mijlocul lor un scaun deșert, și mai din jos de el coborârea la iad a Domnului" (*Erminia picturii bizantine*, ed. cit., p. 122).

[12] În ediția de la 1805, în loc de „**ca din gura a doi sau trei martori să se statornicească tot cuvântul**", se găsește „**a prin gura a două mărturii, sau trei să stea tot graiul**".

[13] În ediția de la 1805, în acest verset, în loc de „**Biserică**", se găsește „**sobor**". Cuvântul *sobor* provine în limba română din slavă. De altfel, până astăzi, în limba rusă denumirea dată locașului bisericii este aceea de *sobor*, cuvânt care este traducerea grecescului *ecclesia* – ce înseamnă *adunare*. Credem că denumirea de *sobor* dată locașelor creștine ilustrează foarte bine chipul și cugetul *sobornicesc* al Bisericii. În limba română, cuvântul *biserică* se pare că are ca rădăcină *basilica*, cuvânt ce a fost asimilat în limba noastră (prin rotacizare) fie din latină – *basilica* era la romani un local de judecată, iar după anul 313, împăratul Constantin cel Mare a cedat aceste clădiri creștinilor, pentru săvârșirea cultului –, fie din greacă – *basilikai* desemnând acele încăperi care, încă din veacul I, se construiau în casele particulare, anume pentru săvârșirea slujbelor, numindu-se *împărătești* (*basilikai*). Orișicum, până în zilele noastre, în unele zone rurale din Ardeal se mai păstrează denumirea de *clejie* (derivat din grecescul *ecclesia*) pentru avutul obștesc al parohiei.

tine își agonisește osândă –, ci trebuie să mustri pe cei care te nedreptățesc și te vatămă, de vor fi creștini. Că vezi zice: „**De-ți va greși ție fratele tău**", adică creștinul. Iar de-ți va face nedreptate vreun necredincios, atunci dă-te la o parte și lasă-ți și averile tale, iar de este „**frate**", mustră-l pe el. Și nu zice „ocărăște-l", ci „**mustră-l**". Dacă „**te va asculta**", adică se va prihăni pe sine [se va căi], bine [îi va fi lui][14].

Voiește mai întâi de-o parte să fie mustrați cei ce au greșit, ca nu cumva fiind mustrați înaintea multora, să se facă și mai fără de rușine [nerușinați]. Iar dacă și înaintea a „**doi sau trei martori**" fiind mustrat, nu se va rușina, atunci arată greșeala lui celor mai mari ai „**soborului**" [ai „**Bisericii**"]. De vreme ce unul ca acesta n-a ascultat pe „**doi sau trei**", s-a făcut neascultător al Legii care zice: „**În gura a doi sau trei martori va sta tot cuvântul**" *(Deuteronom 17, 6; 19, 15; 2 Corinteni 13, 1)*, de acum încolo în „**sobor**" să se înțelepțească. Iar dacă nici de acesta nu va asculta, atunci să fie lepădat, ca nu cumva din răutatea sa să dea și altora.

Și îi aseamănă pe unii ca aceștia frați cu „**vameșii**", ca unii care aveau nume rău înaintea oamenilor. Și îi este mângâiere celui nedreptățit, că acela care îi face nedreptate va fi socotit „**vameș și păgân**", adică păcătos și necredincios.

Dar numai aceasta va fi munca [cazna] celui care face nedreptate? Nu. Ci ascultă și cele ce urmează:

18, 18: **Adevărat grăiesc vouă: Oricâte veți lega pe pământ, vor fi legate și în Cer, și oricâte veți dezlega pe pământ, vor fi dezlegate și în Cer.**

(18, 18) **Matei 16, 19 / Ioan 20, 23**

„Dacă tu", zice, „cel ce-ai fost nedreptățit îl ai ca pe „**un vameș și păgân**" pe cel care nedreptățește, și în Ceruri va fi întru acest fel. Iar dacă îl vei dezlega, adică dacă-l vei ierta, va fi și în Ceruri iertat". Pentru că nu numai cele pe care le „**dezleagă**" preoții sunt „**dezlegate**", ci și cele pe care noi, cei care am fost nedreptățiți, sau le legăm sau le dezlegăm [– adică le iertăm –,] și acelea vor fi „**legate**" sau „**dezlegate**".

18, 19-20: **Iarăși grăiesc vouă că, dacă doi dintre voi se vor învoi pe pământ în privința unui lucru pe care îl vor cere, se va da lor de către Tatăl**

---

[14] Aici Sfântul Maxim Mărturisitorul ne învață astfel: „Nu înțepa cu vorbe acoperite pe fratele tău, ca nu cumva, primind și tu cele asemenea de la el, să alungi de la amândoi starea dragostei. Ci mergi și mustră-l pe el cu îndrăznire iubitoare, ca împrăștiind pricinile supărării, să te izbăvești și pe tine și pe el de tulburare și supărare" (*Filocalia românească*, vol. 2, *A patra sută a capetelor despre dragoste*, cap 32, ed. Humanitas, București, 1999, pp. 110).

Meu, Care este în Ceruri. *(20)* **Că unde sunt doi sau trei, adunați în numele Meu, acolo sunt și Eu în mijlocul lor**[15]. *(18, 19)* **1 Ioan 3, 22; 5, 14** *(18, 20)* **Luca 24, 15**

Prin unele ca aceste graiuri ne adună pe toți întru dragoste, căci după ce ne-a oprit pe noi de la a ne sminti și a ne vătăma unii pe alții, acum grăiește și despre unirea cea a unora cu alții [unirea cea dintre noi]. Iar prin cei uniți nu înțelege pe cei care se adună spre rău, ci spre bine, căci zice: „**doi dintre voi**", adică „dintre cei care cred, dintre cei care au fapte bune". Că și Ana și Caiafa s-au unit, dar cu unire de prihană[16].

Și de aceea de multe ori rugându-ne nu primim, pentru că nu avem unire unul cu altul. Și nu zice „voi fi", că nici nu zăbovește, nici nu întârzie, ci spune „**acolo sunt**" – adică „acolo îndată Mă aflu".

Și aceasta o înțelege: atunci când se va „**uni**" trupul și duhul și nu va pofti trupul împotriva duhului, atunci Domnul este „**în mijloc**". Încă și cele trei puteri ale sufletului „**se unesc**" – cea cuvântătoare, cea mânioasă și cea poftitoare. Încă și Scriptura Veche și cea Nouă „**se unesc**" amândouă, iar „**în mijlocul**" lor se află Hristos, de amândouă fiind propovăduit.

18, 21-22: **Atunci Petru, apropiindu-se de El, I-a zis: Doamne, de câte ori va greși față de mine fratele meu și-i voi ierta lui? Oare până de**[17] **șapte ori?** *(22)* **Zis-a lui Iisus: Nu, zic ție, până de șapte ori, ci până de șaptezeci de ori câte șapte.** *(18, 21)* **Matei 6, 12 / Luca 17, 3-4** *(18, 22)* **Levitic 25, 39 / Matei 6, 14 / Marcu 11, 25-26 / Luca 17, 4-5 / Coloseni 3, 13**

Aceasta este ceea ce întreabă Petru: „De câte ori de va greși fratele, apoi va veni la mine și va cere iertăciune [iertare] căindu-se, îi voi ierta lui?" Și adaugă „**va greși față de mine**", pentru că numai pentru cele ce-mi va greși mie pot să-l iert, iar dacă va greși lui Dumnezeu, numai cel cu rânduială dumnezeiască – adică preotul – poate să-l ierte. Iar dacă îmi va greși iar eu îl voi ierta, iertat va fi, deși sunt eu om simplu, nu preot. Iar când zice „**până în șaptezeci de ori câte șapte**", nu arată numărul iertărilor – căci ar fi cu totul lipsit de minte să numere cineva până se vor împlini „**șaptezeci de ori câte șapte**", adică 490 –, ci arată mulțime fără de număr, ca și cum ar fi zis: „De câte ori va greși și se va pocăi, iartă-i lui". Iar aceasta și prin pilda de mai jos o spune, arătând că se cuvine să fim milostivi.

---

[15] În ediția de la 1805, versetele *19-20* sunt: „**Iarăși amin grăiesc vouă că, dacă doi dintre voi se vor uni pe pământ pentru tot lucrul pe care îl vor cere, va fi lor de către Tatăl Meu, Care este în Ceruri. Că unde sunt doi sau trei, adunați întru numele Meu, acolo sunt în mijlocul lor**".

[16] Adică s-au unit spre săvârșirea răutății.

[17] În ediția de la 1805, în aceste versete, în loc de „**până de**", se găsește „**până în**".

18, 23: **De aceea, asemănatu-s-a Împărăţia Cerurilor omului împărat care a voit să se socotească cu slugile sale**[18]. *(18, 23)* **4 Regi 4, 1**

Ne învaţă prin această „**pildă**" să iertăm greşelile făcute nouă de către cei împreună cu noi slugi, şi mai vârtos, dacă având aceia trebuinţă de iertare ne vor şi îndupleca pe noi. Iar a tâlcui pilda cu amănuntul ar fi fost numai a celui ce are mintea lui Hristos. Însă, vom îndrăzni şi noi: „**Împărăţie**" este Cuvântul lui Dumnezeu, dar nu împărăţie a unor mici lucruri, ci „**a Cerurilor**". Deci, S-a asemănat Acesta „**omului împărat**", fiindcă S-a întrupat pentru noi, şi întru asemănarea oamenilor s-a făcut[19]. Şi „**ia seama slugilor sale**" [„**se socoteşte cu slugile sale**"], judecându-le pe ele după bunătate, căci al cruzimii lucru este pedeapsa fără de judecată.

18, 24-25: **Şi, începând să se socotească cu ele**[20]**, i s-a adus un datornic cu zece mii de talanţi.** *(25)* **Dar neavând el cu ce să plătească, stăpânul său a poruncit să fie vândut el şi femeia şi copiii şi pe toate câte are, ca să plătească.**

Cu „**zece mii de talanţi**" suntem datori noi, ca unii care primim facerile de bine [ale lui Dumnezeu] în fiecare zi, şi cu nimic nu-i răsplătim Lui. Cu „**zece mii de talanţi**" sunt datori şi cei care au primit stăpânirea poporului şi a multor oameni[21], dar n-au iconomisit bine stăpânirea.

„**Vinderea**" datornicului împreună cu „**femeia şi copiii**" lui arată înstrăinarea de Dumnezeu, că acela care se vinde, al altui stăpân se face rob.

Sau poate „**femeie**" înseamnă trupul, ca unul care este soţ – împreună-lucrător – al sufletului; iar „**copii**" – faptele care rău se lucrează de trup şi de suflet. Deci porunceşte ca trupul să fie dat satanei spre pierzare – adică bolilor sau chinurilor diavolului –, şi „**copiii**" – adică lucrurile răutăţilor – să se betejească. Adică de fură cineva, mâna acestuia o usucă Dumnezeu sau o ciunteşte prin lucrarea diavolului. Şi iată cum „**femeia**" – adică trupul – şi „**copiii**" – adică lucrarea răutăţii – s-au dat pătimirii, ca duhul să se mântuiască. Pentru că mai mult nu va mai putea fura omul acela.

18, 26-27: **Deci, căzându-i în genunchi, sluga aceea i se închina, zicând: Doamne, îngăduieşte-mă şi-ţi voi plăti ţie tot.** *(27)* **Iar stăpânul slugii aceleia, milostivindu-se de el, i-a dat drumul şi i-a iertat şi datoria.**

---

[18] În ediţia de la 1805, în loc de „**să se socotească cu slugile sale**", se găseşte „**să ia seama slugilor sale**".

[19] Adică „**S-a deşertat pe Sine, chip de rob luând, făcându-Se asemenea oamenilor, şi la înfăţişare aflându-Se ca un om, S-a smerit pe Sine**" *(Filipeni 2, 7-8)*.

[20] În ediţia de la 1805, în loc de „**să se socotească cu ele**", se găseşte „**el a lua seama**".

[21] [1805] Putem a spune că fiecare om talant este, după cuvântul care spune că mare lucru este omul *(Psalm 138, 13-15)*.

Vezi puterea pocăinței și iubirea de oameni a lui Dumnezeu?! Căci pocăința a făcut pe slugă să cadă de la răutate, iar cel care stă cu întemeiere [îndărătnicie] întru răutate, nu este vrednic de iertare. Iar iubirea de oameni a lui Dumnezeu i-a iertat lui cu totul și datoria, măcar deși sluga nu iertare de săvârșit [desăvârșită] cerea, ci soroc[22]. Cunoaște [de aici] că Domnul dă mai mult decât cerem noi. Atât de mare este iubirea de oameni a lui Dumnezeu, încât și ceea ce părea rostit cu asprime – adică porunca să se vândă „**sluga**" cu „**femeia și copiii**" lui – nu din asprime a spus-o, ci ca să înspăimânte pe slugă și să-și pună nădejdea și să se sârguiască întru cerere și rugăminte.

18, 28-30: **Dar, ieșind, sluga aceea a găsit pe unul dintre cei ce slujeau cu el și care-i datora o sută de dinari. Și punând mâna[23] pe el, îl sugruma, zicând: Plătește-mi ce ești dator.** *(29)* **Deci, căzând[24] cel ce era slugă ca și el, îl ruga, zicând: Îngăduiește-mă și îți voi plăti tot.** *(30)* **Iar el nu voia, ci, mergând, l-a aruncat în închisoare[25], până ce va plăti datoria.**

După ce a ieșit cel care a fost iertat [de stăpân], atunci îl sugrumă pe cel ce era împreună-slujitor cu el. Căci nimeni, întru Dumnezeu rămânând, nu este nemilostiv, ci cel care „**iese**" de la Dumnezeu și dintru aceasta se înstrăinează de El. Și atât de mare îi era cruzimea [acestei slugi], încât după ce-i fuseseră lui iertate mari datorii – că aceasta arată cei „**zece mii de talanți**" –, pentru cele mai mici – cât erau cei „**o sută de dinari**"[26] –, nicidecum nu se milostivește, nici puțină amânare nu dă. Și face acestea, cu toate că cel împreună cu el slugă îi spune aceleași cuvinte prin care el a fost iertat: „**Îngăduiește-mă și îți voi plăti**", amintindu-i de iertarea prin care s-a mântuit [izbăvit].

18, 31: **Iar celelalte slugi, văzând, deci, cele petrecute, s-au întristat foarte și, venind, au spus stăpânului toate cele întâmplate.**

De aici se vede că „**celelalte slugi**" – adică Îngerii cei împreună-slujitori cu noi – sunt urâtori de răutate și iubitori de bunătate. Și „**spun**" acestea Domnului, nu ca Unuia care nu știa, ci ca să înțelegi că Îngerii sunt purtătorii de grijă ai noștri și că se mânie asupra celor nemilostivi.

---

[22] Adică, sluga nu cerea decât amânarea plății.

[23] În ediția de la 1805, în loc de „**punând mâna**", se găsește „**apucându-l**".

[24] În ediția de la 1805, în loc de „**căzând**", se găsește „**căzând la picioarele lui**".

[25] În ediția de la 1805, în loc de „**l-a aruncat în închisoare**", se găsește „**l-a băgat în temniță**".

[26] Mina (= 50 sicli = 2.000 drahme) și talantul (= 3.000 sicli = 120.000 drahme), nu erau monede, ci denumiri ale sumelor monetare mari. Astfel, pentru a evidenția diferența prin calcul matematic, aflăm că 10.000 de talanți erau echivalentul a 490.770 kilograme de aur (490,77 tone), iar 100 de dinari, echivalentul a 0,45 kilograme de argint.

18, 32-34: **Atunci, chemându-l stăpânul său îi zise: Slugă vicleană, toată datoria aceea ți-am iertat-o, fiindcă m-ai rugat.** *(33)* **Nu se cădea, oare, ca și tu să ai milă de cel împreună slugă cu tine, precum și eu am avut milă de tine?** *(34)* **Și, mâniindu-se stăpânul lui, l-a dat pe mâna chinuitorilor**[27]**, până ce-i va plăti toată datoria.** *(18, 33)* **Iacov 2, 13**

Pentru iubirea de oameni, Stăpânul se judecă laolaltă cu sluga, ca să arate că nu El, ci cruzimea slugii și nemulțămirea l-au făcut să i se ia înapoi darul. Și căror muncitori îl dă? Poate puterilor muncitoare [căznitoare], ca să-l muncească [căznească] veșnic. Căci ceea ce zice „**până ce-i va plăti toată datoria**", aceasta însemnează: „până atunci să se muncească [căznească], până ce va plăti". Dar, niciodată nu va [putea] „**plăti datoria**", adică munca cea cuviincioasă cu care este dator. Deci pururea va fi muncit [căznit].

18, 35: **Tot așa și Tatăl Meu cel Ceresc vă va face vouă, dacă nu veți ierta – fiecare fratelui său – din inimile voastre**[28].

(18, 35) **Matei 5, 25; 6, 12-15 / Marcu 11, 25-26**

N-a zis „Tatăl vostru", ci „**Tatăl Meu**", căci unii ca aceștia nu sunt vred-nici să aibă Tată pe Dumnezeu. Și voiește ca noi să iertăm „**din inimă**", nu numai din buze.

Să înțelegi încă și cât de mare răutate este pomenirea de rău, dacă întoarce înapoi darul lui Dumnezeu. Căci, deși fără părere de rău dăruiește Dumnezeu darurile Sale, însă [pentru pomenirea de rău] s-au întors înapoi acestea.

---

[27] În ediția de la 1805, în loc de „**chinuitorilor**", se găsește „**muncitorilor**".

[28] În ediția de la 1805, în loc de „**din inimile voastre**", se găsește „**din inimile voastre, greșalele lor**".

Capitolul 19

Despre desfacerea căsătoriei. Iisus binecuvintează pe copii. Tânărul cel bogat[1]

19, 1-2: **Iar după ce Iisus a sfârşit cuvintele acestea, a plecat**[2] **din Galileea şi a venit în hotarele Iudeii, dincolo de Iordan.** *(2)* **Şi au mers după El mulţimi multe şi i-a vindecat pe ei acolo.**

(19, 1) **Marcu 10, 1 / Ioan 10, 40** *(19, 2)* **Matei 12, 15**

Merge din nou în Iudeea, ca să nu spună iudeii cei necredincioşi de aici că petrecea mai mult cu cei din Galileea. Iarăşi, după învăţătură şi după ce s-au sfârşit cuvintele, urmează minunile, că se cuvine nouă şi să învăţăm, dar şi să lucrăm. Iar neînţelegătorii farisei, după ce au văzut minunile, fiind de trebuinţă să creadă, ei ispitesc [pe Hristos]. Căci, auzi [ce spun]:

19, 3-6: **Şi s-au apropiat de El fariseii, ispitindu-L şi zicând: Se cuvine, oare, omului să-şi lase femeia sa, pentru orice pricină?** *(4)* **Răspunzând El, a zis: N-aţi citit că Cel Ce i-a făcut de la început**[3] **i-a făcut bărbat şi femeie?** *(5)* **Şi a zis: Pentru aceea va lăsa omul pe tatăl său şi pe mama sa şi se va lipi de femeia sa şi vor fi amândoi un trup.** *(6)* **Aşa încât**[4]**, nu mai sunt doi, ci un trup. Deci, ce a împreunat Dumnezeu, omul să nu despartă.**

(19, 3) **Marcu 10, 2** *(19, 4)* **Facere 1, 27; 5, 2 / Maleahi 2, 14-15 / Marcu 10, 6** *(19, 5)* **Facere 2, 24 / Marcu 10, 7-8 / 1 Corinteni 6, 16 / Efeseni 5, 31** *(19, 6)* **Marcu 10, 9 / 1 Corinteni 7, 10**

O, nebunie! Socoteau ei ca prin întrebări să astupe gura lui Hristos! Căci, dacă ar fi zis [Hristos] că se cuvine să fie lăsată femeia pentru orice vină [pricină], Îl vor putea întreba de ce a zis că numai pentru pricină de preacurvie? *(Matei 5, 32)* Iar de va zice El că nu se cuvine să-şi lase femeia, Îl vor învinui ca pe Cel Care legiuieşte împotriva Legii puse de Moise, căci acela a poruncit să fie gonită cea care este urâtă de bărbatul său, chiar fără pricină binecuvântată *(Deuteronom 24, 1)*.

Ce zice, dar, Hristos? Arată că a Celui Care ne-a zidit pe noi dintru început Îi este lucru şi punere de lege o nuntă. Că zice: „dintru început un

---

[1] În ediţia de la 1805, titlul capitolului este: *„Pentru cei ce au întrebat oare să cade să-şi lase femeia. Pentru fameni. Pentru punerea mâinilor lui Iisus peste copii. Pentru bogatul ce a întrebat pe Iisus".*

[2] În ediţia de la 1805, în loc de **„a plecat"**, se găseşte **„a trecut"**.

[3] În ediţia de la 1805, în loc de **„i-a făcut de la început"**, se găseşte **„a făcut dintâi"**.

[4] În ediţia de la 1805, în loc de **„aşa încât"**, se găseşte **„pentru aceea"**.

bărbat a împreunat Dumnezeu cu o femeie, de aceea nu se cuvine ca un bărbat să se împreuneze cu mai multe femei, nici o femeie cu mai mulți bărbați, ci să viețuiască așa cum au fost dintru început și să nu despartă [rupă], fără de socoteală, împreuna lor locuire". Și n-a zis „Eu, care am făcut bărbat și femeie", ca să nu-i întărâte pe ei, ci, în chip nehotărât a spus: **„Cel Ce i-a făcut"**.

Și atât de plăcut îi este lui Dumnezeu lucrul cel bun al însoțirii, încât a dat voie [îngăduit] să fie lăsați părinții și a se lipi de bărbat. Dar cum se face că la *Facere* este scris că Adam a zis că **„va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa"** *(Facere 2, 24)*, iar aici Hristos spune că Dumnezeu a spus aceasta? Să înțelegem că ceea ce a zis Adam, de la Dumnezeu a zis și, astfel, cuvântul lui Adam cuvântul lui Dumnezeu este. Deci, de vreme ce bărbatul și femeia s-au făcut **„un trup"** – căci și pentru împreunare și pentru dragostea cea firească sunt lipiți –, și pentru că nu se cuvine a-și tăia cineva trupul său, tot așa nu se cuvine a despărți pe cei împreunați. Și n-a zis „să nu despartă Moise ce a împreunat Dumnezeu", ca să nu-i turbure [smintească] pe ei, ci zice simplu – **„omul să nu despartă"**, arătând deosebirea dintre Dumnezeu Cel Care a împreunat și omul care desparte.

19, 7-9: **Ei I-au zis Lui: Pentru ce, dar, Moise a poruncit să-i dea carte de despărțire și să o lase?** *(8)* **El le-a zis: Pentru învârtoșarea inimii voastre, v-a dat voie Moise să lăsați pe femeile voastre, dar din început nu a fost așa.** *(9)* **Iar Eu zic vouă că oricine va lăsa pe femeia sa, în afară de pricină de desfrânare, și se va însura cu alta, săvârșește adulter; și cine s-a însurat cu cea lăsată săvârșește adulter**[5].

(19, 7) **Deuteronom 24, 1 / Matei 5, 31 / Marcu 10, 4** *(19, 8)* **Deuteronom 20, 14 / Marcu 10, 5** *(19, 9)* **Matei 5, 32 / Marcu 10, 11 / Luca 16, 18**

Fariseii, văzând că Domnul a astupat gurile lor[6], îl aduc pe Moise în sprijinul lor, părându-li-se că Moise împotriva învățăturii lui Hristos a legiuit. Și zic: **„Pentru ce, dar, Moise a poruncit să i se dea carte de despărțire și să o lase?"** Domnul, întorcând împotriva lor toată prihănirea [învinuirea], îl îndreptățește pe Moise, arătând că „nu împotriva lui Dumnezeu a legiuit el aceasta, ci după răutatea voastră, ca nu din pricina neînfrânării vrând să vă împreunați cu altele, să vă omorâți femeile cele dintâi [legiuite]". Căci, cruzi fiind ei, și-ar fi omorât femeile de-ar fi fost

---

[5] În ediția de la 1805, versetul 9 este: **„Iar Eu zic vouă că oricine va lăsa pe femeia sa, în afară de cuvânt de curvie, și va lua alta, preacurvește; și cine la lua pe cea lăsată preacurvește"**.

[6] Adică, i-a lăsat fără de răspuns.

siliți a le ține pe ele. Și a poruncit Moise să se dea carte de despărțire celor care sunt urâte bărbaților lor. „Eu grăiesc vouă că pe femeia care a curvit este bine a o goni [alunga, lepăda] ca pe o preacurvă. Însă, dacă pe cea care n-a curvit o va goni cineva, i se face acesta pricinuitor de preacurvie".

Încă și aceasta să înțelegi: cel ce se alipește de Domnul un duh este cu El *(1 Corinteni 6, 17)* – și însoțire se face între credincios și Hristos, că toți un trup ne-am făcut cu El și mădulare în parte suntem ale lui Hristos. Deci, bine s-a zis că nu poate fi despărțită [ruptă] această însoțire, după cuvântul lui Pavel, care spune: „**Cine ne va despărți pe noi de iubirea lui Hristos**?" *(Romani 8, 35)* Drept aceea, pe cele ce Dumnezeu le-a împreunat, nici omul și nici o altă făptură, nici Îngerii, nici Începătoriile, nici Stăpâniile – după cum zice Pavel – nu le pot despărți *(Romani 8, 38-39)*.

19, 10: **Ucenicii I-au zis: Dacă astfel este pricina omului cu femeia, nu este de folos să se însoare**[7]. *(19, 10)* **Pilde 21, 19 / 1 Corinteni 7, 32**

Ucenicii se turbură și spun că dacă pentru aceasta s-au împreunat, ca să fie una și nedespărțiți să petreacă toată viața – încât chiar de-ar fi rea femeia, să nu îndrăznească să o gonească –, nu e de nici un folos a se însura. Căci, mai ușor este a nu se însura, ci a se război cu poftele cele firești, decât a suferi femeie rea.

Și este numită „**pricina omului cu femeia**", împreunarea de nedespărțit. Iar unii și așa înțeleg: că dacă așa este „**pricina omului**" – adică dacă pricină și învinuire va avea bărbatul pentru că își leapădă femeia împotriva Legii –, „**nu este de folos a se însura**".

19, 11: **Iar El le-a zis: Nu toți pricep cuvântul acesta, ci aceia cărora le este dat**[8]. *(19, 11)* **1 Corinteni 7, 2-9**

Fiindcă ucenicii zic că e mai bine să nu se însoare, Domnul le arată că mare este lucrul fecioriei, dar nu poate fi de toți îndreptat [dobândit], ci numai de cei cărora Dumnezeu le ajută. Căci acest cuvânt „**[acelora ce] s-a dat**" este pus aici în loc de „cărora Dumnezeu le ajută". Și „**s-a dat**" celor care cer! Că zice: „**Cereți și vi se va da**" și „**oricine cere, ia**" *(Matei 7, 7-8; Luca 11, 9-10; Ioan 14, 13-14)*.

19, 12: **Că sunt fameni care s-au născut așa din pântecele mamei lor; sunt fameni pe care oamenii i-au făcut fameni, și sunt fameni care s-au**

---

[7] În ediția de la 1805, în loc de „**să se însoare**", se găsește „**a se însura**".

[8] În ediția de la 1805, versetul *11* este: „**Iar El le-a zis: Nu toți încap cuvântul acesta, ci acelora ce s-a dat**".

făcut fameni pe ei înșiși, pentru Împărăția Cerurilor. Cine poate înțelege să înțeleagă[9]. *(19, 12)* **Isaia 56, 3 / Înțelepciune 3, 14 / 1 Corinteni 7, 7**

Zice: „De puțini este îndreptat [dobândit] acest lucru al feciorei! Că unii sunt fameni din pântecele maicii lor, adică din fireasca alcătuire a trupului sunt nemișcați către amestecările [împreunările] trupești și din această pricină nu au trebuință de înfrânare. Sunt și alții, cei castrați de oameni. Iar cei care s-au făcut fameni pe ei înșiși, pentru Împărăția Cerurilor, nu sunt cei care se castrează" – că blestemat este lucrul acesta – , „ci acei care se înfrânează".

Încă și așa să înțelegi: este famen din fire cel care din pricina alcătuirii sale trupești nu este lesne mișcat spre împreunare trupească. De oameni este făcut famen cel care din învățătura omenească taie înfocarea poftei celei trupești. Iar cel care se face pe sine famen este cel care nu de la altul, ci dintru a sa știință și bună voință s-a plecat spre curăție; acesta prea bun este, ca unul care nu de către altul, ci cu voia sa s-a povățuit spre Împărăția Cerurilor. Și voind Dumnezeu ca din însăși voia noastră să lucrăm fapta cea bună, zice: „**Cine poate a încăpea încapă**" [„**Cine poate înțelege să înțeleagă**"]. Căci nu silește la feciorie, nici nu strică însurarea [nunta], însă mai mult cinstește feciorie.

19, 13-14: **Atunci I s-au adus copii, ca să-și pună mâinile peste ei și să se roage; dar ucenicii îi certau.** *(14)* **Iar Iisus a zis: Lăsați copiii**[10] **și nu-i opriți să vină la Mine, că a unora ca aceștia este Împărăția Cerurilor**.

(19, 13) **Marcu 10, 13 / Luca 18, 15** *(19, 14)* **Matei 18, 3 / Luca 17, 16**

Maicile își aduceau pruncii ca să fie blagosloviți prin atingerea mâinilor Lui, dar fără rânduială și făcând turburare veneau la Dânsul. De aceea, ucenicii îi opreau, încă și socotind că se micșorează cinstea Învățătorului, aducându-I-Se pruncii. Iar Hristos, arătând că netrufia mai vârtos o primește[11], zice: „**Lăsați pruncii [și nu-i opriți să vină la Mine], că a unora ca aceștia este Împărăția Cerurilor**". N-a zis „a acestora [este Împărăția]", ci „**a unora ca aceștia**", adică a celor cu simplitate, a celor fără răutate, a celor fără de vicleșug [și fără de trufie].

Și încă: dacă învață cineva și vin la el unii punând întrebări copilărești, să-i primească și pe aceștia și să nu-i oprească.

---

[9] În ediția de la 1805, în loc de „**Cine poate înțelege să înțeleagă**", se găsește „**Cine poate a încăpea încapă**".

[10] În ediția de la 1805, în versetele *13-14*, în loc de „**copii**", se găsește „**prunci**".

[11] Adică, iubește, Îi este bineplăcută lipsa de trufie.

19, 15-17ᵃ: **Și punându-Și mâinile peste ei, S-a dus de acolo.** *(16)* **Și, iată, venind un tânăr la El, i-a zis: Bunule Învățător, ce bine să fac, ca să am viața veșnică?**[12] *(17)* **Iar El a zis: De ce-Mi zici bun? Nimeni nu este bun, decât numai Unul Dumnezeu.** *(19, 15)* **Facere 48, 14 / Marcu 10, 16** *(19, 16)* **Marcu 10, 17 / Luca 10, 25; 18, 18** *(19, 17ᵃ)* **Deuteronom 6, 25 / Marcu 10, 18 / Iacov 1, 17**

Tânărul acesta n-a venit ca să-L ispitească, ci ca să se învețe [îndrepteze] și însetând de viața cea veșnică. Și a venit la Hristos ca la un simplu om și de aceea îi zice Domnul: „**De ce-Mi zici bun? Nimeni nu este bun, decât numai Unul Dumnezeu**". Adică, „dacă Îmi zici că sunt «**bun**» – ca unui simplu învățător –, rău zici, pentru că nimeni dintre oameni nu este bun cu adevărat". [Acestea le zice Domnul,] mai întâi că suntem și lesne schimbăcioși de la bine la rău, iar apoi și asemănându-se bunătatea oamenilor cu bunătatea lui Dumnezeu, răutate se socotește.

19, 17ᵇ-19: **Iar de vrei să intri în viață, păzește poruncile.** *(18)* **El a zis: Care? Iar Iisus a zis: Să nu ucizi, să nu săvârșești adulter, să nu furi, să nu mărturisești strâmb**[13]; *(19)* **cinstește pe tatăl tău și pe mama ta și să iubești pe aproapele tău**[14] **ca pe tine însuți.**
(19, 17ᵇ) **1 Regi 2, 2 / Sirah 15, 15** *(19, 18)* **Ieșire 20, 13-16 / Deuteronom 5, 17-20 / Matei 5, 21 / Marcu 10, 19** *(19, 19)* **Ieșire 20, 12 / Levitic 19, 18 / Luca 18, 20**

Pe cel care a întrebat, Domnul îl trimite la poruncile Legii, ca să nu zică iudeii că defaimă Legea. Dar ce [răspunde tânărul]?

19, 20: **Zis-a Lui tânărul: Toate acestea le-am păzit din copilăria mea**[15]**. Ce-mi mai lipsește?** *(19, 20)* **Marcu 10, 20 / Luca 16, 9; 18, 21**

Unii îl socotesc trufaș și îl învinuiesc pe tânăr de mândrie. Căci cum a îndreptat [a putut] el a iubi pe „**vecinul**" [„**aproapele**"], de vreme ce era bogat? Căci nimeni din cei care-și iubesc „**vecinul**" [„**aproapele**"] ca pe sine însuși nu poate fi mai bogat decât „**vecinul**" [„**aproapele**"]. Iar „**vecinul**" [„**aproapele**"] este omul.

Alții înțeleg altfel, anume că tânărul a zis așa: „Socotește, Doamne, că pe acestea toate le-am păzit. Ce încă îmi mai lipsește?"

19, 21-22: **Iisus i-a zis: Dacă voiești să fii desăvârșit**[16]**, du-te, vinde averea ta, dă-o săracilor și vei avea comoară în Cer; după aceea, vino și**

---

[12] În ediția de la 1805, în loc de „**viața veșnică**", se găsește „**viața de veci**".

[13] În ediția de la 1805, în loc de „**să nu săvârșești adulter, să nu furi, să nu mărturisești strâmb**", se găsește „**să nu preacurvești, să nu furi, să nu fii mărturie mincinoasă**".

[14] În ediția de la 1805, în loc de „**aproapele tău**", se găsește „**vecinul tău**".

[15] În ediția de la 1805, în loc de „**copilăria mea**", se găsește „**tinerețile mele**".

[16] În ediția de la 1805, în loc de „**desăvârșit**", se găsește „**de săvârșit**".

urmează-Mi[17]. *(22)* **Ci, auzind cuvântul acesta, tânărul a plecat întristat, căci avea multe avuții.** *(19, 21)* **Matei 6, 20 / Marcu 10, 21-22 / Luca 12, 33 / Faptele Apostolilor 2, 45** *(19, 22)* **Psalm 61, 10 / Luca 18, 23**

Domnul îi zice: „Câte grăiești că ai îndreptat [ai păzit], după obiceiul iudaicesc le-ai îndreptat [le-ai păzit]. Iar de voiești să fii de săvârșit [desăvârșit] – adică să fii ucenic al Meu și creștin –, mergi, vinde-ți averile tale și dă-le săracilor[18]. Dă-le pe toate, fără să mai oprești ca să faci neîncetat milostenie, ci cu totul să te lipsești de bogăție".

Și pentru că unii fac milostenie, dar au viață plină de toată necurăția, zice: „**vino urmează Mie**", adică îi spune să aibă și toată cealaltă faptă bună[19]. Iar tânărul s-a întristat căci, cu toate că dorea viața veșnică, adică gras și adânc era pământul inimii lui, „**spinii**" bogăției îl înecaseră *(Matei 13, 7)*, „**căci avea multe avuții**". Cel care are puține, nu este tot atât de mult stăpânit de ele, căci mai cumplită și tiranică este legătura de averile multe. Și pentru că vorbea unuia bogat, îi spune: „«**Vei avea comoară în Cer**», de vreme ce ești iubitor de avere"[20].

19, 23-24: **Iar Iisus a zis ucenicilor Săi: Adevărat zic vouă că un bogat cu greu va intra în Împărăția Cerurilor**[21]. *(24)* **Și iarăși zic vouă că mai lesne este să treacă cămila prin urechile acului, decât să intre un bogat în Împărăția lui Dumnezeu.** *(19, 23)* **Pilde 11, 23 / Marcu 10, 23-24 / Luca 18, 24** *(19, 24)* **Luca 6, 24; 18, 25**

Cât timp este bogat, adică el are de prisos, iar alții n-au nici cele de nevoie, nu va intra în Împărăția Cerurilor; dar după ce se va scutura [lepăda] de toate, atunci nu mai este bogat și poate să intre. Căci îi este cu neputință celui ce are multe bogății să intre [„**întru Împărăția Cerurilor**"], după cum

---

[17] În ediția de la 1805, în loc de „**vino și urmează-Mi**", se găsește „**vino, urmează Mie**".

[18] [1805] Sfântul Teofilact arată că Hristos nu-i spune tânărului să dea câte puțin din averile sale săracilor până le va sfârși cu totul, ci îi spune ca îndată, toate să le dea și să-I urmeze Lui (că acesta este înțelesul cuvântului grecesc).

[19] Adică, să aibă fapta cea bună întru plinătatea ei.

[20] Sfântul Isaac Sirul tâlcuiește că ceea ce spune aici Domnul înseamnă aceasta: „Să te faci mort de toate avuțiile tale și așa vei viețui întru Mine. Ieși din lumea cea veche a patimilor și așa vei intra în lumea cea nouă a Duhului. Înlătură și dezbracă cunoștința de multe feluri și vicleană și așa vei îmbrăca cunoștința simplă a adevărului. Căci, spunându-i «**ia crucea ta**», Domnul l-a învățat să moară tuturor celor din lume. Și când a omorât în sine pe omul cel vechi, sau patimile, i-a spus: «**Vino și urmează-Mi Mie**» *(Matei 16, 24)*" – *Filocalia românească*, vol. 10, *Epistola IV*, ed. IBMBOR, București, 1981, p. 479.

[21] În ediția 1805, în loc de „**Adevărat zic vouă că un bogat cu greu va intra în Împărăția Cerurilor**", se găsește „**Amin zic vouă că bogat cu anevoie va intra întru Împărăția Cerurilor**".

este cu neputință ca „**să treacă o cămilă prin urechile acului**". Vezi cum mai sus a zis „**cu anevoie va intra**", iar aici că nicidecum nu este cu putință.

Unii tâlcuiesc cuvântul „**cămilă**" nu prin dobitocul numit astfel, ci prin funia groasă pe care o folosesc corăbierii la aruncarea ancorei[22].

19, 25-26: **Auzind, ucenicii s-au uimit foarte[23], zicând: Dar cine poate să se mântuiască?** *(26)* **Dar Iisus, privind la ei, le-a zis: La oameni aceasta este cu neputință, la Dumnezeu însă toate sunt cu putință.**

(19, 25) **Marcu 10, 26 / Luca 18, 26** *(19, 26)* **Facere 18, 14 / Iov 42, 2 / Ieremia 32, 17 / Zaharia 8, 6 / Marcu 10, 27 / Luca 1, 37; 18, 27**

Ucenicii, fiind iubitori de oameni, L-au întrebat aceasta nu pentru ei, căci erau săraci, ci pentru toți oamenii.

Iar Domnul învață să nu măsurăm mântuirea cu neputința omenească, ci cu puterea lui Dumnezeu, căci dacă cineva va începe a nu fi lacom[24], va spori și spre a le deșerta [goli, lepăda] pe cele de prisos. Iar după aceasta, va ajunge să lepede și cele de nevoie și așa bine va călători cu ajutorul lui Dumnezeu.

19, 27: **Atunci, Petru, răspunzând, i-a zis: Iată, noi am lăsat toate și Ți-am urmat Ție. Cu noi, oare, ce va fi?**

(19, 27) **Deuteronom 33, 9 / Matei 4, 20 / Marcu 10, 28 / Luca 5, 11; 18, 28**

Deși se pare că Petru n-a lăsat oarecare lucruri mari fiindcă era sărac, însă să știi că, într-adevăr, a lăsat și el multe. Pentru că noi, oamenii mai multă dragoste avem întru cele puține. Iar Petru a trecut cu vederea și desfătarea lumii și fireasca iubire cea către părinți. Căci aceste patimi se războiesc nu numai cu cei bogați, ci și cu cei săraci.

Ce zice [răspunde], dar, Domnul?

19, 28: **Iar Iisus le-a zis: Adevărat zic vouă că voi cei ce Mi-ați urmat Mie, la înnoirea lumii[25], când Fiul Omului va ședea pe tronul slavei Sale, veți ședea și voi pe douăsprezece tronuri, judecând cele douăsprezece seminții ale lui Israil.**

(19, 28) **Înțelepciune 3, 8 / Luca 22, 28-30 / 1 Corinteni 6, 2 / Apocalipsa 3, 21; 20, 4**

Oare, [chiar] vor „**ședea**"? Nu. Ci prin „**tronuri**" a arătat cinstea cea înaltă [pe care o vor primi]. Dar și Iuda va ședea? Nu. Căci zice: „**Cei ce Mi-ați urmat Mie**", adică cei care până în sfârșit [L-au urmat].

---

[22] Căci aceste cuvinte în grecește seamănă între ele foarte mult.

[23] În ediția 1805, în loc de „**s-au uimit foarte**", se găsește „**s-au îngrozit foarte**".

[24] Adică va pune început, biruind împrăștierea minții care lucrează întru noi prin „**pofta trupului și pofta ochilor și trufia vieții**" *(1 Ioan 2, 16)*.

[25] În ediția de la 1805, în loc de „**la înnoirea lumii**", se găsește „**întru a doua naștere**".

Și întru alt chip: de multe ori Dumnezeu făgăduiește bunătăți oarecărora ce sunt vrednici. Dar, după ce se schimbă și se fac nevrednici, le ia [Domnul înapoi darurile]. La fel și cu cele de întristare, deseori ne îngrozește, dar nu le aduce asupra noastră, dacă ne schimbăm.

Iar prin „**a doua naștere**" [„**înnoirea lumii**"], Învierea să o înțelegi.

19, 29: **Și oricine a lăsat case sau frați, sau surori, sau tată, sau mamă, sau femeie, sau copii, sau țarine**[26]**, pentru numele Meu, înmulțit va lua înapoi și va moșteni viața veșnică.** *(19, 29)* **Marcu 10, 29-30 / Luca 18, 29-30**

Ca să nu socotească cineva [să nu credem] că numai pentru ucenici a zis acestea, întinde făgăduința peste toți cei care fac cele asemenea [la fel], că vor avea în locul rudeniilor celor trupești, frăția și apropierea cea către Dumnezeu. Iar în locul „**țarinelor**" – raiul și în locul „**caselor**" de piatră – Ierusalimul cel de Sus. În loc de „**mamă**" – bătrânele din Biserică; în loc de „**tată**" – pe preoți, în loc de „**femeie**" – pe toate femeile credincioase [creștine] – nu cu nuntire, să nu fie aceasta!, ci cu așezare și dragoste duhovnicească și cu grija cea iubitoare de oameni către acestea.

Iar Domnul nu ne poruncește să ne despărțim de ai noștri orișicum, ci numai atunci când aceștia ne-ar împiedica de la buna cinstire a lui Dumnezeu[27]. Că asemenea poruncește Domnul ca și pe suflet și pe trup să-l defăimăm, dar nu ca să ne omorâm pe noi înșine.

Și vezi că, bun fiind Dumnezeu, nu numai pe acestea le dă, ci și viață veșnică adaugă.

Deci, sârguiește-te și tu a „**vinde averile tale**" și a le „**da săracilor**". Iar averi sunt: pentru cel mânios – mânia, pentru cel curvar – așezarea cea curvească; pentru cel care pomenește răul – pomenirea de rău. Deci, pe acestea „**vinde-le și le dă**" dracilor, celor „**săraci**" și lipsiți de tot binele, întorcând adică patimile la făcătorii de patimi și atunci vei avea „**comoară**" pe Hristos „**în Cerul**" tău – adică în mintea ta cea duhovnicească. Căci „**Cerul**" îl are întru sine cel care se face asemenea Celui Ceresc *(Matei 19, 21)*.

19, 30: **Și mulți dintâi vor fi pe urmă, și cei de pe urmă vor fi întâi.**
(19, 30) **Matei 20, 16 / Marcu 10, 31 / Luca 13, 30**

Aici îi arată pe iudei și neamurile. Căci iudeii, „**întâi**" fiind, au ajuns „**cei de pe urmă**"; iar noi, neamurile, „**cei de pe urmă**" fiind ne-am făcut „**cei dintâi**". Și, pentru ca să înțelegi limpede cele ce a zis, împreunează [adaugă] și pilda cea care urmează:

---

[26] În ediția de la 1805, în loc de „**sau copii, sau țarine**", se găsește „**sau feciori, sau holde**".

[27] Vezi și tâlcuirea de la *Matei 4, 21-22*.

Capitolul 20

Pilda despre lucrătorii tocmiți la vie. A treia vestire a Patimilor. Cererea fiilor lui Zevedeu. Cearta pentru întâietate. Vindecarea celor doi orbi[1]

20, 1-7: **Căci Împărăția Cerurilor este asemenea unui om stăpân de casă, care a ieșit dis-de-dimineață să tocmească lucrători pentru via sa.** *(2)* **Și învoindu-se**[2] **cu lucrătorii cu un dinar pe zi, i-a trimis în via sa.** *(3)* **Și ieșind pe la ceasul al treilea, a văzut pe alții stând în piață fără lucru.** *(4)* **Și le-a zis acelora: Mergeți și voi în vie și, ce va fi cu dreptul, vă voi da.** *(5)* **Iar ei s-au dus. Ieșind iarăși pe la ceasul al șaselea și al nouălea, a făcut tot așa.** *(6)* **Ieșind pe la ceasul al unsprezecelea, a găsit pe alții, stând fără lucru, și le-a zis: De ce ați stat aici toată ziua fără lucru?**[3] *(7)* **Zis-au lui: Fiindcă nimeni nu ne-a tocmit. Zis-a lor: Duceți-vă și voi în vie și, ce va fi cu dreptul, veți lua.** *(20, 1)* **Neemia 9, 3 / Matei 21, 33**

Hristos este „**Împărăția Cerurilor**" și Se aseamănă cu „**un om**", fiindcă a luat chipul nostru. Iar „**Stăpân al casei**" Se numește, ca Unul Care stăpânește „**casa**", adică Biserica. Deci, Acesta – adică Hristos – „**a ieșit**" din sânurile Tatălui și „**tocmește lucrători la vie**" – adică la Scripturi sau la porunci sau tocmește pe fiecare la a lucra „**via**", adică pe al său suflet.

Și tocmește pe unul „**dis-de-dimineață**", adică în vârsta cea copilărească. Iar pe altul întru „**al treilea ceas**", adică în pragul tinereții. Iar pe alții întru „**al șaselea**" și întru „**al nouălea ceas**", adică atunci când este omul de 25 sau 30 de ani sau, scurt zicând, la vârsta bărbătească. Iar în „**al unsprezecelea ceas**", pe cei bătrâni – că mulți, chiar bătrâni fiind, au ajuns la credință.

Sau și întru alt chip: „**zi**" este numit veacul de acum, căci în el „**lucrăm**", ca ziua. Deci, a chemat Domnul în „**ceasul dintâi**" pe Enoh și pe Noe, întru „**al treilea**", pe Avraam, întru „**al șaselea**" pe Moise, întru „**al nouălea**" pe Prooroci, iar întru „**al unsprezecelea**", adică la sfârșitul veacurilor, pe neamuri, care erau „**fără de lucru**", adică fără de toată buna lucrare. Căci nu-i tocmise nimeni pe ei, fiindcă nici nu s-a trimis vreun Prooroc la neamuri.

---

[1] În ediția de la 1805, titlul capitolului este: „*Pentru lucrătorii cei tocmiți la vie. Pentru suirea lui Iisus în Ierusalim spre Patimă. Pentru feciorii lui Zevedeu. Pentru doi orbi*".

[2] În ediția de la 1805, în loc de „**învoindu-se**", se găsește „**tocmindu-se**".

[3] În ediția de la 1805, în versetele *1-7*, în loc de „**fără lucru**", se găsește „**fără de lucru**".

20, 8-16: **Făcându-se seară, stăpânul viei a zis către îngrijitorul[4] său: Cheamă pe lucrători și dă-le plata, începând de la cei din urmă, până la cei dintâi.** *(9)* **Venind cei din ceasul al unsprezecelea, au luat câte un dinar.** *(10)* **Și venind cei dintâi, au socotit că vor lua mai mult, dar au luat și ei tot câte un dinar.** *(11)* **Și după ce au luat, cârteau împotriva stăpânului casei,** *(12)* **zicând: Aceștia de pe urmă au făcut[5] un ceas și i-ai pus deopotrivă cu noi, care am dus greutatea zilei și arșița[6].** *(13)* **Iar el răspunzând, a zis unuia dintre ei: Prietene, nu-ți fac nedreptate. Oare, nu te-ai învoit cu mine un dinar?** *(14)* **Ia ce este al tău și pleacă. Voiesc să dau acestuia de pe urmă ca și ție.** *(15)* **Au, nu mi se cuvine mie să fac ce voiesc cu ale mele? Sau ochiul tău este rău[7], pentru că eu sunt bun?** *(16)* **Astfel vor fi cei de pe urmă întâi și cei dintâi pe urmă, că mulți sunt chemați, dar puțini aleși.** *(20, 8)* **Apocalipsa 22, 12** *(20, 15)* **Facere 4, 6** *(20, 16)* **Matei 19, 30; 22, 14 / Marcu 10, 31 / Luca 13, 30**

„**Seară**" este sfârșitul; deci, la sfârșit iau toți câte un „**dinar**", care este darul Sfântului Duh, Cel Care-l preface [preschimbă] pe om la cea după chip și-l face părtaș dumnezeieștii firi[8].

Cu adevărat mai mult s-au ostenit cei dinainte de Venirea lui Hristos, căci atunci moartea nu era stricată [nu fusese biruită], nici diavolul zdrobit,

---

[4] În ediția de la 1805, în loc de „**îngrijitorul**", se găsește „**ispravnicul**".

[5] În ediția de la 1805, în loc de „**au făcut**", se găsește „**au lucrat**".

[6] În ediția de la 1805, în loc de „**am dus greutatea zilei și arșița**", se găsește „**am purtat greutatea zilei și zăduful**".

[7] În ediția de la 1805, în loc de „**rău**", se găsește „**viclean**".

[8] [1805] Acest cuvânt, adică „**părtaș dumnezeieștii firi**" mai întâi l-a spus Sfântul Apostol Petru *(2 Petru 1, 4)*. Iar de la Apostol luându-l și alți mulți Sfinți îl folosesc în multe locuri în scrierile lor, așa cum face și Sfântul Teofilact în această tâlcuire. Dar a tuturor socoteală este cum că firea cea dumnezeiască nu este împărtășită nici de o fire zidită, fie nematerialnică, fie materialnică, ci numai darurile și lucrările cele dumnezeiești sunt împărtășite celor vrednici. Precum pentru această pricină, pe larg arată și Sfântul Sobor [prin învățătura Sfântului Grigorie Palama] cel care s-a făcut împotriva [învățăturii] lui Varlaam de Calabria și Grigorie Achindin. Iar mai înainte de acesta, Sfântul Dionisie Areopagitul zice că firea cea dumnezeiască, după ființă, nici de una din zidiri nu este împărtășită, iar după daruri de toate [dar de darurile Ei toate se împărtășesc]. De aceea și noi, oriunde vom întâlni acest cuvânt – „**părtaș dumnezeieștii firi**" – se cuvine să-l înțelegem drept și după cugetarea Sfinților, adică: împărtășirea firii celei dumnezeiești, este împărtășirea darurilor și lucrărilor celor dumnezeiești, care sunt: ne-murirea, pururea-viețuirea, nestricăciunea, neschimbarea de la bunătate la răutate și altele câte le-am luat din plinătatea lui Hristos, după cum spune Sfântul Evanghelist Ioan *(Ioan 1, 12)*. Că în alt chip firea cea dumnezeiască precum este necunoscută, [tot] așa și neîmpărtășită. Căci zice și Sfântul

ci încă trăia [stăpânea] păcatul. Iar noi, fiindcă ne-am îndreptat cu darul lui Hristos prin Botez, luăm putere spre a birui pe împotrivă-luptătorul [potrivnicul] nostru, care mai înainte [de a fi noi] a fost surpat și omorât de Hristos.

Dar și după cel dintâi înțeles care tâlcuiește despre vârstele omului, tot așa este. Căci, cei care mai de tineri au crezut, mai multă osteneală au avut decât cei care au venit la credință la bătrânețe, pentru că tânărul poartă „**greutatea**" mâniei și „**zăduful**" poftei, luptându-se cu patimile, iar cel bătrân este în liniște. Dar toți, de unul și același dar al Sfântului Duh se învrednicesc.

Deci, ne învață pe noi pilda că și la bătrânețe este cu putință a ne pocăi și a dobândi Împărăția, că acesta este „**ceasul al unsprezecelea**".

Dar să nu înțelegi că Sfinții pizmuiesc pe cei care iau plată întocmai cu ei – să nu fie aceasta! –, ci se arată aici că atâtea și întru acest fel sunt bunătățile care se dau Sfinților, încât și pizmuire pot să pornească [stârnească][9].

20, 17-21: **Și suindu-Se la Ierusalim, Iisus a luat deoparte**[10] **pe cei doisprezece ucenici și le-a spus lor, pe cale**: *(18)* **Iată ne suim la Ierusalim și Fiul Omului va fi dat pe mâna arhiereilor și a cărturarilor, și-L vor osândi la moarte**[11]; *(19)* **și Îl vor da pe mâna păgânilor, ca să-L**

Ioan Damaschin în *Bogoslovia [Teologia]* sa „că Dumnezeu precum nu ne-a împărtășit pe noi de Ființa Lui, [tot] așa nici de cunoștința Ființei Lui".

[9] Pentru pilda lucrătorilor tocmiți la vie, Dionisie din Furna ne dă următoarea îndrumare de zugrăvire: „Hristos stând și dinapoia Lui cuvioșii strămoși despărțiți în patru cete sau orânduieli: În ceata întâi Enoh, jertfind, Noe, ținând corabia în mâini și alți bătrâni rugându-se împreună cu ei, și deasupra lor această scriere: «*Cei din ceasul întâi*». În a doua ceată este Avraam, jertfindu-l pe Isaac și Isaac, binecuvântându-l pe Iacov și Iacov, binecuvântând pe cei 12 fii ai săi și deasupra lor această scriere: «*Cei din ceasul al treilea*». În a treia ceată, Moise, ținând tablele Legii în mâinile sale și învățându-i pe evrei și Aaron, cu alți drepți lângă el și deasupra lor această scriere: «*Cei din ceasul al șaselea*». În ceata a patra sunt Proorocii: unii fiind omorâți cu pietre, alții fierăstruindu-se și alții bătuți și deasupra lor această scriere: «*Cei din ceasul al nouălea*». Și înaintea lui Hristos Apostoli și cei de alt neam căzând către Dânsul și deasupra lor scrierea: «*Cei din ceasul al unsprezecelea*». Și în altă parte, iarăși Hristos la Rai, cu mulțime de Îngeri și toate cetele Sfinților și Apostolilor șezând aproape de El. Iar dreptul Enoh, cu ceata sa, ținându-și cununile în mâinile lor și arătându-i pe Apostoli, grăiesc către Hristos: «**Aceștia de pe urmă au făcut un ceas și i-ai pus deopotrivă cu noi**». Iar Hristos îi zice: «**Prietene, nu-ți fac nedreptate... Ia ce este al tău și pleacă**»" (*Erminia picturii bizantine,* ed. cit., p. 123).

[10] În ediția de la 1805, în loc de „**deoparte**", se găsește „**deosebi**".

[11] În ediția de la 1805, în loc de „**va fi dat pe mâna arhiereilor și a cărturarilor, și-L vor osândi la moarte**", se găsește „**se va da arhiereilor și cărturarilor, și-L vor judeca spre moarte**".

batjocorească și să-L biciuiască și să-L răstignească, dar a treia zi va învia. *(20)* **Atunci a venit la El mama fiilor lui Zevedeu, împreună cu fiii ei, închinându-se și cerând ceva de la El.** *(21)* **Iar El a zis ei: Ce voiești? Ea a zis Lui: Zi ca să șadă acești doi fii ai mei unul de-a dreapta și altul de-a stânga Ta, întru împărăția Ta.** *(20, 17)* **Marcu 10, 32 / Luca 18, 31** *(20, 18)* **Matei 16, 21 / Marcu 10, 33 / Luca 18, 31-32***(20, 19)* **Isaia 53, 4 / Matei 17, 23 / Marcu 10, 33-34 / Luca 9, 22 / Ioan 18, 28, 32; 19, 1** *(20, 20)* **Marcu 10, 35** *(20, 21)* **Sirah 7, 4 / Marcu 36-37**

Fiii lui Zevedeu au socotit că dacă Domnul va merge la Ierusalim, va să împărățească împărăție vremelnică, pentru că Îl auzeau adeseori zicând: „**ne suim la Ierusalim**". Deci au pătimit oareșce omenesc[12]. Și pleacă pe maica lor să vie la Domnul, ei sfiindu-se să vină în chip arătat, căci în taină au venit și ei, precum spune Marcu. Căci zice: „**au venit la Dânsul, deosebi, Iacov și Ioan**" *(Marcu 10, 35)*, adică în taină și pe ascuns merg la Dânsul.

20, 22: **Dar Iisus, răspunzând, a zis: Nu știți ce cereți. Puteți, oare, să beți paharul pe care-l voi bea Eu și cu botezul cu care Eu Mă botez să vă botezați? Ei i-au zis: Putem**[13]. *(20, 22)* **Matei 26, 39, 42 / Marcu 10, 38-40; 14, 35**

Lăsând-o pe mamă, cu fiii vorbește, ca să arate că știe că ei au pus-o pe ea [să-I ceară acestea]. Și zice către dânșii: „«**Nu știți ce cereți**», că mare lucru este acesta, de care se înspăimântă și Puterile Îngerești".

Apoi depărtându-i pe ei de la unele ca acestea gânduri, la primejdii mai vârtos îi îndeamnă [să ia aminte]. Și îi întreabă nu că n-ar fi știut, ci ca să-i silească pe acești ucenici, ca prin al lor cuvânt să-și vădească rănile sufletului și să-i facă să se sârguiască a împlini făgăduința. Căci aceasta însemnează: „**Puteți, oare, să beți paharul**...", anume că „nu poate cineva să se facă părtaș Împărăției Mele dacă nu se va face părtaș și Patimilor Mele. Deci, spuneți-Mi Mie, puteți voi pătimi unele ca acestea?"

Iar „**pahar**" numește mucenicia și moartea Sa, arătând că este un lucru la fel de lesnicios ca și a bea un pahar; deci, ni se cuvine și nouă să alergăm la aceasta ca la un lucru lesnicios. Încă mai arată că El Însuși cu dulceață [bucurie] primește moartea. Și precum cel care bea un pahar, îndată adoarme, îngreuindu-se [de somn], așa și cel care bea paharul muceniciei, spre somnul morții se duce.

Încă și „**botez**" numește moartea Lui, ca pe aceea care ne este curățitoarea nouă tuturor [oamenilor].

---

[12] Adică, ucenicii s-au biruit de gândurile slavei deșarte omenești.

[13] În ediția de la 1805, în loc de „**Ei i-au zis: Putem**", se găsește „**Zis-au Lui: Vom putea**".

Iar ucenicii au făgăduit, neştiind ce grăiesc – ci numai pentru ca să dobândească cele pe care le voiau, cu lesnire se făgăduiesc toate.

20, 23: **Şi le-a zis lor: Paharul Meu veţi bea**[14] **şi cu botezul cu care Eu Mă botez vă veţi boteza, dar a şedea de-a dreapta şi de-a stânga Mea nu este al Meu a da, ci se va da celor pentru care s-au pregătit de către Tatăl Meu**[15].

(20, 23) **Luca 12, 50**

„Ştiu că veţi lua mucenicie". Şi s-a făcut aceasta cu adevărat, căci pe Iacov l-a omorât Irod, iar pe Ioan, care mărturisea cuvântul adevărului, l-a osândit Traian.

Iar „**a şedea [de-a dreapta şi de-a stânga Mea] nu este al Meu a da, ci celora ce s-au gătit de la Tatăl Meu**" – se tâlcuieşte aşa: dacă va avea cineva împreună cu mucenicia şi toată fapta cea bună, acela va lua darul. Căci aceluia care s-a ostenit, i s-a gătit darul, precum şi celor care se luptă li se gătesc cununi. După cum la alergarea în arenă, stând împăratul şi privind, dacă ar veni cineva care nicidecum nu a luat parte la alergare şi i-ar cere „dă-mi mie cununa, celui care nu am alergat", împăratul îi va răspunde: „Nu este al meu a da cununa, ci ea se dă celui care a alergat şi s-a luptat şi a biruit". Tot asemenea şi Hristos zice aici: „nu pot Eu să vă dau vouă în dar şederea «**de-a dreapta şi de-a stânga Mea**», căci aceasta este a celor care s-au ostenit şi pentru care s-a gătit".

Poate vei întreba însă: „Cine va şedea?" Să ştii că nimeni nu va şedea acolo, că aceasta este numai a dumnezeieştii Fiinţe. Căci către care din Îngeri a zis Domnul: „**Şezi de-a dreapta Mea**"? *(Psalm 109, 1; Evrei 1, 13)*

Iar aceste cuvinte le-a grăit Domnul după a lor părere [socotinţe], pentru că ei n-au înţeles că a şedea pe cele „**douăsprezece tronuri**" *(Matei 19, 28)* înseamnă a fi proslăviţi pentru fapta cea bună, şi [din această pricină] cereau şedere „**de-a dreapta**" şi „**de-a stânga**".

20, 24-28: **Şi auzind cei zece s-au mâniat pe cei doi fraţi**[16]. *(25)* **Dar Iisus, chemându-i la Sine, a zis: Ştiţi că ocârmuitorii neamurilor domnesc peste ele şi cei mari le stăpânesc.** *(26)* **Nu tot aşa va fi între voi, ci care între voi**[17] **va vrea să fie mare, să fie slujitorul vostru.** *(27)* **Şi care între voi**

[14] În ediţia de la 1805, în loc de „**paharul Meu veţi bea**", se găseşte „**paharul Meu, cu adevărat veţi bea**".

[15] În ediţia de la 1805, în loc de „**ci se va da celor pentru care s-au pregătit de către Tatăl Meu**", se găseşte „**ci celora ce s-au gătit de la Tatăl Meu**".

[16] În ediţia de la 1805, în loc de „**pe cei doi fraţi**", se găseşte „**pentru cei doi fraţi**".

[17] În ediţia de la 1805, în loc de „**între voi**", se găseşte „**întru voi**".

va vrea să fie întâiul să vă fie vouă slugă, *(28)* **după cum și Fiul Omului n-a venit să I se slujească, ci ca să slujească El și să-Și dea sufletul răscumpărare pentru mulți.** *(20, 25)* **Marcu 10, 41-42 / Luca 22, 24-25** *(20, 26)* **Matei 23, 11 / Marcu 9, 35; 10, 43 / 1 Petru 5, 3** *(20, 27)* **Marcu 10, 44** *(20, 28)* **Isaia 53, 11 / Daniil 9, 24 / Matei 26, 28 / Marcu 10, 45 / Ioan 11, 51 / Galateni 1, 4 / Filipeni 2, 7 / 1 Timotei 2, 6 / Tit 2, 14**

Când au văzut „**cei zece**" că Hristos i-a certat pe „**cei doi**", atunci și ei se mânie, arătând că și mai înainte erau îngreuiați [în adâncul sufletului] pentru cinstea acestora. Și pentru că nu erau încă de săvârșit [desăvârșiți], cei doi se sculau împotriva celor zece, iar cei zece îi pizmuiau pe cei doi.

După ce au auzit cei zece și s-au turburat, îi cheamă pe ei Domnul, prin chemare, mai înainte de cuvinte, îmblânzindu-i pe ei. Dar pentru că fiii lui Zevedeu ferindu-se de ceilalți vorbiseră cu El, acum tuturor le vorbește de obște.

Și știind că iubirea de întâietate este tiranicesc lucru[18] și că are trebuință de mai tare îmboldire [mai multă mustrare], mai adânc se atinge de dânșii și îi arată ca păgâni și necredincioși, de vor voi a iubi slava, căci le spune: „**Știți că ocârmuitorii neamurilor domnesc peste ele și cei mari le stăpânesc**". Și așa îi rușinează pe ei, zicând „ceilalți oameni, pentru că stăpânesc, sunt străluciți, iar a iubi întâietățile [stăpânirea] este patimă păgânească. Așadar, ucenicii Mei, dintru smerenie vor fi cinstiți, întrucât cel ce voiește a fi mai mare este dator să slujească celor mai de jos, aceasta fiind lucrare a smereniei celei de săvârșit [desăvârșite]".

Și aceasta a adeverit-o El Însuși, căci Stăpân fiind și Împărat al celor din Ceruri, S-a smerit pe Sine, slujind oamenilor spre mântuire *(Filipeni 2, 18)*. Și încă sufletul Său Și l-a dat „**răscumpărare pentru mulți**", adică pentru toți, căci „**mulți**" înseamnă „toți".

20, 29-34: **Și plecând[19] ei din Ierihon, mulțime mare venea în urma Lui.** *(30)* **Și iată doi orbi care ședeau lângă drum[20], auzind că trece Iisus, au strigat, zicând: Miluiește-ne pe noi, Doamne, Fiul lui David!** *(31)* **Dar mulțimea îi certa ca să tacă; ei însă și mai tare strigau, zicând: Miluiește-ne pe noi, Doamne, Fiul lui David.** *(32)* **Și Iisus, stând, i-a chemat[21] și le-a zis: Ce voiți să vă fac?** *(33)* **Zis-au Lui: Doamne, să se deschidă ochii noștri.**

---

[18] Adică, patimă cumplită și tiranică.

[19] În ediția de la 1805, în loc de „**plecând**", se găsește „**ieșind**".

[20] În ediția de la 1805, în loc de „**lângă drum**", se găsește „**lângă cale**".

[21] În ediția de la 1805, în loc de „**i-a chemat**", se găsește „**i-a strigat**".

(34) **Și făcându-I-se milă, Iisus S-a atins de ochii lor și îndată au văzut și I-au urmat Lui.** *(20, 29)* **Marcu 10, 46 / Luca 18, 35** *(20, 30)* **Matei 9, 27 / Luca 18, 35** *(20, 31)* **Marcu 10, 48 / Luca 18, 35** *(20, 32)* **Luca 18, 40-41** *(20, 33)* **Ecclesiastul 11, 7 / Marcu 10, 50-51 / Luca 18, 41** *(20, 34)* **Marcu 10, 52 / Luca 18, 43**

Din veste [auzire] cunoscând orbii pe Domnul, au aflat vreme când trecea Dumnezeu pe „**cale**" și au crezut că Iisus, Cel din seminția lui David după trup, era puternic să-i vindece pe dânșii.

Iar ca unii care erau foarte fierbinți în credință – măcar că erau opriți să grăiască –, nu tăceau, ci și mai mult „**strigau**". De aceea, nici nu-i întreabă pe ei dacă au credință, ci numai ce voiesc, ca să nu creadă cineva că vrând ei una, alta le dă lor. Arată, așadar, că nu pentru pomană strigau, ca să capete argint [bani], ci ca să se vindece. Și atingându-Se, îi vindecă, pentru ca să cunoaștem că oricare parte din sfântul Său trup este făcătoare de viață și mădular al lui Dumnezeu este.

Iar dacă Luca și Marcu vorbesc numai despre un singur orb *(Luca 18, 35; Marcu 10, 46)*, aceasta nu arată neunire [nepotrivire], căci aceia au pomenit de cel mai însemnat [dintre cei doi orbi]. Și întru alt chip: Luca spune că mai înainte de a se duce în Ierihon a vindecat un orb. Iar Marcu, după ce a ieșit Domnul din Ierihon. Deci, Matei, iubitor de scurtare fiind[22], i-a pus pe amândoi împreună.

Și prin „**orbi**" să înțelegi încă și pe cei dintre păgâni care s-au vindecat trecând Dumnezeu pe „**cale**". Căci nu într-adins venise Hristos pentru păgâni, ci pentru cei din Israil. Și după cum „**orbii**", din „**auzire**" s-au înștiințat [au aflat] despre Hristos, așa și cei din păgâni, din „**auzire**" au crezut. Iar cei care îi opreau pe „**orbi**" să strige numele lui Iisus sunt prigonitorii tirani, care se ispiteau [au voit] să astupe gura Bisericii, dar Ea încă mai tare mărturisește numele lui Hristos. De aceea s-au și vindecat [„**orbii**" păgâni] și „**văzând**" limpede lumina adevărului, au mers după Hristos, „**urmându-I Lui**" cu viața.

[22] Adică, plăcându-i să scrie pe scurt.

Capitolul 21

Intrarea în Ierusalim. Alungarea vânzătorilor din templu. Smochinul neroditor. Pilda lucrătorilor celor răi[1]

21, 1-5: **Iar când s-au apropiat de Ierusalim și au venit la Betfaghe la Muntele Măslinilor**[2]**, atunci Iisus a trimis pe doi ucenici,** *(2)* **zicându-le: Mergeți în satul care este înaintea voastră și îndată veți găsi o asină legată și un mânz cu ea; dezlegați-o și aduceți-o la Mine.** *(3)* **Și dacă vă va zice cineva ceva, veți spune că-I trebuie Domnului; și le va trimite îndată.** *(4)* **Iar acestea toate s-au făcut, ca să se plinească ceea ce s-a spus prin Proorocul, care zice:** *(5)* **Spuneți fiicei Sionului: Iată Împăratul tău vine la tine blând și șezând pe asină, pe mânz, fiul celei de sub jug.**

(21, 1) **Zaharia 14, 4-5 / Marcu 11, 1 / Luca 19, 29 / Ioan 12, 12** *(21, 2)* **Marcu 11, 2 / Luca 19, 30** *(21, 3)* **Marcu 11, 3 / Luca 19, 31** *(21, 5)* **Isaia 62, 11 / Zaharia 9, 9 / Ioan 12, 15**

A șezut pe asină, nici o altă trebuință fiind decât numai ca să împlinească proorocia și tot astfel să ne arate cum că se cuvine să călătorim întru simplitate, căci nu a încălecat pe cal, ci pe asină de rând.

Deci, împlinește proorocia și după chipul cel istoric, și după înalta înțelegere *(Zaharia 9, 9)*. După istorie, fiindcă a șezut în chip văzut [cu adevărat] pe „**asină**"; iar după înalta înțelegere că și pe „**mânz**" a șezut, adică peste norodul cel nou și neîmblânzit, adică nesupus *(Facere 49, 11)*. Și erau „**asina și mânzul ei**" legați cu lanțurile păcatelor lor. Și „**doi**" au fost trimiși să-i dezlege: Pavel, la neamuri, iar Petru la cei din tăierea împrejur, adică la iudei *(Galateni 2, 7)*.

---

[1] În ediția de la 1805, titlul capitolului este: *„Pentru asină și pentru mânzul ei. Pentru zarafi și pentru alți târgoveți ce i-a scos Domnul din Biserică* [*templu*]. *Pentru cei orbi și șchiopi. Pentru smochinul cel uscat. Pentru nădejdea întru Dumnezeu. Pentru arhiereii și bătrânii ce L-au întrebat pe Domnul de puterea Lui. Pentru pilda celor doi fii ce i-a trimis să lucreze la vie. Pentru via ce o a dat lucrătorilor".*

[2] Muntele Măslinilor sau Eleonul este un munte cultivat cu măslini, la poalele căruia, pe coasta de est se afla satul Betania (satul lui Lazăr și al surorilor lui, Marta și Maria), cam la 2-3 kilometri de Ierusalim. Din Betania trimite Domnul Hristos doi ucenici în sătucul Betfaghe, la o jumătate de kilometru distanță, spre a I se aduce mânzul și asina. Tot de pe Muntele Măslinilor, la 40 de zile după Înviere, Domnul Hristos S-a înălțat la Cer, binecuvântându-i pe ucenici *(Marcu 16, 19; Luca 24, 50-51; Ioan 20, 17; Faptele Apostolilor 1, 9-11) – Dicționarul Noului Testament*, ed. cit., p. 452.

Încă și până acum „**două**" sunt cele care ne dezleagă pe noi de păcate: *Apostolul* și *Evanghelia*[3].

Și vine Hristos blând, căci la Venirea Lui cea dintâi n-a venit să judece lumea, ci s-o mântuiască *(Ioan 3, 17)*. Însă și ceilalți împărați ai evreilor erau răpitori și nedrepți, iar Hristos a fost „**împărat blând**".

21, 6-7: **Mergând, deci, ucenicii și făcând după cum le-a poruncit Iisus,** *(7)* **au adus asina și mânzul și deasupra lor și-au pus veșmintele, iar El a șezut peste ele**.

(21, 6) **Marcu 11, 4-6 / Luca 19, 32** *(21, 7)* **4 Regi 9, 13 / Marcu 11, 7 / Luca 19, 35 / Ioan 12, 14**

Luca și Marcu vorbesc numai despre „**mânz**" *(Luca 19, 35; Marcu 11, 7)*, iar Matei, vorbind despre „**mânz**" și „**asină**", nu le este potrivnic, căci aducându-se „**mânzul**", a venit și mama lui.

Și a șezut [Domnul] „**peste ele**" – nu pe amândouă dobitoacele, ci pe veșminte sau, poate, mai întâi a șezut pe „**asină**", iar după aceea și pe „**mânz**", de vreme ce și mai întâi s-a odihnit întru adunarea iudeilor, iar după aceea întru norodul cel din păgâni.

21, 8-9: **Și cei mai mulți din mulțime își așterneau hainele pe cale, iar alții tăiau ramuri**[4] **din copaci și le așterneau în cale.** *(9)* **Iar mulțimile care mergeau înaintea Lui și care veneau după El, strigau, zicând: Osana, Fiul lui David; binecuvântat este Cel Ce vine întru numele Domnului!**[5] **Osana întru cei de Sus**!

(21, 8) **Levitic 23, 40 / Marcu 11, 8 / Luca 19, 36 / Ioan 12, 13**
(21, 9) **3 Regi 1, 39 / Psalm 117, 26 / Matei 23, 38 / Marcu 11, 10 / Luca 13, 35; 19, 38 / Ioan 12, 13**

După chipul istoric, așternerea veșmintelor și tăierea stâlpărilor este arătare de prăznuire[6].

Iar după înalta înțelegere, cunoaște, tu că după ce Apostolii „**au pus deasupra veșmintele lor**" – adică faptele lor cele bune –, atunci „**șade**" Domnul deasupra. Căci de nu se va împodobi sufletul cu faptele bune cele apostolești, nu „**șade**" Dumnezeu pe dânsul [întru el]. Iar cei care „**mergeau înaintea Lui**", sunt Proorocii cei mai înainte de Întruparea lui Hristos; iar cei care „**veneau după El**" sunt mucenicii și dascălii [învățătorii]

---

[3] E vorba despre cele două cărți de cult care poartă această numire și care cuprind pericopele – din Sfântele Evanghelii și Scrierile Sfinților Apostoli – ce sunt rânduite să fie citite în vremea sfintelor slujbe.

[4] În ediția de la 1805, în loc de „**ramuri**", se găsește „**stâlpări**".

[5] [1805] „**Întru numele Domnului**" se spune în loc de „de la Domnul, binecuvântat este Cel Ce vine de la Dumnezeu, binecuvântat este Cel trimis de Dumnezeu". Încă și în loc de: „întru slava Domnului, în rânduială de împărat" (după Zigaben).

[6] Adică, arată multa cinstire și sărbătorirea ce-i era adusă aici Domnului Hristos.

cei de după Întrupare, care „**veșmintele**" lor „**le aștern**" lui Hristos, adică trupul îl supun Duhului – căci veșmânt și acoperământ al sufletului este trupul. Deci „**au așternut în cale**", adică întru Hristos, căci [Domnul] spune: „**Eu sunt Calea**" *(Ioan 14, 6)*. Căci de nu va așterne cineva trupul său – adică de nu-l va smeri „**în cale**" –, în Hristos rămânând și nefăcându-se eretic, nu „**șade**" peste acela Domnul.

Iar unii zic că „**osana**" înseamnă „laudă" sau „psalm". Iar alții, „mântuiește-ne pe noi", ceea ce este și mai cu adeverire. Iar „**Cel Ce vine**" este numit Domnul, ca Cel Care era așteptat de evrei să vină, căci și Ioan Botezătorul întreabă: „**Tu ești Cel Ce va să vină?**" *(Luca 7, 19)*, adică Cel așteptat să vină.

Încă și întru alt chip se spune „**Cel Ce vine**", pentru că în fiecare zi așteptăm a doua Venire a Lui. Deci, se cuvine ca fiecare să așteptăm pururea sfârșitul și Venirea Domnului și [pentru aceasta] să ne gătim sufletul.

21, 10-11: **Și intrând El în Ierusalim, toată cetatea s-a cutremurat, zicând: Cine este Acesta?** *(11)* **Iar mulțimile răspundeau: Acesta este Iisus, Proorocul din Nazaretul Galileii.** *(21, 10)* **Ioan 2, 13** *(21, 11)* **Luca 7, 16; 24, 19**

Mulțimile, fiind fără de vicleșug și fără de răutate, nici nu-L defăimau pe Hristos, dar nici cugetare cuviincioasă nu aveau despre El și pentru aceasta acum Îl numesc pe Dânsul „**Proorocul**". Însă nu cumva, numindu-L cu articol, „**Proorocul**", putem înțelege că Acesta este „**Proorocul**" cel așteptat, despre care a zis Moise: „**Prooroc [din mijlocul tău și din frații tăi, ca și mine,] îți va ridica Domnul [Dumnezeul tău: pe Acela să-L ascultați]**"? *(Deuteronom 18, 15)*. Căci mulțimile nu zic că „Acesta este Prooroc", ci „**Acesta este Proorocul**", adică Acela Carele este așteptat.

21, 12-13: **Și a intrat Iisus în templu**[7] **și a alungat pe toți cei ce vindeau și cumpărau în templu și a răsturnat mesele schimbătorilor de bani și scaunele celor care vindeau porumbei.** *(13)* **Și a zis lor: Scris este: „Casa Mea, casă de rugăciune se va chema, iar voi o faceți peșteră de tâlhari!"**

(21, 12) **Deuteronom 14, 23-25 / Marcu 11, 15 / Luca 19, 45 / Ioan 2, 14**
(21, 13) **3 Regi 8, 43 / Isaia 56, 7 / Ieremia 7, 11 / Marcu 11, 17 / Luca 19, 46 / Ioan 2, 16**

Îi scoate afară pe cei care vindeau, ca un Stăpân al „**casei**" – adică al templului –, arătând că cele care sunt ale Tatălui, și ale Lui sunt. Iar aceasta a făcut-o mai întâi având grijă de buna podoabă a templului, iar apoi pentru a însemna [a arăta] schimbarea jertfelor. Căci, scoțând afară boii și porumbeii, a vestit că nu mai este trebuință de jertfele de dobitoace sau de junghieri, ci de rugăciune. Căci zice, „**casa Mea, casă de rugăciune este,**

---

[7] În ediția de la 1805, în loc de „**templu**", se găsește „**biserica lui Dumnezeu**".

iar voi ați făcut-o peșteră de tâlhari" – pentru că în peșterile tâlharilor se fac junghierile și vărsările de sânge. Dar și pentru cei care cumpărau și vindeau și negustoreau a numit templul „**peșteră a tâlharilor**" – căci iubirea de câștig este patimă tâlhărească.

Însă „**porumbei**" vând și aceia care vând treptele preoțești din Biserică, fiindcă aceștia vând darul Duhului, Care este închipuit de „**porumbel**" *(Matei 3, 16)*. Drept aceea, sunt scoși din Biserica cea de Sus și din cea de jos, căci sunt nevrednici de a preoți[8].

Vezi însă ca nu cumva și tu, „**biserica lui Dumnezeu**" – adică mintea ta – să o faci „**peșteră a tâlharilor**", adică [locaș] al demonilor. Și încă „**peșteră**" se face mintea noastră, dacă vom avea gânduri iubitoare de materie, iubitoare de averi, care „**vând și cumpără**" și strâng și cel mai mic bănuț. Încă și de vom „**vinde**" sau vom „**cumpăra porumbei**" – adică vreo dogmă duhovnicească a credinței cea dintru noi, ori vreun cuget de acest fel –, „**peșteră a tâlharilor**" ne-am făcut pe noi înșine.

21, 14: **Și au venit la El, în templu, orbi și șchiopi și i-a făcut sănătoși**[9].

(21, 14) **Isaia 35, 5-6**

Vindecându-i pe cei neputincioși, Se arată că este Dumnezeu și face bine cu stăpânire scoțându-i pe cei nevrednici din casa Lui. Se arată încă și aceasta că, după ce au fost scoși iudeii care slujeau Legii și jertfelor sângeroase, „**orbii și șchiopii**" – adică cei dintre păgâni – au fost primiți și „**vindecați**" de El.

21, 15-16: **Și văzând arhiereii și cărturarii minunile pe care le făcuse și pe copiii care strigau în templu și ziceau: Osana, Fiul lui David! s-au mâniat.** *(16)* **Și I-au zis: Auzi ce zic aceștia? Iar Iisus le-a zis: Da**[10]. **Au, niciodată nu ați citit că din gura pruncilor și a celor ce sug Ți-ai pregătit laudă**[11]?

(21, 15) **Isaia 26, 11 / Marcu 11, 18** *(21, 15)* **Psalm 8, 2**

Fariseii, văzând că pruncii aduc lui Hristos lauda pe care se pare că Proorocul David a dat-o lui Dumnezeu *(Psalm 117, 25)*, crăpau de pizmă și Îl prihănesc [învinuiesc] pe El că suferă [îngăduie] a se zice cele ale lui Dumnezeu la Dânsul[12].

Iar El, mai mult întărind [cele grăite de prunci], zice: „«**Adevărat**», căci atât Mă depărtez Eu de a astupa gurile celor ce Îmi zic Mie aceasta,

---

[8] Fie de a preoți, adică de a hirotoni, fie de a săvârși cele preoțești.

[9] În ediția de la 1805, în loc de „**i-a făcut sănătoși**", se găsește „**i-a vindecat pe ei**".

[10] În ediția de la 1805, în loc de „**Da**", se găsește „**Adevărat**".

[11] În ediția de la 1805, în loc de „**Ți-ai pregătit laudă**", se găsește „**ai săvârșit laudă**".

[12] Adică îngăduie să I se aducă laude, ca unui Dumnezeu.

încât și pe Proorocul îl aduc martor, și pe voi vă arată sau [că sunteți] neînvățați, sau [că sunteți] zavistnici: «**Au, niciodată n-ați citit că din gura pruncilor și a celor ce sug ai săvârșit laudă?**»" *(Psalm 8, 2)* Iar „**ai săvârșit**", arată că întreagă și de săvârșit [desăvârșit] a primit laudă, măcar deși aceia se par cu vârsta că nu sunt de săvârșit [desăvârșiți], căci nu grăiau ei cele pe care le grăiau, ci numai gura dându-și-o Duhului, erau organe ale Aceluia. De aceea, zice: „**Din gura pruncilor și a celor ce sug**", arătând că nu ale minții lor erau graiurile[13], ci numai ale gurii care era mișcată de dumnezeiescul dar.

Și mai înseamnă aceasta că va fi lăudat [Domnul] de neamurile păgâne, care sunt „**prunci**" fără de înțelegere. Încă și Apostolilor mângâiere le era aceasta, arătând că și lor li se va da cuvânt [de înțelepciune], deși erau oameni simpli și neștiutori.

Și tu, dacă vei fi „**prunc**" cu răutatea – adică fără de răutate fiind – și vei „**suge**" laptele cel duhovnicesc – adică dumnezeieștile cuvinte –, atunci te vei face vrednic de a lăuda pe Dumnezeu.

21, 17: **Și lăsându-i, a ieșit afară din cetate, la Betania, și noaptea a rămas acolo**[14]. *(21, 17)* **Marcu 11, 11, 19 / Ioan 11, 18**

Pleacă de la ei ca de la niște nevrednici și vine în „**Betania**", care înseamnă „casă a ascultării". Că Se mută Domnul de la cei nesupuși la cei care se supun Lui și Se „**sălășluiește**" întru ei. Că zice: „**Locui-voi întru ei și voi umbla**" [„**Voi așeza locașul Meu în mijlocul vostru și sufletul Meu nu se va scârbi de voi. Voi umbla printre voi, voi fi Dumnezeul vostru și voi poporul Meu**"] *(Levitic 26, 11-12; 1 Corinteni 6, 15, 17; 2 Corinteni 6, 16).*

21, 18-20: **Dimineața, a doua zi, pe când se întorcea în cetate, a flămânzit;** *(19)* **și văzând un smochin lângă cale, S-a dus la el, dar n-a găsit nimic în el, decât numai frunze, și a zis lui: De acum înainte să nu mai fie rod din tine, în veac! Și smochinul s-a uscat îndată.** *(20)* **Văzând aceasta, ucenicii s-au minunat zicând: Cum s-a uscat smochinul îndată?**

(21, 18) **Marcu 11, 12** *(21, 19)* **Ieremia 8, 13 / Marcu 11, 13-14, 20-21 / Luca 13, 6-7**

Fiindcă multe minuni a făcut Domnul, care toate spre facerea de bine s-au făcut și nici o facere de minuni muncitoare [căznitoare, pedepsitoare] n-a arătat, ca să nu socotească vreunii că a munci [căzni, pedepsi] nu poate, arată aici și pe această putere a Sa. Și iubitor de oameni fiind Domnul,

---

[13] Adică, nu din cugetarea lor izvorau cuvintele.

[14] În ediția de la 1805, în loc de „**noaptea a rămas acolo**", se găsește „**s-a sălășluit acolo**".

arată această putere a Sa nu pedepsindu-l pe om, ci pomul, după cum mai înainte de asta [prăpăstuise] pe porci[15]. Deci, usucă pomul, ca să-i înțelepțească pe oameni. Și cu cuviință se minunează ucenicii, căci acest pom [smochinul] este foarte mustos [plin de sevă], și mai mult [se] arată [adeverește] minunea, căci îndată s-a uscat. Iar **„smochinul"** înseamnează [închipuie] și sinagoga iudeilor, care are **„numai frunze"** – adică numai slova scrisă, care se vede, iar nu **„rodul"** Duhului.

Și fiecare dintre cei care s-au dedat dulceții vieții acesteia de acum se aseamănă cu **„smochinul"**, căci nu are **„rod"** duhovnicesc, ca să dea lui Iisus Cel Care **„flămânzește"**, ci **„numai frunze"** – adică vremelnică și stricăcioasă nălucire[16]. Deci, acesta **„blestemat"** se numește, căci zice: **„Duceți-vă de la Mine, blestemaților, în focul cel veșnic, [care este gătit diavolului și Îngerilor lui]"** *(Matei 25, 41)*. Încă se și **„uscă"** acesta, căci arzând în para focului, i se usucă limba, ca și a bogatului [nemilostiv, care l-a trecut cu vederea pe Lazăr] *(Luca 16, 24)*[17].

21, 21-22: **Iar Iisus, răspunzând, le-a zis: Adevărat grăiesc vouă: Dacă veți avea credință și nu vă veți îndoi, veți face nu numai ce s-a făcut cu**

---

[15] [1805] Vezi și tâlcuirea de la *Matei 8, 28-34* și de la *Marcu 5, 1-14*.

[16] Adică închipuire a faptei celei bune.

[17] Dumnezeiescul Maxim Mărturisitorul tâlcuiește aici: „Deoarece mulțimea preoților și a cărturarilor, a legiuitorilor și a fariseilor, care pătimea de slava deșartă prin păzirea pentru văzul lumii a unor moravuri plăsmuite, zice-se, în duh de evlavie, dând aparența că împlinește dreptatea, hrănea trufia părerii de sine, Cuvântul declară această părere de sine a celor pomeniți smochin neroditor, împodobit numai cu frunze. Și această părere de sine, Doritorul mântuirii tuturor oamenilor, Care flămânzește după îndumnezeirea lor, o usucă, blestemând-o, întrucât este neroditoare. Iar aceasta o face pentru ca oamenii, în loc să dea aparența că sunt drepți, să caute mai bine să fie drepți cu adevărat, dezbrăcând cămașa moralității fățarnice și îmbrăcând fără prefăcătorie pe cea virtuoasă cum vrea Cuvântul dumnezeiesc, pentru ca în felul acesta să petreacă viața în evlavie, arătând mai bine lui Dumnezeu dragostea sufletului lor, decât oamenilor fățarnica înfățișare din afară a purtării morale. Iar dacă suntem și vreunii dintre creștini astfel, prefăcându-ne evlavioși în purtările noastre, fără ca să fim drepți cu adevărat, să așteptăm Cuvântul, ca pe un iubitor de oameni, ca acesta, flămânzind după mântuirea noastră, să ne usuce părerea de sine a sufletului, care e sămânța păcatului, ca să nu mai aducă drept roadă dorința de a plăcea oamenilor. Aceasta este tâlcuirea locului [scripturistic], după puțina mea putere. Tâlcuirea dată arată pe Domnul flămânzind spre binele nostru, blestemând smochinul cu folos și uscându-l la vreme, ca pe unul ce împiedică Adevărul, fie că se înțelege prin el predania veche a legii formelor materiale, fie părerea de sine a fariseilor, care se mândreau cu păzirea moravurilor" (*Filocalia românească*, vol. 3, *Răspunsuri către Talasie - întrebarea XX*, ed. Humanitas, București, 1999, pp. 76-77).

smochinul, ci și muntelui acestuia de veți zice: Ridică-te și aruncă-te în mare, va fi așa. *(22)* **Și toate câte veți cere, rugându-vă cu credință, veți primi**[18].

(21, 21) **Matei 17, 20 / Marcu 11, 23 / Luca 17, 6 / Iacov 1, 6**
(21, 22) **Matei 7, 7 / Marcu 9, 23; 11, 34 / Ioan 14, 13; 15, 7 / 1 Ioan 3, 22**

Mare este făgăduința lui Hristos către ucenici, cum că vom putea să mutăm munții, de nu ne vom îndoi. Căci toate pe care le cerem fără de îndoială, crezând în puterea lui Dumnezeu, pe acestea le vom primi. Acestea ce s-au zis, așa sunt. Dar de voi cere ceva nefolositor și fără socoteală voi crede că îmi va da mie aceasta Dumnezeu, oare voi lua și acel nefolositor lucru? Și cum este Dumnezeu iubitor de oameni, dacă împlinește cererea mea cea nefolositoare? Deci, ascultă: când auzi „**credință**", ești dator să înțelegi credința cea adevărată, iar nu cea lipsită de minte, iar rugăciune este aceea care cere cele folositoare, precum ne-a învățat Domnul: „**Nu ne duce pe noi în ispită, ci ne izbăvește de cel rău**" și celelalte graiuri câte sunt ale acestei rugăciuni *(Matei 6, 9-13)*.

Vezi și acest cuvânt, care zice: „**și nu vă veți îndoi**". Căci cel care este unit cu Dumnezeu, este una cu El, nu se îndoiește și nici nu se desparte de El, deci cum ar putea cere ceea ce nu-i folosește? Așadar, dacă [noi] vom fi ne-despărțiți și ne-osebiți de Dumnezeu, atunci [numai] cele folositoare vom cere și [le] vom lua.

21, 23-27: **Iar după ce a intrat în templu, s-au apropiat de El, pe când învăța, arhiereii și bătrânii poporului și au zis: Cu ce putere faci acestea? Și cine Ți-a dat Ție puterea aceasta?** *(24)* **Răspunzând, Iisus le-a zis: Vă voi întreba și Eu pe voi un cuvânt, pe care, de Mi-l veți spune, și Eu vă voi spune cu ce putere fac acestea:** *(25)* **Botezul lui Ioan de unde a fost? Din Cer sau de la oameni? Iar ei cugetau întru sine, zicând: De vom zice: Din Cer, ne va spune: De ce, dar, n-ați crezut lui?** *(26)* **Iar de vom zice: De la oameni, ne temem de popor, fiindcă toți îl socotesc pe Ioan de Prooroc**[19]. *(27)* **Și răspunzând ei lui Iisus, au zis: Nu știm. Zis-a lor și El: Nici Eu nu vă spun cu ce putere fac acestea.** *(21, 23)* **Agheu 2, 7 / Matei 7, 29 / Marcu 11, 27 / Luca 20, 1-2** *(21, 24)* **Marcu 11, 29 / Luca 20, 3** *(21, 25)* **Marcu 11, 30** *(21, 26)* **Matei 14, 5 / Marcu 6, 20; 11, 32 / Luca 20, 6** *(21, 27)* **Pilde 26, 4 / Marcu 11, 33 / Luca 20, 7-8**

Învățătorii de Lege, pizmuind lui Iisus pentru că a scos [Domnul] din templu pe cei ce neguțătoreau, vin la El și-L întreabă unele ca acestea:

---

[18] În ediția de la 1805, în loc de „**Ridică-te și aruncă-te în mare, va fi așa. Și toate câte veți cere, rugându-vă cu credință, veți primi**", se găsește „**Ridică-te și aruncă-te în mare, va fi. Și toate câte veți cere întru rugăciune, crezând, veți lua**".

[19] În ediția de la 1805, în loc de „**îl socotesc pe Ioan de Prooroc**", se găsește „**îl au pe Ioan ca un Prooroc**".

„«**Cu ce putere faci acestea**?» Oare ca un preot? Dar începătorie [rânduială] preoțească nu ai. Oare ca un împărat? Dar nici împărat nu ești și chiar dacă ai fi fost, nu se cuvenea să faci unele ca acestea, că nu se cuvine împăraților să facă asemenea lucruri în templu".

Și-L întrebau acestea pentru ca, dacă va zice că face cu de la Sine putere, să-L clevetească precum pe un potrivnic al lui Dumnezeu și ca pe Cel Ce zice că are asemenea stăpânire[20]; iar dacă va zice că o face cu puterea lui Dumnezeu, să îndepărteze de la El mulțimile [noroadele] care-L lăudau ca pe un Dumnezeu, arătând că Acesta nu este Dumnezeu, ci cu puterea lui Dumnezeu le face, ca un rob.

Dar ce le răspunde Hristos, Cel Care este El Însuși Înțelepciunea? Pe cei care se credeau înțelepți [isteți] îi prinde întru măiestria lor și îi întreabă despre Ioan cele asemenea. Căci de-ar fi răspuns că „**din Cer**" era propovăduirea lui Ioan, ar fi fost vădiți ca luptători de Dumnezeu [împotrivitori ai lui Dumnezeu], ca unii care nu au primit propovăduirea acestuia. Iar dacă vor zice că „**de la oameni**" a fost, s-ar fi primejduit de la norod, care pe Ioan îl socotea Prooroc.

Și Domnul arată aici că celor care întreabă cu vicleșug nu se cuvine a le răspunde – căci nici El n-a răspuns iudeilor, care cu vicleșug îl întrebau, deși nu era lipsit de răspuns.

Și încă învățăm că a se lăuda cineva pe sine nu este după Hristos, căci iată Domnul, putând a zice „**cu ce putere făcea**" cele pe care le făcea n-a spus, ca să nu se pară că Se laudă pe Sine.

21, 28-32: **Dar ce vi se pare? Un om avea doi fii. Și, ducându-se la cel dintâi, i-a zis: Fiule, du-te astăzi și lucrează în via mea.** *(29)* **Iar el, răspunzând, a zis: Mă duc, Doamne, și nu s-a dus.** *(30)* **Mergând la al doilea, i-a zis tot așa; acesta răspunzând, a zis: Nu vreau, apoi căindu-se, s-a dus.** *(31)* **Care dintr-aceștia doi a făcut voia Tatălui? Zis-au lui: cel de al doilea. Zis-a lor Iisus: Adevărat grăiesc vouă că vameșii și desfrânatele merg înaintea voastră în Împărăția lui Dumnezeu.** *(32)* **Căci a venit Ioan la voi în calea dreptății și n-ați crezut în el, ci vameșii și desfrânatele[21] au crezut, iar voi ați văzut și nu v-ați căit nici după aceea, ca să credeți în el[22].**

(21, 30) **Iezechiil 33, 31** *(21, 31)* **Luca 3, 12; 7, 29** *(21, 32)* **Matei 3, 1-13 / Luca 3, 12**

[Domnul] ne arată aici două cete. Una a celor care s-au făgăduit, care sunt iudeii care au zis: „**Toate cuvintele pe care le-a grăit Domnul le vom**

---

[20] Adică, să-L arate noroadelor ca pe un mincinos.

[21] În ediția de la 1805, în versetele *31-32*, în loc de „**desfrânatele**", se găsește „**curvele**".

[22] În ediția de la 1805, în loc de „**să credeți în el**", se găsește „**să credeți lui**".

face și le vom asculta!" *(Ieșire 24, 3)*. Alta a celor care nu s-au supus, a curvelor și vameșilor, încă și a norodului celui din păgâni, care dintru început n-au ascultat voia lui Dumnezeu, iar mai pe urmă s-au pocăit și au ascultat.

Însă vezi înțelepciunea lui Hristos: nu îndată dintru început le-a zis că vameșii și curvele sunt mai buni decât ei, ci mai întâi îi face să mărturisească ei că din cei „**doi fii**", acela este supus, care a făcut voia Tatălui. Apoi, după ce ei au mărturisit aceasta, adaugă că „«**a venit Ioan în calea dreptății**» – adică având viață neprihănită – și desfrânatele l-au ascultat, iar voi nu. De aceea vor și merge ele înainte de voi întru Împărăția lui Dumnezeu. Deci, nevoiți-vă și voi, ca măcar pe urma lor să intrați [întru Împărăție], crezând. Iar de nu veți crede, nicidecum nu veți intra".

Dar mulți încă și până acum se făgăduiesc lui Dumnezeu și Tatălui, cum că se vor face călugări poate, sau preoți, iar, după făgăduință, se lenevesc. Iar alții, petrecere călugărească sau preoțească n-au făgăduit, dar călugărește și preoțește petrec. Deci, aceștia sunt „**fii**" supuși, care fac [împlinesc], deși nimic nu s-au făgăduit.

21, 33: **Ascultați altă pildă: Era un om oarecare stăpân al casei sale, care a sădit vie. A împrejmuit-o cu gard, a săpat în ea teasc, a clădit un turn și a dat-o lucrătorilor, iar el s-a dus departe.** *(21, 33)* **Psalm 79, 8 / Cântarea Cântărilor 8, 11-12 /Isaia 5, 1-7 / Ieremia 2, 21 / Marcu 12, 1 / Luca 20, 9**

Altă pildă le dă lor, arătând că, deși s-au învrednicit de mii de purtări de grijă, [tot] nu s-au făcut mai buni. Că „**om stăpân al casei**" este Dumnezeu, Cel Care pentru iubirea Sa de oameni „**om**" Se numește[23]. Iar „**vie**", norodul iudaicesc, sădit de Dumnezeu în pământul făgăduinței, după cum este scris: „**Dusu-i-a pe ei la hotarul sfințeniei Lui, în muntele pe care l-a dobândit dreapta Lui**" *(Psalm 77, 59; Ieșire 15, 17-18)*. „**Gard**" este Legea, care nu-i lăsa pe ei să se amestece cu păgânii, sau Sfinții Îngeri, care păzeau pe Israil. „**Teasc**", jertfelnicul. „**Turn**", templul, iar „**lucrători**", dascălii poporului – fariseii și cărturarii. Și „**S-a dus departe Stăpânul casei**" – Dumnezeu –, când nu mai vorbea cu ei în stâlpul cel de foc *(Ieșire 13, 21)*. Sau și așa: depărtarea lui Dumnezeu este îndelunga Sa răbdare, căci se pare că și doarme. Și „**Se duce departe**" Dumnezeu atunci când îndelung rabdă și nu pedepsește pe dată nedreptățile.

---

[23] Este numit „**om**" pentru că întru adevăr S-a făcut om și cu dreptate este numit – și El Însuși Se numește astfel – „**Fiul Omului**" *(vezi de pildă în Evanghelia de la Matei: 8, 20; 9, 16; 10, 23; 11, 19; 12, 8, 40; 13, 37, 41; 16, 13, 27-28; 17, 9, 12, 22; 18, 11; 19, 28; 20, 18, 28; 24, 44; 25, 13, 31; 26, 2, 24, 45, 64)*.

21, 34-39: **Când a sosit timpul[24] roadelor, a trimis pe slugile sale la lucrători, ca să-i ia roadele.** *(35)* **Dar lucrătorii, punând mâna[25] pe slugi, pe una au bătut-o, pe alta au omorât-o, iar pe alta au ucis-o cu pietre.** *(36)* **Din nou a trimis alte slugi, mai multe decât cele dintâi, și au făcut cu ele tot așa.** *(37)* **La urmă, a trimis la ei pe fiul său, zicând: Se vor rușina de fiul meu.** *(38)* **Iar lucrătorii viei, văzând pe fiul, au zis între ei: Acesta este moștenitorul; veniți să-l omorâm și să avem noi[26] moștenirea lui.** *(39)* **Și punând mâna pe el, l-au scos afară din vie și l-au ucis.**

(21, 34) **Cântarea Cântărilor 8, 11 / Luca 20, 10** *(21, 35)* **Neemia 9, 26 / Ieremia 37, 15 / Miheia 7, 6 / Matei 5, 12; 22, 6; 22, 34, 37 / Luca 20, 10 / Evrei 11, 35** *(21, 36)* **Matei 22, 4 / Marcu 12, 56** *(21, 37)* **Luca 20, 13** *(21, 38)* **Facere 37, 20 / Psalm 2, 2 / Matei 26, 4; 27, 1 / Marcu 12, 7 / Luca 20, 14 / Ioan 11, 53** *(21, 39)* **Marcu 12, 8 / Luca 20, 15; 22, 54 / Ioan 18, 12 / Evrei 13, 12**

„**S-a apropiat vremea roadelor**" în timpul Proorocilor, că „**slugile**" care s-au „**trimis**" au fost Proorocii, pe care i-au și ocărât în multe chipuri „**lucrătorii**", adică cei după vremi mincinoși prooroci și mincinoși dascăli[27]. Căci pe unul „**l-au bătut**" – cum au făcut cu Miheia, pe care l-a bătut peste față Sedechia *(3 Regi 22, 24)*. Iar pe altul „**l-au omorât**" – ca pe Zaharia – între templu și jertfelnic[28] *(Luca 11, 51)*. Pe altul „**l-au ucis cu pietre**" – cum a fost cu Zaharia arhiereul, fiul lui Iehoiada *(2 Paralipomena 24, 21)*. Iar mai apoi a fost „**trimis**" Fiul lui Dumnezeu, Care S-a arătat în trup.

Și a zis „**se vor rușina de Fiul Meu**", nu fiindcă n-ar fi știut că-L vor omorî, ci însemnând [arătând] ceea ce s-ar fi cuvenit să facă, pentru că se cădea ca deși pe „**slugi**" le-au omorât, măcar de cinstea Fiului să se rușineze. Iar lucrătorii, văzând pe Fiul, au zis: „**Acesta este moștenitorul, veniți să-l omorâm**", pentru că și iudeii care au zis că Iisus era Mesia, aceia L-au răstignit pe El. Și L-au scos pe El afară din „**vie**", căci afară de cetate a fost omorât Domnul. Iar de vreme ce „**vie**" am zis că este norodul, „**afară din vie**" înseamnă că „**afară**" de voința norodului celui fără de vicleșug L-au omorât pe El fariseii, „**lucrătorii**" cei răi.

---

[24] În ediția de la 1805, în loc de „**a sosit timpul**", se găsește „**s-a apropiat vremea**".

[25] În ediția de la 1805, în aceste versete, în loc de „**punând mâna**", se găsește „**prinzând**".

[26] În ediția de la 1805, în aceste versete, în loc de „**să avem noi**", se găsește „**să stăpânim**".

[27] Vezi și tâlcuirea de la *Matei 6, 34*.

[28] Vezi și tâlcuirea de la *Matei 23, 35-36*.

21, 40-41: **Deci, când va veni stăpânul viei, ce va face acelor lucrători?** *(41)* **I-au răspuns: Pe acești răi, cu rău îi va pierde, iar via o va da altor lucrători, care vor da roadele la timpul lor.**

(21, 40) **Marcu 12, 9 / Luca 20, 15** *(21, 41)* **Luca 20, 16; 21, 24**

Când va veni? Când oare, la a doua Venire? Se poate înțelege și aceasta, dar mai bine este a înțelege așa: „**Stăpânul viei**" este Dumnezeu și Tatăl, Cel Ce a trimis pe Fiul Său, Care a și fost „**ucis**" de ei. Deci, „**când va veni**" Acesta – adică atunci când va căuta spre fărădelegea pe care au făcut-o iudeii –, atunci „**pe cei răi, cu rău îi va pierde**", trimițând oștile romanilor asupra lor. Iar „**via**" Lui – adică poporul – „**o va da altor lucrători**", adică Apostolilor și Dascălilor [Bisericii].

Însă înțelege prin „**vie**" și dumnezeieștile Scripturi, întru care „**gard**" este slova, iar „**teasc**" ce „**s-a săpat**" este adâncul Duhului. Iar „**turn**" – bogoslovia [teologia], care este preasus și preaînaltă[29]. Deci, aceste Scripturi le aveau mai înainte „**lucrătorii**" răi, adică fariseii. Dar Dumnezeu ni le-a dat nouă celor care bine le lucrăm, căci aceia și pe Domnul L-au omorât „**afară din vie**", adică afară de cele ce grăiau Scripturile.

21, 42-44: **Zis-a lor Iisus: Au n-ați citit niciodată în Scripturi: Piatra pe care au nesocotit-o ziditorii, aceasta a ajuns să fie în capul unghiului. De la Domnul a fost[30] aceasta și este lucru minunat în ochii noștri?** *(43)* **De aceea vă spun că Împărăția lui Dumnezeu se va lua de la voi și se va da neamului care va face roadele ei.** *(44)* **Cine va cădea pe piatra aceasta se va sfărâma, iar pe cine va cădea îl va strivi[31].**

(21, 42) **Psalm 117, 22-23 / Isaia 28, 16 / Zaharia 3, 9 / Marcu 12, 10 / Luca 14, 24; 20, 17 / Faptele Apostolilor 4, 11 / 1 Petru 2, 4, 6-7 / Efeseni 2, 20** *(21, 42)* **Isaia 8, 14; 60, 12 / Daniil 2, 34, 44 / Zaharia 12, 3 / Luca 2, 34; 20, 18 / Romani 9, 32-33**

„**Piatră**" pe Sine Se numește [Domnul], iar „**ziditori**", pe dascălii iudeilor care ca pe un netrebnic [nefolositor, netrebuincios], pe El nu L-au băgat în seamă, zicând: „**Oare, nu zicem noi bine că Tu ești samarinean și ai demon?**" *(Ioan 8, 48)*

Iar El, după ce a înviat din morți, S-a pus „**în capul unghiului**" – adică S-a făcut cap Bisericii –, împreunând pe iudei și pe păgâni într-o credință. Căci precum piatra care într-o zidire stă în capul unghiului [în colț] unind doi pereți și pe amândoi îi ține, așa și Hristos, întru o credință, pe toți împreună i-a legat[32]. Și „**minunat**" este acest unghi și „**de la Domnul**

[29] Adică, preaînaltă înțelegere este.

[30] În ediția de la 1805, în loc de „**a fost**", se găsește „**s-a făcut**".

[31] În ediția de la 1805, în loc de „**îl va strivi**", se găsește „**îl va spulbera**".

[32] Pentru pilda pietrei din capul unghiului, Dionisie din Furna indică acest izvod:

s-a făcut"! Pentru că Biserica cea care ne ţine pe noi împreună şi ne uneşte prin credinţă, „**de la Domnul s-a făcut**" şi este vrednică de minunare, fiindcă bine s-a zidit. Dar şi întru alt chip este ea „**minunată**": pentru că prin minuni s-a adeverit şi s-a întărit cuvântul lui Hristos, pentru aceasta întemeierea[33] ei este „**minunată**" *(Psalm 117, 22-23)*.

Deci „**Împărăţia lui Dumnezeu s-a luat**" de la iudei – adică apropierea lor către Dumnezeu – şi a fost „**dată**" celor care au crezut. Căci cei care se împiedică de „**Piatra aceasta**" şi se smintesc de Hristos „**se vor sfărâma**" şi întru a doua Venire. Dar şi acum „**s-au spulberat**", adică s-au risipit în toate părţile pământului, precum vedem acum pe ticăloşii iudei. Deci, aceasta este ceea ce zice cuvântul „**îi va spulbera**", adică îi va risipi pe ei[34].

21, 45-46: **Iar arhiereii şi fariseii, ascultând pildele Lui, au înţeles că despre ei vorbeşte.** *(46)* **Şi căutând să-L prindă, s-au temut de popor, pentru că Îl socoteau Prooroc.**

(21, 45) **Marcu 12, 12 / Luca 20, 19** *(21, 46)* **Luca 19, 48; 20, 19 / Ioan 6, 14; 7, 40**

Vezi, iarăşi, că poporul cel simplu şi fără vicleşug urmează adevărului, iar învăţătorii de Lege fac răutate. Căci încă şi astăzi caută evreii să-L cuprindă pe Iisus, dar nici nu-L prind, nici nu-L înţeleg [cuprind]. Ci pe Antihrist îl vor prinde [cuprinde] şi aceluia i se vor închina, iar Hristos nu se va lua [nu va fi primit] de dânşii, adică nu-L [vor cuprinde şi nu-L] vor înţelege.

„Biserică şi înăuntru Apostoli, Ierarhi şi Cuvioşi, botezând şi învăţând; şi elinii şi evreii sărutându-se unii pe alţii, şi Hristos deasupra, binecuvântându-i. Şi mai încolo Ierusalimul arzând, şi dinafară de Ierusalim ostaşii omorându-i cu săbiile pe iudei; şi Proorocul Isaia, arătându-L pe Hristos, grăieşte într-o hârtie: «**Aşa zice Dumnezeu: Pus-am în Sion o piatră, o piatră de încercare, piatra din capul unghiului, de mare preţ, bine pusă în temelie; cel care se va bizui pe ea, nu se va clătina!**» *(Isaia 28, 16)*" – *Erminia picturii bizantine*, ed. cit., p. 124.

[33] Adică: temeinicia, temeiul, temelia.

[34] Din punct de vedere statal şi politic se poate spune că risipirea evreilor are azi un curs invers, deoarece se doreşte şi se depun eforturi pentru întoarcerea evreilor în statul Israel. Înfiinţarea acestei organizaţii statale s-a realizat în urma hotărârii Adunării Naţiunilor Unite (29 noiembrie 1947) prin împărţirea Palestinei între un stat evreu şi statele arabe. Astfel, statul Israel a fost proclamat în 14 mai 1948. Iconomia dumnezeiască – lucrătoare şi azi asupra poporului iudeu – ne-o adevereşte Sfântul Apostol Pavel întru a sa *Epistolă către Romani*, capitolele 10-11.

CAPITOLUL 22

Parabola nunții fiului de împărat. Dinarul Cezarului.
Cea mai mare poruncă din Lege.
Mesia: Fiul și Domnul lui David[1]

22, 1-7: **Și, răspunzând, Iisus a vorbit iarăși în pilde, zicându-le:** *(2)* **Împărăția Cerurilor asemănatu-s-a omului împărat care a făcut nuntă fiului său.** *(3)* **Și a trimis pe slugile sale ca să cheme pe cei poftiți**[2] **la nuntă, dar ei n-au voit să vină.** *(4)* **Iarăși a trimis alte slugi, zicând: Spuneți celor chemați: Iată am pregătit ospățul meu; juncii mei și cele îngrășate s-au junghiat și toate sunt gata. Veniți la nuntă.** *(5)* **Dar ei, fără să țină seama, s-au dus: unul la țarina sa, altul la negușătoria lui;** *(6)* **iar ceilalți, punând mâna pe slugile lui, le-au batjocorit și le-au ucis.** *(7)* **Și auzind împăratul de acestea, s-a umplut de mânie, și trimițând oștile sale, a nimicit pe ucigașii aceia și cetății lor i-au dat foc**[3].

(22, 2) **Cântarea Cântărilor 3, 11 / Isaia 25, 6 / Luca 14, 16 / Apocalipsa 19, 7**
(22, 3) **Pilde 9, 3-5 / Luca 14, 17** *(22, 4)* **Matei 21, 36** *(22, 5)* **Luca 14, 17-20**
(22, 6) **Matei 21, 35** *(22, 7)* **Luca 14, 21; 19, 27, 43**

Ca și pilda viei *(Matei 21, 33-39)*, și această pildă arată nesupunerea iudeilor. Însă acea pildă arată moartea lui Hristos, iar aceasta arată veselie de nuntă, adică Învierea Lui. Și mai arată că aceștia și mai rău au greșit decât cei din pilda dintâi, căci aceia i-au omorât pe cei care le cereau **„roadele viei"**, iar aceștia, fiind **„chemați la nuntă"**, au făcut vărsare de sânge.

„Omului împărat" i Se aseamănă Dumnezeu, că nu Se arată în ce chip este, ci în ce chip se cuvine a ni Se arăta nouă. Deci, pentru că oameni muritori suntem fiind supuși neajungerilor[4] omenești, Dumnezeu ni Se

---

[1] În ediția de la 1805 titlul capitolului este: *„Pentru cei chemați la nuntă. Pentru cei ce au întrebat pe Domnul: cade-se a da dajdie împăratului. Pentru saducheii cei ce nu primesc învierea. Pentru învățătorul de Lege cel ce a întrebat pe Iisus ce bine va face. Pentru întrebarea Domnului al cui Fiu Îl zic cărturarii că este El"*.

[2] În ediția de la 1805, în loc de **„poftiți"**, se găsește **„chemați"**.

[3] În ediția de la 1805, versetele 4-7 sunt: **„Iată am gătit prânzul meu; juncii mei și cele hrănite ale mele s-au junghiat și toate sunt gata. Veniți la nuntă. Dar ei, nebăgând seamă, s-au dus: unul la holda sa, altul la negușătoria lui; iar ceilalți, prinzând pe slugile lui, le-au pedepsit și omorât. Și auzind împăratul de acestea, s-a umplut de mânie, și trimițând oștile sale, a pierdut pe ucigașii aceia și a ars cetatea lor"**.

[4] Adică: limitelor, îngrădirilor, hotărnicirilor omenești.

arată nouă ca un „**om**". Iar când umblăm ca niște dumnezei prin har, atunci stă Dumnezeu întru adunare de dumnezei[5] *(Psalm 81, 1)*, iar dacă viețuim ca niște fiare, ni Se face și El nouă ca o „**panteră**" și ca un „**urs**" și ca un „**leu**" *(Osea 13, 7-8)*.

Și „**face nuntă Fiului Său**", împreunând cu El tot sufletul cel frumos, că Mire este Hristos, iar Mireasă – Biserica și sufletul [cel râvnitor] *(Apocalipsa 19, 7; 21, 2)*.

Iar „**slugile**" care sunt trimise mai întâi sunt cei dimpreună cu Moise, cărora nu li s-au supus evreii, ci au amărât pe Dumnezeu în pustie patruzeci de ani și n-au vrut a primi cuvântul lui Dumnezeu și veselia cea duhovnicească. După aceea, s-au trimis alte „**slugi**" – Proorocii, dar și dintre aceștia pe unii i-au omorât – cum au făcut cu Isaia[6] –, iar pe alții i-au pedepsit – cum au făcut cu Ieremia, pe care l-au aruncat în groapa cu noroi *(Ieremia 38, 6)*. Iar cei mai măsurați [stâmpărați, cumpătați] în răutate s-au lepădat, unul ducându-se „**la holda sa**" – adică plecându-se la viața cea iubitoare de trup și desfătată, căci „**holdă**" este trupul fiecăruia. Iar altul, „**la negușătoria lui**" – adică la viața cea iubitoare de câștig, căci negușătorii sunt neam mult iubitor de câștig.

Deci, ne arată pilda că cei care se leapădă de „**nunta**" cea duhovnicească și de împreunarea și ospățul cel cu Hristos, cel mai adesea fac aceasta fie pentru dulcețile [îndulcirile] cele trupești, fie pentru patima iubirii de câștig. Iar aici numește ospățul „**prânz**", măcar că aiurea [undeva, în altă parte] vorbește de „**cină**" *(Luca 14, 17)*, nu fără de socoteală. Căci spune „**cină**", arătând că în vremurile de pe urmă de săvârșit [desăvârșit] s-a arătat această nuntă, și „**spre seară**", adică la sfârșitul veacurilor. Iar „**prânz**" este numit, fiindcă și în veacurile cele dintâi s-a descoperit taina, deși mai umbrit. Iar „**junci**" și „**cele hrănite**" [„**cele îngrășate**"] sunt Așezământul cel Vechi și cel Nou. Căci cel Vechi se arată prin „**junci**", că jertfă de dobitoace avea. Iar cel Nou se arată prin „**cele hrănite**" [cu grâu], căci pâini aducem acum la jertfelnic, făcându-se acestea din grâu. Deci, ne cheamă Dumnezeu să mâncăm bunătățile – și ale Scripturii Vechi și ale celei Noi.

---

[5] *Psalm 81, 1*: „**Dumnezeu a stat în dumnezeiască adunare și în mijlocul dumnezeilor va judeca**". Vezi și nota tâlcuirii de la *Matei 20, 8-16*.

[6] După o veche tradiție evreiască, profetul Isaia ar fi trăit până în timpul regelui Manase, care, cu toate că-i era ginere, a poruncit să fie tăiat în două cu un fierăstrău. Aceasta tradiție a fost primită și de Biserica creștină care-l prăznuiește pe Sfântul Prooroc la 9 mai. De suferințele martirice ale Proorocilor pomenește și Sfântul Apostol Pavel în *Epistola către Evrei (11, 37)*.

Dar și când vei vedea pe cineva că tâlcuiește descoperit dumnezeieștile cuvinte, cunoaște că acesta bucate „**hrănite**" și „**îngrășate**" dă, căci cel care descoperit învață, hrănește și îngrașă [cu cunoștință] pe cei necunoscători [simpli].

Dar vei cerca aici cum zice: „**chemați pe cei chemați**"? Căci, dacă erau „**chemați**", cum vrea iarăși să îi cheme? Să știi că fiecare dintre noi e chemat din fire la lucrul cel bun de către cuvântul [cugetul] nostru[7] care ne este dascăl firesc. Dar, Dumnezeu îi trimite și pe cei din afară dascăli, ca pe aceia care au fost chemați în chip firesc de cuvânt [cugetul lor lăuntric], să-i cheme și acești dascăli din afară.

Iar Împăratul „**a trimis oștile Sale**" – adică pe ale romanilor –, iar aceștia i-au risipit pe iudeii cei nesupuși și „**au ars cetatea lor**", Ierusalimul, precum spune și iudeul iubitor de adevăr, Iosif Flaviu[8].

22, 8-10: **Apoi a zis către slugile sale: Nunta este gata, dar cei poftiți**[9] **n-au fost vrednici.** *(9)* **Mergeți, deci, la răspântiile drumurilor**[10] **și pe câți veți găsi, chemați-i la nuntă.** *(10)* **Și ieșind slugile acelea la drumuri**[11], **au adunat pe toți câți i-au găsit, și răi și buni, și s-a umplut casa nunții cu oaspeți**[12]. *(22, 8)* **Matei 10, 11-13** *(22, 9)* **Luca 14, 21**

Fiindcă „**slugile**" trimise mai întâi – adică cei împreună cu Moise și Proorocii – nu i-au supus, atunci trimite alte „**slugi**" – adică pe Apostoli –, care îi cheamă pe cei din păgâni, care nu călătoreau pe „**calea**" cea adevărată, ci erau împărțiți și în „**căi**" multe și în dogme [învățături] dezbinați. Iar mai vârtos se aflau [păgânii] la „**răspântiile căilor**", adică în rătăcire multă și nepotrivire, căci chiar de se uneau ei întru unele, nu pe „**calea**" cea bună o făceau, ci în răspântii și în abaterile [rătăcirile] lor. Căci dogmele [învățăturile] cele rele pe care le dogmatiseau nu le primeau toți în același fel, ci unii într-un chip și alții într-altul.

Însă, nu cumva este mai bine a se înțelege și așa? „**Cale**" este însăși viața fiecăruia și petrecerea, iar „**răspântiile**" – adică abateri din cale – sunt

---

[7] E vorba de puterea noastră cuvântătoare.

[8] Iosif Flaviu s-a născut în anul 37 d. H., făcând parte din aristocrația evreiască. A fost luat prizonier de către romani în timpul prigoanei asupra evreilor, din anii 66-70 d. H. Mai apoi a devenit cetățean roman și s-a stabilit în Roma, unde a scris opera sa istorică, care cuprinde și *Războaiele iudaice*.

[9] În ediția de la 1805, în loc de „**poftiți**", se găsește „**chemați**".

[10] În ediția de la 1805, în loc de „**răspântiile drumurilor**", se găsește „**răspântiile căilor**".

[11] În ediția de la 1805, în loc de „**drumuri**", se găsește „**răspântii**".

[12] În ediția de la 1805, în loc de „**s-a umplut casa nunții cu oaspeți**", se găsește „**s-a umplut nunta de cei ce ședeau**".

învățăturile păgâne. Deci elinii având **„căi"** rele – adică vieți prihănite –, din viețile lor cele rele s-au abătut și la dogmele [învățăturile] cele fără de Dumnezeu, dumnezei de necinste făcându-și, care să le fie ajutători patimilor lor. Deci, ieșind Apostolii din Ierusalim la păgâni, i-au adunat pe toți, **„și răi și buni"**, adică și pe cei plini de toată răutatea și pe cei care în mai mică răutate se aflau, pe care îi numește **„buni"**, față de răutatea celorlalți.

22, 11-14: **Iar intrând împăratul ca să privească pe oaspeți**[13]**, a văzut acolo un om care nu era îmbrăcat în haină de nuntă.** *(12)* **Și i-a zis: Prietene, cum ai intrat aici, fără haină de nuntă? El însă a tăcut.** *(13)* **Atunci, împăratul a zis slugilor: Legați-l de picioare și de mâini și aruncați-l în întunericul cel mai din afară. Acolo va fi plângerea și scrâșnirea dinților.** *(14)* **Căci mulți sunt chemați, dar puțini aleși.**

(22, 11) **Psalm 44, 15 / Isaia 61, 10 / 2 Corinteni 5, 3 / Apocalipsa 16, 15**
(22, 13) **Luca 13, 28** *(22, 14)* **Matei 20, 16 / Marcu 10, 31 / Luca 14, 24**

Intrarea la nuntă se face fără de alegere, căci darul [lui Dumnezeu] pe toți ne cheamă, **„și buni și răi"**. Iar viața pe care o duc după ce au fost chemați la nuntă, cei care au intrat, nu va fi fără de cercetare, ci și foarte multă cercetare face **„Împăratul"** celor care, după ce au venit la credință se vor afla întinați[14].

Deci, să ne înfricoșăm întru a noastră minte, căci de nu va avea cineva viață curată, la nimic nu-i folosește doar credința și nu numai că este scos afară de la nuntă, dar și în foc este aruncat!

Dar cine este cel care poartă haine întinate? Cel care nu s-a îmbrăcat cu milostivirea îndurărilor, cu bunătate, cu iubire de frați.

---

[13] În ediția de la 1805, în loc de **„pe oaspeți"**, se găsește **„pe cei ce ședeau"**.

[14] Avva Evagrie ne spune: „Toate gândurile necurate, stăruind în noi din pricina patimilor, duc mintea în stricăciune și pieire. Căci precum icoana pâinii zăbovește în cel flămând din pricina foamei sale și icoana apei din pricina setei, tot așa și ideea avuției și a banilor stăruiește din pricina lăcomiei, iar înțelesurile gândurilor rușinoase ce se nasc din bucate, zăbovesc din pricina patimilor noastre. Același lucru se întâmplă și în cazul gândurilor slavei deșarte și a altor gânduri. Iar minții înecate de astfel de gânduri îi este cu neputință să stea înaintea lui Dumnezeu și să primească cununa dreptății. Căci, de aceste gânduri fiind trasă în jos și mintea aceea ticăloasă din Evanghelie s-a lepădat de bunul cel mai mare al cunoștinței de Dumnezeu *(Matei 22, 2-14)*. Asemenea și cel legat de mâini și de picioare și aruncat întru întunericul cel mai dinafară, din aceste gânduri își avea țesută haina sa, pentru care motiv Cel Ce l-a chemat la nuntă l-a găsit nevrednic de o nuntă ca aceea. Haina de nuntă este nepătimirea sufletului rațional, care s-a lepădat de poftele lumești" (*Filocalia românească*, vol. 1, *Despre slava deșartă*, cap 22, ed. Humanitas, București, 1999, p. 79).

Deci, mulți, înșelându-se lăuntric cu deșarte nădejdi, socotesc că vor dobândi Împărăția Cerurilor și se vâră pe ei înșiși în ceata „**celor ce șed**" [la nuntă], mari lucruri cugetând pentru ei înșiși. Iar Domnul, îndreptându-Se către nevrednicul acela, ne arată două lucruri: întâi de toate că este iubitor de oameni, iar apoi că nu se cuvine să osândim pe cineva – măcar de va greși în chip vădit – de nu-și va mărturisi însuși fapta. Deci Domnul zice „**slugilor**" – adică Îngerilor celor muncitori [căznitori] – să-i „**lege**" aceluia „**mâinile și picioarele**", adică puterile lucrătoare ale sufletului. Căci în veacul de acum este cu putință a face și a lucra fapta bună, iar în cel ce va să fie, se vor lega toate puterile lucrătoare ale sufletului și nu mai este cu putință a face ceva bun spre răscumpărarea păcatelor.

Iar „**scrâșnirea dinților**" este căința cea care se va face atunci fără de nici un folos.

Și „**mulți sunt chemați**", căci pe mulți îi cheamă Dumnezeu – și mai vârtos, pe toți. Iar „**puțini aleși**", fiindcă puțini sunt cei mântuiți și vrednici de a fi aleși de Dumnezeu. Întrucât „**a chema**" este al lui Dumnezeu, iar a fi „**aleși**" sau nu, al nostru lucru este. Deci pilda aceasta mai vârtos pentru iudei s-a zis, căci ei au fost „**chemați**", dar nu au fost „**aleși**", pentru că n-au ascultat[15].

22, 15-16[a]: **Atunci s-au dus fariseii și au ținut sfat ca să-L prindă[16] pe El în cuvânt.** *(16)* **Și au trimis la El pe ucenicii lor, împreună cu irodienii.**

(22, 15) **Psalm 40, 7 / Ieremia 18, 19 / Marcu 12, 13 / Luca 20, 20** *(22, 16[a])* **Marcu 12, 14 / Luca 20, 21**

Vicleșug era ceea ce făceau și de aceea Luca îi numește „**iscoade**" *(Luca 20, 20)*. Iar „**irodienii**" erau fie ostași ai lui Irod, fie cei care socoteau că Irod este Hristos. Căci, după ce a lipsit stăpânitor din Iuda *(Facere 49, 10)* și a împărățit Irod, ei socoteau că el este Hristos. Deci, vin fariseii, împreună cu aceștia, ca să-L prindă pe El în cuvânt. Și ascultă [cum vorbesc cu Dânsul]:

---

[15] Aici Dionisie din Furna face următoarea îndrumare pentru zugrăvirea acestei pilde: „Templu, și pe dinafară, de o parte iudeii: unii numărând bani, alții având înaintea lor boi și alte negoțuri și afaceri, alții făcând chefuri cu femei, cu jocuri, cântece și tobe, alții fierăstruindu-l pe Proorocul Isaia, alții băgându-l în groapă pe Proorocul Ieremia. Și de cealaltă parte a templului, Apostolii învățând, și înaintea lor cei dintre păgâni, vameșii și desfrânatele, căzând către ei și idolii sfărâmându-i. Iar în mijlocul templului o masă și deasupra ei un potir și un disc, și împrejur oștile Îngerilor și cetele tuturor Sfinților, toți purtând veșminte albe și ținând în mâinile lor făclii; iar în mijlocul lor un om cu îmbrăcăminte întinată, legându-i demonii mâinile și picioarele și trăgându-l la iad. Și Hristos, stând, cu îmbrăcăminte împărătească și patriarhicească, îi zice într-o hârtie: «**Prietene, cum ai intrat aici fără haină de nuntă?**»" (*Erminia picturii bizantine*, ed. cit., p. 124).

[16] În ediția de la 1805, în loc de „**să-L prindă**", se găsește „**să-L vâneze**".

22, 16ᵇ-22: **Zicând: Învățătorule, știm că ești omul adevărului**[17] **și întru adevăr înveți calea lui Dumnezeu și nu-Ți pasă**[18] **de nimeni, pentru că nu cauți la fața oamenilor.** *(17)* **Spune-ne, deci, nouă: Ce Ți se pare? Se cuvine să dăm dajdie Cezarului sau nu?** *(18)* **Iar Iisus, cunoscând viclenia lor, le-a răspuns: Ce Mă ispitiți, fățarnicilor?** *(19)* **Arătați-mi banul de dajdie. Iar ei I-au adus un dinar.** *(20)* **Iisus le-a zis: Al cui e chipul acesta și inscripția de pe el?** *(21)* **Răspuns-au ei: Ale Cezarului. Atunci a zis lor: Dați, deci, Cezarului cele ce sunt ale Cezarului și lui Dumnezeu cele ce sunt ale lui Dumnezeu.** *(22)* **Auzind acestea, s-au minunat**[19] **Și, lăsându-L, s-au dus.** *(22, 17)* **Marcu 12, 14 / Luca 20, 21-22** *(22, 19)* **Marcu 12, 15 / Luca 20, 23-24** *(22, 21)* **Pilde 24, 21 / Marcu 12, 16-17 / Luca 20, 25 / Romani 13, 7**

Socotind ei că-L vor înmuia [îndupleca] pe El și-L vor slăbi cu laudele, Îl măgulesc, ca slăbindu-Se să spună că nu se cuvine a da dajdie și astfel să-L prindă ca pe un turburător și întărâtător al poporului împotriva Cezarului. De aceea îi aduc și pe irodieni, care erau oamenii împăratului, ca să-L prindă pe El, ca pe un scornitor de lucruri noi.

Și-I spun: „«**nu cauți la fața oamenilor**» – și deci nu vei zice nimic spre lauda lui Pilat sau a lui Irod". Apoi Îl întreabă: „Suntem datori a fi birnici și oamenilor și a da dajdie, cum Îi dăm lui Dumnezeu didrahma[20], sau numai lui Dumnezeu să-I dăm, iar Cezarului, nu?"

Dacă El ar fi zis că nu se cuvine a da Cezarului dajdie, ar fi uneltit [irodienii] să-L prindă și să-L omoare, ca pe Teudas și Iuda care ziceau că nu se cuvine a jertfi pentru numele Cezarului *(Faptele Apostolilor 5, 36-37).*

Iar Iisus, pentru că pe ban era întipărit chipul Cezarului, îi supune pe ei, zicându-le că se cuvine să dea înapoi „**Cezarului**" cele care sunt ale lui – adică cele care au chipul lui. Iar întru cele trupești și dinafară să se supună celui care împărățește, și întru cele dinlăuntru și duhovnicești să se supună lui Dumnezeu.

Se cuvine încă și așa să înțelegi: se cade ca fiecare dintre noi să dea înapoi pe cele ale „**Cezarului**" – adică pe cele ale demonului care stăpânește pe cele de jos –, aruncându-le aceluia. Așadar, dacă ai mânie de la „**Cezarul**", arunc-o înapoi demonului, mânie-te împotriva lui! Căci întru acest chip vei putea „**da**" înapoi și pe „**cele ce sunt ale lui Dumnezeu, lui Dumnezeu**"!

---

[17] În ediția de la 1805, în loc de „**ești omul adevărului**", se găsește „**adevărat ești**".

[18] În ediția de la 1805, în loc de „**nu-Ți pasă**", se găsește „**nu-Ți este grijă**".

[19] În ediția de la 1805, în loc de „**s-au minunat**", se găsește „**s-au mirat**".

[20] Vezi tâlcuirea de la *Matei 17, 24.*

Sau, fiindcă îndoită alcătuire avem, trup și suflet, să-i dăm trupului, ca unui „**Cezar**" hrană și acoperământ, iar părții celei dumnezeiești dintru noi – adică sufletului – cele cuvenite ei.

22, 23-28: **În ziua aceea**[21]**, s-au apropiat de El saducheii, cei ce zic că nu este înviere și L-au întrebat,** *(24)* **zicând: Învățătorule, Moise a zis: Dacă cineva moare neavând copii**[22]**, fratele lui să ia de soție pe cea văduvă și să ridice urmași fratelui său.** *(25)* **Deci, erau la noi șapte frați; și cel dintâi s-a însurat și a murit și, neavând urmaș, a lăsat pe femeia sa fratelui său.** *(26)* **Asemenea și al doilea și al treilea, până la al șaptelea.** *(27)* **În urma tuturor a murit și femeia.** *(28)* **La înviere, deci, a cărui din cei șapte va fi femeia? Căci toți au avut-o de soție.**

(22, 23) **Marcu 12, 18 / Luca 20, 27 / Faptele Apostolilor 23, 8** *(22, 24)* **Facere 38, 8 / Deuteronom 25, 5 / Rut 4, 10 / Marcu 12, 19 / Luca 20, 28** *(22, 25)* **Marcu 12, 20 / Luca 20, 29** *(22, 28)* **Marcu 12, 21-26 / Luca 20, 30-36 / 1 Corinteni 15, 43-44**

După ce a astupat [Domnul] gura fariseilor și a irodienilor, vin să-L ispitească pe El saducheii, care erau împotriva fariseilor și care nu credeau nici în înviere, nici în duh și nici în Îngeri. Deci, plăsmuiesc ei un lucru care niciodată nu a fost [nu s-a petrecut].

Căci, să zicem că cei doi s-au însurat cu femeia și apoi au murit. Cum, dar, al treilea nu s-a înțelepțit de la cei de dinainte de el și nu a lepădat însurătoarea?

Pentru a-L pune în încurcătură pe Hristos și pentru a cleveti [defăima] Învierea, îl iau pe Moise ajutor [sprijin] întru plăsmuirea lor și spun că au fost „**șapte frați**", ca mai mult să batjocorească taina Învierii. Și întreabă ei: „**A cui va fi femeia?**"

Deci ar fi putut zice cineva: O, spurcaților saduchei! A celui dintâi va fi femeia – de socotim că va mai fi nuntă la Înviere – căci ceilalți nici nu-i erau cu adevărat bărbați, după Lege *(Deuteronom 25, 5-6)*.

22, 29-33: **Răspunzând, Iisus le-a zis: Vă rătăciți, neștiind Scripturile, nici puterea lui Dumnezeu.** *(30)* **Căci la Înviere, nici nu se însoară, nici nu se mărită, ci sunt ca Îngerii lui Dumnezeu în Cer**[23]**.** *(31)* **Iar despre Învierea**

---

[21] În ediția de la 1805, în loc de „**în ziua aceea**", se găsește „**întru aceeași zi**".

[22] În ediția de la 1805, în loc de „**copii**", se găsește „**feciori**".

[23] Sfântul Simeon Noul Teolog scrie: „Trupurile noastre se vor face duhovnicești și, așa zicând, asemenea cu ale Îngerilor, când vor învia din morți. Căci, dacă se seamănă sufletești și se scoală duhovnicești, cum spune cuvântul *(1 Corinteni 15, 44)*, și dacă în veacul viitor vom fi ca Îngerii lui Dumnezeu, cum a spus Domnul, e vădit că vom fi asemenea lor, deși nu prin fire, ci prin cinstea primită" (*Filocalia românească*, vol. 6, *Întâia cuvântare morală*, cap 5, ed. IBMBOR, București, 1977, pp. 141-142).

morților, au n-ați citit ce vi s-a spus vouă de Dumnezeu, zicând: *(32)* **Eu sunt Dumnezeul lui Avraam și Dumnezeul lui Isaac și Dumnezeul lui Iacov? Nu este Dumnezeul morților, ci al viilor.** *(33)* **Iar mulțimile, ascultându-L, erau uimite[24] de învățătura Lui.**

(22, 31) **Marcu 12, 21-26 / Luca 20, 30-36 / 1 Corinteni 15, 43-44**
(22, 32) **Ieșire 3, 6 / Marcu 12, 26-27 / Luca 20, 37-38** *(22, 33)* **Luca 20, 39**

Mântuitorul arată că va fi Înviere, dar nu una numai trupească, așa cum credeau ei rătăcindu-se, ci dumnezeiască și duhovnicească. Zice Domnul: „Pentru ce «**vă rătăciți neștiind Scripturile, nici puterea lui Dumnezeu**»? Toate Îi sunt Acestuia cu putință, cât și pe oameni a-i face să petreacă asemenea Îngerilor"[25].

Și vezi înțelepciunea Domnului! Aceia din cuvintele lui Moise se sârguiau să rupă [strice] dogma Învierii și Domnul iarăși de la Moise îi supune pe ei, zicându-le: „[**N-ați citit ce vi s-a spus vouă de Dumnezeu, zicând:**] **Eu sunt Dumnezeul lui Avraam și Dumnezeul lui Isaac și Dumnezeul lui Iacov**?" *(Ieșire 3, 6)*. Iar ceea ce se zice [aici], întru acest fel este: Dumnezeu nu este Dumnezeu al celor ce nu sunt, ci al celor care au ființă și sunt, căci nu a zis: „Eu eram", ci „**Eu sunt**". Măcar de s-au și săvârșit ei, întru nădejdea Învierii vii sunt.

Poate vei întreba, atunci, cum aiurea [undeva] s-a spus că [Dumnezeu] stăpânește și peste cei vii și peste cei morți? *(Romani 14, 9)* Deci învață-te că acolo îi numește „**morți**" pe cei care au murit, dar vor învia.

Iar aici, Domnul, împotrivindu-se eresului saducheilor, care dogmatiseau [învățau] că sufletul nu este nemuritor, ci cum că se strică întru totul, spune Hristos că Dumnezeu nu este Dumnezeu „**al morților**", adică al celor care – „cum vi se pare vouă, se strică întru totul" –, ci „**al celor vii**" – „adică al celor care au suflet nemuritor și vor învia, chiar dacă acum sunt morți".

---

[24] În ediția de la 1805, în loc de „**erau uimite**", se găsește „**se mirau**".

[25] Cuviosul Petru Damaschinul ne învață: „Cu siguranță, zice Gură de Aur, creștinul cel desăvârșit se va face întocmai cu Îngerii *(Matei 22, 30)*, cum zice Domnul, se înțelege la Învierea morților, nu în veacul de acum. Dar nici atunci, nu a zis că vor fi Îngeri, ci întocmai ca Îngerii, căci oamenii nu pot să-și părăsească firea lor, ci ajungând ca și aceia, neschimbăcioși după har și izbăviți de toată trebuința, din necesitate, își au voia cu totul neatârnată și se află într-o veselie și într-o dragoste de Dumnezeu neîncetată și se bucură de «**cele ce ochiul nu le-a văzut...**» *(1 Corinteni 2, 9)*. Dar, aici este cu neputință să ajungă cineva desăvârșit [precum va fi acolo], ci primește numai o arvună a bunătăților făgăduite" (*Filocalia românească*, vol. 5, *Fără smerită cugetare nu este cu putință să ne mântuim*, ed. Humanitas, București, 2001, pp. 144-145).

22, 34-40: **Și auzind fariseii că a închis gura saducheilor, s-au adunat laolaltă.** *(35)* **Unul dintre ei, învățător de Lege, ispitindu-L pe Iisus, L-a întrebat:** *(36)* **Învățătorule, care poruncă este mai mare în Lege?** *(37)* **El i-a răspuns: Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău, cu toată inima ta, cu tot sufletul tău și cu tot cugetul tău.** *(38)* **Aceasta este marea și întâia poruncă**[26]. *(39)* **Iar a doua, la fel ca aceasta: Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți.** *(40)* **În aceste două porunci se cuprind toată Legea și Proorocii**[27].

(22, 36) **Marcu 12, 28-29 / Luca 10, 25** *(22, 37)* **Deuteronom 6, 5; 10, 12 / Miheia 6, 8 / Marcu 12, 29-30 / Luca 10, 27** *(22, 38)* **Marcu 12, 30** *(22, 39)* **Levitic 19, 18 / Matei 5, 43 / Marcu 12, 31 / Luca 10, 27 / Romani 13, 8 / Galateni 5, 14** *(22, 40)* **Matei 7, 12 / Marcu 12, 31**

Cel care-L ispitește se apropie mânat de zavistia cea multă, căci după ce a văzut pe saduchei rușinați și pe Domnul că este lăudat pentru înțelepciunea Sa, se apropie ispitindu-L, ca de va adăuga ceva la porunca dintâi, îndreptând [ca și cum ar îndrepta] Legea, să afle ei pricină împotriva Lui.

Iar Domnul, vădind răutatea lor – că n-au venit ei ca să se învețe – ci pentru că erau lipsiți de dragoste și mai vârtos fiindcă zavistuiesc și pizmuiesc, arată că dragostea covârșește celelalte porunci, și învață că nu numai în parte se cuvine să-L iubim pe Dumnezeu, ci cu totuluși tot [pe de-a-ntregul] pe noi înșine să ne dăm lui Dumnezeu. Pentru că pe aceste trei părți osebite cunoaștem că sunt în sufletul omului: partea sadurilor, cea dobitocească și cea cuvântătoare. Căci, ca unul care crește și se hrănește și naște pe cel asemenea, se aseamănă sadurilor; ca cel ce se mânie și poftește – dobitoacelor; iar ca unul ce cugetă se numește cuvântător. Deci, vezi aicea pe toate aceste trei [părți] însemnate: „**Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău, cu toată inima ta**" aceasta este partea cea dobitocească a omului; „**cu tot sufletul tău**" aceasta a sadurilor, că însuflețite sunt sadurile; iar „**cu tot cugetul tău**" aceasta este partea cea cuvântătoare[28].

---

[26] În ediția de la 1805, în loc de „**marea și întâia poruncă**", se găsește „**întâi și mai mare poruncă**".

[27] În ediția de la 1805, în loc de „**În aceste două porunci se cuprind toată Legea și Proorocii**", se găsește „**În aceste două porunci toată Legea și Proorocii se spânzură [se atârnă]**".

[28] În cea de a treia sută a capetelor sale despre dragoste, anume în capetele 21-36, Sfântul Maxim Mărturisitorul arată în chip amănunțit și prealuminat cele ce mai sus le spune pe scurt, Sfântul Teofilact. Așezăm aici numai capul 32, însă pentru buna înțelegere a acestui adevăr reproducem în *Anexa editorială (3)* toate capetele amintite.

Iată, așadar, ce spune dumnezeiescului Maxim: „Dintre puterile sufletești una hrănește și susține creșterea, alta este imaginativă și impulsivă, iar alta este rațională și intelectuală. De cea dintâi se împărtășesc plantele. Ființele neraționale, pe lângă aceasta, se împărtășesc și de a doua. Iar oamenii, pe lângă acestea două, și de a treia. Primele două puteri sunt supuse stricăciunii, a treia se dovedește nestricăcioasă și nemuritoare

Iar porunca: **„Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău, cu toată inima ta, cu tot sufletul tău și cu tot cugetul tău"** *(Deuteronom 6, 5)* se tâlcuiește astfel: se cuvine a iubi pe Dumnezeu cu tot sufletul, adică a lua aminte la El cu toate părțile și puterile sufletului. Aceasta este cea **„întâi și mai mare poruncă"**, care ne deprinde pe noi la buna cinstire [a lui Dumnezeu]. Iar a doua, asemenea cu aceasta ne îndeamnă să facem oamenilor cele care sunt după dreptate. Căci două lucruri duc la pierzare: dogmele [învățăturile] cele rele și viața stricată. Deci, ca să nu cădem în dogme [învățături] păgânești, se cuvine să-L iubim pe Dumnezeu, iar pentru ca să nu avem viață stricată, se cuvine să-l iubim pe aproapele *(Levitic 19, 18)*. Căci cel care-l iubește pe aproapele său, toate poruncile le împlinește; iar cel ce împlinește poruncile, iubește pe Dumnezeu, întrucât una prin alta se întăresc și se alcătuiesc aceste două porunci și pe toate celelalte le cuprind[29]. Căci cine, iubind pe Dumnezeu și pe aproapele său va fura sau va pomeni răul, ori va ucide sau va curvi?

Acest învățător de Lege, dintru început a venit ispitind, dar din răspunsul lui Hristos înțelepțindu-se, a fost lăudat de Mântuitorul, după cum zice și Marcu, căci privind la el cu dragoste, Iisus i-a zis: **„Nu ești departe de Împărăția lui Dumnezeu"** *(Marcu 12, 34)*.

22, 41-46: **Și fiind adunați fariseii, i-a întrebat Iisus,** *(42)* **zicând: Ce vi se pare despre Hristos? Al cui Fiu este? Zis-au Lui: Al lui David.** *(43)* **Zis-a lor: Cum, deci, David, în duh[30], Îl numește pe El Domn? – zicând:** *(44)* **Zis-a Domnul Domnului Meu: Șezi de-a dreapta Mea, până ce voi pune pe vrăjmașii Tăi așternut picioarelor Tale.** *(45)* **Deci, dacă David Îl numește pe El Domn, cum este Fiu al lui?** *(46)* **Și nimeni nu putea să-I răspundă cuvânt și nici n-a mai îndrăznit cineva, din ziua aceea, să-L mai întrebe.**

(22, 41) **Marcu 12, 35 / Luca 20, 41** *(22, 42)* **Luca 20, 41** *(22, 43)* **Marcu 12, 36** *(22, 44)* **Psalm 109, 1 / Luca 20, 42-43 / Faptele Apostolilor 2, 34 / Evrei 1, 13** *(22, 45)* **Luca 20, 41** *(22, 46)* **Marcu 12, 34 / Luca 14, 6; 20, 40**

Pentru că Îl socoteau pe El a fi numai om, Hristos surpă socoteala lor și învață adevărul prin proorocia lui David *(Psalm 109, 1)*, arătând că și

(*Filocalia românească*, vol. 2, *A treia sută a capetelor despre dragoste*, cap 32, ed. Humanitas, București, 1999, pp. 90-94).

[29] Dumnezeiescul Maxim Mărturisitorul grăiește acestea: „Pacea negrăită a Sfinților Îngeri se susține prin aceste două dispoziții: prin dragostea față de Dumnezeu și prin dragostea întreolaltă. Asemenea stă lucrul și cu toți Sfinții din veac. Deci, preafrumos s-a spus de către Mântuitorul: «**În aceste porunci atârnă toată Legea și Proorocii**»" (*Filocalia românească*, vol. 2, *A patra sută a capetelor despre dragoste*, cap 36, ed. Humanitas, București, 1999, pp. 110-111).

[30] În ediția de la 1805, în loc de „**în duh**", se găsește „**cu Duhul**".

Domn este, propovăduind Dumnezeirea Sa. Căci zicând fariseii că Hristos este „**Fiu al lui David**" - adică numai om -, El le arată că David, în Duhul fiind, L-a numit Domn, prin darul Duhului fiindu-i descoperite lui David cele despre El. Dar nu se leapădă de numirea de „**Fiu al lui David**", ci arată că El - ca simplu om - din sămânța lui David se trage. Însă nu lepădându-se de a fi „**Fiu al lui David**" zice acestea, ci arătând că este mai mult decât simplu om, venind din seminția lui David.

Iar Domnul îi întreabă acestea pentru ca sau zicând ei că nu știu, să întrebe și să se învețe; sau zicând adevărul, să creadă; sau neputând zice nimic, să se rușineze și să plece, neîndrăznind mai mult a-L întreba ceva pe Dânsul.

Capitolul 23

Iisus mustră pe farisei și pe cărturari. Mustră Ierusalimul, cel ce ucide pe Prooroci, și prezice dărâmarea lui[1]

23, 1-3: **Atunci a vorbit Iisus mulțimilor și ucenicilor Săi,** *(2)* **zicând: Cărturarii și fariseii au șezut în scaunul lui Moise**[2]; *(3)* **deci toate câte vă vor zice vouă, faceți-le și păziți-le; dar după faptele lor nu faceți, că ei zic, dar nu fac.** *(23, 2)* **Neemia 8, 4** *(23, 3)* **Deuteronom 17, 9 / Romani 2, 19**

Când le-a astupat Domnul gura și a arătat că bolesc fără de vindecare, atunci și vorbește despre ei. Și arată viața și petrecerea lor, îndreptându-i pe cei ce ascultă ca să nu-i defaime pe dascăli, chiar de vor avea și viață stricată.

Arată Domnul încă și că nu Se împotrivește Legii, învățându-i să facă cele ale Legii, chiar nevrednici fiind cei ce acestea-i învață – dar nu pentru cele ce învață aceștia, ci pentru viața lor stricată. Și zice [Domnul]: „Toate cele pe care le grăiesc dascălii, să socotiți că Moise le spune și mai vârtos [Însuși] Dumnezeu".

Dar, oare, se cuvine să facem toate cele pe care le spun, chiar dacă rele vor fi? Răspundem: întâi, că niciodată nu vor îndrăzni cei care învață să îndemne pe cineva spre rău; apoi, chiar dacă va face așa, îndemnând spre viață rea, unul ca acesta nu din **„scaunul lui Moise"**, nici din Lege nu grăiește. Iar Domnul spune [aici] să-i ascultăm pe cei care **„șed în scaunul lui Moise"**, adică pe cei care învață cele ale Legii. Deci se cuvine a-i asculta pe cei care învață ceva [oarece] din dumnezeiasca Lege, chiar dacă ei nu ar împlini ceea ce învață.

23, 4-5: **Că leagă sarcini grele și cu anevoie de purtat și le pun pe umerii oamenilor, iar ei nici cu degetul nu voiesc să le miște.** *(5)* **Toate**

---

[1] În ediția de la 1805, titlul capitolului este: *„Pentru scaunul lui Moise. Pentru fățărnicia cărturarilor și a fariseilor. Pentru că nu se cade să chemăm învățători și părinți pe pământ. Pentru ticăloșia fariseilor"*.

[2] În ediția de la 1805, în loc de **„în scaunul lui Moise"**, se găsește **„pe scaunul lui Moise"**. **„Scaunul lui Moise"** era scaunul onorific, în fiecare sinagogă, pe care ședeau cărturarii și fariseii (*Dicționarul Noului Testament*, ed. cit., p. 460). Pentru **„cărturari"**, vezi și nota tâlcuirii de la *Matei 2, 4*.

faptele lor le fac ca să fie priviți de oameni[3]**; căci își lățesc filacteriile și își măresc ciucurii de pe poale**[4]. *(23, 4)* **Isaia 10, 1 / Luca 11, 46 / Faptele Apostolilor 15, 10** *(23, 5)* **Numeri 15, 38 / Deuteronom 22, 12 / Matei 6, 1 / Marcu 12, 38**

Fariseii puneau „**sarcini grele**" asupra poporului, silnicind pe oameni să împlinească niște porunci mici ale Legii și care erau cu anevoie de păzit [împlinit]; sau, mai mult decât cu poruncile Legii, îi îngreuiau cu predanii oarecare omenești, dându-le mai presus de Lege, iar ei „**nici cu degetul nu le mișcau**", adică nimic nu lucrau, nici nu îndrăzneau a se apropia de unele ca acestea sarcini. Căci când cel care învață, nu numai învață, ci și face, se pare [arată] că împreună cu cei pe care-i învață se ostenește și lucrează. Iar când pe mine mă încarcă cu „**sarcini grele**" iar el nimic nu face, mai mult mă îngreunează, căci el lenevindu-se îmi arată că este cu neputință să săvârșesc cele pe care el le zice [învață].

Deci Domnul îi prihănește pe farisei, ca pe cei care nu vor să poarte împreună cu poporul „**sarcinile**" poruncilor și dimpreună [cu el] să le lucreze. Și nu numai că nu fac nimic bun, dar se și prefac cum că fac [că lucrează]. Și chiar de ar fi făcut, dar pentru că se împăunează în fața oamenilor, își pierd ei tot folosul. Și oare de câtă osândă sunt vrednici, ca unii ce nu împlinesc nimic, însă voiesc să fie slăviți de oameni ca unii care fac [împlinesc]? Dar ce fac? „**Își lățesc filacteriile și își măresc ciucurii**" hainelor. Iar aceasta întru acest fel este: în Lege era scris că „**le veți lega pe mâna voastră și vor fi neclintite înaintea ochilor voștri**" [„**să le legi ca semn la mână și să le ai ca pe o tăbliță pe fruntea ta**"] *(Deuteronom 6, 4-8; 11, 18)*. Deci, scriau pe două membrane [pergamente] sau hârtii cele zece

---

[3] În ediția de la 1805, în loc de „**Toate faptele lor le fac ca să fie priviți de oameni**", se găsește „**Toate lucrurile lor le fac ca să se vaze de oameni**".

[4] În ediția de la 1805, în loc de „**ciucurii de pe poale**", se găsește „**cepragele hainelor sale**", cu următoarea notă: [1805] Despre filacterii și ceprage [ciucurii de la poale] vorbește la fel și Zigaben. Fiindcă se uitau facerile Lui de bine, a poruncit Dumnezeu ca să se scrie acestea în cărțulii și să fie atârnate de mâna învățătorilor de Lege, ca să fie totdeauna văzute și pomenite. Pe aceste cărțulii le numeau „**filacterii**", care este cuvânt grecesc, ce denumește paza, căci păzitoare erau acestea ale facerilor de bine, spre a nu fi uitate. Și iarăși, ca să nu uite poruncile lui Dumnezeu, a fost cusută de poalele hainei împletitură mohorâtă [violetă, cf. *Numeri 15, 38*], ca văzând-o, să-și aducă aminte de porunci, iar acestea sunt „**cepragele**" [„**ciucurii de pe poale**"]. Deci, cărturarii și fariseii nu luau în seamă poruncile, dar filacteriile le făceau late și ciucurii mari, trufindu-se nebunește cu acestea. Evanghelistul Marcu le numește pe acestea podoabe, zicând: „**Păziți-vă de cărturarii cărora le place să se împodobească**" *(Marcu 12, 38)* și asemenea [zice] și Luca *(vezi Luca 20, 46)*.

porunci ale Legii și una o puneau pe fruntea lor, iar alta o atârnau de mâna dreaptă[5]. Iar „**ciucuri**" își făceau pe poala hainei din împletituri albastre sau mohorâte [violete], încă și pe aceasta aflând-o scrisă în Lege; ca, văzându-le, să nu uite poruncile lui Dumnezeu *(Numeri 15, 37-40)*. Dar Dumnezeu nu aceasta voia, ci a avea „**filacteriile**" legate de mâna dreaptă însemna cum că se cuvine a lucra poruncile. Iar a avea „**ciucuri**" la poale din împletituri mohorâte arăta că se cuvine să ne însemnăm cu sângele lui Hristos. Iar ei își făceau și „**filacteriile**" și „**ciucurii**" mari, ca să se arate celor care-i priveau că sunt păzitori ai Legii.

23, 6-7: **Și le place să stea în capul mesei la ospețe și în băncile dintâi, în sinagogi**[6], *(7)* **și să li se plece lumea în piețe și să fie numiți de oameni: Rabi**[7]. *(23, 6)* **Marcu 12, 39 / Luca 11, 43; 20, 46** *(23, 7)* **Marcu 12, 38**

Vai ce zice! Pentru că „**iubesc**" pentru aceasta se osândesc[8].

Dar dacă cel ce numai pentru că iubește „**șederea mai sus**" [în rândurile „**dintâi**"] este prihănit [este găsit vinovat], cu cât mai vârtos se va osândi cel ce se sârguiește în tot chipul pentru a dobândi întâietate? Și [zice] „**scaunele cele mai de sus în sinagogi**", [adică] unde erau ei mai mult datori a-i învăța pe alții să se smerească, acolo lucrează spre stricăciune, că toate le făceau pentru slavă [deșartă]. Și făcând ei acestea nu se rușinau, ci mai vârtos voiau [râvneau] a se numi și „**Rabi, Rabi**", adică dascăli [învățători].

---

[5] Alături de cele 10 porunci, pe pergamentele filacteriilor mai erau trecute și cele despre serbarea Paștelui, cele despre răscumpărarea celor întâi-născuți, cele despre iubirea de Dumnezeu și ferirea de idoli. Aceste pergamente se păstrau în cutii făcute din lemn sau din corn. Iudeii așezau aceste cutii și pe ușorii caselor și pe porțile lor, iar cărturarii și fariseii purtau filacterii mai mari, pe care le puneau și la ușile lor ca să se arate cât sunt de evlavioși (*Dicționarul Noului Testament*, ed. cit., p. 179).

[6] [1805] Sinagogi, adică adunări, sunt numite adunările de sâmbăta ale iudeilor în care se rugau lui Dumnezeu, citeau și tâlcuiau dumnezeiasca Scriptură și se îndeletniceau cu obiceiurile lor. Și în fiecare sinagogă erau strane, în care ședeau atât cei care deschideau și citeau Legea lui Moise cât și cei care ascultau, precum zice aici Evanghelistul despre cărturari și farisei că iubesc scaunele cele mai de sus în sinagogi. Și dintru acestea urmează [înțelegem] că unele strane ar fi fost mai înalte – și acestea se dădeau cărturarilor și fariseilor –, iar altele mai de jos – și acestea erau pentru oamenii cei de rând.

[7] În ediția de la 1805, versetele 6-7 sunt: „**Și iubesc șederile cele mai întâi la ospețe și în scaunele cele mai de sus în sinagogi, și închinăciunile prin târguri și să fie numiți de oameni: Rabi, Rabi**".

[8] Adică: „Vai vouă, cărturarilor și fariseilor! Tocmai pentru că iubiți întâietatea, pentru aceasta vă veți și osândi!" Și asta din pricină că în sinagogi aceștia râvneau rândurile dintâi.

23, 8-12: **Voi însă să nu vă numiți rabi, că unul este Învățătorul vostru: Hristos, iar voi toți sunteți frați.** *(9)* **Și tată al vostru să nu numiți pe pământ, că Tatăl vostru unul este, Cel din Ceruri**[9]. *(10)* **Nici învățători să nu vă numiți, că Învățătorul vostru este unul: Hristos.** *(11)* **Și care este mai mare între voi să fie slujitorul vostru**[10]. *(12)* **Cine se va înălța pe sine se va smeri, și cine se va smeri pe sine se va înălța.**

(23, 8) **Ioan 13, 13 / 1 Corinteni 3, 4-7 / Iacov 3, 1** *(23, 9)* **Maleahi 1, 6; 2, 10 / Efeseni 3, 14** *(23, 10)* **Ioan 13, 13** *(23, 11)* **Matei 20, 26** *(23, 12)* **Iov 22, 29 / Pilde 29, 23 / Luca 14, 11; 18, 14**

Hristos nu oprește a se numi cineva „**dascăl**" [„**învățător**"], ci oprește a voi cineva cu împătimire [în chip pătimaș] să fie numit astfel și a se sârgui în tot felul să fie numit așa. Căci, după adevăr, vrednicia învățătorească este numai a lui Dumnezeu.

Și, oprind a chema „**tată**" pe altcineva în afară de Dumnezeu, nu oprește cinstirea părinților – de vreme ce a cerut cu adevărat să-i cinstim pe ei *(Ieșire 20, 12)* și mai vârtos [să-i cinstim] pe cei duhovnicești părinți –, ci ne aduce [îndrumă] spre cunoașterea adevăratului Tată – adică a lui Dumnezeu –, căci Tată adevărat Dumnezeu este. Iar [părinții] cei trupești nu sunt izvorul nașterii [noastre], ci slujitori [ai lui Dumnezeu] și împreună [cu El] pricinuitori [ai nașterii de prunci][11].

Apoi arată folosul smereniei, spunând că „**cel care este mai mare întru voi**" este dator a fi vouă slugă și [cel mai] de pe urmă [să se arate]. Căci cel care „**se va înălța pe sine**" socotind că este ceva, se va smeri, părăsit fiind de Dumnezeu.

23, 13: **Vai vouă, cărturarilor și fariseilor fățarnici! Că închideți Împărăția Cerurilor înaintea oamenilor; că voi nu intrați, și nici pe cei ce vor să intre nu-i lăsați**[12]. *(23, 13)* **Iezechiil 22, 5 / Luca 11, 52**

Zice [Domnul]: „Nu numai voi sunteți necredincioși și aveți viața stricată, ci și pe alții îi învățați să nu creadă în Mine și prin viața și pilda

---

[9] În ediția de la 1805, versetele *8-9* sunt: „**Voi însă să nu vă numiți Rabi, că unul este Dascălul vostru: Hristos. Și tată al vostru să nu chemați pe pământ, că Tatăl vostru unul este, Cel din Ceruri, iar voi toți sunteți frați**".

[10] În ediția de la 1805, în loc de „**între voi să fie slujitorul vostru**", se găsește „**întru voi să fie vouă slugă**".

[11] Avându-l ca autor pe Fericitul Epifanie Teodoropulos (un Sfânt al zilelor noastre), volumul *Familei ortodoxe – cu smerită dragoste* (traducere din elenă de Ieroschim. Ștefan Nuțescu, Schitul Lacu, Athos, 2001) este o excepțională sinteză a învățăturii Bisericii privitor la relațiile trupești înainte de căsătorie, la feciorie și căsătorie, precum și la avorturi și însuflețirea embrionului uman încă de la zămislire.

[12] În ediția de la 1805, versetele *13* și *14* (și tâlcuirile lor), sunt dispuse în ordine inversă față de ediția 1988 a Sfintei Scripturi.

voastră îi stricați". Căci, de obicei, poporul se aseamănă cu stăpânitorii; și mai vârtos [cu atât mai mult] vor fi răi, cu cât îi văd pe aceștia că se pleacă spre răutate. Deci, orice învățător și stăpânitor rău, să vadă ce își câștigă [ce plată își agonisește].

Deci, „**vai**" celui care prin viața sa nu lasă pe alții să sporească spre lucrul cel bun!

23, 14: **Vai vouă, cărturarilor și fariseilor fățarnici! Că mâncați casele văduvelor și cu fățărnicie vă rugați îndelung**[13]**; pentru aceasta mai multă osândă veți lua**. *(23, 14)* **Marcu 12, 40 / Luca 20, 47**

Îi numește „**fățarnici**", ca pe cei care se făgăduiau evlavie [se arătau evlavioși], dar nu făceau nimic vrednic de făgăduința evlaviei, ci mâncau banii văduvelor sub pricină [cuvânt] că se roagă „**îndelung**", adică întru multă vreme. Căci cu adevărat batjocoritori erau, batjocorindu-i pe cei simpli și scoțându-i pe dânșii din minte [smintindu-i]. Și pentru că luau de la văduve, când mai curând se cuvenea să le dea și să le sprijine sărăcia, vor lua „**mai multă osândă**".

Dar și întru alt chip va fi „**mai multă osânda**", pentru că, prefăcându-se că fac lucru bun – adică rugăciune –, lucrează răutatea, căci „**mănâncă**" pe cele ale văduvelor. Căci mai multă osândă ia cel care prin fățărnicia lucrului bun amăgește spre [a împlini] răutate.

23, 15: **Vai vouă, cărturarilor și fariseilor fățarnici! Că înconjurați marea și uscatul ca să faceți un ucenic, și dacă l-ați făcut, îl faceți fiu al gheenei și îndoit decât voi**[14].

„Nu numai pe iudei îi stricați, ci și pe cei dintre închinătorii la idoli care au venit la legea iudaicească" – căci pe aceștia îi numește „**ucenici**". „Pentru că vă sârguiți a întoarce pe cineva la viețuire iudaicească și la tăiere împrejur, iar după ce se face iudeu, atunci piere, stricându-se, din pricina răutății voastre".

Iar „**fiu al gheenei**" este cel care este vrednic de aceasta și are oarecare apropiere de ea, ca să fie ars de aceasta.

---

[13] În ediția de la 1805, în loc de „**cu fățărnicie vă rugați îndelung**", se găsește „**cu pricină îndelungă rugându-vă**", cu următoare notă: [1805] Zice Domnul: „Veți fi osândiți și «**că mâncați casele văduvelor**» și pentru că «**cu pricină îndelungă vă rugați**». Deci, din două pricini vă veți osândi: pentru că mâncați casele văduvelor și pentru că vă rugați nu cu bun țel [temei], ci pentru ca să mâncați casele văduvelor, părându-le sfinți oamenilor; deci, pentru aceasta și mai mult veți fi osândiți, căci fapta bună a rugăciunii ați făcut-o pricină a păcatului, adică a lăcomiei voastre" (după Zigaben).

[14] În ediția de la 1805, în loc de „**îl faceți fiu al gheenei și îndoit decât voi**", se găsește „**îl faceți fiu al gheenei mai îndoit decât voi**".

23, 16-22: **Vai, vouă, călăuze oarbe**[15]**, care ziceți: Cel ce se va jura pe templu nu este cu nimic legat**[16]**, dar cel ce se va jura pe aurul templului este legat**[17]. *(17)* **Nebuni și orbi! Ce este mai mare aurul sau templul care sfințește aurul?** *(18)* **Ziceți iar: Cel ce se va jura pe altar cu nimic nu este legat, dar cel ce se va jura pe darul ce este deasupra altarului este legat.** *(19)* **Nebuni și orbi! Ce este mai mare, darul sau altarul care sfințește darul?** *(20)* **Deci, cel ce se jură pe altar se jură pe el și pe toate câte sunt deasupra lui.** *(21)* **Deci cel ce se jură pe templu se jură pe el și pe Cel Care locuiește în el.** *(22)* **Cel care se jură pe Cer se jură pe tronul lui Dumnezeu și pe Cel Ce șade pe el.** *(23, 16)* **Matei 5, 33-34; 15, 14; 23, 24** *(23, 17)* **1 Petru 1, 18 /2 Petru 1, 9** *(23, 19)* **Ieșire 29, 37 / 1 Petru 1, 18 / 2 Petru 1, 9** *(23, 21)* **3 Regi 8, 13 / 2 Paralipomena 6, 2 / Psalm 25, 8; 131, 14** *(23, 22)* **Psalm 10, 4 / Matei 5, 34 / Faptele Apostolilor 7, 49**

Îi numește pe ei „**orbi**" pentru că nu vor să învețe cele cuviincioase, ci pe cele mai mici le cinstesc, iar pe cele vrednice de cinste le socotesc cele din urmă. Căci aurul din templu și heruvimii și năstrapa cea de aur le cinsteau mai mult decât templul însuși. De aceea și pe ceilalți oameni îi învățau că „**nimic nu este**" a se jura pe templu, dar nu pe aurul care se afla în templu, și care, de aceea era cinstit, pentru că se afla în templu. Încă spuneau că darurile puse pe jertfelnic sunt mai cinstite decât jertfelnicul însuși. Drept aceea și dogmatiseau [învățau] fariseii întru acest chip, anume că acela care s-ar fi jurat pe vasul cel de aur, sau pe boul sau oaia aduse spre jertfă și ar fi călcat apoi jurământul, se osândea să plătească întocmai. Căci cinsteau mai mult darul decât jertfelnicul, pentru dobânzile cele din jertfe[18]. Iar dacă s-ar fi jurat pe templu, iar mai apoi ar fi călcat jurământul, fiindcă nu puteau zidi un alt templu, erau sloboziți de jurământ. Deci, pentru aceasta se părea că este mai ușor jurământul făcut pe templu, din pricina iubirii de câștig a fariseilor.

Prin urmare, dacă în Legea Veche Hristos nu slobozește să fie darul mai mare decât jertfelnicul, cu atât mai vârtos se sfințește la noi Jertfelnicul de daruri [Altarul], căci întru Însuși Trupul Domnului se prefac pâinile prin dumnezeiescul dar și de aceea se sfințește de către acestea Jertfelnicul [Altarul].

23, 23-24: **Vai, vouă, cărturarilor și fariseilor fățarnici! Că dați zeciuială din izmă, din mărar și din chimen, dar ați lăsat părțile mai grele ale Legii: judecata, mila și credința; pe acestea trebuia să le faceți și pe acelea să nu**

---

[15] În ediția de la 1805, în loc de „**călăuze oarbe**", se găsește „**povățuitori orbi**".

[16] În ediția de la 1805, în versetele *16* și *18*, în loc de „**nu este cu nimic legat**", se găsește „**nimic nu este**".

[17] În ediția de la 1805, în versetele *16* și *18*, în loc de „**este legat**", se găsește „**este vinovat**".

[18] Adică, săvârșeau și propovăduiau această învățătură nedreaptă, pentru câștigul lor materialnic.

le lăsați. *(24)* **Călăuze oarbe**[19], **care strecurați țânțarul și înghițiți cămila**!

(23, 23) **Deuteronom 14, 22 / Psalm 10, 7 / Osea 6, 6 / Miheia 6, 8 / Matei 9, 13; 12, 7 / Luca 11, 42**

Iarăși îi înfruntă pe ei ca pe niște nepricepuți, căci poruncile cele mari nu le băgau în seamă, iar pentru cele mici cereau luare-aminte cu de-amănuntul, netrecând cu vederea nici zeciuiala chimenului, ci și pe acela zeciuindu-l. Și dacă cineva îi prihănea [învinuia] că sunt plini de scumpătate, grăiau [răspundeau] cum că Legea poruncește acestea.

Dar mai bine și mai plăcut lui Dumnezeu ar fi fost să ceară de la norod „**judecata, mila și credința**". Și ce este „**judecata**"? A nu face nimic nedrept și fără de socoteală, ci toate cu judecată și cu socotință; că după socoteală, îndată urmează și „**mila**", căci cel ce cu judecată le face pe toate, cu adevărat știe și pe care se cuvine să miluiască. Iar după milă urmează „**credința**", căci cel care miluiește cu adevărat, crede că nimic nu va pierde, ci pe toate le va lua.

Și întru alt chip se cuvine a milui: și anume a crede în adevăratul Dumnezeu. Căci mulți dintre elini având „**milă**", dar necrezând întru Dumnezeul Cel Viu, nu aveau „**credință**" care să fie următoare [să urmeze] milei.

Deci, se cuvine ca fiecare „**dascăl**" [„**învățător**"] să ia zeciuială de la popor – adică „**judecata, mila și credința**" –, cerând-o ca pe o datorie de la cele zece simțiri, adică de la cele cinci trupești și de la cele cinci sufletești. Și când zice: „**pe acelea să nu le lăsați**", nu îndeamnă Domnul spre zeciuiala verdețurilor, ci ca să nu se pară [creadă] că acum legiuiește împotriva lui Moise.

Și-i numește „**povățuitori orbi**", pentru că, trufindu-se că sunt învățători și pe toate le știu, nu foloseau pe nimeni, ci mai vârtos, îndeobște sminteau și stricau, aruncându-i [pe ascultători] în prăpastia necredinței.

Și îi mai numește pe ei „**strecurători de țânțari**", ca pe unii care se fereau de greșelile cele mici, iar „**cămila**" – adică pe cele mari – le înghit și le trec cu vederea.

23, 25-26: **Vai, vouă, cărturarilor și fariseilor fățarnici! Că voi curățiți partea dinafară a paharului și a blidului, iar înăuntru sunt pline de răpire și de lăcomie**[20]. *(26)* **Fariseule orb! Curăță întâi partea dinăuntru a paharului și a blidului, ca să fie curată și cea dinafară**.

(23, 25) **Marcu 7, 3 / Luca 11, 39** *(23, 26)* **Luca 11, 41 / Tit 1, 15**

Ținând predaniile bătrânilor, spălau paharele și blidele întru care puneau bucatele, dar beau vin și mâncau bucate din „**jefuire**", care mai mult le spurcau vasele. „Deci, nu câștiga [dobândi] vin din «**nedreptate**» – și de aici se va curăța și partea dinlăuntru a paharului!"

---

[19] În ediția de la 1805, în loc de „**călăuze oarbe**", se găsește „**povățuitori orbi**".

[20] În ediția de la 1805, în loc de „**pline de răpire și de lăcomie**", se găsește „**pline de jefuiri și de nedreptate**".

Sau, vorbește de „**pahar**" și de „**blid**" închipuind prin acestea așezarea dinafară, trupească și cea dinlăuntru, duhovnicească, zicând: „Pentru că tu, așezarea ta «**cea dinafară**» o prefaci spre bună încuviințare, în vreme ce așezarea cea «**dinăuntrul**» tău este plină de spurcăciune. Că «**jefuiești**» și «**nedreptățești**», însă se cuvine ca pe cele «**dinăuntru**» să le speli – adică pe suflet –, ca împreună cu curăția sufletului să strălucească și «**cea dinafară**» bună încuviințare".

23, 27-28: **Vai, vouă, cărturarilor și fariseilor fățarnici! Că semănați cu mormintele cele văruite, care pe dinafară se arată frumoase, înăuntru însă sunt pline de oase de morți și de toată necurăția.** *(28)* **Așa și voi, pe dinafară vă arătați drepți oamenilor, înăuntru însă sunteți plini de fățărnicie și fărădelege.** *(27)* **Iov 36, 13 / Luca 11, 44 / Faptele Apostolilor 23, 3** *(28)* **Luca 11, 39**

Și această pildă asemenea cu cea mai de sus se înțelege, arătând că fariseii și cărturarii se sârguiau a se arăta cu bună cuviință la așezarea cea „**dinafară**", precum „**mormintele văruite**", care pe dinafară erau albite [spoite] cu ghips și cu var, iar pe dinlăuntru erau „**pline de toată necurăția**" și de lucrurile cele moarte și putrede.

23, 29-31: **Vai, vouă, cărturarilor și fariseilor fățarnici! Că zidiți mormintele Proorocilor și împodobiți pe ale drepților**[21] *(30)* **și ziceți: De am fi fost noi în zilele părinților noștri, n-am fi fost părtași cu ei la vărsarea sângelui**[22] **Proorocilor.** *(31)* **Astfel, dar, mărturisiți voi înșivă că sunteți fii ai celor ce au ucis pe Prooroci.** *(23, 31)* **Luca 11, 39-49**

Îi ticăloșește pe aceștia nu pentru că „**zidesc mormintele Proorocilor**" – căci acest lucru este plăcut lui Dumnezeu –, ci pentru că numai din fățărnicie făceau aceasta. Dar prihănindu-i pe părinții lor, mai rele decât aceia făceau; și covârșindu-i pe ei cu răutatea, mințeau arătat: „Că de-am fi fost în zilele părinților noștri, n-am fi omorât pe Prooroci", dar ei ca turbații căutau a-L omorî chiar pe Stăpânul Proorocilor. De aceea și zice:

23, 32-33: **Dar voi întreceți măsura părinților voștri!** *(33)* **Șerpi, pui de vipere, cum veți scăpa de osânda gheenei?**[23]

(23, 32) **Facere 15, 15 / 1 Tesaloniceni 2, 16** *(23, 33)* **Matei 3, 7; 12, 34**

Prin cele ce zice aici Domnul „**voi împliniți măsura părinților voștri!**", nu le poruncește nici nu-i silește să-L omoare pe El, ci voiește să le arate

[21] În ediția de la 1805, în loc de „**împodobiți pe ale drepților**", se găsește „**împodobiți gropile drepților**".

[22] În ediția de la 1805, în loc de „**părtași cu ei la vărsarea sângelui Proorocilor**", se găsește „**părtași lor întru sângele Proorocilor**".

[23] În ediția de la 1805, versetele 32-33 sunt: „**Dară, voi împliniți măsura părinților voștri! Șerpi, pui de năpârci, cum veți scăpa de judecata gheenei?**"

cele ce urmează: „Fiindcă sunteți «**șerpi**» și «**pui**» ai acestui fel de părinți și pentru că întru atâta răutate v-ați prăpăstuit, încât fără de vindecare vă aflați, sârguiți-vă degrabă a-i întrece pe părinții voștri! Iar aceasta se va plini [– adică, a-i întrece pe părinții voștri –] omorându-Mă pe Mine, căci la însuși vârful răutății veți ajunge, „**împlinind**" întru acest chip uciderea care a lipsit părinților voștri. Deci cum întru acest fel [de răutate] fiind voi, veți scăpa de muncă [cazna gheenei]?"

23, 34: **De aceea, iată, Eu trimit la voi Prooroci și înțelepți și cărturari; dintre ei veți ucide și veți răstigni; dintre ei veți biciui în sinagogi și-i veți urmări din cetate în cetate**[24]. *(23, 34)* **2 Paralipomena 24, 21-22; 36, 15-16 / Isaia 1, 21; 41, 27-28 / Matei 5, 12 / Luca 11, 49 / Faptele Apostolilor 7, 52**

Îi vădește că mint atunci când spun că n-ar fi ucis pe Prooroci, grăind: „**De am fi fost noi în zilele părinților noștri, n-am fi fost părtași lor întru sângele Proorocilor**" *(Matei 23, 30)*. Căci zice [Domnul]: „**Iată, Eu trimit la voi Prooroci și înțelepți și cărturari; dintre ei veți ucide și veți răstigni**". Iar acestea le spune despre Apostoli, căci Sfântul Duh și cu învățături împodobindu-i pe ei, „**cărturari**" i-a făcut – adică învățători ai norodului și „**Prooroci**" și plini de toată înțelepciunea. Și spune: „**Eu trimit**", arătând stăpânirea Dumnezeirii.

23, 35-36: **Ca să cadă**[25] **asupra voastră tot sângele drepților răspândit pe pământ, de la sângele dreptului Abel, până la sângele lui Zaharia, fiul lui Varahia, pe care l-ați ucis între templu și altar.** *(36)* **Adevărat grăiesc vouă, vor veni acestea toate asupra acestui neam.**

(23, 35) **Facere 4, 8 / Psalm 101, 27 / Ieremia 26, 15 / Luca 11, 51 / 1 Ioan 3, 12 / Apocalipsa 18, 24**

Zice [Domnul] că peste iudeii care erau atunci va veni tot sângele care s-a vărsat cu nedreptate; și că mai cumplit se vor munci [căzni] decât părinții lor, fiindcă nici după atâtea pilde nu s-au înțelepțit – după cum și Lameh mai mult decât Cain s-a muncit [căznit], deși nu și-a omorât fratele, ci fiindcă nu s-a înțelepțit cu pilda lui Cain *(Facere 4, 24)*.

Deci, zice Domnul: „Va veni peste voi tot sângele, de la Abel până la Zaharia". Însă în bună vreme a pomenit de Abel, căci precum Abel din pizmă a fost ucis, așa și Hristos fiind zavistuit a fost omorât. Dar, de care „**Zaharia**" pomenește aici? Unii spun că este vorba despre unul din cei

---

[24] În ediția de la 1805, în loc de „**dintre ei veți biciui în sinagogi și-i veți urmări din cetate în cetate**", se găsește „**dintre ei veți biciui în soboarele voastre și-i veți goni din oraș în oraș**".

[25] În ediția de la 1805, în loc de „**să cadă**", se găsește „**să vie**".

doisprezece Prooroci, anume de Zaharia Proorocul *(Zaharia 1, 1)*, iar alții spun că este vorba despre tatăl Înaintemergătorului Ioan.

Căci din predanie se știe că în templu era un loc întru care stăteau fecioarele. Deci Zaharia, arhiereu fiind, după ce Născătoarea de Dumnezeu a născut pe Hristos el a pus-o la un loc cu fecioarele pe cea care a născut. Și pentru aceasta mâniindu-se iudeii, l-au omorât pe Zaharia. Și nu este nimic de minunare că se potrivesc numele acestor doi Zaharia, precum și numele părinților lor, căci și despre unul și despre celălalt se spune că este **„fiul lui Varahia"**. Și este cu putință ca așa cum s-au potrivit numele Proorocilor, tot astfel să se potrivească și numele părinților lor.

23, 37-39: **Ierusalime, Ierusalime, care omori[26] pe Prooroci și cu pietre ucizi pe cei trimiși la tine; de câte ori am voit să adun pe fiii tăi, după cum adună pasărea[27] puii săi sub aripi, dar nu ați voit.** *(38)* **Iată, casa voastră vi se lasă pustie;** *(39)* **căci vă zic vouă: De acum nu Mă veți mai vedea, până când nu veți zice: Binecuvântat este[28] Cel Ce vine întru numele Domnului!**

(23, 37) **Deuteronom 32, 11 / Psalm 16, 8; 90, 7 / Isaia 1, 21; 31, 5 / Luca 13, 34** *(23, 39)* **3 Regi 9, 4 / Psalm 117, 26 / Ieremia 12, 7; 22, 5 / Matei 21, 9 / Luca 13, 35 / Ioan 12, 13**

De două ori rostește Domnul numele Ierusalimului, cu durere și cu milă chemându-l. Căci ca și către o femeie iubită cu înfocare, dar care a defăimat pe cel care a iubit-o grăiește, vrând să aducă asupră-i munca [cazna].

Și învinuiește Ierusalimul ca pe un ucigaș, zicându-i că de multe ori vrând Hristos să-l miluiască pe el, acesta **„nu a voit"**. Ci, mai vârtos, supunându-se diavolului – care îl risipește și îl depărtează pe el de la Adevărul Cel Care are puterea de a uni – pe Însuși Domnul Cel Care îl **„adună"** nu L-a primit. Căci nimic mai mult nu risipește și desparte de Dumnezeu precum păcatul, după cum nimic nu **„adună"** către Dumnezeu, precum cunoștința cea bună. Și arătându-Și dragostea, pune înaintea lor pilda găinii [păsării] și zice mai apoi: „De aceea, de vreme ce nu [Mă] voiți, las «**casa**» [templul] «**pustie**»".

Deci ne învățăm de aici că pentru noi locuiește Dumnezeu în biserici, iar când noi vom fi deznădăjduiți, atunci și bisericile se lasă [sunt părăsite de Dânsul].

---

[26] În ediția de la 1805, în loc de **„care omori"**, se găsește **„cela ce ai omorât"**.

[27] În ediția de la 1805, în loc de **„după cum adună pasărea"**, se găsește **„în ce chip adună găina"**.

[28] În ediția de la 1805, în loc de **„Binecuvântat este"**, se găsește **„Bine este cuvântat"**.

„Nu Mă veți mai vedea până la a doua Venire" zice Domnul, căci atunci chiar fără voie se vor închina Lui și vor zice: „**Bine este cuvântat Cel Ce vine** [**întru numele Domnului**]".

Iar „**de acum**" înseamnă „după ce Mă veți răstigni", iar nu ceasul acela în care vorbea, căci L-au mai văzut după aceea de multe ori, dar după ce L-au răstignit, nu L-au mai văzut [iudeii] pe Dânsul, nici nu-L vor mai vedea până ce va sosi Venirea Lui [cea de a doua].

Capitolul 24

Dărâmarea Ierusalimului. A doua Venire a lui Hristos și sfârșitul lumii. Când va veni ceasul acela?[1]

24, 1-2: **Și ieșind Iisus din templu, S-a dus și s-au apropiat de El ucenicii Lui, ca să-I arate clădirile templului.** *(2)* **Iar El, răspunzând, le-a zis: Vedeți toate acestea? Adevărat grăiesc vouă: Nu va rămâne aici piatră pe piatră, care să nu se risipească.** *(24, 1)* **Marcu 13, 1 / Luca 21, 5** *(24, 2)* **3 Regi 9, 7-8 / Ieremia 26, 18 / Miheia 3, 12 / Marcu 13, 2 / Luca 19, 44; 21, 6-7**

„**Ieșind din templu**", a arătat [Domnul] că se va muta [va pleca] de la iudei și precum a zis că „**se va lăsa casa voastră pustie**" *(Matei 23, 38)*, așa cu adevărat și face.

Și le spune dinainte ucenicilor despre risipirea [dărâmarea] templului, pentru că-i vedea pe ei cugetând cele pământești, uimindu-se de frumusețea zidurilor și parcă întristându-se că se va lăsa „**pustie**" de către Dânsul o zidire atât de minunată. Și-i îndepărtează pe ei spre a nu se pironi la cele pământești și-i trimite[2] la Ierusalimul cel Ceresc, zicând că aici [în Ierusalimul cel de jos] „**nu va rămâne piatră pe piatră**".

Iar prin cuvântul: „**Nu va rămâne aici piatră pe piatră, care să nu se risipească**", Domnul face înaintevestirea dărâmării Ierusalimului, lucru care cu covârșire s-a și făcut [împlinit][3].

24, 3: **Și șezând El pe Muntele Măslinilor, au venit la El ucenicii, de-o parte, zicând: Spune nouă când vor fi acestea și care este semnul Venirii Tale și al sfârșitului veacului?** *(24, 3)* **Marcu 13, 3-4**

Vin la El „**de-o parte**", fiindcă voiau să-L întrebe despre lucruri mari. Căci pentru două lucruri întreabă: „**când vor fi acestea?**" – adică stricarea [dărâmarea] templului și robirea Ierusalimului; și „**care este semnul Venirii Tale?**"

---

[1] În ediția de la 1805, titlul capitolului este: „*Pentru pustiirea Ierusalimului și stricarea templului. Pentru semnele sfârșitului lumii și a Venirii lui Hristos. Pentru ziua și ceasul acela, cum că nimeni nu știe*".

[2] Adică le ridică, le înalță cugetul către Ierusalimul cel de Sus.

[3] Romanii asediază și distrug Ierusalimul prin Tit, la anul 70 după Nașterea Domnului Hristos. Din acel moment, templul a fost dărâmat, sinedriul a fost suprimat, iar cultul evreiesc de la templu a încetat.

24, 4-5: **Răspunzând, Iisus le-a zis: Vedeți, să nu vă amăgească cineva.** *(5)* **Căci mulți vor veni în numele Meu, zicând: Eu sunt Hristos, și pe mulți îi vor amăgi**[4]. *(24, 4)* **Marcu 13, 5 / Luca 21, 8 / Efeseni 5, 6 / 2 Tesaloniceni 2, 3** *(24, 5)* **Ieremia 14, 14; 29, 9 / Matei 7, 22; 24, 24 / Marcu 13, 6 / Luca 21, 8**

Le spune că vor veni mulți care se vor propovădui pe ei înșiși a fi hristoși. Pentru că și Dositei Samarineanul spunea că el este Proorocul propovăduit mai înainte de Moise *(Deuteronom 18, 18)*. Încă și Simon Samarineanul se numea pe sine „**puterea lui Dumnezeu, numită cea mare**" *(Faptele Apostolilor 8, 9-11)*.

24, 6-8: **Și veți auzi de războaie și de zvonuri de războaie; luați seama să nu vă speriați, căci trebuie să fie toate, dar încă nu este sfârșitul.** *(7)* **Căci se va ridica neam peste neam și împărăție peste împărăție și va fi foamete și ciumă și cutremure pe alocuri**[5]. *(8)* **Dar toate acestea sunt începutul durerilor.** *(24, 6)* **2 Paralipomena 15, 6 / Ieremia 4, 27; 5, 10 / Marcu 13, 7** *(24, 7)* **Isaia 19, 2 / Agheu 2, 21 / Luca 21, 10** *(24, 8)* **Marcu 13, 8**

„**Războaiele**" despre care vorbește aici sunt cele ale romanilor împotriva iudeilor. Și nu numai „**războaie**" zice că vor fi, ci și „**foameți**" și „**ciume**", arătând că urgia cea asupra iudeilor, de la Dumnezeu va fi trimisă. Căci dacă despre războaie se poate spune că sunt de la oameni [pricinuite de ei], „**foametile**" și „**ciumele**" de nicăieri de altundeva nu vin, ci cu adevărat numai de la Dumnezeu.

Apoi, ca să nu socotească [creadă] ei că sfârșitul lumii va fi înainte de propovăduirea lor, le spune: „«**Să nu vă spăimântați**», căci încă nu va fi sfârșitul, căci nu dimpreună cu surparea Ierusalimului va fi și sfârșitul cel de obște".

Iar spunând că „**se va ridica limbă [neam] peste limbă [neam] și împărăție peste împărăție**", arată răutățile care vor veni asupra iudeilor, care sunt „**începătură a durerilor**". Căci precum cea care trebuie să nască are întâi dureri și abia apoi naște, tot așa și veacul de acum, după turburări și războaie va naște pe cele ce vor să fie.

24, 9-13: **Atunci vă vor da pe voi spre asuprire**[6] **și vă vor ucide și veți fi urâți de toate neamurile pentru numele Meu.** *(10)* **Atunci mulți se vor sminti și se vor vinde unii pe alții; și se vor urî unii pe alții.** *(11)* **Și mulți prooroci**

---

[4] În ediția de la 1805, în loc de „**îi vor amăgi**", se găsește „**vor înșela**".

[5] În ediția de la 1805, versetele *6-7* sunt: „**Și veți auzi de războaie și de vești de războaie; căutați să nu vă spăimântați, căci se cuvine să fie toate, dar încă nu este sfârșitul. Căci se va ridica limbă peste limbă și împărăție peste împărăție și vor fi foameți și ciume și cutremure pe alocuri**".

[6] În ediția de la 1805, în loc de „**spre asuprire**", se găsește „**în necazuri**".

mincinoși se vor scula și vor amăgi[7] **pe mulți.** *(12)* **Iar din pricina înmulțirii fărădelegii, dragostea multora se va răci.** *(13)* **Dar cel ce va răbda până la sfârșit**[8] **acela se va mântui.** *(24, 9)* **Psalm 49, 17 / Matei 10, 17 / Marcu 13, 9 / Luca 21, 12, 17 / Ioan 15, 20 / Faptele Apostolilor 4, 1-3 / Apocalipsa 2, 10** *(24, 10)* **Luca 21, 16 / 2 Timotei 1, 15** *(24, 11)* **Deuteronom 13, 1-3 / Marcu 13, 6 / 2 Petru 2, 1** *(24, 13)* **Marcu 13, 13 / Evrei 3, 6 / Apocalipsa 2, 10**

Spune de mai înainte relele care se vor întâmpla, îndrăzneți făcându-i pe ucenici prin a le grăi lor acestea de mai înainte. Căci întâmplarea năpraznică obișnuiește a înspăimânta și a turbura. Deci, le potolește frica, propovăduind mai dinainte răutățile ce vor să fie: zavistiile, vrăjmășiile, smintelile, proorocii cei mincinoși – care sunt înaintemergătorii lui Antihrist –, care pe mulți vor înșela și îi vor arunca către tot chipul fărădelegii [întru toată fărădelegea]. Și pentru că din înșelăciunea lui Antihrist se va înmulți fărădelegea, într-atât se vor sălbătici oamenii, încât nici către cei de-aproape ai lor nu vor păzi [vreo] picătură oarecare de dragoste, ci „**se vor vinde unii pe alții**". Iar „**cel care va răbda până în sfârșit**" și cu suferire va îngădui[9], fără a se sminti și fără a se slăbănogi de cele aduse asupră-i, „**se va mântui**" ca unul care s-a arătat iscusit ostaș.

24, 14: **Și se va propovădui această Evanghelie a Împărăției în toată lumea spre mărturie la toate neamurile**[10]**; și atunci va veni sfârșitul.** *(24, 14)* **Marcu 13, 10 / Romani 10, 18 / Coloseni 1, 6**

„Nu vă vor împiedica toate acestea să propovăduiți. Deci, îndrăzniți, căci se va propovădui Evanghelia la toate «**limbile**» [«**neamurile**»], «**întru mărturie**» – adică întru mustrare –, întru vinuire [osândire] celor care nu au crezut «**și atunci va veni sfârșitul**», dar nu al lumii, ci al Ierusalimului". Că mai înainte de a fi robit Ierusalimul s-a propovăduit Evanghelia, după cum și Pavel zice că „**Evanghelia s-a propovăduit la toată făptura cea de sub Cer**" *(Coloseni 1, 23)*. Iar cum că despre sfârșitul Ierusalimului vorbește aici, se vede din cele care urmează:

24, 15: **Deci, când veți vedea urâciunea pustiirii, ce s-a zis prin Daniil Proorocul, stând în locul cel sfânt – cine citește să înțeleagă.** *(24, 15)* **Daniil 9, 27; 12, 11 / Marcu 13, 14 / Luca 21, 20**

„**Urâciunea pustiirii**" *(Daniil 9, 27)* numește stâlpul [statuia] înălțat de cel care a cucerit cetatea, stâlp care l-au așezat să stea întru cele mai dinlăuntru

---

[7] În ediția de la 1805, în loc de „**vor amăgi**", se găsește „**vor înșela**".

[8] În ediția de la 1805, în loc de „**până la sfârșit**", se găsește „**până în sfârșit**".

[9] Adică, suferindu-le pe toate.

[10] În ediția de la 1805, în loc de „**spre mărturie la toate neamurile**", se găsește „**întru mărturie la toate limbile**".

ale templului. Iar „**a pustiirii**" zice, pentru că cetatea a fost prădată [și pustiită]. Iar „**urâciune**" zice, fiindcă statuile și chipurile [zugrăvite ale] oamenilor, evreii le numeau urâciuni, urând ei închinarea la idoli[11].

24, 16-18: **Atunci, cei din Iudeea să fugă în munți.** *(17)* **Cel ce va fi pe casă să nu se coboare, ca să-și ia lucrurile din casă**[12]. *(18)* **Iar cel ce va fi în țarină să nu se întoarcă înapoi, ca să-și ia haina.**

(24, 16) **Marcu 13, 14 / Luca 21, 21** *(24, 18)* **Ieremia 6, 25 / Marcu 13, 15-17 / Luca 17, 31; 21, 33; 23, 29**

Arătând primejdiile cele multe de care nu vor putea scăpa, spune că se cuvine a fugi fără de întoarcere înapoi[13], neîngrijindu-se de nimic din cele ce sunt în case, nici de haine nici de alt fel de vase.

Iar unii care [prin] „**urâciune a pustiirii**" îl înțeleg pe Antihrist – ca pe cel care va să fie spre pustiirea lumii și spre stricarea bisericilor și va să șadă în biserică [templu] *(2 Tesaloniceni 2, 4)* – o înțeleg și pe aceasta întru acest chip: „**cel ce va fi pe casă**" – adică întru înălțimea faptelor bune –, să nu se pogoare dintru înălțimea faptelor bune, ca să ia pe cele ale trupului, căci „**casă**" a sufletului este trupul[14]. Și se cuvine și de la „**țarină**" a se depărta – adică de la cele pământești –, că „**țarină**" este viața aceasta; și nici „**haina**" să nu-și ia – adică răutatea cea veche de care ne-am dezbrăcat.

24, 19: **Vai, de cele însărcinate și de cele care vor alăpta în zilele acelea!**[15]

(24, 19) **Ieremia 6, 25 / Marcu 13, 15-17 / Luca 17, 31; 21, 33; 23, 29**

„**Cele care vor avea în pântece**" nu vor putea să fugă, fiind îngreunate de sarcina pântecelui. Iar „**cele care vor apleca [alăpta]**", din pricina milostivirii față de prunci și pentru că nu vor putea nici să-i lase, nici să-i poarte cu ele ca dimpreună să se mântuiască [izbăvească], nici ele nu se

---

[11] Sfântul Maxim Mărturisitorul tâlcuiește aici: „Dracii iau prilejurile de-a stârni în noi gândurile pătimașe din patimile aflătoare în suflet. Pe urmă, războindu-ne mintea prin aceste gânduri, o silesc la consimțirea cu păcatul. Astfel, biruită fiind, o duc la păcatul cu cugetul. Iar acest păcat săvârșindu-se, o duc în sfârșit, ca pe o roabă, la faptă. După aceasta, cei ce au pustiit sufletul prin gânduri se depărtează împreună cu ele și rămâne în minte numai idolul păcatului, despre care zice Domnul: «**Când veți vedea urâciunea pustiirii stând în locul cel sfânt, cel ce citește să înțeleagă**», că loc sfânt și biserică a lui Dumnezeu este mintea omului, în care dracii, după ce au pustiit sufletul prin gânduri pătimașe, au așezat idolul păcatului" (*Filocalia românească*, vol. 2, *A doua sută a capetelor despre dragoste*, cap 31, ed. Humanitas, București, 1999, p. 74).

[12] În ediția de la 1805, în loc de „**lucrurile din casă**", se găsește „**ceva din casa sa**".

[13] Adică trebuie să fugă fără să privească în urmă.

[14] Vezi și nota tâlcuirii de la *Matei 10, 27*.

[15] În ediția de la 1805, versetul este: „**Vai, celor care vor avea în pântece și de cele care vor apleca în zilele acelea**".

vor scăpa de urgia care va fi atunci. Sau, arată Hristos şi mâncarea copiilor de către părinţi, căci Iosif Flaviu spune că fiind foamete, din pricina împresurării cetăţii Ierusalimului de către romani, o femeie şi-a ucis şi şi-a mâncat copilul după ce l-a fript[16].

24, 20: **Rugaţi-vă, ca să nu fie fuga voastră iarna, nici sâmbăta.**

(24, 20) **Ieşire 16, 29 / Zaharia 14, 1, 6 / Marcu 13, 18**

Către iudei spune aceasta, în faţa Apostolilor, căci Apostolii au apucat să iasă din Ierusalim. Deci iudeilor le spune să se roage ca să nu fie fuga lor „**iarna**", fiindcă nu vor putea să fugă din pricina greutăţii vremii [vremii rele]; nici „**sâmbăta**", căci atunci se îndeletnicesc după porunca Legii şi nu vor îndrăzni să fugă.

Dar tu, şi aşa să înţelegi: că se cuvine să ne rugăm să nu fie „**fuga**" noastră din viaţa aceasta – adică sfârşitul – „**sâmbăta**" – adică întru nelucrarea faptelor bune, nici „**iarna**" – adică întru nerodirea celor bune –, ci [să ne fie sfârşitul vieţii] întru înseninare – adică întru liniştea sufletului – şi netulburare.

24, 21-22: **Căci va fi atunci strâmtorare mare, cum n-a mai fost[17] de la începutul lumii până acum şi nici nu va mai fi.** *(22)* **Şi de nu s-ar fi scurtat acele zile, n-ar mai scăpa nici un trup[18], dar pentru cei aleşi se vor scurta acele zile[19].**

(24, 21) **Daniil 9, 26; 12, 1 / Ioil 2, 2 / Marcu 13, 19** *(24, 22)* **Isaia 65, 8-9 / Marcu 13, 20**

Nevoie [urgie] de nesuferit cu adevărat a fost atunci, că s-a dat poruncă ostaşilor romani să nu aibă de nimeni milă. Iar Dumnezeu, pentru cei care

---

[16] Despre această cumplită faptă vezi *Deuteronom 28, 53-57* şi Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească (Martirii din Palestina)*, ed. IBMBOR, Bucureşti, 1987, vol. I, cartea a treia, cap. VI, pp. 104-109 (sau anexa editorială din volumul *Tâlcuirii Sfintei Evanghelii de la Luca*).

[17] În ediţia de la 1805, în loc de „**strâmtorare mare, cum n-a mai fost**", se găseşte „**necaz mare, care n-a fost**".

[18] În ediţia de la 1805, în loc de „**n-ar mai scăpa nici un trup**", se găseşte „**nu s-ar fi mântuit tot trupul**".

[19] Cuviosul Nichita Stithatul ne învaţă pentru curăţirea minţii, astfel: „Când pacea gândurilor e tulburată de duhurile răutăţii, îndată sunt trimise, fără încetare şi săgeţile aprinse ale poftei împotriva minţii care aleargă sprinten spre înălţimi, de către dracii vânători şi iubitori de trup. Iar mintea, fiind oprită astfel din mişcarea spre cele de sus, cade în mişcări necuvenite şi amestecate. Şi aşa, trupul începe să se răzvrătească fără rânduială împotriva duhului, trăgând mintea cu gâdiliri şi cu aprinderi şi dorind s-o înmormânteze în groapa plăcerilor. Şi dacă n-ar scurta Domnul Savaot zilele acelea şi dacă n-ar dărui slugilor Sale puterea răbdării, nu s-ar mântui nici un trup" (*Filocalia românească*, vol. 6, *A doua sută a capetelor naturale*, cap 15, ed. IBMBOR, Bucureşti, 1977, pp. 261-262). Cu multă

aveau să creadă dintre iudei, sau şi pentru cei care crezuseră de mai înainte, n-a lăsat să fie pierduţi cu toţii, ci şi necazurile şi războiul le-a scurtat, căci de ar fi ţinut războiul mai mult, toţi cei din cetate ar fi pierit de foame.

Iar unii înţeleg acestea ca spuse pentru zilele când va veni Antihrist, [dar nu este aşa,] ci despre robirea Ierusalimului vorbeşte. Iar cele despre Antihrist [abia] de aici încep, căci ascultă [ce zice]:

24, 23-25: **Atunci, de vă va zice cineva: Iată, Mesia**[20] **este aici sau dincolo, să nu-l credeţi.** *(24)* **Căci se vor ridica hristoşi mincinoşi şi prooroci mincinoşi şi vor da semne mari şi chiar minuni, ca să amăgească, de va fi cu putinţă, şi pe cei aleşi.** *(25)* **Iată, v-am spus de mai înainte.**

(24, 23) **Marcu 13, 21 / Luca 17, 21-23** *(24, 24)* **Deuteronom 13, 1-3 / Matei 24, 5 / Marcu 13, 22 / Apocalipsa 13, 13** *(24, 25)* **Marcu 13, 21-23**

Fiindcă ucenicii au întrebat despre două lucruri – despre robia Ierusalimului şi despre Venirea Domnului –, după ce a vorbit El despre robie, vorbeşte de aici şi despre Venirea Sa şi despre sfârşitul lumii. Iar acest cuvânt „**atunci**" nu arată că îndată după robia Ierusalimului se vor petrece cele despre care vorbeşte mai pe urmă, ci arată vremea în care va să vie Antihrist. Deci ceea ce zice [Domnul] este întru acest chip: „«**Atunci**» – adică atunci când va să vie Antihrist – vor fi «**hristoşi mincinoşi**» şi «**prooroci mincinoşi**» mulţi, amăgind spre înşelare ochii celor ce văd, folosindu-se de năluciri diavoleşti, aşa încât de nu se vor trezi, chiar şi drepţii se vor înşela. Iată, mai înainte vă spun vouă toate. Iată, mai înainte v-am spus vouă, nu aveţi pricină [de răspuns], căci puteţi să nu fiţi înşelaţi[21]".

---

iscusinţă, Avva Evagrie ne învaţă un lucru de mare trebuinţă pentru vremurile pe care le trăim acum: „Dar, ce să zicem despre dracul care face sufletul nesimţit? Căci mă tem a şi scrie despre el. Când năvăleşte acela, iese sufletul din starea sa firească şi leapădă cuviinţa şi frica Domnului, iar păcatul nu-l mai socoteşte păcat, fărădelegea n-o mai socoteşte fărădelege şi la osânda şi la munca veşnică se gândeşte ca la nişte vorbe goale. De cutremurul purtător de foc el râde. Pe Dumnezeu, e drept, Îl mărturiseşte, însă poruncile Lui nu le cinsteşte. De-i baţi în piept când se mişcă spre păcat, nu simte; de-i vorbeşti din Scripturi, e cu totul împietrit şi nu ascultă. Îi aminteşti de ocara oamenilor şi nu o ia în seamă. De oameni nu mai are ruşine, ca porcul care a închis ochii şi a spart gardul. Pe dracul acesta îl aduc gândurile învechite ale slavei deşarte. «**Şi dacă nu s-ar scurta zilele acelea, nimeni nu s-ar mântui**». [...] Iar câţi s-au făgăduit să cinstească pe Dumnezeu, locuind laolaltă cu lumea, să se păzească de acest drac. Căci a zice sau a scrie mai multe despre el, mă ruşinez şi de oameni" (*Filocalia românească*, vol. 1, *Capete despre deosebirea patimilor şi gândurilor*, cap 10, ed. Humanitas, Bucureşti, 1999, p. 70).

[20] În ediţia de la 1805, în loc de „**Mesia**", se găseşte „**Hristos**".

[21] Adică: „Deci, acestea ştiindu-le, puteţi să nu fiţi înşelaţi de Antihrist, iar de vă veţi înşela, nu veţi avea cuvânt de răspuns".

24, 26-28: **Deci[22], de vă vor zice vouă: Iată, este în pustie, să nu ieșiți; iată, este în cămări[23], să nu credeți.** *(27)* **Căci precum fulgerul iese de la răsărit și se arată până la apus, așa va fi și Venirea Fiului Omului.** *(28)* **Că unde va fi stârvul[24], acolo se vor aduna vulturii.**

(24, 26) **Marcu 13, 21-23** *(24, 27)* **Luca 17, 24** *(24, 28)* **Iov 39, 30 / Avacum 1, 8 / Luca 17, 37**

Zice [Domnul]: „De vor veni înșelătorii, zicând că a venit Hristos, dar este «**în pustie**» ascuns sau în oarecare casă sau întru cele mai dinlăuntru locuri ale acesteia, să nu vă lăsați înșelați, pentru că Venirea lui Hristos nu are nevoie de cineva ca s-o arate, că prea arătată va fi tuturor, «**precum fulgerul**» – pentru că fulgerul este și fără de veste și tuturor prea arătat". Deci, așa și Venirea Domnului va fi arătată tuturor celor din lume, căci nu se va muta atunci Dânsul din loc în loc, ca la Venirea cea dintâi, ci „**întru clipeala ochiului**" [într-o clipită] va fi de față *(1 Corinteni 15, 52)*.

Și după cum peste trupul cel mort [„**stârv**"] îndată se adună „**vulturii**", așa și unde va fi Hristos vor veni toți Sfinții, cei ce zboară la cele înalte – și „**în nori vor fi răpiți**" *(1 Tesaloniceni 4, 17)* precum „**vulturii**". Și cu adevărat „**căzătură**" [„**stârv**"], adică trup mort este Hristos, fiindcă a căzut pentru noi și a murit, după cum și Simeon zice[25]: „**Acesta este [pus] spre cădere**" *(Luca 2, 34)*.

24, 29: **Iar îndată după strâmtorarea[26] acelor zile, soarele se va întuneca și luna nu va mai da lumina ei, iar stelele vor cădea din cer și Puterile Cerurilor se vor zgudui[27].**

(24, 29) **Isaia 13, 10 / Ieremia 15, 9 / Iezechiil 32, 7; 38, 19 / Amos 5, 20 / Ioil 2, 10; 3, 4; 4, 15-16 / Avacum 1, 8 / Zaharia 14, 6 / Marcu 13, 24-25 / Luca 21, 25-26 / Apocalipsa 6, 12**

După venirea lui Antihrist, care puțină vreme va stăpâni, arată Domnul că îndată „**soarele se va întuneca**" – adică se va înnegri – nu pierind, ci fiind biruit de lumina Venirii Sale și că asemenea va fi și cu „**stelele**" și „**luna**". Căci ce trebuință [nevoie] mai este de o lumină ca aceasta simțită, nemaifiind noapte și Soarele Dreptății arătându-Se?

---

[22] În ediția de la 1805, în loc de „**deci**", se găsește „**încă**".

[23] Această exprimare „**este în cămări**", este asemenea cu cea grăită despre Domnul Hristos, Care „**intrând iarăși în Capernaum, după câteva zile s-a auzit că este în casă**" *(Marcu 2, 1)*.

[24] În ediția de la 1805, în loc de „**stârvul**", se găsește „**căzătura**", cu următoarea notă: [1805] „**Căzătura**" sau trupul cel mort, căci acesta este cuvântul în izvodul cel grecesc și zice cu adevărat căzătură, însă însemnează trupul cel mort. Și pentru aceasta și Sfântul Teofilact face mai jos această tâlcuire.

[25] Vezi și tâlcuirea Sfântului Teofilact la *Luca 2, 33-35*.

[26] În ediția de la 1805, în loc de „**strâmtorarea**", se găsește „**necazul**".

[27] În ediția de la 1805, în loc de „**se vor zgudui**", se găsește „**se vor clăti**".

Atunci și „**Puterile Cerului se vor clăti**”, adică se vor înspăimânta și se vor cutremura, văzând prefacerea zidirii și pe toți oamenii de la Adam încoace dând cuvânt de răspuns Judecătorului.

24, 30: **Atunci se va arăta pe Cer semnul Fiului Omului și vor plânge toate neamurile[28] pământului și vor vedea pe Fiul Omului venind pe norii cerului, cu putere și cu slavă multă.**

(24, 30) **Daniil 7, 13-14 / Zaharia 12, 10 / Marcu 13, 26; 14, 62 / Luca 21, 27 / Apocalipsa 1, 7**

„**Atunci se va arăta pe Cer**” Crucea, strălucind mai mult decât soarele, spre mustrarea iudeilor. Căci, după cum dacă ar fi cineva rănit de piatră, ar arăta piatra [ca temei al învinuirii], așa va îndrepta Domnul Crucea împotriva iudeilor. Și numește Crucea „**semn**”, ca una ce este purtătoare de biruință și steag împărătesc. Atunci „**vor plânge toate semințiile pământului**”, iudeii plângându-și nesupunerea lor. Dar și toți cei care cugetă cele pământești, măcar de ar fi și creștini, vor plânge și ei, căci „**semințiile ale pământului**” se numesc cei ce sunt alipiți de cele pământești. Iar Domnul, deși va veni împreună cu Crucea, va veni și „**cu putere și cu slavă multă**”.

24, 31: **Și va trimite pe Îngerii Săi, cu sunet[29] mare de trâmbiță, și vor aduna pe cei aleși ai Lui din cele patru vânturi, de la marginile cerurilor până la celelalte margini.**

(24, 31) **Psalm 49, 5 / Daniil 12, 2 / Matei 13, 41 / 1 Corinteni 15, 52 / 1 Tesaloniceni 4, 6**

Va trimite Îngerii să-i adune pe Sfinți și pe cei care vor învia din morți, ca să-L întâmpine pe El „**în nori**”, cinstindu-i pe ei și cu chemarea prin Îngeri. Iar dacă Pavel spune că „**vor fi răpiți în nori**”, nu este nici o nepotrivire, căci după ce îi vor aduna Îngerii, „**vor fi răpiți în nori**” *(1 Tesaloniceni 4, 17).*

Iar „**trâmbița**” va fi spre mai multă înspăimântare.

24, 32-33: **Învățați de la smochin pilda: Când mlădița lui se face fragedă și odrăslește frunze[30], cunoașteți că vara este aproape.** *(33)* **Asemenea și voi, când veți vedea toate acestea, să știți că este aproape, la uși[31].**

(24, 33) **Marcu 13, 28-29 / Luca 21, 29-31**

Zice [Domnul]: „Când vor fi toate acestea, nu este departe sfârșitul lumii și Venirea Mea”. Iar „**vară**” numește veacul ce va să fie și liniștea care urmează după iarnă, însă pentru cei drepți, căci pentru cei păcătoși mai vârtos va fi iarnă și turburare. Deci, zice: „După cum atunci când

---

[28] În ediția de la 1805, în loc de „**neamurile**”, se găsește „**semințiile**”.

[29] În ediția de la 1805, în loc de „**sunet**”, se găsește „**glas**”.

[30] În ediția de la 1805, în loc de „**se face fragedă și odrăslește frunze**”, se găsește „**este moale și înfrunzește**”.

[31] În ediția de la 1805, în loc de „**la uși**”, se găsește „**lângă uși**”.

vedeți mlădițele smochinului și frunzele nădăjduiți în venirea verii, așa și semnele despre care v-am vorbit văzându-le – «**soarele**» și «**luna**» schimbându-se *(Matei 24, 29)* –, să așteptați Venirea Mea".

24, 34-35: **Adevărat**[32] **grăiesc vouă că nu va trece neamul acesta, până ce nu vor fi toate acestea.** *(35)* **Cerul și pământul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece.** *(24, 34)* **Marcu 13, 30 / Luca 21, 32** *(24, 35)* **Psalm 118, 89 / Isaia 40, 8; 51, 6 / Matei 5, 18 / Marcu 13, 31 / Luca 21, 33 / 2 Petru 3, 10 / Evrei 1, 11**

„**Neam**" este numit aici nu cel care era pe vremea Lui, ci cel al credincioșilor, ca și cum ar fi zis aceasta: „«**Nu va trece**» neamul credincioșilor «**până când nu vor fi toate acestea**». Căci să nu socotiți [credeți] că neamul credincioșilor va pieri din pricina acelor «**foameți**» și «**ciume**» despre care veți auzi, ci va rămâne și nici un rău nu-l va birui".

Iar prin „**toate acestea**" unii înțeleg doar robia Ierusalimului, nu și a doua Venire. Drept aceea, ei și tâlcuiesc astfel: „«**Nu va trece neamul acesta**», adică neamul vostru, al Apostolilor, până nu va vedea urgia Ierusalimului".

Și adeverind [întărind] Domnul cele ce s-au grăit, zice că mai curând vor pieri „**cerul și pământul**", stihiile acestea întărite și nemișcate, decât să „**treacă**" – adică să nu se împlinească întru totul – „**cuvintele**" Sale.

24, 36: **Iar de ziua și de ceasul acela nimeni nu știe, nici Îngerii din Ceruri, nici Fiul, ci numai Tatăl**[33].

(24, 36) **Zaharia 14, 7 / Marcu 13, 32 / Luca 17, 20 / Faptele Apostolilor 1, 7**

Aici Domnul îi învață pe ucenici să nu caute a afla cele care covârșesc mintea omenească. Zicând „**nici Îngerii**" îi oprește să caute a afla atunci ceea ce nici Îngerii nu știu. Iar zicând „**Tatăl Meu singur**", îi oprește și mai pe urmă a căuta răspuns. Dacă ar fi zis „Eu știu, dar nu vreau să vă spun", ei s-ar fi mâhnit, ca și cum ar fi [socotindu-se] nebăgați în seamă de El. Iar zicând că nici Fiul nu știe, „**fără numai Tatăl singur**", îi oprește de a cere [a mai întreba]. Căci și părinții, având ceva în mâini și cerându-le copiii și ei nevoind să le dea, ascund lucrul acela, zicând „nu avem ce cereți" și așa copiii încetează de a mai plânge. La fel și Domnul, ca să-i facă pe Apostoli să înceteze de a mai căuta să afle ziua și ceasul acela, a răspuns: „Nici Eu nu știu, fără numai Tatăl singur". Dar că El știe și „**ziua și ceasul**", este cu adevărat arătat din multe altele, căci spune: „**toate câte are Tatăl, ale Mele sunt**" *(Ioan 16, 15; 17, 10)*. Deci, dacă are Tatăl cunoștința zilei aceleia, și Fiul o cunoaște. Dar mai arătat [vădit] este de aici: cum ar fi cu putință a nu ști Fiul ziua aceea, de vreme ce toate câte se vor întâmpla

---

[32] În ediția de la 1805, în loc de „**Adevărat**", se găsește „**Amin**".

[33] În ediția de la 1805, în loc de „**nici Fiul, ci numai Tatăl**", se găsește „**fără numai Tatăl Meu singur**".

mai înainte de ziua aceea Îi sunt cunoscute? Căci Cel Care i-a adus până în pridvor – care este lângă uşă –, fără îndoială ştie şi uşa, însă pentru folosul lor n-o deschide. Căci nu ne este de nici un folos să ştim când va fi sfârşitul, ca să nu ne lenevim, căci această necunoaştere ne ţine întru trezvie.

24, 37-39: **Şi precum a fost în zilele lui Noe, aşa va fi şi Venirea Fiului Omului.** *(38)* **Căci precum în zilele acelea dinainte de potop, oamenii mâncau şi beau, se însurau şi se măritau, până în ziua când a intrat Noe în corabie,** *(39)* **şi n-au ştiut până ce a venit potopul şi i-a luat pe toţi, la fel va fi şi Venirea Fiului Omului.** *(24, 37)* **Facere 7, 7 / Luca 17, 26 / 1 Petru 3, 20**
(24, 38) **Facere 6, 2-5 / Luca 17, 27** *(24, 39)* **Facere 7, 23 / Luca 17, 30**

Spre adeverirea nemincinoaselor Lui cuvinte pune pe cele care s-au întâmplat în zilele lui Noe. Căci precum atunci unii socoteau batjocură gătirea [pregătirea] corăbiei până când a venit primejdia şi i-a pierdut [prăpădit, potopit] pe toţi, aşa şi acum batjocoresc unii cuvintele grăite despre sfârşitul lumii. Şi spune că pierzania va veni în chip năpraznic şi mai arată că după ce va veni Antihrist[33bis], desfătarea îi va stăpâni pe oameni, şi se vor pleca mai cu ocară spre nunţi şi dezmierdări, ca şi uriaşii cei din vremea lui Noe *(Facere 6, 4)*.

24, 40-41: **Atunci, din doi care vor fi în ţarină, unul se va lua şi altul se va lăsa.** *(41)* **Din două care vor măcina la moară, una se va lua şi alta se va lăsa.**
(24, 41) **Facere 7, 23 / Luca 17, 31-36**

Atunci, fiind toţi fără de grijă şi lucrându-şi lucrurile lor, unul „**se va lua**" întru întâmpinarea Domnului în văzduh *(1 Tesaloniceni 4, 17)* – adică dreptul –, iar altul „**se va lăsa**" jos – adică păcătosul. Şi chiar dacă unii vor fi slugi şi „**vor măcina**", şi dintre aceştia unii „**se vor lua**" – câţi vor fi vrednici –, iar alţii „**se vor lăsa**" – câţi vor fi aflaţi nevrednici. Deci ne învăţăm şi de aici că nici sluga, nici partea femeiască nu sunt împiedicate de la fapta cea bună.

24, 42-44: **Privegheaţi deci, că nu ştiţi în care zi vine Domnul vostru.** *(43)* **Aceea cunoaşteţi, că de-ar şti stăpânul casei la ce strajă din noapte[34] vine furul, ar priveghea şi n-ar lăsa să i se spargă casa.** *(44)* **De aceea şi voi fiţi gata, că în ceasul în care nu gândiţi, Fiul Omului va veni.**
(24, 44) **Matei 25, 13 / Marcu 13, 33-37 / Luca 12, 40; 21, 36 / 1 Corinteni 16, 13 / 1 Tesaloniceni 5, 2, 6 / 2 Petru 3, 10 / Apocalipsa 3, 2; 16, 15**

Porunceşte să priveghem şi să ne gătim [să fim pregătiţi] – adică să avem lucrarea faptelor bune mai înainte adunate ca întru o comoară –, ca

---

[33bis] Vezi *Anexele editoriale (4)* şi *(5)* din acest volum.

[34] În ediţia de la 1805, în loc de „**la ce strajă din noapte**", se găseşte „**la care ceas**".

să avem a da când va veni Domnul Hristos, cerând ceva din cele ce voiește [de la noi][35].

Încă vezi că nu zice „nu știu în care ceas va veni furul" ci, „**nu știți**". Iar „**fur**" numește sfârșitul lumii și moartea fiecăruia dintre noi și se arată de aici că Venirea Lui va fi noaptea. „Deci, precum vine furul pe neașteptate, așa va fi și Venirea Mea. De aceea, nu vă leneviți, ci vă trezviți [fiți plini de trezvie]". Căci [cu adevărat], dacă am fi știut când va fi sfârșitul nostru, numai în ziua aceea ne-am fi sârguit a bineplăcea lui Dumnezeu, iar acum neștiind, ne trezvim pururea către lucrurile faptei celei bune[36].

24, 45-47: **Cine, oare, este sluga credincioasă și înțeleaptă pe care a pus-o stăpânul peste slugile sale, ca să le dea hrană la timp**[37]? *(46)* **Fericită este sluga aceea, pe care, venind stăpânul său, o va afla făcând așa**. *(47)* **Adevărat zic vouă că peste toate avuțiile sale o va pune**. *(24, 45)* **Luca 12, 42 / Faptele Apostolilor 20, 28 / 1 Corinteni 4, 2** *(24, 47)* **Luca 12, 37, 43-46 /Apocalipsa 16, 15**

Se face [preface] Domnul că nu se dumirește [nu știe] cine este „**sluga cea credincioasă și înțeleaptă pe care a pus-o stăpânul peste slugile sale**", ca să arate că rar și cu anevoie aflat este unul ca acesta. Însă două lucruri se cer de la oricare iconom: credință și înțelepciune; căci dacă este numai credincios – adică nu fură nimic – dar nu este și înțelept, în deșert risipește avuția; sau de este înțelept, însă fură, nu este de nici un folos. Deci, cel care va fi aflat atunci și „**credincios**" și „**înțelept**", acela va dobândi și pe cele mai de săvârșit [desăvârșite] – adică Împărăția Cerurilor. Căci Sfinții vor fi moștenitori ai tuturor „**avuțiilor**" lui Dumnezeu.

Încă „**slugă credincioasă și înțeleaptă**" este oricare dascăl care „**dă hrană la vreme**" fiecăruia dintre cei care învață de la dânsul, așa cum era Pavel, acum „**cu lapte hrănind**" *(1 Corinteni 3, 2)*, iar altă dată „**înțelepciune propovăduind**" *(1 Corinteni 2, 6)*, fiind „**credincios slujitor**" *(Coloseni 4, 7; 1 Timotei 2, 7)* cel care mai înainte era „**hulitor**" [„**prigonitor**"] *(1 Corinteni 15, 9; Filipeni 3, 6)*. Și „**înțelept**" era acesta, ca unul care știa vicleșugurile vrăjmașului.

Și fiecare dintre noi care am luat de la Dumnezeu vreun dar – ori bani, ori stăpânire, ori începătorie[38] – datori suntem și cu „**credință**" și cu „**înțelepciune**" a le chivernisi pe acestea, ca unii care vom da socoteală pentru ele.

---

[35] Adică, cerându-le Domnul pe ale Sale.

[36] Adică, suntem pururea cu trezvie și ne îngrijim în toată vremea pentru lucrările plinitoare ale faptei celei bune.

[37] În ediția de la 1805, în loc de „**la timp**", se găsește „**la vreme**".

[38] Aici „începătorie" este cu putință să aibă înțelesul de „dar preoțesc și învățătoresc".

24, 48-51: **Iar dacă acea slugă, rea fiind, va zice în inima sa: Stăpânul meu întârzie**[39], *(49)* **și va începe să bată pe cei ce slujesc împreună cu el, să mănânce și să bea cu bețivii,** *(50)* **veni-va stăpânul slugii aceleia în ziua când nu se așteaptă și în ceasul pe care nu-l cunoaște,** *(51)* **și o va tăia din dregătorie**[40] **și partea ei o va pune cu fățarnicii. Acolo va fi plângerea și scrâșnirea dinților.** *(24, 48)* **Luca 12, 37, 43-46 / Apocalipsa 16, 15** *(24, 49)* **Psalm 49, 18** *(24, 50)* **Luca 12, 46** *(24, 51)* **Psalm 20, 8 / Matei 8, 12; 13, 42 / Luca 12, 46**

După ce arată cinstea care i se va da „**slugii celei credincioase**", acum spune cum va fi muncită cea „**rea**". Căci după ce cuiva i s-a încredințat iconomia vreunui dar însă nu ia aminte că trebuie să dea socoteală Stăpânului și zice că „**Domnul zăbovește**" – adică nu îndată și numaidecât aduce munca [cazna, pedeapsa], ba și îndelunga răbdare a lui Dumnezeu o face pricină de răutate, „**bătând**" pe cei împreună cu el slugi – adică îi sminteşte și „**bate**" cunoștința lor [lăuntrică], căci slugile, văzând că cei care le stăpânesc rău uneltesc [folosesc] cele care li s-au dat se rănesc întru cunoștința lor și smintindu-se se vatămă –, unul ca acesta „**va fi tăiat în două**". Adică se va goli atunci acesta de darul care este la el și atunci se va arăta [cu adevărat] în ce fel a fost și va fi aruncat întru întuneric, căci mai înainte prin prefacere [fățărnicie] înșela. În ce fel [tot întru acest chip] mulți dintre arhierei se socotesc sfinți pe ei înșiși pentru dregătoria lor, dar după ce se va lua de la ei darul, ca niște fățarnici vor fi munciți [căzniți], din pricină că într-un fel erau și întru altul se arătau[41].

---

[39] În ediția de la 1805, versetul *48* este: „**Iar de va zice acea slugă rea întru inima sa: Domnul meu zăbovește**".

[40] În ediția de la 1805, în loc de „**o va tăia din dregătorie**", se găsește „**o va tăia în două**".

[41] Pentru pilda slugii credincioase și înțelepte, Dionisie din Furna ne indică această zugrăvire: „Biserică și înăuntru un sfânt arhiereu bătrân, învățând; și un sfânt preot, având un potir în mâini, și un sfânt diacon ținând un disculeț pe capul său, și alții, ținând în mâini făclii și cădelnițe, și alți călugări și popor mult rugându-se; și Hristos de deasupra îi binecuvintează". Iar pentru pilda slugii rele, avem acest izvod: „Case și într-însele oameni creștini: clerici, călugări și mireni, mâncând și bând, cu jocuri și cu tobe, iar alții bătându-se între ei. Și deasupra lor Hristos, și moartea aproape, cosindu-i cu coasa; și primprejurul lui Hristos Îngeri, ținând și ei seceri în mâini. Și lângă casele acelea, iadul cu mari văpăi, având înăuntru necredincioși și eretici, și demonii îi trag într-însul pe oameni de prin casele acelea" (*Erminia picturii bizantine*, ed. cit., p. 128).

CAPITOLUL 25
Pildele celor zece fecioare și a talanților.
Judecata viitoare[1]

25, 1-5: **Împărăția Cerurilor**[2] **se va asemăna cu zece fecioare, care luând candelele lor, au ieșit întru întâmpinarea mirelui.** *(2)* **Cinci însă dintre ele erau fără minte, iar cinci înțelepte.** *(3)* **Căci cele fără minte**[3]**, luând candelele, n-au luat cu sine untdelemn.** *(4)* **Iar cele înțelepte au luat untdelemn în vase, o dată cu candelele lor.** *(5)* **Dar mirele întârziind, au ațipit**[4] **toate și au adormit.** *(25, 5)* **1 Tesaloniceni 5, 6 / 2 Tesaloniceni 1, 8**

Prin „**fecioare**" ne dă pilda despre milostenie, întrucât de vreme ce lucru mare este fecioria, cel care a îndreptat-o [a câștigat-o prin plinire], să nu se lenevească oarecumva de la alte fapte bune!

Să știi însă că fără de milostenie, chiar de ai fecioria, împreună cu curvarii vei fi gonit afară și, cu cuviință [pe bună dreptate], cel neîndurat și nemilostiv este gonit afară, măcar feciorelnic de va fi. Căci cel curvar a fost biruit de o patimă tiranicească [cumplită] și firească, iar cel nemilostiv este biruit de patima banilor. Deci, mai ușor fiindu-i lui să i se împotrivească acestei patimi, pentru aceea nu este iertat. Încă și „**nebun**" este unul ca acesta, tocmai pentru aceasta, că a biruit fireasca înfocare, dar s-a lăsat biruit de patima mai mică a iubirii de bani.

Iar „**dormitare**" este moartea; și „**zăbavă**" a Mirelui, a nu fi degrabă a doua Venire.

25, 6-13: **Iar la miezul nopții s-a făcut strigare: Iată, mirele vine! Ieșiți întru întâmpinarea lui!** *(7)* **Atunci s-au deșteptat**[5] **toate acele fecioare și au împodobit candelele lor.** *(8)* **Și cele fără minte au zis către cele înțelepte: Dați-ne din untdelemnul vostru, că se sting candelele noastre.** *(9)* **Dar**

---

[1] În ediția de la 1805, titlul capitolului este: *„Pentru cele zece fecioare. Pentru cel ce a luat talanții. Pentru Venirea lui Hristos la Judecată"*.

[2] În ediția de la 1805, în loc de „**Împărăția Cerurilor**", se găsește „**Atunci Împărăția Cerurilor**". Prin cuvântul „**atunci**", devine evident că textul *capitolului* 25 este continuarea firească a versetelor anterioare din *capitolul* 24.

[3] În ediția de la 1805, în versetele 2-3 și *8*, în loc de „**fără minte**", se găsește „**nebune**".

[4] În ediția de la 1805, în loc de „**dar mirele întârziind, au ațipit**", se găsește „**și zăbovind mirele, au dormitat**".

[5] În ediția de la 1805, în loc de „**s-au deșteptat**", se găsește „**s-au sculat**".

cele înțelepte le-au răspuns, zicând: Nu, ca nu cumva să nu ne ajungă nici nouă și nici vouă. Mai bine mergeți la cei ce vând și cumpărați pentru voi. *(10)* **Deci plecând ele ca să cumpere, a venit mirele și cele ce erau gata au intrat cu el la nuntă și ușa s-a închis.** *(11)* **Iar mai pe urmă, au sosit și celelalte fecioare, zicând: Doamne, Doamne, deschide-ne nouă.** *(12)* **Iar el, răspunzând a zis: Adevărat zic vouă: Nu vă cunosc pe voi**[6]. *(13)* **Drept aceea, privegheați, că nu știți ziua, nici ceasul când vine**[7] **Fiul Omului.**

(25, 6) **Matei 24, 31 / 1 Tesaloniceni 4, 16** *(25, 7)* **Luca 12, 35** *(25, 10)* **Luca 13, 25 / 1 Tesaloniceni 5, 2 / Apocalipsa 19, 7** *(25, 11)* **Matei 7, 21 / Luca 13, 25** *(25, 12)* **Psalm 5, 4 / Avacum 1, 13 / Luca 13, 25 / Ioan 9, 31** *(25, 13)* **Matei 24, 42 / Marcu 13, 33; 14, 38 / Luca 12, 40; 21, 36 / Faptele Apostolilor 20, 31 / 1 Petru 4, 7 / 1 Corinteni 16, 13 / Apocalipsa 16, 15**

Spune că „**la miezul nopții s-a făcut strigare**", ca să arate că așa fără de veste va veni Domnul, căci la miezul nopții toți dormim somn adânc. Și cu „**strigare**" va veni, că „**trâmbița va suna**" întru a doua Venire *(1 Corinteni 15, 52)*.

Iar „**candele**" sunt și sufletele noastre, încă și mintea fiecăruia „**candelă**" este, care atunci se aprinde, când are „**untdelemnul**" faptelor bune și al milosteniei. Iar cu adevărat „**nebune**" sunt fecioarele și pentru aceea că, atunci cer „**untdelemn**", când nu mai era vreme de neguțătorie. Iar „**cele înțelepte**" zic: „**nu cumva să nu ne ajungă nici nouă și nici vouă**". Pentru că fapta bună a aproapelui abia va ajunge acestuia spre răspundere [la Judecată], cum dar [mi-ar ajunge] și mie? Căci fiecare dintre noi din lucrurile [faptele] sale se va îndrepta, iar nu dintru cele ale aproapelui.

Iar „**cele nebune**", se duc către „**cei ce vând**", adică la săraci. Iar ceea ce ne spune întru acest fel este: se căiesc cele nebune pentru că n-au făcut milostenie și abia acum află că de la săraci se cuvine să dobândim noi „**untdelemn**". S-au îndreptat deci cu tot cugetul către săraci și au înțeles ce lucru bun este milostenia, dar li „**s-a închis ușa**", căci vreme de pocăință și de lucrare nu mai este după ducerea [ieșirea] din această viață. Deci, le zice Domnul „**nu vă știu pe voi**", căci Iubitorul de oameni și Milostivul nu le „**știe**" pe cele nemilostive. Căci cum le-ar ști pe cele străine de Dânsul și neasemănătoare Lui?[8]

---

[6] În ediția de la 1805, în loc de „**Adevărat zic vouă: Nu vă cunosc pe voi**", se găsește „**Amin zic vouă: Nu vă știu pe voi**".

[7] În ediția de la 1805, în loc de „**ceasul când vine**", se găsește „**ceasul întru care vine**".

[8] Iar Sfântul Grigorie Sinaitul ne învață: „Cei ce s-au făcut cu totul trup și au îmbrățișat iubirea de sine, robesc plăcerii și slavei deșarte. În ei s-a înrădăcinat pizma. Căci, topindu-se de invidie și privind cu amărăciune la faptele bune ale aproapelui, bârfesc cele bune ca și când ar fi rele și roade ale rătăcirii. Ei nu primesc și nu cred nici cele ale Duhului și nu pot vedea sau cunoaște nici pe Dumnezeu, din pricina puținei lor credințe. Unii ca aceștia,

Încă cunoaşte [înţelege] că orice suflet este „**candelă**" şi luminare are de la Dumnezeu. Şi „**toate fecioarele se scoală**" întru întâmpinarea Domnului, căci toate poftesc [doresc] să-L întâmpine şi cu Dumnezeu să se unească. Însă Dumnezeu, dând luminare şi „**candelă**", sufletele cele „**înţelepte**" prin lucrarea cea bună pun „**untdelemn**", iar cele „**nebune**", lăsând „**candelele**" lor fără „**untdelemn**", sunt încuiate afară, neavând lucruri [fapte] bune prin care să aprindă lumina care este întru ele. Aşadar, de nu vom lucra pe cele bune, am stins lumina lui Dumnezeu, care este întru noi[9].

25, 14-19: **Şi mai este ca un om care, plecând departe, şi-a chemat slugile şi le-a dat pe mână avuţia sa.** *(15)* **Unuia i-a dat cinci talanţi, altuia doi, altuia unul, fiecăruia după puterea lui, şi a plecat.** *(16)* **Îndată, mergând cel ce luase cinci talanţi a lucrat cu ei şi a câştigat alţi cinci talanţi.** *(17)* **De asemenea cel cu doi a câştigat alţi doi.** *(18)* **Iar cel ce luase un talant s-a dus, a săpat o groapă în pământ şi a ascuns argintul stăpânului său.** *(19)* **După multă vreme a venit şi stăpânul acelor slugi şi a făcut socoteala cu ele.** *(25, 14)* **Matei 21, 33 / Luca 19, 12** *(25, 15)* **Romani 12, 6 / 1 Corinteni 12, 7, 11 / Efeseni 4, 11** *(25, 19)* **Matei 18, 23 / Luca 19, 15**

După ce mai sus a spus: „**nu ştiţi în care zi vine Domnul vostru**" *(Matei 24, 42)*, adaugă şi pilda aceasta, arătând [din nou] că fără de veste va veni.

„**Ca un om care pleacă departe**" aşa şi Dumnezeu a chemat „**slugile**" Sale, rânduindu-i fiecăreia lucru până la Venirea Sa. Spune că S-a dus departe Hristos, Cel Care pentru noi S-a făcut om sau pentru că S-a suit în Ceruri sau pentru că îndelung rabdă şi nu cere îndată lucrarea, ci aşteaptă [roadele].

---

după orbirea şi puţina lor credinţă, vor auzi acolo cu dreptate, spunându-li-se: «**Nu vă cunosc pe voi**». Credinciosul care întreabă trebuie sau să creadă, auzind cele ce nu le ştie, sau să le înveţe pe cele pe care le crede, sau să înveţe pe alţii cele pe care le-a cunoscut şi să înmulţească fără pizmă talantul în cei ce-l primesc cu credinţă. Dacă nu crede cele ce nu le ştie şi dispreţuieşte pe cele pe care nu le cunoaşte şi învaţă pe alţii cele ce nu le-a învăţat el însuşi, pizmuind pe cei ce le învaţă cu fapta, partea lui va fi, fără îndoială, cu cei ce au mult venin de amărăciune, fiind împreună certat cu aceia *(Faptele Apostolilor 8, 28)*" (*Filocalia românească*, vol. 7, *Capete foarte folositoare după acrostih...*, cap 126, ed. Humanitas, Bucureşti, 2001, pp. 148-149).

[9] Pentru pilda celor zece fecioare, Dionisie din Furna pune înainte următorul izvod de zugrăvire: „Raiul, şi Hristos înăuntru, privind afară: şi dinapoia Lui cele cinci fecioare înţelepte, ţinându-şi candelele aprinse, şi cele cinci fecioare nebune afară de Rai şi având-şi candelele stinse şi bătând în uşa raiului, grăind: «**Doamne, Doamne, deschide-ne nouă!**» Iar Hristos le zice: «**Adevărat zic vouă: Nu vă cunosc pe voi!**» Şi mai încolo morminte şi iarăşi cele zece fecioare ies din ele, şi deasupra lor trâmbiţează un Înger" (*Erminia picturii bizantine*, ed. cit., p. 125).

Iar „**slugi**" ale Lui sunt cei cărora li s-a încredințat slujba [slujirea] Cuvântului: arhiereii, preoții, diaconii și cei care au luat daruri duhovnicești; și unii au luat daruri mai mari, alții mai mici, fiecare după puterea sa, adică după măsura credinței și a curăției [sale]. Căci întru mărimea vasului pe care-l vom da lui Dumnezeu, întru acela ne pune [El] darul Lui; de voi da [vas] mic, puțin dar pune, iar de voi da mare, mult.

Și „**îndată**", cel ce a luat „**cinci talanți**", s-a dus de a lucrat. Vezi osârdia lui! Că deloc nu s-a lenevit, ci „**îndată**" a lucrat, îndoind ceea ce a luat. Căci cel care nu numai pe sine se folosește – sau cuvânt de are, sau bogăție sau stăpânire lângă împărați, sau meșteșug sau orice alt fel de putere –, ci și pe alții voiește a-i folosi, unul ca acesta îndoiește [înmulțește, dublează] ce i s-a dat lui.

Iar cel care a îngropat talantul este cel care se îngrijește numai de folosul său, iar nu și de al altora; deci, fiind el trândav, se și osândește.

Încă și de vei vedea vreun om isteț și iscusit că rău își iconomisește [folosește] istețimea la neguțătorii și vicleșuguri și la lucruri pământești, să știi că unul ca acesta „**a săpat**" și a îngropat „**talantul**" său „**în pământ**", adică întru lucruri pământești.

Iar „**după multă vreme vine**" Cel Care a dat „**argintul**" sau cuvintele Lui, căci „**argint lămurit în foc**" sunt cuvintele lui Dumnezeu *(Psalm 11, 6)* sau, simplu spunând, orice fel de dar care-l face strălucit și slăvit pe cel care-l are – „**argint**" se poate numi. Și face „**socoteală**" cu ei, cerând și luând seama la cele ce au dobândit [slugile].

25, 20-30: **Și apropiindu-se cel care luase cinci talanți, a adus alți cinci talanți, zicând: Doamne, cinci talanți mi-ai dat, iată alți cinci talanți am câștigat cu ei.** *(21)* **Zis-a lui stăpânul: Bine, slugă bună și credincioasă, peste puține ai fost credincioasă, peste multe te voi pune; intră întru bucuria domnului tău.** *(22)* **Apropiindu-se și cel cu doi talanți, a zis: Doamne, doi talanți mi-ai dat, iată alți doi talanți am câștigat cu ei.** *(23)* **Zis-a lui stăpânul: Bine, slugă bună și credincioasă, peste puține ai fost credincioasă, peste multe te voi pune; intră întru bucuria domnului tău.** *(24)* **Apropiindu-se apoi și cel care primise un talant, a zis: Doamne, te-am știut că ești om aspru, care seceri unde n-ai semănat și aduni de unde n-ai împrăștiat**[10], *(25)* **și temându-mă, m-am dus de am ascuns talantul tău în pământ; iată ai ce este al tău.** *(26)* **Și răspunzând stăpânul său i-a zis: Slugă vicleană și leneșă, știai că secer unde n-am semănat și**

---

[10] În ediția de la 1805, în versetele 24 și 26, în loc de „**n-ai împrăștiat**", se găsește „**n-ai răsipit**".

adun de unde n-am împrăștiat? *(27)* **Se cuvenea, deci, ca tu să pui banii mei la zarafi**[11] **și eu, venind, aș fi luat ce este al meu cu dobândă.** *(28)* **Luați, deci, de la el talantul și dați-l celui ce are zece talanți.** *(29)* **Căci tot celui ce are i se va da și-i va prisosi, iar de la cel ce n-are, și ce are i se va lua**[12]. *(30)* **Iar pe sluga netrebnică aruncați-o întru întunericul cel mai din afară. Acolo va fi plângerea și scrâșnirea dinților.**

(25, 20) **Luca 19, 16** *(25, 21)* **Isaia 61, 7 / Daniil 12, 2-3 / Matei 24, 45-47; 25, 31 / Luca 16, 10; 19, 17, 19** *(25, 22)* **Luca 19, 18** *(25, 23)* **Luca 19, 19** *(25, 24)* **Luca 19, 20-21** *(25, 25)* **Psalm 52, 6 / Luca 19, 21** *(25, 26)* **Matei 18, 32-33 / Luca 19, 22** *(25, 27)* **Luca 19, 23** *(25, 28)* **Luca 19, 24** *(25, 29)* **Matei 13, 12 / Marcu 4, 25 / Luca 8, 18; 19, 26 / Ioan 15, 2** *(25, 30)* **Matei 8, 12; 13, 42, 50; 24, 51 / 2 Tesaloniceni 1, 8**

Cei care au lucrat cu cele ce li s-au dat sunt lăudați la fel de Stăpân, auzind amândoi: „**Bine, slugă bună și credincioasă**".

Iar „**slugă bună**" să înțelegem cu adevărat pe cel iubitor de oameni și darnic, care-și revarsă bunătatea și asupra semenilor săi. Și peste puține arătându-se el credincios, peste multe este pus. Pentru că de ne și învrednicim aici [în viața aceasta] de daruri, nimic nu sunt acestea față de bunătățile cele ce vor să fie.

Iar „**bucurie a Domnului**" este veselia cea neîncetată pe care o are Dumnezeu, veselindu-Se de lucrurile Sale, precum zice David *(Psalm 91, 4; 103, 35)*. Deci cu această veselie se veselesc și Sfinții de lucrurile lor, precum și păcătoșii se întristează de ale lor lucruri rele și se căiesc. Încă și bogăție avându-L pe Domnul Sfinții, se bucură de Dânsul.

Și vezi că și cel care a luat „**cinci talanți**" și cel care a luat „**doi**" se învrednicesc de aceleași bunătăți. Căci, chiar dacă cineva a luat puține, dar acest mic dar ce i s-a dat lui, bine l-a iconomisit, aceeași cinste va lua ca cel care de mai multe s-a învrednicit și bine a lucrat; căci fiecare pe cât a luat, pe atât și de săvârșit [desăvârșit] se va arăta, dacă va lucra bine. Deci, întru acest fel sunt „**slugile bune și credincioase**".

Iar „**sluga vicleană și leneșă**" întru alt chip [fel] răspunde și [grăiește cuvinte] vrednice [leneviei] lui, numindu-l „**aspru**" pe Stăpân. Precum și acum mulți din cei care învață [dăscălesc] zic: greu lucru este a cere ascultare de la oameni întru care nu a pus Dumnezeu ascultare, nici n-a semănat întru ei supunerea. Căci aceasta arată, zicând „**seceri unde n-ai semănat**" – adică „de la cel întru care nu ai semănat supunerea, ceri de la dânsul supunere". Însă numind sluga „**aspru**" pe Stăpân, pe sine se

---

[11] În ediția de la 1805, în loc de „**să pui banii mei la zarafi**", se găsește „**să dai argintul meu schimbătorilor**".

[12] În ediția de la 1805, în loc de „**și ce are i se va lua**", se găsește „**și ce are i se va lua de la dânsul**".

osândește, căci de vreme ce „**aspru**” era, era dator ca mai mult să se silească, precum unul care avea Stăpân aspru și neîmblânzit, întrucât, dacă pe ale altora le cere, cu atât mai vârtos pe ale Sale le va cere. Deci, se cuvenea să înmulțească cele ce a luat și să facă ucenici de la care ar fi cerut datoria, căci prin „**schimbători**” [„**zarafi**”] pe ucenici îi numește, ca pe cei care primesc cuvântul de bun sau îl leapădă de rău. Iar „**dobândă**” cere de la ucenici prin arătarea faptelor, căci ucenicul, după ce a luat [primit] cuvântul de la dascăl, îl are pe el și-l dă întreg, însă dă împreună cu cuvântul primit și „**dobândă**”, adică lucrarea faptei celei bune. Pentru aceasta se ia darul de la „**sluga cea vicleană și leneșă**”[13].

Căci cel care a primit oarecare dar spre a-i folosi pe alții și nu l-a iconomisit [folosit] cum se cuvine, îl pierde și pe acesta, iar cel care mult se silește, mai mult trage [atrage, primește] și darul. Căci celui ce are osârdie i se va da mai mult dar, „**și-i va prisosi**”, iar de la cel ce nu are osârdie, și darul „**ce i se pare că-l are se va lua de la el**” *(Luca 8, 18)*. Căci cel ce nu are osârdie și n-a lucrat cu cele pe care le-a primit nu are dar, ci numai „**i se pare că are**”, deoarece l-a înnegrit [întunecat] prin lenevire[14].

---

[13] Aici, Dionisie din Furna indică următorul izvod pentru pilda talanților: „Raiul, și dinafară Hristos, șezând ca un împărat pe scaun și împrejurul lui Îngeri; și în partea din dreapta Lui, un sfânt arhiereu și un sfânt preot, ținând în mâini Evanghelii și privind la El, Îi arată dinapoia lor mulțime de Sfinți, bărbați și femei, iar Hristos îi binecuvintează. Și în partea de-a stânga Lui, un dascăl, cu o mână îi dă lui Hristos Evanghelia, iar cu cealaltă, arătându-I-o, Îi grăiește: «**Iată ai ce este al Tău**»” (*Erminia picturii bizantine*, ed. cit., p. 124).

[14] Sfântul Grigorie Sinaitul ne îndeamnă să luăm aminte: „Amăgirea, marea dușmană a adevărului, atrage azi pe oameni spre pierzanie. Ea naște neștiința întunericului, care s-a întipărit în sufletele celor leneși, înstrăinându-i de Dumnezeu. Aceștia susțin că nu este Dumnezeu Cel Care ne-a născut pe noi din nou și ne-a luminat, sau Îl cred și Îl cunosc numai prin cuvântul simplu și nu cu lucrarea, sau spun că S-a arătat numai celor de demult, nu și nouă. Ei hulesc credința în Dumnezeu, socotind mărturiile Scripturii despre Dumnezeu simplă părere și tăgăduiesc evlavia ce urmează din cunoștința Lui. Citesc Scripturile numai trupește, ca să nu zic iudaicește, și de aceea tăgăduiesc învierea sufletului, dorind să locuiască în chip inconștient în morminte. Amăgirea aceasta are ca pricini aceste trei patimi: necredința, viclenia și trândăvia. Acestea se nasc și se susțin, de altfel, una pe alta. Căci necredința este învățătoarea vicleniei, iar viclenia este însoțitoarea trândăviei. Sau întors: trândăvia e mama vicleniei, cum zice Domnul: «**Slugă vicleană și leneșă**»; iar viclenia e mama necredinței. Iar cel ce nu crede e și netemător de Dumnezeu. Și aceasta naște trândăvia, maica disprețului prin care se nesocotește tot binele și se săvârșește tot răul” (*Filocalia românească*, vol. 7, *Capete foarte folositoare după acrostih...*, cap 135, ed. Humanitas, București, 2001, pp. 157-158).

25, 31-33: **Când va veni Fiul Omului întru slava Sa, și toți sfinții Îngeri cu El, atunci va ședea pe tronul slavei Sale.** *(32)* **Și se vor aduna înaintea lui toate neamurile**[15] **și-i va despărți pe unii de alții, precum desparte păstorul oile de capre**[16]. *(33)* **Și va pune oile de-a dreapta Sa, iar caprele**[17] **de-a stânga.** *(25, 31)* **Zaharia 14, 5 / Matei 13, 49; 16, 27 / Marcu 8, 38 / Faptele Apostlilor 1, 11 / Iuda 1, 14 / Romani 2, 16 / Apocalipsa 1, 7, 16** *(25, 32)* **Psalm 1, 5 / Iezechiil 20, 37-38; 34, 17 / Matei 13, 41, 49 / Romani 14, 10 / 2 Cor 5, 10 / Apocalipsa 20, 12** *(25, 33)* **Isaia 34, 17 / Zaharia 10, 3**

Venirea cea dintâi a Domnului a fost întru necinste și ocară, iar aceasta despre care vorbește aici va fi „**întru slava Sa**", căci la a doua Sa Venire întru slavă va veni, înconjurat de Îngeri.

Și întâi îi va deosebi [„**despărți**"] pe Sfinți din cei păcătoși, izbăvindu-i pe dânșii de groază, și punându-i „**de-a dreapta Sa**", atunci grăiește către dânșii.

„**Oi**" îi numește pe Sfinți pentru blândețe și pentru că dau rod și folos precum oile, și lână ne aduc – adică acoperământ dumnezeiesc și duhovnicesc –, dar și lapte – adică hrană cuviincioasă[18]. Iar „**iezi**" [îi numește] pe păcătoși, căci prin prăpăstii umblă și fără de rânduială sunt și fără roadă, precum „**iezii**".

25, 34-40: **Atunci va zice Împăratul celor de-a dreapta Lui: Veniți, binecuvântații Tatălui Meu**[19], **moșteniți împărăția cea pregătită**[20] **vouă de la întemeierea lumii.** *(35)* **Căci flămând am fost și Mi-ați dat să mănânc; însetat am fost și Mi-ați dat să beau; străin am fost și M-ați primit.** *(36)* **Gol am fost și M-ați îmbrăcat; bolnav am fost și M-ați**

---

[15] În ediția de la 1805, în loc de „**toate neamurile**", se găsește „**toate limbile**".

[16] În ediția de la 1805, în loc de „**oile de capre**", se găsește „**oile de iezi**". În limba greacă cuvântul ἔριφος înseamnă „capră", iar cuvântul ἐρίφιον, „ied", având rădăcină și formă apropiată. În textele Sfintei Evanghelii, aici este folosit îndeobște cuvântul „**capră**", însă în izvodul după care Sfântul Teofilact face tâlcuirea se adeverește că se află „**ied**". Astăzi acest cuvânt ἐρίφιον (ied) mai este întrebuințat în tălmăcirile Sfintele Evanghelii doar în pilda fiului risipitor, anume în versetul de la *Luca 15, 29*: „**Și mie niciodată nu mi-ai dat un *ied*, ca să mă veselesc cu prietenii mei**".

[17] În ediția de la 1805, în loc de „**caprele**", se găsește „**iezii**".

[18] Oaia este un animal domestic care trăiește în preajma omului. E un simbol al curăției, jertfelniciei și blândeții. Capra este un animal care poate trăi și pe lângă casa omului dar și în sălbăticie. Ea e foarte sprintenă, fiind pentru aceasta adesea un simbol al nestatorniciei. În Orient se zice că „oile erau albe și caprele negre" și astfel erau ușor de deosebit; iar pentru zburdălnicia și neastâmpărul lor, caprele nu erau ținute în același staul cu oile, ci osebit (*Dicționarul Noului Testament*, ed. cit., pp. 80, 361).

[19] În ediția de la 1805, în loc de „**binecuvântații Tatălui Meu**", se găsește „**blagosloviții Părintelui Meu**".

[20] În ediția de la 1805, în loc de „**pregătită**", se găsește „**gătită**".

cercetat; în temniță am fost și ați venit la Mine. *(37)* **Atunci drepții Îi vor răspunde, zicând: Doamne, când Te-am văzut flămând și Te-am hrănit? Sau însetat și Ți-am dat să bei**[21]? *(38)* **Sau când Te-am văzut străin și Te-am primit, sau gol și Te-am îmbrăcat?** *(39)* **Sau când Te-am văzut bolnav sau în temniță și am venit la Tine?** *(40)* **Iar, Împăratul, răspunzând, va zice către ei: Adevărat**[22] **zic vouă, întrucât ați făcut unuia dintr-acești frați ai Mei, prea mici, Mie Mi-ați făcut.**

(25, 34) **Daniil 7, 22 / Matei 20, 23; 25, 21, 46 / Ioan 14, 2 / Efeseni 1, 4 / n1 Petru 1, 4, 9; 3, 9 / Apocalipsa 21, 7** *(25, 36)* **Pilde 14, 31 / Isaia 58, 7 / Iezechiil 18, 7 / Sirah 7, 27, 35; 17, 17-18 / 2 Timotei 1, 18 / Evrei 13, 1-2 / Iacov 1, 27; 2, 15** *(25, 40)* **Pilde 14, 31; 19, 17 / Matei 10, 42 / Marcu 9, 41 / Evrei 6, 10**

Domnul nici nu cinstește, nici nu muncește [osândește] mai înainte de a face Judecată, căci este iubitor de oameni. Și pe noi tot aceasta ne învață, să nu muncim [osândim] mai înainte de a cerceta, ca astfel, fără de răspuns să fie cei care se vor da muncilor după judecată.

Și-i numește „**blagosloviți**" pe Sfinți ca pe cei care sunt primiți de Tatăl și moștenitori îi face pe dânșii Împărăției, ca să arate că Dumnezeu îi face părtași slavei Sale ca pe niște fii ai Săi, căci nu a zis „luați", ci „**moșteniți**" ca pe o oarecare avuție părintească[23].

Iar „**frați prea mici**" îi numește fie pe ucenicii Săi, fie pe cei săraci, căci fiecare om sărac este frate al lui Hristos, pentru că El Însuși întru sărăcie a petrecut.

Dar vezi și dreptatea lui Dumnezeu, cum îi propovăduiește pe Sfinți. Vezi și buna lor cunoștință, căci din smerenie tăgăduiesc că ar fi făcut ceva din cele ce spune El. Dar Domnul, pe cele făcute săracilor, la Sine le primește[24].

---

[21] În ediția de la 1805, în loc de „**Ți-am dat să bei**", se găsește „**Ți-am dat de ai băut**".

[22] În ediția de la 1805, în loc de „**Adevărat**", se găsește „**Amin**".

[23] Adică Sfinții vor dobândi plinirea făgăduințelor pe care le vestea Sfântul Apostol Petru: „**Dumnezeiasca Lui putere ne-a dăruit toate cele ce sunt spre viață și spre bună cucernicie, făcându-ne să cunoaștem pe Cel Care ne-a chemat prin slava Sa și prin puterea Sa, prin care El ne-a hărăzit mari și prețioase făgăduințe, ca prin ele să vă faceți părtași dumnezeieștii firi, scăpând de stricăciunea poftei celei din lume**" *(2 Petru 1, 3-4)*.

[24] Asemenea ne învață și Sfântul Simeon Noul Teolog: „Nu ne mântuim miluind pe unul, dar ne trimite în foc disprețuirea unuia. Căci, cuvintele: «**am flămânzit și am însetat**», nu s-au spus pentru o singură dată, nici pentru o singură zi, ci pentru întreaga viață. Domnul și Dumnezeul nostru a mărturisit că primește să fie hrănit, adăpat și îmbrăcat și celelalte, nu o dată, ci totdeauna și în toți, de către slugile Sale" (*Filocalia românească*, vol. 6, *A doua sută a capetelor teologice și practice*, cap 91, ed. IBMBOR, București, 1977, pp. 92-93).

25, 41-46: **Atunci va zice și celor de-a stânga: Duceți-vă de la Mine, blestemaților, în focul cel veșnic, care este gătit diavolului și îngerilor lui.** *(42)* **Căci flămând am fost și nu Mi-ați dat să mănânc; însetat**[25] **am fost și nu Mi-ați dat să beau;** *(43)* **străin am fost și nu M-ați primit; gol și nu M-ați îmbrăcat, bolnav și în temniță, și nu M-ați cercetat.** *(44)* **Atunci vor răspunde și ei, zicând: Doamne, când Te-am văzut flămând, sau însetat, sau străin, sau gol, sau bolnav, sau în temniță și nu Ți-am slujit?** *(45)* **El însă le va răspunde, zicând: Adevărat zic**[26] **vouă: Întrucât nu ați făcut unuia dintre acești prea mici, nici Mie nu Mi-ați făcut.** *(46)* **Și vor merge aceștia la osândă veșnică, iar drepții la viață veșnică**[27].

(25, 41) **Psalm 6, 8 / Isaia 30, 33 / Matei 7, 23; 13, 40, 50 / Luca 13, 27 / Apocalipsa 20, 10**
(25, 43) **Iov 22, 6-7** *(25, 45)* **Pilde 14, 31; 17, 5 / Faptele Apostolilor 9, 5**
(25, 46) **Daniil 12, 2 / Matei 25, 21, 34 / Ioan 5, 29 / Romani 2, 7**

Pe cei „**de-a stânga**" îi trimite „**în focul ce este gătit diavolului**", căci dracii sunt fără de milostivire și neîmblânziți și cu vrăjmășie către oameni. Și cu cuviință se învrednicesc de aceeași „**muncă**" [„**osândă**" cu diavolii] și cei care au același nărav și care dintru înseși lucrurile [faptele] lor s-au făcut blestemați.

Și vezi că Dumnezeu n-a „**gătit focul**" pentru oameni, nici „**munca**" [„**osânda**"] nu a făcut-o pentru noi, ci pentru diavol, dar eu însumi mă fac vinovat „**muncii**" [vrednic de „**osândă**"]. Deci, înfricoșează-te o, omule, pricepând din cele de aici! Căci iată, aceștia nici ca niște curvari, nici ca furi, nici ca răpitori, nici pentru că altceva rău au greșit, ci ca unii care n-au făcut binele, pentru aceea vor fi munciți [vor fi pururea căzniți].

Pentru că de vei socoti bine, cu adevărat răpitor este și cel care are multe și nu miluiește, chiar dacă nu va nedreptăți cu nimic [în chip] arătat, căci câte are mai mult decât trebuința, cu adevărat le-a răpit de la cei care au trebuință [sunt în nevoie] și nu le primesc de la cel bogat. Căci, dacă le-ar fi pus pe acestea de obște, n-ar fi fost aceia lipsiți, iar acum pentru că le-a încuiat [zăvorât] pe acestea și le-a făcut ale sale, pentru aceasta unii sunt săraci. Drept aceea, cel nemilostiv, [cu adevărat] răpitor este, pe atâția nedreptățindu-i, pe câți i-ar fi putut milui și nu i-a miluit. De aceea, vor merge aceștia „**în munca cea veșnică**" și care niciodată nu are sfârșit, „**iar drepții în viața cea veșnică**"[28].

---

[25] În ediția de la 1805, în loc de „**însetat**", se găsește „**însetoșat**".

[26] În ediția de la 1805, în loc de „**Adevărat zic**", se găsește „**Amin grăiesc**".

[27] În ediția de la 1805, în loc de „**la osândă veșnică, iar drepții la viață veșnică**", se găsește „**în munca cea veșnică, iar drepții în viața cea veșnică**".

[28] Cuviosul Isaia Pustnicul ne îndeamnă la luare aminte înaintea Înfricoșătoarei Judecăți: „Iată-i pe cei ce și-au pierdut sufletul lor în această scurtă vreme, cum l-au aflat în

Pentru că, precum Sfinții au neîncetată bucurie, așa și nedrepții neîncetată muncă [„**osândă**"]. Măcar deși, bârfind [hulind], Origen spune că va fi un sfârșit al muncii [„**osândei**"] și că nu vor fi munciți pururea cei păcătoși, ci va fi vreme când vor merge [și ei] la locul drepților, fiind curățiți prin „**muncă**" [„**osândă**"][29].

Însă aici este înfruntat Origen în chip arătat: mai întâi dintru cele ce grăiește Domnul, anume „**muncă veșnică**" – care niciodată nu se sfârșește; iar apoi dintru cele prin care îi însemnează pe drepți cu „**oile**", iar pe păcătoși cu „**iezii**". Căci, după cum iedul nu poate să se facă vreodată oaie, așa nici păcătosul nu se poate curăți vreodată și să se facă drept[30].

Iar în „**întunericul cel mai dinafară**" este cel care este mai departe de Dumnezeiasca Lumină și dintru aceasta și mai cumplită face „**munca**" [„**osânda**"].

La acestea putem spune și această pricină [acest cuvânt]: păcătosul și aici are întuneric, căzând de la Soarele Dreptății, dar fiindcă mai este nădejde de schimbare, pentru aceea întunericul acesta nu este „**cel mai dinafară**". Dar după ce va muri [păcătosul] și va sosi cercetarea celor pe care le-a lucrat, îl primește pe el și „**întunericul cel mai dinafară**", că nu mai este nădejde de schimbare, ci de săvârșit [desăvârșită] lipsire de bunătățile lui Dumnezeu primește. Căci în câtă vreme este aici, se împărtășește în parte de bunătățile lui Dumnezeu, de cele simțite ale zidirii, și pare că este oarecum rob al lui Dumnezeu, în casa Lui, adică în zidirea aceasta petrecând și de El fiind hrănit și povățuit. Însă atunci [la Judecată], de săvârșit [desăvârșit] se va tăia de la Dumnezeu, de nici una dintre bunătățile Lui împărtășindu-se. Acesta este „**întunericul**" care se numește „**mai dinafară**", fiind asemănat acesta către cel de aici, care nu este „**mai dinafară**", fiindcă nu de săvârșit [desăvârșit] se taie de aici păcătosul.

Tu însă fugi de nemilostivire și fă milostenie și trupește, dar mai vârtos duhovnicește!

Și-L hrănește tu pe Hristos, Cel Care este „**flămând**" de mântuirea noastră. Și pe cel „**flămând**" de învățătură de-l vei hrăni și-l vei adăpa, pe

---

vremea de nevoie, primind plată înmulțită pentru cele ce au așteptat să o primească. Iar cei ce și-au împlinit voile lor, au păzit sufletul lor în acest veac păcătos, amăgiți de deșertăciunea bogăției lor și nepăzind poruncile lui Dumnezeu, au socotit că vor rămânea până la sfârșit în veacul acesta. De aceea se va arăta rușinea orbirii lor în ceasul Judecății și vor fi capre blestemate și vor auzi înfricoșata hotărâre a Judecătorului" (*Filocalia românească*, vol. 12, *Cuvântul VII: Despre virtute*, cap 13, ed. Harisma, București, 1991, p. 81).

[29] Vezi nota de la *Matei 3, 12c*.

[30] Aici Sfântul Teofilact se referă la starea păcătosului de după moarte și după Judecata de Apoi, când nu se mai poate săvârși pocăință.

Hristos Îl „**hrănești**", căci în creștin viază Hristos și credința se hrănește și crește prin învățătură.

Dar și de vei vedea pe cineva „**străin**" de Patria cea de Sus, „**primește-l**", adică dimpreună cu a intra tu în Ceruri, bagă-l și pe acela, astfel ca nu altora propovăduind, tu netrebnic să fii[31] *(1 Corinteni 9, 27).*

Iar de și-a lepădat cineva haina nestricăciunii – pe care prin Botez o avea și este „**gol**" –, „**îmbracă-l**" pe el, și pe cel slab întru credință, primește-l, după cum zice Pavel *(Romani 14, 1).*

Și pe cel închis „**în temniță**" – în trupul acesta întunecat – „**cercetează-l**", dându-i lui, ca pe o oarecare lumină, sfătuirea [sfat bun].

Pe toate aceste șase chipuri ale dragostei săvârșește-le și trupește dar și sufletește, că îndoită alcătuire având noi – suflet și trup –, pot acestea îndoit a se isprăvi [împlini][32].

---

[31] Cercetează-l pe cel străin, îndemnându-l la râvnă pentru Împărăția Cerurilor, însă nu altora propovăduind, tu să te faci netrebnic.

[32] Pentru cele ce se vor săvârși la sfârșitul vremurilor vezi și *Anexele editoriale (6)* și *(7)*, din acest volum.

Capitolul 26

Vestirea cea din urmă a Patimilor lui Iisus. Ungerea din Betania. Cina cea de Taină. Suferințele din Ghetsimani. Trădarea lui Iuda. Prinderea lui Iisus. Înfățișarea înaintea arhiereilor. Lepădarea lui Petru[1]

26, 1-2: **Iar după ce a sfârșit toate aceste cuvinte, a zis Iisus către ucenicii Săi:** *(2)* **Știți că peste două zile va fi Paștile**[2] **și Fiul Omului va fi dat să fie răstignit**[3]. *(26, 2)* **Ieșire 12, 15 / Marcu 14, 1 / Luca 22, 1 / Ioan 11, 57; 13, 1**

Fiindcă a pomenit de Împărăție și răsplătire, în bună vreme [la timp potrivit] vorbește și despre Patima Sa și numai cât nu zice [numai că nu adaugă] aceasta: „Și cei care M-au răstignit pe Mine, de foc se vor învrednici".

26, 3-5: **Atunci, arhiereii și bătrânii poporului**[4] **s-au adunat în curtea arhiereului, care se numea Caiafa.** *(4)* **Și împreună s-au sfătuit**[5] **ca să-L prindă pe Iisus cu vicleșug și să-L ucidă.** *(5)* **Dar ziceau: Nu în ziua praznicului, ca să nu se facă turburare în popor**[6].

(26, 5) **Psalm 2, 1-2; 82, 3 / Marcu 14, 1-2 / Luca 22, 2 / Ioan 11, 47-53 / Faptele Apostolilor 4, 27**

Legea poruncea ca arhiereul să fie arhiereu pe viață, dar ei făceau fărădelege, schimbându-se în fiecare an[7]. De aceea, vin ei la arhiereul anului

---

[1] În ediția de la 1805, titlul capitolului este: *„Pentru Paștile Legii. Pentru ceea ce a uns pe Domnul cu mir. Pentru cele ce a zis Iuda de mir. Pentru vinderea lui Hristos. Pentru Cina cea de taină, pentru rugăciunea lui Hristos și pentru prinderea Lui. Pentru ducerea lui Hristos la Caiafa. Pentru lepădarea lui Petru".*

[2] Unii Părinți ai Bisericii ne spun că este înțeleaptă acea asemănare dintre cuvântul ***pasha*** (de la care vine cuvântul „Paști" – evreiește ***pesah***) și cuvântul grecesc ***pashein*** care înseamnă „a suferi" și ne îndeamnă să luăm aminte la strânsa legătură dintre „Paști" și Patimile Domnului Hristos.

[3] În ediția de la 1805, în loc de „**va fi dat să fie răstignit**", se găsește „**Se va da să Se răstignească**".

[4] În ediția de la 1805, în loc de „**arhiereii și bătrânii poporului**", se găsește „**arhiereii și cărturarii și bătrânii poporului**".

[5] În ediția de la 1805, în loc de „**împreună s-au sfătuit**", se găsește „**sfat au făcut**".

[6] În ediția de la 1805, în loc de „**în popor**", se găsește „**întru norod**".

[7] Vezi Eusebiu de Cezareea în *Istoria bisericească* (ed. IBMBOR, București, 1987, vol. I, cartea a I, cap. X, pp. 55-56), dar și nota tâlcuirii de la *Matei 2, 4*.

aceluia, să se sfătuiască cum „**să-L ucidă**" pe Domnul. Și în mijlocul sfatului celui fără de lege stă arhiereul, cel care se cuvenea ca mai vârtos să muncească omorâtorii[8]. Iar „**arhierei**" îi numește pe cei care împliniseră un an în rânduiala arhierească.

Și voind ei să facă uciderea cea fără de lege [asupra Domnului], nu de Dumnezeu se tem, ci de „**norod**". Căci se temeau ca nu cumva de-L vor omorî în ziua praznicului, se va scula spre răsplătire norodul[9]; sau și din pricina uciderii lor spurcate, se temeau că nu va aduce poporul jertfele cele legiuite și astfel își vor pierde ei câștigurile cele din jertfe.

Încă poate și pentru aceasta se temeau ei, ca nu cumva, fiind ucis Domnul în ziua praznicului, să se vestească și mai mult să se slăvească moartea Lui – căci ei ar fi dorit să se piardă de pe pământ pomenirea Lui. Deci, aceia, întru acest chip se sfătuiesc înainte de praznic, ca, poate, după praznic să-L omoare.

Iar El [Hristos], arătând că nu când voiau ei, ci când a voit Dânsul atunci pătimește *(Ioan 10, 39)*, a slobozit [îngăduit] lor ca în vremea Paștilor să-L prindă. Și aceasta s-a făcut pentru ca atunci când săvârșeau ei Paștile cele închipuite, să se împlinească și Paștile cele adevărate[10].

Mai putem înțelege de aici și pornirea lor turbată spre ucidere, căci cu toate că nu voiau a-L omorî în ziua praznicului, atunci când dau de vânzător, nu mai bagă [țin] seama nici de popor, nici de praznic, ci numai voia lor s-o facă [împlinească].

26, 6-7: **Fiind Iisus în Betania, în casa lui Simon Leprosul,** *(7)* **s-a apropiat de El o femeie, având un alabastru cu mir de mare preț, și l-a turnat pe capul Lui, pe când ședea la masă.**

(26, 7) **Matei 21, 17 / Marcu 14, 3 / Luca 7, 37 / Ioan 11, 2; 12, 3**

Unii spun că trei sunt femeile cele care L-au uns pe Domnul, despre care și pomenesc cei patru Evangheliști. Alții spun că sunt numai două, cea de la Ioan *(Ioan 12, 3)*, care este Maria, sora lui Lazăr, și cea pomenită acum de Matei, care este aceeași cu cea de la Luca și de la Marcu *(Luca 7, 37; Marcu 14, 3)*.

Iar acest Simon Leprosul, zic unii că ar fi fost tatăl lui Lazăr, pe care de lepră curățindu-l [Domnul], acum Îl ospăta pe Dânsul. Încă se spune că

---

[8] Adică, se cuvenea ca arhiereul nu numai să-i împiedice pe uneltitori de la una ca aceasta faptă, ci să-i și pedepsească.

[9] Adică, se va răscula și-i vor pedepsi.

[10] Paștile, așa cum erau prăznuite de vechiul Israil, sunt descrise la *Ieșire cap. 12*. Aceste Paști au fost o închipuire umbroasă a Paștilor celor adevărate prăznuite de creștini, Israilul cel nou.

Domnul, zicând ucenicilor să meargă la un om care le **„va arăta un foișor așternut"** *(Luca 22, 10-12)*, la acesta i-a trimis și de aceea de dânsul a fost primit și la el a săvârșit Domnul Paștile.

Deci, văzând femeia că **„leprosul"** s-a curățit, a nădăjduit că va primi și ea iertarea păcatelor și se va curăți de **„lepra"** cea sufletească. Și a arătat credință multă, vărsând mir atât de scump și necruțându-l pe acesta[11]. Și îl varsă **„pe capul Lui"**, dând cinste părții celei mai alese [a trupului].

Deci, și tu, de ai **„lepră"** sufletească și fariseică – adică trufie și despărțire de Dumnezeu –, primește-L pe Iisus **„în casa"** ta și unge-L cu **„mirul"** faptelor bune; căci, după ce te va curăți pe tine Iisus de lepră, poți să-I gătești **„mir"** și **„pe capul Lui"** să-l torni.

Dar, care este **„capul"** lui Hristos? Arătat [vădit] este că Dumnezeirea Lui, către care se aduce [îndreaptă] buna mireasmă a faptelor bune. Căci zice psalmistul: **„Să se îndrepteze rugăciunea mea ca tămâia înaintea Ta"** *(Psalm 140, 2)*. Deci, adu Dumnezeirii lui Hristos buna mireasmă a **„mirului"** duhovnicesc, care este alcătuit din multe fapte bune. Așadar, și atunci ungi cu miresme **„capul Lui"** – adică Dumnezeirea Sa, bogoslovind [teologhisind] pentru dânsa –, când Îl vei dogmatisi [mărturisi] pe Hristos nu numai [ca] om, ci și [ca] Dumnezeu [adevărat].

26, 8-11: **Și văzând ucenicii, s-au mâniat și au zis: De ce, risipa aceasta?** *(9)* **Căci mirul acesta se putea vinde scump, iar banii să se dea săracilor.** *(10)* **Dar Iisus, cunoscând gândul lor, le-a zis: Pentru ce faceți supărare femeii? Căci lucru bun a făcut ea față de Mine.** *(11)* **Căci pe săraci totdeauna îi aveți cu voi, dar pe Mine nu Mă aveți totdeauna**[12].

(26, 10) **Matei 21, 17 / Marcu 14, 4-6 / Luca 7, 37 / 12, 4-7**
(26, 11) **Deuteronom 15, 11 / Marcu 14, 12 / Ioan 12, 8; 13, 33; 14, 19**

Ucenicii, auzind multe despre milostenie și purtând multă grijă pentru aceasta, au prihănit [învinuit] pe femeie, ca și cum Dumnezeu mai mult ar fi căutat mila decât cinstea Sa.

Iar El îi dojenește pe ucenici, fiindcă fără de vreme au prihănit-o [învinuit-o] pe femeie. Că nu se cuvine a cere pe cele înalte de la cei care de curând au venit [la credință] – și mai cu seamă de la o femeie neputincioasă –, ci a primi și pe cea puțină credință a lor. Căci atunci când cineva

---

[11] Adică, vărsând mirul din belșug.

[12] În ediția de la 1805, versetele *8-11* sunt: **„Iar ucenicii văzând, le-a părut rău, zicând: Pentru ce se făcu această pagubă? Că se putea vinde acest mir drept mult, și să se dea săracilor. Iară Iisus știind, a zis lor: Pentru ce dați supărare femeii? Că bun lucru a făcut cu Mine, că pe săraci pururea îi aveți cu voi, iar pe Mine nu mă aveți pururea"**.

aduce lui Dumnezeu dar, nu-l întoarce pe el, nici nu-i sfărâmă osârdia, trimițându-l să dea săracilor, ci-l lasă să împlinească aducerea.

Iar dacă sfătuindu-se cineva, te uneltește pe tine sfetnic, care din două se cuvine[13] – lui Dumnezeu sau săracilor să dea –, sfătuiește-l să dea săracilor. Iar dacă acesta a miluit cu prisosință pe săraci, atunci se cuvine a-l îndrepta pe el și către Dumnezeu. Și în scurt [a zice], se cuvine mai înainte de toate să alegem cinstirea lui Dumnezeu, mai mult decât însăși milostenia.

Dar nici să nu socotești că – de vreme ce pentru iubirea de oameni Hristos primește asupra Sa milostenia făcută săracilor *(Matei 25, 35-36)* – se cuvine să trecem cu vederea pe Dumnezeu și numai pentru milostenie să ne nevoim; de vreme ce dacă ar fi așa, de aici am putea socoti că se cuvine a fura cele sfinte și dintru cele furate a face milostenie – însă nu este aceasta[14].

Și ca să pricepi că nu este același lucru a-i milui pe săraci și a-L cinsti pe Hristos și a-I sluji Lui, ascultă ce zice Domnul: **„Pe săraci pururea [totdeauna] îi aveți cu voi, iar pe Mine nu Mă aveți pururea [totdeauna]"**. Deci, vezi că una este a cinsti pe Hristos și alta este a-i milui pe săraci, deși, din marea Lui iubire de oameni, Hristos la Sine [le] primește pe cele ce se fac către săraci.

26, 12-13: **Că ea, turnând mirul acesta pe trupul Meu, a făcut-o spre îngroparea Mea.** *(13)* **Adevărat zic vouă: Oriunde se va propovădui Evanghelia aceasta, în toată lumea, se va spune și ce a făcut ea, spre pomenirea ei**[15]. *(26, 12)* **Marcu 14, 8 / Ioan 12, 7** *(26, 13)* **Pilde 10, 7**

Ne învață că femeia după oarecare dumnezeiască iconomie a făcut aceasta, închipuind mai înainte moartea Lui și îngroparea trupului, căci nu ar fi suferit [îngăduit] Domnul să fie uns cu mir, de nu taină oarecare ar fi însemnat [aceasta][16].

Și, ca un Dumnezeu, spune mai dinainte ce va să fie [– adică propovăduirea Evangheliei –], că spre lauda ei se va spune pretutindeni lucrul pe care l-a făcut această femeie. Însă vezi și iubirea de oameni a lui Dumnezeu, Care răsplătește cu mare dar femeii! Că face ca pomenirea ei să se răspândească atât cât se va [propovădui și] păzi Evanghelia Lui.

---

[13] Dacă te va întreba cineva, cerând sfat cui se cuvine să dăruiască.

[14] Adică, această faptă este lipsită de dreaptă-judecată, fiind nedreptate și fărădelege lucrată în același duh întru care s-a grăit: **„Cel ce se va jura pe templu nu este cu nimic legat, dar cel ce se va jura pe aurul templului este legat"** *(Matei 23, 16)*.

[15] În ediția de la 1805, în loc de „**spre pomenirea ei**", se găsește „**întru pomenirea ei**".

[16] Dacă întru această ungere nu ar fi fost ascunsă și o taină a iconomiei dumnezeiești.

Dar, de ce era nevoie de mir „**spre îngroparea**" Lui? Acesta era obiceiul la iudei, ca să ungă cu mir trupurile, cum făceau și egiptenii, pentru ca să se păzească [trupurile] neputrede și fără de împuțiciune[17].

Și zice Domnul: „Vărsând mirul, femeia arată că trupul Meu se va îngropa". Și acestea toate le spune, înfruntându-l și rușinându-l pe Iuda, prin care avea să fie dat îngropării.

Însă, înțelege [cunoaște] și după înalta înțelegere că „**lepros**" era poporul cel dintre păgâni, iar „**femeie păcătoasă**", adunarea și biserica cea dintre neamuri, care „**a turnat mirul**" – adică credința – peste „**capul**" lui Hristos – adică peste Dumnezeirea Lui. Căci tot cel ce crede că Hristos este Dumnezeu, „**mir toarnă**" peste „**capul**" Lui. Iar „**Iuda**", certând-o pe femeie, după cum zice Ioan *(12, 4-5)*, este chip al iudeilor, al celor care încă și acum cârtesc și se turbează asupra Bisericii.

26, 14-16: **Atunci, unul din cei doisprezece, numit Iuda Iscarioteanul, ducându-se la arhierei,** *(15)* **a zis: Ce voiți să-mi dați și eu Îl voi da în mâinile voastre[18]? Iar ei i-au dat[19] treizeci de arginți.** *(16)* **Și de atunci căuta un prilej potrivit[20] ca să-L dea în mâinile lor.**

(26, 14) **Matei 10, 4 / Marcu 14, 10 / Luca 22, 3-4 / Ioan 12, 4; 13, 2, 27** *(26, 15)* **Zaharia 11, 12 / Matei 27, 3 / Luca 22, 5** *(26, 16)* **Psalm 40, 9-10 / Pilde 1, 18 / Marcu 14, 11 / Luca 22, 6**

Când acea femeie străină, curva, atâta cinste a arătat [Domnului], atunci ucenicul se duce să-L vândă. Căci nu în zadar se spune aceasta: „**atunci, ducându-se**", ci ca să arate nerușinarea lui Iuda. Și adaugă „**Iscarioteanul**", ca mai cunoscut să-l facă pe el, căci mai era și un alt Iuda, care se numea și Levi *(Matei 10, 3; Luca 6, 16)*, iar vânzătorul era dintr-un sat ce se numea Iscara.

Iar ei „**i-au pus treizeci de arginți**", adică s-au tocmit, au rânduit să-i dea, [și] nu precum mulți înțeleg că au drămuit. Deci „**căutau vreme cu prilej**", și pentru ca singur pe El „**să-L dea [în mâinile lor]**"; căci ei se temeau de norod și pentru aceasta l-au tocmit pe Iuda, pentru ca să le vestească lor când va fi [Domnul] singur.

26, 17-19: **În cea dintâi zi a Azimelor, au venit ucenicii la Iisus și L-au întrebat: Unde voiești să-Ți pregătim să mănânci Paștile?** *(18)* **Iar El a zis:**

---

[17] Adică, să fie ferite de putreziciune și de duhoare.

[18] În ediția de la 1805, în loc de „**Îl voi da în mâinile voastre**", se găsește „**Îl voi da pe El vouă**".

[19] În ediția de la 1805, în loc de „**i-au dat**", se găsește „**i-au pus lui**".

[20] În ediția de la 1805, în loc de „**un prilej potrivit**", se găsește „**vreme cu prilej**".

Mergeți în cetate la cutare[21] **și spuneți-i: Învățătorul zice: Timpul Meu**[22] **este aproape; la tine vreau să fac Paștile cu ucenicii Mei.** *(19)* **Și ucenicii au făcut precum le-a poruncit Iisus și au pregătit**[23] **Paștile.**

(26, 19) **Ieșire 12, 6, 15 / Marcu 14, 12-16 / Luca 22, 7-13**

„**Cea dintâi zi a Azimelor**" era ziua cea mai înainte de Azime – căci vineri seara avea să mănânce Paștile – și această vineri se numea „**a Azimelor**". Deci, Domnul îi trimite pe ucenici joi, zi pe care Evanghelistul o numește „**cea dintâi zi a Azimelor**", căci era înainte de vineri, întru care vineri seara se mâncau azimele.

Deci vin ucenicii și întreabă unde voiește să I se gătească Paștile, căci nu aveau nici ei și nici El o osebită casă a lor. Și i-a trimis pe dânșii către un om pe care nu-l cunoșteau, nici el nu-i cunoștea pe ei – cum a făcut și când i-a trimis să-I aducă o asină. Iar prin aceasta arată Domnul că și numai din graiurile [cuvintele] Sale poate pleca și pe cei care nicidecum nu-L cunosc, ca să-L primească pe El. Și voia să săvârșească Paștile ca să nu pară că este împotrivitor [potrivnic] Legii. Iar „**vremea Mea**" numește junghierea [răstignirea Lui], ca să înțelegem că nu fără să știe și fără de voie Se junghie [Hristos, Mielul lui Dumnezeu]. Și mai adaugă: „**La tine vreau să fac Paștile**", adică „în casa ta, și acesta împreună cu ucenicii Mei". Acestea le-a spus, pentru ca să se facă gătire [pregătire] îndeajuns, fiindcă mulți aveau să mănânce.

26, 20-22: **Iar când s-a făcut seară, a șezut la masă cu cei doisprezece ucenici.** *(21)* **Și pe când mâncau, Iisus a zis: Adevărat grăiesc vouă, că unul dintre voi Mă va vinde**[24]. *(22)* **Și ei, întristându-se foarte, au început să-I zică fiecare: Nu cumva eu sunt, Doamne?** *(26, 20)* **Marcu 14, 17 / Luca 22, 14**

(26, 21) **Psalm 40, 9 / Marcu 14, 18 / Ioan 13, 2, 21** *(26, 22)* **Marcu 14, 19 / Ioan 13, 22**

Dintru aceasta [de aici] unii socotesc că în anul acela Domnul n-a mâncat Paștile. Căci ei zic că mielul se mânca stând în picioare, iar Hristos „**a șezut**", așadar n-a mâncat Paștile. Deci, răspundem acestora că Domnul a mâncat întâi Paștile stând în picioare, apoi așezându-Se, a dat Taina Sa, căci după ce a săvârșit [a plinit] pe cele care erau închipuitoare, apoi le-a săvârșit pe urmă și pe cele adevărate.

Și mai înainte vestește cele pentru Iuda, ca să-l îndrepteze pe dânsul, rușinându-se acesta dacă nu de altceva, măcar de masa cea de obște și

---

[21] În ediția de la 1805, în loc de „**în cetate la cutare**", se găsește „**în oraș la oarecine**".

[22] În ediția de la 1805, în loc de „**timpul Meu**", se găsește „**vremea Mea**".

[23] În ediția de la 1805, în aceste versete, în loc de „**pregătim/pregătit**", se găsește „**gătim/gătit**".

[24] În ediția de la 1805, în loc de „**Mă va vinde**", se găsește „**va să Mă vânze**".

cunoscând că pe Dumnezeu – Care cunoaşte inimile – „**va să vânze**" [are să-L vândă]. Iar ucenicii se înfricoşează căci deşi aveau conştiinţa curată, mai curând Îl cred pe Hristos – Cel Care bine ştie [cu adevărat cunoştea] inimile lor –, decât [se încred în cugetele] lor.

26, 23-25: **Iar El, răspunzând, a zis: Cel ce a întins cu Mine mâna în blid, acela Mă va vinde**[25]. *(24)* **Fiul Omului merge precum este scris despre El**[26]. **Vai, însă acelui om prin care Fiul Omului se va vinde**[27]! **Bine era de omul acela dacă nu se năştea.** *(25)* **Şi Iuda, cel ce L-a vândut, răspunzând, a zis: Nu cumva sunt eu, Învăţătorule? Răspuns-a lui: Tu ai zis.**

(26, 23) **Psalm 40, 9; 54, 14-15 / Marcu 14, 20 / Luca 22, 21 / Ioan 13, 18, 26** *(26, 24)* **Psalm 21 / Isaia 53 / Daniil 9, 26 / Marcu 9, 12; 14, 21-22 / Luca 22, 22; 24, 25-27 / Ioan 17, 12 / Faptele Apostolilor 17, 2; 26, 22 / 1 Corinteni 15, 3** *(26, 25)* **1 Corinteni 11, 23**

[În chip] descoperit îl arată pe vânzătorul, de vreme ce, tăinuit descoperindu-l [arătându-l, vădindu-l], nu s-a îndreptat; deci, pentru aceasta îl şi arată [vădeşte] pe el, zicând „**cel ce a întins cu Mine** [**mâna în blid**]", ca măcar aşa să se îndrepteze. Dar Iuda, neruşinat fiind, întingea întru acelaşi blid [cu El].

După aceea zice: „**Fiul Omului merge precum este scris pentru El**". Acestea arată că deşi mai înainte [de veci] s-a hotărât să pătimească Hristos pentru mântuirea lumii, Iuda [– cel prin care se mijloceşte împlinirea sfatului Preasfintei Treimi –] cu adevărat nu este vrednic de cinste pentru aceasta, ci „**vai**" lui! Căci nu slujind voii lui Dumnezeu a făcut aceasta, ci a sa răutate împlinind.

Pentru că, de vei socoti bine, Hristos dintru început nici nu voia [– ca om –] să Se răstignească, ceea ce se vede din rugăciunea prin care cerea să treacă de la El „**paharul**" acela *(Matei 26, 42; Marcu 14, 39)*. Dar, de vreme ce ştia mai dinainte de toţi vecii că nu este cu putinţă a-i mântui pe oameni întru alt chip (din pricina răutăţii vrăjmaşului), voită se face Lui ceea ce dintru început nu era voită.

Iar zicând că „**bine era de omul acela dacă nu se năştea**", arată că mai bine este a nu fi [defel], decât a fi întru păcate [şi răutate].

Vezi încă şi cuvântul acesta, „**merge**", care arată că mai vârtos ducere [trecere], iar nu moarte va fi murirea Lui[28].

---

[25] În ediţia de la 1805, în loc de „**Mă va vinde**", se găseşte „**va să Mă vânze**".

[26] În ediţia de la 1805, în loc de „**despre El**", se găseşte „**pentru El**".

[27] În ediţia de la 1805, în loc de „**se va vinde**", se găseşte „**va să se vânze**".

[28] Domnul nu în moarte va rămâne după îngroparea Lui, ci ducându-se, adică trecând prin ea, a intrat întru Înviere, biruind toată murirea cea omenească.

26, 26: **Iar pe când mâncau ei, Iisus, luând pâine și binecuvântând, a frânt și, dând ucenicilor**[29]**, a zis: Luați, mâncați, acesta este Trupul Meu.**

(26, 26) **Marcu 6, 41; 14, 22-23 / Luca 22, 19-23 / Ioan 6, 53 / 1 Corinteni 10, 16; 11, 23-25; 15, 3**

Pentru aceasta adaugă „**pe când mâncau ei**", ca să arate neomenia lui Iuda, căci la masă și la împărtășirea dintru aceleași bucate, chiar și fiară de ar fi fost, mai blând s-ar fi făcut. Atunci [cu adevărat], chiar și vădit fiind, n-a înțeles și chiar din Trupul Lui gustând, nu se pocăiește.

Iar unii spun că după ce a ieșit Iuda afară, atunci a dat Domnul Tainele celorlalți ucenici. Deci și noi așa suntem datori a face, și pe cei răi a-i opri de la Taine.

Și cu „**mulțămire a frânt pâinea**", mai întâi ca să ne învețe și pe noi cu mulțămită să mâncăm; încă și să ne arate că primește cu mulțămită „**frângerea**" Trupului Său, adică murirea [moartea], și nu Se necăjește [mâhnește] ca pentru oarecare lucru fără de voie. [Încă a făcut aceasta] ca și noi [să ne învățăm] să primim cu mulțămită mucenicia.

Iar zicând: „**Acesta este Trupul Meu**", arată că însuși Trupul Domnului este pâinea care se sfințește în Altar, iar nu închipuire. Că nu a zis: „aceasta închipuie Trupul Meu", ci „**acesta este Trupul Meu**". Iar Trupul Domnului cu negrăită lucrare se preface, deși nouă ni se arată a fi „**pâine**". Că de vreme ce suntem neputincioși, și nu am fi primit să mâncăm carne crudă și trup de om, de aceea „**pâine**" ni se arată, dar trup cu adevărat este.

26, 27-28: **Și luând paharul și mulțămind, le-a dat, zicând: Beți dintru acesta toți,** *(28)* **că acesta este Sângele Meu, al Legii celei noi, care pentru mulți se varsă, spre iertarea păcatelor.**

(26, 27) **Marcu 6, 41; 14, 22-23 / Luca 22, 19-23 / Ioan 6, 53 / 1 Corinteni 10, 16; 11, 23-25; 15, 3**
(26, 28) **Ieșire 24, 8 / Levitic 14, 25 / Zaharia 9, 11 / Matei 20, 28 / Marcu 14, 24 / Evrei 19, 22**

Precum Legea cea Veche avea junghiere și sânge, așa și cea Nouă are sânge și junghiere. Și zice că „**pentru mulți se varsă**" în loc de a zice „pentru toți", căci când zice „**mulți**" se înțelege „toți". Dar pentru care pricină mai sus nu a zis: „Luați, mâncați toți", iar aici zice: „**Beți dintru acesta toți**"? Unii spun că pentru Iuda a spus așa, căci Iuda pâinea a luat dar n-a mâncat-o, ci a ascuns-o, ca să arate iudeilor că Iisus numește pâinea Trupul Său. Iar băutura, chiar fără voie a băut-o, cu adevărat neputând să o ascundă pe ea. Așadar pentru acesta a zis: „**Beți toți**".

Iar alții, după mai înaltă înțelegere, spun că aceea – adică a primi hrana cea tare – nu este a tuturor, ci a celor mai de săvârșit [desăvârșiți], iar a se adăpa

---

[29] În ediția de la 1805, în loc de „**luând pâine și binecuvântând, a frânt și, dând ucenicilor**", se găsește „**luând pâine și mulțămind, a frânt și a dat ucenicilor**".

[a bea] este al tuturor. Deci pentru aceasta aici a zis: „**Beți toți**", căci a primi pe cele mai de jos [cele mai mici, mai lesne de înțeles] dogme[30] este al tuturor.

26, 29: **Și vă spun vouă că nu voi mai bea de acum din acest rod al viței, până în ziua aceea, când îl voi bea cu voi, nou, în Împărăția Tatălui Meu**[31].

(26, 29) **Marcu 14, 25 / Luca 22, 18**

După ce a gustat din pahar se leapădă de acum de băutura trupească și făgăduiește un oarecare chip nou de băutură „**întru Împărăție**", adică întru Înviere. Căci după ce a înviat [Domnul], a mâncat și a băut într-un oarecare chip [fel] nou. [Iar Domnul] nu a gustat [după Înviere] pentru că avea nevoie de hrană trupească după legea firii, ci pentru ca să-i încredințeze pe ucenici de firea cea adevărată a trupului [Său înviat].

Și cu cuviință numește „**Împărăție**" Învierea Sa, că atunci a stricat moartea, arătându-Se cu adevărat Împărat[32].

Sau și așa ai putea înțelege: „**băutură nouă**" este descoperirea tainelor lui Dumnezeu, căci la a doua Venire se vor descoperi cu totul noi, fiind toate într-un fel în care n-am mai auzit altădată. Iarăși se spune că le „**bea**" pe acelea Hristos împreună „**cu noi**", fiindcă folosul nostru [mântuirea noastră] îl socotește că este hrană și băutură a Sa.

26, 30: **Și după ce au cântat laude, au ieșit la Muntele Măslinilor**[33].

(26, 30) **2 Regi 15, 30 / Marcu 14, 26 / Luca 22, 39**

După ce au cinat, „**au dat laudă**", ca să învățăm că așa se cuvine să facem și noi.

Și merge „**în Muntele Măslinilor**" și nu întru alt loc, ca să nu pară că fuge, ducându-se în loc neștiut, ci se duce într-un loc cunoscut de iudei. Încă se duce din cetatea cea vărsătoare de sânge, părăsind-o, ca să fie gonit dinapoi [să-I vină degrab din urmă], și să-i mustre pe dânșii mai pe urmă [mai apoi] că și ducându-se El de acolo, ei Îl goneau pe El.

---

[30] Definiția pe care o găsim îndeobște în manualele de teologie ne spune că dogma este un adevăr de credință cuprins în Sfânta Scriptură și în Sfânta Tradiție, fiind formulat de Biserică în vederea mântuirii. În adâncul ei, dogma este însăși temeiul pocăinței. De aceea toate cuvintele și lucrările Sfinților – care sunt săvârșite întru Duhul Sfânt – sunt în esență dogmatice, deoarece ele izvorăsc dintr-o cunoștință lăuntrică care, prin pocăința întru porunci, s-a pogorât întru smerenia Întrupării Adevărului. Iar această Întrupare s-a săvârșit prin unirea neamestecată a celor două firi întru Hristos Domnul.

[31] În ediția de la 1805, în loc de „**în Împărăția Tatălui Meu**", se găsește „**întru Împărăția Tatălui Meu**".

[32] Domn al vieții și Stăpân și Biruitor peste moarte.

[33] În ediția de la 1805, versetul este: „**Și dând laudă, au ieșit în Muntele Măslinilor**".

26, 31-32: **Atunci, Iisus le-a zis: Voi, toți vă veți sminti întru Mine în noaptea aceasta, căci scris este: Bate-voi păstorul și se vor risipi oile turmei.** *(32)* **Dar după Învierea Mea**[34]**, voi merge mai înainte de voi în Galileea.** *(26, 31)* **Zaharia 13, 7 / Matei 11, 16 / Marcu 14, 27 / Ioan 16, 32** *(26, 32)* **Matei 28, 7, 16 / Marcu 14, 28; 16, 7 / Ioan 21, 1**

Ca un Dumnezeu le spune mai dinainte cele ce vor să fie. Și ca să nu se smintească – ca și cum ar fi clevetiți de Dânsul –, adaugă că este scris: „**Bate-voi păstorul și se vor risipi oile turmei**" *(Zaharia 13, 7)*, arătând aceasta: „Eu vă țineam pe voi, iar ducerea [plecarea] Mea vă va risipi pe voi". Și zice că Tatăl „**bate**" pe Fiul, fiindcă din voia Lui, adică cu slobozirea [îngăduința] Lui L-au răstignit iudeii pe Domnul. Căci [Dumnezeu] putând a opri [a împiedica pe iudei], însă neoprind, pentru această pricină se zice că a slobozit [îngăduit] Tatăl să fie „**bătut**" Fiul.

Apoi, risipindu-le întristarea, Hristos le binevestește că „**Voi învia și voi merge mai înainte de voi în Galileea**", arătând de aici că va părăsi Ierusalimul și la păgâni va merge, căci în Galileea locuiau păgânii.

26, 33-34: **Iar Petru, răspunzând, I-a zis: Dacă toți se vor sminti întru Tine, eu niciodată nu mă voi sminti.** *(34)* **Zis-a Iisus lui: Adevărat zic ție, că în noaptea aceasta, mai înainte de a cânta cocoșul, de trei ori te vei lepăda de Mine.** *(26, 33)* **Marcu 14, 29** *(26, 34)* **Marcu 14, 30 / Luca 22, 34 / Ioan 13, 38**

Din multă îndrăzneală, numai Petru singur făgăduiește că nu se va sminti. De aceea l-a lăsat pe el Hristos să cadă, ca să-l învețe a nu-și pune nădejdea întru sine însuși, ci întru Dumnezeu și să socotească mai credincioase cuvintele lui Hristos, decât pe a sa cunoștință[35]. Și spunând aceste cuvinte „**dacă toți se vor sminti întru Tine, eu niciodată nu mă voi sminti**", [Petru] se arată pe sine cum că este trufaș și cum că nu cunoaște pe a sa neputință. Iar Domnul îi spune mai dinainte și ceasul, zicând „**în noaptea aceasta, mai înainte de a cânta cocoșul**", dar și numărul lepădărilor [i-l arată, zicând] „**de trei ori te vei lepăda de Mine**".

26, 35-36: **Petru i-a zis: Și de ar fi să mor împreună cu Tine**[36]**, nu mă voi lepăda de Tine. Și toți ucenicii au zis la fel.** *(36)* **Atunci, Iisus a mers**

---

[34] În ediția de la 1805, în loc de „**dar după Învierea Mea**", se găsește „**iar după ce voi învia**".

[35] Adică să țină cuvintele lui Hristos mai presus de cugetele sale lăuntrice.

[36] În ediția de la 1805, în loc de „**Petru i-a zis: Și de ar fi să mor împreună cu Tine**", se găsește „**Zis-au Petru: De mi s-ar întâmpla și a muri împreună cu Tine**".

împreună cu ei la un loc ce se cheamă Ghetsimani[37] **și a zis ucenicilor: Ședeți aici, până ce Mă voi duce acolo și Mă voi ruga.**

(26, 35) **Marcu 14, 31 / Luca 22, 33** *(26, 36)* **Facere 22, 5 / Marcu 14, 32 / Luca 22, 39 / Ioan 18, 1**

Petru, voind să arate că adevărată dragoste are [pentru El], împotrivă grăiește Mântuitorului[38]. Căci după ce a scăpat de frica vinderii Lui, din dragoste, dar și din iubire de slavă, a început a se scula împotriva celorlalți și [chiar] lui Iisus Îi stă împotrivă. Și, la fel și ceilalți ucenici, dintru necunoștință se făgăduiesc înainte de cercarea [încercarea] ispitelor lucruri pe care nu puteau să le împlinească.

Și Se duce [Domnul] în loc osebit să Se roage, [ca să ne învețe] că rugăciunea are trebuință de îndeletnicire și de osebire [de lucrare și de netulburarea cea din afară].

26, 37-39: **Și luând cu Sine pe Petru și pe cei doi fii ai lui Zevedeu, a început a Se întrista și a Se mâhni.** *(38)* **Atunci le-a zis: Întristat este sufletul Meu până la moarte. Rămâneți aici și privegheați împreună cu Mine.** *(39)* **Și mergând puțin mai înainte, a căzut cu fața la pământ**[39]**, rugându-Se și zicând: Părintele Meu, de este cu putință, treacă de la Mine paharul acesta!**[40] **Însă nu precum voiesc Eu, ci precum Tu voiești.**

(26, 37) **2 Regi 15, 30 / Psalm 114, 3 / Matei 4, 21 / Marcu 14, 33 / Ioan 12, 27** *(26, 38)* **Psalm 41, 6, 12 / Marcu 14, 34 / Luca 22, 40** *(26, 39)* **Matei 20, 22 / Marcu 14, 35-36 / Luca 22, 41-42 / Ioan 5, 30; 6, 38 / Filipeni 2, 8 / Evrei 5, 7-8**

Nu-i ia pe toți ucenicii, ci pe cei trei, cărora le arătase slava Sa în Tabor *(Matei 17, 1-8)*, ca să nu se smintească văzându-L că Se roagă și „**Se întristează**". Dar și pe aceștia îi lasă deoparte și mergând „**mai înainte**", Se roagă.

---

[37] În ediția de la 1805, în loc de „**la un loc ce se cheamă Ghetsimani**", se găsește „**în satul ce se numește Ghetsimani**". „Ghetsimani" înseamnă „teasc de măsline". Grădina Ghetsimani era o livadă de măslini aflată la poalele Muntelui Măslinilor (Eleonului), spre răsărit de Ierusalim. În această grădină obișnuia Domnul Iisus ca să Se retragă adesea, pentru a Se ruga (*Dicționarul Noului Testament*, ed. cit., p. 196).

[38] Adică îi răspunde iarăși Mântuitorului, arătându-se împotrivitor.

[39] În ediția de la 1805, în loc de „**cu fața la pământ**", se găsește „**pe fața Sa**".

[40] Arătându-ne cum putem împlini acest cuvânt prin lucrare, Cuviosul Isaia Pustnicul zice: „Acest cuvânt ni se face și el al nostru, în înțelesul că, dacă voiește mintea să se suie pe Cruce, are nevoie de multă rugăciune și de multe lacrimi și să se supună în toată clipa lui Dumnezeu, cerând ajutorul bunătății Lui, ca să o întărească și să o păzească până o va învia pe ea înnoirea sfântă și nebiruită, deoarece, în ora Crucii este o mare primejdie. Și rugându-se, are nevoie de Petru și de Ioan, să fie cu ea, care închipuie credința sănătoasă și bărbăția inimii, sau nădejdea și iubirea de Dumnezeu" (*Filocalia românească*, vol. 12, *Cuvântul XIII: Despre cei ce s-au luptat și s-au desăvârșit*, cap 2, ed. Harisma, București, 1991, p. 105).

Și cu iconomie „**Se întristează și Se mâhnește**", ca să fie adeverit tuturor că om era cu adevărat, căci este lucrare a firii omenești a se înfricoșa de moarte, pentru că și în afara firii [în chip nefiresc] a intrat moartea și de aceea firea fuge de ea.

Încă a făcut aceasta și pentru ca să nu-L cunoască diavolul și [din această pricină] să sară asupra Lui – ca asupra unui simplu om – să-L omoare pe El, și astfel să se zdrobească diavolul [de către Dânsul].

Dar și întru alt chip: dacă ar fi sărit [s-ar fi repezit] Domnul la moarte, ar fi dat iudeilor pricină de răspundere, că nu au greșit omorând pe Cel Ce singur a sărit [s-a repezit] la Patimă[41]. Dintru aceasta ne învățăm și noi să nu ne aruncăm singuri în ispite, ci să ne rugăm să ne izbăvească [Dumnezeu] dintru acestea. De aceea, nici nu se duce prea departe [„**mergând puțin mai înainte**"], ci rămâne aproape de cei trei ucenici, ca auzindu-L pe Dânsul, să-I urmeze și ei [Lui] când vor cădea în ispite și asemenea să se roage.

Iar „**pahar**" numește Patima Sa, sau pentru somnul cel [ce vine] dintru acesta, sau pentru că s-a făcut nouă pricinuitoare de veselie și de mântuire. Și voiește „**să treacă**" de la El „**paharul**", fie ca să ne arate că după legile firești, ca un om se ferește de moarte – cum s-a spus mai înainte –, sau pentru că nu voia ca iudeii să păcătuiască una ca aceasta păcătuire, încât dintru aceasta să se facă stricarea templului și pierzare norodului. Însă voia cea Părintească [a Tatălui] voiește să se facă, ca și noi să ne învățăm că, deși firea noastră împotrivă ne trage pe noi, se cuvine a ne supune lui Dumnezeu și mai vârtos voia Lui să o împlinim.

26, 40-41: **Și a venit la ucenici și i-a găsit dormind și i-a zis lui Petru: Așa, n-ați putut un ceas să privegheați cu Mine!** *(41)* **Privegheați și vă rugați, ca să nu intrați în ispită. Căci duhul este osârduitor, dar trupul neputincios**[42].

(26, 40) **Ieremia 12, 5 / Marcu 14, 37 / Luca 22, 45** *(26, 41)* **Marcu 13, 33; 14, 38 / Luca 22, 40, 46 / Efeseni 6, 18**

Fiindcă Petru era îndrăzneț și tot așa și Iacov și Ioan, îi mustră pentru neputința lor, ca cei care mai cu îndrăzneală grăiseră. Și mai vârtos lui Petru îi spune: „«**Un ceas n-ați putut priveghea cu Mine**»; cum, atunci,

---

[41] Dacă cu grăbire s-ar fi dat pe Sine Domnul la moarte, ar fi dat cuvânt de răspuns iudeilor, anume că El singur S-a repezit la Patimă, iar ei nici o vină n-au, chiar dacă voiau să-L omoare.

[42] Cuviosul Petru Damaschinul ne învață cum se cuvine a lucra acest cuvânt al Domnului: „«Fără atenție și fără privegherea minții, e cu neputință să ne mântuim și să ne izbăvim de diavol, care umblă răcnind ca un leu pe cine să înghită *(1 Petru 5, 8)*» de aceea, Domnul zicea adesea către ucenicii Săi: «**Privegheați și vă rugați**... ». Prin aceste

sufletele voastre le veți pune pentru Mine?" Și iarăși, pentru că prin mustrare a rănit, vindecă prin a zice: „«**Duhul este osârduitor**» dar neputința trupului îi stă împotrivă", adică „de iertare vă învrednicesc pe voi, că nu din nebăgare de seamă ați adormit, ci dintru neputință. De aceea, fiindcă sunteți neputincioși, nu vă semețiți, ci «**vă rugați**», ca nicidecum «**să nu intrați în ispită**»".

Iar alții pe acest cuvânt: „**să nu intrați în ispită**", îl înțeleg în loc de: „să nu vă biruiți de ispită". Deci, cei ce așa tâlcuiesc, zic că Domnul nu a poruncit să fim neispitiți – pentru că ispitele sunt cele care ne încununează – ci să nu fim biruiți și înghițiți de ispită, intrând în pântecele ei ca întru cel al unei fiare. De aceea poruncește Domnul să ne rugăm, pentru că mai mare trebuință are de rugăciune cel ce s-a biruit de ispită, căci a intrat într-însa, adică a fost înghițit de dânsa.

26, 42-44: **Iarăși ducându-Se, a doua oară, S-a rugat, zicând: Părintele Meu, dacă nu este cu putință să treacă acest pahar, ca să nu-l beau, facă-se voia Ta**[43]. *(43)* **Și venind iarăși, i-a aflat dormind, căci ochii lor erau îngreuiați.** *(44)* **Și lăsându-i, S-a dus iarăși și a treia oară S-a rugat, același cuvânt zicând.** *(26, 42)* **Matei 20, 22 / Marcu 14, 39** *(26, 43)* **Marcu 14, 40** *(26, 44)* **Marcu 14, 41**

Învață-te, o, omule, a te ruga adeseori întru ispite, auzind că și Domnul de multe ori Se ruga!

Și aflându-i pe ei iarăși dormind, nu i-a mustrat ca să nu-i mâhnească, ci i-a lăsat. Și mergând s-a rugat „**a treia oară**", adeverind firea Sa omenească – căci numărul cel de „**trei**" arată adevărul și încredințarea.

26, 45-46: **Atunci a venit la ucenici și le-a zis: Dormiți, de acum și vă odihniți! Iată s-a apropiat ceasul și Fiul Omului va fi dat**[44] **în mâinile**

---

cuvinte El le vorbea mai înainte tuturor despre gândul morții, ca să fie gata spre o apărare bine primită, spre cea din fapte și din luare aminte. Fiindcă dracii, cum zice Sfântul Ilarion, sunt netrupești și fără somn și toată grija o au să ne războiască pe noi și să ne piardă sufletele, prin cuvânt, lucru și gând. Iar noi nu suntem așa, ci: uneori ne îngrijim de desfătare și de slava trecătoare, alteori de lucrurile vieții și totdeauna de alte multe. Și nu vrem să ne luăm nici măcar o parte din vreme ca să ne cercetăm viața, ca din aceasta mintea să poată dobândi obișnuința și să ia aminte, fără încetare, la sine însăși" (*Filocalia românească*, vol. 5, *Este cu neputință să se mântuiască cineva fără atenția amănunțită și fără paza minții*, ed. Humanitas, București, 2001, p. 67).

[43] În ediția de la 1805, în loc de „**dacă nu este cu putință să treacă acest pahar, ca să nu-l beau, facă-se voia Ta**", se găsește „**de nu poate trece acest pahar de la Mine, ca să nu-l beau pe el, fie voia Ta**".

[44] În ediția de la 1805, în loc de „**va fi dat**", se găsește „**se va da**".

păcătoșilor. *(46)* **Sculați-vă să mergem, iată s-a apropiat cel care M-a vândut.** *(26, 45)* **Marcu 14, 41** *(26, 46)* **Marcu 14, 42**

Arătând că nu are trebuință de ajutorul cel de la dânșii, când urma să fie vândut, le spune: „**Dormiți de acum și vă odihniți**!", poate și cu ironie o zice aceasta, ca și cum ar fi zis așa: „Iată, s-a apropiat vânzătorul, și de vă place vouă și vremea este prielnică, dormiți!"

Deci îi scoală pe ei din locul unde Se ruga și vine către cei care voiau să-L prindă pe El, și mai înainte îi întâmpină pe dânșii, ca și cum ar fi vrut să-i dea [aceia] oareșce [pricinuitor] de veselie[45]. Însă și rugăciunea cea dinainte și întâmpinarea prinzătorilor Săi s-au făcut din a Sa dumnezeiască purtare de grijă. De aceea voia El să nu pătimească, pentru ca să fie izbăviți iudeii din pierzania ce avea să-i ajungă pe ei, pentru păcatul săvârșit asupra Lui.

26, 47-50: **Și pe când vorbea încă, iată a sosit Iuda, unul dintre cei doisprezece, și împreună cu el mulțime multă cu săbii și cu ciomege, de la arhierei și de la bătrânii poporului**[46]. *(48)* **Iar vânzătorul le-a dat semn, zicând: Pe Care-L voi săruta, Acela este: puneți mâna pe El.** *(49)* **Și îndată, apropiindu-se de Iisus, a zis: Bucură-te, Învățătorule! Și L-a sărutat.** *(50)* **Iar Iisus i-a zis: Prietene, pentru ce ai venit? Atunci ei, apropiindu-se, au pus mâinile pe Iisus și L-au prins.** *(26, 47)* **Marcu 14, 43 / Luca 22, 47 / Ioan 18, 3 / Faptele Apostolilor 1, 16** *(26, 48)* **Marcu 14, 44 / Luca 22, 47** *(26, 48)* **2 Regi 20, 9 / Marcu 14, 45** *(26, 50)* **Psalm 40, 9 / Marcu 14, 46 / Luca 22, 48 / Ioan 13, 27**

Vezi armele arhiereilor? Ciomege și săbii, așa erau ei de pașnici și atâta duh al blândeții aveau!

Și zice Evanghelistul: „**unul dintre cei doisprezece**", minunându-se cum, deși ales și cu cei dintâi rânduit, s-a dat pe sine diavolului.

Drept aceea, și tu, o, omule, teme-te, măcar de-ai fi din cei de-aproape [ai lui Dumnezeu], ca nu cumva lenevindu-te, să cazi!

Și Iuda „**dă semn**", fiindcă era și noapte și nu-L puteau ei cunoaște [după chip]; iar mai vârtos pentru că cei care au venit să-L prindă nu erau atâția din norod, câți erau din slugile arhiereilor, care poate nicidecum nu-L cunoșteau pe Iisus. Iar ucenicul Îl arată pe Învățător prin „**sărutare**", căci știind acesta iubirea Lui de oameni, îndrăznește a-I da și sărutare. Iar Domnul suferă până în clipa cea din urmă, nevoindu-Se [sârguindu-Se] ca prin îndelunga [Sa] răbdare a-l dobândi pe el; iar când vede că nici așa

---

[45] Cu adevărat, dintru a Sa înainte-cunoștință, Domnul întâmpină ceata celor ce veneau să-L prindă, ca și cum aceștia i-ar fi adus veste de mare veselie.

[46] În ediția de la 1805, în loc de „**de la arhierei și de la bătrânii poporului**", se găsește „**trimiși de arhierei și de bătrânii poporului**".

nu s-a înțelepțit [Iuda], îi face pe ostași să cadă la pământ, precum Ioan zice *(Ioan 18, 6)*, ca măcar prin cădere să cunoască [Iuda] puterea Lui. Și când vede că nici așa nu s-a îndreptat din îndrăzneala răutății lui, atunci Se dă pe Sine [Se lasă prins]. Și cu ironie îl numește pe Iuda „**prieten**", căci sărutare ca de prieten Îi dăduse. Și-l întreabă: „**Pentru ce ai venit**?", adică „Ce gând te-a adus aicea? Oare ca un prieten? Atunci nu se cuvenea cu săbii să vii! Ca un vrăjmaș atunci? Și cum de-Mi dai sărutare?" Deci îl mustră pe el ca pe un viclean.

26, 51-54: **Și iată, unul dintre cei ce erau cu Iisus, întinzând mâna, a tras sabia**[47] **și, lovind pe sluga arhiereului, i-a tăiat urechea.** *(52)* **Atunci Iisus i-a zis: Întoarce sabia ta la locul ei, că toți cei ce scot sabia, de sabie**[48] **vor pieri.** *(53)* **Sau, ți se pare că nu pot să rog pe Tatăl Meu și să-Mi trimită acum mai mult de douăsprezece legiuni de Îngeri?** *(54)* **Dar cum se vor împlini Scripturile, că așa trebuie să fie?**[49]

(26, 51) **Marcu 14, 47 / Luca 22, 49-50 / Ioan 18, 10** *(26, 52)* **Facere 9, 6 / Numeri 35, 33 / 2 Regi 2, 26 / Luca 22, 51 / Apocalipsa 13, 10** *(26, 53)* **4 Regi 6, 17 / Daniil 7, 10 / Luca 24, 26** *(26, 54)* **Psalm 21 / Daniil 9, 26 / Matei 26, 24 / Luca 24, 25**

Petru era cel care a scos „**cuțitul**" [„**sabia**"], după cum zice Evanghelistul Ioan *(18, 10)*. Și avea cuțit, căci junghiase de curând mielul pe care-l mâncaseră [de Paști]. Și să nu-l prihănim [învinuim] pe Petru, că nu pentru sine ci din râvnă pentru Învățătorul a făcut aceasta[50]. Iar Domnul îndreptându-l pe el spre evangheliceasca petrecere [viețuire], îl învață să nu uneltească [folosească] cuțit [asupra aproapelui], măcar deși pentru Dumnezeu i se pare cuiva că izbândește [că face aceasta]. Iar Petru „**tăind urechea**" arată că iudeii boleau cu neauzirea [surzenia].

Apoi și cuvântul Scripturii [Vechi] pune [Domnul,] că ucigașul asemenea se va ucide, fiindcă „**toți cei ce scot sabia, de sabie vor pieri**"[51]. Și arată în chip umbrit că iudeii care au „**scos sabia**" asupra Sa, vor fi tăiați „**de sabia**" romanilor.

Și nu spune Mântuitorul: „Pot Eu să aduc douăsprezece legiuni de Îngeri", ci cu iconomie spune: „[**Sau, ți se pare că nu**] **pot să rog pe Tatăl Meu** [**și să-Mi trimită acum mai mult de douăsprezece legiuni de**

---

[47] În ediția de la 1805, în loc de „**întinzând mâna, a tras sabia**", se găsește „**tinzându-și mâna și-a scos cuțitul său**".

[48] În ediția de la 1805, în versetul 52, în loc de „**sabie**", se găsește „**cuțit**".

[49] În ediția de la 1805, versetul 54 este: „**Dar cum se vor umplea Scripturile, care zic că așa se cuvine să fie?**"

[50] Adică l-a rănit pe Malhus, sluga arhiereului *(Ioan 18, 10)*.

[51] Vezi *Facere 9, 6* și *Ieremia 15, 2*.

Îngeri?]", zicând acestea ca un om – pentru a lor neputință –, căci multe pătimiri ale firii omenești a arătat [Domnul] atunci: sudorile cele cu sânge, întristarea, mâhnirea și înfricoșarea; și n-ar fi părut că grăiește adevărul, zicând: „Eu însumi pot aduce de față Îngeri. Deci, de aș fi voit, în locul celor doisprezece ucenici, pentru Mine ar fi stat de față douăsprezece cete de Îngeri" – că legiunea este ceată preamare, de șase mii de călăreți.

Și spune [Domnul] că s-au făcut acestea toate pentru ca „**să se împlinească Scripturile**", care mai înainte au grăit despre lucrurile de față. Dar iudeii nu sunt răi pentru că mai înainte au pomenit Scripturile ale lor răutăți, ci pentru că din voința lor cea rea săvârșesc răutate, de aceea mai înainte au fost acestea puse în Scripturi de Duhul.

26, 55-56ᵃ: **În ceasul acela**[52]**, a zis Iisus mulțimilor: Ca la un tâlhar ați ieșit cu săbii și cu ciomege, ca să Mă prindeți. În fiecare zi ședeam în templu și învățam și n-ați pus mâna**[53] **pe Mine.** *(56)* **Dar toate acestea s-au făcut, ca să se împlinească scripturile Proorocilor**[54].

(26, 55) **Marcu 14, 48-49 / Luca 22, 52** *(26, 56ᵃ)* **Psalm 21, 17 / Plângeri 4, 20 / Marcu 14, 50 / Ioan 16, 32**

Arată Domnul că prinsoarea lor este fără de socoteală și cum că nu din puterea lor L-au prins, căci zice: „Când eram în templu, ați vrut să Mă prindeți, dar fiindcă nu am slobozit vouă aceasta, nu ați putut, iar acum de bună voie Mă dau pe Mine Însumi. Căci știu că este cu neputință să mintă Scripturile, cele care mai înainte au spus [au arătat] a voastră răutate".

26, 56ᵇ-58: **Atunci, ucenicii**[55]**, lăsându-L, au fugit.** *(57)* **Iar cei care L-au prins pe Iisus L-au dus la Caiafa, arhiereul, unde erau adunați cărturarii și bătrânii.** *(58)* **Iar Petru Îl urma**[56] **de departe, până a ajuns la curtea arhiereului și, intrând înăuntru, ședea cu slugile, ca să vadă sfârșitul**[57].

(26, 57) **Levitic 4, 15 / Marcu 14, 53/ Luca 22, 54 / Ioan 18, 12-14, 24**
(26, 58) **Marcu 14, 54 / Luca 22, 54-55 / Ioan 18, 15**

Ceilalți ucenici au fugit, iar Petru, mai fierbinte aflându-se către Învățătorul, „**mergea de departe**". Însă și Ioan „**mergea**", dar nu ca un ucenic, ci ca un cunoscut al arhiereului *(Ioan 18, 15)*.

---

[52] În ediția de la 1805, în loc de „**în ceasul acela**", se găsește „**întru acel ceas**".

[53] În ediția de la 1805, în loc de „**n-ați pus mâna**", se găsește „**nu M-ați prins**".

[54] În ediția de la 1805, în loc de „**să se împlinească scripturile**", se găsește „**să se plinească scripturile**".

[55] În ediția de la 1805, în loc de „**ucenicii**", se găsește „**ucenicii toți**".

[56] În ediția de la 1805, în loc de „**Îl urma**", se găsește „**mergea după El**".

[57] În ediția de la 1805, în loc de „**ca să vadă sfârșitul**", se găsește „**să-I vadă sfârșitul**".

26, 59-60[a]: **Iar arhiereii, bătrânii și tot sinedriul[58] căutau mărturie mincinoasă împotriva lui Iisus, ca să-L omoare.** *(60)* **Și n-au găsit, deși veniseră mulți martori mincinoși[59].**

(26, 59) **Psalm 26, 16; 34, 11 / Marcu 14, 55** *(26, 60[a])* **Deuteronom 19, 15-18 / 3 Regi 21, 13 / Psalm 26, 16; 34, 11; 93, 21 / Marcu 14, 57 / Faptele Apostolilor 6, 11-13**

Îl duc pe Iisus la Caiafa – căci acesta era arhiereu al anului aceluia –, unde și ceilalți petreceau noaptea, nemâncând ei atunci Paștile, ci așteptând să-L omoare pe Domnul și călcând Legea *(Ioan 18, 28)*. Căci Domnul a mâncat Paștile în vremea cea legiuită, iar ei numai ca să-L omoare pe Hristos, nu bagă seama nici de Lege.

26, 60[b]-64[a]: **Mai pe urmă însă au venit doi și au spus[60]:** *(61)* **Acesta a zis: Pot să dărâm templul lui Dumnezeu și în trei zile să-l clădesc.** *(62)* **Și sculându-se, arhiereul i-a zis: Nu răspunzi nimic la ceea ce mărturisesc aceștia împotriva Ta?** *(63)* **Dar Iisus tăcea. Și arhiereul I-a zis: Te jur pe Dumnezeul Cel Viu, să ne spui nouă de ești Tu Hristosul, Fiul lui Dumnezeu.** *(64)* **Iisus i-a răspuns: Tu ai zis.**

(26, 62) **Matei 27, 40 / Marcu 14, 58-60 / Ioan 2, 19** *(26, 63)* **Levitic 5, 1 / 3 Regi 22, 16 / Isaia 53, 7 / Matei 27, 12 / Marcu 14, 61 / Luca 22, 67 / Faptele Apostolilor 8, 32-33**

Cu adevărat, aceștia au fost martori mincinoși, căci Domnul Hristos n-a zis „pot să dărâm", ci „**dărâmați**" și n-a zis „templul lui Dumnezeu",

---

[58] În ediția de la 1805, în loc de „**sinedriul**", se găsește „**sfatul**". Sinedriul sau „marele sfat" era cel mai înalt for de judecată al iudeilor, cu sediul în Ierusalim. În vremea Domnului Hristos, sinedriul era alcătuit din 71 de membri. Întâia dată, sinedriul a fost organizat după robia babilonică. Membrii lui proveneau din trei categorii sau clase. Prima era cea a arhiereilor (saducheilor) sau a căpeteniilor preoților – ca șefi ai celor 24 de familii preoțești, dintre care se alegeau arhiereii. A doua clasă era cea a legiuitorilor și a cărturarilor – așa zișii „rabi" (dintre cărturari se pare că era și Nicodim – *Ioan 3, 1-10*). A treia clasă erau „bătrânii poporului" sau căpeteniile poporului, care erau capii principalelor familii din Ierusalim și dinafară și erau reprezentanții vechii nobilimi (dintre aceștia se pare că făcea parte și Iosif din Arimateea – *Matei 27, 57-59*). Arhiereii aparțineau partidei saducheilor, iar cărturarii, partidei fariseilor. Nu se știe care era numărul membrilor acestor clase, în alcătuirea sinedriului; se cunoaște, doar, că erau 70, plus arhiereul anului, care și prezida. Așadar, membrii sinedriului erau arhiereii și preoții sau saducheii, fariseii, cărturarii și bătrânii poporului. Sinedriul judeca abaterile și crimele cele mai grave și putea condamna chiar la moarte, așa cum au făcut cu Domnul Hristos, pe Care întâi L-a judecat, L-a condamnat și a cerut apoi lui Pilat răstignirea Lui. Sinedriul constituia, deci, marea forță a preoțimii, care prin el și prin autoritatea sa ținea masa iudeilor în supunerea formală a Legii (*Dicționarul Noului Testament*, ed. cit., pp. 479-478).

[59] În ediția de la 1805, versetul *60a* este: „**Și multe mărturii mincinoase viind de față, nu au aflat**".

[60] În ediția de la 1805, în loc de „**însă au venit doi și au spus**", se găsește „**viind două mărturii mincinoase, au zis**".

ci „**templul acesta**" – adică trupul Său – și iarăși n-a zis „îl voi zidi", ci „**îl voi ridica**" *(Ioan 2, 19)*. Deci, este vădit că martori mincinoși au fost, fiindcă unele a spus Hristos și altele zic ei că a zis [Domnul]. De aceea, văzând că adunarea și judecata lor este fărădelege [nelegiuită], „**Iisus tăcea**". Căci pe cei care nu i-au plecat minunile, cum i-ar fi plecat răspunsurile Sale?

Iar arhiereul, voind să-L arunce pe Domnul în hulă, întreabă: „**Ești Tu Hristosul, Fiul lui Dumnezeu**?", pentru ca de va zice: „Da, Eu sunt Fiul lui Dumnezeu", ca pe un hulitor să-L osândească, iar de Se va lepăda, pe El Însuși să-L aibă martor împotriva Sa.

Dar Domnul, Cel Care pe cei înțelepți întru meșteșugirea [înțelepciunii] lor îi prinde *(Iov 5, 12-13; 1 Corinteni 3, 19)*, răspunde: „**Tu ai zis**", adică „gura ta a mărturisit că Eu sunt Fiul lui Dumnezeu".

26, 64^b: **Și vă spun încă**[61]: **De acum veți vedea pe Fiul Omului șezând de-a dreapta puterii și venind pe norii Cerului.** *(26, 64^b)* **Psalm 109, 1 / Daniil 7, 13 / Matei 16, 27 / Marcu 14, 62 / Luca 22, 69 / Ioan 1, 51; 6, 62 / Faptele Apostolilor 1, 11 / Romani 14, 11 / 1 Tesaloniceni 4, 16 / Apocalipsa 1, 7**

Din proorocia lui Daniil le vorbește lor, că acela zice: „**pe norii Cerului venea cineva ca Fiul Omului**" *(Daniil 7, 13)*. Și pentru că Îl socoteau pe El că este înșelător, fiindcă Se arăta în chip smerit, le spune: „Mă veți vedea atunci, cu putere venind și șezând împreună cu Tatăl", căci „**putere**" aici pe [cea] a Tatălui [o] zice. Și nu de pe pământ, ci din Ceruri va veni [Mântuitorul Iisus Hristos].

26, 65-66: **Atunci, arhiereul și-a sfâșiat hainele**[62], **zicând**: **A hulit**! **Ce ne mai trebuie martori**[63]? **Iată acum ați auzit hula Lui**. *(66)* **Ce vi se pare**? **Iar ei, răspunzând, au zis**: **Este vinovat de moarte**[64].

(26, 65) **4 Regi 18, 37; 19, 1 / 1 Ezdra 9, 3 / Faptele Apostolilor 14, 14**
(26, 66) **Levitic 24, 16 / Ieremia 26, 11 / Marcu 14, 6 / Ioan 19, 7**

Era obiceiul la iudei ca atunci când venea ceva nenădăjduit asupra lor, să-și rupă [sfâșie] hainele. Deci, și Caiafa, ca pentru o oarecare arătată [adeverită] hulă, face așa ca să înșele poporul și să-i arate că greu a hulit [Domnul] și astfel să-i silească pe ei să spună că [El] „**Vinovat este morții**". Însă, cunoaște [înțelege] și că rupându-și Caiafa hainele, semn s-a făcut pentru sfârșitul preoției Legii celei Vechi.

---

[61] În ediția de la 1805, în loc de „**și vă spun încă**", se găsește „**însă zic vouă**".

[62] În ediția de la 1805, în loc de „**și-a sfâșiat hainele**", se găsește „**și-a rumpt hainele sale**".

[63] În ediția de la 1805, în loc de „**martori**", se găsește „**alte mărturii**".

[64] În ediția de la 1805, în loc de „**Este vinovat de moarte**", se găsește „**Vinovat este morții**".

26, 67-68: **Și au scuipat în obrazul Lui, bătându-L cu pumnii, iar unii Îi dădeau palme,** *(68)* **zicând: Proorocește-ne, Hristoase, cine este cel ce Te-a lovit.** *(26, 68)* **Psalm 21, 7 / Isaia 50, 6; 53, 3 / Marcu 14, 65 / Luca 22, 63-65 / Ioan 19, 3**

După ce L-au osândit, au săvârșit asupra Lui cele de ocară și L-au batjocorit, acoperind cu haină fața Sa, precum alt Evanghelist zice *(Marcu 14, 65; Luca 22, 63-65)*. Și pentru că Îl aveau [socoteau] ca pe un Prooroc, pentru aceasta Îl și batjocoresc întru acest chip.

26, 69-75: **Iar Petru ședea afară, în curte. Și o slujnică s-a apropiat de el, zicând: Și tu erai cu Iisus Galileianul.** *(70)* **Dar el s-a lepădat înaintea tuturor, zicând: Nu știu ce zici.** *(71)* **Și ieșind el la poartă, l-a văzut alta și a zis celor de acolo: Și acesta era cu Iisus Nazarineanul.** *(72)* **Și iarăși s-a lepădat cu jurământ: Nu cunosc pe Omul Acesta.** *(73)* **Iar după puțin, apropiindu-se cei ce stăteau acolo au zis lui Petru: Cu adevărat și tu ești dintre ei, căci și graiul tău te vădește.** *(74)* **Atunci el a început a se blestema și a se jura: Nu cunosc[65] pe Omul Acesta. Și îndată a cântat cocoșul.** *(75)* **Și Petru și-a adus aminte de cuvântul lui Iisus, Care zisese: Mai înainte de a cânta cocoșul, de trei ori te vei lepăda de Mine. Și ieșind afară, a plâns cu amar.**

(26, 69) **Marcu 14, 66-67 / Luca 22, 55-56 / Ioan 18, 16-17** *(26, 70)* **Marcu 14, 68 / Luca 22, 57 / Ioan 18, 17** *(26, 71)* **Marcu 14, 69 / Luca 22, 58** *(26, 72)* **Marcu 14, 70 / Luca 22, 58** *(26, 73)* **Judecători 12, 5-6 / Marcu 14, 70 / Luca 22, 59 / Ioan 18, 25-27***(26, 74)* **Marcu 14, 71 / Luca 22, 60 / Ioan 18, 25-27** *(26, 75)* **Marcu 14, 72 / Luca 22, 61-62 / Ioan 13, 38; 18, 25-27**

Petru, fiind biruit de nemărginită frică, uită făgăduințele și slujește neputinței celei omenești ca și cum ar fi fost mort de frică [spaimă] și nu știa ce zice.

Dar și după înalta înțelegere, cunoaște că Petru este vădit de „**slujnică**" – adică de neputința cea omenească –, aceasta fiind mică și în rânduială de slugă, până când, „**cântând cocoșul**", este adus el întru simțire. Iar „**cocoș**" este cuvântul care nu ne lasă pe noi a ne lenevi și a dormi, ci zice: „**Privegheați [și vă rugați]**" și „**deșteaptă-te cel ce dormi [și te scoală din morți și te va lumina Hristos**]" *(Matei 26, 41; Efeseni 5, 14)*. Deci, de cuvânt, ca de un oarecare „**cocoș**" fiind deșteptat Petru, „**a ieșit afară**" din „**curtea arhiereului**" *(Matei 26, 58)* – adică din închisoarea minții celei întunecate – și „**ieșind**" dintru nesimțire, „**a plâns cu amar**". Căci, cât a fost în „**curtea**" minții celei întunecate nu plângea, pentru că nu simțea, iar după ce „**a ieșit**", și-a venit întru simțire.

---

[65] În ediția de la 1805, în loc de „**Nu cunosc**", se găsește „**Nu știu**".

CAPITOLUL 27

Iisus înaintea lui Pilat. Iuda se spânzură. Iisus și Baraba. Iisus dat spre moarte. Biciuirea, batjocorirea, răstignirea, moartea, înmormântarea și paza mormântului[1]

27, 1-2: **Iar făcându-se dimineață**[2]**, toți arhierii și bătrânii poporului au ținut**[3] **sfat împotriva lui Iisus, ca să-L omoare.** *(2)* **Și, legându-L, L-au dus și L-au predat dregătorului Ponțiu Pilat**[4].

(27, 1) **Psalm 2, 1-2 / Miheia 2, 1 / Marcu 15, 1 / Luca 22, 66; 23, 1 / Ioan 18, 24** *(27, 2)* **Matei 20, 19 / Marcu 15, 1 / Luca 23, 1 / Ioan 18, 28**

Vezi cum diavolul i-a stăpânit pe toți, plecându-i la ucidere, în zile acestea [ale Paștilor] întru care se cuvenea să aducă jertfe și prinoase pentru alte păcate și era trebuință de sfințenie și curăție? Iar ei și Îl „**leagă**" și Îl „**duc**" [pe Domnul] la Pilat care era din Pont[5], însă fiind supus romanilor, a fost trimis să fie „**dregător**" al Iudeii. Deci i L-au „**dat**" pe Iisus lui Pilat ca pe un răzvrătitor, și ca și cum ar fi cugetat împotriva împăratului [Cezarului].

27, 3-5: **Atunci Iuda, cel ce L-a vândut, văzând că a fost osândit**[6]**, s-a căit și a adus înapoi arhiereilor și bătrânilor cei treizeci de arginți,** *(4)* **zicând: Am greșit vânzând sânge nevinovat. Ei i-au zis: Ce ne privește pe noi? Tu vei vedea.** *(5)* **Și el, aruncând arginții în templu, a plecat și, ducându-se, s-a spânzurat.** *(27, 3)* **Matei 26, 14-15** *(27, 4)* **Înțelepciune 2, 13** *(27, 5)* **2 Regi 17, 23 / Ieremia 32, 7 / Zaharia 11, 13 / Faptele Apostolilor 1, 18**

În urmă, Iuda își dă seama [pricepe] ce-a făcut și se căiește, dar nu bine [se căiește]. Pentru că a se prihăni [învinui] pe sine este bun lucru, dar a se spânzura, drăcesc. Că nesuferind ocările cele de pe urmă, se lipsește

---

[1] În ediția de la 1805, titlul capitolului este: *„Pentru ducerea lui Hristos la Pilat din Pont. Pentru Iuda ce s-a căit. Pentru judecata, ocara, bătaia, muncile și răstignirea Domnului. Pentru cererea trupului Domnului să se îngroape. Pentru străjerii mormântului"*.

[2] În ediția de la 1805, în loc de „**iar făcându-se dimineață**", se găsește „**iar dacă s-a făcut ziuă**".

[3] În ediția de la 1805, în loc de „**au ținut**", se găsește „**au făcut**".

[4] În ediția de la 1805, în loc de „**Ponțiu Pilat**", se găsește „**Pilat din Pont**".

[5] Pilat din Pont era originar din pontul Asiei Mici, a fost guvernator roman al Iudeii între anii 26-36, în vreme ce la Roma era împărat Tiberiu (14-37). Pontul era una dintre provinciile Asiei Mici, situată între Bitinia, Galatia, Capadocia, Mica Armenie și Marea Neagră sau Pontul Euxin (*Dicționarul Noului Testament*, ed. cit., pp. 397, 409).

[6] În ediția de la 1805, în loc de „**osândit**", se găsește „**judecat spre moarte**".

pe sine de viață, trebuință fiind să lăcrămeze [să-și plângă păcatul] și să-L îmblânzească pe Cel pe Care L-a vândut.

Iar unii zic că Iuda, fiind iubitor de argint, a crezut că el va dobândi bani de la iudei, vânzându-L pe Iisus, dar că Acesta nu va fi omorât, ci va scăpa de iudei, precum de multe ori a scăpat *(Luca 4, 30; Ioan 8, 59)*. Dar atunci, văzând că a fost judecat și osândit la moarte, **„s-a căit"**, fiindcă nu după cum a socotit el s-a petrecut lucrul; de aceea s-a și spânzurat, ca să-L apuce pe Hristos în iad și rugându-L, să dobândească mântuire. Însă să știi că și-a pus ștreangul de grumaz, spânzurându-se de un copac, însă plecându-se copacul, [Iuda] a mai trăit pe urmă, Dumnezeu vrând să-l păzească pe el sau spre pocăință, sau spre pildă și rușine. Căci spun [unii] că a căzut în boală de idropică, încât pe unde trecea cu lesnire o căruță, el nu putea să treacă[7]; apoi căzând [el] cu fața în jos s-a spintecat, adică a crăpat, precum [Sfântul] Luca spune în *Faptele Sfinților Apostolilor (1, 18)*.

27, 6-10: **Iar arhiereii, luând banii**[8]**, au zis: Nu se cuvine să-i punem în vistieria templului**[9]**, deoarece sunt preț de sânge.** *(7)* **Și ținând**[10] **ei sfat, au cumpărat cu ei Țarina Olarului, pentru îngroparea străinilor.** *(8)* **Pentru aceea s-a numit țarina aceea Țarina Sângelui, până în ziua de astăzi.** *(9)* **Atunci s-a împlinit cuvântul spus de Ieremia Proorocul, care zice: Și au luat cei treizeci de arginți, prețul celui prețuit, pe care L-au prețuit fiii lui Israil,** *(10)* **și i-au dat pe Țarina Olarului, după cum mi-a spus mie Domnul**[11].

(27, 8) **Faptele Apostolilor 1, 19** *(27, 9)* **Ieremia 32, 9 / Zaharia 11, 12-13**

„Corvana" numeau ei vistieria care se afla în templu, întru care puneau darurile cele ce se aduceau lui Dumnezeu. Și vezi cum Dumnezeu i-a scos din minți [i-a înnebunit] pe dânșii, ca să se vestească [**„până în ziua de astăzi"**]

---

[7] Adică atât de mult s-a umflat încât nu putea trece prin locul prin care ar fi trecut lesne o căruță.

[8] În ediția de la 1805, în loc de **„banii"**, se găsește **„arginții"**.

[9] În ediția de la 1805, în loc de **„vistieria templului"**, se găsește **„corvana"**.

[10] În ediția de la 1805, în loc de **„ținând"**, se găsește **„făcând"**.

[11] [1805] Zigaben spune că această proorocie nu se află în cartea lui Ieremia care se citește îndeobște, ci în cea ascunsă de către iudei. Încă este cu putință ca această proorocie să fi fost scoasă din carte din pizma și răutatea iudeilor, precum și la alte cuvinte și proorocii ale Scripturii au făcut. [n. e.] Pentru nota așezată aici de Cuvioșii Gherontie și Grigorie vezi și Eutimie Zigaben, *Tâlcuirea Psaltirii*, Iași, 1850, pp. 24-26. Această carte a fost tradusă în greaca nouă și îmbogățită cu numeroase note de către Sfântul Nicodim Aghioritul, cel care ne spune că prin nepurtarea de grijă a iudeilor s-au pierdut cărțile a opt dintre Prooroci. *Tâlcuirea Psaltirii* a fost tradusă în românește de vrednicul de pomenire Mitropolitul Veniamin Costachi.

voința [voia] lor cea vărsătoare de sânge? Căci „**până astăzi**" se numește țarina aceea „**Țarina Sângelui**", încât toți să pomenească uciderea Domnului.

Cunoaște încă și aceasta: că și la iudei atât era de cinstită iubirea de străini, încât pentru îngroparea lor se cumpărase locul acela. Deci, să ne rușinăm noi, cei cărora ni se pare că avem viață mai de săvârșit [desăvârșită], iar pe străini îi trecem cu vederea.

Iar „**prețul celui prețuit**", adică al lui Hristos, al Celui Care este neprețuit, însă „**L-au prețuit fiii lui Israil**", adică „**prețul**" Lui l-au pus fiii lui Israil, făcând ei tocmeală cu Iuda să-i dea „**treizeci de arginți**".

27, 11-14: **Iar Iisus stătea înaintea dregătorului. Și L-a întrebat dregătorul, zicând: Tu ești regele[12] iudeilor? Iar Iisus i-a răspuns: Tu zici.** *(12)* **Și la învinuirile aduse Lui de către arhierei și bătrâni[13], nu răspundea nimic.** *(13)* **Atunci I-a zis Pilat: Nu auzi câte mărturisesc împotriva[14] Ta?** *(14)* **Și nu i-a răspuns lui nici un cuvânt[15], încât dregătorul se mira foarte.**

(27, 11) **Marcu 15, 2 / Luca 23, 3 / Ioan 18, 33, 37 / 1 Timotei 6, 13** *(27, 12)* **Psalm 37, 13-14 / Isaia 53, 7 / Matei 26, 63 / Marcu 15, 3 / Luca 23, 9 / Ioan 19, 9** *(27, 13)* **Marcu 15, 4** *(27, 14)* **Marcu 15, 5**

A fost adus [Domnul] la Pilat, ca și cum ar fi fost pârât pentru vreo vină împotriva stăpânirii. Drept aceea Îl și întreabă [Pilat] pe Domnul dacă S-a sculat împotrivă [S-a răsculat] și dacă S-a ispitit să împărățească peste iudei. Iar Iisus îi răspunde: „**Tu zici**", dând răspuns preaînțelept, căci nici nu zice „nu sunt", nici „sunt". Că așa se poate înțelege: „Sunt precum zici", dar și așa: „Nu Eu spun aceasta, ci tu zici". Iar altceva „**nimic n-a răspuns**", căci vedea că fără de socoteală era judecata ce I Se făcea. Deci, „se minuna" [„**se mira foarte**"] Pilat de Domnul, întâi pentru că El nu băga seama [nu Se temea] de moarte, iar apoi cum [El], cuvântăreț fiind și având milioane [sumedenie] să pună înainte spre răspundere[16], „**nimic n-a răspuns**", ci pe cei care-L învinovățeau îi trecea cu vederea.

Deci ne învățăm și noi de aici a nu spune nimic [în apărarea noastră], dacă cu nedreptate suntem judecați, pentru ca să nu stârnim mai multă turburare, nici să nu ne facem pricinuitori de mai multă osândire celor ce nu ascultă răspunderile [răspunsurile] noastre.

---

[12] În ediția de la 1805, în loc de „**regele**", se găsește „**împăratul**".

[13] În ediția de la 1805, în loc de „**și la învinuirile aduse Lui de către arhierei și bătrâni**", se găsește „**și când Îl cleveteau pe El arhiereii și bătrânii**".

[14] În ediția de la 1805, în loc de „**împotriva**", se găsește „**asupra**".

[15] În ediția de la 1805, în loc de „**nici un cuvânt**", se găsește „**nici spre un cuvânt**".

[16] Domnul avea „milioane" de răspunsuri și cunoștea și cunoaște totul în chip desăvârșit ca un Ziditor al tuturor celor văzute și nevăzute. Deplin îi cunoștea și pe cei care atunci erau de față și Îl judecau spre moarte, însă tăcerea Lui nu o poate judeca nimeni.

27, 15-18: **La sărbătoarea Paştilor**[17]**, dregătorul avea obiceiul să elibereze mulţimii**[18] **un întemniţat pe care-l voiau.** *(16)* **Şi aveau atunci un vinovat vestit, care se numea Baraba.** *(17)* **Deci, adunaţi fiind ei, Pilat le-a zis: Pe cine voiţi să vi-l eliberez, pe Baraba**[19] **sau pe Iisus, Care se zice Hristos?** *(18)* **Căci ştia că din invidie**[20] **L-au dat în mâna lui.**

(27, 15) **Marcu 15, 6 / Luca 23, 17 / Ioan 18, 39** *(27, 16)* **Marcu 15, 7 / Luca 23, 18-19** *(27, 17)* **Matei 21, 11 / Marcu 15, 8-9 / Luca 23, 18-19 / Ioan 18, 39-40** *(27, 18)* **Matei 21, 11 / Marcu 15, 10**

Pilat se silea să-L slobozească pe Hristos cu toate că făcea aceasta mai cu moliciune decât i se cuvenea, căci i se cădea lui să stea împotrivă pentru adevăr[21].

Deci, întâi L-a întrebat pe Domnul: „**Nu auzi ce mărturisesc aceştia asupra Ta?**" Şi a întrebat pentru ca, răspunzând Hristos, să aibă pricină de a-L slobozi pe Dânsul. Dar, de vreme ce Domnul n-a răspuns, fiindcă ştia cu adevărat că, chiar de va răspunde, nu va fi slobozit, Pilat trece la altă cale şi aleargă de aici la obiceiul Paştilor[22] şi numai că n-a zis iudeilor: „Dacă nu voiţi să-L sloboziţi ca pe un nevinovat, măcar ca pe un osândit dăruiţi-L pe El praznicului". Căci, cum ar fi socotit Pilat că vor cere să fie răstignit Iisus Cel nevinovat, iar pe tâlharul cel vestit îl vor slobozi? Deci, ştiind că Acesta nu este vinovat, ci este [pe nedrept] zavistuit [de iudei], de aceea îi întreabă [pe cine vor să-l dăruiască praznicului, slobozindu-l]. Drept aceea de aici se vede că [Pilat] era moale, căci se cuvenea să se şi primejduiască pentru lucrul cel bun. De aceea şi vrednic de osândire este, ca unul care a acoperit adevărul.

Iar „**Varava**" se tâlcuieşte „fiu al tatălui", căci „var" înseamnă „fiu", iar „avva", „tată". Deci, iudeii au cerut pe fiul tatălui lor, adică al diavolului[23], iar pe Hristos L-au răstignit. Încă şi până acum, de fiul tatălui lor, de Antihrist se lipesc [alipesc], iar de Hristos se leapădă.

---

[17] În ediţia de la 1805, în loc de „**la sărbătoarea Paştilor**", se găseşte „**iar la Praznic**".

[18] În ediţia de la 1805, în loc de „**să elibereze mulţimii**", se găseşte „**să slobozească norodului**".

[19] În ediţia de la 1805, în loc de „**să vi-l eliberez, pe Baraba**", se găseşte „**să vi-l slobozesc, pe Varava**".

[20] În ediţia de la 1805, în loc de „**din invidie**", se găseşte „**pentru pizmă**".

[21] Adică să scoată la lumină adevărul şi să fie potrivnic nedreptăţii.

[22] Adică Pilat încearcă altă cale şi le aduce înainte obiceiul Paştilor.

[23] Mântuitorul Hristos le-a spus fariseilor mai înainte vreme: „**Voi sunteţi din tatăl vostru, diavolul şi vreţi să faceţi poftele tatălui vostru. El, de la început, a fost ucigător de oameni şi nu a stat întru adevăr, pentru că nu este adevăr întru el. Când grăieşte minciuna, grăieşte dintru ale sale, căci este mincinos şi tatăl minciunii**" *(Ioan 8, 44)*.

27, 19-26: **Și pe când stătea Pilat în scaunul de judecată, femeia lui i-a trimis acest cuvânt: Nimic să nu faci Dreptului Aceluia, că mult am suferit**[24] **azi, în vis, pentru El.** *(20)* **Însă arhiereii și bătrânii au ațâțat mulțimile**[25]**, ca să ceară pe Baraba, iar pe Iisus să-L piardă.** *(21)* **Iar dregătorul, răspunzând, le-a zis: Pe cine din cei doi voiți să vă eliberez**[26]**? Iar ei au răspuns: Pe Baraba.** *(22)* **Și Pilat le-a zis: Dar ce voi face cu Iisus, Ce Se cheamă Hristos? Toți au răspuns: Să fie răstignit!**[27] *(23)* **A zis iarăși Pilat: Dar ce rău a făcut? Ei însă mai tare strigau și ziceau: Să fie răstignit!** *(24)* **Și văzând Pilat că nimic nu folosește, ci mai mare turburare**[28] **se face, luând apă și-a spălat mâinile înaintea mulțimii, zicând: Nevinovat sunt de sângele Dreptului Acestuia. Voi veți vedea.** *(25)* **Iar tot poporul a răspuns și a zis: Sângele Lui asupra noastră și asupra copiilor noștri!** *(26)* **Atunci le-a eliberat pe Baraba, iar pe Iisus L-a biciuit**[29] **și L-a dat să fie răstignit.**

(27, 19) **Facere 40, 5** *(27, 20)* **Psalm 21, 12-13 / Marcu 15, 11 / Luca 23, 18 / Ioan 18, 40 / Faptele Apostolilor 3, 14** *(27, 21-23)* **Înțelepciune 2, 20 / Marcu 15, 9-14 / Luca 23, 17-23 / Ioan 18, 39** *(27, 24)* **Deuteronom 19, 10; 21, 6 / Luca 23, 24** *(27, 25)* **Deuteronom 19, 10 / 2 Regi 1, 16 / 3 Regi 2, 32 / Psalm 108, 14 / Faptele Apostolilor 5, 28** *(27, 26)* **Isaia 53, 5-6 / Marcu 15, 15 / Luca 23, 25 / Ioan 19, 1, 16**

O, minune! Fiind judecat de Pilat, înfricoșa Domnul pe femeia lui și nu Pilat vede visul, ci femeia sa. Iar aceasta s-a făcut sau pentru că era el nevrednic, sau pentru că nu ar fi crezut, sau poate chiar de ar fi crezut, s-ar fi părut că îndreptățește pe Domnul. Încă poate ar fi tăcut de ar fi văzut visul, ca și cel care era judecător. Și lucru al proniei este visul și nu s-a făcut pentru ca să-L slobozească pe Hristos, ci ca să se mântuiască femeia [lui Pilat].

Și de ce nu L-a slobozit? Pentru că nu era fără primejdie pentru Pilat să-L slobozească, căci Domnul era clevetit că umblă să Se facă împărat. Însă s-ar fi cuvenit ca Pilat să ceară dovezi: dacă a adunat ostași, dacă și-a făcut arme, dar el ca un ușor și molatic, se pleacă [la minciunile iudeilor]. De aceea nici nu este nevinovat, de vreme ce pe cel vestit în răutate îl dă lor, iar pentru Hristos întreabă: „**Dar ce voi face cu Iisus, Ce Se cheamă Hristos**?" Și astfel îi face pe iudei stăpânitori ai judecății, deși Pilat era dregătorul și ar fi putut să-L răpească pe El precum a făcut comandantul cohortei

[24] În ediția de la 1805, în loc de „**am suferit**", se găsește „**am pătimit**".

[25] În ediția de la 1805, în loc de „**au ațâțat mulțimile**", se găsește „**au plecat mulțimile**".

[26] În ediția de la 1805, în versetele *21* și *26*, în loc de „**eliberez/eliberat**", se găsește „**slobozesc/slobozit**".

[27] În ediția de la 1805, în versetele *22-23*, în loc de „**Să fie răstignit!**", se găsește „**Să se răstignească!**".

[28] În ediția de la 1805, în loc de „**mare turburare**", se găsește „**multă gâlceavă**".

[29] În ediția de la 1805, în loc de „**biciuit**", se găsește „**bătut**".

cu Pavel *(Faptele Apostolilor 21, 30-37)*. Iar ei zic: „**Să se răstignească**!", vrând nu numai ca să-L omoare, ci și vină rea [osândă de necinste] să aducă asupră-I, pentru că Crucea era muncă [chinuire și moarte] hotărâtă celor răi[30].

Iar Pilat „**și-a spălat mâinile**", ca și cum s-ar fi arătat pe sine că este curat de spurcăciunea nedreptății, dar rău socotea acestea, căci deși L-a numit „**Drept**" pe Iisus, L-a dat pe El ucigașilor.

Iar ei [evreii] primesc asupra lor munca [osânda și blestemul] pentru omorârea lui Hristos, [muncă] care i-a și ajuns pe ei, romanii aducând pierzarea lor și a fiilor lor. Încă și astăzi evreii, fiind fiii acelora care L-au omorât pe Domnul, au „**asupra**" lor sângele Lui, căci pentru necredința lor în Hristos, sunt ei goniți [prigoniți] de toți și nici o îndrăzneală nu au ei față de prigonitorii lor, tocmai din această pricină[31].

Iar Pilat a poruncit să fie „**bătut**" Iisus, ori făcându-le hatârul iudeilor, ori arătând că și el [Pilat] l-a osândit pe Dânsul, și nu om nevinovat voiau ei să răstignească, ci unul plin de necinste și ocară. Deci, s-a împlinit și cuvântul: „**Spatele l-am dat spre bătăi [și obrajii Mei spre pălmuiri și fața Mea nu am ferit-o de rușinea scuipărilor]**" *(Isaia 50, 6)*.

27, 27-30: **Atunci ostașii dregătorului, ducând ei pe Iisus în pretoriu**[32]**, au adunat în jurul Lui toată cohorta**[33]**,** *(28)* **și dezbrăcându-L de hainele Lui, I-au pus o hlamidă roșie.** *(29)* **Și împletind o cunună de spini, I-au pus-o pe cap și în mâna Lui cea dreaptă trestie; și, îngenunchind înaintea**

---

[30] Adică pentru cei învârtoșați întru mari răutăți și fărădelegi.

[31] Iar Sfântul Ioan Hrisostom zice: „Atunci când iudeii au pronunțat sentința asupra lor, atunci Pilat a îngăduit să se facă voia lor. Uită-te și acum cât e de mare nebunia lor! Atât de mare e furia lor, atât de cumplită e pofta lor cea rea că nu-i lasă deloc să vadă ce trebuie să facă și ce nu. Vreți să vă blestemați pe voi înșivă? Blestemați-vă! Dar pentru ce mai aduceți blestemul și asupra copiilor voștri? Cu toate acestea, iubitorul de oameni Dumnezeu n-a întărit sentința pronunțată de ei, nu numai peste copii, dar nici chiar peste ei, deși s-au folosit de o atât de mare furie și împotriva lor și împotriva copiilor lor, ci i-a primit și i-a învrednicit de mii și mii de bunătăți pe aceia dintre ei și dintre copiii lor care s-au pocăit. Dintre ei era Pavel; dintre ei, miile de credincioși din Ierusalim: «**Vezi, frate, câte mii de iudei au crezut**?» *(Faptele Apostolilor 21, 20)* Dacă unii s-au îndărătnicit, apoi pedeapsa să și-o socotească loruși" (*Omilii la Matei*, LXXXVIII, traducere, introducere, indici și note de Pr. Dumitru Fecioru, ed. IBMBOR, București, 1994, p. 968).

[32] Pretoriu era numirea dată locuinței magistratului roman, care era însărcinat cu justiția (în cazul de față Pilat). Tot așa se numea și palatul ocupat de un prefect sau de un procurator, de pildă palatul lui Irod din Cezareea *(Faptele Apostolilor 23, 35)* – *Dicționarul Noului Testament*, ed. cit., p. 420.

[33] În ediția de la 1805, în loc de „**toată cohorta**", se găsește „**toată mulțimea ostașilor**".

Lui, își băteau joc de El, zicând: Bucură-Te, regele[34] **iudeilor!** *(30)* **Și scuipând asupra Lui, au luat trestia și-L băteau peste cap.**

(27, 27-28) **Judecători 9, 24 / Psalm 21, 17 / Marcu 15, 16-17 / Luca 23, 11**
(27, 29-30) **Judecători 16, 25 / Isaia 53, 3-7 / Marcu 15, 17-19 / Luca 23, 11 / Ioan 19, 2-15**

Aici s-a plinit cuvântul lui David: „**Ocară celui fără de minte M-ai dat pe Mine**"[35] *(Psalm 38, 12)*, căci ostașii „**fără de minte**" fiind, [lucruri] vrednice de ei [de starea lor] făceau, că L-au îmbrăcat [în batjocură] ca pe un împărat și I-au pus „**hlamidă roșie**" în loc de porfiră, trestie în loc de sceptru și cunună de spini în loc de diademă. Și I Se închinau Lui în batjocură, căci [cuvântul] „**îngenunchind**" arată închinăciunea.

Și vezi cum tot chipul [felul] de ocară au săvârșit [asupra Lui][36]: fața cu scuipări, capul prin cununa cea de spini, mâna prin trestie, iar restul trupului prin hlamidă și urechile prin cuvintele cele batjocoritoare, ocărând ei.

Însă, deși aceia toate le făceau în batjocură, tu înțelege că acestea au fost săvârșite de Iisus și mai cu taină. Căci „**hlamida roșie**" arată firea noastră care sângeroasă fiind și ucigașă, a luat-o [Domnul] asupră-Și și îmbrăcându-Se cu ea, a sfințit-o; iar „**cununa de spini**" sunt păcatele care s-a întâmplat de s-au săvârșit din pricina grijilor vieții, pe care Hristos le pierde cu Dumnezeirea Sa, că aceasta înseamnă „**capul**" Lui. Iar „**trestia**", este semn al trupului nostru putred și neputincios, pe care l-a luat Domnul, precum și David zice: „**Dreapta Domnului m-a înălțat pe mine**" *(Psalm 117, 16)*. Și primind prin urechi ocările, a vindecat șoptirea [cea mincinoasă a] șarpelui, care a intrat prin urechile Evei.

27, 31-32: **Iar după ce L-au batjocorit, L-au dezbrăcat de hlamidă, L-au îmbrăcat cu hainele Lui, și L-au dus să-L răstignească.** *(32)* **Și ieșind, au găsit pe un om din Cirene, cu numele Simon; pe acesta l-au silit să ducă Crucea Lui.** *(27, 31)* **Judecători 16, 25 / Isaia 53, 3-7 / Marcu 15, 20 / Luca 23, 11 / Ioan 19, 15** *(27, 32)* **Numeri 19, 3 / Marcu 15, 21 / Luca 23, 26 / Ioan 19, 17 / Evrei 13, 12**

Trei Evangheliști spun că Simon a dus Crucea lui Iisus *(Marcu 15, 21; Luca 23, 36)*, iar Ioan spune că Domnul Și-a dus Crucea singur *(Ioan 19, 17)*. Deci este cu putință să fi fost amândouă, adică întru început Iisus să-Și fi dus Crucea, nevrând nimeni să o ducă, iar pe cale aflându-l [ostașii] pe Simon, l-au pus pe el să poarte Crucea.

Iar tu și aceasta învață-te, că „**Simon**" se tâlcuiește „ascultare". Deci acela care are ascultare, acela ridică și poartă Crucea lui Hristos. Dar pentru

---

[34] În ediția de la 1805, în loc de „**regele**", se găsește „**împăratul**".

[35] Trimiterea făcută aici la *Psalmi* este reprodusă după ediția din 1805.

[36] Adică tot trupul Lui cu tot felul de ocări L-au batjocorit.

că Cirene era și una dintre cele cinci cetăți [Pentapolis][37], sunt închipuite aici și cele cinci simțiri care sunt silite să ridice [și să ducă] Crucea.

27, 33-37: **Și venind la locul numit Golgota, care înseamnă: Locul Căpățânii**[38], *(34)* **i-au dat să bea vin**[39] **amestecat cu fiere; și, gustând, nu a voit să bea.** *(35)* **Iar după ce L-au răstignit, au împărțit hainele Lui, aruncând sorți**[40], **ca să se împlinească ceea ce s-a zis de Proorocul: Împărțit-au hainele Mele între ei, iar pentru cămașa Mea au aruncat sorți.** *(36)* **Și ostașii, șezând, Îl păzeau acolo.** *(37)* **Și deasupra capului au pus vina Lui scrisă: Acesta este Iisus, regele iudeilor**[41].

(27, 33) **Numeri 19, 3 / Marcu 15, 22 / Luca 23, 33 / Ioan 19, 17 / Evrei 13, 12**
(27, 34-35) **Psalm 21, 19-20; 68, 25 / Matei 27, 48 / Marcu 15, 22-24 / Luca 23, 34-36 / Ioan 19, 23** *(27, 36)* **Matei 27, 54** *(27, 37)* **Marcu 15, 26 / Luca 23, 38 / Luca 19, 19**

Se numea acela „**Locul Căpățânii**", pentru că spune o predanie a Părinților că acolo a fost îngropat Adam și, precum toți întru Adam am murit, așa întru Hristos se cuvenea să înviem *(Romani 5, 12, 14-15, 18, 19; 1 Corinteni 15, 21-22)*.

Încă să nu te turburi dacă îi auzi pe Evangheliști, zicând [Matei]: „**i-au dat să bea oțet amestecat cu fiere**", iar Marcu „**vin amestecat cu smirnă**" *(Marcu 15, 23)*, iar Ioan „**și era acolo un vas plin cu oțet; iar cei care Îl loviseră, punând în vârful unei trestii de isop un burete înmuiat în oțet, l-au dus la gura Lui**" *(Ioan 19, 29)*. Căci, fiind mulțimea fără rânduială, unii făceau unele, iar alții altele. Deci, e cu putință ca unul să fi adus „**vin**", iar altul„**oțet cu fiere**".

Și în multe feluri era săvârșită pedeapsa cu moartea, dar Hristos este omorât [răstignit] pe Cruce, pentru ca să sfințească și lemnul prin care am fost blestemați și pe toate să le blagoslovească [binecuvinteze]: pe cele cerești – care se arată prin partea de sus a Crucii –, pe cele de sub pământ

---

[37] Pentapolisul, numit după cele cinci orașe ale sale, a fost o colonie greacă în Africa de Nord, pe coasta de vest a Egiptului.

[38] Golgota este numele evreiesc al dealului sau stâncii pe care a fost răstignit Domnul Hristos. El poartă numele de „Locul Căpățânii", pentru că stânca aceea seamănă cu un cap de om. Unii spun că numele acesta i s-ar fi dat pentru că acolo se aflau multe căpățâni de oameni morți. Sfântul Vasile cel Mare zice că această denumire i-ar fi venit din faptul că – după o veche tradiție iudaică – aici s-ar fi găsit îngropat capul primului om, Adam (*Dicționarul Noului Testament*, ed. cit., p. 198).

[39] În ediția de la 1805, în loc de „**vin**", se găsește „**oțet**".

[40] În ediția de la 1805, în loc de „**aruncând sorți**", se găsește „**puind sorți**".

[41] În ediția de la 1805, în loc de „**Acesta este Iisus, regele iudeilor**", se găsește „**Acesta este împăratul iudeilor**".

– care se arată prin partea de sub picioare[42] [a Crucii] – și marginile pământului – Răsăritul și Apusul, care se arată prin părțile cele de-a curmezișul [brațele Crucii]. Și Hristos Își întinde mâinile [pe Cruce], ca să îmbrățișeze și să adune [la Sine] pe fiii lui Dumnezeu, cei risipiți.

Și „**au împărțit ostașii hainele Lui**" ca ale unui om sărac care nimic altceva nu avea.

Iar ce s-a scris pe Crucea Lui, Ioan numește „**titlu**" *(Ioan 19, 19)*, iar Matei „**vină**", căci s-a scris pentru care „**vină**" [pricină] a fost răstignit [Domnul], adică ca un „**Împărat al iudeilor**" și ca un scornitor de lucruri noi. Deci aceea ce s-a scris deasupra [pe Cruce] spre clevetire [defăimare] – adică „**Împărat**" –, această mărturie este credincioasă, căci chiar de vrăjmașii Lui a fost adusă, anume că „**Împărat**" este Domnul, Care pentru însăși aceasta a venit, să-i mântuiască pe „**iudei**". Dar, pentru că „**iudeii**" cei trupești n-au vrut ca să împărățească El peste dânșii, Se face Împărat al „**iudeilor**" celor duhovnicești – adică al celor care se mărturisesc –, că „**iudeu**" se zice [este numit] cel care se mărturisește.

27, 38-44: **Atunci au fost răstigniți împreună cu El doi tâlhari, unul de-a dreapta și altul de-a stânga.** *(39)* **Iar trecătorii Îl huleau, clătinându-și capetele,** *(40)* **și zicând: Tu, Cel Ce dărâmi[43] templul și în trei zile îl zidești, mântuiește-Te pe Tine Însuți! Dacă ești Fiul lui Dumnezeu, coboară-Te[44] de pe Cruce!** *(41)* **Asemenea și arhiereii, bătându-și joc de El, cu cărturarii și cu bătrânii, ziceau:** *(42)* **Pe alții i-a mântuit, iar pe Sine nu poate să Se mântuiască! Dacă este regele lui Israil, să Se coboare acum de pe Cruce, și vom crede în El.** *(43)* **S-a încrezut în Dumnezeu: Să-L scape acum, dacă-L vrea pe El! Căci a zis: Sunt Fiul lui Dumnezeu[45].** *(44)* **În același chip Îl ocărau și tâlharii cei împreună-răstigniți cu El.**

(27, 38) **Isaia 53, 12 / Marcu 15, 27 / Luca 23, 32 / Ioan 19, 18** *(27, 39)* **Psalm 21, 7; 68, 24; 108, 25 / Marcu 15, 29 / Luca 23, 35** *(27, 40-42)* **Matei 26, 61 / Marcu 14, 58; 15, 30-32 / Luca 23, 35-37 / Ioan 2, 19** *(27, 43)* **Psalm 21, 8 / Înțelepciune 2, 13, 18** *(27, 44)* **Daniil 3, 15; 6, 21 / Marcu 15, 32 / Luca 23, 39**

Spre ocara lui Hristos, răstignesc împreună cu El doi tâlhari, ca și El să fie socotit călcător de lege, precum aceia. Iar acești „**doi tâlhari**" au fost

---

[42] „Partea de sub picioare" este lemnul pe care au fost pironite picioarele Domnului, lemn ce poate fi numit „**așternut al picioarelor**", după proorocia lui David care zice: „**Înălțați pe Domnul Dumnezeul nostru și vă închinați așternutului picioarelor Lui, că sfânt este!**" *(Psalm 98, 5)*

[43] În ediția de la 1805, în loc de „**dărâmi**", se găsește „**strici**".

[44] În ediția de la 1805, în loc de „**coboară-Te**", se găsește „**pogoară-Te**".

[45] În ediția de la 1805, versetele *41-43* sunt: „**Așijderea și arhiereii, bătându-și joc de El, cu cărturarii și cu bătrânii și cu fariseii, ziceau: Pe alții i-a mântuit, iar pe Sine**

chip al celor două noroade [popoare], al celui evreiesc și al celui păgânesc, că amândouă erau călcătoare de Lege și-L ocărau [batjocoreau] pe Hristos, precum și acești tâlhari amândoi au făcut la început. Însă, mai pe urmă, unul cunoscându-L, L-a mărturisit „**Împărat**" și pentru aceea și zicea: „**Pomenește-mă, Doamne, întru Împărăția Ta**" *(Luca 23, 42)*. Deci întru acest chip [tot așa] și norodul cel păgânesc L-a mărturisit pe Hristos. Iar celălalt „**tâlhar**" – adică norodul iudeu – Îl hulea.

Și diavolul a șoptit celor ce ziceau: „**Dacă ești Fiul lui Dumnezeu, pogoară-Te de pe Cruce**!", ca să-L ispitească să Se pogoare și să se zădărnicească mântuirea tuturora, cea prin Cruce. De aici se vede că Hristos Fiu al lui Dumnezeu este, că nu S-a supus vrăjmașului; ca și tu, să te înveți că nu se cuvine a te supune meșteșugirilor diavolului, ci pe lucrul cel bun a-l face [împlini], chiar dacă oamenii vor avea rea bănuială către [pentru] noi[46].

27, 45-49: **Iar de la ceasul al șaselea, s-a făcut întuneric peste tot pământul, până la ceasul al nouălea,** *(46)* **iar în ceasul al nouălea a strigat Iisus cu glas mare, zicând: Eli, Eli, lama sabahtani? Adică: Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, pentru ce M-ai părăsit?**[47] *(47)* **Iar unii dintre cei care stăteau acolo, auzind, ziceau: Pe Ilie îl strigă Acesta.** *(48)* **Și unul dintre ei, alergând îndată și luând un burete, și umplându-l de oțet și punându-l într-o trestie, Îi da să bea.** *(49)* **Iar ceilalți ziceau: Lasă, să vedem dacă vine Ilie să-L mântuiască**[48].

(27, 45) **Amos 8, 9 / Luca 23, 44** *(27, 46)* **Psalm 21, 1 / Marcu 15, 34 / Evrei 5, 7** *(27, 47)* **Marcu 15, 35** *(27, 48)* **Psalm 68, 25 / Matei 27, 34 / Marcu 15, 36 / Luca 23, 36 / Ioan 19, 28-29** *(27, 49)* **Daniil 3, 25 / Înțelepciune 2, 17 / Marcu 15, 36 / Luca 23, 35-37**

„**Întunericul**" care s-a făcut [lăsat] nu era după rânduiala firii – care se face firește din întunecarea soarelui –, căci niciodată la paisprezece zile ale luminii lunii nu se face întunecare a soarelui – adică ceea ce se numește naștere [eclipsă] –, ci când este lună nouă, atunci se fac întunecările firești ale soarelui [eclipsele solare].

Iar în vremea Răstignirii, cu adevărat de paisprezece zile era lumina lunii, căci atunci se săvârșeau Paștile iudeilor *(Ieșire 12, 6, 18)*. De aceea, mai presus de fire a fost patima soarelui și în toată lumea a fost întunericul,

---

nu poate să Se mântuiască! Dacă este împărat al lui Israil, să Se pogoare acum de pe Cruce, și să credem într-însul. Nădăjduia spre Dumnezeu: Izbăvească-L acum pe Dânsul, dacă-L vrea pe El! Căci a zis: Sunt Fiul lui Dumnezeu".

[46] Adică ne vor defăima întru clevetire lăuntrică.

[47] În ediția de la 1805, în loc de „**pentru ce M-ai părăsit?**", se găsește „**căci M-ai lăsat?**"

[48] În ediția de la 1805, în loc de „**să vedem dacă vine Ilie să-L mântuiască**", se găsește „**să vedem au veni-va Ilie să-L mântuiască pe El**".

nu numai [ca la eclipsă] într-o parte a lumii – precum ar fi în Egipt –, ca să se arate că întreaga zidire plânge pentru Patima Ziditorului și că de la iudei s-a depărtat Lumina. Să vadă deci, iudeii care cereau „**semn din cer**" *(Matei 16, 1-4)*, cum se întunecă acum soarele!

Și fiindcă în ziua aceasta s-a zidit omul *(Facere 1, 26-31)* și în ceasul al șaselea a mâncat din pom – căci acesta a fost ceasul mâncării – Domnul a doua oară zidind pe om și greșeala lui vindecând-o, în ziua a șasea[49] și în „**ceasul al șaselea**" pe lemn Se pironește.

Și în limba evreiască rostește cuvântul cel proorocesc „**Eli, Eli, lama sabahtani**", ca să arate că nu Se împotrivește Scripturii celei Vechi.

Iar ceea ce zice: „**Căci M-ai lăsat**?" [„**Pentru ce M-ai părăsit**?"] *(Psalm 21, 1)*, o spune ca să arate că om a fost după adevăr, iar nu după nălucire [închipuire], pentru că omul în chip firesc are poftă [jinduiește și suspină] după viață, iubitor de viață fiind. Deci, după cum S-a înfiorat și S-a întristat mai înainte de Cruce *(Matei 26, 38; Marcu 14, 34; Luca 22, 40)*, arătând frica cea care în chip firesc este în noi, așa și acum spune: „**Căci M-ai lăsat**?" [„**Pentru ce M-ai părăsit**?"], arătând fireasca noastră iubire de viață, pentru că era om cu adevărat și întru toate asemenea nouă, afară de păcat.

Iar unii așa înțeleg aceste cuvinte: că Mântuitorul, fața iudeilor luând-o asupra Sa[50], zice: „Pentru ce ai părăsit, o, Tată, poporul iudeilor, ca să facă atât de mare păcat și să se dea pierzării?" Iar Mântuitorul spune aceasta, ca unul Care a fost dintre iudei – „**Căci M-ai lăsat**?" [„**Pentru ce M-ai părăsit**?"], adică „pentru ce ai părăsit neamul Meu, norodul Meu ca să-și facă un atât de mare rău împotriva Sa?"

Iar norodul, neînțelegând cele ce le spunea, căci erau oameni simpli și neînvățați în cele proorocești, socotea că îl strigă pe Ilie, pentru că nu toți iudeii știau cele proorocești [proorociile], după cum nici acum, poate, nu toți creștinii cunosc pe cele ale Evangheliștilor [Evangheliile].

Și Îl adapă cu „**oțet**", ca să moară mai degrabă, mai înainte de a veni [Proorocul] Ilie să-I ajute Lui. Pentru aceasta ceilalți zic: „**Lasă, să vedem au veni-va Ilie să-L mântuiască pe El**?" adică „nu-L face pe El să moară ca să cunoaștem de Îi va ajuta Lui Ilie".

---

[49] E vorba de ziua de vineri întru care Domnul S-a răstignit, la iudei aceasta fiind cea de a șasea zi a săptămânii.

[50] Adică Domnul face acestea ca și cum ar fi chip al poporul iudeu (i-ar închipui), și întru adâncul smereniei și al dragostei Sale, Cel Care pătimește pe Cruce arată că este împreună-pătimitor cu tot omul ce se află despărțit de Dumnezeu.

27, 50-53: **Iar Iisus, strigând iarăși cu glas mare, Și-a dat duhul.** *(51)* **Și iată, catapeteasma templului s-a sfâșiat**[51] **în două de sus până jos, și pământul s-a cutremurat și pietrele s-au despicat;** *(52)* **mormintele s-au deschis și multe trupuri ale Sfinților adormiți s-au sculat**[52]. *(53)* **Și ieșind din morminte, după Învierea Lui, au intrat**[53] **în cetatea sfântă și s-au arătat multora**[54].

(27, 50-53) **Ieșire 26, 31 / 1 Regi 1, 1 / 2 Paralipomena 3, 14 / Daniil 3, 25 / Înțelepciune 2, 17 / Matei 28, 1 / Marcu 15, 37-42 / Luca 23, 38-49 / Ioan 19, 30-37 / Evrei 10, 20**

Iisus strigă „**cu glas mare**", ca să cunoaștem că ceea ce zicea: „**Eu Îmi pun sufletul, ca iarăși să-l iau. Putere am Eu ca să-l pun și putere am iarăși să-l iau**" *(Ioan 10, 17-18)* era adevărat, căci cu stăpânire Își lasă sufletul. Și ce spune? „**Părinte, în mâinile Tale încredințez duhul Meu**" *(Luca 23, 46)*, căci nu de silă [nu silit], ci de voie Și-a lăsat [dat] duhul – că aceasta înseamnă „**încredințez**". Arată încă și aceasta: „Ca iarăși să-l iau înapoi", căci lucrul încredințat, iarăși se dă înapoi. Deci, har să fie Domnului, că după ce a murit El, și duhul Său în mâinile Tatălui l-a încredințat, de atunci și sufletele drepților în mâinile lui Dumnezeu se pun, și nu ca mai înainte, întru cele mai de jos ale iadului. Deci, sfințire a noastră s-a făcut moartea lui Hristos.

De aceea cheamă El „**cu glas mare**" moartea, neîndrăznind aceasta să se apropie de Dânsul, de n-ar fi fost chemată.

Iar „**catapeteasma templului**" era o oarecare pânză atârnată în mijlocul templului, care despărțea pe cele dinăuntru [sfânta sfintelor] de cele din afară, ca oarecare părere în mijloc. Și „**se rumpe**" [„**se sfâșie**"] aceasta, arătând Dumnezeu că partea templului cea neumblată, cea nevăzută, ale căreia pe cele dinăuntru le despărțea [acoperea] „**catapeteasma**", atât de mult va fi necinstită și spurcată, încât de toți va fi călcată [în picioare] și văzută.

---

[51] În ediția de la 1805, în loc de „**s-a sfâșiat**", se găsește „**s-a rumpt**".

[52] [1805] „**Multe trupuri ale Sfinților adormiți s-au sculat**", spre arătarea puterii Lui și spre înfricoșarea iudeilor s-a făcut, ca să cunoască ei că Acela, Care pe cei morți așa cu lesnire i-a înviat, cu mult mai lesne i-ar fi putut omorî pe cei vii. Încă și spre adeverirea Învierii ce va să fie, s-au făcut acestea (după Zigaben).

[53] În ediția de la 1805, în loc de „**au intrat**", se găsește „**au venit**".

[54] [1805] „**Și s-au arătat multora**", adică au intrat în Ierusalim și s-au arătat, ca să nu pară că după nălucire este deschiderea mormintelor și învierea celor adormiți. Și „**după Învierea Lui**" au ieșit din morminte și au intrat în sfânta cetate și „**s-au arătat multora**", ca din învierea acestora să se îndrepteze iudeii și să creadă și în Învierea Lui, socotind ei că Acela, Care pe aceștia i-a înviat, cu mult mai vârtos pe Sine S-a înviat. Și „**Sfinți**" au înviat, ca să fie vrednici de credință grăind ei pentru [despre] Hristos. Și „**arătându-se**", iarăși au adormit (după Zigaben).

Iar alții și alte pricini [înțelesuri] zic [aici], căci spun ei că „**rupându-se catapeteasma**", se însemnează [arată] ridicarea slovei Legii și descoperirea celor ce mai înainte erau ascunse de slovă, ca de o oarecare „**catapeteasmă**", iar cele care mai înainte erau ascunse și întunecate, acum se vor arăta, săvârșindu-se la Hristos *(2 Corinteni 3, 14-16)*.

Dar și aceasta este cu putință a zice [se poate înțelege]: că fiind la iudei obiceiul ca să-și rupă hainele pentru hulele împotriva lui Dumnezeu, și acum dumnezeiescul templu, ca și cum i-ar fi părut rău pentru moartea lui [Hristos-]Dumnezeu[55], și-a rupt haina Sa, care este „**catapeteasma**".

Încă și altele ar fi putut cineva a zice, însă acestea sunt de ajuns.

Iar stihiile „**s-au cutremurat**", arătând mai întâi că Cel Care pătimea era Făcătorul [lor], iar apoi însemnând că lucrurile se vor schimba, căci Scriptura unde rânduiește „**cutremur**", schimbarea lucrurilor o arată[56]. Deci s-a făcut mutarea cercetării lui Dumnezeu de la iudei la neamuri și „**pietrele**" – adică inimile cele împietrite ale păgânilor – „**s-au despicat**" și au primit pe sămânța adevărului.

Și cei omorâți de păcate au înviat și „**au venit în sfânta cetate**", în Ierusalimul cel de Sus, și „**s-au arătat multora**", [adică celor] care călătoresc pe „**calea cea lată**" *(Matei 7, 13)*. Și „**arătându-se**", s-au făcut lor chip de viață bună și de întoarcere, căci omul care l-a văzut pe cel ce mai înainte era omorât de patimi că s-a întors și a ajuns „**în sfânta cetate**" care este în Ceruri, cu adevărat îi urmează [celui ce stă drept pildă] și se întoarce și acesta. Iar acestea mai cu luare aminte [mai amănunțit] s-au înțeles[57].

Iar tu cunoaște că învierea morților care s-a făcut la Crucea [Patima] Domnului arată și slobozirea sufletelor celor din iad și cei care au înviat atunci „**s-au arătat multora**", ca să nu pară că este nălucire ceea ce s-a făcut. Și au înviat aceștia spre a fi semn; și arătat este că iarăși au murit. Iar unii zic că după ce a înviat Hristos, au înviat și aceștia și n-au mai murit, dar aceasta [învățătură] nu știu de se cuvine a o primi.

27, 54-56: **Iar sutașul și cei ce împreună cu el păzeau pe Iisus, văzând cutremurul și cele întâmplate, s-au înfricoșat foarte, zicând: Cu adevărat, Fiul lui Dumnezeu era Acesta!** *(55)* **Și erau acolo multe femei, privind**

---

[55] Vezi și tâlcuirea de la *Matei 26, 65-66*.

[56] Vezi în *Vechiul Testament*: *1 Regi 4, 5; 14, 15; 2 Regi 22, 8; 3 Regi 19, 11-12; Psalm 17, 9; 59, 2; 67, 9; 113, 17; Isaia 29, 6; Iezechiil 27, 35; 38, 19; Avacum 3, 10; Ioil 2, 10; Amos 1, 1; 1 Macabei 1, 29*, iar în *Noul Testament*: *Matei 21, 10; 24, 7; 28, 2, 4; Faptele Apostolilor 4, 31; 16, 26; Apocalipsa 6, 12; 8, 15; 11, 13, 19; 16, 18*, precum și în multe alte locuri scripturistice.

[57] Adică au fost tâlcuite mai în amănunțime după înțelesul cel îndreptător de năravuri.

de departe, care urmaseră din Galileea pe Iisus, slujindu-I. *(56)* **Între care era și Maria Magdalena și Maria, mama lui Iacov și a lui Iosi, și mama fiilor lui Zevedeu.** *(27, 54-56)* **Matei 28, 1 / Marcu 15, 44-47 / Luca 23, 52-55**

Sutașul cel ce era păgân, din semne crede, dimpreună cu cei care erau cu el. Iar iudeii, cei care i-au auzit pe Prooroci și Legea, rămân necredincioși, atât de rău [cumplit] lucru este răutatea! Și mai apoi sutașul acesta s-a făcut și mucenic pentru Hristos[58].

Iar „**femeile**" – neamul care s-a osândit –, cele ce sunt miloase mai vârtos decât toți, privind cele ce s-au făcut, dobândesc cele dintâi vederea celor bune. Căci ucenicii fug, dar femeile stau [rămân].

Iar „**Maria, mama lui Iacov și a lui Iosi**" o numește pe Născătoarea de Dumnezeu[59], căci Iacov și Iosi erau fii ai lui Iosif de la cea dintâi a lui femeie. Deci, de vreme ce Născătoarea de Dumnezeu a fost dată lui Iosif și toți o socoteau a fi femeia lui, cu cuviință se spune că este maică a fiilor lui, adică [mama lor] vitregă.

Iar „**mama fiilor lui Zevedeu**", Salomeea se numea și se spune că și aceasta era fiică a lui Iosif.

27, 57-61: **Iar făcându-se seară, a venit un om bogat din Arimateea, cu numele Iosif, care și el era ucenic al lui Iisus.** *(58)* **Acesta, ducându-se la Pilat, a cerut trupul lui Iisus. Atunci Pilat a poruncit să i se dea.** *(59)* **Și Iosif, luând trupul, l-a înfășurat în giulgiu curat de in**[60], *(60)* **și l-a pus în mormântul nou al său, pe care-l săpase în stâncă**[61], **și, prăvălind o piatră mare la ușa mormântului, s-a dus.** *(61)* **Iar acolo era Maria Magdalena și cealaltă Marie, șezând în fața**[62] **mormântului.** *(17, 57)* **Marcu 15, 43 / Luca 23, 50-51 / Ioan 19, 38** *(27, 58-61)* **Matei 28, 1 / Marcu 15, 44-47 / Luca 23, 52-55**

Iosif din Arimateea care mai înainte se ascundea [tăinuia], iar acum mare lucru îndrăznește punând sufletul său pentru trupul Învățătorului și primind atâtea vrăjmășii de la toți iudeii. Și ca un mare dar Pilat îi dă trupul Domnului, căci ca un turburător [răzvrătitor] fiind omorât Hristos, era cu urmare ca trupul Lui să fie aruncat neîngropat. Dar Iosif, fiind bogat poate că i-a și dat

---

[58] E vorba de Sfântul Mucenic Longhin sutașul, care este prăznuit în Biserica Ortodoxă la 16 octombrie.

[59] Vezi și Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, LXXXVIII, ed. IBMBOR, București, 1994, p. 985 (traducere, introducere, indici și note de Pr. Dumitru Fecioru).

[60] În ediția de la 1805, în loc de „**l-a înfășurat în giulgiu curat de in**", se găsește „**l-a învălit în giulgiu curat**".

[61] În ediția de la 1805, în loc de „**în stâncă**", se găsește „**în piatră**".

[62] În ediția de la 1805, în loc de „**în fața**", se găsește „**în preajma**".

lui Pilat aur. Și luându-L, îl cinstește pe El, punându-L **„în mormânt nou"**, întru care nimeni nu mai fusese pus niciodată. Iar acest lucru este al iconomiei lui Dumnezeu, ca nu cumva după ce va învia Hristos, să poată zice cineva că poate alt mort a înviat; pentru aceea **„nou"** este **„mormântul"**.

Iar Maria Magdalena și cealaltă Marie – adică Născătoarea de Dumnezeu pe care mai sus a numit-o **„mama lui Iosi și a lui Iacov"** –, acestea două **„ședeau în preajma mormântului"**, așteptând ca de va înceta turbarea [iudeilor], să meargă să îmbrățișeze trupul și să-L ungă pe El cu mir[62]. Despre aceste femei zice Isaia: **„Femei venind de la vedere, veniți! Pentru că nu este norod care are pricepere"**[63] *(Isaia 27, 11)* – căci arătat este că despre norodul iudaicesc, care L-a răstignit pe Domnul a spus Proorocul că **„nu are pricepere"**[64] *(Luca 23, 34)*. Drept aceea le cheamă pe ele, să lase poporul cel nepriceput și să vină la Apostoli și să le binevestească lor Învierea.

27, 62-66: **Iar a doua zi, care este după vineri, s-au adunat arhiereii și fariseii la Pilat,** *(63)* **zicând: Doamne, ne-am adus aminte că amăgitorul Acela a spus, fiind încă în viață[65]: După trei zile Mă voi scula.** *(64)* **Deci, poruncește ca mormântul să fie păzit până a treia zi, ca nu cumva ucenicii Lui să vină și să-L fure și să spună poporului: S-a sculat din morți. Și va fi rătăcirea de pe urmă[66] mai rea decât cea dintâi.** *(65)* **Pilat le-a zis: Aveți strajă[67], mergeți și întăriți cum știți.** *(66)* **Iar ei, ducându-se, au întărit mormântul cu strajă, pecetluind piatra[68].** *(27, 62-63)* **Matei 16, 21; 17, 23; 20, 19; 26, 61 / Marcu 8, 31; 10, 34 / Luca 9, 22; 18, 33; 24, 6 / Ioan 2, 19; 7, 12** *(27, 64-66)* **Psalm 40, 8 / Daniil 6, 18**

Ziua de sâmbătă nici nu o numește „sâmbătă"[69], că nici nu era sâmbătă, din pricina răutății iudeilor. Căci Legea oprea să se miște cineva din locul

---

[62] **„Omorât ai fost, dar nu Te-ai despărțit, Cuvinte, de trupul pe care l-ai luat; că de s-a și stricat templul Tău în vremea Patimii, și așa unul era Ipostasul Dumnezeirii și al trupului Tău; că în amânouă, Unul ești, Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu, Dumnezeu și om"** *(Cântarea a VI-a din Canonul Sâmbetei celei Mari)*.

[63] În ediția din 1988 a Sfintei Scripturi, versetul de la *Isaia 27, 11* este: **„Când crengile se usucă, se rup și cad, femeile vin și le dau foc. Acesta este un popor fără minte și nici Ziditorul lui nu Se milostivește de el și nici Făcătorul lui nu are milă de el"**.

[64] Cu înțelesul de: „un popor fără de minte".

[65] În ediția de la 1805, în loc de **„amăgitorul Acela a spus, fiind încă în viață"**, se găsește **„înșelătorul Acela a spus, încă fiind viu"**.

[66] În ediția de la 1805, în loc de **„de pe urmă"**, se găsește **„de apoi"**.

[67] În ediția de la 1805, în verstele 65-66, în loc de **„strajă"**, se găsește **„custodie"**.

[68] [1805] **„Pecetluind piatra"**, adică nu numai că au întărit piatra punând deasupra peceți, ci și alegând ostași – pe care i-au voit – i-au pus să străjuiască, iar aceștia sunt cei pe care îi numește **„custodie"** (după Zigaben).

[69] Ci o numește **„a doua zi, care este după vineri"**.

lui sâmbăta *(Deuteronom 5, 14)*, iar călcătorii de Lege iudei, în loc de legiuita lor adunare „**se adună la Pilat**", care era de altă seminție. Și aceștia din răutatea lor se pornesc de vin la Pilat și „**întăresc mormântul**". Iar aceasta iconomia lui Dumnezeu a fost, ca să mărturisească Învierea chiar vrăjmașii, pentru pecetluirea mormântului și straja care s-a pus.

Însă se cuvine să cercăm [cercetăm] de unde știau iudeii că a zis: „**după trei zile Mă voi scula**", căci Domnul nu a zis aceasta [în chip] arătat și descoperit. Deci este cu putință a zice că din pilda lui Ioná au cunoscut [ei] aceasta, căci Hristos a zis: „**Că precum a fost Ioná în pântecele chitului, trei zile și trei nopți, așa va fi și Fiul Omului în inima pământului [trei zile și trei nopți]**" *(Matei 12, 40)*. Sau din cuvintele: „**Dărâmați templul acesta [și în trei zile îl voi ridica]**" *(Ioan 2, 19)* pentru că, dacă mai înainte ei n-au înțeles cuvântul acesta și socoteau că despre templul iudaicesc vorbește Domnul, au mărturisit împotriva Lui[70]. Dar acum, cunoscând că „**templu**" [„**biserică**"] a numit trupul Său, se tem. Și-L numesc „**înșelător**", neîncetând din răutatea lor nici după moartea Lui.

Iar „**custodie**" se numește la romani straja. Deci pe ostașii cei care au fost rânduiți spre a păzi îi numește „**custodie**"[71].

---

[70] Vezi și tâlcuirea de la *Matei 26, 60b-64a*.

[71] Așadar iudeii nu numai că au întărit mormântul punând deasupra peceți, ci au și ales ostașii care să-l străjuiască.

CAPITOLUL 28
Învierea lui Hristos. Arătările Mântuitorului. Porunca Botezului[1]

28, 1-8: **După ce a trecut sâmbăta, când se lumina de ziua întâi a săptămânii [Duminică]**[2]**, au venit Maria Magdalena și cealaltă Marie, ca să vadă mormântul.** *(2)* **Și iată s-a făcut cutremur mare, că Îngerul Domnului, coborând din Cer și venind, a prăvălit piatra și ședea deasupra ei**[3]. *(3)* **Și înfățișarea lui era ca fulgerul și îmbrăcămintea lui albă ca zăpada.** *(4)* **Și de frica lui s-au cutremurat cei ce păzeau și s-au făcut ca morți.** *(5)* **Iar Îngerul, răspunzând, a zis femeilor: Nu vă temeți, că știu că pe Iisus Cel răstignit Îl căutați.** *(6)* **Nu este aici; căci S-a sculat precum a zis; veniți de vedeți locul unde a zăcut.** *(7)* **Și degrabă mergând, spuneți ucenicilor Lui că S-a sculat din morți și iată va merge înaintea voastră**[4] **în**

---

[1] În ediția de la 1805, titlul capitolului este: *„Pentru Învierea Domnului. Pentru cercetarea femeilor la mormânt. Pentru străjerii mormântului, ce au fost martori ai Învierii. Pentru arătarea lui Hristos Apostolilor și femeilor în Galileea"*.

[2] În ediția din 1805, în versetul *1* se află: **„Iară sâmbătă târziu, întru ceea ce lumina spre una din sâmbete"**, cu următoarea notă: [1805] Sfântul Dionisie al Alexandriei zice că acest cuvințel – **„târziu"**, unii socotesc că vrea să arate seara sâmbetei, dar cei mai pricepuți nu socotesc așa, ci înțeleg „noapte adâncă". Și cum că **„târziu"** arată aici noaptea, iar nu seara, cunoaștem dintru ceea ce a adăugat **„întru ceea ce lumina spre una din sâmbete"**. Încă și Eutimie Zigaben zice că prin **„sâmbăta târziu"**, sau „târziu după sâmbătă" (după cum este și în grecește), Evanghelistul a arătat sfârșitul tuturor sâmbetelor, adică al celor șapte zile ale săptămânii pe care evreii le numeau „sâmbete". Că și noi, zicând „ziua târziu", sau „noaptea târziu" arătăm sfârșitul acestora. Iar sfârșit al celor șapte zile ale săptămânii este mai vârtos sfârșitul sâmbetei. Deci, ca să nu socotești cum că la sfârșitul sâmbetei au venit la mormânt femeile, ci la începutul mânecării Duminicii, a adăugat: **„întru ceea ce lumina"** – adică „în ziua ceea ce lumina, ceea ce se arată". Și mai lămurit făcând cuvântul, a adăugat pe urmă **„spre una din sâmbete"**. Iar **„una din sâmbete"**, adică cea dintâi din zilele săptămânii, este Duminica. Și așa scriind Evanghelistul, a arătat începutul mânecării Duminicii.

[3] În ediția de la 1805, în loc de **„coborând din Cer și venind, a prăvălit piatra"**, se găsește **„pogorând din Cer și venind, a prăvălit piatra de pe ușă"**.

[4] În ediția de la 1805, în loc de **„înaintea voastră"**, se găsește **„mai înainte de voi"**.

Galileea; acolo Îl veți vedea. Iată v-am spus vouă. *(8)* **Iar plecând ele în grabă de la mormânt, cu frică și cu bucurie mare au alergat să vestească ucenicilor Lui.** *(28, 1)* **Matei 27, 56, 61 / Marcu 16, 1 / Luca 23, 56; 24, 1 / Ioan 20, 1** *(28, 2)* **Marcu 16, 3-5 / Luca 24, 4 / Ioan 20, 11-12** *(28, 3)* **Daniil 10, 6 / Marcu 16, 5 / Luca 24, 4** *(28, 4)* **Marcu 16, 5 / Luca 24, 5** *(28, 5)* **Marcu 16, 6 / Luca 24, 5 / Ioan 20, 13** *(28, 6)* **Matei 12, 40; 16, 21; 17, 23 / Marcu 16, 6 / Luca 24, 6** *(28, 7)* **Matei 26, 32 / Marcu 14, 28; 16, 7 / Luca 24, 6 / Ioan 21, 1 / Faptele Apostolilor 1, 3; 10, 40-41 / 1 Corinteni 15, 5** *(28, 8)* **Judecători 13, 22 / Marcu 16, 8 / Luca 24, 9-10, 22**

Aceasta ce zice „**sâmbăta târziu**", este deopotrivă cu cea zisă de Luca „**la mânecare**" *(Luca 24, 1)* și cu cea de la Marcu „**foarte de dimineață, pe când răsărea soarele**" *(Marcu 16, 1)*, căci prin „**soare**" aici ni se cuvine să înțelegem zorile soarelui celui de dimineață, căci după ce apucă ceasul al VIII-lea al nopții, de atunci se socotește începătura [începutul] zilei ce va să fie [ce urmează] și dimineața începe. Deci atunci era noaptea sâmbetei și începătură a Duminicii – pe care „**una din sâmbete**" o numește, căci „sâmbete" numeau zilele săptămânii, iar „**una**" pe cea dintâi. Întrucât „**Duminica**" este „**una din sâmbete**", adică cea dintâi a zilelor săptămânii, căci după cea dintâi se zice [se numără] îndată și cea de a doua, apoi și ce de a treia și pe rând toate celelalte[5].

Deci a înviat Domnul Hristos când piatra încă era deasupra „**mormântului**", iar după ce a înviat Dânsul vine și Îngerul ca să „**prăvălească piatra**", și să dea femeilor intrare la mormânt. Și se face „**cutremur**" ca să se deștepte străjerii și să cunoască lucrul cel nou care s-a făcut.

---

[5] Așadar atunci când a înviat Domnul Hristos era noaptea sâmbetei și începătură a Duminicii, iar această Duminică Evanghelistul o numește „**una din sâmbete**", pentru că evreii „sâmbete" numeau zilele săptămânii. Denumirea de „sâmbătă", ca și cea de „săptămână", legată de ea, au rămas în Noul Testament ca un ebraism, sau ca un fel de exprimare evreiască, fel care nu corespunde modului nostru de gândire și exprimare. Trebuie știut că evreii nu cunoșteau sau nu foloseau „săptămâna planetară", cu denumirea zilelor săptămânii după zei, cum o aveau romanii: Luna, Marte, Mercur, Jupiter, Venus, Saturn și Ziua Soarelui. Ci iudeii, ca și elinii (grecii), numărau zilele săptămânii, zicând: „prima zi a sâmbetei (sau a săptămânii)", „a doua zi a sâmbetei (sau a săptămânii)"... iar a șaptea se numea „sabat". Acesta era un fel greoi de exprimare a zilelor. De aceea, treptat, au adoptat și creștinii – după romani – numirile zilelor, încât la început, Ziua Domnului era numită „Ziua Soarelui", până când s-a creat expresia „Dies-Dominica", numire care traducea expresia grecească „Kiriaki imera" – Duminica, „Ziua Domnească" sau „Ziua Domnului". Așa se explică de ce ziua în care a înviat Domnul Hristos este numită când „**una a sâmbetelor**" sau „**ziua întâi, prima a săptămânii**" *(Matei 28, 1; Marcu 16, 2, 9; Ioan 20, 1, 19)*, adică Duminica, când „**prima zi de după sâmbătă**" *(Luca 24, 1)* – după *Dicționarul Noului Testament*, ed. cit., p. 451.

Iar Domnul a înviat a treia zi. Dar, cum se numără cele trei zile? Întru al VI-lea ceas[6] al vinerii a fost răstignit, de la acesta până la al IX-lea ceas a fost „**întuneric**"[7] – răstimp pe care noapte să-l socotești. Iar de la al IX-lea ceas a fost lumină – aceasta este zi. Iată, deci, o zi și o noapte. Iarăși, noaptea de vineri și ziua sâmbetei, a doua zi și a doua noapte sunt. Iar noaptea de sâmbătă, până când se lumina de ziuă – căci de la luminarea de zi toată ziua se numără –, iată a treia zi și a treia noapte[8].

Încă și în alt chip [altfel] poți să numești [socotești] cele trei zile: vineri și-a dat Domnul duhul, aceasta este o zi; sâmbătă a fost înmormântat, aceasta este a doua zi. Iar în noaptea Duminicii [pe când se lumina de ziuă] a înviat – deci din parte se numără și Duminica în loc de altă zi. Și așa iată cele trei zile! Căci și la cei adormiți, de va muri careva pe la al X-lea ceas [spre seară], iar altul pe la ceasul I al aceleiași zile [dimineața], se spune că amândoi au murit întru aceeași zi.

Am și altă pricină să-ți zic la aceasta, [anume] cum trei zile și trei nopți se vor număra. Deci, ia aminte: joi seara a făcut Domnul Cina și a zis uce-

---

[6] În cultul creștin, ziua liturgică nu începe cu miezul nopții sau cu dimineața, ca în măsurătoarea laică a timpului, ci cu seara. Ziua liturgică este, deci, intervalul de timp dintre două seri consecutive; de aceea, sărbătorirea și slujba oricărei zile liturgice începe cu vecernia din ajunul zilei (laice) respective, care este cea dintâi dintre laudele bisericești zilnice. Datina aceasta este moștenită din tradiția iudaică de socotire a timpului, așa cum o vedem concretizată, de exemplu, în referatul biblic al zidirii lumii, unde zilele creației sunt numărate începând cu seara și continuând cu dimineața: „**Și a fost seară și a fost dimineață: ziua întâi**" *(Facere 1, 5)*. Tot din cultul iudaic a moștenit Biserica creștină și împărțirea zilelor în Ceasuri. Lăsând la o parte nopțile (care erau împărțite, ca și la romani, în patru sferturi, numite „străji" sau „vegheri"), ziua (adică intervalul de timp de dimineața până seara, socotit de 12 ore) era împărțită în patru sferturi de câte trei ore fiecare, și anume: *Ceasul I*, cuprinzând primele trei ore ale dimineții (între orele 6-9); *Ceasul al III-lea*, cuprinzând a doua parte a dimineții (între orele 9-12); *Ceasul al VI-lea*, cuprinzând al treilea sfert al zilei (între orele 12-15, adică amiaza); *Ceasul al IX-lea*, cuprinzând ultimul sfert al zilei (între orele 15-18, adică seara).Biserica Ortodoxă a reținut această veche împărțire a zilei, folosind-o în cultul ei, mai ales pentru indicarea și denumirea diferitelor momente de rugăciune din cursul zilei. Rânduiala aceasta se păstrează și astăzi în programul zilnic de rugăciune din mănăstiri (cu denumirile din Ceaslov) – după Pr. Ene Braniște, *Liturgica generală*, ed. IBMBOR, București, 1993, pp. 129-130.

[7] „**Iar de la ceasul al șaselea, s-a făcut întuneric peste tot pământul, până la ceasul al nouălea**" *(Matei 27, 45)*.

[8] Iar Cleopa, în drum spre Emaus, îi spune Împreună-Călătorului: „**Astăzi este a treia zi de când s-au petrecut acestea**" (zi care începuse când se „**lumina spre una din sâmbete**") – adică e „**a treia zi**" de la răstignirea, moartea și îngroparea Domnului *(Luca 24, 19-21)*.

nicilor: „**Luaţi, mâncaţi, acesta este trupul Meu**" *(Matei 26, 26)*. Deci, de vreme ce stăpânire avea de la Sine a-Şi pune sufletul Său, arătat este că de atunci S-a junghiat pe Sine, de când a dat ucenicilor Săi trupul, căci nimeni nu mănâncă ceva, de nu va fi mai întâi junghiat. Deci, numără: din seara când Îşi dă trupul Său şi până vinerea, în al VI-lea ceas – o zi şi o noapte; iarăşi întunericul cel de la al VI-lea ceas până la al IX-lea şi lumina de la al IX-lea ceas până seara – a doua zi şi a doua noapte; noaptea de după vineri şi ziua sâmbetei – a treia zi şi a treia noapte. Şi „**sâmbătă târziu**" a înviat Hristos. Iată, aşadar, plinirea [numărului] celor trei zile şi trei nopţi!

Matei a zis că Îngerul şedea pe piatră, iar Marcu zice că după ce a răsturnat piatra, şedea înlăuntru în mormânt, de-a dreapta *(Marcu 16, 4-5)*. Oare, este aici vreo nepotrivire? Nu, ci cu urmare este că mai întâi s-a arătat Îngerul pe piatră, apoi, intrând femeile, Îngerul a mers mai înainte şi iarăşi s-a arătat înlăuntru, în mormânt, şezând de-a dreapta. Şi femeilor le zice: „«**Nu vă temeţi**» voi, căci străjerii vrednici sunt de a se teme, dar voi, ucenițele Domnului, nu vă temeţi!". Şi după ce le izbăveşte de frică, le binevesteşte lor Învierea, că se cuvenea mai întâi a scoate frica [a le izbăvi de frică], apoi a le binevesti. Şi nu se ruşinează a-L numi „**Cel răstignit**" pe Hristos, fiindcă întru Cruce, ca într-un semn de biruinţă Se laudă, pentru că toate bunătăţile ni le-a pricinuit nouă Crucea.

28, 9-10: **Dar, când mergeau ele să vestească[9] ucenicilor, iată Iisus le-a întâmpinat, zicând: Bucuraţi-vă! Iar ele, apropiindu-se, au cuprins picioarele Lui şi I s-au închinat.** *(10)* **Atunci Iisus le-a zis: Nu vă temeţi. Duceţi-vă şi vestiţi[10] fraţilor Mei, ca să meargă în Galileea, şi acolo Mă vor vedea**.

(18, 9) **Marcu 16, 9-10 / Luca 8, 2 / Ioan 20, 14** *(28, 10)* **Ioan 20, 17 / Evrei 2, 11**

Le zice femeilor: „**Bucuraţi-vă**!", căci de vreme ce neamul femeiesc a fost osândit a se întrista, Domnul, prin Învierea Sa, le-a pricinuit bucurie şi le-a binecuvântat pe dânsele. De aceea şi ele, din multa sfială şi cinste [ce aveau] către Dânsul, Îi „**cuprind picioarele**", dintru evlavie neîndrăznind de altă parte a trupului să se atingă, fără numai de părţile cele mai de pe urmă ale trupului lui Hristos.

Iar unii zic că într-adins au apucat „**picioarele Lui**", ca să cunoască dacă a înviat cu adevărat şi nu cu nălucire şi să vadă de nu este cumva duh, căci aveau bănuială că este duh[11]. Deci, atunci aceste două Marii s-au

[9] În ediţia de la 1805, în loc de „**să vestească**", se găseşte „**să spuie**".

[10] În ediţia de la 1805, în loc de „**duceţi-vă şi vestiţi**", se găseşte „**mergeţi de vestiţi**".

[11] Căci poate se sminteau întru a lor minte din pricina necuprinsei puteri a minunii Învierii Domnului.

atins de „**picioarele Lui**". Iar Ioan spune că Maria Magdalena se ispitea să se atingă de Domnul *(Ioan 20, 17)*, dar nu i se dă voie pentru că voia să fie pururea cu Dânsul, ca mai înainte [de răstignirea Sa]; şi poate mai vârtos pentru aceea nu i se dă voie, că era ea iscoditoare. Căci, de vreme ce s-a atins de picioarele Lui, după cum zice Matei, ce nevoie mai era să se atingă încă o dată. Deci ca pe ceea ce este iscoditoare, o îndepărtează pe ea.

28, 11-15: **Şi plecând ele, iată unii din strajă, venind în cetate, au vestit arhiereilor toate cele întâmplate**[12]. *(12)* **Şi, adunându-se ei împreună cu bătrânii şi ţinând sfat, au dat bani mulţi ostaşilor**[13], *(13)* **zicând: Spuneţi că ucenicii Lui, venind noaptea, L-au furat, pe când noi dormeam;** *(14)* **şi de se va auzi aceasta la dregătorul, noi îl vom îndupleca şi pe voi fără de grijă vă vom face.** *(15)* **Iar ei, luând arginţii, au făcut precum au fost învăţaţi. Şi s-a răspândit**[14] **cuvântul acesta între iudei, până în ziua de azi.**

Străjerii au vestit toate câte s-au întâmplat: că s-a făcut cutremur, că singură s-a dat la o parte piatra, că ei, înfricoşându-se, au căzut ca nişte morţi.

Iar iudeii, nici pentru minunile care s-au făcut la Patimă, nici pentru cele ce s-au mărturisit la mormânt, nici măcar de străjeri ruşinându-se, cu patima lor strică pe ostaşi – adică cu iubirea de argint –, supunându-i să zică cum că ucenicii L-au furat, lucru care este mai nebunesc şi mai păgânesc decât toate! Căci, cum L-ar fi furat, o, nebunilor, ucenicii, ei care erau încuiaţi în casă de spaimă şi nicidecum nu îndrăzneau să iasă afară? Şi dacă L-ar fi furat ca pe un mort, cum, mai apoi ar fi murit pentru Dânsul, propovăduind că a înviat Domnul cu adevărat, pentru minciună făcându-se mucenici?

28, 16-20: **Iar cei unsprezece ucenici au mers în Galileea, la muntele unde le poruncise lor Iisus.** *(17)* **Şi văzându-L, I s-au închinat, ei care se îndoiseră**[15]. *(18)* **Şi apropiindu-Se Iisus, le-a vorbit lor, zicând: Datu-Mi-S-a toată puterea**[16], **în Cer şi pe pământ.** *(19)* **Drept aceea, mergând, învăţaţi toate neamurile**[17], **botezându-le în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului**

[12] În ediţia de la 1805, în loc de „**cele întâmplate**", se găseşte „**cele ce s-au făcut**".

[13] În ediţia de la 1805, în loc de „**ţinând sfat, au dat bani mulţi ostaşilor**", se găseşte „**făcând sfat, au dat bani mulţi slujitorilor**".

[14] În ediţia de la 1805, în loc de „**s-a răspândit**", se găseşte „**s-a vestit**".

[15] În ediţia de la 1805, în loc de „**ei care se îndoiseră**", se găseşte „**iară unii s-au îndoit**".

[16] În ediţia de la 1805, în loc de „**puterea**", se găseşte „**stăpânirea**".

[17] În ediţia de la 1805, în loc de „**neamurile**", se găseşte „**limbile**".

Duh, *(20)* **învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit vouă, și iată Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârșitul veacului. Amin.**

(28, 16) **Matei 26, 32; 28, 7 / Marcu 14, 28** *(28, 17)* **Luca 24, 52** *(28, 18)* **Psalm 8, 6 / Daniil 7, 13-14 / Matei 11, 27 / Luca 1, 32; 10, 22 / Ioan 3, 31, 35; 5, 22; 13, 2; 17, 2 / 1 Petru 3, 22 / Romani 14, 9 / 1 Corinteni 15, 24 / Efeseni 1, 10, 22 / Filipeni 2, 9 / Coloseni 1, 16 / Evrei 2, 8 / Apocalipsa 17, 14; 19, 16** *(28, 19)* **Isaia 52, 10 / Marcu 16, 15 / Luca 24, 47 / Ioan 15, 16 / Faptele Apostolilor 2, 38 / 1 Ioan 5, 7 / Romani 10, 18 / Coloseni 1, 23** *(28, 20)* **Matei 18, 20 / Ioan 14, 18**

După cum zice Ioan, întâi S-a arătat Iisus ucenicilor întru înseși Ziua Învierii *(Ioan 20, 19)*, intrând la ei prin ușile încuiate. Apoi S-a arătat după opt zile, când și Toma a crezut *(Ioan 20, 26)*, iar după aceea, fiindcă ei aveau să meargă în Galileea și încă nu se adunaseră toți împreună – ci unii dintre ei pescuiau la marea Tiberiadei –, S-a arătat numai celor care pescuiau, care erau șapte la număr *(Ioan 21, 1)*.

Deci, ceea ce spune acum Matei, s-a făcut mai pe urmă, după cele pe care le spune Ioan, căci de multe ori S-a arătat lor Hristos Cel înviat, vreme [timp] de patruzeci de zile viind și ducându-Se, fiindcă nu pururea și în toată vremea era împreună cu ucenicii în cele patruzeci de zile. Deci cei unsprezece ucenici care erau verhovnici, împreună cu toți ceilalți s-au închinat lui Hristos, „**iară unii s-au îndoit**". Deci, se cuvine așa să înțelegi: cei unsprezece ucenici au mers în Galileea și s-au închinat Lui, „**iar unii**" – poate oarecare din cei șaptezeci – „**s-au îndoit**" de Hristos, dar mai pe urmă s-au încredințat și aceștia[18]. Iar unii spun că Matei nu-i pomenește pe cei care „**s-au îndoit**" și ceea ce n-a spus el – anume că Toma s-a îndoit – spune Ioan *(20, 25)*. Deci, se cuvine așa să înțelegi: mergând în Galileea s-au închinat Lui; iar aceștia care s-au închinat în Galileea „**s-au îndoit**" mai înainte în Ierusalim, precum zice [Marcu *(16, 11-14)* și] Luca *(24, 11)*.

Așadar Iisus le-a grăit lor: „**Datu-Mi-S-a toată stăpânirea [puterea], în Cer și pe pământ**". Iar aceasta întru acest chip este: „Ca un Dumnezeu și Ziditor aveam «**stăpânirea**» tuturor" – că toate sunt roabe lui Dumnezeu, după cum zice David *(Psalm 88, 12; 118, 91)*. „Dar supunerea cea de [bună] voie nu o aveam și acum voi avea-o și pe aceasta, căci se vor supune Mie toate, fiindcă prin Cruce am biruit pe cel care avea stăpânirea morții". Că îndoită este supunerea: fără de voie – fiindcă toți suntem robi ai lui Dumnezeu, chiar fără voia noastră, cum sunt și dracii – și de voie, după

---

[18] După cum ne tâlcuiește Sfântul Teofilact aceștia care se îndoiseră erau poate din ceata celor șaptezeci pe care îi alesese Mântuitorul *(Luca 10, 1)*. Iar dacă ne smintim socotind că tocmai cei pe care i-a ales Mântuitorul „**s-au îndoit**" de Învierea Lui, să cumpănim lăuntric dacă la Praznicul Învierii Domnului, noi înșine grăim întru dreptate și adevăr: „Hristos a înviat!"

cum era Pavel rob al lui Hristos *(Galateni 1, 10; 2 Timotei 1, 8)*. Dar, mai înainte numai supunerea cea fără de voie având-o de la toţi Domnul, se părea că oarecum doar pe jumătate avea Mântuitorul „**stăpânirea**" tuturor. Iar după Cruce, fiindcă s-a întins cunoştinţa de Dumnezeu la toţi [oamenii] şi cu supunerea cea de voie s-au supus toţi, cu cuviinţă [pe drept cuvânt] zice Domnul că acum a luat „**toată stăpânirea**". „Că mai înainte, în parte aveam «**stăpânirea**» – căci numai fără voie Îmi slujeau Mie, pentru că sunt Făcătorul [lor] –, iar acum şi cu cunoştinţă slujindu-Mi Mie oamenii, «**toată**» şi deplină «**stăpânire**» Mi S-a dat", [căci zice: „**Datu-Mi-S-a toată stăpânirea, în Cer şi pe pământ**"]. Dar de la cine I S-a dat Lui? Arătat este cu adevărat că de la Sine şi de la a Sa smerenie, că de nu S-ar fi smerit şi de nu S-ar fi lovit cu împotrivă luptătorul prin Cruce[19], nu ne-ar fi mântuit pe noi. Deci aceea ce zice „**Datu-Mi-S-a toată stăpânirea [puterea]**", aşa să o înţelegi: „Prin ale Mele nevoinţe şi lupte am mântuit pe oameni şi Mi s-au făcut de acum soartă[20] şi norod al Meu". Deci, peste tot „**pământul**" are Hristos „**stăpânirea**" – fiindcă tot pământul L-a cunoscut pe El –, dar şi „**în Cer**" – fiindcă plata şi petrecerea [vieţuirea] celor care cred întru El este în Ceruri.

Încă şi întru alt chip [înţelege]: de vreme ce firea omenească, cea care mai înainte era osândită, unindu-se cu Dumnezeu Cuvântul după ipostas[21] în Ceruri şade [petrece], fiind închinată de Îngeri, cu cuviinţă zice: „**Datu-Mi-S-a toată stăpânirea [puterea], în Cer**". Căci firea omenească, cea care mai înainte slujea, acum întru Hristos stăpâneşte toate.

Şi cuprinzător să spun, ceea ce zice „**Datu-Mi-S-a toată stăpânirea [puterea]**", aşa să înţelegi. Dacă o vei lua [pe aceasta] cum că despre Dumnezeu-Cuvântul se zice, să o înţelegi aşa: „«**Mi S-a dat toată stăpânirea**», fiindcă şi nevrând şi vrând acum Mă cunosc pe Mine Dumnezeu, cei care mai înainte după chipul supunerii celei fără de voie Îmi slujeau Mie". Iar dacă o vei înţelege cum că se zice ca despre firea omenească [a Mântuitorului], aşa să o înţelegi: „Eu firea cea [omenească] care mai înainte eram osândită, iar după cea către Fiul lui Dumnezeu, fără de amestecare unire, Dumnezeu fiind, am luat stăpânirea asupra tuturor, ca să fiu închinat în Cer şi pe pământ slăvit de toate marginile".

Aşadar, îi trimite pe ucenici nu numai către iudei, ci – pentru că are „**stăpânirea**" tuturor, toată firea omenească sfinţind-o întru Sine – cu

[19] Adică dacă nu s-ar fi luptat prin Cruce cu potrivnicul şi pizmaşul firii omeneşti.

[20] Acest cuvânt poate avea atât înţelesul de *destin, menire, parte, sorocire, orândă*, fie cel de *con-soartă, aleasă, logodnică, mireasă*.

[21] [Aici] Ipostas – fiecare dintre cele trei Persoane: Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh, sub care este înfăţişat Dumnezeu.

cuviință la „**toate neamurile**" îi trimite, poruncindu-le să boteze „**în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh**".

Deci, rușineze-se Arie[22] și Sabelie[23]. Pe Arie, pentru că a zis Hristos ca să se boteze în numele Celor Trei, care nume unul este, iar pe Sabelie, pentru că și pe toate cele trei Fețe[24] le-a pomenit Domnul, nu numai o Față, precum acela hulea, ca să aibă trei nume, și uneori adică să Se numească Tată, iar alteori Fiu, iar alteori Duh, ci mai vârtos pe Trei Fețe, care au Un [singur] nume, adică Dumnezeu.

Apoi, de vreme ce nu este de ajuns a se boteza, ci se cuvine și a lucra faptele cele bune după Botez, spune Domnul: „Învățându-i pe ei «**să păzească toate câte am poruncit vouă**», nu una sau două, ci «**toate**» poruncile Mele". Deci, să ne înfricoșăm, o, fraților, socotind că de ne va lipsi nouă una dintre porunci[25], nu suntem de săvârșit [desăvârșit] robi ai lui Hristos! Că ni se cere pe toate să le păzim!

Vezi, dar, cum cuvântul Domnului pe amândouă capetele [temeliile] creștinătății le cuprinde: bogoslovia [teologia] și fapta bună cea lucrătoare. Căci, spunând că se cuvine să se boteze în numele Preasfintei Treimi, bogoslovie [teologie] ne dă nouă, iar zicând să ne învețe să și păzim poruncile, ne arată fapta bună cea lucrătoare.

Și îmbărbătându-i pe dânșii, de vreme ce îi trimitea la păgâni și la junghieri [mucenicii] și la primejdii, zice: „Nu vă înfricoșați, căci Eu voi fi cu voi «**până la sfârșitul veacului**»". Și pomenește de „**sfârșit**", ca să-i

---

[22] Arie a fost preot în Alexandria și fondatorul ereziei arianismului, condamnată la Sinodul I ecumenic, din anul 325. Arianismul neagă egalitatea Fiului cu Tatăl, făcând din Fiul prima creatură a Tatălui și negând, deci, Dumnezeirea Lui. Erezia lui Arie a fost combătută de Sfântul Atanasie cel Mare, Sfântul Nicolae, Sfântul Spiridon, Sfântul Alexandru și mulți alți Sfinți Părinți. Arie a murit la anul 336 d. Hr.

[23] Sabelie a trăit în veacul al III-lea și era preot în Roma. Erezia sa susținea că cele trei Persoane ale Sfintei Treimi nu sunt decât trei aspecte ale unei singure persoane. Sabelienii se mai numeau și modaliști. Învățătura lui Sabelie a fost combătută de Sfântul Dionisie al Alexandriei, Dionisie al Romei, Ipolit și Tertulian și condamnată de Sinodul al II-lea ecumenic, din anul 381.

[24] „Față" numește aici o Persoană, un Ipostas al Sfintei Treimi (cuvântul grecesc *prosopon* înseamnă atât „față" cât și „persoană").

[25] Dumnezeiescul Maxim ne învață următoarele: „Prin urmare, tot omul care s-a botezat în numele Treimii Dumnezeiești și de viață făcătoare, trebuie să țină toate câte a poruncit Domnul. Din această pricină, Domnul a împreunat păzirea tuturor poruncilor cu Dreapta Credință, știind că nu e cu putință să-i aducă omului mântuirea numai una dintre ele, despărțită de celelalte" (*Filocalia românească*, vol. 2, *Cuvânt ascetic*, cap 2, ed. Humanitas, București, 1999, p. 25).

deştepte pe dânşii, ca mai vârtos să nu bage de seamă la cele de durere, căci zice: „«**Sfârşit**» vor avea toate ale lumii, ori dureri de vor fi, ori bunătăţi; de aceea, să nu vă lăsaţi biruiţi de cele de durere, că trec; nici de cele bune să vă lăsaţi înşelaţi, că se sfârşesc". Însă nu numai Apostolilor le făgăduieşte acestea – adică a fi împreună cu dânşii –, ci şi tuturor ucenicilor Lui, căci nu aveau Apostolii să trăiască „**până la sfârşitul veacului**". Deci şi nouă şi celor de după noi ni se făgăduieşte aceasta. Şi nu numai până la sfârşit va fi, iar apoi va lipsi, să nu fie aceasta! Că de atunci mai vârtos împreună va fi [cu ai Lui], mai strălucit şi mai arătat; că acest cuvânt „**până**", unde s-ar afla în Scriptură nu leapădă vremea cea de pe urmă[26].

Deci, mulţămind Domnului Celui Care aici este cu noi şi tot binele ni-l dă şi iarăşi împreună cu noi va fi, mai de săvârşit [desăvârşit] după sfârşit, să sfârşim aicea tâlcuirea. Că Lui I Se cuvine toată mulţămita şi slava şi cinstea, în vecii vecilor. „**Amin**".

Sfârşit al tâlcuirii Sfântului Teofilact
la Evanghelia cea de la
Matei

[26] Vezi tâlcuirea de la *Matei 1, 25a*.

ANEXE EDITORIALE ȘI INDICI

(1)
Zilele de prăznuire ale Sfinților Apostoli

În Biserica Ortodoxă, Sfinții Apostoli sunt prăznuiți în următoarele zile[1]:
Simon Petru – 29 iunie și 5 septembrie;
Andrei – 30 noiembrie, 20 iunie și 13 octombrie;
Iacov al lui Zevedeu – 30 aprilie;
Ioan al lui Zevedeu (Teologul) – 26 septembrie și 9 mai;
Filip – 14 noiembrie;
Vartolomeu (Natanail) – 11 iunie și 25 august;
Toma – 6 octombrie și 20 iunie;
Matei (Levi) – 16 noiembrie;
Iacov al lui Alfeu – 9 octombrie;
Levi Tadeu – 30 iunie;
Simon Cananeul sau Zilotul – 10 mai;
Matia, cel ales în locul lui Iuda – 30 iunie;
Pavel, Apostolul neamurilor – 29 iunie.
În ziua de 30 iunie se serbează Soborul Sfinților 12 Apostoli.

(2)
Despre tâlcuirea versetelor 46-50 din capitolul 12 al Evangheliei de la Matei

Tâlcuirea acestor versete *(Matei 12, 46-50)* o face, mai pe larg, Sfântul Ioan Gură de Aur[2]:
„În aceste cuvinte se arată cu multă strălucire ceea ce vă spuneam și mai înainte, că toate sunt de prisos, dacă lipsește virtutea. Vă spuneam că și vârsta și firea și locuirea în pustie și toate asemenea acestora sunt fără de folos, dacă lipsește voința cea bună. Astăzi învățăm ceva și mai mult, căci nici purtarea în pântece a lui Hristos, nici nașterea aceea minunată nu are vreun câștig, dacă lipsește virtutea. Aceasta se vede mai cu seamă din cuvintele Evanghelistului: «**Încă grăind El mulțimilor, I-a spus Lui cineva: Mama Ta și frații Tăi Te caută**». Iar El îi răspunde: «**Cine este Mama Mea și cine sunt frații Mei?**» Domnul n-a grăit așa ca să facă de râs pe Mama Lui sau ca să Se lepede de Aceea care L-a născut. Dacă I-ar fi fost rușine de Ea, nici n-ar fi trecut prin pântecele Ei, ci ca să arate ca nici Mama Lui n-are nici un folos de pe urma acestei nașteri, dacă nu face tot ce trebuie. Ceea ce încercase mama Lui pornise dintr-o ambiție deșartă. Voia să arate poporului că are putere, că are stăpânire asupra copilului Ei. Mama Lui nu-și închipuia ceva mare despre El. De aceea a și venit la El într-un timp nepotrivit. Uită-te și la mândria Ei și la mândria fraților Lui! Ar fi trebuit, dacă au venit, sau să asculte cu poporul sau, dacă nu voiau, să fi așteptat până termina de vorbit și după aceea să se fi apropiat de El. Dar ei nu. Îl strigă de afară; și fac asta în fața tuturor oamenilor, arătându-și ambiția lor deșartă. Vor să arate că Îi poruncesc cu multă putere. Acesta o arată și Evanghelistul, atunci când a spus: «**Încă grăind El mulțimilor**». Ca și cum ar fi spus: «Nu puteau găsi un alt timp?

[1] Vezi *Mineiele* sau *Viețile Sfinților* pentru respectivele luni.
[2] Sfântul Ioan Hrisostom, *Omilii la Matei*, XLIV, ed. IBMBOR, București, 1994, pp. 519-522 (traducere, introducere, indici și note de Pr. Dumitru Fecioru).

Nu puteau să-I vorbească îndeosebi?» Dar, ce voiau să-I spună? Dacă voiau să-L întrebe de dogmele adevărului, ar fi trebuit să o facă în auzul tuturor, să grăiască înaintea tuturor, ca să se folosească și ceilalți; iar dacă voiau să-L întrebe despre alte lucruri, care-i priveau numai pe ei, n-ar fi trebuit să fie așa de grăbiți. Dacă Hristos n-a dat voie ucenicului Său să se ducă să-și îngroape pe tatăl său *(Matei 8, 21-22)*, pentru ca să nu-i întrerupă mergerea după Dânsul, cu atât mai mult n-ar fi trebuit întreruptă cuvântarea Sa, pentru lucruri fără însemnătate. Lucrul acesta arată că au făcut aceasta numai din slavă deșartă. Același lucru îl arată și Evanghelistul Ioan când spune: «**Nici frații lui nu credeau în El**» *(Ioan 7, 5)*. Evanghelistul Ioan, ne dă și cuvintele lor, pline de multă prostie, spunând că frații Lui voiau să-L ia cu ei la Ierusalim, nu pentru altă pricină, ci ca să culeagă și ei slavă de pe urma minunilor Lui. «**Dacă faci acestea**», I-au spus ei, «**arată-Te lumii; că nimeni nu face ceva în ascuns, ci caută să se facă cunoscut**!» *(Ioan 7, 4)*. Domnul i-a mustrat și a osândit gândul lor pământesc *(Ioan 7, 6-8)*. Pentru că iudeii Îl bârfeau și spuneau: «**Nu este Acesta Fiul teslarului, pe al Cărui tată și Mamă noi îi cunoaștem**? **Frații lui nu sunt oare printre noi**?» *(Matei 13, 55-56; Marcu 6, 3)* De aceea, frații Lui, voind să șteargă din mintea oamenilor această origine joasă a neamului lor, Îi cereau să facă minuni. Aceasta e pricina că Hristos îi refuză; voia să le vindece patima mândriei și a slavei deșarte. Dacă Hristos ar fi voit să Se lepede de Mama Lui, apoi S-ar fi lepădat de Ea atunci când iudeii Îl bârfeau. Dar nu S-a lepădat de Ea, pentru că Îl vedem că are atât de multă grijă de Ea, încât, atunci când era pe Cruce, o lasă în seama celui mai iubit dintre ucenicii Săi, având foarte mare grijă de Ea. Acum însă, cu acest prilej, nu face asta, că are o altă grijă pentru Mama lui și pentru frații Lui. Pentru că Ei vedeau în El un simplu om și se mândreau, Hristos caută să le scoată din cap mândria. Nu-i ocărăște; îi îndreaptă. Nu mi te uita numai la cuvintele lui Hristos, care au în ele un pic de mustrare, ci și la nechibzuința și îndrăzneala fraților Lui și la Cine era Cel Ce i-a mustrat! Nu era simplu om, ci Fiul, Unul-Născut al lui Dumnezeu. Ce a urmărit Domnul prin mustrarea Sa? N-a vrut să-i facă de ocară, ci să-i scape de cea mai tiranică patimă, mândria; să-i facă încetul cu încetul să aibă despre El ideea ce I Se cuvine și să convingă pe Mama Lui că El nu e numai Fiul Ei, ci și Stăpânul Ei. Vei vedea că mustrarea Sa este pe măsura Dumnezeirii Sale, dar de folos și Mamei Lui. În afară de acestea este o mustrare blândă. Că n-a spus: «Du-te și spune Mamei Mele: Nu ești Mama Mea!» Nu, ci a spus celui care spusese că Mama Lui stă afară: «**Cine este Mama Mea**?» Prin această întrebare Domnul a mai urmărit și altceva. Ce anume? Să nu neglijeze nimeni virtutea, nici aceea nici alții, bazându-se pe înrudirea cu Hristos. Dacă n-ai nici un folos, nici dacă-I ești mamă, de nu ești virtuos, cu atât mai puțin se poate mântui altcineva, numai pentru că se înrudește cu Hristos. Există o singură înrudire cu Hristos: să-I faci voia Lui! Această înrudire este mai bună și mai proprie decât înrudirea de sânge.

Știind, dar, acestea, să nu ne mândrim cu copiii noștri buni, dacă nu avem și noi virtutea lor, nici cu părinții noștri vrednici, dacă nu avem și noi purtarea lor. Se poate să nu fie tată cel care are copii și să fie tată cel care n-are copii. De aceea, Hristos, altădată, când o femeie i-a spus: «**Fericit este pântecele care Te-a purtat și pieptul la care ai supt**» *(Luca 11, 27)*, nu i-a spus: «Nu M-a purtat pântecele!», nici: «Nu am supt la piept!», ci: «**Cu adevărat sunt fericiți cei care fac voia Tatălui Meu**!» *(Luca 11, 28)* Vezi, dar, că Hristos, în toate împrejurările, nu tăgăduiește înrudirea Sa de sânge, dar mai adaugă și înrudirea prin virtute. Când Înaintemergătorul spunea: «**Pui de vipere, să nu credeți că puteți spune că avem tată pe Avraam**!» *(Matei 3, 7, 9)*, nu vrea să spună că nu se trăgeau din Avraam după trup, ci că nu le este de nici un folos că se trag din Avraam, dacă nu se înrudesc și la purtări cu Avraam. Același lucru l-a arătat și Hristos prin cuvintele: «**Dacă**

aţi fi fiii lui Avraam, aţi face faptele lui Avraam!» *(Ioan 8, 39)* Nu-i lipseşte pe ei de înrudirea lor după trup cu Avraam, dar îi învaţă să caute şi înrudirea cealaltă, mai mare şi mai proprie decât aceasta, înrudirea după virtute. Lucrul acesta l-a urmărit Hristos şi acum, dar o spune mai blând, mai cu grijă. Vorbea Mamei Lui! N-a spus: «Nu este Mama Mea, nici aceia nu sunt fraţii Mei, pentru că nu fac voia Mea!» Nu i-a ocărât, nici nu i-a osândit, ci i-a făcut stăpâni pe voinţa lor; şi, grăindu-le cu blândeţe, a spus: «**Cel ce face voia Tatălui Meu, acela este fratele Meu, sora Mea şi mama Mea**» *(Matei 12, 50)*. Deci, de vor să fie aşa, să meargă pe această cale! Când femeia aceea a strigat, zicând: «**Fericit este pântecele care Te-a purtat**», Hristos n-a spus: «Nu este Mama Mea», ci: «Dacă vrea să fie fericită, să facă voia Tatălui Meu. Unul ca acesta Îmi este frate şi soră şi mamă!»

Vai, ce cinste! Vai, ce virtute! La ce înălţime ameţitoare urcă Hristos pe cel ce face voia Lui. Câte femei n-au fericit pe Sfânta Fecioară şi pântecele Ei! Câte femei nu s-au rugat să ajungă astfel de mame! Ar fi dat orice!

Dar ce le împiedică? Nimic! Iată, Hristos ne-a deschis cale largă şi a dat putinţă nu numai femeilor, dar şi bărbaţilor să ajungă la această vrednicie. Dar, mai bine spus, la una cu mult mai mare. Că facerea voii lui Hristos ne face cu mult mai mult mame ale lui Hristos decât durerile naşterii. Deci, dacă merită să fie fericită Maica Domnului, apoi cu mult mai mult trebuie să fie fericiţi cei ce ajung mame ale lui Hristos, prin facerea voii Lui, cu cât aceasta din urmă este şi mai proprie. Nu te mărgini numai să doreşti să fii mamă a lui Hristos, ci păşeşte cu multă râvnă şi pe calea care te duce la împlinirea dorinţei.

După ce Hristos a rostit aceste cuvinte, a ieşit din casă. Ai văzut că Domnul i-a şi mustrat pe fraţii şi pe Mama Lui, dar a şi făcut ce doreau? Acelaşi lucru l-a făcut şi la nunta din Cana Galileii *(Ioan 2, 1-11)*. Şi acolo o ţinuse de rău pe Mama Lui, că-I ceruse un lucru într-un timp nepotrivit; cu toate acestea, îi face voia. Când o ţine de rău, îi îndreaptă părerile Ei greşite despre El, iar când Îi face voia, Îşi arată dragostea faţă de Mama Sa.

Tot aşa şi acum, când L-a chemat să iasă afară din casă: i-a tămăduit şi boala slavei deşarte, dar i-a dat Mamei Sale şi cinste cuvenită, ieşind afară din casă, deşi Îi ceruse lucrul acesta într-un timp cu totul nepotrivit".

Dacă pentru slăbiciunea noastră aceste cuvinte ale Sfântului Ioan Gură de Aur se par a fi pricină de poticneală, punem înainte un lucru adeverit al dumnezeieştii pronii[3]:

„Sfântul Chiril, patriarhul Alexandriei, om fiind, măcar că era atât de înaintat în sfinţenie, avea încă oarecare patimă omenească, dar a îndreptat-o pe aceasta în chip minunat. Ascultaţi care era patima şi îndreptarea ei: Fiind marele Chiril rudenie şi nepot patriarhului Teofil, vrăjmaşul Sfântului Ioan Hrisostom, şi crezând adevărate toate mincinoasele învinuiri pe care le grăia unchiul său Teofil contra Sfântului Ioan Hrisostom, nu din răutate, ci din prea mare încredere în unchiul său, Fericitul Chiril se pornise şi el asupra Sfinţitului şi Dumnezeiescului Hrisostom, având mânie asupra lui, nu numai când acesta trăia, ci şi după moartea lui. Pentru aceasta, nu voia nici să-l pomenească în pomelnicele celorlalţi patriarhi, precum era şi obiceiul.

Deci, Apotic, atunci patriarh al Constantinopolului, a scris către fericitul Chiril scrisoare, arătând că şi el a fost o vreme vrăjmaşul lui Hrisostom, dar, mai pe urmă, cunoscând nevinovăţia şi curăţia acelui bărbat sfânt, s-a pocăit din greşeala lui şi a pomenit numele lui Hrisostom cu ceilalţi Sfinţi; şi-l sfătuia frăţeşte pe Sfântul Chiril, să scrie numele lui Hrisostom în pomelnice şi să-l pomenească. Însă, Chiril nu-l asculta, nevoind să defaime sinodul ţinut împotriva lui Hrisostom, pe vremea unchiului său, Teofil.

---

[3] *Proloagele*, ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1991, pp. 441-442.

A mai scris către Chiril patriarhul și Sfântul Isidor Pelusiotul, ca unul ce-i era rudenie și mai bătrân cu vârsta, sfătuindu-l că nu se cuvine a judeca pe cineva din oameni, până nu va cerceta el singur, amănunțit, pricina și greșeala omului aceluia. Încă și altă epistolă a mai scris Sfântul Isidor către Chiril, în care-i zicea: «Mă numești că sunt părintele tău și mă tem de osândă. Ascultă-mă pe mine, să nu te osândești și tu de către Dreptul Judecător, Cel Ce nu caută la față; leapădă-ți mânia asupra celui mort și nu tulbura Biserica celor vii, pricinuindu-i neliniște».

Deci, citind scrisorile Sfântului Isidor, a început Fericitul Chiril a se îndrepta și a-și cunoaște greșeala. Dar s-a îndreptat desăvârșit, având un vis ca acesta: I s-a arătat Sfântului că se afla într-un loc de negrăită frumusețe și bucurie. Vedea acolo pe Avraam, Isaac și Iacov și Sfinți mulți din Legea Veche și din cea Nouă a Evangheliei. Și a văzut în acel loc o Biserică luminată, de neîntrecută frumusețe, iar înlăuntru popor mult, care cânta o dulce cântare. Și intrând Sfântul în biserică, s-a umplut cu totul de bucurie și de dulceață în inima sa, că vedea pe Doamna noastră, Născătoarea de Dumnezeu, de Îngeri mulți înconjurată și strălucind de negrăită slavă. Mai vedea acolo și pe Sfântul Ioan Hrisostom, stând aproape de Născătoarea de Dumnezeu, cu mare cinste și strălucind cu minunată lumină, ca un Înger al lui Dumnezeu, și ținând în mâini cartea învățăturilor sale. Și mai erau și mulțime de bărbați slăviți, care stăteau cu dânsul ca niște slujitori, înarmați toți, ca și când aveau de dat o luptă oarecare.

Deci, dorea fericitul Chiril să se închine Stăpânei, Născătoarei de Dumnezeu, și pornind, a alergat spre Ea ca să-i facă închinăciune, dar îndată Sfântul Ioan, împreună cu purtătorii săi de suliți, au alergat cu mânie împotriva Lui și nu numai că l-au oprit de a se apropia de Maica Domnului, dar și din biserica aceea l-au izgonit. Și cum sta Sfântul Chiril, frământând întru sine mânia sa contra Sfântului Ioan Hrisostom, care-l izgonise din biserică, iată, a auzit pe Stăpâna noastră, Născătoarea de Dumnezeu, mijlocind către Sfântul Ioan, ca să-l ierte și să nu-l gonească din biserica aceea, zicând: «Iartă pe Chiril, a zis Preasfânta către Ioan, că din necunoștință a luat pornirea lui cea rea împotriva ta și vei vedea când își va da seama, că din neștiință, a ajuns la acea pornire rea». Dar Ioan se arăta că nu primea să-l ierte. Atunci, Preasfânta Născătoare de Dumnezeu a zis către Sfântul Ioan: «Pentru dragostea mea, iartă-l, că mult s-a nevoit pentru cinstirea mea, rușinând și înfruntând pe Nestorie, ocărâtorul meu, iar pe mine, Născătoare de Dumnezeu propovăduindu-mă oamenilor. Iartă-l, că mult s-a ostenit pentru mine». Acestea auzindu-le Hrisostom de la Născătoarea de Dumnezeu, îndată s-a îmblânzit și, chemându-l înlăuntru, a îmbrățișat pe Sfântul Chiril, ca un prieten pe prietenul său și cu dragoste îl săruta. Și astfel, s-au împăcat și s-au împrietenit Sfinții amândoi, în visul acela, prin mijlocirea Născătoarei de Dumnezeu.

Deci, Sfântul Chiril, deșteptându-se și socotind în amănunt acest vis, s-a pocăit mult și singur se certa pe sine, pentru o patimă deșartă și nesocotită împotriva unui bărbat Sfânt și bine plăcut lui Dumnezeu. Și, adunând îndată pe toți episcopii Egiptului, a făcut mare sărbătoare lui Hrisostom, a scris numele lui în diptice și-l pomenea împreună cu Sfinții cei mari și în fiecare an îl fericea pe el cu cuvinte de laudă. Și așa s-a ridicat pata aceasta de pe sfințenia Sfântului Chiril".

Despre această aparentă controversă legată de învățătura despre Maica Domnului, vezi mai multe în studiul (în limba rusă) Sfântului Ignatie Briancianinov, legat de cinstirea Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, publicat în cel de-al IV-lea volum al operei sale complete (în curs de publicare în limba română la editura Sophia).

(3)
Sfântul Maxim Mărturisitorul
A treia sută a capetelor despre dragoste – capetele 21-36[4]

(21) Dumnezeu Se cunoaşte pe Sine Însuşi, dar cunoaşte şi cele făcute de El. Sfintele Puteri, de asemenea, cunosc pe Dumnezeu şi cunosc şi cele făcute de Dumnezeu. Dar, nu cum Se cunoaşte Dumnezeu pe Sine şi cele făcute de El, cunosc Sfintele Puteri pe Dumnezeu şi cele făcute de El.

(22) Dumnezeu Se cunoaşte pe Sine în fiinţa Sa cea fericită; iar cele făcute de El din înţelepciunea Sa, prin care şi în care a făcut toate. Dar Sfintele Puteri Îl cunosc pe Dumnezeu prin participare, El fiind deasupra participării; iar cele făcute de El prin perceperea aspectelor şi sensurilor din ele.

(23) Lucrurile făcute sunt în afară de minte; dar ea primeşte înlăuntrul ei vederea lor. Nu tot aşa este la Dumnezeu cel veşnic, nemărginit şi nesfârşit, Care a dăruit celor ce sunt atât existenţa, cât şi existenţa fericită şi de-a pururea.

(24) Fiinţa raţională şi mintală se împărtăşeşte de Dumnezeu Cel Sfânt, adică de bunătatea şi înţelepciunea Lui, prin însuşi faptul că există şi prin capacitatea de a fi fericită, ca şi prin harul de a dăinui veşnic. Prin aceasta cunoaşte pe Dumnezeu. Iar cele făcute de El le cunoaşte, cum s-a zis, prin perceperea înţelepciunii artistice contemplate în făpturi, care este simplă şi fără ipostas propriu, aflându-se numai în minte.

(25) Patru dintre însuşirile dumnezeieşti care susţin, păzesc şi izbăvesc cele ce sunt, le-a împărtăşit Dumnezeu pentru bunătatea Sa desăvârşită, aducând la existenţă fiinţa raţională şi mintală: existenţa, existenţa veşnică, bunătatea şi înţelepciunea. Dintre acestea, primele două le-a dăruit fiinţei, iar ultimele două, adică bunătatea şi înţelepciunea, capacităţii de a voi. Aceasta pentru ca ceea ce e El prin fiinţă, să ajungă şi zidirea prin împărtăşire. Pentru acestea se spune despre ea că s-a făcut după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu; după chipul existenţei, ca existenţă şi după chipul existenţei veşnice ca existenţă veşnică; căci, deşi nu e fără de început, este fără de sfârşit; şi după asemănarea Celui bun şi drept după fiinţă, cel bun şi înţelept după har. Adică toată firea raţională este după chipul lui Dumnezeu; dar numai cei buni şi cei înţelepţi sunt după asemănarea Lui.

(26) Toată firea raţională şi mintală se împarte în două: adică în firea îngerească şi în firea omenească. Şi toată firea îngerească se împarte iarăşi în două grupe generale şi în două feluri de voinţe generale: într-una sfântă şi într-una păcătoasă; adică în Sfintele Puteri şi în dracii necuraţi. Firea omenească se împarte numai în două feluri de voinţe generale: evlavioase şi necuvioase.

(27) Dumnezeu, ca cel ce este însăşi existenţa, însăşi bunătatea şi însăşi înţelepciunea, mai adevărat vorbind chiar şi deasupra tuturor acestora, nu are nimic contrariu. Dar, făpturile, care toate au existenţa prin participare şi har, iar cele raţionale şi mintale, şi capacitatea de bunătate şi înţelepciune, au ceva contrariu. Şi anume existenţei lor li se opune neexistenţa, iar capacităţii de bunătate şi înţelepciune răutatea şi neştiinţa. Deci, ca ele să existe de-a pururi sau să nu existe, stă în puterea Celui Ce le-a făcut; dar ca să participe la bunătatea şi la înţelepciunea Lui, sau ca să nu participe stă în voia fiinţelor raţionale.

---

[4] *Filocalia românească*, vol. 2, *A treia sută a capetelor despre dragoste*, ed. Humanitas, Bucureşti, 1999, pp. 90-94.

(28) Elinii, spunând că ființa lucrurilor există împreună cu Dumnezeu din veci și că numai calitățile din jurul ființei le au de la El, susțineau că ființa nu are nimic contrariu și contradicția este numai între calități. Noi însă zicem că numai Ființa dumnezeiască nu are nimic contrariu, ca fiind veșnică și infinită și dăruind și altora veșnicia. Ființa lucrurilor, însă, are contrară ei neexistența. Deci, stă în puterea Celui ce este cu adevărat ca ea să existe de-a pururi sau să nu existe. Dar, fiindcă Lui nu-I pare rău de darurile Sale, ea va exista veșnic și va fi susținută prin puterea Lui atotțiitoare, chiar dacă are nimicul contrariul ei, cum s-a zis, ca una ce a fost adusă la existență din neexistență și stă în voia Lui ca ea să fie sau să nu fie.

(29) Precum răul este lipsa binelui și neștiința – lipsa cunoștinței, tot așa și neexistența este lipsa existenței; dar nu a existenței celei adevărate și proprii, căci aceea nu are nimic contrariu, ci a celei ce există prin împărtășire de existența cea adevărată. Lipsa celor dintâi atârnă de voința făpturilor; a celei de a doua atârnă de voința Făcătorului, care vrea însă, pentru bunătatea Sa, ca făpturile să existe veșnic și veșnic să aibă parte de binefacerile Lui.

(30) Dintre făpturi, unele sunt raționale și mintale și capabile de cele contrare, ca de pildă de virtute și păcat, de cunoștință și neștiință; altele sunt corpuri de diferite soiuri, constătătoare din elemente contrarii, adică din pământ, aer, foc și apă. Cele dintâi sunt cu totul netrupești și nemateriale, chiar dacă unele din ele sunt legate de trupuri; cele de-al doilea sunt alcătuite numai din materie și formă.

(31) Toate trupurile sunt după fire inerte; ele sunt mișcate de suflet. Unele de suflet rațional, altele de suflet nerațional, și iarăși, altele de suflet fără simțire.

(32) Dintre puterile sufletești una hrănește și susține creșterea, alta este imaginativă și impulsivă, iar alta este rațională și intelectuală. De cea dintâi se împărtășesc plantele. Ființele neraționale, pe lângă aceasta, se împărtășesc și de a doua. Iar oamenii, pe lângă acestea două, și de a treia. Primele două puteri sunt supuse stricăciunii, a treia se dovedește nestricăcioasă și nemuritoare.

(33) Sfintele Puteri, comunicându-și una alteia lumina, precum o comunică și firii omenești, împărtășesc sau din virtutea lor, sau din cunoștința care este în ele. Împărtășind din virtute, adică dintr-o bunătate ce imită bunătatea dumnezeiască, își fac bine atât lor înseși, cât și una alteia, și celor mai prejos de ele, devenind toate deiforme. Iar împărtășind din cunoștință, dau sau ceva mai înalt spre Dumnezeu, sau ceva mai adânc despre corpuri, sau ceva mai cu de-amănuntul despre ființele netrupești, sau ceva mai limpede despre Providență sau ceva mai lămurit despre Judecată.

(34) Necurăția minții constă întâi în a avea cunoștință mincinoasă; al doilea, în a ignora ceva din cele universale (zic acestea despre mintea omenească, căci îngerului îi e propriu să nu-i fie necunoscut nimic din cele particulare); al treilea, în a avea gânduri pătimașe; iar al patrulea, în a consimți cu păcatul.

(35) Necurăția sufletului constă în a nu lucra după fire. Căci, din aceasta se nasc în minte gândurile pătimașe. Și lucrează după fire atunci când puterile ei pătimitoare (pasionale), adică iuțimea și pofta rămân fără patimă în întâlnirea cu lucrurile și cu înțelesurile (chipurile) lor.

(36) Necurăția trupului este păcatul cu fapta.

(4)

Sfântul Ioan Damaschin

Cuvânt despre venirea lui Antihrist[1]

Se cuvine să se știe că trebuie să vină Antihrist. Este antihrist tot cel care nu mărturisește că Fiul lui Dumnezeu a venit în trup *(1 Ioan 4, 3; 2 Ioan 7)*, că este Dumnezeu desăvârșit și că s-a făcut om desăvârșit, fiind în același timp și Dumnezeu. Dar în sens propriu și special, Antihrist se numește acela care vine la sfârșitul veacului *(Matei 13, 40; 24, 5)*. Trebuie, însă, mai întâi să se propovăduiască Evanghelia la toate neamurile, după cum a spus Domnul *(Matei 24, 14)*. Și atunci va veni spre mustrarea iudeilor potrivnici lui Dumnezeu. Domnul le-a spus lor: **„Eu am venit în numele Tatălui Meu și nu Mă primiți; vine altul în numele lui și pe acela îl veți primi"** *(Ioan 5, 43)*. Iar Apostolul: **„Pentru aceea, pentru că n-au primit dragostea adevărului ca să se mântuiască, va trimite lor Dumnezeu lucrarea înșelăciunii, ca să creadă minciunii, pentru a fi osândiți toți acei care n-au crezut adevărului, ci le-a plăcut nedreptatea"** *(2 Tesaloniceni 2, 10-12)*. Așadar, iudeii n-au primit pe Domnul Iisus Hristos și Dumnezeu Care este Fiul lui Dumnezeu, dar vor primi pe înșelător, pe cel care se numește pe sine Dumnezeu. Că se va numi pe sine însuși Dumnezeu, îl învață Îngerul pe Daniil, spunând așa: **„Nu va ține seamă de Dumnezeul părinților lui"***(Daniil 11, 37)*. Iar Apostolul spune: **„Să nu vă amăgească pe voi nici într-un chip, că va veni mai întâi lepădarea de credință și se va arăta omul păcatului, fiul pierzării, potrivnicul, care se înalță mai presus de tot ce este Dumnezeu sau este închinat, așa încât să șadă el, arătându-se pe sineși cum că ar fi Dumnezeu"** *(2 Tesaloniceni 2, 3-4)*. Când spune Apostolul **„în Biserica lui Dumnezeu"**, nu vorbește de Biserica noastră, ci de cea veche, de cea iudaică. Căci Antihrist nu va veni la noi, ci la iudei. Nu va veni pentru Hristos, ci contra lui Hristos; pentru acest motiv se și numește Antihrist.

Trebuie mai întâi să se predice Evanghelia la toate neamurile *(Matei 24, 14)*. **„Și atunci se va arăta cel fără de lege, a cărui venire va fi cu lucrarea satanei, cu toată puterea și cu semne și cu minuni mincinoase, cu toată amăgirea nedreptății la cei care pier, pe care Domnul îl va omorî cu graiul gurii Sale și-l va pierde cu venirea arătării Sale"** *(2 Tesaloniceni 2, 8-9)*. Deci nu însuși diavolul se face om așa cum S-a înomenit Domnul – să nu fie! – ci se naște om din curvie și primește toată energia lui satan. Căci Dumnezeu, cunoscând mai dinainte toată perversitatea voinței lui, pe care o va avea, îngăduie ca să locuiască diavolul în el.

Se naște, deci, din curvie, după cum am spus, este crescut în ascuns și pe neașteptate se răscoală, se împotrivește și împărățește. La începutul împărăției lui, dar mai degrabă a tiraniei lui, ia chipul sfințeniei, dar când ajunge stăpânitor, persecută Biserica lui Dumnezeu *(Matei 24, 6-10)* și-și face cunoscută toată răutatea lui. Va veni cu **„semne și minuni mincinoase"** *(2 Tesaloniceni 2, 9)*, înșelătoare și nu adevărate și pe cei care au slabă și neîntărită temelia minții îi va înșela și-i va despărți de Dumnezeul cel viu, încât **„să se smintească de va fi cu putință și cei aleși"** *(Matei 24, 24)*.

---

[1] Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, traducere din limba greacă de Pr. Dumitru Fecioru, ed. Scripta, București, 1993, pp. 200-202

Vor fi trimiși Enoh și Ilie Tezviteanul *(Maleahi 4, 5; Matei 17, 10-12; Marcu 9, 11-12)*, și **„vor întoarce inima părinților către copii"** *(Maleahi 4, 6)*, adică sinagoga către Domnul nostru Iisus Hristos și către predica Apostolilor, dar ei vor fi omorâți de Antihrist. Și va veni Domnul din Cer, în chipul în care Sfinții Apostoli L-au văzut mergând la Cer *(Faptele Apostolilor 1, 11)*, Dumnezeu desăvârșit și om desăvârșit, cu slavă și putere *(Luca 21, 27)* și va omorî pe omul fărădelegii și pe fiul pierzării cu Duhul gurii Lui *(2 Tesaloniceni 2, 8)*. Așadar, nimeni să nu aștepte pe Domnul de pe pământ, ci din Cer, după cum Însuși ne-a dat încredințare *(Matei 16, 27; 25, 31; Luca 21, 27)*.

(5)

Sfântul Efrem Sirul

Cuvânt pentru a doua Venire a Domnului, sfârșitul lumii și venirea lui Antihrist

Cum voi putea eu, Efrem cel prea mic și păcătos și plin de greșeli, să spun cele mai presus de puterea mea? Dar, de vreme ce Mântuitorul, prin a Sa milostivire, pe cei necărturari i-a învățat înțelepciunea și pe credincioșii cei de pretutindeni i-a luminat, și pe a noastră limbă o va lumina cu îndestulare spre folosul și zidirea, și a mea, a celui ce zic, și a tuturor ascultătorilor. Și voi grăi întru dureri și voi spune întru suspine pentru sfârșitul lumii acesteia de acum și pentru cel prea fără de rușine și cumplit balaur, cel ce va să tulbure pe toate cele de sub cer și să bage teamă și împuținare de suflet și cumplită necredință în inimile oamenilor și să facă arătări și semne și înfricoșări, încât de ar putea să amăgească și pe cei aleși, și pe toți să-i înșele cu mincinoase semne și cu năluciri de arătări, care se vor face de către dânsul *(Matei 24, 25)*.

După făgăduința Sfântului Dumnezeu, va lua stăpânire ca să înșele lumea, fiindcă s-a înmulțit păgânătatea lumii și pretutindeni tot felul de lucrări rele se lucrează. Și pentru aceasta, Preacuratul Stăpân va slobozi duhul înșelăciunii, ca să ispitească lumea pentru păgânătatea ei, de vreme ce oamenii au voit a se depărta de Dumnezeu și a-l iubi pe vicleanul *(2 Tesaloniceni 2, 11)*.

Fraților, mare nevoință va fi în vremurile acelea – mai ales celor credincioși –, când se vor săvârși semne și minuni cu multă stăpânire de însuși balaurul, când se va arăta pe sine ca un dumnezeu, cu năluciri înfricoșate, zburând în văzduh, și toți dracii ca îngerii în văzduh înălțându-se înaintea tiranului *(2 Tesaloniceni 2, 4)*. Că vor striga cu tărie, schimbându-și chipurile, înfricoșând fără de măsură pe toți oamenii. Atunci, fraților, oare cine se va afla îngrădit și petrecând neclintit, având în sufletul său semnul Celui Unuia-Născut, Fiul Dumnezeului nostru, adică Sfânta Sa Cruce? Când va vedea necazul acela nemângâiat, făcut pretutindeni, peste tot sufletul care nu va avea de nicăieri mângâiere, nici iarăși slăbire pe pământ și pe mare, când va vedea toată lumea tulburată și va fugi fiecare să se ascundă în munți, unii adică murind de foame, iar alții ca ceara topindu-se de sete cumplită și nu va fi cine să-i miluiască pe ei, când va vedea toate fețele lăcrimând și cu dorire întrebând dacă nu cumva se află vreun cuvânt al lui Dumnezeu pe pământ. Și nicăieri nu-l va auzi.

Cine, oare, va suferi zilele acelea? Și cine va răbda necazul cel nesuferit, când va veni amestecarea popoarelor ce vor veni de la marginile pământului pentru vederea tiranului și

mulți închinându-se înaintea tiranului, strigând cu cutremur: „Tu ești mântuitorul nostru!"? Marea se va tulbura și pământul se va usca, cerurile nu vor ploua, tulpinile se vor veșteji și toți cei ce vor fi pe pământul răsăritului, către apus vor fugi de multă frică. Și iarăși cei ce vor fi la apusul soarelui vor fugi către răsărit; vor fugi cu cutremur. Atunci, luând obraznicul stăpânire, va trimite draci în toate marginile pământului, ca să propovăduiască plini de îndrăznire: „Împărat mare s-a arătat cu slavă. Veniți de îl vedeți pe el".

Cine, oare, va avea suflet de diamant, încât să sufere vitejește toate smintelile acelea? Cine, oare, va fi acest om, precum am mai zis, ca toți Îngerii să-l fericească pe el? Că eu, fraților iubitori de Hristos și desăvârșiți, m-am înfricoșat numai din pomenirea numelui balaurului, cugetând în mine necazul ce va fi oamenilor în vremurile acelea și în ce fel se va arăta acest balaur pângărit și aspru neamului omenesc. Iar mult mai amar se va arăta Sfinților, celor ce vor putea birui nălucirile lui. Că atunci vor fi mulți cei ce se vor afla bineplăcuți lui Dumnezeu și se vor putea mântui în munți și în dealuri și în locuri pustii, cu multe rugăciuni și plângeri nesuferite. Că Sfântul Dumnezeu, văzându-i pe dânșii întru plângere nemângâiată și întru credință curată, se va milostivi spre ei ca un Părinte iubitor de fii și îi va păzi pe ei unde se vor ascunde. Că preapângăritul nu va înceta căutând pe Sfinți și pe pământ și pe mare, socotind că a împărățit de acum înainte pe pământ, și pe toți îi va supune. Și va socoti ticălosul să stea împotrivă în ceasul acela înfricoșat când va veni Domnul din Ceruri, neștiind ticălosul a sa neputință și mândrie, pentru care a și căzut. Cu toate acestea, va tulbura pământul și va înfricoșa pe toate cu mincinoasele semne vrăjitorești; și nu va fi în vremea aceea, când va veni balaurul, slăbire pe pământ, ci necaz mare, tulburare și amestecare, morți și înfometați întru toate marginile pământului. Că Însuși Domnul nostru cu dumnezeiasca Sa gură a zis: **„Că unele ca acestea nu s-au arătat din începutul zidirii"** *(Matei 24, 21)*.

Iar noi, păcătoșii, cu ce vom asemăna nevoia cea peste măsură de mare a ei, încă și netâlcuită, dacă Dumnezeu așa a numit-o pe dânsa? Însă să-și pună fiecare mintea sa cu dinadinsul întru sfintele cuvinte ale Domnului și Mântuitorului nostru, cum că pentru nevoia și necazul cel prea mare, va scurta zilele necazului aceluia, prin a Sa milostivire sfătuindu-ne pe noi și zicând: **„Rugați-vă ca să nu fie fuga voastră nici iarna, nici sâmbăta"** *(Matei 24, 20)*. Și iarăși: **„Privegheați totdeauna, adeseori rugându-vă ca să vă faceți vrednici a scăpa de necaz și a sta înaintea lui Dumnezeu, că vremea este aproape"** *(Luca 20, 36)*. Și întru această răutate stăm toți și nu credem, dar să ne rugăm necontenit cu lacrimi și cu rugăciuni, noaptea și ziua, căzând la Dumnezeu, ca să ne mântuim noi, păcătoșii.

Dacă are cineva lacrimi și umilință să se roage Domnului, ca să ne izbăvim de necazul ce va fi pe pământ; ca să nu vadă nicidecum nici pe fiara, nici să audă înfricoșările ei, că va fi pe alocuri foamete, cutremure și morți de multe feluri pe pământ. Viteaz suflet va avea cel care va putea să-și țină viața sa în mijlocul smintelilor. Că dacă puțin va slăbi omul în credință, lesne va fi înconjurat și va fi robit de semnele balaurului celui rău și viclean. Și neiertat se va afla unul ca acesta la Judecată, întrucât sieși vânzător se va afla, ca unul ce a crezut tiranului de bunăvoie. De multe rugăciuni și lacrimi avem trebuință, o, iubiților, ca să se afle cineva dintre noi întărit întru ispite. Fiindcă multe vor fi nălucirile fiarei, cele ce se vor face, pentru că luptător fiind împotriva lui Dumnezeu, pe toți va voi să-i piardă.

Luați aminte, frații mei iubitori de Hristos, ce a făcut israelitenilor în pustie când ieșeau din Egipt, cum i-a amăgit pe ei ticălosul și preaspurcatul, ca să facă toți acel păcat preacumplit, că a învățat pe Valaam ca să dea lui Balac, împăratul madianiților, sfat rău

și pe popor să-l amăgească spre desfrânare, ca deodată să-i piardă pe ei, după ce toți se vor desfrâna cu femeile, ca niște dobitoace. Și au pus femei cu ochi nerușinați și mese pline de stropiri și de jertfe înaintea porților, pe toți trăgându-i spre moarte, ca acela care va vrea să se desfrâneze cu spurcatele acelea, mai înainte să aducă jertfa și apoi să intre la dânsele. Că femeile nu luau plata de la popor, ci îi sileau pe toți cei ce veneau la dânsele să jertfească. Și au pus înaintea boierilor pe fiicele boierilor; așijderea și bogaților, pe fiicele bogaților; iar pe cele mai multe dintre femei, de obște, la tot poporul cel de jos, vrând pe toți deodată să-i vâneze spre moarte, ca nici bogatul să nu se îngrețoșeze de cei săraci, nici boierii de fiica cea săracă a celui de jos *(Numeri 25)*.

Văzut-ai lucrarea nedreptății și vicleană meșteșugire, cum tuturor le-a săpat gropi spre moarte? Văzut-a cineva dintre voi cândva vreun lucru ca acesta fără de rușine? Pe desfrânare a ținut-o ca pe sabia cea cu două tăișuri, căci cu două morți cumplite secerau femeile pe cei intrau la dânsele: și ca să jertfească, și să se desfrâneze. Că în acest fel va face tiranul, ca toți să poarte pecetea fiarei când va veni în vremea sa, la plinirea vremurilor; să amăgească cu semne pe toți, și apoi, așa să cumpere aceștia bucate și tot felul de trebuințe; și să pună cârmuitori de popor, ca toți să săvârșească porunca lui.

Luați aminte, frații mei, la covârșirea fiarei și meșteșugirile vicleniei, cum de la pântece își începe lucrarea: că după ce se va strâmtora cineva de lipsa de bucate, să fie silit a primi pecetea aceluia, păgânescul chip, dar nu peste toate mădularele trupului, ci peste mâna dreaptă, așijderea și pe frunte, ca să nu aibă stăpânire omul a se pecetlui cu mâna dreaptă cu semnul Sfintei Cruci, iar pe frunte nicidecum a se însemna cu Sfântul Nume al Domnului, nici cu Preaslăvita și Cinstita Cruce a lui Hristos și a Mântuitorului nostru. Că știe ticălosul că, dacă se va pecetlui cineva cu Crucea Domnului, se risipește toată puterea lui și pentru aceasta pecetluiește dreapta omului, că aceasta este cea care pecetluiește toate mădularele noastre. Asemenea și fruntea, care este ca un sfeșnic ce poartă pe față făclia luminii, adică semnul Mântuitorului nostru.

Deci, frații mei, înfricoșată nevoință va fi tuturor oamenilor celor iubitori de Hristos, ca până în ceasul morții să nu se teamă, nici să stea în moleșire, când va închipui balaurul puterea sa în locul Crucii Mântuitorului. Că în acest chip va face ca Numele Domnului și Mântuitorului nostru nicidecum să se pomenească în vremurile acestuia. Și aceasta o va face, fiindcă se teme și se cutremură neputinciosul de Sfânta Putere a Mântuitorului nostru. Că de nu se va pecetlui cineva cu pecetea aceluia, nu se va robi de nălucirile lui și nici Domnul nu Se va depărta de la unii ca aceștia, ci îi va lumina și îi va trage către Sine.

Se cade să înțelegem noi, fraților, cu tot dinadinsul, că nălucirile vrăjmașului sunt nemilostive și fără de omenie. Iar Domnul nostru cu liniște va veni la noi, la toți, ca să gonească de la noi meșteșugirile fiarei. Deci, noi, ținând neabătută credința lui Hristos, cu ușurință vom birui puterea tiranului. Gând neschimbat să ne câștigăm și bună statornicie și se va depărta de la noi neputinciosul, neavând ce să ne facă.

Eu, preamicul, fraților, vă rog pe voi, iubitorilor de Hristos, să nu ne moleșim, ci mai vârtos să ne facem puternici cu puterea Crucii. Netrecuta nevoință este lângă uși. Platoșa credinței să o luăm toți. Să scoatem cu dragoste din izvorul cel dumnezeiesc nădejdile mântuirii sufletelor noastre – pe nezidita, zic, iubiților frați, Treimea cea de o ființă, Care este izvor ce izvorăște viața. Dacă se va îngrădi cu acest fel de arme sufletul nostru, nu va fi călcat de balaur. Cu toate acestea, se cade nouă a ne ruga ca să nu intrăm în ispită, nici să fugim iarna.

Deci, fiţi gata, ca nişte robi credincioşi, neprimind pe altul. Furul şi pierzătorul şi cel fără de omenie, mai întâi va veni întru ale sale vremuri, ca să fure şi să junghie şi să piardă turma cea aleasă a lui Hristos, Adevăratul Păstor. Căci va lua asupra sa chipul Adevăratului Păstor, ca să înşele oile turmei. Însă cei ce vor cunoaşte arătat glasul cel sfânt al Adevăratului Păstor, îndată îl vor cunoaşte. Că glasul pierzătorului nu se asemănă cu cel al Adevăratului Păstor, fiindcă este rănitor. Glasul fiind plin de chipul furului, îndată se cunoaşte în ce fel este acesta.

Deci, să ne învăţăm, o, prieteni, cu ce fel de chip va veni pe pământ şarpele cel fără de ruşine, fiindcă Mântuitorul, vrând să mântuiască neamul omenesc, S-a născut din Fecioară şi prin chipul omului a amăgit pe vrăjmaşul cu Sfânta Putere a Dumnezeirii Lui. Şi blând şi smerit a fost pe pământ, ca pe noi să ne înalţe de la pământ la Cer. Căci cu încredinţare şi cu adevărat, Dumnezeu Cel Ce S-a zămislit, Acelaşi întrupându-Se, Acelaşi născându-Se din Sfânta Fecioară cu trupul nostru, a mântuit prin patima Crucii tot neamul omenesc, dând porunci. Şi iarăşi va să vină în ziua cea mai de pe urmă, să judece viii şi morţii şi să răsplătească tuturor după faptele lor, drepţilor şi necredincioşilor, ca un Drept Judecător. Aceasta cunoscând-o vrăjmaşul, că iarăşi va să vină din Cer Domnul cu slava Dumnezeirii, a socotit şi acesta să ia asupra sa chipul venirii Lui şi să ne înşele pe noi.

Iar Domnul nostru va veni pe pământ pe nori luminoşi, ca un fulger înfricoşat *(Matei 24, 27-28)*. Dar vrăjmaşul nu va veni aşa, că este viclean. Se va naşte, cu adevărat, dintr-o fecioară spurcată care va fi unealta lui. Şi nu el însuşi se va întrupa, ci cu acest fel de chip va veni prepângăritul, ca un fur, ca să înşele pe toţi: smerit, liniştit, urând cele nedrepte, dinspre idoli întorcându-se, evlavia mai mult cinstindu-o, bun, iubitor de săraci, peste măsură de frumos, prea cu bună aşezare, blând către toţi, cinstind cu cuviinţă neamul iudeilor, fiindcă ei aşteaptă venirea aceluia. Şi, pe lângă toate aceste semne, va face arătări şi înfricoşări cu multă stăpânire. Se va făţărnici cu vicleşug să placă tuturor, ca degrabă să fie iubit de către mulţi. Daruri nu va lua, cu mânie nu va grăi, mâhnit nu se va arăta şi cu chipul bunei rânduieli va amăgi lumea, până ce se va face împărat.

Şi după ce multe noroade şi gloate vor vedea nişte fapte bune ca acestea şi puteri, toţi cu o socoteală se vor face şi cu bucurie mare îl vor propovădui pe el împărat, zicând unii către alţii: „Au, doară, se mai află vreun om bun şi drept ca acesta?" Şi, mai mult, poporul cel ucigaş al iudeilor îl va cinsti şi se va bucura de împărăţia lui. Pentru aceea, ca unul ce va cinsti mai mult locul şi templul evreiesc, va arăta lor că are purtare de grijă pentru dânşii.

Şi când va împărăţi balaurul pe pământ, cu mare sârguinţă toate popoarele i se vor face ajutătoare. Edom şi Moab, încă şi fiii lui Amon, i se vor închina şi ei cu bucurie ca unui adevărat împărat; se vor face cei dintâi apărători ai lui. Se va întări îndată împărăţia aceasta şi va bate cu mânie trei împăraţi mari. Apoi, se va înălţa inima lui şi va vărsa balaurul amărăciunea sa, punând înaintea celor din Sion veninul morţii. Tulburând lumea, va clinti marginile, va necăji toate, va pângări suflete. Căci nu se va mai arăta ca un cucernic, ci cu totul întru toate aspru, fără de omenie, iute, mânios, cumplit, nestatornic, înfricoşat, slut, urâcios, greţos, sălbatic, pierzător, obraznic şi sârguindu-se – întru a sa nebunie – a arunca în groapa păgânătăţii tot neamul omenesc. Cu minciuni va înmulţi semne în mulţime. Şi stând înainte multe alte popoare şi lăudându-l pe el pentru năluciri, va striga cu glas mare, încât se va clinti şi locul întru care popoarele vor sta înaintea lui,

și le va grăi cu îndrăznire: „Cunoașteți toate popoarele puterea și stăpânirea mea. Iată, înaintea voastră a tuturor poruncesc acestui munte ce este de cealaltă parte, ca acum să se mute de aici, de această parte de mare, prin cuvântul meu". Și va zice spurcatul: „Ție îți poruncesc: Mută-te dincoace de mare!" Și va alerga muntele în ochii privitorilor, însă nicidecum clătindu-se din temeliile sale, căci cele ce Dumnezeu Cel Preaînalt dintru începutul zidirii le-a întărit și le-a înălțat, asupra acestora preaspurcatul stăpânire nu are, ci va amăgi lumea cu năluciri vrăjitorești. Și, iarăși, altui munte ce va sta în adâncul mării celei mari, fiind ostrov foarte mare, îi va porunci să se ducă și pe uscat să stea în țărmuri veselitoare spre veselia privitorilor, ostrovul nicidecum din mare mișcându-se. Iar balaurul își va întinde mâinile sale și va aduna mulțime de târâtoare și de păsări. Așijderea va păși pe deasupra adâncului și ca pe uscat va umbla peste dânsul și le va năluci pe toate. Și mulți vor crede și îl vor slăvi pe el ca pe un dumnezeu tare. Iar ochii inimii celor ce vor avea pe Dumnezeu întru ei se vor lumina și cu de-amănuntul vor privi prin credința curată și vor cunoaște înșelăciunea lui. După aceasta se va sui pe apa mării și așa va umbla pe apă ca pe uscat. Și așa va năluci și va înșela lumea și mulți vor crede lui și îl vor slăvi pe el ca pe un dumnezeu tare. Iar câți vor avea frica lui Dumnezeu întru dânșii și ochii inimii luminați, vor cunoaște cu adevărat că nici muntele nu s-a mișcat din locul său, nici ostrovul nu s-a mutat din mare pe pământ. Și toate acestea întru numele său le va săvârși Antihrist. Că nu va primi să numească pe curatul nume al Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, căci este luptător de Dumnezeu și fiu al pierzării.

Acestea așa făcându-se și popoarele închinându-se lui și ca pe un dumnezeu lăudându-l, din zi în zi se va mânia Cel Preaînalt din Ceruri, Își va întoarce fața Sa dinspre el și se vor face ciume cumplite, foamete necurmată, cutremure neîncetate, foamete și strâmtorare pretutindeni, necaz mare, morți necontenite, temere înfricoșată și tremur nepovestit. Atunci cerurile nu vor ploua, pământul nu va mai rodi, izvoarele vor lipsi, râurile vor seca, iarba nu va mai odrăsli, verdeața nu va mai răsări, copacii din rădăcină se vor usca și nu vor mai rodi, peștii mării și chiții dintr-însa vor muri. Și, așa, marea va trimite putoare pierzătoare și sunet înfricoșat, încât vor slăbi și vor muri oameni de frică.

Atunci va plânge cumplit tot sufletul și va suspina; atunci toți vor vedea necaz nemângâiat cuprinzându-i pe dânșii noaptea și ziua și nicăieri nu vor afla să se sature de bucate, că povățuitori aspri de popoare se vor pune în tot locul. Și dacă cineva va aduce cu sine pecetea tiranului pe frunte sau pe mâna dreaptă, va cumpăra puține bucate din cele ce se vor afla. Atunci vor muri prunci la sânul maicii lor, va muri și maica deasupra pruncului ei și vor muri tatăl împreună cu femeia și cu fiii în ulițe și nu va fi cine să-i îngroape și să-i strângă în morminte. Din mortăciunile cele multe ce vor fi aruncate în ulițe se va face rea putoare pretutindeni, care va necăji pe toți cei vii. Dimineața toți vor zice cu durere și cu suspinuri: „Când se va face seară, să dobândim odihnă?" Venind seara, iarăși cu lacrimi prea amare vor grăi întru dânșii: „Oare când se va lumina, ca să scăpăm de necazul ce ne stă asupră?" Și nu va fi unde să fugă sau să se ascundă, că se vor tulbura toate, marea și uscatul. Pentru aceasta ne-a zis nouă Domnul: **„Privegheați deci, că nu știți în care zi vine Domnul vostru"** *(Matei 24, 42)*.

În mare și pe pământ va fi rea putoare, foamete, cutremure; în mare – tulburare, pe pământ – tulburare; înfricoșări în mare, înfricoșări pe pământ. Aurul mult și argintul și hainele cele de mătase, nimic nu vor folosi cuiva întru necazul acela, ci toți îi vor ferici pe

morții cei îngropați mai înainte de a veni necazul acela mare pe pământ. Că atunci va fi aruncat și aurul și argintul în ulițe și nu va fi nimeni cine să-l ia, fiindcă vor fi urâte toate. Ci toți se vor sârgui a fugi și a se ascunde și nicăieri nu va fi cu putință să se ascundă de necaz. Însă împreună cu foamea și cu necazul și cu frica se vor afla fiare și târâtoare de trupuri mâncătoare, mușcându-i.

Dinlăuntru frică și dinafară cutremur. Și noaptea și ziua pe ulițe vor fi mortăciuni, în ulițe putoare, în case, putoare; în ulițe, foame și sete – în case, foame și sete; în ulițe, glas de plângere – în case, glas de plângere; în ulițe, gâlcevi – în case, gâlcevi; în ulițe, amar – în case, amar. Unul pe altul cu plângere îl va întâmpina: tatăl pe fiu și fiul pe tată; mama pe fiică și fiica pe mamă; prieteni pe prieteni, în ulițe îmbrățișându-se, vor leșina; și frați cu frați îmbrățișându-se, vor muri. Se va veșteji și frumusețea feței a tot trupul și se vor face fețele lor ca de mort. Va fi grețoasă și urâtă chiar frumusețea femeilor. Se va veșteji tot trupul și pofta oamenilor.

Și toți cei ce s-au plecat cumplitei fiare și au luat pecetea aceea, adică păgânescul chip al spurcăciunii, alergând către dânsul, vor zice lui cu durere: „Dă-ne nouă să mâncăm și să bem, că toți murim de foame, cumplit strâmtorindu-ne, și gonește de la noi fiarele cele înveninate". Și, neavând, ticălosul va răspunde cu multă asprime, zicând: „De unde să vă dau eu vouă, o, oamenilor să mâncați și să beți? Cerul nu voiește să dea pământului ploaie și pământul iarăși nicidecum nu a dat semințe sau roade".

Auzind acestea, popoarele vor plânge și se vor tângui, neavând mângâiere din pricina necazului, ci necaz peste necaz va fi lor nemângâiat, căci de bunăvoie au crezut tiranului. Că acela, ticălosul, nu va putea nici luiși să-și ajute; deci, cum pe dânșii îi va milui? În acele zile va fi nevoie [caznă] mare din necazul cel mult al balaurului, și din frică și din cutremur și din vuietul mării și din foame și din sete și din mușcările fiarelor. Și toți cei ce vor lua pecetea lui Antihrist și se vor închina lui ca Dumnezeului Celui Bun nu vor avea nici o parte întru împărăția lui Hristos, ci împreună cu balaurul se vor arăta în gheenă.

Fericit va fi acela ce se va arăta preasfânt și preacredincios și va avea inima lui fără de îndoială către Dumnezeu, că fără de frică va lepăda toate întrebările lui, defăimându-i și muncile, și nălucirile *(Apocalipsa 11, 34)*.

Iar mai înainte de a se face acestea, Domnul – ca un milostiv – va trimite pe Ilie Tezviteanul și pe Enoh – spre a se face cunoscută dreapta credință neamului omenesc și să se propovăduiască tuturor cu îndrăznire cunoștința de Dumnezeu, ca nu de frică să creadă tiranului –, cei care vor striga și vor zice: „Înșelător este, o, oamenilor! Nimeni să nu creadă lui nicidecum sau să îl asculte pe luptătorul de Dumnezeu. Nimeni din voi să nu se înfricoșeze; că se va surpa acesta degrabă. Iată, Domnul Cel Sfânt vine din Cer să judece pe toți cei ce s-au plecat semnelor lui".

Însă puțini vor fi atunci cei ce vor vrea să asculte și să creadă propovăduirii Proorocilor. Iar aceasta o va face Mântuitorul, ca să Își arate negrăita Sa iubire de oameni, că niciodată el nu voiește moartea păcătosului, ci voiește ca toți să se mântuiască. Că nici în vremea aceea nu va lăsa neamul omenesc fără de propovăduire, ca fără de răspuns să fie toți la Judecată.

Deci, mulți din Sfinți, câți se vor afla atunci la venirea spurcatului, vor vărsa râuri de lacrimi cu suspinuri către Dumnezeul Cel Sfânt, ca să se izbăvească de balaurul și cu

mare sârguinţă vor fugi în pustietăţi şi în munţi, şi în peşteri cu frică se vor ascunde. Şi vor presăra pământ şi ţărână pe capetele lor, rugându-se ziua şi noaptea cu multă smerenie. Şi li se va dărui lor aceasta de la Dumnezeul Cel Sfânt şi îi va povăţui pe dânşii în locuri hotărâte şi se vor mântui, fiind ascunşi în găuri şi în peşteri, nevăzând semnele şi înfricoşările lui Antihrist. Că celor ce au cunoştinţă, cu lesnire le va fi cunoscut venirea acestuia, iar celor ce-şi au mintea pururea întru lucruri lumeşti şi iubesc cele pământeşti nu le va fi lesne arătată aceasta. Că cel ce de-a pururi este legat de lucruri lumeşti, măcar de ar şi auzi, nu crede şi urăşte cele ce i se spun. Pentru aceasta, Sfinţii primesc putere de a scăpa, că toată învăluirea şi grija vieţii acesteia au lepădat-o.

Atunci va plânge tot pământul. Marea şi aerul vor plânge, împreună şi dobitoacele cele sălbatice cu păsările cerului. Vor plânge munţii şi dealurile şi lemnele câmpului. Vor plânge încă şi luminătorii cerului cu stelele, pentru neamul omenesc, că toţi s-au abătut de la Dumnezeul Cel Sfânt, Ziditorul tuturor şi au crezut înşelătorului, primind chipul spurcatului şi de Dumnezeu luptătorului, în locul făcătoarei de viaţă Cruci a Mântuitorului. Va plânge pământul şi marea, că de năprasnă cu totul va înceta glasul Psalmului şi al rugăciunii din gura omului. Vor plânge toate bisericile lui Hristos cu plângere mare, că nu se va mai sluji Sfinţirea şi Prinosul.

Iar după ce se vor împlini trei vremi şi jumătate ale stăpânirii spurcatului şi ale faptelor lui şi după ce se vor împlini toate smintelile a tot pământul – după cum zice gura Domnului –, atunci va veni Domnul, Mântuitorul nostru, ca un fulger strălucind din Cer, Cel Sfânt şi Înfricoşat şi Preaslăvit, Dumnezeul nostru şi Împăratul şi Mirele Cel fără de moarte, pe nori cu slavă neasemănată, alergând înaintea slavei Lui rânduielile Îngerilor, ale Arhanghelilor, toţi fiind văpăi de foc şi râu plin de foc, cu înfricoşat vuiet. Heruvimii având ochii în jos şi Serafimii zburând şi feţele şi picioarele ascunzându-şi întru aripile lor cele de foc, strigând cu groază şi zicând unul către altul: „Întreit Sfânt, întreit Sfânt, întreit Sfânt Domnul!" şi glas de trâmbiţă, grăind cu frică: „Sculaţi-vă cei ce dormiţi! Iată a venit Mirele!"

Atunci se vor deschide mormintele şi va auzi ţărâna putrezită şi înfricoşată Venire a Mântuitorului şi, ca într-o clipeală de ochi se vor scula toate seminţiile şi vor căuta la frumuseţea cea sfântă a Mirelui. Şi milioane de milioane şi mii de mii de Îngeri şi de Arhangheli şi nenumărate oşti se vor bucura cu bucurie mare. Atunci Sfinţii şi Drepţii şi toţi care nu vor fi luat pecetea balaurului celui păgân se vor bucura.

Şi se va aduce tiranul legat de Îngeri împreună cu toţi dracii înaintea Divanului şi asemenea cei ce au luat pecetea lui şi toţi păgânii şi păcătoşii se vor aduce legaţi. Şi Împăratul va da asupra lor hotărârea cea aspră a osândei celei veşnice în focul cel nestins. Şi toţi cei ce nu au luat pecetea lui Antihrist şi toţi cei din peşteri se vor bucura împreună cu Mirele cu bucurie negrăită, în cămara cea veşnică şi cerească, împreună cu toţi Sfinţii, întru netrecuţii veci ai vecilor. Amin.

(6)
Câteva rugăciuni din rânduiala liturgică a Triodului
Duminica Înfricoșătoarei Judecăți

Când va fi să vii să faci judecată dreaptă, Preadreptule Judecător, șezând pe scaunul slavei Tale, râu de foc înfricoșând, va trage înaintea divanului Tău pe toți, stând înaintea Ta puterile cerești, și oamenii cu frică vor fi judecați, fiecare precum a lucrat; atunci, să-Ți fie milă de noi, și să ne învrednicești, Hristoase, de partea celor mântuiți, ca un îndurat *(Stihiră de la Vecernie).*

Cărțile se vor deschide și se vor arăta faptele oamenilor, înaintea divanului Tău celui de neîndurat; și va răsuna toată valea plângerii cu groaznică scrâșnire, văzând pe toți cei ce au păcătuit, trimiși în chinurile cele veșnice, cu dreaptă judecata Ta, și fără de folos plângând, Îndurate. Pentru aceasta, Te rugăm pe Tine, Bunule, să-Ți fie milă de noi, cei ce Te lăudăm, Unule, mult-milostive *(Stihiră de la Vecernie).*

Trâmbițele vor suna, și mormintele se vor deșerta, și se va scula toată firea omenească, cutremurându-se; cei ce au făcut bine, cu bucurie se vor bucura, așteptând să ia plată; iar cei ce au păcătuit vor tremura, cumplit văitându-se, fiind trimiși la chinuri și de cei aleși despărțindu-se. Doamne, al slavei, milostivește-te spre noi, ca un bun, și ne învrednicește pe noi de partea celor ce Te-au iubit pe Tine *(Stihiră de la Vecernie).*

Plâng și mă tânguiesc, când îmi vine în simțire focul cel veșnic, întunericul cel mai dinafară și tartarul, viermele cel cumplit și scrâșnirea dinților cea neîncetată, și durerea ce va să fie celor ce au greșit peste măsură, și pe Tine, Cel preabun, cu vicleană voie Te-au mâniat, dintre care unul și cel dintâi sunt eu, ticălosul. Ci, Judecătorule, ca un îndurat, mântuiește-mă cu mila Ta *(Stihiră de la Vecernie).*

Când se vor așeza scaunele și se vor deschide cărțile și Dumnezeu va ședea la Judecată, o, ce frică va fi atunci! Îngerii stând înainte cu frică și râul de foc curgând, ce vom face atunci, noi oamenii cei vinovați de multe păcate? Și când Îl vom auzi chemând pe cei binecuvântați ai Tatălui, întru împărăție, iar pe cei păcătoși trimițându-i la chinuri, cine va suferi acea înfricoșătoare hotărâre? Ci Unule, Iubitorule de oameni, Mântuitorule, Împărate al veacurilor, mai înainte până ce va sosi sfârșitul, prin pocăință, întorcându-mă, miluiește-mă *(Stihiră de la Vecernie).*

Cunoscând poruncile Domnului, așa să viețuim: pe cei flămânzi să-i hrănim, pe cei însetați să-i adăpăm, pe cei goi să-i îmbrăcăm, pe străini să-i aducem în casă, pe bolnavi și pe cei din temniță să-i căutăm; ca să zică și către noi Cel Ce va să judece tot pământul: Veniți, binecuvântații Tatălui Meu, de moșteniți Împărăția ce s-a gătit vouă *(Stihira de la Litie).*

Gândesc la ziua aceea și la ceasul când avem să stăm toți goi ca niște osândiți, înaintea nemitarnicului Judecător; că atunci trâmbița va suna tare, și temeliile pământului se vor clătina, și morții din morminte vor învia, și toți de o vârstă se vor face; și cele ascunse ale tuturor vor sta de față înaintea Ta. Și vor plânge și se vor tângui, și în focul cel mai dinafară vor merge cei ce nici odinioară nu s-au pocăit; iar ceata Drepților va intra în bucurie și în veselie, în cămara cerească *(Idiomelă de la Laude).*

Vai, mie, înnegritule suflete! Până când de la răutăți nu te mai curmezi? Până când zaci în lene? De ce nu-ți aduci aminte de înfricoșătorul ceas al morții? De ce nu te cutremuri cu totul de Înfricoșătoarea Judecată a Mântuitorului? Oare, ce vrei să răspunzi, sau cum vrei să dai seamă? Lucrurile tale stau de față, spre mustrarea ta, faptele te

vădesc, pârându-te. Deci, o, suflete! Vremea a sosit, aleargă, apucă înainte și cu credință strigă: Greșit-am, Doamne, greșit-am Ție; dar știu, Iubitorule de oameni, bunătatea Ta; Păstorule cel bun, nu mă despărți pe mine de la starea cea de-a dreapta Ta, pentru mare mila Ta *(Stihira de la Stihoavnă).*

La ziua cea înfricoșătoare a Judecății și a slavei Tale celei negrăite gândind, mă îngrozesc cu totul, Doamne, și tremurând strig cu frică: Când vei veni, Hristoase Dumnezeule, cu slavă pe pământ, ca să judeci toate câte sunt, atunci să mă izbăvești de toată pedeapsa pe mine, ticălosul, învrednicindu-mă a sta de-a dreapta Ta *(Luminânda).*

La ceasul cercetării și al Venirii celei înfricoșătoare a Stăpânului Celui iubitor de oameni gândind, cu totul mă cutremur și, întristându-mă, strig către Tine, preadrepte Judecătorul meu și Unule, mult-îndurate: Primește-mă pe mine, cel ce mă pocăiesc, pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu *(Luminânda).*

O, ce ceas va fi atunci, și ce zi înfricoșătoare, când va ședea Judecătorul pe scaunul cel înfricoșător! Cărțile se vor deschide și faptele se vor vădi, și cele ascunse ale întunericului se vor arăta; Îngerii vor alerga împrejur, adunând toate neamurile. Veniți de auziți împărați și domni, cei robiți și cei liberi, păcătoșii și drepții, bogații și cei săraci, că vine Judecătorul, Cel Ce va să judece toată lumea. Și cine va putea sta înaintea feței Lui, când Îngerii vor sta vădind lucrurile, cugetele și gândurile cele din noapte și cele din zi? O, ce ceas va fi atunci! Ci, mai înainte de sosirea sfârșitului, sârguiește-te suflete, strigând: Dumnezeule, întoarce-mă și mă mântuiește ca un îndurat *(Idiomelă de la Laude, glasul al VI-lea).*

Daniil proorocul, bărbatul doririlor fiind, dacă a văzut puterea lui Dumnezeu, așa a strigat: Judecătorul a șezut și cărțile s-au deschis. Vezi, suflete al meu, de postești, nu defăima pe vecinul tău. Ferește-te de bucate, dar nu osândi pe fratele tău; ca nu cumva, fiind trimis în foc, să te topești ca ceara; ci fără împiedicare să te ducă Hristos întru împărăția Sa *(Idiomelă de la Laude, glasul al VIII-lea).*

Când vei veni, Dumnezeule, pe pământ cu mărire și toate se vor cutremura, și râul cel de foc înaintea divanului va curge, cărțile se vor deschide și cele ascunse se vor vădi; atunci să mă izbăvești de focul cel nestins și să mă învrednicești a sta de-a dreapta Ta, Judecătorule preadrepte *(Condac, glasul I).*

De înfricoșătorul Tău divan aducându-mi aminte, preabunule Doamne, și de ziua Judecății mă înfricoșez și mă tem, vădit fiind de cugetul meu. Când vei ședea pe scaunul Tău și vei face cercetare, atunci nimeni nu va putea tăgădui păcatele, adevărul vădindu-le, și frica cuprinzându-l. Că tare va suna atunci focul gheenei, și păcătoșii vor scrâșni; ci mă miluiește, mai înainte de sfârșit, și mă iartă, Judecătorule preadrepte *(Icos).*

Sosit-a ziua, iată, înaintea ușilor este Judecata; suflete, priveghează! Aici împărații împreună și domnii, bogații, săracii se vor aduna și își va lua fiecare om după vrednicia faptelor. Întru a sa rânduială, sihastrul și arhiereul, bătrânul și tânărul, sluga și stăpânul vor fi cercetați; văduva și fecioara se vor îndrepta; ci, vai atunci de toți cei ce nu vor avea viață nevinovată. Nemitarnică este Judecata Ta, neînșelat divanul Tău de graiul cel meșteșugit, că nu ascunde vorba cea iscusită a ritorilor dreptatea, nici nu o amăgește aducerea de martori; că la Tine, Dumnezeule, cele ascunse ale tuturor stau de față. Să nu vin la pământul plângerii, să nu văd locul întunericului, Hristoase al meu, Cuvinte, nici legându-mă de mâini și de picioare să fiu lepădat afară din cămara Ta, având îmbrăcămintea nestricăciunii întinată, eu nevrednicul. Când vei despărți pe păcătoși de cei drepți, judecând lumea, rânduiește-mă a fi una din oile Tale, alegându-mă dintre capre, Iubitorule de oameni, ca să aud glasul Tău cel binecuvântat *(din Cântarea a IV-a*

Cutremur nepovestit și frică va fi acolo; că va veni Domnul, și împreună cu Dânsul lucrul fiecăruia dintre oameni. Și cine, dar, de aicea nu se va plânge? Râul cel de foc mă tulbură, mă topește, mă roade scrâșnirea dinților și întunericul adâncului; deci, în ce chip și cum voi face să înduplec pe Dumnezeu? Iartă, Doamne, pe robul Tău, ca nu cândva să mă dai chinuitorilor celor amari, îngerilor celor cumpliți, între care nu se poate afla acolo odihnă. Domnul și conducătorul dimpreună acolo, bogatul și cel neținut în cinste, cel mare împreună și cel mic, se vor îndrepta întocmai; ci vai, fiecăruia, care nu va fi gata. Slăbește, lasă, Doamne, și iartă câte Ți-am greșit Ție, și să nu mă arăți acolo înaintea îngerilor, în osânda focului și a rușinii celei fără de sfârșit. Fie-Ți milă, fie-Ți, Doamne, de zidirea Ta; greșit-am Ție, iartă-mă; că din fire curat numai Tu ești și altul afară de Tine nimeni nu este fără întinăciune *(din Cântarea a V-a).*

La înfricoșătoarea Ta Venire Hristoase, când te vei arăta din Cer, și se vor pune scaunele, și se vor deschide cărțile, să-Ți fie milă, atunci, Mântuitorule, de zidirea Ta. Acolo nimic nu va putea ajuta, fiind Judecător Dumnezeu; nici învățătura, nici meșteșugul, nici mărirea, nici prieteșugul; fără numai puterea ta, cea din fapte, o, suflete al meu! Acolo împreună va fi domnul și conducătorul, săracul și bogatul, suflete! Nici tată, nici mamă nu vor putea ajuta, nici frate nu va putea izbăvi de osândire. Cugetând la înfricoșătoarea întrebare a Judecătorului, suflete, îngrozește-te de aici, gătește-ți răspunsul, ca să nu fii osândit în legăturile cele veșnice. Să nu aud, Doamne, zicându-mi-se: Ia-ți al tău! Și să fiu gonit de la Tine; nici: Du-te în locul cel blestemat! Ci să aud glasul cel dorit al Drepților. Din porțile iadului izbăvește-mă, Doamne; mântuiește-mă din prăpastie și din întunericul cel adânc, din cele de dedesubt ale pământului și din focul cel nestins, și de oricare altă pedeapsă veșnică *(din Cântarea a VI-a).*

Să cădem, credincioșilor, și să plângem mai înainte de Judecata aceea; când cerurile vor pieri, stelele vor cădea și tot pământul se va clătina; ca să aflăm milostiv, la sfârșit, pe Dumnezeul părinților. Nemitarnică va fi întrebarea, înfricoșătoare va fi acolo judecata, unde înaintea Judecătorului nu se va tăinui nimic, unde nu va fi cu putință a se face fățărie cu daruri; ci, fie-Ți milă de mine, Stăpâne, și mă apără de mânia Ta cea înfricoșătoare. Domnul vine să judece, cine va suferi arătarea Lui? Înfricoșează-te, ticăloase al meu suflet, înfricoșează-te, și-ți gătește lucrurile tale spre ieșirea ta; ca să afli milostiv și îndurat pe Însuși Dumnezeul părinților. Focul cel nestins mă tulbură, și îngrozirea cea amară a viermilor; iadul cel stricător de suflet mă sperie, și îndeajuns de umilit nicidecum nu mă fac; ci, Doamne, Doamne! mai înainte de sfârșit, întărește-mă cu frica Ta. Cad înaintea Ta și aduc Ție, ca niște lacrimi, graiurile mele. Greșit-am, cum nici păcătoasa n-a greșit, și fărădelege am făcut ca altul nimeni pe pământ; ci, Te îndură, Stăpâne, spre făptura Ta, și iarăși mă cheamă. Întoarce-te, căiește-te, descoperă cele ascunse, zi lui Dumnezeu, Celui ce toate le știe: Tu știi ascunsurile mele, Unule Mântuitorule; Tu Însuți mă miluiește, precum cântă David, după mare mila Ta *(din Cântarea a VII-a).*

Cugetând la întâmpinarea înfricoșătoarei Venirii Tale celei de a doua, Doamne, mă cutremur de certarea Ta, mă tem de mânia Ta și strig Ție: Mântuiește-mă de ceasul acela, în veci. Când vei judeca Tu, Dumnezeule, toate, cine dintre pământeni, fiind înconjurați de patimi, va putea suferi? Că atunci focul cel nestins și viermele cel neadormit va cuprinde în veci pe cei osândiți. Când vei chema toată suflarea laolaltă, ca să iei seama, Hristoase, mare frică va fi atunci, mare nevoie, deoarece numai faptele singure vor ajuta în veci. Judecătorule a toate, Dumnezeul meu și Doamne, fă să aud atunci glasul Tău cel dorit, să văd lumina Ta cea mare, să privesc la corturile Tale, să mă uit la slava Ta, bucurându-mă întru toți vecii *(din Cântarea a VIII-a).*

(7)
Vedenia Sfântului Nifon despre Înfricoșătoarea Judecată[5]

Într-o seară, după ce și-a terminat obișnuita rugăciune de noapte, Cuviosul Nifon s-a întins să doarmă pe patul său de pietre. Era miezul nopții și el încă veghea, privind cerul înstelat și luna. Singur își socotea păcatele sale și se tânguia cu mintea, gândindu-se la înfricoșatul ceas al Judecății. Deodată, vede că se trage tăria cerului ca o perdea și se arată Domnul nostru Iisus Hristos într-o slavă negrăită. În jurul Lui, în văzduh, stăteau toate oștile cerești: Îngeri, Heruvimi și Serafimi erau în minunate și înfricoșate cete, rânduite fiecare după felul, frumusețea și strălucirea lor. Domnul a grăit către cârmuitorul uneia dintre cete, iar acela s-a apropiat luminos, cu frică și cutremur.

„Mihaile, mai-marele Așezământului, pregătește cu ceata ta tronul de foc al slavei Mele și mergi în valea lui Iosafat. Acolo să-l așezi ca întâi semn al Venirii Mele, pentru că s-a împlinit ceasul când fiecare va lua plata după faptele sale. Grăbește-te, că a sosit ceasul! Voi judeca pe cei ce s-au închinat la idoli și s-au lepădat de Mine, Făcătorul lor. Pe cei care s-au închinat pietrelor și lemnelor, pe care le-am dat spre trebuința lor. Pe toți îi voi sfărâma ca pe „vasele olarului". Tot așa și pe vrăjmașii Mei, pe ereticii care au îndrăznit să coboare Duhul Mângâietor în rândul făpturilor[6]. Vai de ei, ce foc îi așteaptă!

Acum Mă voi arăta și iudeilor, care M-au răstignit și n-au crezut în Dumnezeirea Mea. Mi s-a dat toată stăpânirea și puterea și sunt Judecător drept. Atunci când eram pe Cruce, ziceau: «**Huu! Cel Care dărâmi templul și în trei zile îl zidești. Mântuiește-Te pe Tine Însuți...**» Acum a Mea este răzbunarea, le voi răsplăti! Voi judeca, voi cerceta, voi pedepsi aspru neamul jidovesc, cel stricat și viclean, pentru că nu s-a pocăit. Le-am dat vreme de pocăință, dar au nesocotit-o; vor lua acum răzbunare.

Le voi răsplăti și sodomiților, care au spurcat pământul și văzduhul cu nelegiuirea lor. I-am ars atunci și iarăși îi voi arde, pentru că au urât plăcerea Duhului Sfânt și au iubit plăcerea diavolului. Voi pedepsi pe toți desfrânații, nerușinații și întunecații care se aseamănă cu armăsarii. Nu s-au îndestulat cu căsnicia lor legiuită, ci s-au bălăcit în fărădelege și satana i-a aruncat legați în prăpastia de foc. Nu au auzit că «**înfricoșat lucru este a cădea în mâinile Dumnezeului Celui Viu**»? Nu s-au temut că voi vărsa peste ei mânia Mea; i-am chemat la pocăință, dar nu s-au pocăit.

Voi judeca pe toți tâlharii care au făcut noian de rele, precum și pe ucigași și pe toți care au făcut mulțime de păcate. Eu le-am dat timp să se pocăiască, dar ei n-au luat în seamă. Unde sunt faptele lor cele bune? Le-am dat pildă și icoană pe fiul cel desfrânat și pe mulți alții, să nu se deznădăjduiască de păcatele lor. Ei însă au disprețuit poruncile Mele și s-au lepădat de Mine. S-au îndepărtat de Mine și au iubit stricăciunea; pe Mine M-au nesocotit și s-au făcut robi ai păcatului. Să meargă, deci, în focul pe care ei singuri l-au aprins.

---

[5] Sfântul Nifon, episcopul Constanțianei Ciprului a viețuit în veacul al IV-lea și este prăznuit de Biserica Ortodoxă în ziua de 23 decembrie. Vedenia Sfântului Nifon despre Înfricoșătoarea Judecată este reprodusă după *Viața și învățăturile Sfântului Ierarh Nifon* (traducere din limba greacă de Protosinghel Petroniu Tănase, ed. Episcopiei Romanului și Hușilor, 1993, pp. 61-79). *Viața și învățăturile Sfântului Ierarh Nifon* a fost scrisă de către unul dintre ucenicii Sfântului, martor contemporan al virtuților și minunilor săvârșite de acest mare ierarh al Bisericii lui Hristos.

[6] E vorba de pnevmatomahi, care neagă Dumnezeirea Duhului Sfânt.

Dar, și pe cei care au murit ținând minte răul îi voi trimite într-o înfricoșată muncă. Pentru că n-au dorit pacea Mea, ci au fost mânioși, răutăcioși și răzbunători. Pe lacomi, pe cei ce au luat dobândă și pe toți iubitorii de argint, care este închinare la idoli, îi voi nimici și distruge cu toată mânia Mea, pentru că și-au pus nădejdea în bani și pe Mine M-au nesocotit, ca și cum nu M-aș îngriji de ei. Pe acei mincinoși creștini care au învățat că nu este învierea morților și că este există reîncarnarea sufletelor[7] acum, aici, pe pământ, îi voi topi pe toți în gheenă ca ceara; atunci se vor încredința de învierea morților. Magii, vrăjitorii și toți cei care se îndeletnicesc cu magia vor fi zdrobiți.

Vai și de cei care au petrecut cu chitare și cu instrumente; au cântat și s-au îmbătat, au jucat, au vorbit necurății și s-au dedat la rele! I-am chemat și nu M-au ascultat, ci M-au luat în râs. Acum viermele le va roade inima. Le-am dat la toți milă și vreme de pocăință, însă nici unul nu a luat aminte. Voi închide în întuneric și pe cei ce au nesocotit Sfintele Scripturi, pe care le-a scris Duhul Meu prin mijlocirea Sfinților. Voi judeca și pe cei ce se îndeletnicesc cu superstițiile și se încred în cuțite, furci, găleți și altele asemenea. Atunci vor înțelege că trebuiau să nădăjduiască în Dumnezeu și nu în zidirile Lui. Se vor tulbura și împotrivi atunci, dar nu vor avea nici o putere, deoarece «**a Mea este răzbunarea, Eu le voi răsplăti**».

Voi pedepsi pe împărații și pe cârmuitorii care M-au amărât necontenit cu nedreptățile lor. Au judecat nedrept și cu mândrie, disprețuindu-i pe oameni. Și aceștia vor plăti. Dreapta Mea putere este nemitarnică. Îi voi pedepsi după fărădelegile lor. Atunci vor înțelege că sunt mai înfricoșat decât toți împărații pământului. Vai de ei, ce iad îi așteaptă, pentru că au fost cruzi și au vărsat sânge nevinovat, sângele copiilor și al soțiilor lor.

Cu ce urgie voi pedepsi pe acei slujitori care n-au fost păstori adevărați ai Bisericii, care Mi-au părăginit via și Mi-au risipit oile! Că au păstorit aur și argint și nu suflete și au căutat preoția pentru interes. Ce pedeapsă vor lua! Ce tânguire! Voi vărsa peste ei toată mânia Mea și urgia, și-i voi zdrobi. S-au străduit să câștige oi și boi care pier, iar de turma mea cea cuvântătoare nu s-au îngrijit. Voi pedepsi cu toiag fărădelegile lor și cu bici nedreptățile lor. Dar și pe preoții care glumesc, râd și se ceartă în biserică îi voi arunca în foc și în tartar!

Am venit și vin! Cine poate să-Mi stea împotrivă? Dar, vai și amar de cel păcătos, care va cădea în mâna Mea! Pentru că fiecare se va înfățișa înaintea Mea «**gol și descoperit**». Cum va îndrăzni atunci să se arate nerușinarea păcătoșilor? Cum vor privi fața Mea? Unde-și vor ascunde rușinea? Se vor umple de rușine înaintea Mea și a preacuratelor Puteri Cerești.

Voi judeca și pe monahii care și-au trecut cu vederea canonul și au nesocotit făgăduințele pe care le-au făcut înaintea lui Dumnezeu, a Îngerilor și a oamenilor. Una au făgăduit și alta au făcut. Din înălțimea norilor îi voi arunca în prăpastia iadului. Nu s-au îndestulat cu pieirea lor, ci au pricinuit și altora sminteală ucigătoare. Mai bine le-ar fi fost să nu se fi lepădat de lume, decât să se lepede și rău să trăiască, întru desfrânare. «**A Mea este răzbunarea, Eu le voi răsplăti tuturor celor ce nu au voit să se pocăiască. Îi voi judeca pe toți ca un Judecător drept...**»".

Cuvintele acestea pe care Domnul le-a rostit cu glas de tunet către Arhanghelul Mihail au umplut de spăimântare nenumăratele Puteri Îngerești.

Apoi, a poruncit să-I aducă cele șapte veacuri de la facerea lumii. Mihail a primit poruncă să îndeplinească și acest lucru. De aceea, a mers degrabă la casa testamentului

[7] Metempsihoză.

și le-a adus. Erau ca niște cărți mari, pe care le-a pus în fața Judecătorului. Apoi a stat de o parte, privind cu cutremur, cum răsfoiește Domnul istoria veacurilor. Și a luat primul veac, l-a deschis și a zis: „Aici scrie întâi de toate: Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, un Dumnezeu în trei Fețe. Din Tatăl S-a născut Fiul și Făcătorul veacurilor, deoarece cu cuvântul Tatălui, prin Fiul s-au făcut veacurile, s-au zidit netrupeștile Puteri, s-au întărit cerurile, pământul, adâncurile, marea, râurile și toate cele ce sunt într-însele".

Apoi, după ce a citit puțin mai jos, a zis: „Chip al Nevăzutului Dumnezeu este primul om, Adam, cu femeia lui, Eva. Atotputernicul Dumnezeu și Făcătorul tuturor celor văzute și al celor nevăzute a dat lui Adam poruncă. Aceasta era legea care trebuia ținută cu toată puterea și scumpătatea, spre cinstirea Făcătorului său și ca să nu uite că Dumnezeu se află deasupra lui".

După puțină vreme, a citit mai departe: „Nelegiuirea în care a căzut chipul lui Dumnezeu prin înșelăciune sau, mai bine zis, din neluare aminte și nepurtare de grijă. A căzut omul și a fost izgonit din rai cu dreaptă judecată și hotărâre a lui Dumnezeu. Nu putea să stea întru aceste bunătăți începătorul nelegiuirii!"

Mai jos a citit: „Cain s-a aruncat asupra lui Abel și l-a omorât, după voia diavolului. Se cade să ardă în focul gheenei, pentru că nu s-a pocăit. Iar Abel va trăi în veșnicie".

În același chip a răsfoit și cele șapte cărți ale veacurilor. În sfârșit, a luat a șaptea carte și a citit: „Începutul veacului al VII-lea înseamnă sfârșitul veacurilor. Începe să se împrăștie întru toate răul, desfrânarea, nemilostivirea. Oamenii veacului al VII-lea sunt răi, invidioși, mincinoși, cu dragoste fățarnică, iubitori de stăpânire și de argint, robiți de păcatele sodomicești și de celelalte păcate".

A trecut puțin mai departe, a citit ceva și, îndată Și-a ridicat în sus privirea mâhnită; a sprijinit o mână pe genunchi și cu cealaltă Și-a acoperit fața și ochii și a stat așa cugetând în sine multă vreme, apoi a șoptit: „Într-adevăr, acest veac a întrecut cu nedreptatea și cu răutatea pe toate celelalte".

Apoi a citit mai jos: „Grecii, cu idolii lor, au fost spânzurați cu lemnul, cu sulița și cu cuiele care au pironit trupul Meu de viață purtător".

A tăcut câteva clipe și iarăși S-a aplecat asupra cărții: „Douăsprezece căpetenii ale Marelui Împărat, albe ca lumina, au tulburat marea, au închis gurile fiarelor, au înecat balaurii cei gânditori, au luminat pe orbi, au săturat pe cei flămânzi și au sărăcit pe cei bogați. Au pescuit multe suflete din moarte, dându-le din nou viață. Mare este plata lor..."

Și apoi, după puțin, a adăugat: „Eu, Iubitorul de oameni, am ales mărturisitori care s-au arătat biruitori cu ajutorul Meu. Prietenia lor a ajuns până la Cer și iubirea lor până la tronul Meu! Dorul lor până la inima Mea și jertfa lor Mă arde cu putere. Slava și puterea Mea este cu ei!"

După ce a întors multe foi, a șoptit cu un zâmbet de mulțumire: „Omul care a ținut cu cinste cârma celor șapte coline (Constantinopolul) și a devenit împăratul lor a fost slujitorul dragostei Mele. I se cuvine Împărăția Cerurilor, pentru că a fost râvnitor și următor al Domnului Său".

Apoi, trecând peste multe foi, a zis: „O, Preafrumoasă și Preacinstită Mireasă! Câți vrăjmași s-au străduit să te pângărească. Dar tu nu M-ai înșelat pe Mine, Mirele Tău! Nenumărate erezii te-au amenințat, dar piatra pe care ai fost zidită nu s-a mișcat, pentru că «**porțile iadului nu au biruit-o**»".

Mai jos erau scrise toate păcatele oamenilor, pe care moartea le-a găsit neșterse prin pocăință. Și erau așa de multe, ca nisipul mării... Domnul Dumnezeu le-a citit nemulțumit și a dat din cap, suspinând. Nenumărata mulțime a Îngerilor stătea tremurând de frica

dreptei mânii a Judecătorului. Când Domnul a ajuns la jumătatea acestui veac, a zis: „Sfârşitul lui este plin de putoarea păcatului, de lucrurile omeneşti, care sunt toate mincinoase şi întinate: zavistie, ură, minciună, hulă, duşmănie, chefuri, beţii, desfrânări, ucideri, avorturi, lăcomie, iubire de argint, ţinere de minte a răului. Dar ajunge! Îl voi curma la jumătate! Să înceteze stăpânirea păcatului!"

Şi zicând aceste cuvinte pline de mânie, Domnul a dat Arhanghelului Mihail semnul pentru Judecată. Deîndată, acela cu ceata lui au luat preastrălucitul şi negrăitul tron şi au plecat.

Era aşa de numeroasă ceata aceea, încât pământul nu o încăpea. Şi fugind, strigau cu glas de tunet: „***Sfânt, Sfânt, Sfânt Domnul Savaot***! ***Plin este cerul şi pământul de slava Lui***!" Şi de acest înfricoşat strigăt se cutremura cerul şi pământul. „***Sfânt, Sfânt, Sfânt, mare şi înfricoşat, minunat şi proslăvit este Domnul în vecii vecilor***".

Apoi a pornit Gavriil cu ceata lui, cântând; a urmat al treilea mare Arhistrateg, Rafail, cu ceata lui, înălţând cântarea: „***Unul Sfânt, Unul Domn Iisus Hristos, întru slava lui Dumnezeu Tatăl. Amin***".

În sfârşit, s-a pornit şi ceata a patra. Cârmuitorul ei era alb şi luminos ca zăpada, cu privirea dulce. Şi, fugind, cânta cu putere: „***Dumnezeu, Domnul dumnezeilor a vorbit şi a chemat pământul de la răsăritul soarelui până la apus. Din Sion măreţia frumuseţii Lui. Dumnezeu arătat vine, Dumnezeul nostru şi nu va tăcea. Foc înaintea Lui va merge şi în jurul Lui vifor mare***!" Şi cânta apoi tot psalmul. Iar căpeteniile îi răspundeau: „***Vine Dumnezeu să judece pământul. Că Tu stăpâneşti peste toate neamurile***". Cârmuitorul acelei oşti se numea Uriil.

După puţin, au adus înaintea Domnului Preacinstita Sa Cruce, care strălucea ca un fulger înfricoşat şi revărsa o negrăită mireasmă. În urmă veneau cu multă cinste cetele Stăpâniilor şi ale Puterilor. Priveliştea era de o măreţie uimitoare. Nenumăratele Puteri cântau cu o nemaiauzită armonie. Unii ziceau cu multă teamă: „***Înălţa-Te-voi Dumnezeul meu şi Împăratul meu şi voi binecuvânta numele Tău în veci***!" Alţii ziceau: „***Înălţaţi pe Domnul Dumnezeul nostru şi vă închinaţi aşternutului picioarelor Lui, că Sfânt este. Aliluia, Aliluia, Aliluia***!"

Apoi a dat dumnezeiască poruncă să vină iarăşi puternicul cârmuitor de oşti, Mihail, să stea lângă tronul Domnului. În acea clipă s-a arătat un Înger care ţinea o trâmbiţă. A luat-o Judecătorul în mâna Sa, a trâmbiţat de trei ori şi a zis trei cuvinte; apoi a dat-o lui Mihail: „Mergi la Golgota, unde Mi-am întins preacuratele mâini şi trâmbiţează şi acolo de trei ori!"

Îndată ce a plecat Mihail, Domnul a chemat ceata Începătoriilor şi a zis cârmuitorului acesteia: „Îţi poruncesc să iei dumnezeiasca ta ceată şi să vă împrăştiaţi în toată lumea, ca să aduceţi pe nori pe Sfinţi, de la răsărit şi de la apus, de la miazănoapte şi de la miazăzi. Să-i aduceţi pe toţi, ca să Mă întâmpine când va suna trâmbiţa".

După toate acestea, Dreptul Judecător a privit spre pământ şi a văzut negură şi întuneric, jale şi vai şi multă tânguire, din înfricoşata tiranie a satanei. Turbează şi urlă balaurul. A dărâmat totul şi le zdrobeşte ca pe iarbă, pentru că vede pe Îngerii lui Dumnezeu că îi pregătesc focul cel veşnic.

Dacă a văzut toate acestea, Judecătorul a chemat un Înger de foc cu înfăţişare aspră şi înfricoşată, fără de milă; era cârmuitorul cetelor Îngerilor, care veghează asupra focului iadului şi i-a zis: „Ia cu tine toiagul Meu, care leagă şi zdrobeşte. Ia şi nenumărata mulţime de Îngeri din ceata ta şi pe cei mai înfricoşaţi care săvârşesc pedepsele celor din iad. Să mergeţi la marea cea gânditoare, ca să găsiţi urmele stăpânitorului întunericului. Apucă-l

cu putere și-l ține bine, lovindu-l fără milă cu toiagul, până când va preda ceata duhurilor celor rele. Leagă-i apoi tare pe toți cu puterea toiagului Meu, după porunca Mea și apoi aruncă-i în chinurile iadului cele mai groaznice și fără de milă".

Când toate au fost gata, s-a făcut semn Arhanghelului care ținea trâmbița, să trâmbițeze puternic. Îndată s-a făcut o tăcere de moarte, ca și cum s-ar fi liniștit toate.

La prima trâmbițare s-au alcătuit toate trupurile morților. La a doua, Duhul Domnului a pus sufletele în trupurile moarte. Spaimă și cutremur a cuprins toate; cele cerești și cele pământești tremurau. Atunci a sunat a treia oară și cea mai înfricoșată trâmbiță, care a zguduit toată lumea, când morții au înviat din morminte „într-o clipă". Înfricoșată priveliște! Erau mai mulți decât nisipul mării. În același timp se coborau din ceruri ca o ploaie deasă spre Tronul Judecății Cetele Îngerești, zicând cu glas de tunet: ***„Sfânt, Sfânt, Sfânt Domnul Savaot, plin este tot pământul de frică și de cutremur!"***

Tot pământul și mulțimea nenumărată a Cetelor Îngerești stăteau așteptând. Tremurau plini de spaimă în fața înfricoșatei stăpâniri dumnezeiești, care se coboară pe pământ. Și pe când toți priveau în sus, au început cutremure, tunete și fulgere în Valea Judecății și în văzduh și toți au fost cuprinși de groază. Atunci tăria cerului s-a strâns ca o carte și a apărut cinstita Cruce, strălucind și scânteind ca soarele. Îngeri o țineau înaintea Domnului nostru Iisus Hristos și Judecătorul lumii, Care venea. Apoi se auzea un imn, o cântare străină: ***„Binecuvântat este cel ce vine întru numele Domnului, Dumnezeu este Domnul, Judecător, Stăpânitor și Domn al păcii"***.

Îndată ce s-a săvârșit această puternică slavoslovie, a apărut Judecătorul pe nori, șezând pe tron de foc. Cu preacurata Lui strălucire învăpăia cerul și pământul.

Atunci, din mulțimea morților care înviaseră, unii au început să strălucească asemenea soarelui și îndată au fost răpiți de nori în văzduh, spre întâmpinarea Domnului lor. Cei mai mulți însă au rămas jos. Nimeni nu i-a luat la cer. Se tânguiau cu amar că nu s-au învrednicit și ei să fie răpiți de nori și mâhnirea și durerea umpleau de amărăciune sufletele lor. Au căzut toți în genunchi în fața Judecătorului și apoi s-au ridicat. Înfricoșatul Judecător Se așezase deja pe tronul Judecății și în jurul Lui se adunaseră toate Puterile Cerești cu frică și cutremur. Cei ce fuseseră răpiți pe nori pentru întâmpinarea Lui stăteau de-a dreapta; ceilalți se aflau de-a stânga Judecătorului. Cei mai mulți dintre aceștia erau iudei, cârmuitori, Arhierei, preoți, împărați, mulțime de monahi și mireni. Stăteau rușinați și se jeleau de pierzarea lor. Fețele lor erau ticăloșite și suspinau cu adâncă mâhnire. O tânguire de moarte s-a lăsat peste toți și nici o mângâiere nu le venea de nicăieri.

Dar cei ce stăteau de-a dreapta Judecătorului erau veseli, luminoși ca soarele, cinstiți și slăviți, albi ca lumina, parcă aprinși de o dumnezeiască lumină. Ca să îndrăznesc s-o zic, semănau cu Domnul și Dumnezeul lor.

Deodată, înfricoșatul Judecător Și-a aruncat privirea într-o parte și în alta. S-a uitat de-a dreapta, bucuros și a zâmbit. Când însă S-a întors spre stânga, S-a tulburat; S-a mâniat tare și Și-a întors îndată fața. Atunci, cu glas puternic și dumnezeiesc a zis celor din dreapta: **„Veniți, binecuvântații Părintelui Meu, de moșteniți Împărăția care a fost gătită vouă de la întemeierea lumii. Căci am flămânzit și Mi-ați dat să mănânc, am însetat și Mi-ați dat să beau, străin am fost și M-ați primit, gol și M-ați îmbrăcat, bolnav și M-ați cercetat, în temniță și ați venit la Mine"**.

Atunci, aceia s-au mirat și au întrebat: **„Doamne, când te-am văzut flămând și Ți-am dat să mănânci, sau însetat și te-am adăpat? Și când Te-am văzut străin și te-am primit, sau gol și Te-am îmbrăcat, și când Te-am văzut bolnav și în temniță?"**

„Amin zic vouă, întrucât ați făcut unuia din acești frați ai Mei mai mici, Mie Mi-ați făcut".

Apoi S-a întors și către cei **„de-a stânga"** și le-a zis cu asprime: **„Duceți-vă de la Mine blestemaților, în focul cel veșnic, care este gătit diavolului și slugilor lui. Căci am flămânzit și nu Mi-ați dat să mănânc, am însetat și nu Mi-ați dat să beau, străin am fost și nu M-ați primit, gol și nu M-ați îmbrăcat, bolnav și în temniță și nu M-ați cercetat".**

Aceia i-au răspuns nedumeriți: **„Doamne, când Te-am văzut bolnav și în temniță și nu Ți-am slujit Ție?"**

Le-a răspuns Domnul: **„«Amin zic vouă, întrucât nu ați făcut aceasta unuia dintre acești mai mici, nici Mie nu Mi-ați făcut»**. Pieriți din ochii Mei, blestemați ai pământului! În tartar, în scrâșnirea dinților, acolo va fi plângere și tânguire fără de sfârșit!"

Cum a rostit Judecătorul această hotărâre, dinspre răsărit s-a pornit un uriaș râu de foc, care curgea vijelios spre apus. Era lat ca o mare întinsă. Văzându-l, păcătoșii din stânga s-au îngrozit și au început să tremure de spaimă, întru deznădejdea lor. Atunci, nemitarnicul Judecător a poruncit ca toți, drepți și păcătoși, să treacă prin râul cel arzător, pentru ca să fie încercați prin foc.

Au început cei din dreapta, care au trecut toți și au ieșit ca aurul curat. Lucrurile lor nu s-au ars, ci s-au arătat, prin încercare, mai luminoase și mai limpezi, iar ei s-au umplut de bucurie.

Apoi au început să treacă și cei din stânga prin foc, ca să fie încercate și lucrurile lor. Dar, fiindcă erau păcătoși, flăcările au început să-i ardă, ținându-i în mijlocul râului. Și lucrurile lor au ars ca pleava, iar trupurile au rămas întregi, ca să ardă ani și veacuri nesfârșite, împreună cu diavolii. Nici unul nu a izbutit să iasă din acel râu de foc. Pe toți i-a ținut focul, pentru că erau vrednici de osândă și pedeapsă.

După ce păcătoșii au fost predați iadului, Înfricoșatul Judecător S-a ridicat de pe tron și a pornit către dumnezeiescul palat, dimpreună cu toți Sfinții Săi. Îl înconjurau cu multă frică și cutremur Puterile Cerești, cântând: ***„Ridicați căpetenii porțile voastre și vă ridicați porțile cele veșnice și va intra Împăratul slavei, Domnul și Dumnezeul dumnezeilor, împreună cu toți Sfinții Lui, care se vor bucura de veșnica moștenire"***.

Altă ceată răspundea și zicea: ***„Binecuvântat este Cel Ce vine întru numele Domnului, cu cei pe care i-a învrednicit Harul Său să se numească fii ai lui Dumnezeu. Dumnezeu este Domnul, împreună cu fiii Noului Sion și S-a arătat nouă"***.

Iar Arhanghelii, care mergeau după Domnul, Îl slavosloveau, cântând pe rând o cântare cerească: ***„Veniți să ne bucurăm de Domnul și să strigăm lui Dumnezeu, Mântuitorul nostru, să întâmpinăm fața Lui cu mărturisire și în psalmi să-I cântăm Lui"***.

Iar altă ceată răspundea armonios: ***„Dumnezeu mare este Domnul și Împărat mare peste tot pământul. Că în mâna Lui sunt marginile pământului și înălțimile munților ale Lui sunt"***.

Acestea și multe alte cântări armonioase cântau Îngerii, încât toți care le auzeau se bucurau de o negrăită bucurie. Astfel cântând, au intrat Sfinții cu Domnul Iisus Hristos la ospățul cel ceresc din dumnezeiescul palat și inimile lor săltau de bucurie. Și îndată porțile palatului s-au închis.

Atunci, Împăratul ceresc a chemat pe mai-marii Îngerilor. Cei dintâi au venit Mihail, Gavriil, Rafail, Uriil și conducătorii cetelor. Au urmat apoi cei doisprezece luminători ai lumii, Apostolii. Lor le-a dat Domnul slavă strălucită și douăsprezece tronuri ca de foc, ca să stea cu multă cinste lângă Învățătorul lor, Hristos. Chipul lor scânteia de o negrăită

lumină veşnică şi hainele lor străluceau şi erau luminoase ca şi chihlimbarul şi căpeteniile Îngerilor îi cinsteau. Apoi li s-a dat şi douăsprezece coroane minunate, împodobite cu pietre de mult preţ, care străluceau cu o lumină orbitoare şi Îngeri slăviţi le ţineau deasupra capetelor lor.

Au venit apoi înaintea Domnului cei şaptezeci de Apostoli. De asemenea şi aceştia au primit cinste şi slavă, dar cununile celor doisprezece erau mai minunate.

Acum a venit şi rândul Mucenicilor. Aceştia au primit cinstea şi slava marilor oşti îngereşti, care s-au prăvălit din Cer împreună cu Lucifer. Adică, Mucenicii au devenit Îngeri şi conducători ai cetelor îngereşti. Îndată li s-a adus o mulţime de coroane care au fost puse pe sfintele lor capete. Cum străluceşte soarele, aşa străluceau şi coroanele. Astfel, Sfinţii Mucenici, îndumnezeiţi, se bucurau cu nespusă bucurie.

Apoi a intrat ceata sfântă a Ierarhilor, Preoţilor, Diaconilor şi a celorlalţi clerici. Au fost încununaţi şi ei cu cununi veşnice, potrivit cu râvna, răbdarea şi lucrarea lor. Cunună de cunună se deosebea în slava ei, precum se deosebeşte stea de stea. Şi mulţi preoţi şi diaconi erau mai slăviţi şi mai luminoşi decât mulţi arhierei. Lor li s-a dat şi câte o biserică, pentru ca să aducă pe jertfelnicul cel înţelegător Sfânta Jertfă şi slujbe bineplăcute lui Dumnezeu.

A intrat apoi cuvioasa ceată a Monahilor. Chipul lor revărsa o tainică mireasmă şi scânteia ca soarele. Domnul i-a împodobit cu şase aripi şi prin puterea Sfântului Duh au devenit asemenea cu înfricoşaţii Heruvimi şi Serafimi şi au început să cânte cu glas de tunet: ***„Sfânt, Sfânt, Sfânt Domnul Savaot, plin este tot pământul de slava Lui!"*** Slava lor era mare, negrăită şi cununile lor felurit împodobite şi luminoase. Potrivit cu luptele şi cu sudorile lor, au primit şi cinstea.

A urmat apoi ceata Proorocilor. Lor le-a dăruit Împăratul Cântarea Cântărilor, Psaltirea lui David, timpane şi hore, lumină nematerialnică, strălucitoare, negrăită bucurie şi slavoslovia Duhului Sfânt. Atunci, Stăpânul dumnezeiescului ospăţ le-a cerut să cânte ceva. Şi au cântat o cântare aşa de melodioasă, încât toţi săltau de fericire. După ce Sfinţii au primit aceste daruri din preacuratele mâini ale Mântuitorului, aşteptau acum pe acelea pe care **„ochiul nu le-a văzut şi urechea nu le-a auzit şi la inima omului nu s-au suit"**.

A intrat apoi toată ceata oamenilor care s-au mântuit în lume: săraci şi domni, împăraţi şi supuşi, robi şi liberi. Au stat toţi înaintea Domnului, care a osebit dintre ei pe cei milostivi şi curaţi şi le-a dat desfătarea raiului din Eden, palate cereşti şi luminoase, cununi de mult preţ, sfinţenie şi bucurie, sceptruri şi tronuri şi Îngeri ca să-i slujească.

Apoi au venit toţi cei ce din dragoste pentru Hristos s-au făcut săraci, **„săraci cu duhul"**. Acum au fost slăviţi foarte mult. Din însăşi mâna lui Hristos au primit cunună strălucită şi moştenirea Împărăţiei Cerurilor. Apoi, **„cei ce plâng păcatele lor"** şi-au primit marea mângâiere a Sfintei Treimi. Pe urmă, **„cei blânzi"** şi fără de răutate, care au moştenit cerescul pământ, unde se află dulceaţa şi mireasma Duhului Sfânt. Şi ei au fost cuprinşi de o negrăită bucurie şi plăcere, văzând că s-au învrednicit să moştenească pământul cel fericit; cununile lor ca de trandafiri, scânteiau. Au urmat **„cei flămânzi şi însetaţi de dreptate"**. Lor le-a dat plata dreptăţii, ca să se sature – şi cu buna lor aşezare s-au bucurat, văzând că Împăratul Hristos este înălţat şi slăvit de Îngeri. Apoi au intrat **„cei prigoniţi pentru dreptate"**. Lor le-a dăruit sfânta slavoslovie şi preaminunata viaţă. S-au aşezat pentru ei tronuri minunate, pe care să stea în Împărăţia Cerurilor. Coroanele lor erau de aur sfânt şi nematerialnice şi străluceau aşa de tare, încât de slava lor să se bucure şi cetele îngereşti. A intrat apoi ceata celor **„prigoniţi**

pentru Hristos", Marele Dumnezeu și Mântuitorul sufletelor noastre. Pe ei i-a așezat pe tronuri de aur și au fost lăudați de Dumnezeu.

După aceștia a intrat marea mulțime de păgâni, care nu au cunoscut Legea lui Hristos, dar din fire au ținut-o, ascultând de glasul conștiinței lor. Mulți străluceau ca soarele, de nevinovăția și curăția lor și Domnul le-a dat Paradisul și cununi luminoase împletite cu trandafiri și crini. Dar, pentru că au fost lipsiți de Dumnezeiescul Botez erau orbi, pentru că Sfântul Botez este lumina și ochiul sufletului. Și nu vedeau deloc slava lui Dumnezeu. De aceea, cine nu este botezat, deși moștenește bucuria Raiului și simte ceva din mireasma și dulceața lui, nu vede nimic.

După aceștia, a văzut Cuviosul Nifon o ceată de Sfinți, care erau copiii creștinilor. Toți păreau să fie ca de treizeci de ani. Mirele i-a privit cu fața veselă și le-a zis: „Haina Botezului este, într-adevăr, fără pată, fapte însă deloc. Vouă, ce să vă fac?"

Atunci și ei au răspuns cu îndrăzneală: „Doamne, am fost lipsiți de bunătățile Tale cele pământești, cel puțin să nu ne lipsești de cele cerești!" A zâmbit Mirele și le-a dat bunătățile cele cerești. Au primit și cununa nevinovăției și a nerăutății și toate oștile cerești i-au admirat. Era minunat să-i auzi pe Sfinții Îngeri, care bucurându-se nespus de vederea tuturor Cetelor Sfinților, cântau dulci cântări.

După toate acestea, vede Sfântul Nifon că vine înaintea Mirelui o dumnezeiască Mireasă. În jurul ei se revărsau miresme dumnezeiești și mir dumnezeiesc. Pe preafrumosul ei cap purta o neasemuită și împărătească diademă, care scânteia. Îngerii o priveau uimiți și Sfinții copleșiți. Harul Sfântului Duh o îmbrăca în haină aurită și preaînfrumusețată.

Când a ajuns lângă Mirele Hristos, marea Împărăteasă s-a închinat de trei ori, împreună cu sfintele fecioare. Atunci, „**Cel Preafrumos**" a văzut-o și S-a bucurat. Și-a plecat capul și a cinstit-o ca pe Preacurata Sa Maică. Aceasta s-a apropiat cu multă evlavie și cinste și a sărutat nemuritorii și neadormiții Săi ochi, precum și îndureratele Sale mâini. După dumnezeiasca sărutare, Domnul a dat fecioarelor haina strălucitoare și cununi prealuminoase și apoi au venit toate Puterile Cerești, cântând și fericind-o și slăvind-o pe Preacurata.

Atunci, Mirele S-a ridicat de pe Tronul Său, având de-a dreapta pe Maica Sa, iar la stânga pe cinstitul Prooroc și Înaintemergătorul Său, a ieșit din palat și a mers la Dumnezeiescul ospăț, unde se aflau bunătățile „**pe care ochiul nu le-a văzut, urechea nu le-a auzit și la inima omului nu s-au suit**", pregătite pentru toți cei ce au iubit pe Dumnezeu. În urmă veneau toți Sfinții. Aceștia, cum au văzut bunătățile, s-au umplut de o nespusă bucurie și au început să umble, prăznuind la minunatul ospăț. Dar, pe acestea robul lui Dumnezeu Nifon nu a mai putut să le descrie. Deși l-am silit de multe ori, nu mi-a spus măcar cât de puțin. Și zicea suspinând: „Nu pot, fiule, să înfățișez cu limba sau să asemuiesc cu vreun lucru pământesc lucrurile acelea. Erau mai presus de orice cugetare și închipuire, dincolo de toate cele văzute și nevăzute".

Deci, după ce Domnul a împărțit Sfinților toate bunătățile cele negrăite și nemaiauzite, a poruncit Heruvimilor să înconjoare veșnicul ospăț, așa cum zidul înconjoară o cetate. A poruncit apoi ca Serafimii să-i înconjoare pe Heruvimi, Domniile pe Tronuri, Începătoriile pe Domnii, Stăpâniile pe Începătorii și, în sfârșit, Puterile Cerurilor pe Stăpânii. Precum un zid înconjoară un oraș, așa și cetele cerești se înconjoară una pe alta.

De-a dreapta ospățului veacurilor stătea cu mare cinste Arhanghelul Mihail cu ceata lui; la stânga, Gavriil cu ceata lui, Uriil stătea la apus și Rafail la răsărit. Toate acestea

s-au făcut cu porunca Domnului nostru Iisus Hristos, a Marelui Dumnezeu și a Mântuitorului tuturor Sfinților. Aceste patru cete erau foarte mari și împreună cu cetele preacuratelor Puteri înconjurau ospățul lui Dumnezeu cu mare strălucire.

Când toate acestea s-au terminat, atunci Însuși Dumnezeu Omul Iisus S-a supus Celui ce-I supusese toate și I-a predat toată stăpânia și domnia și puterea pe care o luase de la El. Apoi El a intrat la dumnezeiescul ospăț, ca Moștenitor al Tatălui, Împărat și Arhiereu împreună moștenitor cu toți Sfinții.

La sfârșitul tuturor tainelor pe care le-a văzut Sfântul Nifon, a văzut și cea mai înfricoșată descoperire. Însuși Tatăl Fiului Unul-Născut, Născătorul, Lumina cea neapropiată și negrăită, a răsărit deodată, luminând deasupra preacuratelor Puteri, deasupra tuturor Cerurilor și a Cetelor Cerești. Lumina peste preacuratul ospăț cum luminează soarele lumea. Așa strălucea Tatăl milostivirilor. Și precum buretele absoarbe și ține vinul, așa și Sfinții fără de curmare se umpleau în vecii vecilor de nespusa Dumnezeire a Tatălui și Împăratului. De acum nu mai era pentru ei nici noapte, nici zi. Era numai Dumnezeu și Tatăl, Fiul și Duhul, lumină și hrană, viață și strălucire, bucurie, veselie și desfătare în Duhul Sfânt.

Apoi s-a făcut o adâncă tăcere. Ochii Sfântului Nifon au primit o lumină curată, neamestecată, ca să vadă. Primei cete, care înconjura ospățul, i s-a rânduit să săvârșească o cântare neîntreruptă și nesfârșită. Ea a fost cuprinsă de o negrăită și nespusă bucurie. Îndată dumnezeiasca și înfricoșata ceată a început o negrăită slavoslovie. Inimile Sfinților săltau de bucurie și desfătare. De la prima ceată, măreața cântare de slavoslovie a trecut la ceata a doua a Serafimilor. A început atunci și aceea să cânte cu multă măiestrie o cântare tainică. Precum o înșeptită dulceață, așa răsuna slavoslovia și în urechile Sfinților, care se bucurau negrăit cu toate simțurile lor. Ochii vedeau lumina cea neapropiată, mirosul lor mirosea mireasma Dumnezeirii, urechile lor auzeau cântarea dumnezeiască a preacuratelor Puteri, gura lor gusta Trupul și Sângele Domnului Iisus Hristos, nou, întru Împărăția Cerurilor, mâinile lor pipăiau veșnicele bunătăți și picioarele lor săltau la ospăț. Astfel, toate simțurile lor se săturau de negrăită bucurie.

După puțin, a doua ceată a transmis acea cântare dumnezeiască cetei a treia, la a patra și până la cea din urmă, producând cu dulceața cântării plăcere și bucurie în inimile Sfinților. Și era uimitor că cetele nu cântau mereu aceeași cântare, ci era o felurime nemărginită de cântări și noutate în cântările pe care le cântau. Când cele șapte cercuri ale cetelor au întregit preacurata lor slavoslovie, a început ceata Arhanghelilor cântarea cea întreit sfântă: a cântat Mihail și a răspuns Gavriil; apoi a cântat Rafail și a răspuns Uriil. Se auzea o armonie ce nu poate fi cuprinsă cu mintea. Cei patru stâlpi de foc, Arhanghelii, erau mai presus; cântarea lor era înflăcărată și pătrunzătoare.

Mișcați de acea negrăită dulceață au început atunci și toți Sfinții de la cerescul ospăț să cânte mărețiile lui Dumnezeu. Astfel, pretutindeni, înăuntru și înafară, răsuna cântare îngerească. Acea cântare preasfântă înflăcăra sfintele inimi cu o fericită plăcere în vecii nesfârșiți.

După ce le-a văzut pe toate acestea, de trei ori fericitul Nifon, când se afla în mare răpire și vedere, a auzit glasul lui Dumnezeu, zicându-i: „Nifone, Nifone, frumoasă a fost prooroceasca ta vedenie. Scrie, dar, cu amănuntul toate cele ce ai văzut și auzit, pentru că așa se vor întâmpla. Ți le-am arătat ție, pentru că îmi ești prieten credincios, fiu al Meu iubit și moștenitor al Împărăției Mele. Încredințează-te, deci, acum, când te-am învrednicit să vezi înfricoșatele taine, de marea Mea iubire de oameni față de cei ce se

închină cu smerenie Împărăției și Stăpânirii Mele, pentru că Eu mă bucur să privesc spre cel blând și smerit și care se cutremură de cuvintele Mele".

După ce i-a spus aceasta, Domnul l-a slobozit dintru acea înfricoșată și preaminunată vedenie, care îl stăpânise vreme de două săptămâni. Când și-a venit în sine, stătea îngrozit și se tânguia îndurerat. Lacrimile îi curgeau șiroaie și zicea: „Vai de mine, ticălosul! Ce-l așteaptă pe bietul meu suflet! Vai de mine, mișelul! Oare în ce stare mă voi afla acolo, eu, păcătosul? Cum mă voi îndreptăți înaintea Judecătorului? Ce scuză voi aduce pentru păcatele mele și unde voi ascunde mulțimea fărădelegilor mele? O, întinatule și ticălosule!... Suspin nu am, nici lacrimi și nici pocăință nu aflu; milostenie deloc, nerăutatea și blândețea se află foarte departe de mine. Vai, mie! Ce să fac eu, nevrednicul și întinatul? De unde să încep să-mi mântuiesc sufletul? Haina Botezului am întinat-o, Botezul l-am spurcat, sufletul mi l-am înnoroiat, mintea mi-am întunecat-o, viața mi-am cheltuit-o «*în petreceri și în beții*». O, păcătosul de mine! Nu știu ce voi face. Ochii mei privesc lucrurile cele de rușine, urechile ascultă cântece lumești, mirosul adulmecă după miresme, gura îmi este pornită spre lăcomie. Vai, mie, ticălosul! Mâinile mele se bucură în păcate; trupul meu dorește să se tăvălească în mocirla fărădelegii și caută paturi moi și mâncare aleasă.

O, o, nelegiuitul, întunecatul și întinatul! Unde să merg nu știu! Cine mă va scoate din acel foc amar? Cine mă va izbăvi din întunericul cel mai dinafară al înfricoșatului tartar? Cine mă va izbăvi de scrâșnirea dinților? Vai, vai, mie, scârbosul și nelegiuitul! Mai bine era să nu mă fi născut!...

O, de ce slavă mă lipsesc eu, înnegritul! De ce cinste și de ce cununi! Ce bucurie și veselie voi pierde, fiindcă m-am robit de păcat! Ticăloase suflete, unde îți este umilința, unde luptele, unde virtuțile? Vai, ție, întinatule! În ce loc te vei afla în ziua aceea? Ai făcut vreun bine, ca să placi lui Dumnezeu? Vei merge în văpaie. Cum vei răbda vaiul și scrâșnirea? O, întinate suflete, cum ai poftit să te tăvălești mereu în necurăție, cum ai slujit necontenit pântecelui?

Nelegiuitule și stricatule, ce rușine vei suferi în fața lui Dumnezeu? Cu ce ochi te vei uita la dumnezeiasca Sa față? Spune-mi! Spune-mi! Ai văzut acele preaminunate priveliști pe care Domnul le va înfăptui cândva. Spune-mi, deci, o, suflete, ai vreo faptă vrednică de acea slavă? Cum vei intra acolo, după ce ai întinat dumnezeiescul Botez? Vai de tine, ticăloase suflete al meu! Vei moșteni focul cel veșnic și unde va fi atunci păcatul și tatăl lui, să te mântuiască? Ci, Doamne Dumnezeul meu, mântuiește-mă de foc, de scrâșnirea dinților și de tartar..."

Cu aceste cuvinte se ocăra pe sine fericitul, rugându-se. În zilele următoare, îl vedeam că se plimba târându-și picioarele, ofta cu amare suspinuri, tânguire și lacrimi. Se gândea la lucrurile minunate pe care le văzuse și făcea tot ce se putea ca să le câștige.

Adeseori, când se gândea mai adânc și mai curat la vedenia sa, ieșea din sine. Ardea după vederea Sfântului Duh și zicea: „O, ce bucurie, ce slavă, ce strălucirea îi așteaptă pe Sfinți în Ceruri! Cât de tare mă tem să nu fiu lipsit de ele!" Apoi suspina adânc și spunea: „Doamne, ajută și mântuiește întunecatul meu suflet!"

SCARA ÎNTOCMIRII SFINTEI EVANGHELII DE LA MATEI

Capitolul 1

1, 1-6: Cartea neamului lui Iisus Hristos. De la Avraam la David.
1, 6-11: De la David la Iosia.
1, 11-17: De la Iehonia la Hristos.
1, 18-24: Îngerul îl încredințează pe Iosif în vis că proorocia lui Isaia se plinește în Pururea Fecioara Maria.
1, 25: Nașterea și numele Domnului Iisus.

Capitolul 2

2, 1-2: Magii văd steaua Domnului și vin în Ierusalim.
2, 3-6: Irod și Ierusalimul se tulbură pentru vestea Nașterii Împăratului.
2, 7-12: Magii se închină în Betleem Pruncului, aducându-I daruri de aur, smirnă și tămâie.
2, 13-15: Iosif, luând înștiințare în vis, ia Pruncul și pe Fecioara și fuge în Egipt.
2, 16: Irod ucide pruncii.
2, 17-18: Plinirea proorociei lui Ieremia la uciderea pruncilor.
2, 19-23: Moartea lui Irod. Întoarcerea din Egipt și așezarea în Nazaret.

Capitolul 3

3, 1-4: Propovăduirea și chipul de viețuire al lui Ioan Botezătorul.
3, 5-6: Ioan botează mulțime de norod cu botezul pocăinței.
3, 7-12: Înaintemergătorul îi mustră pe farisei și saduchei și li-L vestește pe Mesia.
3, 13: Mântuitorul vine la Iordan să fie botezat de către Ioan.
3, 14-15: Ioan I se pleacă lui Hristos și mai apoi Îl botează.
3, 16-17: La Botezul Domnului Cerurile se deschid, Duhul Se pogoară în chip de porumbel, iar glasul Tatălui mărturisește din Cer.

Capitolul 4

4, 1-11: Întreita ispitire a Dumnezeului-Om Iisus.
4, 12-16: După întemnițarea lui Ioan, Domnul Se mută din Nazaret în Capernaum, plinind și proorocia lui Isaia pentru Galileea neamurilor.
4, 17: Iisus începe să propovăduiască, zicând: „**Pocăiți-vă, căci s-a apropiat Împărăția Cerurilor**”.
4, 18-20: Chemându-i să-I urmeze Lui, Petru și Andrei merg după El.
4, 21-22: Domnul cheamă pe Iacov al lui Zevedeu și pe Ioan fratele lui, iar aceștia Îi urmează.
4, 23: Iisus străbate toată Galileea, propovăduind Evanghelia Împărăției și tămăduind toată boala și neputința din popor.
4, 24-25: Răspândindu-se vestea despre El, I se aduc spre tămăduire feluriți suferinzi, mulțime mare urmându-I Lui.

Capitolul 5

5, 1-2: Văzând mulțimile, Iisus Se urcă în munte și începe a învăța.
5, 3-12: Fericirile.
5, 13-16: Ucenicii sunt sarea pământului și lumina lumii.
5, 17-18: Domnul este Dătătorul și Plinitorul Legii.

5, 19: Datoria față de poruncile „**foarte mici**".
5, 20-26: Mânia către aproapele și pedeapsa ei.
5, 27-32: Desfrânarea și despărțirea de femeia legiuită.
5, 33-37: Lepădarea jurămintelor și simplitatea în cuvânt.
5, 38-42: Nepomenirea răului și mărinimia sufletului.
5, 43-48: Sfințenia poate fi dobândită prin iubirea față de vrăjmași.

Capitolul 6

6, 1-4: Milostenia trebuie făcută în taină.
6, 5-8: Rugăciunea trebuie ferită de slava deșartă, făcută cu puține cuvinte și cu încredințarea că Tatăl știe tot ce ne este de folos.
6, 9-13: Rugăciunea „**Tatăl nostru**".
6, 14-15: Numai așa ne iartă Tatăl dacă și noi iertăm aproapelui.
6, 16-19: Postul trebuie săvârșit în taină și cu bucurie.
6, 19-21: Defăimarea avuțiilor pământești și osârdia după comorile cerești.
6, 22-23: Luminătorul trupului este ochiul.
6, 24: Neputința slujirii la doi domni.
6, 25-34: Izbăvirea din povara grijilor și îngrijorărilor.

Capitolul 7

7, 1-5: Judecarea cu fățărnicie a semenului.
7, 6: Luarea aminte la împărțirea darurilor.
7, 7-12: Puterea stăruinței în rugăciune.
7, 13-14: Poarta cea strâmtă.
7, 15-23: Proorocii cei mincinoși și osânda rostită asupra lor de Domnul.
7, 24-27: Casa zidită pe stâncă și cea clădită pe nisip.
7, 28-29: Sfârșitul predicii de pe munte și uimirea mulțimilor dintru puterea învățăturii lui Hristos.

Capitolul 8

8, 1-4: Vindecarea unui lepros.
8, 5-13: Vindecarea slugii unui sutaș din Capernaum.
8, 14-15: Însănătoșirea soacrei lui Petru.
8, 16-17: Domnului îi sunt aduși mulți suferinzi și demonizați pe care îi tămăduiește cu cuvântul.
8, 18: Domnul Hristos poruncește ucenicilor să treacă de cealaltă parte a mării.
8, 19-23: Cu ce râvnă se cuvine să urmăm Mântuitorului Iisus?
8, 24-27: Domnul potolește furtuna de pe mare.
8, 26-34: Vindecându-i pe cei doi îndrăciți din ținutul Gadarenilor, Hristos îngăduie demonilor să intre în turma de porci.

Capitolul 9

9, 1-8: Vindecarea paraliticului din Capernaum.
9, 9-13: Chemarea lui Matei și ospătarea dată de acesta.
9, 14-17: Ucenicii lui Ioan Îl întreabă pe Domnul de ce ucenicii Lui nu postesc și primesc un răspuns pilduitor.
9, 18-26: Învierea fiicei lui Iair și vindecarea femeii cu scurgere de sânge.
9, 27-31: Vindecarea celor doi orbi.
9, 32-34: Vindecarea unui demonizat și hula fariseilor.
9, 35-38: Domnului I Se face milă de noroadele fără păstor, știind că secerișul este mult iar secerătorii puțini.

Capitolul 10

10, 1: Iisus îi cheamă la Sine pe Apostoli dându-le putere asupra duhurilor necurate și asupra bolilor și neputințelor.
10, 2-4: Numele celor doisprezece Apostoli.
10, 5-15: Sfătuiri pentru propovăduire.
10, 16-31: Cum va primi lumea Apostolii și adevărul propovăduirii Evangheliei; dumnezeiasca purtare de grijă ce va fi asupra celor ce se trimit și alte învățături ale Domnului către ucenici.
10, 32-39: Datoria de a-L mărturisi pe Hristos înaintea oamenilor și osârdia pentru purtarea Crucii.
10, 40-42: Răsplata celor ce-i primesc pe cei trimiși de Domnul.

Capitolul 11

11, 1-6: Trimișii lui Ioan Botezătorul și răspunsul pe care li-l Mântuitorul.
11, 7-15: Mărturia lui Iisus despre Înaintemergătorul Ioan.
11, 16-19: Domnul vădește neamul iudeilor că este întru ușurătatea și nestatornicia minții.
11, 20-24: Hristos mustră cetățile Horazinului, Betsaidei și Capernaumului.
11, 25-27: Fiul laudă pe Tatăl pentru cele ce au fost descoperite pruncilor.
11, 28-30: Chemarea către cei împovărați și luarea jugului lui Hristos.

Capitolul 12

12, 1-8: Spicele de grâu smulse sâmbăta.
12, 9-13: Iisus vindecă sâmbăta în sinagogă pe un om cu mâna uscată.
12, 14: Fariseii se sfătuiesc să-L piardă pe Domnul.
12, 14-21: Tămăduind mulți bolnavi le poruncește să nu-L dea în vileag fariseilor, ca să împlinească proorocia lui Isaia pentru Fiul lui Dumnezeu.
12, 22: Vindecarea demonizatului orb și mut.
12, 23-37: Păcatul hulirii împotriva Duhului Sfânt și mustrarea lui.
12, 38-45: Fariseii cer de la Domnul semn, dar El îi vădește că din voia lor cea rea sunt învârtoșați în a nu pricepe semnele.
12, 46-50: Adevăratele rude ale lui Hristos.

Capitolul 13

13, 1-3: Iisus grăiește mulțimii în pilde.
13, 4-9: Pilda semănătorului.
13, 10-17: De ce grăiește Domnul în pilde?
13, 18-23: Tâlcuirea pildei semănătorului.
13, 24-30: Pilda neghinei din țarină.
13, 31-32: Pilda grăuntelui de muștar.
13, 33-35: Pilda aluatului și grăirea numai prin parabole.
13, 36-43: Tâlcuirea pildei cu neghina din țarină.
13, 44: Pilda cu comoara ascunsă în țarină.
13, 45-46: Pilda neguțătorului de mărgăritare bune.
13, 47-52: Pilda năvodului.
13, 53-58: Iisus învățând în sinagoga din Nazaret este defăimat de cei ce se sminteau întru El, iar din pricina necredinței acestora nu face acolo multe minuni.

Capitolul 14

14, 1-12: Tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul.
14, 12-13: Ucenicii lui Ioan îi vestesc Domnului moartea lui Ioan Botezătorul, iar Domnul se depărtează în pustie.

14, 13-21: Norod mult de prin cetăţi îi urmează Domnului, iar Lui făcându-I-Se milă, înmulţeşte cinci pâini şi doi peşti şi satură cinci mii de bărbaţi afară de femei şi copii.
14, 22-33: Iisus Se roagă singur în munte, iar mai apoi umblă pe mare mergând spre ucenicii Săi învăluiţi de furtună. Petru întru a sa îndrăzneală fiind cuprins de ape este izbăvit de Domnul.
14, 34-36: În ţinutul Ghenizaretului, toţi bolnavii care se ating de haina Mântuitorului, se tămăduiesc.

Capitolul 15

15, 1-9: Fariseii Îl învinuiesc pe Domnul că ucenicii Săi calcă datina bătrânilor la spălarea mâinilor, iar Hristos îi vădeşte pe farisei că întru ei se plineşte profeţia lui Isaia, ca întru unii ce propovăduiesc învăţături omeneşti şi nu dumnezeieşti.
15, 10-11: Iisus, chemând mulţimile, le spune ce anume îl spurcă întru adevăr pe om.
15, 12-14: Fariseii se scandalizează, ca unii ce sunt călăuze oarbe orbilor.
15, 15-20: Domnul, la cererea lui Petru, lămureşte ucenicilor pilda, spunându-le că cele ce pornesc din inimă spurcă pe om.
15, 21-28: Vindecarea fiicei femeii cananeience prin sârguinţa mamei în a cere milostivirea Domnului.
15, 29-31: Domnul vine lângă Marea Galileii, şi urcându-Se în munte vindecă mulţime mare de şchiopi, orbi, ciungi şi muţi ce Îi urmează.
15, 32-38: A doua înmulţire a pâinilor şi săturarea celor patru mii de oameni.
15, 39: Hristos slobozeşte mulţimile şi purcede spre ţinutul Magdala.

Capitolul 16

16, 1-4: Cerând să le arate Hristos semn din cer, fariseii şi saducheii sunt vădiţi încă o dată că din voinţa lor cea rea nu pricep semnele. Semnul lui Iona.
16, 5-12: Ucenicii sunt îndemnaţi să se ferească de aluatul fariseilor şi al saducheilor.
16, 13-19: Mărturisirea pentru Dumnezeirea Fiului, pe care o fac ucenicii prin Petru, în ţinutul Cezareii lui Filip. Hristos îl fericeşte pe Petru, făgăduindu-i cheile Împărăţiei.
16, 20-21: Iisus porunceşte ucenicilor să nu spună nimănui că El este Hristos, săvârşind totodată şi cea dintâi vestire Patimii Sale.
16, 22-23: Petru Îl îndeamnă pe Domnul să Se ferească de Patimă, iar El îi spune: **„Mergi înapoia Mea, satano!"**
16, 24: Lepădarea de sine şi urmarea lui Hristos, prin purtarea Crucii.
16, 25-27: Adevărata mântuire a sufletului şi răsplata ei la a doua Venire a Fiului Omului.
16, 28: Vestirea Schimbării la faţă.

Capitolul 17

17, 1-9: Mântuitorul Se schimbă la faţă, împărtăşindu-le lui Petru, Ioan şi Iacov slava Dumnezeirii Sale.
17, 10-13: La coborârea de pe munte, ucenicii întreabă despre venirea lui Ilie şi pricep cele despre Ioan Botezătorul.
17, 14-18: Vindecarea fiului lunatic.
17, 19-21: Ucenicii nu pot să-l vindece pe cel lunatic, din pricina puţinei lor credinţe. Prisosul rugăciunii şi al postului.
17, 22-23: A doua vestire a Patimilor.
17, 24-27: În Capernaum, Mântuitorul şi Petru plătesc darea pentru templu în chip minunat prin pescuirea unui ban dintr-un peşte.

Capitolul 18

18, 1-5: Cine este mai mare în Împărăţia Cerurilor?
18, 6-9: Osânda smintitorilor şi cum se cuvine a duce lupta cu smintelile.

18, 10-11: Să nu-i dispreţuim pe cei ce se smeresc şi se micşorează pe ei pentru Împărăţia Cerurilor şi se află în purtarea de grijă a Mântuitorului.
18, 12-14: Pilda oii rătăcite.
18, 15-17: Rânduiala iertării aproapelui.
18, 18-20: Puterea legăturilor şi a bunelor învoiri.
18, 21-22: De câte ori vom ierta pe aproapele.
18, 23-35: Pilda celui ce datora zece mii de talanţi.

Capitolul 19

19, 1-2: Mântuitorul pleacă din Galileea şi se duce în hotarele Iudeii, dincolo de Iordan, vindecând mulţime mare de suferinzi.
19, 3-9: Fariseii Îl ispitesc pe Domnul Hristos în legătură cu cele ce privesc desfacerea căsătoriei.
19, 10-12: Arvuna însurătorii şi prisosul înţelepciunii desăvârşite.
19, 13-15: Iisus binecuvintează copiii.
19, 16-22: Întristarea tânărului bogat care a fost primit de Mântuitorul.
19, 23-24: Cât de greu va intra bogatul în Împărăţia Cerurilor?
19, 25-26: Cine poate să se mântuiască?
19, 27-30: Răsplata celor ce au lăsat toate pentru a urma Fiului lui Dumnezeu.

Capitolul 20

20, 1-16: Pilda lucrătorilor tocmiţi la vie.
20, 17-19: A treia vestire a Patimilor.
20, 20-24: Cererea fiilor lui Zevedeu de a sta de-a dreapta şi de-a stânga Sa, întru Împărăţie.
20, 25-28: Cearta ucenicilor pentru întâietate şi tămăduirea lor de către Domnul.
20, 29-34: Vindecarea celor doi orbi.

Capitolul 21

21, 1-3: Mântuitorul trimite doi ucenici după asină.
21, 4-5: Plinirea cuvintelor Proorocului Zaharia.
21, 6-7: Ucenicii împlinesc porunca Domnului şi aduc asina.
21, 8-11: Intrarea Mântuitorului, cu slavă, în Ierusalim.
21, 12-13: Izgonirea vânzătorilor şi schimbătorilor de bani din templu.
21, 14: Domnul Iisus vindecă în templu orbi şi şchiopi.
21, 15-16: Mânia arhiereilor şi a cărturarilor asupra Domnului.
21, 17: Mântuitorul pleacă în Betania.
21, 18-22: Uscarea smochinului neroditor şi minunarea ucenicilor.
21, 23-27: Arhiereii şi bătrânii poporului Îl ispitesc pe Domnul pentru puterea cu care săvârşeşte lucrurile Sale, iar Domnul le vădeşte făţărnicia prin întrebarea despre botezul lui Ioan.
21, 28-32: Pilda celor doi fii şi plinirea ei.
21, 33-41: Pilda lucrătorilor celor răi.
21, 42-44: Piatra cea din capul unghiului şi puterea ei.
21, 45-47: Înţelegând că au fost vădiţi, arhiereii şi fariseii voiesc să-L prindă pe Domnul, dar se tem de popor.

Capitolul 22

22, 1-14: Parabola nunţii fiului de împărat.
22, 15-16: Fariseii ţin sfat ca să-L prindă pe Iisus şi trimit pe irodiani ca să-L ispitească.
22, 16-22: Dinarul Cezarului şi rânduiala dumnezeiască.
22, 23-33: Saducheii Îl ispitesc pe Mântuitorul cu pildă mincinoasă, defăimând Învierea. Răspunsul minunat al Domnului.

22, 34: Fiind biruiţi în cuvânt de Hristos, fariseii se unesc cu saducheii.
22, 35-40: Un învăţător de Lege Îl ispiteşte pe Domnul, întrebându-L care poruncă este mai mare din Lege.
22, 41-46: Mântuitorul închide gura adunării fariseilor, întrebându-i al cui Fiu este Hristos.

Capitolul 23

23, 1-5: În faţa mulţimilor şi a ucenicilor Săi, Mântuitorul mustră fărădelegile fariseilor şi ale cărturarilor vădindu-le răutăţile şi făţărnicia. Domnul îndeamnă poporul să plinească şi să păzească toate cele ce fariseii le spun după Legea lui Moise, însă opreşte a urma faptelor cărturarilor şi fariseilor.
23, 6-10: **„Unul este Învăţătorul vostru: Hristos, iar voi, toţi sunteţi fraţi"**.
23, 11-12: **„Cine se va înălţa pe sine se va smeri şi cine se va smeri pe sine se va înălţa"**.
23, 13: Fariseii şi cărturarii sunt osândiţi pentru că închid Împărăţia Cerurilor.
23, 14: Osânda pentru asuprirea văduvelor şi rugăciunea făţarnică.
23, 15-22: Fariseii şi cărturarii sunt călăuze oarbe şi nebune, care împing către gheena, prin măiestria vicleşugului lor.
23, 23-24: Călăuze oarbe care strecoară ţânţarul şi înghit cămila.
23, 25-26: Fariseii şi cărturarii sunt asemenea blidelor curăţate pe dinafară, dar pe dinlăuntru sunt pline de răpire şi lăcomie.
23, 27-28: Morminte văruite pe dinafară, iar pe dinlăuntru, pline de toată necurăţia.
23, 29-35: Fariseii şi cărturarii sunt fiii celor ce i-au ucis pe Prooroci. Mântuitorul le arată că va trimite către ei prooroci şi înţelepţi şi cărturari, însă adunarea fariseilor şi cărturarilor se va porni cu ucidere şi prigonire asupra celor trimişi de Domnul, şi din această pricină se vor osândi cu osândă prea mare.
23, 36-39: Domnul, mustră Ierusalimul, cel care ucide pe prooroci – şi-i vesteşte dărâmarea.

Capitolul 24

24, 1-2: Înaintevestirea dărâmării Ierusalimului.
24, 3: Ucenicii cer Domnului să le arate vremea şi semnele ce vor vesti dărâmarea Ierusalimului, Venirea Domnului şi sfârşitul veacului.
24, 4-8: Răspunsul Domnului. Începutul durerilor, hristoşii mincinoşi, războaie şi zvonuri de războaie, foamete, ciumă şi cutremure pe alocuri.
24, 9-13: Zavistiile, vrăjmăşiile, smintelile, proorocii cei mincinoşi sunt înaintemergătorii lui Antihrist, care vor înşela pe mulţi şi îi vor arunca pe mulţi întru toată fărădelegea şi într-atât se vor sălbătici oamenii, încât nici către cei de-aproape ai lor nu vor mai avea picătură de dragoste, ci se vor vinde unii pe alţii. Iar cel care va răbda până la sfârşit, suferind toate, fără a se sminti şi fără a se slăbănogi de cele aduse asupră-i, se va mântui, ca unul care s-a arătat ostaş iscusit.
24, 14: Propovăduirea Evangheliei în toată lumea.
24, 15-18: Urăciunea pustiirii şi izbăvirea prin lepădarea de cele trupeşti şi materialnice.
24, 19-22: Alte necazuri şi strâmtorări la dărâmarea Ierusalimului şi uşurarea acestora.
24, 23-25: În vremea Antihristului, vor fi prooroci mincinoşi mulţi, care, folosindu-se de năluciri diavoleşti, vor voi să înşele şi pe cei aleşi.
24, 26-28: Proorocii mincinoşi din vremea Antihristului. Chipul Venirii preaslăvite a Fiului lui Dumnezeu.
24, 29: La Venirea Domnului, soarele şi luna se vor întuneca, iar Puterile Cereşti se vor zgudui.
24, 30: Atunci se va arăta pe cer Crucea Domnului şi toate popoarele vor plânge, văzând pe Domnul Hristos, venind pe norii cerului.
24, 31: Îngerii vor fi trimişi să-i adune pe aleşii Domnului.
24, 32-33: Se cuvine să cunoaştem vremurile de apoi prin semnele lor.
24, 34-35: Neamul celor credincioşi va dăinui până la sfârşitul veacurilor.

24, 36: Ziua și ceasul Venirii Domnului.
24, 37-39: Ca și în vremea lui Noe, pierzania va veni în chip năprasnic, iar după ce va veni Antihrist, oamenii vor fi stăpâniți de desfătare și se vor pleca mai mult spre nuntă.
24, 40-42: Îndemn la priveghere.
24, 43-44: Sfârșitul lumii va veni noaptea, pe neașteptate, asemenea unui fur.
24, 45-47: Sluga credincioasă și răsplata ei.
24, 48-51: Sluga cea rea și vicleană și pedepsirea ei.

Capitolul 25

25, 1-12: Pilda celor zece fecioare.
25, 13: Îndemn la priveghere necurmată.
25, 14-30: Pilda talanților.
25, 31-33: Judecata lumii.
25, 34-40: Drepții, răspunsul lor și răsplătirea lor în veșnicie.
25, 41-45: Păcătoșii, răspunsul lor și plata lor veșnică.
25, 46: Osebirea drepților de păcătoși, în vecii cei nesfârșiți.

Capitolul 26

26, 1-2: Cea din urmă vestire a Patimilor.
26, 3-5: Sfatul plin de vicleșug al arhiereilor și bătrânilor poporului, pentru a-L prinde și a-L ucide pe Domnul.
26, 6-13: Ungerea Mântuitorului în Betania de către femeia păcătoasă și nedumerirea Apostolilor.
26, 14-16: Iuda se tocmește cu arhiereii pentru vânzarea Domnului Hristos.
26, 17-19: Pregătirea Cinei celei de Taină.
26, 20-25: Făcându-se seară și mâncând Domnul, îl vestește și îl vădește pe Iuda vânzătorul.
26, 26-29: Domnul dă ucenicilor spre mâncare și băutură trupul și sângele Său în chipul pâinii și vinului. Iertarea păcatelor. Vinul nou în Împărăția Tatălui.
26, 30-32: Mergând în Muntele Măslinilor Mântuitorul le spune ucenicilor că se vor sminti întru El, însă îi mângâie cu vestea Învierii.
26, 33-35: Îndrăzneala lui Petru și atotștiința Domnului Hristos.
26, 36-45: Rugăciunea din grădina Ghetsimani.
26, 46-50: Vânzarea Domnului de către Iuda, săvârșită printr-o sărutare.
26, 51-56: Domnul înfruntă prin blândețe pe cei ce au venit ca să Îl prindă, iar ucenicii Îl părăsesc.
26, 57-58: Domnul este dus în curtea lui Caiafa, iar Petru Îl urmează de departe.
26, 59-62: Înfățișarea înaintea arhiereilor. Sinedriul Îl învinuiește pe Domnul prin martori mincinoși.
26, 63-65: Arhiereul Îl silește pe Domnul să-i spună dacă El este Hristos, iar Mântuitorul îi dă răspuns pe potriva cererii.
26, 66-68: Arhiereul își sfâșie haina, iar Domnul este batjocorit cu scuipări, cu pumni, cu palme și cu cuvinte.
26, 69-74: Cele trei lepădări ale lui Petru și cântarea cocoșilor.
26, 75: Petru pricepe că se plinesc cuvintele Domnului și, căindu-se, plânge cu amar.

Capitolul 27

27, 1-2: Domnului Iisus I se rânduiește hotărâre de moarte din partea arhiereilor și bătrânilor poporului și este dat dregătorului Ponțiu Pilat.
27, 3-5: Iuda se căiește cu deznădejde, iar mai apoi se spânzură.
27, 6-10: Plinirea proorociilor pentru „Țarina Sângelui".
27, 11-14: Mântuitorul Hristos înaintea lui Pilat.
27, 15-18: Pilat încearcă să-L elibereze pe Domnul, după obiceiul ce era statornicit, prin care, la Paști, era slobozit un vinovat.

27, 19: Femeia lui Pilat îi vestește cele despre Domnul.

27, 20-23: Mulțimea, ațâțată de arhierei și bătrâni, cere eliberarea tâlharului Baraba și răstignirea lui Hristos.

27, 24: **„Nevinovat sunt de sângele Dreptului acestuia. Voi veți vedea"**.

27, 25: **„Sângele Lui asupra noastră și asupra copiilor noștri!"**

27, 26: Pilat eliberează pe Baraba, iar pe Domnul Hristos Îl dă la biciuire și răstignire.

27, 27-30: Ducându-L în pretoriu, ostașii romani Îl batjocoresc pe Domnul prin hlamidă roșie, cunună de spini, scuipări, bătăi peste cap cu trestia și cuvinte pline de defăimare.

27, 31-32: Mântuitorul este dus la răstignire, iar întru această cale Simon Cirineul Îi poartă Crucea.

27, 33-37: Domnul este răstignit pe Golgota. Plinirea proorociei lui David. Tăblița scrisă: **„Acesta este Iisus, regele iudeilor"**.

27, 38-44: Doi tâlhari, răstigniți împreună cu Domnul. Hula trecătorilor, a arhiereilor, a bătrânilor și a tâlharilor.

27, 45: Întuneric peste tot pământul, de la ceasul al șaselea până la ceasul al nouălea.

27, 46: **„Eli, Eli, lama sabahtani?"**

27, 47-49: Gândurile norodului. Trestia cu buretele înmuiat în oțet.

27, 50: Domnul Își dă duhul pe Cruce.

27, 51-53: Sfâșierea catapetesmei, cutremurarea pământului, despicarea pietrelor, deschiderea mormintelor și scularea multor trupuri ale Sfinților adormiți, care s-au arătat multora în cetatea sfântă.

27, 54: Credința sutașului.

27, 55-56: Femeile lângă Cruce.

27, 57-61: Iosif din Arimateea cere de la Pilat trupul Domnului, și înfășurându-L cu giulgiu de in, L-a așezat în mormântul său nou, fiind de față femeile mironosițe.

27, 62-66: Arhiereii și fariseii îi cer lui Pilat strajă la mormântul Domnului pentru a nu-I fi furat trupul. Pilat îi slobozește să păzească și să pecetluiască mormântul.

Capitolul 28

28, 1: Maria Magdalena și cealaltă Marie la mormântul Domnului.

28, 2-4: Pogorârea Îngerului, înfățișarea sa și prăvălirea pietrei de pe mormânt.

28, 5-7: Îngerul vestește femeilor Învierea Domnului și le spune să vestească ucenicilor că Domnul înviat va merge înaintea lor în Galileea.

28, 8-9: Mergând degrabă să vestească ucenicilor Învierea, femeile sunt întâmpinate de Domnul, iar ele I s-au închinat.

28, 10: Domnul le spune să vestească ucenicilor Învierea Sa.

28, 11: Străjerii vestesc arhiereilor toate cele întâmplate.

28, 12-15: Arhiereii cu bătrânii, ținând sfat, au dat bani mulți ostașilor, pentru a spune că ucenicii Domnului au venit noaptea și au furat trupul. Străjerii primesc banii și răspândesc această veste.

28, 16-20: Cei unsprezece ucenici merg în Galileea unde, arătându-li-Se, Domnul le poruncește să propovăduiască Evanghelia și să boteze toate neamurile în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Domnul făgăduiește ucenicilor Săi că va fi cu ei în toate zilele, până la sfârșitul veacurilor.

INDICE AL REFERINȚELOR EVANGHELICE UȘOR DE REȚINUT SAU DESEORI ÎNTREBUINȚATE

A

B

C

Ca la un tâlhar ați ieșit cu săbii și cu ciomege, ca să Mă prindeți – *Matei 26, 55*

Ca să cadă asupra voastră tot sângele drepților, răspândit pe pământ, de la sângele dreptului Abel, până la sângele lui Zaharia, fiul lui Varahia, pe care l-ați ucis între templu și altar – *Matei 23, 35*

Ca să nu-i smintim pe ei, mergând la mare, aruncă undița și peștele care va ieși întâi, ia-l și, deschizându-i gura, vei găsi un statir [un ban de argint]. Ia-l și dă-l lor pentru Mine și pentru tine – *Matei 17, 27*

Ca să se împlinească ceea ce s-a spus prin Isaia Proorocul, care zice: „Acesta neputințele noastre a luat și bolile noastre le-a purtat" *(Isaia 53, 4)* – *Matei 8, 17*

Cade-se, oare, a vindeca sâmbăta? – *Matei 12, 10*

Câinii mănâncă din fărâmiturile care cad de la masa stăpânilor lor – *Matei 15, 27*

Când duhul necurat a ieșit din om, umblă prin locuri fără apă, căutând odihnă și nu găsește – *Matei 12, 43*

Când faci milostenie, nu trâmbița înaintea ta, cum fac fățarnicii în sinagogi și pe ulițe, ca să fie slăviți de oameni – *Matei 6, 2*

Când postiți, nu fiți triști ca fățarnicii; că ei își smolesc fețele, ca să se arate oamenilor că postesc – *Matei 6, 16*

Când se lumina de ziua întâi a săptămânii [Duminică], au venit Maria Magdalena și cealaltă Marie, ca să vadă mormântul – *Matei 28, 1*

Când va veni Fiul Omului întru slava Sa și toți sfinții Îngeri cu El, atunci va ședea pe tronul slavei Sale – *Matei 25, 31*

Când vă rugați, nu fiți ca fățarnicii, cărora le place, prin sinagogi și prin colțurile ulițelor, stând în picioare, să se roage, ca să se arate oamenilor – *Matei 6, 5*

Când vă rugați, nu spuneți multe, ca neamurile, că ele cred că în multa lor vorbărie vor fi ascultate – *Matei 6, 7*

Când vă urmăresc pe voi în cetatea aceasta, fugiți în cealaltă; adevărat grăiesc vouă: nu veți sfârși cetățile lui Israil, până ce va veni Fiul Omului – *Matei 10, 23*

Când vă vor da pe voi în mâna lor [a dregătorilor și a regilor], nu vă îngrijiți cum sau ce veți vorbi, căci se va da vouă în ceasul acela ce să vorbiți – *Matei 10, 19*

Care este mai mare între voi să fie slujitorul vostru – *Matei 23, 11*

Care între voi va vrea să fie întâiul să vă fie vouă slugă – *Matei 20, 27*

Care între voi va vrea să fie mare, să fie slujitorul vostru – *Matei 20, 26*

Cartea neamului lui Iisus Hristos – *Matei 1, 1*

„Casa Mea, casă de rugăciune se va chema, iar voi o faceți peșteră de tâlhari!" *(Isaia 56, 7)* – *Matei 21, 13*

Catapeteasma templului s-a sfâșiat în două de sus până jos și pământul s-a cutremurat și pietrele s-au despicat – *Matei 27, 51*

Câte pâini aveți? Ei au răspuns: Șapte și puțini peștișori – *Matei 15, 34*

Că a Ta este Împărăția și puterea și slava în veci – *Matei 6, 13*

Că de veți ierta oamenilor greșealele lor, ierta-va și vouă Tatăl vostru Cel Ceresc – *Matei 6, 14*

Că ea, turnând mirul acesta pe trupul Meu, a făcut-o spre îngroparea Mea – *Matei 26, 12*

Că smintelile trebuie să vină, dar vai omului aceluia prin care vine sminteala – *Matei 18, 7*

Căci flămând am fost și Mi-ați dat să mănânc – *Matei 25, 35*

Căci mirul acesta se putea vinde scump, iar banii, să se dea săracilor – *Matei 26, 9*

Căci mulți sunt chemați, dar puțini aleși – *Matei 22, 14*

Căci mulți vor veni în numele Meu, zicând: Eu sunt Hristos – și pe mulți îi vor amăgi – *Matei 24, 5*

Căci se vor ridica hristoși mincinoși și prooroci mincinoși și vor da semne mari și chiar minuni, ca să amăgească, de va fi cu putință și pe cei aleși – *Matei 24, 24*

Căci, tot celui ce are i se va da și-i va prisosi, iar de la cel ce n-are și ce are i se va lua – *Matei 25, 29*

Călăuze oarbe, care strecurați țânțarul și înghițiți cămila! – *Matei 23, 24*

Călăuze oarbe, orbilor – *Matei 15, 14*

Cărturarii și fariseii au șezut în scaunul lui Moise – *Matei 23, 2*

Căutați mai întâi Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui și toate acestea se vor adăuga vouă – *Matei 6, 33*

Căutați și veți afla – *Matei 7, 7*

Ce a împreunat Dumnezeu omul să nu despartă – *Matei 19, 6*

Ce ai Tu cu noi, Iisuse, Fiul lui Dumnezeu? Ai venit aici mai înainte de vreme, ca să ne chinuiești? – *Matei 8, 29*
Ce cugetați în voi înșivă, puțin credincioșilor, că n-ați luat pâine? – *Matei 16, 8*
Ce este mai lesne a zice: Iertate sunt păcatele tale, sau a zice: Scoală-te și umblă? – *Matei 9, 5*
Ce este mai mare, darul sau altarul care sfințește darul? – *Matei 23, 19*
Ce Mă ispitiți, fățarnicilor? – *Matei 22, 18*
Ce ne privește pe noi? Tu vei vedea – *Matei 27, 4*
Ce s-a zămislit într-însa este de la Duhul Sfânt – *Matei 1, 20*
Ce ți se pare, Simone? Regii pământului de la cine iau dări sau bir? De la fiii lor sau de la străini? – *Matei 17, 25*
Ce vi se pare? Dacă un om ar avea o sută de oi și una din ele s-ar rătăci, nu va lăsa, oare, în munți pe cele nouăzeci și nouă și, ducându-se, va căuta pe cea rătăcită? – *Matei 18, 12*
Ce voiți să vă fac? – *Matei 20, 32*
Ce voiți să-mi dați și eu Îl voi da în mâinile voastre? – *Matei 26, 15*
Ce-ați ieșit să vedeți în pustie? – *Matei 11, 7*
Ceea ce este da, da; și ceea ce este nu, nu; iar ce e mai mult decât acestea, de la cel rău este – *Matei 5, 37*
Ceea ce vă grăiesc la întuneric, spuneți la lumină și ceea ce auziți la ureche, propovăduiți de pe case – *Matei 10, 27*
Cei ce mâncaseră erau ca la cinci mii de bărbați, afară de femei și de copii – *Matei 14, 21*
Cei de pe urmă vor fi întâi – *Matei 19, 30*
Cei mai mulți din mulțime își așterneau hainele pe cale, iar alții tăiau ramuri din copaci și le așterneau pe cale – *Matei 21, 8*
Cei unsprezece ucenici au mers în Galileea, la muntele unde le poruncise lor Iisus – *Matei 28, 16*
Cel care caută, află – *Matei 7, 8*
Cel ce a întins cu Mine mâna în blid, acela Mă va vinde – *Matei 26, 23*
Cel ce are urechi de auzit, să audă – *Matei 13, 43*
Cel ce iubește pe fiu ori pe fiică mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine – *Matei 10, 37*
Cel ce iubește pe tată ori pe mamă mai mult decât pe Mine, nu este vrednic de Mine – *Matei 10, 37*
Cel ce nu-și ia Crucea și nu-Mi urmează Mie, nu este vrednic de Mine – *Matei 10, 38*
Cel ce se jură pe altar, se jură pe el și pe toate câte sunt deasupra lui, deci cel ce se jură pe templu, se jură pe el și pe Cel care locuiește în el – *Matei 23, 20-21*
Cel ce se jură pe Cer, se jură pe tronul lui Dumnezeu și pe Cel Ce șade pe el – *Matei 23, 22*
Cel ce seamănă sămânța cea bună este Fiul Omului – *Matei 13, 37*
Cel ce va da de băut unuia dintre acești mici, numai un pahar cu apă rece, în nume de ucenic, adevărat grăiesc vouă: nu va pierde plata sa – *Matei 10, 42*
Cel ce va face și va învăța, acesta mare se va chema în Împărăția Cerurilor – *Matei 5, 19*
Cel ce va fi în țarină, să nu se întoarcă înapoi, ca să-și ia haina – *Matei 24, 18*
Cel ce va fi pe casă, să nu se coboare, ca să-și ia lucrurile din casă – *Matei 24, 17*
Cel ce va răbda până la sfârșit, acela se va mântui – *Matei 24, 13*
Cel ce va strica una din aceste porunci, foarte mici și va învăța așa pe oameni, foarte mic se va chema în Împărăția Cerurilor – *Matei 5, 19*
Cel Ce vine după mine, este mai puternic decât mine – *Matei 3, 11*
Cel mai mic în Împărăția Cerurilor, este mai mare decât el [Ioan Botezătorul] – *Matei 11, 11*
Cele ce ies din gură pornesc din inimă și acelea spurcă pe om – *Matei 15, 18*
Celui care cere de la tine, dă-i – *Matei 5, 42*
Celui care va zice cuvânt împotriva Fiului Omului, se va ierta lui – *Matei 12, 32*
Celui care va zice împotriva Duhului Sfânt, nu i se va ierta lui, nici în veacul acesta, nici în cel ce va să fie – *Matei 12, 32*
Celui ce are i se va da și-i va prisosi, iar de la cel ce nu are, și ce are i se va lua – *Matei 13, 12*
Celui ce bate i se va deschide – *Matei 7, 8*
Celui ce voiește să se judece cu tine și să-ți ia haina, lasă-i și cămașa – *Matei 5, 40*
Ce-mi mai lipsește? – *Matei 19, 20*
Cereți și vi se va da – *Matei 7, 7*
Cerul și pământul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece – *Matei 24, 35*
Cerurile s-au deschis și Duhul lui Dumnezeu s-a văzut pogorându-se ca un porumbel și venind peste El – *Matei 3, 16*
Chemând la Sine pe cei doisprezece ucenici ai Săi, le-a dat lor putere asupra duhurilor celor necurate, ca să le scoată și să tămăduiască orice boală și orice neputință – *Matei 10, 1*
Chemând la Sine un prunc, l-a pus în mijlocul lor – *Matei 18, 2*

Dacă veți avea credință și nu vă veți îndoi, veți face nu numai ce s-a făcut cu smochinul, ci și muntelui acestuia, de veți zice: Ridică-te și aruncă-te în mare, va fi așa – *Matei 21, 21*
Dacă voi, răi fiind, știți să dați daruri bune fiilor voștri, cu cât mai mult Tatăl vostru Cel din Ceruri va da cele bune celor care cer de la El? – *Matei 7, 11*
Dacă voiești să fii desăvârșit, du-te, vinde averea ta, dă-o săracilor și vei avea comoară în Cer; după aceea, vino și urmează-Mi – *Matei 19, 21*
Dacă vrea cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia Crucea și să-Mi urmeze Mie – *Matei 16, 24*
Dar, ca să știți că putere are Fiul Omului pe pământ a ierta păcatele, a zis slăbănogului: Scoală-te, ia-ți patul și mergi la casa ta – *Matei 9, 6*
Dar, ce voi face cu Iisus, ce se cheamă Hristos? – *Matei 27, 22*
Dar, cel ce va răbda până la sfârșit, acela se va mântui – *Matei 24, 13*
Dar, cine poate să se mântuiască? – *Matei 19, 25*
Dar, cu cine voi asemăna neamul acesta? Este asemenea copiilor care șed în piețe și strigă către alții, zicând: V-am cântat din fluier și n-ați jucat; v-am cântat de jale și nu v-ați tânguit – *Matei 11, 16-17*
Dar, de ce ați ieșit? Să vedeți un om îmbrăcat în haine moi? – *Matei 11, 8*
Dar, ei râdeau de El – *Matei 9, 24*
Dar, fericiți sunt ochii voștri, că văd și urechile voastre, că aud – *Matei 13, 16*
Dar Iisus tăcea – *Matei 26, 63*
Dar, înțelepciunea s-a dovedit dreaptă din faptele ei – *Matei 11, 19*
Dar toate acestea sunt începutul durerilor – *Matei 24, 8*
Dar, voi, cine ziceți că sunt? – *Matei 16, 15*
Dar voi întreceți măsura părinților voștri! – *Matei 23, 32*
Dar vor veni zile, când mirele va fi luat de la ei și atunci vor posti – *Matei 9, 15*
Datu-Mi-s-a toată puterea, în Cer și pe pământ – *Matei 28, 18*
Dați, deci, Cezarului cele ce sunt ale Cezarului și lui Dumnezeu cele ce sunt ale lui Dumnezeu – *Matei 22, 21*
Dați-le voi să mănânce – *Matei 14, 16*
Dați-ne din untdelemnul vostru, că se sting candelele noastre – *Matei 25, 8*
Dă-mi, aici, pe tipsie, capul lui Ioan Botezătorul – *Matei 14, 8*
De aceea, se cade a face bine sâmbăta – *Matei 12, 12*
De aceea și voi fiți gata, că în ceasul în care nu gândiți, Fiul Omului va veni – *Matei 24, 44*
De aceea, orice cărturar cu învățătură despre Împărăția Cerurilor este asemenea unui om gospodar, care scoate din vistieria sa noi și vechi – *Matei 13, 52*
De acum înainte să nu mai fie rod din tine, în veac! Și smochinul s-a uscat îndată – *Matei 21, 19*
De acum nu Mă veți mai vedea, până când nu veți zice: Binecuvântat este Cel Ce vine întru numele Domnului – *Matei 23, 39*
De acum, veți vedea pe Fiul Omului șezând de-a dreapta puterii și venind pe norii cerului – *Matei 26, 64*
De am fi fost noi în zilele părinților noștri, n-am fi fost părtași cu ei la vărsarea sângelui Proorocilor – *Matei 23, 30*
De atunci a început Iisus să le arate ucenicilor Lui că El trebuie să meargă la Ierusalim și să pătimească multe de la bătrâni și de la arhierei și de la cărturari și să fie ucis și a treia zi să învieze – *Matei 16, 21*
De ce le vorbești lor în pilde? – *Matei 13, 10*
De ce noi n-am putut să-l scoatem? – *Matei 17, 19*
De ce risipa aceasta? – *Matei 26, 8*
De ce și voi călcați porunca lui Dumnezeu pentru datina voastră? – *Matei 15, 3*
De ce vă este frică, puțin credincioșilor? – *Matei 8, 26*
De ce vezi paiul din ochiul fratelui tău, și bârna din ochiul tău nu o iei în seamă? – *Matei 7, 3*
De cel ce se va lepăda de Mine înaintea oamenilor și Eu Mă voi lepăda de el înaintea Tatălui Meu, Care este în Ceruri – *Matei 10, 33*
De ce-Mi zici bun? – *Matei 19, 17*
De ești Tu Fiul lui Dumnezeu, zi ca pietrele acestea să se facă pâini – *Matei 4, 3*
De îmbrăcăminte de ce vă îngrijiți? – *Matei 6, 28*
De la ceasul al șaselea, s-a făcut întuneric peste tot pământul, până la ceasul al nouălea – *Matei 27, 45*
De la cel ce nu are, și ce are i se va lua – *Matei 13, 12*
De la cel ce voiește să se împrumute de la tine, nu întoarce fața ta – *Matei 5, 42*
De nu s-ar fi scurtat acele zile, n-ar mai scăpa nici un trup, dar pentru cei aleși, se vor scurta acele zile – *Matei 24, 22*

E

F

Fariseule orb! Curăță întâi partea dinlăuntru a paharului și a blidului, ca să fie curată și cea din afară – *Matei 23, 26*

Fă aceasta, și face – *Matei 8, 9*

Făcându-se seară, a venit un om bogat din Arimateea, cu numele Iosif, care și el era un ucenic al lui Iisus – *Matei 27, 57*

Fățarnice, scoate întâi bârna din ochiul tău și atunci vei vedea să scoți paiul din ochiul fratelui tău – *Matei 7, 5*

Fățarnicilor, fața cerului știți s-o judecați, dar semnele vremilor nu puteți! – *Matei 16, 3*

Fericit este acela care nu se va sminti întru Mine – *Matei 11, 6*

Fericit ești Simone, fiul lui Iona, că nu trup și sânge ți-au descoperit ție aceasta, ci Tatăl Meu, Cel din Ceruri – *Matei 16, 17*

Fericiți cei blânzi, că aceia vor moșteni pământul – *Matei 5, 5*

Fericiți cei ce flămânzesc și însetează de dreptate, că aceia se vor sătura – *Matei 5, 6*

Fericiți cei ce plâng, că aceia se vor mângâia – *Matei 5, 4*

Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu – *Matei 5, 8*

Fericiți cei milostivi, că aceia se vor milui – *Matei 5, 7*

Fericiți cei prigoniți pentru dreptate, că a lor este Împărăția Cerurilor – *Matei 5, 10*

Fericiți cei săraci cu duhul, că a lor este Împărăția Cerurilor – *Matei 5, 3*

Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema – *Matei 5, 9*

Fericiți veți fi voi, când vă vor ocărî și vă vor prigoni și vor zice tot cuvântul rău împotriva voastră, mințind din pricina Mea – *Matei 5, 11*

Feriți-vă de oameni, căci vă vor da pe mâna sinedriștilor și în sinagogile lor vă vor bate cu biciul – *Matei 10, 17*

Feriți-vă de proorocii mincinoși, care vin la voi în haine de oi, iar pe dinăluntru sunt lupi răpitori – *Matei 7, 15*

Fie ție, după cum voiești – *Matei 15, 28*

Fie-Ți milă de Tine, să nu Ți se întâmple Ție aceasta – *Matei 16, 22*

Fiica mea a murit de curând, dar, venind, pune mâna Ta peste ea și va fi vie – *Matei 9, 18*

Fiii Împărăției vor fi aruncați în întunericul cel mai din afară – *Matei 8, 12*

Fiindcă nu voi sunteți care vorbiți, ci Duhul Tatălui vostru este Care grăiește întru voi – *Matei 10, 20*

Fiți, dar, înțelepți ca șerpii și nevinovați ca porumbeii – *Matei 10, 16*

Fiți, dar, voi desăvârșiți, precum Tatăl vostru Cel Ceresc desăvârșit este – *Matei 5, 48*

Fiul Omului a venit să caute și să mântuiască pe cel pierdut – *Matei 18, 11*

Fiul Omului însă nu are unde să-Și plece capul – *Matei 8, 20*

Fiul Omului merge precum este scris despre El – *Matei 26, 24*

Fiul Omului n-a venit să I se slujească, ci ca să slujească El și să-Și dea sufletul răscumpărare pentru mulți – *Matei 20, 28*

Fiul Omului va să fie dat în mâinile oamenilor – *Matei 17, 22*

Fiul Omului va să vină întru slava Tatălui Său, cu Îngerii Săi; și atunci, va răsplăti fiecăruia după faptele sale – *Matei 16, 27*

Fiule, du-te astăzi și lucrează în via mea – *Matei 21, 28*

Furtună mare s-a ridicat pe mare, încât corabia se acoperea de valuri – *Matei 8, 24*

G

„Glas în Rama s-a auzit, plângere și tânguire multă; Rahela își plânge copiii și nu voiește să fie mângâiată, pentru că nu sunt" *(Ieremia 31, 15)* – *Matei 2, 18*

„Glasul celui ce strigă în pustie: Pregătiți calea Domnului, drepte faceți cărările Lui" *(Isaia 40, 3)* – *Matei 3, 3*

Gol am fost și M-ați îmbrăcat – *Matei 25, 36*

Golgota – *Matei 27, 33*

I

I s-a adus un datornic cu zece mii de talanți – *Matei 18, 24*

Ia ce este al tău și pleacă – *Matei 20, 14*

Ia-l și dă-l lor pentru Mine și pentru tine – *Matei 17, 27*

Iar cel ce va răbda până în sfârșit, acela se va mântui – *Matei 10, 22*

Iar dacă Eu cu Duhul lui Dumnezeu scot pe demoni, iată, a ajuns la voi Împărăția lui Dumnezeu – *Matei 12, 28*

Iar de ziua și de ceasul acela nimeni nu știe, nici Îngerii din Ceruri, nici Fiul, ci numai Tatăl – *Matei 24, 36*

Iar ei i-au dat treizeci de arginți – *Matei 26, 15*

Iubirea multora se va răci – *Matei 24, 12*
Iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvântați pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc și rugați-vă pentru cei ce vă vatămă și vă prigonesc, ca să fiți fiii Tatălui vostru Celui din Ceruri – *Matei 5, 44-45*

Î

Îi învăța pe ei ca Unul care are putere, iar nu cum îi învățau cărturarii lor – *Matei 7, 29*
Împacă-te cu pârâșul tău degrabă, până ești cu el pe cale, ca nu cumva, pârâșul să te dea judecătorului și judecătorul slujitorului și să fii aruncat în temniță – *Matei 5, 25*
Împărăția Cerurilor asemănatu-s-a omului împărat care a făcut nuntă fiului său – *Matei 22, 2*
Împărăția Cerurilor este asemenea grăuntelui de muștar, pe care, luându-l, omul l-a semănat în țarina sa – *Matei 13, 31*
Împărăția Cerurilor este asemenea unui om stăpân de casă, care a ieșit dis-de-dimineață să tocmească lucrători pentru via sa – *Matei 20, 1*
Împărăția Cerurilor se ia prin străduință și cei ce se silesc pun mâna pe ea – *Matei 11, 12*
Împărăția Cerurilor se va asemăna cu zece fecioare care, luând candelele lor, au ieșit în întâmpinarea mirelui – *Matei 25, 1*
„Împărțit-au hainele Mele între ei, iar pentru cămașa Mea au aruncat sorți” *(Psalm 21, 20)* – *Matei 27, 35*
Împletind o cunună de spini, I-au pus-o pe cap și, în mâna Lui cea dreaptă, trestie – *Matei 27, 29*
În aceste două porunci se cuprind toată Legea și Proorocii – *Matei 22, 40*
În calea păgânilor să nu mergeți și în vreo cetate de samarineni să nu intrați – *Matei 10, 5*
În ceasul al nouălea a strigat Iisus cu glas mare, zicând: Eli, Eli, lama sabahtani? – *Matei 27, 46*
În dar ați luat, în dar să dați – *Matei 10, 8*
În fiecare zi ședeam în templu și învățam și n-ați pus mâna pe Mine – *Matei 26, 55*
„În numele Lui vor nădăjdui neamurile” *(Isaia 11, 10)* – *Matei 12, 21*
În orice cetate sau sat veți intra, cercetați cine este în el vrednic și acolo rămâneți, până ce veți ieși – *Matei 10, 11*
În temniță am fost și ați venit la Mine – *Matei 25, 36*
Înainte de a trece cerul și pământul, o iotă sau o cirtă din Lege nu va trece, până ce se vor face toate – *Matei 5, 18*
Îndată a cântat cocoșul – *Matei 26, 74*
Îndată după strâmtorarea acelor zile, soarele se va întuneca și luna nu va mai da lumina ei, iar stelele vor cădea din cer și puterile cerurilor se vor zgudui – *Matei 24, 29*
Îndrăznește, fiică, credința ta te-a mântuit. Și s-a tămăduit femeia din ceasul acela – *Matei 9, 22*
Îndrăznește, fiule! Iertate sunt păcatele tale! – *Matei 9, 2*
Îndrăzniți, Eu sunt; nu vă temeți! – *Matei 14, 27*
Îngerii lor, în Ceruri, pururea văd fața Tatălui Meu, Care este în Ceruri – *Matei 18, 10*
Îngerii, venind la El, Îi slujeau – *Matei 4, 11*
Însetat am fost și Mi-ați dat să beau – *Matei 25, 35*
Întinde mâna ta. El a întins-o și s-a făcut sănătoasă ca și cealaltă – *Matei 12, 13*
Întoarce sabia ta la locul ei, că toți cei ce scot sabia, de sabie vor pieri – *Matei 26, 52*
Întristat este sufletul Meu până la moarte – *Matei 26, 38*
Înțeles-ați toate acestea? Zis-au Lui: Da, Doamne – *Matei 13, 51*
Învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit vouă – *Matei 28, 20*
Învățați de la smochin pilda: Când mlădița lui se face fragedă și odrăslește frunze, cunoașteți că vara e aproape – *Matei 24, 32*
Învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh – *Matei 28, 19*
Învățați-vă de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima și veți găsi odihnă sufletelor voastre – *Matei 11, 29*
Învățătorul vostru nu plătește darea? – *Matei 17, 24*
Învățătorule, care poruncă este mai mare în Lege? – *Matei 22, 36*
Învățătorule, știm că ești omul adevărului și întru adevăr înveți calea lui Dumnezeu și nu-Ți pasă de nimeni, pentru că nu cauți la fața oamenilor – *Matei 22, 16*
Învățătorule, Te voi urma oriunde vei merge – *Matei 8, 19*
Învățătorule, voim să vedem de la Tine un semn – *Matei 12, 38*
Îți voi da cheile Împărăției Cerurilor și orice vei lega pe pământ va fi legat și în Ceruri, și orice vei dezlega pe pământ va fi dezlegat și în Ceruri – *Matei 16, 19*

Mărturisiți voi înșivă că sunteți fii ai celor ce au ucis pe Prooroci – *Matei 23, 31*
Mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh – *Matei 28, 19*
Mergeți, deci, la răspântiile drumurilor și pe câți veți găsi, chemați-i la nuntă – *Matei 22, 9*
Mergeți în satul care este înaintea voastră și îndată veți găsi o asină legată și un mânz cu ea – *Matei 21, 2*
Mergeți și cercetați cu de-amănuntul despre Prunc și, dacă Îl veți afla, vestiți-mi și mie, ca, venind și eu, să mă închin Lui – *Matei 2, 8*
Mergeți și spuneți lui Ioan cele ce auziți și vedeți: Orbii își capătă vederea și șchiopii umblă, leproșii se curățesc și surzii aud, morții înviază și săracilor li se binevestește – *Matei 11, 4-5*
Mergi înapoia Mea, satano! Sminteală Îmi ești; că nu cugeți cele ale lui Dumnezeu, ci cele ale oamenilor – *Matei 16, 23*
Milă îmi este de mulțime, că iată, sunt trei zile de când așteaptă lângă Mine și n-au ce să mănânce; și să-i slobozesc flămânzi nu voiesc, ca să nu se istovească pe drum – *Matei 15, 32*
Milă voiesc, iar nu jertfă; că n-am venit să chem pe drepți, ci pe păcătoși la pocăință – *Matei 9, 13*
Miluiește-mă, Doamne, Fiul lui David! Fiica mea este rău chinuită de demon – *Matei 15, 22*
Miluiește-ne pe noi, Doamne, Fiul lui David! – *Matei 20, 30-31*
Miluiește-ne pe noi, Fiule al lui David – *Matei 9, 27*
Moise și Ilie s-au arătat lor, vorbind cu El – *Matei 17, 3*
Mormintele s-au deschis și multe trupuri ale sfinților adormiți s-au sculat – *Matei 27, 52*
Mulți de la răsărit și de la apus vor veni și vor sta la masă cu Avraam, cu Isaac și cu Iacov în Împărăția Cerurilor – *Matei 8, 11*
Mulți dintâi vor fi pe urmă, și cei de pe urmă vor fi întâi – *Matei 19, 30*
Mulți Îmi vor zice în ziua aceea: Doamne, Doamne, au nu în numele Tău am proorocit și nu în numele Tău am scos demoni și nu în numele Tău minuni multe am făcut? – *Matei 7, 22*
Mulți prooroci mincinoși se vor scula și vor amăgi pe mulți – *Matei 24, 11*
Mulți sunt chemați, dar puțini aleși – *Matei 20, 16; 22, 14*
Mulțimile erau uimite de învățătura Lui – *Matei 7, 28*
Mută-te de aici dincolo – și se va muta; și nimic nu va fi vouă cu neputință – *Matei 17, 20*

N

N-a făcut acolo multe minuni, din pricina necredinței lor – *Matei 13, 58*
N-am venit să chem pe drepți, ci pe păcătoși la pocăință – *Matei 9, 13*
Nașterea lui Iisus Hristos așa a fost: Maria, mama Lui, fiind logodită cu Iosif, fără să fi fost ei înainte împreună, s-a aflat având în pântece de la Duhul Sfânt – *Matei 1, 18*
N-ați citit că Cel Ce i-a făcut de la început, i-a făcut bărbat și femeie? – *Matei 19, 4*
N-ați citit în Lege că preoții, sâmbăta, în templu, calcă sâmbăta și sunt fără de vină? – *Matei 12, 5*
N-ați putut un ceas să privegheați cu Mine! – *Matei 26, 40*
N-au trebuință să se ducă; dați-le voi să mănânce – *Matei 14, 16*
Nazarinean Se va chema – *Matei 2, 23*
Neam viclean și adulter cere semn și semn nu se va da lui, decât numai semnul lui Iona – *Matei 16, 4*
Neam viclean și desfrânat cere semn, dar semn nu i se va da, decât semnul lui Iona Proorocul – *Matei 12, 39*
Nebuni și orbi! Ce este mai mare, aurul sau templul care sfințește aurul? – *Matei 23, 17*
Nebuni și orbi! Ce este mai mare, darul sau altarul care sfințește darul? – *Matei 23, 19*
Neghina sunt fiii celui rău – *Matei 13, 38*
Nevinovat sunt de sângele Dreptului acestuia! Voi veți vedea – *Matei 27, 24*
Nici de cele șapte pâini, la cei patru mii de oameni, și câte coșuri ați luat? – *Matei 16, 10*
Nici Eu nu vă spun cu ce putere fac acestea – *Matei 21, 27*
Nici învățători să nu vă numiți, că Învățătorul vostru este unul: Hristos – *Matei 23, 10*
Nici Solomon, în toată mărirea lui, nu s-a îmbrăcat ca unul dintre aceștia – *Matei 6, 29*
Nici traistă pe drum, nici două haine, nici încălțăminte, nici toiag; că vrednic este lucrătorul de hrana sa – *Matei 10, 10*
Niciodată nu s-a arătat așa în Israil – *Matei 9, 33*
Niciodată nu v-am cunoscut pe voi – *Matei 7, 23*

Nu vă temeți de cei ce ucid trupul, iar sufletul nu pot să-l ucidă; temeți-vă mai curând de acela care poate și sufletul și trupul să le piardă în gheena – *Matei 10, 28*

Nu vă temeți de ei, căci nimic nu este acoperit, care să nu iasă la iveală și nimic ascuns care să nu ajungă cunoscut – *Matei 10, 26*

Nu vă temeți, că știu că pe Iisus cel răstignit Îl căutați – *Matei 28, 5*

Nu vă temeți; voi sunteți cu mult mai de preț decât păsările – *Matei 10, 31*

Nu veți sfârși cetățile lui Israil, până ce va veni Fiul Omului – *Matei 10, 23*

Nu voi mai bea de acum din acest rod al viței până în ziua aceea, când îl voi bea cu voi, nou, întru Împărăția Tatălui Meu – *Matei 26, 29*

Nu zic ție până de șapte ori, ci până de șaptezeci de ori câte șapte – *Matei 18, 22*

Nu, ca nu cumva, plivind neghina, să smulgeți o dată cu ea și grâul – *Matei 13, 29*

Numai să mă ating de haina Lui și mă voi face sănătoasă – *Matei 9, 21*

Numele celor doisprezece Apostoli sunt acestea: Întâi Simon, cel numit Petru, și Andrei, fratele lui; Iacov al lui Zevedeu și Ioan fratele lui; Filip și Vartolomeu, Toma și Matei vameșul, Iacov al lui Alfeu și Levi, ce se zice Tadeu; Simon Cananeul și Iuda Iscarioteanul, cel care L-a vândut – *Matei 10, 2-4*

Nunta este gata, dar cei poftiți n-au fost vrednici – *Matei 22, 8*

O

O femeie cu scurgere de sânge de doisprezece ani, apropiindu-se de El pe la spate, s-a atins de poala hainei Lui – *Matei 9, 20*

O, femeie, mare este credința ta; fie ție după cum voiești. Și s-a tămăduit fiica ei în ceasul acela – *Matei 15, 28*

O, neam necredincios și îndărătnic, până când voi fi cu voi? Până când vă voi suferi pe voi? Aduceți-l aici la Mine – *Matei 17, 17*

Oare, nu sunteți voi cu mult mai presus decât ele? – *Matei 6, 26*

Oare, nu te-ai învoit cu mine un dinar? – *Matei 20, 13*

„Ochi pentru ochi și dinte pentru dinte" *(Ieșire 21, 24)* – *Matei 5, 38*

Omul cel bun, din comoara lui cea bună scoate afară cele bune, pe când, omul cel rău, din comoara lui cea rea, scoate afară cele rele – *Matei 12, 35*

Ori spuneți că pomul este bun și rodul lui e bun, ori spuneți că pomul e rău și rodul lui e rău, căci după roadă se cunoaște pomul – *Matei 12, 33*

Oricâte veți lega pe pământ, vor fi legate și în Cer; și oricâte veți dezlega pe pământ, vor fi dezlegate și în Cer – *Matei 18, 18*

Orice cetate sau casă care se dezbină în sine, nu va dăinui – *Matei 12, 25*

Orice împărăție care se dezbină în sine, se pustiește – *Matei 12, 25*

Orice păcat și orice hulă se va ierta oamenilor, dar hula împotriva Duhului nu se va ierta – *Matei 12, 31*

Orice pom bun face roade bune, iar pomul rău face roade rele – *Matei 7, 17*

Orice pom care nu face roadă bună se taie și se aruncă în foc – *Matei 7, 19*

Orice răsad pe care nu l-a sădit Tatăl Meu cel Ceresc, va fi smuls din rădăcină – *Matei 15, 13*

Orice vei dezlega pe pământ va fi dezlegat și în Ceruri – *Matei 16, 19*

Orice vei lega pe pământ va fi legat și în Ceruri, și orice vei dezlega pe pământ va fi dezlegat și în Ceruri – *Matei 16, 19*

Oricine a lăsat case sau frați, sau surori, sau tată, sau mamă, sau femeie, sau copii, sau țarine, pentru numele Meu, înmulțit va lua înapoi și va moșteni viața veșnică – *Matei 19, 29*

Oricine aude aceste cuvinte ale Mele și le îndeplinește, asemăna-se-va bărbatului înțelept, care a clădit casa lui pe stâncă – *Matei 7, 24*

Oricine aude aceste cuvinte ale Mele și nu le îndeplinește, asemăna-se-va bărbatului nechibzuit, care și-a clădit casa pe nisip – *Matei 7, 26*

Oricine cere, ia, cel care caută, află, și celui ce bate, i se va deschide – *Matei 7, 8*

Oricine se mânie pe fratele său, vrednic va fi de osândă – *Matei 5, 22*

Oricine se uită la femeie, poftind-o, a și săvârșit adulter cu ea în inima lui – *Matei 5, 28*

Oricine va face voia Tatălui Meu Celui din Ceruri, acela îmi este frate și soră și mamă – *Matei 12, 50*

Oricine va lăsa pe femeia sa, în afară de pricină de desfrânare, o face să săvârșească adulter, și cine va lua pe cea lăsată, săvârșește adulter – *Matei 5, 32*

Oricine va lăsa pe femeia sa, în afară de pricină de desfrânare, și se va însura cu alta, săvârșește adulter – *Matei 19, 9*
Oricine va mărturisi pentru Mine înaintea oamenilor, mărturisi-voi și Eu pentru el înaintea Tatălui Meu, Care este în Ceruri – *Matei 10, 32*
Oriunde se va propovădui Evanghelia aceasta, în toată lumea, se va spune și ce-a făcut ea, spre pomenirea ei – *Matei 26, 13*
Osana, Fiului lui David! – *Matei 21, 15*
Osana, Fiului lui David; binecuvântat este Cel Ce vine întru numele Domnului! Osana, întru cei de Sus! – *Matei 21, 9*

P

Pace, casei acesteia – *Matei 10, 12*
Paharul Meu veți bea și cu botezul cu care Eu Mă botez vă veți boteza, dar a ședea de-a dreapta și de-a stânga Mea nu este al Meu a da, ci se va da celor pentru care s-a pregătit de către Tatăl Meu – *Matei 20, 23*
Pâinea noastră cea spre ființă, dă-ne-o nouă astăzi – *Matei 6, 11*
Până când vă voi suferi pe voi? – *Matei 17, 17*
„Pământul lui Zabulon și pământul lui Neftali spre mare, dincolo de Iordan, Galileea neamurilor" *(Isaia 8, 23)* – *Matei 4, 15*
Pământul s-a cutremurat și pietrele s-au despicat – *Matei 27, 51*
Pământului Sodomei îi va fi mai ușor în ziua judecății decât ție [Capernaume] – *Matei 11, 24*
Părinte avem pe Avraam, căci vă spun că Dumnezeu poate și din pietrele acestea să ridice fii lui Avraam – *Matei 3, 9*
Părintele Meu, de este cu putință, treacă de la Mine paharul acesta! Însă, nu precum voiesc Eu, ci precum Tu voiești – *Matei 26, 39*
Pe această piatră voi zidi Biserica Mea și porțile iadului nu o vor birui – *Matei 16, 18*
Pe acești răi, cu rău îi va pierde, iar via o va da altor lucrători, care vor da roadele la timpul lor – *Matei 21, 41*
Pe alții i-a mântuit, iar pe Sine nu poate să Se mântuiască! Dacă este regele lui Israil, să Se coboare acum de pe Cruce și vom crede în El – *Matei 27, 42*
Pe cine voiți să vi-l eliberez, pe Baraba sau pe Iisus, care se zice Hristos? – *Matei 27, 17*
Pe Iisus L-a biciuit și L-a dat să fie răstignit – *Matei 27, 26*
Pe Ilie îl strigă Acesta – *Matei 27, 47*
Pe săraci totdeauna îi aveți cu voi, dar pe Mine nu Mă aveți totdeauna – *Matei 26, 11*
Pe sluga netrebnică aruncați-o întru întunericul cel mai din afară – *Matei 25, 30*
Pentru aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va lipi de femeia sa și vor fi amândoi un trup – *Matei 19, 5*
Pentru că ce-i va folosi omului, dacă va câștiga lumea întreagă, iar sufletul său îl va pierde? Sau, ce va da omul în schimb pentru sufletul său? – *Matei 16, 26*
Pentru că vouă vi s-a dat să cunoașteți tainele Împărăției Cerurilor, pe când acestora nu li s-a dat – *Matei 13, 11*
Pentru ce cugetați rele în inimile voastre? – *Matei 9, 4*
Pentru ce, dar, zic cărturarii că trebuie să vină mai întâi Ilie? – *Matei 17, 10*
Pentru ce faceți supărare femeii? Căci lucru bun a făcut ea față de Mine – *Matei 26, 10*
Pentru ce mănâncă Învățătorul vostru cu vameșii și cu păcătoșii? – *Matei 9, 11*
Pentru ce, noi și fariseii postim mult, iar ucenicii Tăi nu postesc? – *Matei 9, 14*
Pentru ce, ucenicii Tăi calcă datina bătrânilor? Căci nu-și spală mâinile, când mănâncă pâine – *Matei 15, 2*
Pentru ce, dar, Moise a poruncit să-i dea [femeii] carte de despărțire și să o lase? – *Matei 19, 7*
Pentru învârtoșarea inimii voastre, v-a dat voie Moise să lăsați pe femeile voastre, dar din început nu a fost așa – *Matei 19, 8*
Pentru orice cuvânt deșert, pe care-l vor rosti, oamenii vor da socoteală în ziua judecății – *Matei 12, 36*
Pentru puțina voastră credință. Căci adevărat grăiesc vouă: Dacă veți avea credință în voi cât un grăunte de muștar, veți zice muntelui acestuia: Mută-te de aici dincolo, și se va muta; și nimic nu va fi vouă cu neputință – *Matei 17, 20*
Peste două zile va fi Paștile și Fiul Omului va fi dat să fie răstignit – *Matei 26, 2*
Petru, coborându-se din corabie, a mers pe apă și a venit către Iisus – *Matei 14, 29*
Petru, luându-L la o parte, a început să-L dojenească, zicându-I: Fie-Ți milă de Tine, să nu Ți se întâmple Ție aceasta – *Matei 16, 22*

„Piatra pe care au nesocotit-o ziditorii, aceasta a ajuns să fie în capul unghiului. De la Domnul a fost aceasta și este lucru minunat în ochii noștri" *(Psalm 117, 22-23)* – *Matei 21, 42*

Piei, satano, căci scris este: „Domnului Dumnezeului tău să te închini și Lui singur să-I slujești" *(Deuteronom 6, 13)* – *Matei 4, 10*

Pietrele s-au despicat – *Matei 27, 51*

Plătește-mi ce ești dator – *Matei 18, 28*

Pliviți întâi neghina și legați-o în snopi ca s-o ardem, iar grâul adunați-l în jitnița mea – *Matei 13, 30*

Pocăiți-vă, căci s-a apropiat Împărăția Cerurilor – *Matei 3, 2; 4, 17*

„Poporul acesta Mă cinstește cu buzele, dar inima lor este departe de Mine și zadarnic Mă cinstesc ei, învățând învățături ce sunt porunci ale oamenilor" *(Isaia 29, 13)* – *Matei 15, 8-9*

Porțile iadului nu o vor birui – *Matei 16, 18*

Poruncește ca mormântul să fie păzit până a treia zi, ca nu cumva, ucenicii Lui să vină și să-L fure și să spună poporului: S-a sculat din morți. Și va fi rătăcirea de pe urmă mai rea decât cea dintâi – *Matei 27, 64*

Poruncind să se așeze mulțimile pe iarbă și luând cele cinci pâini și cei doi pești și privind la Cer, a binecuvântat și, frângând, a dat ucenicilor pâinile, iar ucenicii mulțimilor – *Matei 14, 19*

Pot, oare, fiii nunții să fie triști, câtă vreme mirele este cu ei? Dar, vor veni zile când mirele va fi luat de la ei și atunci vor posti – *Matei 9, 15*

Precum a fost Iona în pântecele chitului trei zile și trei nopți, așa va fi și Fiul Omului în inima pământului, trei zile și trei nopți – *Matei 12, 40*

Precum a fost în zilele lui Noe, așa va fi Venirea Fiului Omului – *Matei 24, 37*

Precum fulgerul iese de la răsărit și se arată până la apus, așa va fi și Venirea Fiului Omului – *Matei 24, 27*

Prietene, cum ai intrat aici fără haină de nuntă? – *Matei 22, 12*

Prietene, nu-ți fac nedreptate – *Matei 20, 13*

Prietene, pentru ce ai venit? – *Matei 26, 50*

Privegheați, deci, că nu știți în care zi vine Domnul vostru – *Matei 24, 42*

Privegheați și vă rugați, ca să nu intrați în ispită. Căci duhul este osârduitor, dar trupul este neputincios – *Matei 26, 41*

Privegheați, că nu știți ziua, nici ceasul când vine Fiul Omului – *Matei 25, 13*

Priviți la păsările cerului, că nu seamănă, nici nu seceră, nici nu adună în jitnițe și Tatăl vostru Cel Ceresc le hrănește. Oare, nu sunteți voi cu mult mai presus decât ele? – *Matei 6, 26*

Prorocește-ne, Hristoase, cine este cel ce Te-a lovit – *Matei 26, 68*

Propovăduind Evanghelia Împărăției și tămăduind toată boala și toată neputința în popor – *Matei 4, 23*

Propovăduind Evanghelia Împărăției și vindecând toată boala și toată neputința în popor – *Matei 9, 35*

Pui de vipere, cine v-a arătat să fugiți de mânia ce va să fie? – *Matei 3, 7*

Pui de vipere, cum puteți să grăiți cele bune, o dată ce sunteți răi? Căci din prisosul inimii grăiește gura – *Matei 12, 34*

Pun vin nou în burdufuri noi și amândouă se păstrează împreună – *Matei 9, 17*

Puteți, oare, să beți paharul pe care-l voi bea Eu și cu botezul cu care Eu Mă botez să vă botezați? – *Matei 20, 22*

Puțin credinciosule, pentru ce te-ai îndoit? – *Matei 14, 31*

R

Rămâneți aici și privegheați împreună cu Mine – *Matei 26, 38*

Regii pământului de la cine iau dări sau bir? – *Matei 17, 25*

Regina de la miazăzi se va scula la judecată cu neamul acesta și-l va osândi, căci a venit de la marginile pământului, ca să asculte înțelepciunea lui Solomon și iată, aici este mai mult decât Solomon – *Matei 12, 42*

Rugați, deci, pe Domnul secerișului, ca să scoată lucrători la secerișul Său – *Matei 9, 38*

Rugați-vă ca să nu fie fuga voastră iarna, nici sâmbăta – *Matei 24, 20*

S

S-a apropiat de El o femeie, având un alabastru cu mir de mare preț, și l-a turnat pe capul Lui, pe când ședea la masă – *Matei 26, 7*

S-a apropiat Împărăția Cerurilor – *Matei 10, 7*

S-a atins de mâna ei și au lăsat-o frigurile și s-a sculat și Îi slujea Lui – *Matei 8, 15*

Ș

T

V

Va da frate pe frate la moarte și tată pe fiu și se vor scula copiii împotriva părinților și-i vor ucide – *Matei 10, 21*

Va fi atunci strâmtorare mare, cum n-a fost de la începutul lumii până acum și nici nu va mai fi – *Matei 24, 21*

Va trimite pe Îngerii Săi, cu sunet mare de trâmbiță și vor aduna pe cei aleși ai Lui din cele patru vânturi, de la marginile cerurilor până la celelalte margini – *Matei 24, 31*

Vai, de cele însărcinate și de cele ce vor alăpta în zilele acelea! – *Matei 24, 19*

Vai, lumii, din pricina smintelilor! Că smintelile trebuie să vină, dar vai, omului aceluia prin care vine sminteala – *Matei 18, 7*

Vai, omului aceluia prin care vine sminteala – *Matei 18, 7*

Vai, ție, Horazine, vai, ție, Betsaida, că dacă în Tir și în Sidon s-ar fi făcut minunile ce s-au făcut în voi, de mult, în sac și în cenușă, s-ar fi pocăit – *Matei 11, 21*

Vai, vouă, călăuze oarbe, care ziceți: Cel ce se va jura pe templu, nu este cu nimic legat, dar cel ce se va jura pe aurul templului, este legat – *Matei 23, 16*

Vai, vouă, cărturarilor și fariseilor fățarnici! Că dați zeciuială din izmă, din mărar și din chimen, dar ați lăsat părțile mai grele ale Legii: judecata, mila și credința; pe acestea trebuia să le faceți și pe acelea să nu le lăsați – *Matei 23, 23*

Vai, vouă, cărturarilor și fariseilor fățarnici! Că închideți Împărăția Cerurilor înaintea oamenilor; că voi nu intrați și nici pe cei ce vor să intre nu-i lăsați – *Matei 23, 13*

Vai, vouă, cărturarilor și fariseilor fățarnici! Că înconjurați marea și uscatul ca să faceți un ucenic; și dacă l-ați făcut, îl faceți fiu al gheenei și îndoit decât voi – *Matei 23, 15*

Vai, vouă, cărturarilor și fariseilor fățarnici! Că mâncați casele văduvelor și cu fățărnicie vă rugați îndelung; pentru aceasta, mai multă osândă veți lua – *Matei 23, 14*

Vai vouă, cărturarilor și fariseilor fățarnici! Că semănați cu mormintele cele văruite, care pe din afară se arată frumoase, înlăuntru însă sunt pline de oase de morți și de toată necurăția – *Matei 23, 27*

Vai, vouă, cărturarilor și fariseilor fățarnici! Că voi curățiți partea din afară a paharului și a blidului, iar înăuntru sunt pline de răpire și de lăcomie – *Matei 23, 25*

Vai vouă, cărturarilor și fariseilor fățarnici! Că zidiți mormintele Proorocilor și împodobiți pe ale drepților – *Matei 23, 29*

Vai, însă, acelui om prin care Fiul Omului se vinde! Bine era de omul acela, dacă nu se năștea – *Matei 26, 24*

V-am cântat de jale și nu v-ați tânguit – *Matei 11, 17*

V-am cântat din fluier și n-ați jucat – *Matei 11, 17*

Vă rătăciți, neștiind Scripturile, nici puterea lui Dumnezeu – *Matei 22, 29*

Vă spun că pentru orice cuvânt deșert, pe care-l vor rosti, oamenii vor da socoteală în ziua judecății – *Matei 12, 36*

Văzând [mulțimile], nu văd și, auzind, nu aud, nici nu înțeleg – *Matei 13, 13*

Văzând mulțimile, I s-a făcut milă de ele, că erau necăjite și rătăcite ca niște oi care n-au păstor – *Matei 9, 36*

Văzându-L umblând pe mare, ucenicii s-au înspăimântat, zicând că e nălucă și, de frică, au strigat – *Matei 14, 26*

Văzându-L, I s-au închinat, ei, care se îndoiseră – *Matei 28, 17*

Vedeți, să nu disprețuiți pe vreunul din aceștia mici, că zic vouă: Că Îngerii lor, în Ceruri, pururea văd fața Tatălui Meu, Care este în Ceruri – *Matei 18, 10*

Vedeți să nu vă amăgească cineva – *Matei 24, 4*

Vedeți, nimeni să nu știe – *Matei 9, 30*

Venind ucenicii la El, L-au deșteptat, zicând: Doamne, mântuiește-ne, că pierim – *Matei 8, 25*

Venind, îl voi vindeca – *Matei 8, 7*

Veniți după Mine și vă voi face pescari de oameni – *Matei 4, 19*

Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni pe voi – *Matei 11, 28*

Veniți, binecuvântații Tatălui Meu, moșteniți Împărăția cea pregătită vouă de la întemeierea lumii – *Matei 25, 34*

Veți auzi de războaie și de zvonuri de războaie; luați seama să nu vă speriați, căci trebuie să fie toate, dar încă nu este sfârșitul – *Matei 24, 6*

Veți fi urâți de toți pentru numele Meu – *Matei 10, 22*

Veți găsi odihnă sufletelor voastre – *Matei 11, 29*

Vie Împărăția Ta; facă-se voia Ta, precum în Cer și pe pământ – *Matei 6, 10*

Z

COLECȚIA TÂLCUIRI LA SFÂNTA SCRIPTURĂ

TU, FRATE, FĂ CEEA CE-ȚI SPUN. AJUTĂ-TE CU CITIREA CĂRȚILOR FOLOSITOARE DE SUFLET ȘI FĂRĂ SĂ IEI SEAMA, VEI VEDEA O SCHIMBARE ÎN SUFLETUL TĂU. AGONISEȘTE-ȚI ASTFEL DE CĂRȚI FOLOSITOARE, MAI ALES CELE SCRISE DE OAMENII VIRTUOȘI CUM SUNT: MĂRTURISIREA ORTODOXĂ, TÂLCUIRILE CELOR PATRU EVANGHELII, A EPISTOLELOR LUI PAVEL ȘI A EPISTOLELOR SOBORNICEȘTI DE TEOFILACT AL BULGARIEI ȘI ALTELE, DIN CARE POȚI ÎNȚELEGE TAINELE CREDINȚEI NOASTRE, CELE DE CARE ARE NEVOIE FIECARE CREȘTIN, VIRTUȚILE CARE ÎL APROPIE PE OM DE DUMNEZEU, RELELE CARE ÎL ÎNVRĂJBESC CU EL ȘI MULTE ALTELE ÎN LEGĂTURĂ CU MÂNTUIREA TA.

SFÂNTUL CALINIC DE LA CERNICA

9 789731 360089

editura Σοφία